

GLĂȘUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XLII, Nr. 9 — 12
SEPTEMBRIE - DECEMBRIE
1983

Redacția și Administrația : Sectorul Cultural-Social al Arhiepiscopiei Bucureștilor
Str. Patriarhiei nr. 21 — Sectorul IV

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE :

Prea Fericitul Părinte

IUSTIN

Mitropolitul Ungrovlahiei și
Patriarhul Bisericii
Ortodoxe Române

VICEPREȘEDINȚI :

I. P. S. Dr. **ANTIM**
Arhiepiscopul Tomisului
și Dunării de Jos

P. S. **EPIFANIE**
Episcopul Buzăului

MEMBRI :

P. S. **ROMAN IALOMIȚEANUL**
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei
Bucureștilor

P. C. Pr. **OCTAVIAN POPESCU**
Vicar mitropolitan

REDACTOR RESPONSABIL :

P. C. Pr. **ILIE GEORGESCU**
Consilier cultural mitropolitan

CUPRINS

Pag.

Popas aniversar, Redacția	417
--	------------

PASTORALE CHIRIARHALE

<i>Pastorală la Nașterea Domnului a Prea Fericitului Patriarh IUSTIN</i>	421
<i>Pastorală la Nașterea Domnului a I.P.S. ANTIM al Tomisului și Dunării de Jos</i>	425
<i>Pastorală la Nașterea Domnului a P.S. EPIFANIE al Buzăului</i>	429

INDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

Pr. OCTAVIAN POPESCU, <i>Gînduri creștine despre pace</i>	433
Pr. DAVID POPESCU, <i>Pe pămînt pace și între oameni bunăvoire</i>	435
Prof. CONSTANTIN PAVEL, « <i>Fericiți lăcătorii de pace</i> »	439
Pr. VICTOR VLĂDUCEANU, <i>Pacea, premisă pentru prosperarea umanității</i>	444
Pr. GHEORGHE PASCHIA, <i>Pacea lumii</i>	447
Diac. PETRU DAVID, <i>Cuvînt la Duminica a VIII-a după Rusalii</i>	449
Pr. MIHAIL COLOTELO, « <i>Crucii Tale ne închinăm, Hristoase,</i> »	453
Diac. P. I. DAVID, <i>Intrarea în Biserică a Maicii Domnului</i>	456
Pr. Prof. ION IONESCU, <i>Tainele de inițiere în Biserica Ortodoxă (cuvînt de învățătură)</i>	460

DIN SCRIERILE SFINȚILOR PĂRINȚI

<i>Cugetări despre pace (trad. de Pr. D. FECIORU)</i>	483
<i>Omilie la Cuvîntul Apostolului asupra zilelor de pe urmă (trad. de Pr. D. FECIORU)</i>	486

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

<i>Politica de pace a României</i>	495
<i>Pacea și viața (Redacția)</i>	497
<i>Acțiuni pentru dezarmare și pace (Pr. D. POPESCU)</i>	500
<i>Temeiuri patristice pentru apărarea vieții și a păcii în lume, de Pr. Asistent Dr. VIOREL IONIȚĂ</i>	503
<i>Sîntul Ioan Gură de Aur, despre pace și prietenie, de Pr. G. TILEA</i>	510
<i>Un dialog pentru apărarea păcii</i>	518
<i>Temeiuri ale slujirii vieții și păcii, de Diac. EMILIAN CORNIȚESCU</i>	518
<i>Pacea, preocupare permanentă a poporului român, de Pr. NICOLAE DURĂ</i>	526
<i>Ecumenism: Încă o treaptă spre unitatea creștinilor: A VI-a Adunare generală de la Vancouver-Canada, 1983, de Diac. P. I. DAVID</i>	535
<i>Știri și informații ecumenice (Diac. O. BUCEVSCHI, A. MANOLACHE)</i>	547

ANIVERSĂRI

Pr. Prof. N. ȘERBĂNESCU, <i>Lupta românilor pentru unitatea națională — permanență a istoriei Patriei noastre</i>	559
Pr. Prof. Const. GALERIU, <i>1 Decembrie 1918 — Afirmare istorică a unității noastre dintotdeauna</i>	569
Pr. I. SPIRU, <i>Contribuția clerului pentru înlăptuirea Unirii din 1918</i>	575
Diac. Conf. P. I. DAVID, <i>Nicolae Milescu-Spătaru, vrednic reprezentant al spiritualității românești în sec. XVII</i>	580

STUDII ȘI ARTICOLE

Diac. Conf. NICU MOLDOVEANU, <i>Muzica bisericească în sec. XIX (Partea a II-a)</i>	594
Pr. Asist. NICOLAE DURĂ, <i>Relațiile ecumenice actuale dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică și bazele lor ecleziologice</i>	625

DOCUMENTARE

Pr. Asist. NICOLAE NECULA, <i>Simbolismul locașului de cult în opera Liturgică a Sf. Simion, Arhiepiscopul Tesalonicului (sec. XV)</i>	634
--	-----

ȘTIRI DIN CUPRINSUL MITROPOLIEI

ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR : Vizita în România a Sanctității Sale Maxim, Patriarhul Bulgariei, de Pr. ILIE GEORGESCU, p. 651; Acțiuni pentru Pace în cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor, p. 654; Cea de a treia Conferință preotească, p. 660;	
<i>Slințiri de biserici</i> : Resfințirea bisericilor din: Filipeștii de Pădure, jud. Prahova, p. 663; Vărăști-Dascălu, jud. Călărași, p. 666; Dărăști-Asan, jud. Giurgiu, p. 669; Binecuvântarea lucrărilor de la biserica Oborul Nou — București, p. 670.	
<i>Adormiți întru Domnul</i> : Preot econom stavrofor Maxim Gheorghe, p. 672; Protosinghel Pimen Bărbieru, p. 673.	
EPISCOPIA BUZĂULUI : O pioasă amintire Episcopului Antim Angelescu, p. 674; Pr. Constantin Popescu, p. 670; Pr. Ștefan Sburlean, p. 670; Pr. Tănase Iacob, p. 677; Pr. Iordache Nicolae, p. 677; Pr. Manolache Costică	678

RECENZII

Teodor Pavel, <i>Mișcarea românilor pentru unitatea națională și diplomația puterilor centrale (1879—1895)</i> , Timișoara, 1979, 378 p., de Pr. ILIE GEORGESCU	679
John Meyendorff, <i>Does Christian Tradition have a Future?</i> , în rev. «St. Vladimir's Theol. Quart.», New York, vol. 26, nr. 3/1982, de Prof. C. PAVEL	681
Dr. Antonie Plămădeală, <i>Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă</i> , Sibiu, 1983, 410 p., de Diac. Conf. P. I. DAVID	684
Gabriel Cocora, <i>Pentru libertate și unitate. Studii, articole și documente de istorie buzoiană</i> , București, 1983, 159 p., de Pr. I. IONESCU	688

POPAS ANIVERSAR

În istoria poporului român, luna decembrie este marcată de două evenimente remarcabile care constituie adevărate pietre de hotar în dezvoltarea Patriei noastre: 1 decembrie și 30 decembrie, zile memorabile care obligă la meditație și solicită pe toți oamenii acestui pământ la îndeplinirea de noi angajamente pentru împlinirea visului de veacuri al tuturor românilor.

1 Decembrie 1918 a deschis un nou capitol din Istoria României, acela al desăvârșirii unității naționale a poporului român, împlinirea unei seculare aspirații a românilor de a trăi într-o singură țară, de a urma acelorași legi și de a-și construi un viitor unitar și fericit.

Încă de la apariția sa pe scena istoriei, poporul român a fost silit să-și apere ființa națională. Secole de-a rîndul poporul român, împărțit în mai multe state, conștient de unitatea sa de obîrșie, limbă, lege și aspirații, a fost silit să ducă o permanentă luptă pentru libertate, dreptate, independență și unitate. În fața presiunilor din afară, poporul român a simțit nevoia să-și caute, să-și legitimeze și să-și consolideze unitatea fiind convins că «unirea face puterea». În tot decursul Evului Mediu s-a manifestat tendința de apropiere, cooperare, întruajutorare a românilor din toate țările pe care le locuiau. În ciuda împărțirii lor în trei voievodate dintre care unul, Transilvania, aflat vreme îndelungată sub dominație străină, unitatea românească s-a manifestat în tot timpul Evului Mediu prin organizarea politică, administrativă, militară și judecătorească foarte asemănătoare, prin aceleași necesități economice și mod de trai, prin aceleași tradiții și obiceiuri, prin aceleași forme ale culturii.

În acțiunea de trezire și de menținere a conștiinței unității întregului popor care vorbea aceeași limbă, se închina aceluiasi Dumnezeu în credința pe care o moștenise de la strămoși cu mult timp înainte de așezarea în jurul său a altor popoare venite din Răsărit, un rol însemnat l-au avut cărturarii dintre care nu au lipsit oamenii Bisericii. Circulația cărților de cult și trăire religioasă în limba poporului, trecerea repetată dintr-o țară într-alta a grupurilor sociale și de clerici, schimburile culturale permanente, înălțarea de lăcașuri de cult într-o parte sau alta a lanțului Carpaților, sint elemente care au contribuit de-a lungul veacurilor la menținerea convingerii că toți românii, oriunde s-ar afla răspîndiți, dintr-o singură fîntînă «au izvorit și cură».

Temporar s-a putut realiza chiar teritorial unirea românilor celor trei țări românești prin sabia și mintea curajoasă a lui Mihai Viteazul, unire care exprima voința românilor de a-și avea un stat unitar propriu, prevestind formarea statului național unitar de mai târziu. «Chiar dacă existența sa a fost efemeră, chiar dacă brutalitatea politicii marilor state care rivneau acest pământ a dus la asasinarea Eroului de la Călugăreni și Alba Iulia, momentul «1600» a continuat să trăiască în conștiința poporului român».

Secolul XVIII și mai ales prima jumătate a secolului al XIX-lea au dus la intensificarea acțiunilor pentru împlinirea visului de unire a tuturor românilor. Trăită și vestită de scrierile, declarațiile și întreaga activitate a revoluționarilor de la 1848, ideea de unire se vede concretizată într-o primă etapă prin dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza ca Domn al Moldovei și Țării Românești, într-un stat unitar numit «România», denumire justificată de realitatea faptului că în tot cursul istoriei lor, oamenii acestui pământ nu au încetat a se numi pe ei înșiși cu numele moștenit de la strămoși, adevărată pecete a permanenței și consecvenței pe acest pământ, «români».

România modernă va polariza aspirațiile românilor aflați încă în afara granițelor legitime și naturale ale țării, atît înainte, cît mai ales după 1877, anul cînd românii și-au recîștigat independența pe cîmpul de luptă.

Nădejtile desăvîrșirii statului național unitar român s-au reaprins odată cu intrarea României în primul război mondial alături de puterile Antantei. Greutățile, piedicile și dificultățile prin care a trecut întregul popor român în cei doi ani de război, pacea impusă la Bufta ca urmare a rămîinerii României singură în fața mașinii de război germane care încercuise țara izolînd-o de aliați și sfîșii trupul țării, nu au slăbit curajul și nădejtile în reînviere, nu au micșorat lupta pentru realizarea aspirațiilor poporului la dreptate, libertate și unitate.

Anul 1918 a fost anul împlinirii acestor aspirații, iar 1 Decembrie 1918 a constituit piatra de hotar care deschide noua pagină a Istoriei românești, ziua desăvîrșirii statului național unitar român, ca voință a întregului popor. Desăvîrșirea statului național unitar român, confirmată de opinia publică internațională și consfîntită de Conferința de pace de la Paris a deschis noi perspective dezvoltării economiei naționale, a științei și tehnicii ca și a culturii naționale, ridicării nivelului general de civilizație a întregului popor. După cum aprecia actul de la 1 Decembrie 1918 Președintele Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu, «Legitățile dezvoltării istorice impuneau cu stringență încheierea procesului de formare a statelor naționale aflate sub dominația marilor imperii din Europa. În mișcarea popoarelor europene pentru autodeterminare națională și scuturarea dominației străine se încadrează și lupta maselor populare din România și din celelalte teritorii românești aflate sub dominație străină, pentru formarea statului național român unitar».

Trebuia însă ca poporul român să mai desfășoare lupte, să se mai străbată alte trepte pentru a se ajunge la împlinirea deplină a năzuințelor sale concretizate în actele și previziunile revoluționarilor de la 1848. După actul istoric de la 23 August 1944, Revoluția de eliberare

socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, românilor li se oferă posibilitatea luării în propriile mâini a soartei naționale. Aceasta s-a putut însă realiza după 30 Decembrie 1947, data când, prin abolirea monarhiei și proclamarea Republicii Populare Române, clasa muncitoare devine făuritor de istorie. Prin cucerirea puterii politice de către masele populare, poporul devenind stăpîn al propriilor sale destine, își asumă rolul de făuritor conștient al soartei sale, al istoriei patriei sale libere, suverane și independente. Numai acum s-a putut trece la realizarea unei societăți românești la care au visat și pentru care au luptat revoluționarii de-a lungul anilor. Numai după 30 Decembrie 1947 au putut urma anii glorioși ai construirii societății socialiste și înaintării Patriei noastre pe noi culmi de progres.

Noua orînduire a asigurat lichidarea stării grave de înapoiere moștenite de la guvernările trecute, a deschis cale progresului rapid în industrie și agricultură, a asigurat făurirea unei noi baze tehnico-materiale a societății. S-a creat o democrație nouă, de tip superior, care permite participarea tuturor categoriilor sociale la viața politică și socială a patriei, la conducerea societății, la făurirea conștientă a propriei istorii.

După istoricul act de la 30 Decembrie 1947 — și mai ales în ultimele aproape două decenii de cînd destinele românești sînt conduse de Președintele Nicolae Ceaușescu —, s-a putut realiza deplina unitate moral-socială și politică a poporului român, s-au realizat salturi în toate domeniile vieții economice, științifice și culturale, întrucît, cum afirma Președintele Nicolae Ceaușescu: «revoluția socialistă săvîrșită de națiunea noastră socialistă înseamnă progres și democrație, înseamnă înălțarea economică, politică și culturală a Republicii și înseamnă desăvîrșirea omului liber într-o țară liberă, stăpîn pe munca și înfăptuirile sale, beneficiarul plener al tuturor roadelor colective și individuale».

Astăzi, România a devenit o adevărată țară industrial-agrară, cu o puternică și modernă industrie, cu o agricultură socialistă avansată. În prezent, industria românească produce de 50 de ori mai mult decît în 1938, iar producția agricolă a crescut de 3,5 ori în comparație cu anul 1950.

Pe plan internațional, România se manifestă ca un puternic partener de nădejde și îndeplinește un rol activ în sinul organismelor internaționale, în primul rînd în Organizația Națiunilor Unite, proclamînd mesajul de pace și înțelegere între oameni și popoare. Principiile călăuzitoare ale politicii externe românești izvorînd din marile tradiții ale poporului, găsesc astăzi largă adeziune a tuturor popoarelor. România acționează pentru continua dezvoltare a colaborării cu toate statele lumii, indiferent de orînduire socială. Relațiile dintre state sînt așezate pe baza principiilor egalității în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, pe neamestecul în treburile interne, avantajul reciproc, renunțarea la forță și la amenințarea cu forță în relațiile dintre state.

În ceea ce privește lupta popoarelor pentru fondarea unei lumi noi, ferită de amenințarea războiului, a unei vieți libere în climat de pace, Președintele Nicolae Ceaușescu declara: «Asistăm la o încordare extremă a situației internaționale, la ridicarea de noi nori amenințători

pentru destindere, pentru pacea și independența popoarelor. În aceste împrejurări este necesar să se facă totul pentru întărirea solidarității și unității forțelor progresiste, antiimperialiste de pretutindeni în lupta pentru oprirea încordării, pentru dezarmare, pentru o nouă ordine economică, pentru destindere, independență și pace».

La acest popas sărbătoresc : împlinirea a 65 de ani de la istoricul act al unirii Transilvaniei cu Patria mamă, prin care s-a desăvârșit constituirea statului național român unitar și a 36 de ani de la proclamarea Republicii, Biserica Ortodoxă Română este prezentă ca la toate celelalte momente memorabile din Istoria poporului român.

Se poate spune că și pentru Biserica noastră anii care s-au scurs de la proclamarea Republicii au marcat realizări în toate domeniile vieții bisericești : s-a reorganizat învățământul teologic de pregătire a clerului, s-au organizat cursuri de îndrumare pastoral-misionară a clerului, s-a reorganizat presa bisericească, iar mai ales, sub arhipăstoria Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin s-a trecut la realizarea unui nou impuls în activitatea învățătoarească a Bisericii prin tipărirea de manuale de teologie, prin editarea operelor Sfinților Părinți în limba română. De asemenea s-au restaurat numeroase monumente religioase și lăcașuri de cult, iar pe plan intercreștin s-a intensificat activitatea ecumenistă a Bisericii Ortodoxe Române.

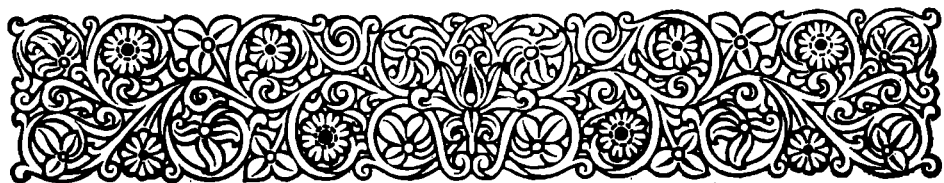
Pentru românii aflați în afară s-au organizat numeroase comunități ortodoxe, au luat ființă noi centre eparhiale, atât în cuprinsul țării cât și pentru românii ortodocși aflați în Europa apuseană.

În același timp, Biserica Ortodoxă Română și-a adus contribuția sa la lupta întregului popor pentru consolidarea păcii în lume, pentru înlăturarea amenințării unui nou război distrugător.

Referindu-se la contribuția pe care trebuie să o aducă clerul român ortodox la efortul general pentru statornicirea păcii și încrederii în lume, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin declara : «Este evident că lupta pentru pace își desfășoară acțiunile ei în toate statele lumii, iar o adevărată mișcare pentru dezarmare a cuprins toate părțile pământului. Cu orice preț armele trebuie distruse, fiindcă va putea veni vremea când, dacă nu le vom nimici noi pe ele, ne vor nimici ele pe noi. Dezarmarea generală și totală este porunca ceasului de față. Să ne unim forțele pentru a o realiza. Să facem cunoscută pretutindeni voința poporului nostru de a trăi în pace și cooperare cu toate popoarele lumii, binefacerile păcii să le propovăduim. La apărarea și întărirea prieteniei între oameni și popoare să ne aducem fiecare contribuția noastră statornic».

La acest popas aniversar, clerul și credincioșii Bisericii noastre sînt chemați să-și manifeste dorința de menținere și de întărire a unității poporului în jurul Conducerii noastre de Stat, să acționeze prin munca lor cinstită și devotată pentru promovarea și consolidarea ideii de pace și bună înțelegere, să facă, prin voința și efortul colectiv, ca scumpa noastră patrie, Republica Socialistă România, să urce victorios pe noi culmi de progres material și spiritual.

REDACȚIA

PASTORALE CHIRIARHALE

† I U S T I N

*DIN MILA LUI DUMNEZEU, ARHIEPISCOP
AL BUCUREȘTILOR, MITROPOLIT AL UNGROVLAHIEI
ȘI PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE*

IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL ȘI DREPTCREDINCIOȘILOR
CREȘTINI, HAR ȘI PACE DE LA DUMNEZEU ATOATEȚIITORUL, IAR DE LA NOI
PĂRINTEASCĂ BINECUVÎNTARE

*«Hristos se naște, slăviți-L,
Hristos din ceruri, întâmpinați-L,
Hristos pe pământ, înălțați-vă!»*

Iubiți credincioși,

Făgăduința dată de Dumnezeu celor dintii oameni, după căderea în păcat, că va trimite în lume pe Mântuitorul, s-a păstrat de-a lungul veacurilor în cugetele lor. Glasul lui Dumnezeu, pe care Adam și Eva l-au auzit din ascunzișul lor printre pomii raiului, zicînd: «Adame, unde ești?», nu s-a stins niciodată în întregime din lume. În purtarea Sa de grijă față de făpturile Sale, chemarea pe care Dumnezeu o adresează oamenilor de a sălășlui în sinul Său părintesc este permanentă și nepărintoare. Răspunsul oamenilor însă este diferit.

Pînă la plinirea vremii, bîjbîind în întuneric, departe de Dumnezeu, cei nesupuși adevărului nu cunoșteau pe Mântuitorul fiindcă nu-L căutau. Din cele sădite de Dumnezeu în inimile lor și din cele pe care le puteau dobîndi prin cugetarea lor ei ar fi putut cunoaște «însușirile Lui, nevăzute, puterea Lui cea veșnică și dumnezeirea Lui» (Romani I, 20). Dar, cu toate că nu cunoșteau deplin pe Mântuitorul, unii îl doreau, nu trînd convingerea că El îi va scăpa de orice rău; alții, fiind siguri de venirea Lui, îl așteptau cu nerăbdare.

Sătui de războaie, oamenii îl doreau ca pe un Domn al păcii; cei chinuți de dureri vedeau în El un tămăduitor; cei ținuți în robie îl doreau ca eliberator; pe scurt, El era dorit pentru a aduce fericirea pe pământ. Vechea legendă a veacului de aur al omenirii era rod atît al aducerii aminte despre viața celor dintii oameni în paradis, cît și al nădejdi de împlinire a făgăduinței lui Dumnezeu cu privire la mîntuire.

Mai mult însă decît cei de oricare altă credință, evreii, ascultători ai glasurilor proorocilor, purtau în inimile lor convingerea nestrămutată că Mîntuitorul va veni în mijlocul lor ; iar chipul Lui ei îl zugrăveau urmînd descoperirea făcută lor prin prooroci sau potrivit cu nevoile ori cu idealurile lor.

De la cea dintîi pînă la cea din urmă pagină a Sfintei Scripturi a Vechiului Testament, așteptarea lui Mesia străbate ca un fir de aur în toată istoria veche a evreilor. În cartea Iov, — una din cele mai frumoase scrieri ale Sfintei Scripturi —, se rezumă oarecum convingerea deplină a credincioșilor de demult că Iisus Hristos trebuia să vină în lume, prin următoarele cuvinte : «Eu știu bine că Mîntuitorul meu este viu și că în cele din urmă El se va ridica pe pămînt» (XIX, 25). Alți scriitori vechi sînt purtați cu duhul la timpul sau la locul nașterii lui Iisus, la învățătura și faptele Lui, la chinurile și mărirea Lui. Mîntuitorul era așteptat ca Domn al păcii, ca Rege al dreptății, ca Păstorul cel bun, ca Arhiereul cel Mare, ca slujitor al lui Dumnezeu și ocrotitor al celor nevoiași și asupriți.

Iubiții mei fii sufletești,

Oricît de frumoase și pline de adînc înțeles teologic ar fi zicerile din afară ori proorociile Vechiului Testament, ele nu pot sta nicidecum în cumpănă cu adevărul despre Mîntuitorul, Fiul lui Dumnezeu, care «pe pămînt a venit și, prin El, omul la cer s-a suit», cum spun Sfinții Părinți. Una din cele mai vechi cîntări bisericești, pe care ne-a păstrat-o Sfîntul Apostol Pavel, spune așa :

«Cu adevărat mare este taina credinței : Dumnezeu s-a arătat în trup, s-a îndreptat în Duh, a fost văzut de îngeri, s-a propovăduit între neamuri, a fost crezut în lume, s-a înălțat întru mărire» (I Timotei III, 16).

Iar, mai tîrziu, după ce diferite momente din viața Mîntuitorului au fost strîns legate de învățătura Bisericii, Roman Melodul a putut alcătui una din cele mai frumoase cîntări cu privire la nașterea Domnului, zicînd :

«Fecioara, astăzi, pe cel mai presus de tiință naște și pămîntul peștera Celui neapropiat aduce. Îngerii cu păstorii doxologesc, iar magii cu steaua călătoresc, că pentru noi s-a născut prunc tînar, Dumnezeu Cel mai înainte de veci».

Dreptmăritori creștini,

Bucurați-vă ! Pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire, Fiul Unul-Născut din veșnicie al Tatălui ceresc își ia astăzi început al zilelor Lui pe pămînt, ca om. Din dragoste față de noi, El se face asemenea cu noi, smerindu-se, iar noi, înălțîndu-ne, ne facem asemenea cu El. Ceea ce El era, adică Dumnezeu, a rămas așa și ceea ce nu era, adică om, s-a făcut așa. O ! Taină a tainelor și minune a minunilor ! «Cît de cu neputință de cercetat sînt hotărîrile lui Dumnezeu și cît de cu neputință de aflat urmele căilor Lui» (Romani XI, 33).

Iisus s-a născut, astăzi, ca oricare alt prunc sărac. Dar, nașterea Lui s-a făcut mai presus de rînduiele firii.

Păstorii L-au văzut «înfășat și culcat în iesle» (Luca II, 7); dar Sfânta Lui Maică știa că «El va fi mare și Fiul Celui Preainalt se va chema...» (Luca I, 32).

Mîntuitorul a venit în lume ca om adevărat, dar nașterea Lui au vestit-o îngerii din ceruri. Apropiindu-se de cîțiva păstori care păzeau turmele lor, noaptea, pe cîmp, în părțile Betleemului, în timp ce «mărirea Domnului îi învăluia în lumină», un înger le-a spus că «în orașul lui David astăzi s-a născut pentru oameni Mîntuitorul, care este Hristos, Domnul» (Luca II, 11). Prin aceste cuvinte se ridică vălul de pe taina cea ascunsă de veacuri oamenilor și făpturilor cerești.

Venirea Fiului lui Dumnezeu pe pămînt, în trup de om, pentru a ne ridica pe noi la vrednicia de fii ai lui Dumnezeu s-a schimbat atunci din taină în adevăr de credință. De aceea, bucurîndu-se de marea dragoste a lui Dumnezeu față de făpturile Sale de pe pămînt, îngerii din ceruri, în auzul păstorilor de la Betleem, au proslăvit pe Mîntuitorul, cîntîndu-i imnul mîntuirii: «Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, întru oameni bunăvoire» (Luca II, 14).

Iubiți fii duhovnicești,

Vestea care a străbătut cerurile la nașterea Domnului s-a răspîndit și pe pămînt. Ascultători făcîndu-se descoperirilor dumnezeiești și cuvîntului proorocilor, evreii, prin glasurile păstorilor de la Betleem, au «preamărit și au lăudat», cei dintîi pe Dumnezeu pentru trimiterea Fiului Său în lume ca Mîntuitor. Apoi, în numele celor de altă lege, magii de la răsărit, după ce au găsit pe Iisus, s-au «bucurat cu bucurie mare foarte... și căzînd la pămînt s-au închinat Lui și deschizînd vistierile lor, i-au adus lui daruri: aur, smirnă și tămîie» (Matei II, 11); «aur lămurit ca unui împărat al veacurilor; tămîie ca unui Dumnezeu al tuturor și smirnă ca unuia fără de moarte».

În acest fel întreaga făptură s-a bucurat de nașterea Mîntuitorului și cu daruri alese L-a întîmpinat. Fiecare din făpturile zidite de El, mulțumire li aduce astăzi și darul său deosebit: «îngerii cîntarea, cerurile steaua, magii darurile, păstorii minunea, pămîntul peștera, pustiul ieslea, iar noi pe Maica Fecioara».

Iubiți credincioși,

Scurtă vreme în urmă, împreună cu toții fiii patriei noastre scumpe, evocînd împlinirea a 65 de ani de la unirea cea mare a românilor, noi am rețrăit nu numai atmosfera înălțătoare a zilei de 1 Decembrie 1918, cînd Adunarea Națională de la Alba Iulia a decretat unirea Transilvaniei cu patria-mamă, dar am reîmprospătat în sufletele noastre întreg trecutul nostru de lupte și jertfe pentru existență, libertate și unitate, trecutul nostru de lupte pentru apărarea drepturilor noastre firești.

Însăși unirea cea mare din anul 1918 s-a realizat după veacuri de pămîiri, de stăruințe și de confruntări, cu toate că era deplin învederată sfișierea nedreaptă a țării, a poporului cu aceeași limbă, cu aceleași tradiții, cu același fel de gîndire, cu aceeași viață, cu aceeași credință. De aceea, noi păstrăm în suflete unirea de acum 65 de ani ca pe un act

istoric de dreptate ; iar apărarea ei se impune ca o datorie sacră a tuturor fiilor neamului românesc fiindcă înfăptuirea ei a fost pecelluită cu jertfele părinților noștri.

Odată cu strădaniile pe care le depune pentru apărarea unității naționale, țara noastră desfășoară o activitate stăruitoare și pentru unitatea continentului nostru, pentru unitatea întregii lumi. În acest fel poporul român și-a manifestat voința sa de a contribui la pacea între toate popoarele, la pacea pe pământ. Înalta cîrmuire a Statului nostru în frunte cu Domnul Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii noastre, a folosit orice prilej pentru a se face noi pași pe calea asigurării păcii în lume. Pe drept cuvînt, poporul nostru se mîndrește cu activitatea statornică a cîrmuitorului său pentru pacea pe pământ.

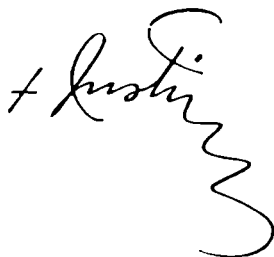
În vremea din urmă, odată cu creșterea primejdiei de război, de un război nuclear, care ar putea distruge întreaga lume, au sporit și acțiunile conducerii noastre de Stat pentru apărarea păcii. Mari întruniri populare s-au strîns în întreaga țară ; Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste și Apelul Marii Adunări Naționale către Parlamentele și parlamentarii din statele europene, S.U.A. și Canada, s-au bucurat de o largă primire pretutindeni, iar Declarația înaltelor foruri de conducere a țării a trezit un puternic ecou în întreaga lume.

În această atmosferă de trezire a conștiinței popoarelor pentru apărarea propriei lor vieți, Biserica Ortodoxă Română și-a intensificat lucrarea ei pentru apărarea păcii.

Mîntuirea este propovăduită acum ca pace între Dumnezeu și om, ca pace între făpturile cerești și oameni, ca pace între oameni și în sufletele lor. Învățătura ortodoxă despre mîntuire și cărțile de slujbe au legat atît de strîns venirea Mîntuitorului pe pământ de pace încît sărbătoarea Nașterii Domnului este numită sărbătoarea păcii. Parcă niciodată credincioșii nu se simt mai aproape de Dumnezeu și niciodată nu se simt mai aproape unii de alții ca în binecuvîntata zi a nașterii Domnului nostru Iisus Hristos.

Odată cu statul de a spori rugăciunile pentru pacea lumii, vă trimit tuturor arhierescă binecuvîntare și părintescă îmbrățișare.

Al tuturor de bine voitor și fără încetare către Dumnezeu rugător,

ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR
MITROPOLIT AL UNGROVLAHIEI ȘI
PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

† ANTIM

DIN MILA LUI DUMNEZEU ARHIEPISCOP AL EPARHIEI TOMISULUI ȘI DUNĂRII DE JOS

INTREGULUI NOSTRU CLER ȘI TUTUROR DREPTCREDINȚIOȘILOR CRESTINI
DIN ACEASTĂ ARHIEPISCOPIE: HAR, MILĂ ȘI PACE DE LA DUMNEZEU-TATĂL
ȘI DE LA DOMNUL NOSTRU IISUS HRISTOS, IAR DE LA SMERENIA NOASTRĂ
ARHIEREȘTI BINECUVÎNTĂRI

*«Slavă întru cei de sus lui Dum-
nezeu și pe pământ pace, între
oameni bunăvoință» (Luca 2, 14).*

Iubiții mei fii sufletești,

Prin aceste cuvinte dumnezeiești, rostite de îngeri deasupra peșterii din Betleem, Sfânta noastră Biserică ne înnoiește, în fiecare an, vestea cea bună adusă neamului omenesc, că s-a născut Prunc, însuși Fiul lui Dumnezeu, trimis ca să ne izbăvească din robia păcatului strămoșesc, să ne împace cu Tatăl Ceresc și să ne deschidă iarăși brațele părintești ale dragostei Sale. Această veste minunată, venită de sus, o primim cu toată căldura credinței și ne bucurăm cu duhul, împreună cu cei care, în vremea aceea, s-au învrednicit a fi martori și slujitori la nașterea Domnului nostru Iisus Hristos.

Nașterea Pruncului Iisus înseamnă pogorirea lui Dumnezeu la neamul omenesc, făgăduită protopărinților noștri, spre a se rupe zăpădul păcatului cel de demult și a se arăta mila cea nemărginită a Ziditorului față de făptura Sa. «*Pentru că — spune evanghelistul Ioan — așa de mult a iubit Dumnezeu lumea, încît pe Fiul Său, Cel Unul-Născut, L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică*» (Ioan 3, 16).

Dobîndirea vieții veșnice este o lucrare de împăcare dintre lumea cerească și cea pămîntească. Fiul lui Dumnezeu, care a fost numit «Domn al păcii», ne-a lăsat pacea Sa ca testament și putere de a birui păcatul și toată răutatea. Pentru aceasta ziua nașterii Sale este considerată ca începutul propovăduirii păcii în lume și praznic al păcii.

Sfânta Biserică în fiecare zi se roagă pentru trebuințele noastre și ale lumii întregi și în primul rînd pentru pace, care este darul cel mai de preț al vieții.

Pacea adusă de Pruncul Iisus la nașterea Sa se referă mai întîi la pacea noastră cu Dumnezeu, apoi la pacea cu noi înșine și la pacea cu semenii noștri.

Pacea cu Dumnezeu este atotcuprinzătoare. Din ea, ca dintr-un izvor viu, izvorăsc toate celelalte manifestări ale păcii. Pacea cu Dum-

nezeu este rodul milei și al iertării de sus; este balsam ceresc asupra sufletului zbuciumat de păcat.

Pacea cu sine ne aduce ceea ce Mintuitorul numește *«Impărățiaa lui Dumnezeu înăuntrul nostru»* (Luca 17, 21). Credința că Dumnezeu este împreună cu noi oamenii, că ne iubeste, ne ajută, ne apără și ne mântuiește, ne întărește pe calea virtuții. Ea ne obligă la dăruire și jertfelnicie pentru sfințirea Numelui lui Dumnezeu, la facerea de bine, la lucrarea pentru pace. *«Căutați pacea cu toată lumea și sfințenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul»*, spune Sf. ap. Pavel (Evr. 12, 14).

Prin neconținută veghe și acțiune, credinciosul înlătură orice necurăție care ar putea să-l vatăme, iar prin taina Mărturisirii și a sfintei împărtășiri își păstrează totdeauna curată haina sufletului său. El se aseamănă atunci — după cuvântul Psalmistului — cu pomul sădit lângă izvoarele apelor, care își dă rodul la vremea sa (Psalm 1, 3).

Dreptmăritori creștini,

Dobindirea păcii lăuntrice nu înseamnă numai liniște sufletească și curăția inimii, ci și înfrinarea de poftă deșarte și sporită dragoste față de aproapele, față de tot omul. Poftele deșarte, între care dorința de ne-măsurată mărire și de stăpânire nedreaptă, adesea tulbură viața oamenilor și a popoarelor. De aceea spune Apostolul: *«De unde vin războaiele și dezbinările dintre voi? Au nu de aici, din poftele voastre care se oștesc în mădulările voastre?»* (Iacob 4, 1).

Încă dintru început Dumnezeu a zidit pe oameni egali între ei și i-a lăsat să se bucure deopotrivă de bunurile pămîntești, de fericirea vieții. Căci *«Dintr-un sânge a făcut (Dumnezeu) tot neamul omenesc ca să locuiască peste toată fața pămîntului»* (Fapte 17, 26).

Credința noastră ne învață că toți oamenii sînt fii ai aceluiași Părinte, fără deosebire de neam sau rasă. De aceea, creștinului nu-i este îngăduit să vatăme pe altul în pacea sau fericirea sa, ci dimpotrivă se cuvine să îl ajute să se bucure de acestea. Pentru care Sf. Apostol Pavel zice: *«De este cu putință, cât ține de voi, trăiți în pace cu toți oamenii»* (Romani 12, 18).

Întreaga învățătură a Evangheliei este o chemare a oamenilor la dragoste, frățietate și pace. *«Dumnezeu ne-a dat nouă să slujim păcii»* — spune Sf. Apostol Pavel (II Cor. 5, 18).

Mai mult ca oricînd astăzi, cînd cerul este întunecat de pregătirile de război, noi credincioșii se cuvine să stăruim în rugăciune pentru pacea a toată lumea și să ne alăturăm luptătorilor pentru pace, «făcătorilor de pace», pe care îi fericește Mintuitorul în predica Sa de pe munte.

Pacea, o dată tulburată, se poate redobîndi numai prin stăruințe și eforturi unite ale tuturor iubitorilor de pace. Marele scriitor creștin, Origen, spune: «Creștinul este dator să apere pacea cu munca sa, cu truda sa... și dacă este necesar chiar cu primejdia vieții și a bunului său nume» (*Comentar la Epistola către Romani*).

Restabilirea păcii trebuie să se facă prin tratative pașnice, nu prin război sau amenințări de război. De aceea, Fericitul Augustin spune: «Mai bine să nimicim războaiele prin cuvinte, decît pe oameni prin sa-bie și să ciștigăm sau să obținem pacea prin pace, nu prin război».

Poporul nostru întotdeauna s-a dovedit a fi iubitor de pace. Viața nouă pe care o trăim de aproape patru decenii și bogatele realizări din țara noastră sînt rodul acestei păci. În acest răstimp toți cetățenii, sub steagul unității, ca o singură familie, au pășit cu bărbăție spre același țel : întărirea patriei, lămurirea poporului nostru.

Privind însă în lumea largă, vedem că ura și vrajba lucrează cu tărie. Pacea de pe pămînt este amenințată. În unele zone ale lumii se dau lupte sîngeroase. Omenirea întreagă trăiește ceasuri de groază în fața inarmărilor nucleare, care ar putea declanșa un nou război, de această dată atotnemicitor.

De aceea, la inițiativa Președintelui Republicii, Nicolae Ceaușescu, țara noastră a adresat popoarelor lumii și opiniei publice de pretutindeni stăruitoare apeluri pentru dezarmare și pace, care au avut un larg ecou, fiind primite cu însuflețire și apreciate ca o nouă contribuție a României la dezarmarea nucleară și la pacea lumii.

Iubiți credincioși,

Astăzi, la marea sărbătoare a nașterii Pruncului Iisus, Fiul lui Dumnezeu, care a coborît din ceruri și s-a sălășluit între oameni pentru a noastră mîntuire, ne aducem aminte de cuvintele Sale nepieritoare : *«Iată Eu cu voi sînt în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacurilor»* (Matei 28, 20). Această făgăduință reprezintă pentru noi o mare mîngiere și întărire. Ne bucurăm de marea Sa dragoste de oameni, care pe noi ne îndeamnă la iubire față de aproapele.

Să ne deschidem inimile pentru a ne pătrunde de chemarea sfîntă a îngerilor : *«Pe pămînt pace și între oameni bunăvoie»* și să ne întărim în speranța că pacea și viața vor birui.

Să ne facem vestitori și apărători ai păcii, ca unii ce iubim viața pe care ne-a încredințat-o Dumnezeu.

Să cerem cu smerenie și stăruitor Părintelui ceresc îndepărtarea nedreptăților și a altor rele care tulbură viața omenirii și să ne rugăm pentru pacea lumii, rostind din inimă această implorare :

Doamne, Dumnezeul nostru, care întru înțelepciune ai făcut toate cu cuvîntul și pe noi ne-ai adus din neîniință în ființă, cu puterea și cu lucrarea Ta cea negrăită, caută din cer și cercetează lumea aceasta pe care a zidit-o dreapta Ta, și o desăvîrșește pe ea.

Căci, iată, ura și vrajba s-au înmulțit în lume și popoare se ridică împotriva altor popoare și amenință cu arme atotnemicitoare. Frica și dezbinarea au pus stăpînire pe cugetele înspăimîntate ale pămîntenilor. Noroadele cărora le-ai poruncit să crească, să se înmulțească și să stăpînească pămîntul, caută să se stăpînească unele pe altele și să surpe pacea cea dorită de Tine.

De aceea, către Tine alergăm și fierbinte cerem, Doamne, ai milă de făptura Ta să nu fie înghițită de piericiune. Potolește răutatea, lăcomia și vrajba din inimile oamenilor. Luminează și călăuzește viața popoarelor și fă ca toți cei ce sînt chipul și zidirea Ta să trăiască în pace și unire. Căci Tu întotdeauna ne-ai îndrumat pașii spre trăire în dragoste și bună-înțelegere cu semenii noștri de aproape și de departe, cu oamenii de pretutindeni.

Și iarăși Tu ne-ai încredințat că «înțelepciunea este mai de preț decît armele».

Ție ne rugăm, Sfinte, slobozește-ne de toată primejdia, temerea și strimtorarea și sădește întru noi și în toate popoarele lumii duhul cel bun al încrederii, al înțelegerii și al dragostei de oameni. Unește-i pe toți într-un gînd și revarsă pe pămînt pacea adîncă și netulburată, astfel ca toți cu o gură și cu o inimă să Te slăvim pe Tine, Împăratul păcii și Mîntuitorul sufletelor noastre și Ție slavă să înălțăm, Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor.

Iubiții mei,

Alături de năzuințele sale pentru pace, poporul nostru a manifestat totdeauna o arzătoare chemare pentru unitate, libertate și independență.

Împlinirea acestora a constituit visul de aur, urmărit în cursul istoriei sale milenare, cu numeroase jertfe de eroi și martiri ai neamului. Înfăptuirea desăvirșită a acestor idealuri s-a realizat prin actul epocal al Marii Uniri din 1 Decembrie 1918, cînd Transilvania s-a alipit pentru vecie la Patria-Mamă.

Aceasta a dus la constituirea statului național unitar român, eveniment pe care de curînd l-am sărbătorit cu mult entuziasm, la împlinirea celei de a 65-a aniversări.

Marea Unire a fost pregătită de eroica generație de patrioți care, la 24 Ianuarie 1859, au proclamat Unirea Moldovei cu Țara Românească, sub sceptrul marelui domnitor Alexandru Ioan Cuza, numit de popor «Părintele țării». În luna următoare vom comemora, cu aceeași însuflețire, împlinirea a 125 ani de la acest măreț act istoric.

Cu recunoștință și cu admirație pentru jertfele înaintașilor noștri, rămînem credincioși idealurilor scumpe de unitate și pace ale poporului nostru, care să ne inspire și în viitor cele mai nobile simțăminte de dragoste pentru scumpa noastră patrie, pentru întărirea și propășirea ei.

Vă facem tuturor creștineasca urare ca Sfintele Sărbători ale Nașterii Domnului să le petreceți în liniște și cu bucurie în casele voastre și cu cei ce vă sînt dragi și apropiați.

Iar Anul Nou 1984 să vă aducă binecuvîntarea cerească, cu bun spor și sănătate.

La mulți ani !

Al vostru către Domnul rugător și de tot binele voitor,

† A N T I M,
ARHIEPISCOPUL TOMISULUI
ȘI DUNĂRII DE JOS

† E P I F A N I E

DIN MILA LUI DUMNEZEU, EPISCOP AL EPARHIEI BUZĂULUI

IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL ȘI DREPTCREDINCIOȘILOR
CREȘTINI, HAR ȘI PACE DE LA DUMNEZEU, IAR DE LA NOI,
PĂRINTEASCĂ BINECUVINTARE

«S-a născut azi Mântuitor, care
este Hristos-Domnul, în cetatea lui
David» (Luca 2, 11).

Iubiții mei fii sufletești,

Cu ajutorul lui Dumnezeu am ajuns, și anul acesta, la marea sărbătoare a Crăciunului. La acest praznic luminos să ne bucurăm duhovnicește întrucât s-a împlinit făgăduința dată nouă de Dumnezeu, că ne va trimite Mântuitor pe Hristos-Domnul, care să rupă zapisul păcatelor noastre. Taina întrupării Fiului lui Dumnezeu ne este lămurită de conținutul slujbelor religioase, de Sfânta Scriptură și de Sfânta Tradiție a Bisericii noastre.

Astfel, slujbele bisericesti, care se oficiază în aceste zile de praznic împărătesc, cheamă pe creștini, în fiecare an, de a retrăi, împreună cu însăși natura, marea bucurie duhovnicească, pentru că Cel Născut din Sfânta Fecioară Maria ne-a adus izbăvirea din blestem așa cum glăsuiește această prea frumoasă cântare închinată Nașterii Domnului: «Cerul și pământul să se bucure. Munții și dealurile, cîmpiile și văile, noroadele și semințiile, toată suflarea strigați, de dumnezeiască veselie umplindu-vă. A sosit la noi Izbăvirea noastră din blestem» (Minei).

Cu privire la Nașterea Mântuitorului după trup, Sf. Pavel, Apostolul neamurilor, grăiește astfel: «Cînd a venit plinirea vremii, a trimis Dumnezeu pe Fiul Său Unul-Născut, care s-a născut din femeie și a fost supus sub lege» (Galateni 4, 4), iar cu alt prilej face această profundă mărturisire: «Cu adevărat mare este taina dreptei credințe. Dumnezeu s-a arătat în trup, s-a îndreptat în Duhul, a fost văzut de îngeri, s-a propovăduit între neamuri, a fost crezut în lume, s-a înălțat într-o slavă» (I Timotei 3, 16).

În Simbolul de credință, pe care noi creștinii ortodocși îl rostim la Sf. Liturghie, la alte Sfinte Taine și la diferite slujbe religioase sau în casele noastre, în legătură cu Nașterea Domnului mărturisim astfel: «Pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire s-a pogorît din cer și s-a întrupat de la Duhul Sfînt și din Maria Fecioara și s-a făcut om».

Sf. Atanasie cel Mare, în gîndirea și opera sa teologică, referindu-se la marele eveniment al Nașterii Domnului, arată că «Dumnezeu

s-a întrupat ca omul să poată deveni lăcaș al Duhului Sfânt», sau cum spune Scriptura, «Dumnezeu s-a arătat în trup» (I Timotei 3, 16) ca noi «să dobândim înfierea» (Galateni 4, 5) și să ne facem «părtași ai firii dumnezeiești» (II Petru 1, 4).

Nașterea după trup a Domnului este evenimentul cel mai important din istoria mântuirii neamului omenesc, pentru că «Dumnezeu n-a trimis pe Fiul Său în lume, ca să judece lumea, ci ca lumea să fie mântuită prin El» (Ioan 3, 17). Dumnezeu-Cuvîntul «făcîndu-se asemenea oamenilor... s-a smerit pe Sine» (Filipeni 2, 7—8), pentru ca să ne ridice pe noi la ceruri, adică prin smerenia Domnului nostru Iisus Hristos, să se realizeze înălțarea noastră duhovnicească. «Cerul și pămîntul — spune o altă cîntare bisericească — s-au unit astăzi, născîndu-se Hristos. Dumnezeu a venit pe pămînt și omul la cer s-a suit».

Tălmăcîndu-se acest act divin, săvîrșit pentru mîntuirea noastră, s-a subliniat: «coborîrea lui Dumnezeu este înălțarea omului». De aceea, Sf. Apostol Pavel le spune corintenilor: «Căci cunoașteți harul Domnului nostru Iisus Hristos, că El, bogat fiind, pentru voi a sărăcit, ca voi, cu sărăcia Lui, să vă îmbogățiți» (II Cor. 7, 9). Sf. Chiril al Alexandriei precizează că Dumnezeu a sărăcit făcîndu-se om prin nașterea trupească în chip smerit, dar că n-a încetat să fie Dumnezeu. Sf. Maxim Mărturisitorul arată că «numai rămînînd Dumnezeu, în coborîrea Sa la firea noastră, a putut vindeca rănile ei» prin harul Său, cu care a venit în lume, așa cum ne încredințează Sf. Apostol și Evanghelist Ioan: «Și Cuvîntul s-a întrupat și a locuit între noi și am văzut slava Lui ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr» (Ioan 1, 14).

Aceste învățături din Sfînta Scriptură și din Sfîntii Părinți, ne descoperă și adevărul că Fiul lui Dumnezeu, prin întruparea Sa, nu s-a dezbrăcat de Dumnezeire, rămînînd Dumnezeu adevărat și om adevărat, avînd cele două firi, dumnezeiască și omenească, fiind în același timp, o singură persoană: Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu.

Din semnificația acestui praznic înălțător, se vede nemărginita bunătate a Creatorului față de neamul omenesc pentru că «Dumnezeu, bogat fiind în milă, pentru multa Sa dragoste cu care ne-a iubit, pe noi care eram morți prin greșelile noastre, ne-a făcut vii împreună cu Hristos... și împreună cu El ne-a sculat și ne-a pus să ședem întru cele cerești» (Efeseni 2, 4—6).

Binecredincioși creștini,

Bucuria Crăciunului este una din cele mai mari pentru creștinii de toate vîrstele, întrucît această sărbătoare, pe lângă adevărul ce ni-l descoperă în legătură cu «tainea cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută», ne readuce în minte, an de an, și ne face să retrăim datinile creștinești și străbune, care de două mii de ani, au ținut pe strămoșii noștri uniți în aceeași credință și în aceleași simțăminte de bucurie și optimism cum ne adeverește acest frumos colind:

Din an în an sosim mereu
 La geam cu Moș Ajun,
 E ger cumplit, e drumul greu
 Da-i obicei străbun.
 Azi cu strămoșii cînt în cor
 Colindul sfînt și bun
 Tot moș era și-n vremea lor
 Bătrînul Moș Crăciun.
 Și-acum te las, fii sănătos
 Și vesel de Crăciun
 Dar, nu uita, cînd ești voios
 Creștine, să fii bun».

În colindele ce le cîntăm sau le ascultăm cu aleasă bucurie la acest praznic, în care, pe lângă faptul că ne este transmisă și talmăcită taina și minunea întrupării Fiului lui Dumnezeu, se vede clar și legătura permanentă de-a lungul veacurilor, prin aceste obiceiuri străbune, între generațiile neamului nostru, precum și îndemnul pentru trăirea virtuților creștine, iar între acestea, la loc de frunte se situează bunătatea cu care s-a și încheiat colindul pe care l-ați ascultat acum. Bunătatea exprimă dragostea ce trebuie să domnească între noi toți, după exemplul dragostei ce ne-a arătat-o Dumnezeu, prin trimiterea Fiului Său cel Unul-Născut în lume, așa cum scrie Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan: «Întru aceasta s-a arătat dragostea lui Dumnezeu către noi, că pe Fiul Său cel Unul-Născut L-a trimis Dumnezeu în lume, ca prin El viață să avem» (I Ioan 4, 9), iar porunca Domnului este: «Să vă iubiți unul pe altul, precum Eu v-am iubit pe voi» (Ioan 13, 34).

Așa cum se știe, fibra istoriei noastre a fost și este conștiința unității, întrucît poporul român, care s-a plămădit în spațiul carpato-danubiano-pontic a luptat, secole de-a rîndul, pentru unitate și libertate. De aceea, în întreaga noastră țară, cu vibrantă voință și în chip cu totul deosebit, s-a sărbătorit a 65-a aniversare de la Marea Unire, ce s-a realizat la 1 Decembrie 1918, cînd s-au înlăturat vremelnicele și nefireștile granițe între români reunind pe toți fiii neamului nostru de același sînge, crez și simțiri, într-un stat național unitar, înfăptuindu-se, astfel, cel mai dorit și mai scump ideal al românilor de pretutindeni, eveniment de importanță majoră scris cu litere de aur în istoria poporului nostru.

Noi care sîntem fiii și slujitorii Bisericii strămoșești, păstrătoare a dreptei credințe, a limbii și datinilor străbune și prezentă, prin reprezentanții ei, la toate evenimentele din istoria noastră precum și la realizarea memorabilului act istoric din 1918, sîntem mîndri de originea și trecutul nostru, iar în vremea de acum trebuie să ne străduim a fi părtași la toate eforturile poporului român pentru bunăstare, independență și liniște și a răspunde cu angajare la chemările pentru dezarmare și pace în lumea întreagă.

Mesajul de la Nașterea Domnului, «pe pămînt pace și între oameni bună învoire» trebuie să aibă astăzi, mai mult ca oricînd, un profund ecou în sufletele noastre. Fie ca acest mesaj să pătrundă în inimile tuturor oamenilor, căci pacea este atît de grav amenințată de rachetele

nucleare. În vremea noastră cuvîntul pace înseamnă viață, înseamnă însăși viața planetei. Să sprijinim din tot sufletul inițiativele și acțiunile de pace ale țării noastre, ale Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu. Numai simțind și făcînd așa, vom putea avea conștiința împlinirii datoriei noastre ca slujitori ai lui Dumnezeu, ai oamenilor și cetățeni ai Patriei.

Anul Nou 1984, pe care îl vom începe peste cîteva zile, nădăjduim să fie un an cu liniște și pace pentru noi și pentru întreaga lume. Datoria noastră este de a fi mai buni, mai drepecți, mai ascultători și îngăduitori unii cu alții, harnici la locul de muncă și receptivi în slujirea binelui obștesc și a semenilor, potrivit îndemnului Sf. Apostol Pavel: «Cugetați același lucru unii pentru alții» (Romani 12, 16) și «nimeni să nu caute ale sale (înlesniri), ci fiecare pe ale aproapelui» (I Corinteni 10, 24) pentru că și «Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci ca să slujească El și să-și dea viața răscumpărare pentru mulți» (Matei 20, 28).

La 24 ianuarie, în anul care vine, se vor împlini 125 ani de la marele act istoric al Unirii celor două Principate — Moldova și Muntenia —, realizat în vremea domnitorului Alexandru Ioan Cuza, important moment din trecutul poporului nostru, cu profunde semnificații și evidente realizări în dezvoltarea și afirmarea sa ulterioară, eveniment pe care noi toți trebuie să-l retrăim cu alese simțăminte patriotice.

Iubiții mei fii duhovnicești,

La sfîrșitul acestor gînduri pe care am dorit să vi le trimit, cu prilejul Sfintelor Sărbători, ca părinte sufletesc vă povățuiesc să apărați și să păstrați cu sfințenie credința cea adevărată pe care Biserica noastră strămoșească o propovăduiește cu zel apostolic de aproape două mii de ani, iar potrivit dumnezeieștilor învățături scripturistice, vă dau aceste îndrumări: «Iubiților, punînd toată rîvna să vă scriu despre minuirea cea de obște, simțit-am nevoie să vă scriu și să vă îndemn ca să luptați pentru credința dată sfinților, o dată pentru toldeauna» (Iuda 1, 3), «pentru că mulți amăgitori au ieșit în lume, care nu mărturisesc că Iisus Hristos a venit în trup» (II Ioan 1, 7) «după cum și între voi vor fi învățători mincinoși, care vor strecura eresuri pierzătoare» (II Petru 2, 1).

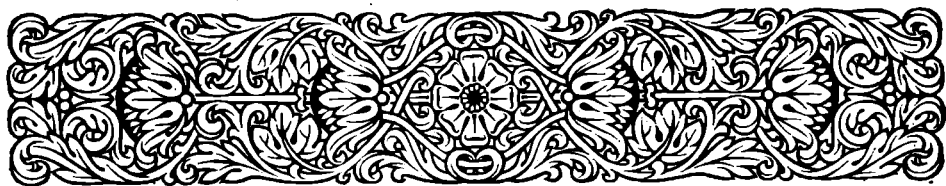
Cu aceste povățuiri de suflet folositoare, vă urez tuturor să petreceți Sfintele Sărbători ale Nașterii Domnului, Anului Nou și Bobotezei, în sănătate deplină, pace și alese bucurii duhovnicești și împărtășindu-vă arhiereschi binecuvîntări, împreună cu Sfîntul Apostol Pavel vă îndrumez: «Fiți uniți în cuget, trăiți în pace și Dumnezeuul dragostei și al păcii va fi cu voi» (II Corinteni 13, 11), Amin!

La mulți ani!

Al vostru de tot binele voitor și pururea rugător către Bunul Dumnezeu,

† EPIFANIE,
EPISCOPUL BUZĂULUI

ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

GÎNDURI CREȘTINE DESPRE PACE

Păcatul distruge pacea care este rodul nevinovăției cu care Dumnezeu a împodobit pe om, lăsând în urmă neliniștea, întrebările de tot felul și dezordinea. Pacea era semnul că între Creator și om este înțelegere și dragoste. *Prin păcatul neascultării și truliei, omul a ieșit din armonia divină. Pacea era abandonarea voinței proprii la Voința lui Dumnezeu. Pacea este însuși Domnul și omul care o are, stăpânește toate încercările, ispitele, suferințele materiale și morale, chiar moartea. Abia putem să ne dăm seama de însemnătatea și urmările acestei înalte virtuți creștine, care este pacea.* Omul pașnic nu rupe legătura cu Dumnezeu în orice împrejurare ca Iov în suferințele lui. În Vechiul Testament se spune: «Nu este pace pentru cei fărădelege» (Iov XLVIII, 22). În adevăr profeții făceau chemări la pace cu Dumnezeu, dar nu erau ascultați. *A trebuit să vină pe pământ însuși Domnul Păcii, Mîntuitorul nostru, care a pus accent mare pe această virtute aducătoare de mîntuire.* Chiar la nașterea Lui nenumărate cete de îngeri slăveau pe Dumnezeu zicînd: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire». Toată viața pămîntească, Mîntuitorul a fost înfășurat în sfînta mantie a păcii, chiar cînd era stăpînit de sfîntă minie împotriva cărturarilor și fariseilor (cele 7 vaiuri din cap. XXIII Matei) și cînd a alungat pe neguțătorii din templu.

De asemenea mai sînt cîteva locuri în Sfînta Carte în care se spune că «Iisus s-a tulburat cu Duhul», dar aceasta nu înseamnă că a fost părăsit de Sfînta Lui pace, de la Întrupare pînă la Cruce.

Mîntuitorul venise pe pămînt să aducă pace între om și Dumnezeu. Plîngînd asupra Ierusalimului zice: «*De-ai fi cunoscut tu măcar în ziua aceasta a ta cele pentru pacea ta!*» (Luca XIX, 38). Or iudeii duceau la cruce tocmai pe Cel ce le adusese pacea.

Altă dată a spus: «*N-am venit să aduc pacea, ci sabie*» (Matei X, 34), cuvinte care ar părea enigmatice la prima vedere. *Dar, Domnul care vedea în timp știa că unii vor primi credința și pacea, iar alții se vor scula împotriva celor dintîi.* Ar fi o crudă și sacrilegă absurditate să putem măcar gîndi că Domnul a venit să aducă războiul pe pămînt. Mîntuitorul îndeamnă pe creștini să aibă pace cu orice potrivnic și nici rugăciunea să nu fie făcută dacă «*fratele tău are ceva împotriva ta*» (Matei V, 24). *Înainte de a porni spre cruce, Domnul spuse ucenicilor Săi, «Pace vă las vouă, pacea Mea vă dau», și ca să sublinieze ce pace le lasă, adaugă de îndată: «Însă nu*

v-o dau cum v-o dă lumea» (Ioan XIV, 27). *Deci pacea Domnului, este : tărie, credință, ascultare, neclintită legătură cu El. Pacea lumii : tihnă, nepăsare, huzur, depărtare de Dumnezeu.* Altă dată spune ucenicilor și celor ce-L ascultau : «Pace să aveți între voi» (Marcu IX, 50). Este o recomandare pentru înțelegerea întregii învățături.

La prima trimitere a apostolilor, le recomandă : «Iar când veți intra în casă să ziceți : «Pace casei acesteia» (Matei X, 12), salutare pe care însuși Mântuitorul o făcea celor cărora se adresa : «Pace vouă !», cum zice ucenicilor și după Învierea Sa din morți, când li se arată, pătrunzând prin ușile încuiate.

Sfinții Apostoli caută să statornicească scopul cel duhovnicesc al păcii. Așa Sfântul Apostol Pavel spune : «*Împărăția lui Dumnezeu nu e mîncare și băutură, ci sîințenie și pace și bucurie în Duhul Sînt*» (Rom. XIV, 17). Toți Sfinții Apostoli își încep epistolele cu cuvintele : «har și pace de la Dumnezeu Tatăl și de la Domnul Iisus Hristos» (Fil. I, 2), sau «Domnul păcii să vă dăruiască însuși pace pururea în toate» (II Tes. III, 16) și iarăși : «Să vă sporească harul și pacea prin cunoașterea lui Dumnezeu și a lui Iisus Hristos, Domnul nostru» (II Petru I, 2).

Iată și cîteva sfaturi date credincioșilor, de Sfinții Apostoli, privind pacea : «*Pacea lui Dumnezeu, care e mai presus de orice minte, va păzi inimile și cugetele voastre în Iisus Hristos*» (Filip. IV, 7). «*Bucurați-vă dar, traților, fiți pașnici, și Dumnezeul iubirii și al păcii va li cu voi*» (II Cor. XIII, 11).

«Să domnească în inimile voastre pacea lui Dumnezeu, pentru care sinteți chemați să alcațuiți un singur trup» (Col. III, 15).

«*Trăiți în pace cu toți oamenii !*» (Rom. XII, 18).

«*Siliți-vă să aveți pace cu toți și sfințenie, fără de care nimeni nu poate să placă Domnului*» (Evr. XII, 14). Cum urmărești ceva ce nu vrei să pierzi, și de care atîrnă fericirea și prosperitatea ta, tot astfel să te silești a urmări pacea și sfințenia, condiții ale mîntuirii.

Sfîntul Petru în una din epistolele sale spune : «*Cel ce vooește să iubească viața și să vadă zile bune... să caute pacea și să o urmeze*» (I Petru III, 10—11).

Deși ingerii cîntau, la Nașterea Domnului «pe pămînt pace și între oameni bună-voire», totuși cită vrajbă e pe pămînt, cît de mult se urăsc oamenii, cît de departe sîntem de dorința Tatălui ceresc de a trăi între noi ca frații. De aceea Mîntuitorul în Predica de pe munte arată că «*lăcătorii de pace se vor chema fiii lui Dumnezeu*».

Cu adevărat, dacă Mîntuitorul se întrupează pentru a împăca pe om cu Dumnezeu, atunci și oamenii care au pace și se nevoiesc a face pace între frații învrăjbiți, *se vor choma fiii lui Dumnezeu*.

Sfîntul Apostol Pavel, vorbind de datoria aceasta a noastră, zice : «*Dar toate vin de la Dumnezeu, Cel ce ne-a împăcat pe noi cu Sine, prin Iisus Hristos și ne-a dat slujirea împăcării... Deci noi sîntem solii, trimiși în numele lui Hristos și vă îndemnăm în numele lui Hristos, ca și cum Dumnezeu v-ar îndemna : împăcați-vă cu Dumnezeu !*» (II Cor. V, 18 ș.u.).

Iar Efesenilor le spune : «*Căci pacea voastră este El (Domnul) care a făcut din două feluri de oameni unul — și a dărîmat zidul care-i despărțea, destiinșînd vrajba cu trupul Său... ca astfel din două feluri de oameni să zidească în Sine un singur om, făcînd pace, și ca într-un singur trup să-i împace pe amîndoi cu Dumnezeu prin cruce, ucigînd dușmănia pe dînsa. Astfel, venînd El, a binevestit pacea, vouă celor de departe și celor de aproape...» (Efes. II, 14—17).*

Celor din Colose, Sfîntul Apostol Pavel le spune : «*Dumnezeu, prin Domnul, împacă în sine toate cele din cer și cele de pe pămînt, făcînd pace prin El, prin Singele Lui, cel vărsat pe cruce*» (Col. I, 20—22).

Fericirea se termină cu cuvintele: «*că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema*». Ne amintim de cuvintele Sfântului Ioan Evanghelistul: «*iar celor cîți L-au primit și cred în numele Lui (Hristos), le-a dat putere să se facă liii lui Dumnezeu*» (Ioan I, 12).

Se observă că Mîntuitorul spune această fericire după ce vorbește de «*cei smeriți, blînzi, flămînzi de dreptate, milostivi și curați cu inima*». Cu alte cuvinte pacea se cîștigă dacă vom fi smeriți, milostivi, blînzi, curați cu inima etc. Pacea nu se găsește în împlinirea slavei deșarte, ori a plăcerilor sau bogăției, ci în pacea cu Dumnezeu, cu tine însuși și cu aproapele, la care dacă mai adaugi și zelul de a face pace între cei învrăjbiți, atunci te vei chema «*fiu al lui Dumnezeu*», căci El s-a întrupat și s-a jertfit, ca să aducă pace între Dumnezeu și oameni, prin singele Său.

Pr. Octavian POPESCU

«PE PĂMÎNT PACE ȘI ÎNTRE OAMENI BUNĂVOIRE»

«*Slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu, și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire*»
(Luca II, 14).

Iată-ne, cu ajutorul lui Dumnezeu din nou ajunși la acest preaslăvit Praznic al Nașterii Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

Sărbătoare mare a păcii, a bunăvoirii între oameni, care unește cerul cu pămîntul.

Pentru a putea cuprinde cu mintea și cu sufletul cît mai mult din frumusețea acestei sărbători creștine și pentru a ne împărtăși după cuviință, din harul ce se revarsă cu îmbelșugare peste ființa Bisericii în această zi mare, să ne transpunem cu toată credința în acea atmosferă de dragoste și pace dumnezeiască, cînd Fiul lui Dumnezeu a coborît în mijlocul oamenilor.

Venise plinirea vremii (Galateni IV, 4); prorociile se îplineau. Cerul era străbătut de glasurile profeților, ale celor ce vestiseră venirea pe pămînt a Mîntuitorului Iisus Hristos.

Din străfunduri de veacuri glasul Părintelui ceresc răsună: «*acela care avea să zdrobească capul șarpelui se apropia*» (Facere III, 15); «*Nu va lipsi sceptru din Iuda și nici toiag din coapsele sale pînă ce va veni Împăratul Căruia I se vor supune toate popoarele*», se auzea glasul bătrînelui Patriarh Iacob (Facere XLIX, 10). În frează de vînt se auzeau cuvintele prorocului Isaia care zicea: «*Iată Fecioara în pîn-tece va lua și va naște Fiu*» (Isaia VII, 15); iar cuvintele lui Miheia răsunau peste cetatea Bethleemului: «*și tu Bethleeme, mic ești între cetățile lui Iuda, dar din tine va ieși Stăpînitor peste Israel*». (Miheia V, 1). Cele 70 de săptămîni de ani prorocite de Daniil se împliniseră, iar, «*taina cea din veac ascunsă și de ingeri neștiută*» avea să se desăvîrșească în noaptea de Crăciun.

Trecuseră șase luni de cînd Arhanghelul Gavriil vestise bătrînelui preot Zaharia că soția sa Elisabeta va naște un prunc și-i va pune numele de IOAN și iată că marele arhanghel primește o nouă misiune, poate cea mai mare care ar exista cîndva. Era trimis în cetatea Naza-

retului — cetatea florilor —, localitate mică în Galileia, la o Fecioară, verișoară cu Elisabeta, cu numele de MARIA, fiica lui Ioachim și a Anei, care era logodită cu Iosif, din seminția regelui David.

În casa lor modestă a venit Arhanghelul și i-a adus mesajul ceresc zicându-i: «Bucură-te cea plină de har, Domnul este cu tine; binecuvîntată ești tu între femei și binecuvîntat este Rodul pîntecelui Tău». Tulburată, i se răspunde că: «Nu te teme; Duhul Sfînt se va coborî peste tine și puterea Celui Prea Înalt te va umbri; pentru aceasta și sfîntul Care se va naște din tine, Fiul lui Dumnezeu se va chema». Buna Vestire marca în istoria mîntuirii primul moment, începutul descoperirii «tainei celei din veac». Cuprînsă de bucurie aleargă la verișoara sa Elisabeta spre a-i spune această veste, anunțîndu-i evenimentul divin, apropierea mîntuirii neamului omenesc. După trei luni se întoarce la Nazaret. Îngerul Gavriil încredințează Bătrînului Iosif taina Mariei, iar el o va îngriji cu deosebită pietate și respect. Vremea nașterii se apropia; Nazaretul, însă nu avea el să servească nașterii Mîntuitorului, căci ne spune Sfîntul Evanghelist Luca: «În zilele acelea a ieșit poruncă de la Cezarul August să se înscrie toată lumea... S-a suit atunci și Iosif din Galileia, din cetatea Nazaret în Iudeia, la o cetate a lui David, ca să se înscrie cu Maria, logodnica sa, care era grea. Dar pe cînd erau ei acolo, Mariei i-a venit vremea să nască și a născut pe Fiul său, întîiul născut, L-a înfășat și L-a culcat în iesle, pentru că nu au avut loc la casa de oaspeți. În partea aceea erau niște păstori care mîneau pe cîmp și străjuiau noaptea cu rîndul împrejurul turmei lor. Iată a stătut înaintea lor un Înger al Domnului... și le-a zis: «astăzi în cetatea lui David vi s-a născut Mîntuitor, Care este Hristos Domnul. Și acesta va fi semnul: veți găsi culcat în iesle un prunc înfășat. Atunci deodată s-a arătat împreună cu Îngerul o mulțime de oaste cerească care slăvea pe Dumnezeu și zicea: Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire» (Luca II, 1—14).

Într-adevăr, Bătrînul Iosif, teslarul din Nazaret, părăsi acești munți ai Zabulonului împreună cu Fecioara Maria. Patru zile de mers separau Nazaretul de Bethleem. Lăsînd în urma lor cîmpia Ezdrelonului, En Gamin, Sihemul și Sionul, după două ore de mers de la Sion se vedeau casele din Bethleem. Cetate veche, la o distanță de 7 km de Ierusalim, la o altitudine de 775 m deasupra Mării Mediterane și 30 m. deasupra templului celui mare, era așezată pe o colină prelungită al cărei povîrniș plantat cu smochini, măslini și vii, avea să rămînă înscrisă în harta mîntuirii neamului omenesc. De pe aceste înălțimi privirea cădea peste cîmpiile și văile roditoare. În apropiere Patriarhul Iacob își întinsese cîndva cortul său, unde plîngea pe Rahila. Ruth își avea cîmpul ei și pe pășunile de mai la vale regele David, copil fiind, păștea oile tatălui său. Peștera unde se afla staulul din Bethleem, și ieslea în care a fost născut Hristos erau pline de lumină. Stelele își opriseră cursa lor să privească pline de evlavie pe Dumnezeu de curînd născut. Dintre acestea una, mai neobișnuită, se oprise deasupra locului unde era Pruncul. Turmele din apropiere dormeau. Ciobanul mai bătrîn ațipise lîngă un foc de vreascuri ce era gata să se stingă. Numai cîțiva cărbuni mai erau sub cenușă. Printre genele semideschise a văzut deodată o

umbră ce se apropia de ei. Se ridică și aruncă departe cu ciomagul. Acesta luă o altă direcție. Ciinii treziți, se rezeziră spre omul ce se apropia. Dar nu putură să latre și nici să muște. Se culcară la picioarele necunoscutului. Veni lângă păstor și-l rugă să-i dea puțin foc să ducă în peșteră și cu el să încălzească o femeie, care tocmai născuse. Păstorul îi spuse «Ia!», și se bucura că nu are cum să ducă focul. Omul se aplecă luă cu mâna un cărbune de sub cenușă, îl așeză pe colțul hainei și porni cu el spre peșteră. Haina nu ardea. Ajunse lângă leagănul femeii și făcu un foc mai mare. Atunci păstorul se miră, întrebându-se : «Ce noapte este aceasta în care stelele se opresc din drumul lor, ciomagul nu mai lovește, ciinii nu mai latră și nu mai mușcă și focul nu vrea să mai ardă ? Deodată auzi glasul îngerului ce îl anunța că «S-a născut Mîntuitorul, Care este Hristos Domnul». Atunci au luat daruri de la turmele lor și au dus, Pruncului, Mamei lui și Bătrînului Iosif. Unul din ei, a luat o blăniță caldă de miel și a acoperit cu ea, pe «Cel ce acoperă cerul cu norii». De asemenea au venit, conduși de stea și magii de la Răsărit și I s-au închinat, aducîndu-i daruri din vistieriile lor : aur, smîrnă și tămîie, arătînd că Pruncul acesta, va fi Mare Împărat, Mare Arhiereu și Marea jertfă pe care, din iubirea părintească, cerul a făcut-o pentru mîntuirea noastră.

Imnul angelic cîntat la nașterea Domnului avea să încălzească inimile oamenilor, cu rugăciunea de slavă pe care serafimii o cîntă neîncetat în jurul tronului ceresc. Pacea dorită pe pămînt și bunăînvoirea dintre oameni sînt cele două pîrghii ale vieții, care coordonează respirația spirituală a creștinătății.

Aceste două daruri pe care Dumnezeu le face omenirii la Nașterea lui Hristos sînt cele mai mari bunuri ce pot fi atît în cer cît și pe pămînt.

Proorocul Isaia numește pe Mîntuitorul «Domn al Păcii», iar Sfințul Apostol Pavel ne spune că «pacea a fost scopul misiunii Lui». Pacea aceasta pămîntească, ce este rod al iubirii ne va pregăti pe noi pentru o pace mai înaltă și mai sfîntă, pe care Fiul lui Dumnezeu o va aduce din ceruri. Acesta se împarte în trei : 1) pacea cu Dumnezeu ; 2) pacea cu noi înșine 3) pacea cu aproapele.

«Un Prunc ni S-a născut nouă», spune proorocul Isaia și acesta va fi Stăpînitor, Dumnezeu atotputernic, Dumnezeul veacurilor viitoare și mai ales, «Domn al Păcii». Aceasta este cu adevărat, căci El apare în lume ca să stabilească adevăratele principii ale păcii. Pentru aceasta S-a slujit de puterile îngeresti. A venit în lume pentru ca să ne învețe dreptatea, iubirea, pacea, frățietatea, blîndețea și ascultarea. A chemat la masa dragostei pe toți oamenii ca să se bucure din belșug și de toată deplinătatea ca fii și moștenitori ai împărăției cerurilor. Pentru ca să fim primiți cu cinste la acest ospăț al cîerului trebuie să fim împăcați cu Dumnezeu și cu semenii noștri. De aceea Sfințul Apostol Pavel ne spune : «Căutați pacea cu toți și sfințenia, fără de care nimeni nu poate vedea pe Dumnezeu» (Evrei XII, 14). Pacea cu Dumnezeu o avem cînd Îi dăruim cele ce I se cuvin, cînd Îl iubim cu o iubire curată și sfîntă și Îi împlinim voile Sale.

Pacea cu semenii o avem cînd iubim pe toți cei din jurul nostru, îi respectăm și căutăm să le fim de folos, după puterile noastre, cînd lucrăm binele obștesc, cînd sintem fii buni ai Bisericii și buni cetățeni ai Patriei.

Dragostea creștină merge mină în mină cu pacea, căci Sfîntul Ioan Evanghelistul spune: «Cine iubește pe Dumnezeu iubește și pe fratele său, iar cel ce iubește pe fratele său, rămîne în lumină» (I Ioan II, 9—10).

Viața noastră se va preface într-un frumos paradis, cînd sintem iubitori de dreptate, de adevăr, de pace, întregi, înțelepți, unii pe alții iubind și unii altora bine făcînd.

Nașterea Domnului rămîne fără sens dacă pierdem din vedere învățătura Lui despre pacea care trebuie să stea la temelie a vieții societății și să stăpînească în lume, întrucît oamenii sînt frați între ei și sînt datori să se iubească unii pe alții cum i-a iubit Hristos (Ioan XV, 12).

De aceea, așa precum au făcut și bătrînii noștri înaintași în Biserica lui Hristos, să ne aplecăm urechile ființei noastre interioare la cîntarea pe care au rostit-o îngerii asupra Bethleemului, implorînd: «pacea pe pămînt și bunăînvoirea între oameni, și, de asemenea să nu uităm nici cuvintele de osîndă pe care Mîntuitorul Iisus Hristos le-a spus celor care împing omenirea la lupte, la război cînd zice: «cei ce scot sabia, de sabia vor pieri» (Matei XXVI, 52).

Astăzi, cînd omenirea întreagă suferă că pacea este desconsiderată, fiind aproape să fie eliminată din istorie, cînd cursa înarmărilor a crescut considerabil și amenință cu armele nucleare întreaga existență și civilizație, cînd se cheltuiesc zilnic miliarde de dolari, cînd în fiecare clipă mor mii de copii în țările slab dezvoltate, cînd boala nemiloasă a cancerului și a suferințelor cardiovasculare, seceră în fiecare zi mii de vieți omenești și cînd primejdia unui nou război, de data aceasta catastrofal este mai aproape ca oricînd, avem îndatorirea sfîntă să muncim, să luptăm și să trăim pentru pacea lumii și pentru viață și cultură.

Avem îndatorirea să ne sporim rugăciunile noastre pentru pacea din întreaga lume, mai ales acum cînd din nou sărbătorirea venirii la noi a Domnului Păcii se reeditează a 1983-a oară, căci El este Pacea noastră. Pacea pe pămînt au cerut și au cîntat îngerii la Nașterea Domnului. Unde s-a refugiat pacea aceasta din lume, pace fără de care oamenii nu pot să trăiască?

Este marele Praznic al Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, sărbătoarea nădejdiei de mîntuire pe care au visat-o și dorit-o toți cei care au trăit în Vechiul Testament, pînă la venirea Mîntuitorului Iisus Hristos. Este sărbătoarea bucuriei tuturor celor din ceruri, celor de pe pămînt și a celor din infern, pentru că a venit în lume Cel Care va birui moartea Sa și va învia pe toți cu slăvita Sa înviere.

Pruncul Iisus, cu Nașterea Sa sfîntă a sfîințit nașterea de prunci și copilăria. De aceea, Crăciunul este și sărbătoarea copilăriei creștine, care s-a reflectat în folclorul religios, în colindele populare și care înfrumusețează aceste sărbători ale bucuriei creștine, comori de frumusețe și de evlavie creștină.

De aceea, să îngenunchem cu gândul și cu inimile noastre în fața peșterii din Bethleem, să sărutăm steaua de aur ce strălucește de veacuri la picioarele ieslei și să citim cuvintele de încredințare ce luminează inimile creștine spunînd : «Hic, de Virgine Maria Jesus Hristus natus est», («aici S-a născut din Fecioara Maria Iisus Hristos). Și ridicîndu-ne să privim înapoi cu ochii credinței și iubirii de Dumnezeu și de aproapele, ascultînd ca un ecou ce se aude, peste veacuri, cîntarea îngerească a Păcii și să zicem : «Ce daruri să-Ți aducem Ție Hristoase, că Te-ai arătat pe pămînt ca un om pentru noi? Îngerii Ți-au adus laudă, cerurile steaua, magii daruri, păstorii minunea, pămîntul peștera, pustiul ieslea iar noi pe Fecioara. Iar pe tine de Dumnezeu Născătoare, cum te vom feriți? Făcătorul veacurilor și Ziditorul a toate, avînd milă de noi, — cei ce avem chipul Său — S-a micșorat pe Sine. În pîntecele tău Curată S-a sălășluit, în trup și fără schimbare S-a făcut din tine, ceea ce nu ști de nuntă și a rămas cu firea Dumnezeu».

Să deschidem deci porțile vieții și ale sufletului nostru, porțile lumii și ale istoriei și să lăsăm să pătrundă cuvintele îngerești ale bucuriei cerești : «Slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire».

Pr. David POPESCU

«FERICIȚI FĂCĂTORII DE PACE, CĂ ACEIA FIII LUI DUMNEZEU SE VOR CHEMA» (Matei 5, 9)

Creștinismul, fiind religia iubirii, este și a păcii, a păcii cu Dumnezeu, cu sine și cu semenii. Fiul lui Dumnezeu, prin întruparea, jertfa și învierea Sa din iubire pentru oameni, îi împacă pe oameni cu Dumnezeu și le dă puterea de a realiza și pacea cu sine și cu semenii.

Creștinismul condamnă războiul, care nimicește viețile oamenilor și aduce atîtea suferințe mai întii prin porunca «Să nu ucizi!» (Ieșire 20, 13) care este și o lege morală naturală, apoi și mai categoric prin porunca iubirii aproapelui, care nu numai că oprește orice vătămare a vieții semenilor dar ne obligă și la acte pozitive în vederea menținerii și promovării ei. Porunca milosteniei față de trupul și sufletul aproapelui nostru arată limpede datoriile creștinului față de viața semenilor (Matei 5, 7). Mîntuitorul, care este «Calea, Adevărul și Viața», «a venit ca lumea viață să aibă și cît mai multă» (Ioan 10, 10). El condamnă războiul cînd spune : «Cei ce scot sabia, de sabie vor pieri» (Matei 26, 52). Iertînd pe femeia păcătoasă, pe care legea mozaică o condamnă la moarte prin lapidare, Mîntuitorul ne-a arătat că nici păcatele cele mai grave nu trebuie să ducă la uciderea unei vieți omenești.

Principalele temeuri ale păcii sînt comunitatea de origine, de natură și de destin a tuturor oamenilor. Toți se trag din aceeași pereche de oameni, au același Părinte ceresc, toți sînt chemați la aceeași mîntuire adusă de Mîntuitorul, care S-a jertfit din iubire pentru toți oa-

menii, pe care i-a adoptat ca frați ai Săii, urmînd ca și ei să se iubească între ei. Ca să merite demnitatea de fii ai lui Dumnezeu, creștinii trebuie să fie făcători de pace (Matei 5, 9).

Prin săvîrșirea Sfintelor Taine și mai ales a jertfei celei fără de sînge, Biserica revarsă peste noi darul păcii (Filip. 4, 7). Pacea este unul din cele șapte daruri ale Sfîntului Duh, pe care-l primim la Sfînta Taină a Mirungerii. Dar ca orice virtute creștină, pacea este un dar însoțit de o răspundere. Cel ce are pace cu Dumnezeu prin Iisus Hristos este obligat să păzească și să dezvolte această pace printr-o luptă neîncetată împotriva păcatului și prin cultivarea virtuților (Gal. 6, 16; Filip. 4, 7—9). Pacea trebuie realizată mai întîi între membrii Bisericii (Marcu 9, 50; 1 Cor. 6, 15), apoi cu ceilalți oameni. Sfîntul apostol Pavel spune: «De este cu putință, cît ține de voi, fiți în pace cu toți oamenii» (Rom. 3, 18; 1 Petru 3, 10—11).

Pacea creștină, întemeiată pe adevăr, dreptate și iubire, este cel mai scump bun pentru toți, este «mama tuturor bunurilor», cum o numește sfîntul Ioan Gură de Aur. După o astfel de pace creatoare și durabilă însetăm toți și nu după o pace care nu-i decît un armistițiu între două războaie și nici după o pace realizată prin forță, care subjugă și asuprește. După învățătura creștină, realizarea unei păci depline cere o renaștere în Duhul lui Hristos, prin care se înlătură păcatele care împiedică desfășurarea forțelor creatoare ale oamenilor: exploatarea muncitorilor, înrobirea popoarelor, rasismul, fanatismul etc. și, în același timp, implică crearea condițiilor necesare activității umane creatoare de valori: libertatea, egalitatea, dreptatea și iubirea.

Creștinismul are meritul de a propune cele mai bune mijloace pentru realizarea unei păci depline, universale și trainice. El începe cu transformarea sufletului, extirpînd din el rădăcinile păcatelor și cultivînd în locul lor virtuțile creștine care constituie temelia primordială a păcii între oameni și popoare. Educația morală pentru pace, pe care o întreprinde, creștinismul o așază pe solide principii morale și pedagogice.

În temeiul acestora, pacea apare ca rodul tuturor virtuților, cultivate într-o anumită ordine și anume în aceea indicată în cele nouă Fericiri. Felul în care acestea sînt înseriate una după alta corespunde perfect legilor psihologice, morale și pedagogice, care prezidează la nașterea și dezvoltarea virtuților pe care le cuprind.

O primă constatare, plină de sensuri, este că virtutea păcii ocupă abia locul al șaptelea din șirul celor nouă fericiri. Deși este foarte importantă, Mîntuitorul nu începe cu ea, după cum, de altfel, nu începe nici chiar cu virtutea iubirii, care este cea mai însemnată virtute creștină. Explicația este că Mîntuitorul ține seama de ordinea firească, în care încolțesc și cresc virtuțile. Și după această ordine, prima virtute, prin care se începe viața morală și religioasă, este smerenia — sărăcia cu duhul.

Prin această virtute, se exprimă poziția noastră reală mai întîi față de Dumnezeu, care este Creatorul, Proniatorul și Mîntuitorul nostru și care generează sentimentul dependenței totale și al supunerii față de voința lui Dumnezeu. Smerenia este recunoașterea neputinței noas-

tre și a nevoii de ajutor de la Dumnezeu. Prin smerenie ne deschidem acțiunii divine și devenim receptivi și disponibili față de Dumnezeu. Fără smerenie nu putem primi harul lui Dumnezeu fără care nici virtutea și nici religia nu-s posibile.

Semenii, avînd același raport cu Dumnezeu, trebuie priviți ca fii ai Săi și frați ai noștri și, prin urmare, trebuie iubiți și slujiți.

În fine, față de natură, care este creată de Dumnezeu spre slava Sa și slujirea omului, smerenia impune omului o atitudine binevoitoare, cruțătoare și creatoare.

Smerenia este virtutea care condiționează pacea cu Dumnezeu și cu semenii, iar opusul ei — mîndria — este generatoarea principală a neînțelegerilor și războaielor.

Smerenia îl pregătește pe creștin să înainteze spre o nouă virtute, spre pocăință, pe care Mîntuitorul o enunță în fericirea a doua prin cuvintele: «Feriți cei ce plîng, că aceia se vor mîngîia» (Matei 5, 4).

Smerenia îl face să-și dea seama că este păcătos, să-și recunoască vinovăția, să-i pară rău de păcatele săvîrșite și să se hotărască să nu le mai repete. Pe cit de mult dispune la pace pocăința, pe atît de mult împinge la război conștiința arogantă a infailibilității, necunoașterea vinovăției, persistarea diabolică în păcate, atitudinea cinică, intratabilă și intolerabilă.

Cel care-și plînge păcatele își poate ușor păstra blîndețea, deoarece nu are o părere mai bună despre sine decît despre alții. Smerenia și pocăința constituie suporturile morale ale blîndeții: liniștea sufletească unită cu străduința de a nu supăra pe nimeni și a nu se tulbura de nimic. Pe cînd opusul blîndeții, mînia este pricina și caracteristica principală a războiului, blîndețea contribuie în mod esențial la stabilirea și întreținerea păcii.

Moștenirea pămîntului făgăduită ca răsplată celor blinzi (Matei 5, 5) înseamnă starea de liniște și siguranță, pe care o stabilește practica blîndeții.

Cel smerit, pocăit și blind pășește spre un nivel superior de viață morală, dorind cu aprindere binele și străduindu-se să-l realizeze personal și să fie realizat și de alții. Este conținutul fericirii a patra: «Feriți cei ce flămînzesc și însetează de dreptate, că aceia se vor sătura» (Matei 6, 6). Cuvîntul «dreptate» are sensul general de desăvîrșire morală, care implică și dreptatea socială. Nedreptatea, în toate formele ei, este cauza principală și urmare aproape a tuturor războaielor. Lăcomia de avere și putere împinge la războaie, care aduc subjugarea și exploatarea celor învinși. La rîndul lor, aceștia, neputînd suporta nedreptatea, se răzvrătesc spre a se elibera. În consecință, pacea nu poate fi instaurată și menținută decît printr-o continuă strădanie de a realiza dreptatea socială și internațională. De aceea, în locul vechiului dicton: *si vis pacem, para bellum*, care nu poate să asigure o pace deplină și durabilă, trebuie să urmăm deviza: *si vis pacem, para justitiam*. De altfel, așa cum spune Isidor Pelusiotul: «Noi nu putem numi pace pe aceea care nu este împodobită cu dreptate» (Cartea III, ep. 246; P.G. 78, 924).

Este cazul popoarelor sărace, cărora popoarele bogate trebuie să le dăruiască bunurile necesare măcar menținerii lor în viață.

Este datoria exprimată în fericirea a cincea «Ferițiți cei milostivi, că aceia se vor milui» (Matei 5, 7).

Dar aceste ajutoare, care nu constituie de altfel, în mare parte, decît un act de restituire a unor bunuri însușite vreme îndelungată din exploatarea țărilor sărace, de către colonialiști, nu trebuie să fie acordate cu gîndul la profitul donatorului, profit economic sau politic în stilul neocolonialismului. Acest fel de ajutorare este denunțat pe drept cuvînt ca principalul vinovat al creșterii crescînde a decalajului economic în dauna celor săraci și în folosul celor bogați.

Fericirea a șasea: «Ferițiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu» (Matei 5, 8) ne învață tocmai că aceste acte de milostenie trebuie făcute din inimă curată, din iubire, adică din dorința sinceră de a face bine celor în nevoie, fără a urmări foloase proprii, fie și cu scadență întîrziată. Nepăsarea țărilor bogate față de cele sărace, asemănătoare bogatului nemilostiv față de săracul Lazăr, aduce osîndă veșnică, dar și vremelnică întrucît poate genera războaie. Deviza completă trebuie să sune astfel: *si vis pacem, para justitiam, misericordiam et caritatem*.

După această temeinică pregătire morală, Mîntuitorul rostește fericirea a șaptea: «Ferițiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema» (Matei 5, 9).

De remarcat că, deși creștinul devine capabil să realizeze pacea numai după ce și-a însușit virtuțile din fericirile anterioare, totuși se vede că pacea nu rezultă numai din acestea, ci este nevoie de o nouă virtute, de o activitate proprie, care să vizeze direct pacea. Explicația stă în faptul că pacificarea nu se face numai între cei ce posedă virtuțile creștine, în acest caz pacea fiind un rod direct al acestora, ci și cu cei ce nu le posedă deloc sau nu în gradul necesar.

De aceea, în străduința de a face pace, creștinul trebuie să-și însușească mai întîi o cunoaștere deplină a cauzelor și motivelor de litigiu pentru a interveni cu mijloace adecvate și eficiente.

Dar, înainte de toate, creștinul apelează la ajutorul lui Dumnezeu, participînd la rugăciunile Bisericii «pentru pacea a toată lumea», împărtășindu-se cu trupul și singele Mîntuitorului care S-a jertfit pentru împăcarea lumii, neuitînd ca, în prealabil, să se împace cu frații săi (Matei 5, 24), pentru a curma toată neînțelegerea și a evita, în același timp, judecata tribunalelor și închisoarea.

În unele cazuri, pentru a evita conflicte primejdioase pentru amîndoi și a încerca domolirea agresorului, Mîntuitorul ne poruncește să facem acte de renunțare totală spunînd: «Nu vă împotriviți celui ce vă face rău. Ci cui te lovește peste obrazul drept, întoarce-i și pe celălalt. Celui care voiește să se judece cu tine și să-ți ia cămașa, lasă-i și haina (...). Iubiți pe vrăjmașii voștri. Binecuvîntați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă asu-presc și vă prigonesc (...). Deci voi fiți desăvîrșiți precum și Tatăl vostru cel ceresc este desăvîrșit» (Matei 5, 39, 40, 44, 48). Procedînd astfel, păcatul nefiînd alimentat și înteițit de împotrivirea noastră, nu se extinde și

nu se agravează. Aruncînd peste focul urii apa iubirii, reușim chiar să-l stingem.

Dar Mîntuitorul recomandă și alte procedee, în funcție de gravitate și împrejurări. Astfel, El spune : «De-ți va greși fratele tău, mergi muștră-l pe el, între tine și el singur. Dacă te va asculta, ai cîștigat pe fratele tău. Iar de nu te va asculta, ia cu tine încă unul sau doi, ca din gura a doi sau trei să se statornicească tot cuvîntul. Și de nu va vrea să asculte de ei, spune-l Bisericii, și dacă nu vrea să asculte nici de Biserică, să-ți fie ție ca un păgîn și vameș» (Matei 18, 15—17). Această procedură, poruncită de Mîntuitorul pentru aplanarea litigiilor dintre creștini, poate fi și este aplicată cu succes și de către necreștini. Sancțiunea negativă cuprinsă în cuvintele «să-ți fie ție ca un păgîn și vameș» înseamnă, pe linie bisericească, excomunicarea, adică interzicerea împărtășirii cu Sfintele Taine ș.a., iar, în termenii dreptului internațional, ruperea relațiilor diplomatice, economice, culturale etc. Toate acestea cu scopul de a-l convinge sau constringe pe vinovat să se îndrepte. Întrucît urmăresc și binele celui greșit, aceste sancțiuni negative sînt cerute chiar în numele iubirii.

În cazul litigiilor internaționale, dreptul internațional prevede aceeași procedură : tratative directe între statele în litigiu, medierea unei terțe puteri, apelul la judecata tribunalului internațional de la Haga, intervenția O.N.U. și a organelor sale specializate, aplicarea de sancțiuni etc. Este confirmarea valorii principiilor creștine, care, pe încetul dar progresiv, s-au impus în conștiința omenirii.

Dar este nevoie să se întreprindă, alături de o educare morală a persoanelor singulare și a organismelor sociale dinăuntru unui stat, și o educare morală a statelor, a acestor organisme politice spre a deveni capabile de a se deschide spre celelalte state în vederea înțelegerii pașnice și a colaborării. Din state închistate într-o carapace egoistă, care nu văd și nu urmăresc decît interesele proprii, chiar în dauna altor state, să devină state cu o morală deschisă, dispuse la înțelegerea drepturilor, nevoilor și intereselor celorlalte state și gata de a colabora cu ele la rezolvarea problemelor cu care sînt confruntate, într-un spirit de frățietate, ca într-o mare familie, așa cum trebuie să fie omenirea.

Justețea și realismul acestor principii morale sînt recunoscute verbal și formal de către toate statele, dar nu de toate și prin fapte. De aceea, rămîne ca acestea să fie convinse, sau chiar constrînse, cel puțin să nu declanșeze conflicte armate, războaie, căci în era atomică în care trăim, războiul a devenit total intolerabil, o curată sinucidere. Prin armele nucleare, neutronice, chimice și bacteriologice, arme de exterminare în masă, războiul este astăzi o sigură și totală nimicire a vieții umane, distrugerea bunurilor materiale și culturale ale omenirii, o sursă de îngrozitoare suferințe fizice și morale. Căci bombele atomice nu-s primejdioase numai prin distrugerile pe care le produc direct în locurile în care cad ci și indirect prin radiații emise în timpul exploziei și care provoacă persoanelor iradiate grave boli genetice ce sfrîșesc printr-o îngrozitoare moarte lentă. Din această pricină, un război atomic o dată declanșat nu mai poate fi nici localizat în spațiu, nici li-

mitat ca efect în timp. Adăugăm la aceasta și faptul că sumele imense care se cheltuiesc în cursa înarmărilor ar putea fi folosite la rezolvarea unor probleme importante ale omenirii, cum ar fi problema alimentației (o treime din populația globului este subnutrită), problema energiei, problema asistenței medicale și sanitare, problema subdezvoltării, problema analfabetismului etc.

Acumularea în Europa a unei imense cantități de armament atomic constituie o mare primejdie pentru toată omenirea.

Progresul extraordinar al științei și tehnicii a pus în mina omului forțe uriașe. Depinde numai de voința lui ca acestea să fie folosite pentru ușurarea vieții și nu pentru nimicirea ei.

Din nefericire, progresului științific nu i-a urmat și un progres moral. Dar, este evident că aceste forțe imense ale tehnicii moderne nu pot fi stăpinite decît de un suflet la același nivel moral.

În relațiile internaționale, țara noastră, a avut în trecut și are mai ales astăzi o conduită ireproșabilă din punct de vedere moral. Ea n-a declanșat și n-a purtat războaie de cotropire, n-a oprimat pe nimeni și nici n-a rivnit la teritorii străine.

În cuprinsul țării noastre, națiunile conlocuitoare sînt tratate în mod egal, și trăiesc în bună înțelegere. În politica externă, Republica Socialistă România militează pentru instaurarea unei noi ordini economice mai juste, împotriva oprimărilor de orice fel, împotriva uneltirilor la război, împotriva cursei înarmărilor, cu deosebire atomice și pentru rezolvarea litigiilor internaționale pe cale pașnică. Ea militează, de asemenea, pentru respectarea suveranității și independenței tuturor popoarelor, pentru neamestec în treburile interne.

Prof. CONSTANTIN PAVEL

PACEA — PREMISĂ PENTRU PROSPERAREA UMANITĂȚII

Luminatul Praznic al Nașterii Domnului ne oferă prilejul binecuvîntat, cînd fiecare credincios smulgîndu-se din sfera preocupărilor cotidiene, ține să-și exteriorizeze — prin tradiționalele noastre datini și obiceiuri creștinești — toată gama simțămîntelor sufletești pentru marea taină a coborîrii Fiului lui Dumnezeu pe pămînt.

Venirea Mîntuitorului nostru Iisus Hristos a fost anunțată cu mii de ani înainte și așteptată cu pioasă cucernicie de toate popoarele, de toate religiile pămîntului. Dorința unei vieți mai înalte, mai plină de sfințenie, era unanimă. Toți doreau o restaurare a echilibrului spiritual, o purificare a moravurilor, o transfigurare a ființei lăuntrice.

La plinirea vremii, atunci cînd omenirea se găsea pe marginea prăpastiei, cînd apuneau ultimele pîlpîiri ale filozofiei păgîne, la această rîspintie crucială a istoriei antice apare Răscumpărătorul, Hristos Mîntuitorul. Fiul lui Dumnezeu își dezbracă maiestuoasa purpură divină și coboară între oameni pentru a înfrăți pe vecie cerul cu pămîntul.

. În feeria Noptii Sfinte, deasupra peșterii din Belleem, a răsărit o stea luminoasă, vestind lumii Nașterea Mîntuitorului. Astfel s-a împlinit proorocia care zice: «Prunc s-a născut nouă, un Fiu s-a dat nouă, a cărui stăpînire e pe umărul Lui și se cheamă numele Lui Înger de mare sfat, sfințic minunat, Dumnezeu tare, biruitor, Domn al păcii, părinte al veacului ce va să fie» (Isaia IX, 5). Îngerii în splendide acorduri serafice aduc solia mîntuirii, sublimul mesaj ceresc: *pacca și bunăvoirea între oameni*, intonînd: «*Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire*!» (Luca II, 14).

Bucuria Nașterii înundă întregul univers, explozia-i de lumină, transfigurîndu-l: «Tot pămîntul se veselește văzînd pogorîrea lui Dumnezeu. Magii aduc daruri, cerul prin stea vestește, îngerii măresc, păstorii fluierînd se minunează» (Din stihirile Praznicului).

Nașterea Domnului — piatră de hotar între două lumi diametral opuse — închide un ciclu istoric și inaugurează o eră nouă de regenerare spirituală, de restaurare a omului lăuntric.

Nașterea Domnului — eveniment netăgăduit schimbă radical viața religioasă, morală a societății precreștine. Ea dărîmă din incheieturi imperiul ce părea înfrățit cu veșnicia, al Cezarilor din Roma și distruge panteonul nesfîrșit al zeilor din piatră și din bronz al lumii vechi. Ea orientează sufletele credincioșilor spre cer, spre adevărul Dumnezeu, de unde ne vine tîrta darea cea bună și tot darul desăvîrșit.

Ivirea lui Iisus în lume a însemnat amurgul lumii vechi, concepțiile noi, creștine de viață, grefate pe iubire — un titlu de noblețe al creștinismului — prefăcînd din temelii structura lumii păgîne. Datorită noii doctrine aduse în lume de Iisus — cea mai curată, cea mai sublimă și cea mai completă învățătură metafizică și etică —, sclavajul — o pagină întunecată a istoriei antice — dispăre pentru totdeauna din mijlocul societății, femeia este ridicată pe aceeași treaptă de egalitate cu bărbatul și se legiferează legi pentru protecția copilului. Tot ce e nobil, frumos și ideal în lume, nu e decît reflexul eternelor principii evanghelice aduse în lume de Iisus.

Dinspre misteriosul Orient, un suflu nou de viață spirituală și socială s-a ivit acum 1983 de ani, anunțînd începutul unei lumi noi. O lume capabilă să prindă vibrațiile cerului, simfonia veșniciei. O lume care prin credință și rugăciune sfîntă poate ridica pînă la Dumnezeu liniștea, bucuria, mîngîierea și certitudinea mîntuirii sufletelor noastre.

Hristos Mîntuitorul s-a coborît pe pămînt ca să ridice omenirea la ceruri, spre culmile desăvîrșirii spirituale. El fiind «calea, adevărul și viața» ne-a trasat adevărata linie de viețuire creștinească. Încetată după mai multă credință în Dumnezeu, după mai multă pace și iubire între oameni și popoare.

Nașterea lui Iisus a revărsat asupra lumii incomensurabile daruri duhovnicești în vederea mîntuirii noastre și a sălășluirii împărăției lui Dumnezeu pe pămînt. «Hristos a coborît pentru ca noi să ne îmbogățim, El a luat formă de rob, pentru ca noi să dobîndim libertate deplină. El a luat asupra sa tot răul din lume, pentru ca nouă să ne dea tot binele cerului» se exprimă Sf. Atanasie cel Mare.

Între bogatele daruri duhovnicești, coborîte în lume de Iisus, *pacea în suflete și bunăvoirea între oameni și popoare ocupă un loc central.*

Pacea și bunăvoirea — fulgerări scînteietoare pe firmamentul unei lumi întunecate — constituie poarta de lumină a mîntuirii veșnice!

Pacea și bunăvoirea sînt sublimul mesaj divin cîntat în splendide acorduri serafice în Noaptea Sfîntă, ca să zguduie veacurile.

Pacea și bunăvoința sînt porunca sfințită dată de Iisus Bisericii Sale: «*Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă*» (Ioan XIV, 27).

Pacea, iubirea și armonia, coborîte în lume de Iisus, sînt deviza veacului nou, veac de lumină, dreptate și iubire.

Pacea e viață, e muncă, e progres. Pacea oferă posibilitatea realizării trebuințelor, aspirațiilor și drepturilor firești ale individului și colectivităților umane. Pacea oferă posibilitatea legăturilor amicale între popoare, în drumul lor spre desăvîrșire.

Poezii o cîntă în versuri nemuritoare, oratorii o înalță pe aripile cuvîntului înaripat, literații și artiștii îi consacră atîtea valoroase opere de artă, muncitorii din uzine, fabrici și ogoare îi închină întreaga lor putere de muncă și de luptă.

Războiul n-a fost niciodată o soluție în doctrina creștinismului autentic.

Ea se fundamentează pe ideea iubirii și a păcii. Finalitatea doctrinei creștine în ordinea pămîntescă și cerească este împărăția lui Dumnezeu, împărăția dreptății, a iubirii și a păcii. Pe linia acestei finalități optimiste, pe linia infinitei desăvîrșiri a lumii și a vieții, reprezentanții autentici ai doctrinei creștine, au militat în permanență pentru cristalizarea împărăției lui Dumnezeu pe pămînt, pentru întronarea unei atmosfere de pace și liniște, neretrăgîndu-se în turnul de fildeș al izolării, ci îndemnînd neîncetat: «*Îmbrăcați-vă, dar, ca aleși ai lui Dumnezeu, sfinți și prea iubiți, cu milostivirile îndurării, cu bunătate, cu smerenie, cu blîndețe, cu îndelungă răbdare... Iar peste toate acestea, îmbrăcați-vă întru dragoste, care este legătura desăvîrșirii. Și pacea lui Hristos, întru care ați fost chemați, ca să liți un singur trup, să stăpînească în inimile voastre*» (Coloseni III, 12—15).

Mîntuitorul a făcut din pace unul din temeiurile de nezdruncinat ale vieții și ale fericirii, garantînd fericirea pentru toți cei ce lucrează pacea: «*Fericiți lăcătorii de pace, că aceia îi lui Dumnezeu se vor chema*» (Matei V, 9).

Sfinții Apostoli, credincioși poruncii primite, îndeamnă mereu pe creștini să trăiască în pace cu toți oamenii: «*Căutați pacea în toată lumea și sînțenja, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul*» (Evrei XII, 14).

Temeiuri doctrinare pentru pace găsim și în literatura patristică. Sf. Ioan Gură de Aur susține că toate bunurile nu servesc la nimic fără pace. Pacea e fruntea bunurilor, ea e siguranța oamenilor (Omilia la Ps. 127).

Sf. Grigore de Nissa comentînd Fericirea a șaptea, observă că pentru a gusta din cele ce sînt rîvnite în viață, nimic nu e mai plăcut ca o existență pașnică. Tot ceea ce se cinstește în viață: sănătate, soție, copii, casă, părinți, prieteni, pămîntul și marea, fiecare cu bogățiile sale: grădini, băi, palestre, gimnaziile, spectacole plăcute, audiții muzicale, toate acestea nu valorează nimic fără bunul păcii (Cuv. 7 la Fericiri). Războiul — afirmă Sf. Grigore de Nissa — e tatăl dezastrului și al morții. Războiul — observă același părinte capadocian — vine cu arme și gemete și strigăte, pămînt udat cu sînge, morți călcați în picioare, părinți părăsiți și toate celelalte (ibidem).

Urmînd testamentului sacru al divinului Învățător, îndemnului Sfinților Apostoli, ca și temeiurilor patristice, avînd convingerea că valorile eterne ale umanității nu se pot impune decît într-un climat de pace și colaborare armonică, Biserica noastră propovăduiește pacea, căci refrenul păcii răsună ca o melodie cerească.

★

Hristos se naște, măriți-L!

Din înălțimea cupolelor răsună cu atîta duioșie chemarea sfințită «*Veniți creștini, solemna oră sună, cînd Fiul lui Dumnezeu coboară pe pămînt, pentru a îndrepta greșala cea străbună și a împăca pe al Său Tată Sfințit. Toți în genunchi așteaptă mîntuirea, Iisus, Iisus, e al nostru Împărat!*»

Hristos din ceruri, întâmpinați-L!

Hristos coboară din ceruri pentru a ne aduce pacca și bunăvoirea. Pacea sfântă, pacea mintuitoare !

Hristos pe pământ, înălțați-vă !

Slăvind pe Pruncul Iisus, coborît pe pământ, ca semn al iubirii lui Dumnezeu, sus să ne înălțăm inimile, ajutându-ne și încălzindu-ne în dragostea lui Iisus. Să ne lăsăm pătrunși în toate simțirile și în toate gândurile noastre de dragostea de pace, căci pacea o așteaptă o lume întreagă cu privirea îndreptată spre peștera Betleemului.

Coboară Doamne pe pământ pacea Ta cea sfântă, înlăturînd antagonismul dintre oameni și popoare, ca de la un capăt la celălalt al lumii, să răsune iarăși splendidele acorduri îngerești: «*Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire*»!

Pr. Dr. VICTOR VLĂDUCEANU

PACEA LUMII

«Pentru pacea a toată lumea, pentru buna stare a sfintelor lui Dumnezeu Biserici și pentru unirea tuturor, Domnului să ne rugăm»!

Oricine ascultă cu atenție Ectenia mare spusă de preot în biserică sau o citește în liturghier, observă că cele trei îndemnuri de la început au în frunte cuvîntul PACE. Noi cerem trei feluri de păci: 1. *Pace sufletească*; 2. *Pace cu Dumnezeu* și 3. *Pace lumii*, potrivit cuvintelor din cele trei îndemnuri: «*cu pace*», «*pentru pacea de sus*» și «*pentru pacea a toată lumea*».

Cît de necesare ne sînt cele două feluri de păci: pacea sufletească și pacea cu Dumnezeu sau de la Dumnezeu! Tot așa de necesară ne este și pacea lumii. Noi trăim în lume, nu în afară de lume. Sîntem un mădular al corpului lumii și dacă lumea nu are pace, nici noi nu o putem avea. De aceea rugîndu-ne pentru pacea lumii, ne rugăm pentru pacea noastră.

Fiecare dintre cei de față am trecut prin grozăviile unuia sau mai multor războaie, afară de copii. E greu să-ți păstrezi pacea sufletească, cînd cei din jur n-o au, cînd vezi căzînd sute de bombe ucigătoare din avioane, cînd ai rude pe front sau n-ai ce minca. Am văzut și creștini, care în vîltoarea tuturor suferințelor și primejdiilor și-au păstrat pacea sufletească. Dar aceștia erau prea puțini.

Chiar dacă țara noastră n-ar fi în război cu altă țară, tot suferim cînd alte țări se bat. În timpul nostru, țările pămîntului toate au legături comerciale și culturale între ele, încît suferința celor din război se simte și în cele în stare de pace, prin ruperea legăturilor economice și științifice. Știut este apoi, că războaiele vremii noastre nu mai sînt locale, decît în mică măsură, ci a toată lumea, a tuturor țărilor, deci și suferința o îndură toți. Pentru a înlătura suferința lumii, ne rugăm noi pentru pacea lumii ¹.

---

1. În vremea noastră, un eventual război nuclear, ar fi războiul de distrugere a pămîntului, de ardere a lui. Dumnezeu să ne ferească!

În Sfînta Scriptură a Noului Testament găsim 90 de locuri unde se vorbește de pace, de pacea lumii, de pacea tuturor. Îngerii, la nașterea Mîntuitorului, au făcut lumii cea mai frumoasă și de folos urare, zicînd: «*Pe pămînt pace*»². Ucenicii Domnului, cînd au fost trimiși în lume, au primit ordin ca în orice casă vor intra, să zică: «*Pace casei acesteia*»³. Salutarea păcii se întrebunțează și azi de unii creștini, cînd se întilnesc unii cu alții sau se despart.

Mîntuitorul în cuvîntarea de rămas bun de la ucenici, înainte de prinderea și răstignirea Sa le lasă dar scump și moștenire neprețuită: PACEA, spunîndu-le: «*Pace vă las vouă, pacea mea vă dau vouă*»⁴. După înviere, primul cuvînt cu care li se adresează este tot cel de pace: «*Pace vouă!*»⁵.

Apostolii au păstrat salutarea păcii în vorbire și în scris, și mereu sfătuiu pe creștini zicîndu-le: «*Trăiți în pace!*»⁶ sau: «*Căutați pacea cu toții!*»⁷. Sfîntul apostol Pavel, într-o scripîre dumnezeiască a minții, scrie: «*Împărăția lui Dumnezeu este pace*»⁸. Este și natural să fie așa, pentru că Dumnezeu fiind Dumnezeuul păcii⁹, împărăția lui pe pămînt sau în cer nu poate fi decît o împărăție a păcii.

Există o împărăție a păcii pe pămînt? S-au întreat și se întrebă și azi mulți.

— Omenește vorbind, nu există. Litke, navigator rus, care a cercetat insulele Caroline în prima jumătate a secolului al XIX-lea, scrie despre locuitorii uneia din insulele numite Ualan: «*Caracteristica principală a ualanezilor este de a vedea în orice alt om, un frate. Ei nu au nici un fel de arme și chiar bețe care să fie folosite împotriva omului și de aceea nici nu pot, se pare, să aibă cea mai depărtată idee despre război. Mai există oare vreun exemplu de acesta pe pămînt?*»¹⁰. Ah, cum am vrea să existe!

Noi credem că misiunea acestei împărății a păcii pe pămînt, pe tot pămîntul, s-a încredințat de Dumnezeu creștinilor. De aceea ne rugăm în ectenia cea mare de la Sfînta Liturghie: «*Pentru pacea a toată lumea*»; de aceea luptăm să facem cunoscută Sfînta Evanghelie pe tot pămîntul; de aceea ne străduim cu toții ca, cei ce s-au botezat să meargă pe calea păcii¹¹, trăind în iubire unul cu altul.

Atunci, cînd va fi o turmă și un păstor, va fi și o împărăție a păcii, pentru care ne-am rugat și ne rugăm de aproape două mii de ani la îndemnul liturgic «*pentru pacea a toată lumea*». Desigur, noi cei de azi, nu vom trăi să vedem această împărăție a păcii pe pămînt, dar vom avea bucuria în împărăția păcii cerești, de a ne fi luptat pentru ea, de a ne fi făcut ctitori ai ei, prin rugăciunile noastre pentru înfăptuirea ei,

2. Luca II, 14.

3. Matei X, 12.

4. Ioan XIV, 27.

5. Ioan XX, 19, 21, 24.

6. II Corinteni XIII, 11.

7. Evrei XII, 14.

8. Romani XIV, 17.

9. Romani XV, 33; XVI, 20.

10. N. Nozicov, *Navigatorii ruși în jurul lumii*, București, 1950, pag. 278.

11. Romani III, 17.

prin munca noastră cinstită de fiecare zi trăită pe pământ. Și bucuria aceasta ne este destulă răsplată și puternic îndemn ca să continuăm a ne ruga și munci ca și pînă acum «pentru pacea a toată lumea».

Dar, iubiți credincioși, frați și fii în Domnul, știți că, în același îndemn la ectenia mare, în care ne rugăm pentru pacea a toată lumea, ne rugăm și pentru «*bunăstarea sfințelor lui Dumnezeu Biserici*».

— Ce înseamnă bunăstarea sfințelor lui Dumnezeu Biserici ?

— Putem răspunde la această întrebare, dacă știm ce înseamnă a sta bine o societate sau adunare omenească. Se știe că o societate, o adunare, un consiliu, un comitet atunci stă bine, cînd nu este dezbinare între membrii săi, cînd nu le lipsește nimic pentru existență.

Cuvîntul «Biserici» din acest îndemn, însemnează adunări, comunități creștine din diferite localități. A ne ruga pentru buna lor stare, însemnează a ne ruga ca, Dumnezeu să le ferească de dezbinare, să le dăruiască belșug din toate cîte au nevoie și merită.

Trecem, iubiți credincioși și fii în Domnul, la o a treia idee din îndemnul trei al ecteniei mari. *Ideea întâi a fost rugăciunea pentru pace a toată lumea, ideea a doua a fost rugăciunea pentru buna stare sau ferea de dezbinare a Bisericilor și a treia idee este unirea tuturor.*

Da, ne rugăm pentru unirea tuturor cu noi ortodocșii. Unirea aceasta să fie o uniune de credință și de trăire a sfințeniei, așa cum ne-au învățat Mîntuitorul și apostolii Săi ¹².

Fiindcă pacea este prima și cea mai de seamă idee a celor trei îndemnuri din ectenia mare, explicate pînă acum, termin, iubiți frați și fii în Domnul, predica de azi cu urarea Sfîntului Apostol Pavel, făcută tesalonicenilor : «*Domnul păcii însuși să vă dea pace pururea în tot chipul !*» ¹³.

Așa să fie !

Pr. GH. PASCHIA

DUMINICA A 8-A DUPĂ RUSALII

HRANA SUFLETEASCĂ ȘI INDESTULAREA TRUPEASCĂ

«*Nu trebuic să plecc..., dați-le voi să mă-nînce*» (Matei XIV, 16).

Tot ceea ce este viu și se mișcă are nevoie de hrană. Dintru început Dumnezeu a făcut cerul și pămîntul, marea și cu tot ceea ce se mișcă și există (Facere I, 1, 10). Fiecare specie de vietate își tiră de la început și pînă astăzi ereditatea, cu mutațiile suferite de-a lungul mileniilor. Omul, ființă cugetătoare, deci ieșită din mîna lui Dumnezeu, zidit după chipul și asemănarea Atotțiitorului (Facere I, 26), are stăpi-

12. Din dorința aceasta a unirii tuturor creștinilor s-a născut «*Mișcarea internațională a Unirii Bisericilor*», care sub titulatura : «*Consiliul Ecumenic al Bisericilor*» se străduiește să convingă, în special, pe cele circa 300 de comunități creștine să se unească între ele.

13. II Tesaloniceni III, 16.

nire peste toate (Facere I, 28). Datorită dotării lui native cu liberă cugtare s-a lăcomit și a renunțat la hrana cea pururea fiitoare, pentru a fi asemenea lui Dumnezeu (Facere III, 5), călcînd porunca Ziditorului și otrăvindu-și astfel existența, renunțînd la viață pentru moarte, la îndestulare pentru o poftă trecătoare.

Natura are sădit în firea ei tot ceea ce este necesar existenței și vieții. Hrană la vreme pentru animale (Ps. CIII, 10—13), verdețuri pentru nevoile omului, vin pentru bucuria inimii, untelemn pentru frumusețea feții și piine care-i întărește ființa (Ps. CIII, 14—15). Omul nu este mulțumit numai cu atît, el își caută permanent chipul cel dintii și încearcă să fugă de cursele vrăjmașului văzut sau nevăzut. Fără Dumnezeu nu se poate realiza nimic, constata Solomon: «Nu mi-am oprit inima de la nici o plăcere... și cînd am privit lucrurile pe care le făcusem cu minile mele, mi-am dat seama că toate sînt numai deșertăciune și vîinare de vînt» (Eclz. II, 10—11). Asemenea spunea după cinci sute de ani prorocul Isaia: «De ce cheltuiți banii voștri pentru ceea ce nu vă îndestulează? Luați aminte, veniți la mine, zice Domnul, ascultați și veți minca ce este bun și sufletul vostru se va desfăta» (LV, 2). Și iată astăzi, toată lumea știe că sufletele împilate sînt lipsite de satisfacție, cu toate că au hrană din destul. Înseși animalele în captivitate capătă hrană mai multă și mai bună decît semenii lor, dar nu mai au libertate, satisfacție, li se șterg instinctele native.

Așa cum animalele sînt fără libertate și păsările prinse în laț, tot astfel era și soarta stăpînului lor, omul, la venirea Mîntuitorului. Vrăjmașul-diavol, care este ucigaș al vieții (Ioan VIII, 44) prin toate mijloacele, îl robise prin călcarea poruncii neascultării și numai Stăpînul vieții îl putea salva pe om prin zdrobirea capului șarpelui, adică a morții (Facere III, 15).

Or, acest lucru reiese din minunea înmulțirii pîinilor istorisită în Sfînta Evanghelie a zilei.

Mîntuitorul a venit la plinirea vremii (Gal. IV, 4); n-a apărut ca o nălucă, în ascuns, săvîrșind fapte curioase și nerepetabile, ci totul a făcut pe față (Ioan XVIII, 20), pentru a vedea mulțimea și a se convinge apostolii că Iisus Hristos este cu adevărat Fiul lui Dumnezeu (Matei XIV, 33), plinirea Legii și a profetilor (Matei V, 17). Minunea săvîrșită de Hristos a fostă văzută de către toți, experimentată de fiecare în parte nu numai prin săturare, ci și prin cele douăsprezece coșuri care au rămas cu firimituri de la săturarea celor cinci mii de oameni afară de femei și copii (Matei XIV, 21). Această îndestulare a tuturor s-a făcut după ce Domnul Hristos ridicase suferința multora, vindecînd bolnavii și mîngiind suferinzii (vers. 14). Pîinile nu le aveau apostolii — spunea Sfîntul Ioan Gură de Aur — ca cineva să spună că nu le-a dat piine, ci mană ca în pustie (Num. XI, 7); dimpotrivă cele cinci pîini și doi pești erau la un copil pentru hrana familiei lui, dovadă că nevoița aduce jertfa cea curată. De asemenea Mîntuitorul a poruncit ucenicilor Săi să ia pîinile și să le aducă, și *Domnul le-a binecuvîntat, a mulțumit și tot prin apostoli s-au împărțit mulțimilor și acestea, în ordine și liniște s-au săturat*: «fiindcă nu numai cu piine trăiește omul, ci cu tot cuvîntul lui Dumnezeu» (Matei IV, 4), adică îndestulare tru-

pească și satisfacție sufletească. Nici hrana sufletească și nici cea trupească n-o dau oamenii. Orice bogăție este pentru toți, adevăratul creștin este numai iconomul cel credincios (Matei XXIV, 24) sau administratorul cel înțelept cum spunea Sf. Ioan Gură de Aur. Acela este bogat care știe să ia și să împartă cum trebuie și unde trebuie, ne încredințează Sf. Clement Alexandrinul.

Dar în minunea de astăzi nu vedem un act singular, o copleșire a naturii, o satisfacere a cerinței firești, ci însăși descoperirea lui Dumnezeu, fiindcă «prin Fiul lui Dumnezeu, toate s-au făcut...» (Ioan I, 2), El este *Pîinea vieții* care s-a coborât din cer (Ioan VI, 48), este începutul hranei noastre. Înmulțirea piinilor s-a săvârșit în câteva rinduri pentru a înțelege fireasca transformare a hranei în menținerea existenței biologice, dar și binecuvîntarea ei de către Hristos în vederea transformării, după înviere, a piinii și vinului în trup și sînge, a lui Iisus istoric în Hristos-euharistic. «Străduiți-vă nu pentru mîncarea obișnuită, ci pentru hrana care rămîne pentru viața veșnică» (Ioan VI, 27), fiindcă «nu trăim ca să mîncăm, ci mîncăm ca să trăim», cum ne învață și un dicton.

Desigur cineva s-ar întreba : dar cum a săturat Iisus din cinci piini atîta mulțime ? Este la fel cum s-ar întreba : cum o pastilă are putere de hrană sau să vindece o boală sau mai multe adăugate la o întreagă viață. Mîntuitorul era, este și va fi în același timp Dumnezeu și om. Ca Dumnezeu s-a descoperit prin om, altfel nu putea lumea să-L înțeleagă și prin mijloacele la dispoziția omului se poate modela și transforma viața, adică se pregătește mîntuirea. Și cele mai importante alcătuirii ale ființei umane sînt *pîinea, apa și vinul*. «Eu sînt pîinea vieții» (Ioan VI, 35). Mi-e sete (Matei XXVII, 48) și «a prefăcut apa în vin» (Ioan II, 7, 10), iată elementele existenței pe care Mîntuitorul, prin înviere, le-a transformat și ni le-a dat nouă ca «merinde pentru viața de apoi». «Trupul Meu este cu adevărat hrană și sîngele Meu cu adevărat băutură» (Ioan VI, 55), dar aceasta după o prealabilă pregătire și «certare de sine» (I Cor. XI, 28).

Biserica Ortodoxă a păstrat cu sfințenie elementele folosite de Mîntuitorul Hristos atît în pregătirea cinei, la cină și mai ales la Euharistie (Luca XXIV, 30—31).

Numărul de cinci piini — sau prescuri în limbajul liturgic — sau mai multe ce se aduc la Sfințitul altar amintesc minunea din Sfînta Evanghelie. Dintr-o prescură se scoate *Agnețul* sau materia pentru *trupul Mîntuitorului*, din alta pentru *Maica Domnului*, cuptorul care a copt Pîinea vieții, pentru cetele îngerești — martore ale existenței lui Dumnezeu și prezente în descoperirea Sa, pentru arhiereu ca cel ce a transmis prin succesiune apostolică și succesiune în credință ceea ce a învățat și a făcut Domnul Hristos, pentru ctitori, și conducători, pentru martiri și mărturisitori ca cei ce au experimentat învățătura Evangheliei, pentru vii și pentru cei adormiți care prin Hristos se unesc în rugăciune și comuniune. Iată ce se pregătește la proscomidie de către slujitori, așa cum ucenicii Domnului au pregătit mulțimile și le-a dat să mînce.

Important lucru nu este săturarea, ci îndestularea și satisfacerea. În istoria biblică se cunosc destule fapte ale săturării: evreii au primit mană, un fel de pastă hrănitoare (Ps. LXXVIII, 24—25) și chiar sînge, carne de prepeliță (Num. XI, 4, 21, 31). Și toate le-a dat Dumnezeu avînd martor pe Moise (Num. XI, 24), or *Hristos este pîinea dată direct de Tatăl* (Ioan VI, 32, 35). Și binecuvîntarea și mulțumirea pentru săturarea multimilor de credincioși se face la fiecare Sfîntă Liturghie în momentul invocării pogorîrii Sfîntului Duh, dătătorul de viață, pentru prefacerea (metabolism sau transsubstanțiație) darurilor aduse.

De ce Mîntuitorul a folosit *pîine dospită* și noi ortodocșii facem la fel? Pîinea de griu dospită conține toate elementele constitutive hranei și caloriile necesare vieții. Prin dospire și apoi prin coacere forța nutritivă a amidonului crește, iar toxinele sînt eliminate. Pe cînd azima — pîinea nedospită — nu poate fi element constitutiv, este toxică și cine o folosește des se îmbolnăvește.

Intervine și temeiul Sfintei Scripturi că Mîntuitorul a folosit, la Cina cea de taină, *pîine* (Matei XXVI, 26), fiindcă nu sosise ziua Paștelui iudaic. Folosise Domnul Hristos azima la celelalte praznice iudaice, dar nu în ultimul an de activitate, adică la instituirea Euharistiei. De aceea, creștinii ortodocși păstrători ai învățăturii Evangheliei și practicii apostolilor, oriunde s-ar afla întrebunțează pentru Sfînta Cuminecătură pîinea dospită.

În același timp, se folosește *vinul curat* și nu must, sucuri, sau altă materie (lapte, miere etc.). Dintru început Biserica a condamnat utilizarea altor elemente. Domnul Hristos a folosit vinul, așa cum am văzut, pentru facerea de minuni, pentru vindecări (Luca X, 34; I Tim. V, 23), pentru Euharistie (Matei XXVI, 27).

Se mai adaugă *apa curată* și apoi «căldura sfinților». Apa este simbolul curăției, cel mai important element cosmic al existenței terestre. Ea conține germenele multor viețuitoare și înainte de organizarea universului «Duhul lui Dumnezeu se purta pe deasupra apelor» (Facerea I, 2).

Toate curățirile biblice sînt făcute cu apă.

Ultima dorință de pe cruce a Mîntuitorului a fost apa (Ioan XIX, 29), iar cînd i s-a împuns coasta «îndată a ieșit sînge și apă» (vers. 34), dovada morții lui Iisus, nu a leșinului și prin despărțirea celor două elemente.

Și toate aceste materii (pîine, vin și apă) ar rămîne la forma lor de simplă hrană sau potolirea afectelor, la o amintire a jertfelor sau înlocuire a lor, la o comemorare, la o repetire sau o imitare a ceea ce a fost sau s-a adăugat, *dacă Hristos n-ar fi înviat* (I Cor. XV, 19—20) și *dacă Sfîntul Duh nu s-ar fi coborît* (Fapte II, 2—4). Or, elementele, după învocarea Sfîntului Duh (epicleza) se prefac păstrînd doar chipul materiei. Sfînta Împărtășanie are efect asupra vredniciei sau nevredniciei noastre (I Cor. XI, 28—29), învața Sfîntul Vasile cel Mare.

Toți credincioșii care participă la Sfînta Liturghie pleacă împărtașiți: Unii cu Sfînta Cuminecare, alții din cuvînt, mulți din cîntare și rugăciune, din post, milostenie și majoritatea gustă din *firimiturile minunii înmulțirii pîinilor: anafurei*.

Cele douăsprezece coșuri pline sînt bogăția euharistică dată de Mîntuitorul Hristos ucenicilor Săi pentru întreaga lume pînă la sfîrșitul veacurilor. Această rezervă de la Masa cuminecării celor cinci mii de bărbați, afară de femei și copii, o avem și noi creștinii ortodocși pînă astăzi sub forma *anafurei*, cu *pîrticelele* pentru bolnavi sau pentru cei ce nu au putut participa la slujbă.

Însăși împărtășirea creștinilor ortodocși cu Sfîntul Trup și Singele Domnului din același potir și odată — și nu separat — constituie unitatea de nedespărțit a elementelor materiale: pîine, vin și apă, adică sacrificarea permanentă a lui Hristos nevăzut pentru viața lumii (Ioan VI, 51). Împărtășirea completă este necesară mîntuirii. Separarea elementelor înseamnă despărțire, împărțire, pentru suflet îndoială și pentru credință sminteală.

Euharistia dezleagă enigma vieții noastre, așa cum Mîntuitorul s-a făcut început învierii noastre (I Cor. XV, 20). De Euharistie niciodată nu ne vom sătura, ci ea ne va îndestula: «Cine mănîncă Trupul Meu și bea Singele Meu are viață veșnică și *Eu îl voi învia în ziua de apoi*» (Ioan VI, 54). În același timp Sfînta Împărtășanie săvîrșită cu toate elementele lăsate de Mîntuitorul și practicată de Sfinții Apostoli este și taina unității creștine, este legătura nevăzută a fiecăruia dintre noi și a tuturor laolaltă cu Domnul Hristos, cu Sfînta Fecioară, cu Sfinții îngeri, cu martirii și mărturisitorii, cu moșii și strămoșii și cu toți sfinții.

Minunea istorisită în Sfînta Evanghelie de astăzi și săvîrșită de Mîntuitorul, să fie pentru noi credincioșii întărirea cugetului și înlăturarea îndoielilor, fiindcă ceea ce este cu neputință la oameni este cu putință la Dumnezeu... (Matei XIX, 26). Să ne dăm seama cît de minunate sînt lucrurile lui Dumnezeu pe care cu înțelepciune le-a făcut. Să ne strîngem gîndurile și să ne liniștim inima și să ne apropiem de Sfînta Împărtășanie sau de anafură spunînd cu Sfîntul Apostol Pavel: «Cred Doamne și mărturisesc că Tu ești cu adevărat Fiul lui Dumnezeu care ai venit în lume să mîntuiești pe cei păcătoși dintre care cel dintîi sînt eu...» (I Tim. I, 15).

Nu spre judecată sau spre osîndă să-mi fie mie împărtășirea cu Sfințele Tale taine, Doamne, sau prin gustarea din pîrticică sau anafură spre pedeapsă, ci spre tămăduirea sufletului și spre sănătatea trupului. Amin!

Diac. P. I. DAVID

CRUCII TALE NE ÎNCHINĂM HRISTOASE

(la 14 septembrie)

La patrusprezece septembrie, Sfînta Biserică prăznuiește Înălțarea Sfintei și de viață făcătoarei Cruci. Acest praznic are loc în amintirea acelei zile, în care Sf. Cruce a Răstignirii Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, a fost așezată cu mare cinste, în biserica Învierii din Ierusalim, în anul 335. Istoria bisericească și sinaxarul praznicului ne arată că Sfînta Cruce a fost găsită prin străduința Sfintei Elena, mama

primului împărat creștin, Sfântul Constantin cel Mare, în apropiere de Golgota și scoasă din pământ unde o îngropaseră iudeii, împreună cu celelalte două cruci, pe care au fost răstigniți tilharii.

Spre a se încredința care dintre cele trei cruci este cea a Mîntuitorului, patriarhul Ierusalimului, Macarie, și toți cei dimpreună cu dînsul s-au rugat ca Dumnezeu să descopere adevărul. Ruga lor a fost ascultată și crucea Domnului Hristos s-a arătat făcătoare de minuni. Atunci ea a fost dusă cu mare cinste de patriarhul Macarie, înconjurat de mulți slujitori bisericești, și așezată într-o biserică, zidită de împăratul Constantin cel Mare pe locul Învierii lui Hristos, și sfințită cu o zi înainte, adică la 13 septembrie, anul 335.

Fiind de față o mulțime de credincioși, patriarhul a înălțat Sfînta Cruce pe amvonul bisericii, ca toți s-o poată vedea. Atunci cei de față s-au închinat cu mare evlavie Sfîntei Cruci și au cîntat «Doamne miluiește».

Și în rînduiala noastră bisericească s-a păstrat de atunci prăznuirea înălțării Sfîntei Cruci, Spre sfîrșitul utreniei, sfîntitul slujitor scoate din altar Sfînta Cruce și stînd în mijlocul bisericii, o înălță la vederea tuturor în timp ce, credincioșii i se închină și cîntă tot «Doamne miluiește». Drept mărturie a cinstirii patimilor și a crucii Mîntuitorului, Biserica a stabilit ca în ziua Înălțării Sfîntei Cruci să fie post.

În fața Sfîntei Cruci, evlavia creștină a fost și va rămîne puternică și fără margini. Crucea este simbolul religiei creștine. Ea este semnul credinței noastre în Iisus Hristos, în Jertfa Sa pentru răscumpărarea neamului omenesc și împăcarea cu Dumnezeu. Crucea este «semnul Fiului Omului pe cer» (Matei XXIV, 30), e «păzitoarea a toată lumea», «podoaba Bisericii», «întărirea credincioșilor», «slava îngerilor și diavolilor rană» (Svetilna de miercuri și vineri, în fiecare săptămîină).

De aceea lucrarea mîntuitoare a Domnului este atît de strîns legată de cruce, încît nimeni nu va putea despărți vreodată pe Hristos de ea și nici crucea nu poate fi înțeleasă fără Hristos.

Am văzut că și Sfînta Evanghelie care se citește în această sărbătoare și cîntările bisericești amintesc de patimile cele mîntuitoare și de crucea cea de viață făcătoare a Domnului. Cu ochii credinței privim la Mîntuitorul răstignit și împuns cu sulița. Prin sfînt Singele Său, El sfințește crucea și dintr-o unealtă de chin o preface într-un altar sfînt de jertfă, un altar unic, pe care Se aduce pe Sine ca jertfă supremă Tatălui Ceresc, ca noi să fim izbăviți de osînda veșnică și să dobîndim dreptul la viața veșnică. Pe cruce sînt răstignite, împreună cu Hristos, și păcatele oamenilor. Iar nimicirea păcatelor înseamnă și nimicirea morții, care este consecința păcatului. A dispărut păcatul — a încetat și puterea morții, a încetat și biruința iadului. De aceea crucea a fost investită cu puterea de a fi «făcătoare de viață» și «diavolilor rană».

Cînd Mîntuitorul a proorocit despre moartea de bunăvoie ce avea s-o primească pe cruce, ucenicii au încercat să-L sfătuiască să nu meargă pe un asemenea drum (Matei XVI, 21—22). Dar El a respins îndemnul

lor, spunându-le că numai prin jertfa crucii Fiul Omului «se va proslăvi» (Matei XVI, 23; Ioan XII, 27—28). În acest fel, Mîntuitorul Însuși a considerat crucea ca proslăvirea Sa proprie. Iar prin proslăvirea lui Iisus Hristos, crucea aduce «bucurie la toată lumea», cum învață Sfînta Biserică.

Sf. Apostol Pavel aduce cinstire Sfintei Cruci numind-o «puterea lui Dumnezeu și înțelepciunea lui Dumnezeu» (I Cor. I, 24).

Sf. Evanghelist Ioan consideră Crucea lui Hristos ca semn al iubirii nesfîrșite a lui Dumnezeu față de oameni (Ioan III, 16). Prin Hristos «ne numim fii ai lui Dumnezeu» (I Ioan III, 1). Iubirea însemnează însă totodată și pacea. Pacea cu Dumnezeu și pacea între oameni. Crucea este deci și expresia păcii, atît în sens vertical cît și în cel orizontal. Căci brațul ei vertical, îndreptat în sus, arată legătura de pace și sfințenie între cer și pămînt, iar cel orizontal caută să îmbrățișeze pe toți oamenii, ca fii ai aceluiași Părinte și răscumpărați pentru viața veșnică cu același Singe al Fiului Său.

Răstignirea Domnului pe cruce a fost împlinirea unei ascultări față de voia lui Dumnezeu. Mîntuitorul s-a rugat înainte de patima Sa, zicînd: «Părintele Meu, dacă nu este cu putință să treacă acest pahar, ca să nu-l beau, facă-se voia Ta» (Matei XXVI, 42). În această privință crucea ni se prezintă ca ascultarea și împlinirea voii lui Dumnezeu și în același timp ca un îndreptar al conștiinței noastre. Cînd ne rugăm în fața crucii simțim iubirea lui Dumnezeu față de noi, vedem cu ochii sufletului pe Mîntuitorul împlinind voia Tatălui și atunci înțelegem mai bine că am fost răscumpărați cu un preț mare.

Crucea ne cere să împlinim și noi voia lui Dumnezeu, prin îndreptarea vieții noastre cu ajutorul iubirii și cu săvîrșirea binelui. Astfel, Sfîntul Apostol Petru scrie că Iisus Hristos «a punctat păcatele noastre, să viețuim dreptății» (I Petru II, 24). Crucea ne cere să imprimăm vieții noastre mai multă valoare morală.

Fără îndoială, pe acest drum putem întîmpina suferințe, încercări sau dureri. Pentru înfăptuirea unui lucru bun se cer renunțări, jertfelnicie, răbdare, înlăturarea unor ispite egoiste și altele de acest fel. În asemenea împrejurări trebuie să ne amintim de suferințele Mîntuitorului, de răbdarea Sa, de iubirea și iertarea pe care le-a arătat tuturor, pînă și vrăjmașilor Săi (Luca XXIII, 34).

La temelia vieții noastre sufletești trebuie să așezăm, deci, puterea Sfintei Cruci, care este «armă asupra diavolului», adică un mijloc de luptă împotriva răului, împotriva păcatului. Ea este sprijinul nostru și «puterea lui Dumnezeu», care ne întărește și ne ajută să mergem neconținut pe drumul binelui, spre înălțimi duhovnicești și să întrezărim, printre suferințe, și bucuria învierii.

Sfînta Cruce ne amintește mereu că pe jertfa ei, Hristos a întemeiat Sfînta Biserică, care este Trupul Său tainic (I Cor. XII, 27) și că noi datorită acestui fapt am devenit mădulare ale acestui Trup.

Cinstind Sfînta Cruce, noi preamărim pe Hristos Cel răstignit și înviat și primim sfințenie asupra noastră. Creștinul se însemnează cu semnul Sfintei Cruci în toate împrejurările vieții. El cheamă astfel în ajutor

pe Mîntuitorul Hristos și este convins că în Cruce se află izvorul puterii și al mîngîierii sufletești.

Sărutînd cu evlavie Sfînta Cruce, noi ne închinăm patimilor Domnului, Îi mulțumim pentru jertfa Sa mîntuitoare și Îl rugăm să ne călăuzească sufletele spre veșnicie.

Praznicul Înălțării Sfintei Cruci ne reamintește că existența noastră se află mereu sub ocrotirea Crucii lui Hristos. De aici, din acest adevăr, se întăresc credința, nădejdea și dragostea noastră în Dumnezeu, precum și dorința de a împlini voia Sa cea sfîntă.

Fie ca prăznuirea Sfintei Cruci să ne întărească în rugăciune, în fapte creștinești și în datoria sfîntă de a cinsti, ca și strămoșii noștri, Sfînta și de viață făcătoarea Cruce a Domnului.

Pr. MIHAIL COLOTELO

LA INTRAREA ÎN BISERICĂ A MAICII DOMNULUI — 21 Nolembrie —

*Din gura pruncilor ai primit laudă,
Doamne și ai venit la Fiica Sionului.*

(Matei XXI, 16 și 5).

Mare și minunat este praznicul de astăzi. Strălucit și încîntător este evenimentul. Negrăită este taina Ziditorului, dar mișcată este și inima noastră. Dacă mama se bucură de fiii săi, cu atît Maica Domnului nostru și ajutătoarea tuturor mijlocește acum pentru noi ca Stăpînul tuturor să ne mărească bucuria și să ne înlătore primejdia. Dar acestea nu se pot săvîrși decît în Biserică, unde auzim, simțim și credem cuvintele vieții veșnice (Ioan VI, 68). Aceste cuvinte aparțin Cuvîntului-înrupat (Ioan I, 14), Fiul lui Dumnezeu, Cel ce există și este de o ființă cu Tatăl mai-înainte de toți vecii (Ioan I, 18).

Această imagine ar părea de nepătruns. Această furtună a veacurilor nu poate fi înțeleasă de mintea noastră dacă Hristos nu s-ar fi înrupat și n-ar fi trăit printre noi oamenii (Ioan I, 14). Acest Dar al cerului a găsit loc pe pămînt și Taina cea din veac ascunsă s-a făcut cunoscută (Col. I, 26) prin Sfînta Fecioară Maria, prin înruparea Domnului. Acum, îngerii s-au minunat și oamenii s-au închinat cu adevărat Celui ce același este ieri, azi și în veci (Evr. XIII, 8). Și dacă El este așa și cei prin care a săvîrșit minunea au devenit fii prin har și vase alese (Fapte IX, 15), au fost sfînțiți și desăvirșiți (Evr. II, 11 ; VI, 7—9), făcîndu-se pildă pentru noi în credință, în faptă, în evlavie (Evr. XIII, 7). Iată doar cîteva motive pentru plămădirea inimii noastre în rugăciune curată și în participarea la slujbă în cinstea Praznicului de astăzi.

Așa cum a rînduit Biserica, preacinstirea Maicii Domnului se vădește și public, prin cult (priveghere, paraclise, acatiste etc.), prin post, milostenie și fapte bune. Și pentru aceasta s-au rînduit, începînd din

sec. VIII (Sinodul VII Ecumenic, 787), praznice închinat Sfintei Fecioare pentru uniformizarea cinstirii în toată lumea. Și s-au fixat la începutul anului bisericesc (1 Septembrie) două sărbători : *Nașterea Maicii Domnului* (8 Septembrie) și *Întrarea în Biserică* (21 Noiembrie), praznicul de acum.

Este știut pentru adevărații creștini că o familie este binecuvîntată de către Dumnezeu, ca și Nunta din Cana Galileii (Ioan II, 11), prin Taina Cununii și efectul natural mult dorit și dar al lui Dumnezeu este «nașterea de prunci buni».

În Vechiul Testament, soția fără copii era socotită spurcată, iar familia ei blesemată. Sub această osindă se aflau și soții : Ioachim și Ana, de lingă cetatea Nazaret. Deși în vîrstă, cînd ritmul biologic încetează, stăruiau în rugăciune pentru plinirea vieții și dăruire de urmași. Și dreptul prin credință trăiește (Rom. I, 17) și rugăciunea lui îmblînzește Stăpînul (Iacov V, 16). De departe veneau Ioachim și Ana mai ales la praznicele mozaice, pentru a se închina, a cînta psalmi și a aduce jertfe, dar se simțeau huiduiți de oameni și neascultați de Dumnezeu, totuși se rugau cu lacrimi, neîncetat : Știm, Doamne, că sîntem nevrednici, și noi și părinții noștri am călcat Legea Ta și poporul acesta Te cinstește cu gura, dar cu inima este departe de Tine (Isaia XXIX, 13). Și însuși alesul Tău, Psalmistul, s-a rugat și a mărturisit pentru el și pentru noi ; în păcate m-a născut maica mea și întru fărădelegi m-a zămislit... dar arată-ne tainele Înțelepciunii Tale (Ps. L, 5—6)... Și pleacă ușurați la casa lor, dar pentru puțină vreme, fiindcă cei ce iubesc facerea miinilor lui Dumnezeu se simt părăsiți fără urmași. Și venind iarăși la templu, abia tîrîndu-și bătrînețele, Dumnezeu nu i-a uitat pînă în sfîrșit, ci s-a făcut bucurie în casa lor, venind pe lume o pruncă și i-au pus numele Mariam (Maria), ce se tilcuiește bucurie, alinare, împlinire, făgăduință. Și au crescut-o ca pe un dar al lui Dumnezeu, cum numai părinții cei adevărați știu s-o facă. Neavînd pe nimeni în viață, simțind sfîrșitul spre o vîrstă de 80 de ani, împlinind juruințele față de Pronie, prunca apropiindu-se de 3 ani : inteligentă, sănătoasă, plină de curiozitate și vioiciune, Cuvioșii părinți o aduc la Templul din Ierusalim. Aici slujea Arhiereul Zaharia, care nu avea copii și era cumnat cu Ioachim. Văzînd-o pe Maria-pruncă a ridicat miinile spre cer și a zis : Mare ești Doamne și minunate sînt lucrurile Tale, pe toate cu înțelepciune le rînduiești (Ps. LXXVII, 1—2), a luat-o în brațe, a închinat-o la jertfelnic și la icoane și deodată s-a deschis Catapeteasma... Atunci, a simțit inspirația duhului și a intrat cu Prunca în altar, în Sfînta Sfintelor, întrezărînd în ea Scaunul cel de sus odihnindu-se pe pămînt.

După acest ceremonial unic, Maria a fost primită la templu, fiind dată în grija bătrînelor și tinerelor ascultătoare-consacrate, iar părinții, mulțumiți și satisfăcuți s-au întors acasă și în curînd și-au dat duhul, întorcîndu-se în țărîna din care sîntem zidiți (Facere III, 19).

Maria creștea și era bucuria tuturor în învățătură, în pricepere, în sfat și în lucrul miinilor sale. Doisprezece ani s-a îndeletnicit cu acestea învățînd scris-cititul, tilcuirea pe Scripturile vechi, rînduiala slujbelor și cîntările de la serbările mozaice. Mulți se minunau de toate acestea. Arhieriei și preoții, bătrîinii și tilcutorii se mirau de înțelepciunea ei, spunînd că de la sora lui Moise, Miriam (Ieșire XV, 20) și pînă la Această

pruncă nu s-a mai pomenit așa ceva. Înțeleptul slujitor Zaharia se bucura cu duhul și simțea inima plină de bucurie că Maria făcea pe toți să-i fericească părinții pentru faptele ei și să se plece în fața sa pentru darul adus Templului din Ierusalim. Maria-prunca devenise Maria-Fecioara plină de virtute și înțelepciune. Avea grijă de copiii de la templu, îi învăța și instruia, îi iniția în cântări vocale și la harfă pentru psalmi, îi îngrijea ca pe frații săi și întărea nădejdea soțiilor fără prunci să aibă încredere în Dumnezeu și darul va veni, așa cum Cerul a cercetat și pe părinții săi...

Și deodată o umbră de tristețe poposește asupra ființei sale. O declanșare firească pofolește vioiciunea Mariei, trecînd-o prin pubertate spre înțelepciune. Mutații și declanșări psihofizice ale vârstei de 14—15 ani. Obișnuia să meargă la mormîntul părinților, depunîndu-și lacrimile recunoștinței. Se întoarce la Ierusalim. Era primăvară. Toată natura se trezise, florile care mai de care, făcînd cu schimbul, aruncau vîntului parfumul pentru bucuria de a exista. Și în chilia ei, cînd se afla în fierbinte rugăciune, deodată în față vede un crin frumos ținut într-o mîină suprafirească și un tînăr alb ca zăpada zîmbindu-i... Voia să țipe, dar un glas nemaiauzit îi spune : «Bucură-te cea plină de dar, Domnul este cu tine...» (Luca I, 28). Are loc dialogul «Bunevestiri» (Luca I, 26—38).

Maria mulțumește lui Dumnezeu pentru toate. Un gînd pios se îndreaptă spre părinți. Este copleșită de Pronia lui Dumnezeu arătată omului că «a căutat spre smerenia roabei Sale... și iată de acum mă vor ferici toate neamurile» (Luca I, 48).

Dar cui să-i spună toate acestea, cine o va asculta și înțelege, pe cine să găsească pentru a se liniști : duhovnicul său și rudenia sa, Zaharia. Acesta, cînd o vede, îi citește în suflet nedumerirea — el era mut (Luca I, 20) — și îi face semn că totul va fi bine, mai ales că și Elisabeta, mătușa sa era grea, alt unchi al Sfintei Fecioare, Dreptul Iosif, care primește poruncă de la înger, se logodește cu Maria pentru a o scoate de sub Lege și o duce în casa sa, în Nazaret. Aici se încheie perioada de învățare, muncă și rugăciune, ascultare și slujire la Templu din Ierusalim. Doisprezece ani Fecioara Maria fusese pildă de înțelepciune și ajutor pentru copii, bătrîni și neputincioși. Vestea plecării ei a mîhnit pe mulți : unii se tînguiau, iar alții rămăseseră fără ajutor, dar toți aflînd prin gura preotului Zaharia că este chemată la rosturi înalte, laudau pe Dumnezeu că a cercetat pe poporul său (Luca I, 54—55).

Și pentru noi creștinii de azi, evenimentul Intrării în Biserică a Maicii Domnului ne face să ne transpunem și să simțim cu toții, bătrîni, tineri și copii, același fior sfînt pe care l-au simțit și cei de acum două mii de ani. Aceste evenimente, fapte sau minuni ale descoperirii lui Dumnezeu sau ale mijlocirii arătării Sale sînt pentru credincioși întărirea nădejzii, limpezirea credinței și mărirea dragostei. Așa cum n-am înțelege ce este Dumnezeu, dacă nu s-ar fi întrupat Fiul Său (Ioan I, 33—34), tot astfel n-am pricepe cum a venit în lume dacă n-ar fi fost Sfînta Fecioară. Adînci sînt tainele lui Dumnezeu (Ps. XCII, 5), iar omul pricepe cît are nevoie pentru desăvîrșire (Luca IX, 35—36).

Creștinul cel adevărat și românul curat a transpus totdeauna în viața sa pilda sfinților și mai ales a Maicii Preceasta. Așa cum părinții

Ioachim și Ana se rugau mereu pentru împlinirea firii și li s-a trimis rod pîntecului, tot astfel familia creștină este deplină cu cît are mai mulți prunci. Tot de aici învățăm că mama își închină totdeauna urmașii binei și folosului altora, așa cum au făcut Cuvioșii părinți ai Fecioarei. Ei au adus-o la Templu, la trei ani, după ce îndeplineseră toate cerințele Legii și ale neamului. Tot astfel, pînă astăzi, părinții creștini își înseamnă pruncii cu nume sfinte, în fața preotului.

Însăși Sfînta Fecioară, după naștere (25 Decembrie), a dus pe Pruncu lui Iisus și l-a închinat, la opt zile l-a trecut prin cerințele Legii pentru partea bărbătească, fiind tăiat împrejur (1 ianuarie) ca apoi să fie adus la templu (Luca II, 21—38), unde a fost întîmpinat de Bătrînul Simeon (2 februarie). Pentru aceasta, mama creștină săvîrșește ceea ce a săvîrșit Maica Domnului, adică, după naștere i se face slujba dezlegării și lehzuziei, apoi își însemnează pruncul cu nume; după opt zile îl botează și apoi îl întîmpină sau îl îmbisericește, încheind taina Botezului și Mirungerii cu Sfînta Împărtășanie.

În același timp, praznicul de astăzi este prilej de intrare în obștea monastică a multor surori care s-au nevoit din pruncie sau au făcut cuvenita ascultare pentru mult așteptatul eveniment al îmbrăcării, tunderii sau depunerii votului monahal. Tradiția ortodoxă și românească a moștenit această practică mai ales la praznicele Născătoarei de Dumnezeu, ocrotitoarea, mijlocitoarea și miluitoarea sufletelor noastre. Chipul de pe icoană al Preacuratei ca pruncă, fecioară, mamă, împărăteasă a inspirat pe marii poeți, scriitori, pictori și sculptori ai lumii, veșnicindu-i calitățile și chemarea.

De asemenea, părinții săi sînt cinstiți de creștinii ortodocși pentru dumnezeiasca lor nădejde (9 septembrie). Însăși icoana Sfîntei Ana este făcătoare de minuni pentru cei ce cred neclintit pentru mîntuire, așa cum s-a dovedit în istorie icoana dăruită de împăratul Bizanțului lui Alexandru cel Bun, domnul Moldovei, care a hărăzit-o ctitoriei sale de la Bistrița (Neamț). Aci, în rugăciune permanentă, a fost ascultată Maria Enescu și a avut un fiu plin de har, George; aici s-a convertit la credința ortodoxă Emilia, soția preotului Iraclie Porumbescu și i s-a ascultat ruga și Sfînta Ana a mijlocit la Stăpînul tuturor și a născut un prunc, Ciprian, tot celebru ca și George Enescu...

La praznicul de astăzi se adaugă și bucuria cîntărilor și slujbei noastre. De asemenea, postul Nașterii Domnului este închinat și Sfîntei Fecioare, iar în ziua prăznuirii Intrării în Biserică, praznic al luminării, pentru cine dorește se face dezlegare la untelemn și pește.

Biserica noastră strămoșească a cinstit evenimentul acesta prin ridicare de biserici cu hramul: Intrarea în Biserică, precum și mînăstiri și schituri, metocuri și troițe închinat Preacuratei.

Și noi să rugăm pe Maica Domnului nostru să mijlocească pentru sufletele noastre la Stăpînul tuturor, Mîntuitorul lumii, să primim iertare, rostind din inimă, așa cum au făcut înaintașii noștri: «Ușa milostivirii deschide-o nouă, binecuvîntată Născătoare de Dumnezeu, ca să nu pierim cei ce nădăjduim întru tine, ci să ne mîntuim prin tine că tu ești izbăvirea neamului omenesc». Amin!

Diac. P. I. DAVID

TAINELE DE ÎNȚIERE ÎN BISERICA ORTODOXĂ

— CUVINT DE ÎNVĂȚATURA —

DESPRE SFINTELE TAINЕ

«*Introducerea* (Pregătirea aperceptivă)». Pe lume, nimic nu este mai de preț pentru un credincios decît mîntuirea sufletului său, cum ne spune Mîntuitorul: «Ce va folosi omului de ar dobîndi lumea toată și-și va pierde sufletul său? Sau ce va da omul, în schimb, pentru sufletul său?» (Marcu 8, 36—37).

Mîntuirea este eliberarea din robia păcatului și a morții și dobîndirea vieții de veci, în Dumnezeu. Ea ne-a fost adusă prin întruparea, jertfa și învierea Domnului nostru Iisus Hristos, datorită iubirii nemărginite a lui Dumnezeu față de noi oamenii. «Așa de mult a iubit Dumnezeu lumea, încît și pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică» (Ioan 3, 16).

Din jertfa Mîntuitorului noi primim în mod gratuit puterea specială de a deveni «fii și moștenitori ai lui Dumnezeu prin Iisus Hristos» (Gal. 4, 7).

Sfințirea și mîntuirea vieții credinciosului se realizează numai în Sfînta Sa Biserică, trupul cel tainic al Domnului, căreia El i-a dat puterea și mijloacele văzute de împărtășire a mîntuirii realizate prin întruparea și jertfa Sa. Mijloacele sau actele externe văzute prin care Biserica împărtășește ajutorul sau harul lui Dumnezeu ca să dobîndim mîntuirea sînt Sfintele Taine. Fără harul lui Dumnezeu nu putem dobîndi mîntuirea noastră, și el ni se dă pentru meritele Mîntuitorului Iisus Hristos, care ne-a spus: «Cel ce rămîne în Mine și Eu în el, acela aduce roadă multă, căci fără Mine nu puteți face nimic» (Ioan, 15, 5). Sfîntul Apostol Pavel mărturisește: «Cu harul lui Dumnezeu sînt ceea ce sînt» (1 Cor. 15, 10). Harul lui Dumnezeu îl dobîndim împărtășindu-ne cu Sfintele Taine ale Bisericii.

«*Anunțarea temei*». Sfintele Taine sînt mijloacele, actele sfinte ale Bisericii prin care primim harul mîntuitor și sfințitor al lui Dumnezeu, care se referă atît la trup, cît și la suflet, despre care vom căuta să vorbim.

«*Tratarea*». Mîntuitorul înălțîndu-Se la cer, în locul prezenței Sale fizice ne-a dăruit mijloacele prin care să ni se împărtășească în Biserica Sa harul Său dumnezeiesc mîntuitor. Aceste mijloace prin care Domnul Iisus Hristos continuă opera Sa mîntuitoare în lume sînt Sfintele Taine. El însuși fiind pe pămînt și cu oamenii viețuind a întemeiat Sfintele Taine rînduite spre sfințirea și mîntuirea noastră. Botezul Său ne amintește de apa sfințită prin care ne botezăm noi, devenind fii ai împărăției lui Dumnezeu. «De nu se va naște cineva din apă și din Duh nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu» (Ioan 3, 5). La Cina cea de Taină, «pe cînd mîncau ei, Iisus, luînd pîinea și binecuvîntînd, a frînt și, dînd ucenicilor, a zis: Luați, mîncăți, acesta este trupul Meu. Și luînd paharul și mulțumind, le-a dat, zicînd: Beți dintru acesta toți, că acesta este singele Meu,

al Legii celei noi, care pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor» (Mat. 26, 26—28). La Înălțare, Mântuitorul a poruncit Sfinților Apostoli: «mergînd, învățați toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfintului Duh, învățîndu-le să păzească toate cîte v-am poruncit vouă, și iată Eu cu voi sînt în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacului» (Mat. 28, 19—20).

Cum vedem, Mîntuitorul însuși a instituit Sfintele Taine ca forme văzute de primire a harului Său dumnezeiesc sfințitor nevăzut, iar Sfinții Apostoli sînt «iconomi ai Tainelor lui Dumnezeu», ca cei ce administrează și împărtășesc harul sfințitor, rînduînd apoi ca aceste sfinte lucrări să fie săvîrșite de urmașii lor, adică de episcopi și preoți. Sfîntul Apostol Pavel ne spune lămurit: «Așa să ne socotească pe noi fiecare om: ca slujitori ai lui Hristos și ca iconomi ai tainelor lui Dumnezeu» (1 Cor. 4, 1). Din cuvintele Sfîntului Apostol Pavel înțelegem clar că nu oricare om poate să fie și slujitorul Sfintelor Taine, după cum același Apostol ne spune și mai clar că Iisus Hristos «a dat pe unii ca să fie apostoli, pe alții prooroci, pe alții binevestitori, pe alții păstori și învățători, spre desăvîrșirea sfinților la lucrul slujirii, la zidirea trupului lui Hristos» (Efes. 4, 11—12; 1 Cor. 12, 28—30; Evr. 5, 1—6).

Sfînta Biserică ne învață că sînt șapte Sfinte Taine, după numărul celor șapte daruri ale Sfîntului Duh (Isaia 11, 2—3), toate întemeiate de Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, și acestea sînt următoarele: *Botezul*, *Mirungerea*, *Cuminecătura sau Împărtășania*, *Mărturisirea sau Pocăința*, *Preoția sau Hirotonia*, *Cununia sau Nunta* și *Maslul*. Dintre acestea, patru se repetă: *Mărturisirea sau Pocăința*, *Cuminecătura sau Împărtășania*, *Maslul* și, în mod excepțional, și numai cu aprobarea episcopului, *Cununia sau Nunta*, iar trei nu se mai repetă: *Botezul*, *Mirungerea* și *Preoția sau Hirotonia*.

Sfintele Taine se pot săvîrși numai de episcop și de preot. Episcopul săvîrșește toate cele șapte Sfinte Taine, iar preotul șase din ele; el nu poate săvîrși taina Preoției. Singura taină, *Botezul*, poate fi săvîrșită, în caz de pericol de moarte și de diacon sau chiar de orice creștin, cu obligațiunea ca cel scăpat de pericolul morții să fie adus apoi la preot să-i citească cele rînduite ale tainei, în afară de formula Tainei Botezului, deja primită.

Cum vedem, Sfintele Taine sînt lucrările văzute instituite de Mîntuitorul și săvîrșite de episcop și preot, prin care, în chip nevăzut, se împărtășește credincioșilor harul Duhului Sfînt, fiindcă omul are pe lîngă trup și suflet rațional inzestrat cu libertate. Partea văzută sau externă a Sfintelor Taine, ceea ce vedem și auzim noi la săvîrșirea Sfintelor Taine o formează lucrurile sau materia, cuvintele și actele slujbei sau ăctele cultice, iar partea nevăzută sau internă a Sfintelor Taine o formează harul dumnezeiesc care se împărtășește credincioșilor prin partea văzută, el fiind ajutorul sfințitor care rodește în suflete roadele mîntuirii și bucuria izbăvirii de lanțurile morții veșnice. Prin conlucrarea dintre harul lui Dumnezeu și libertatea voinței noastre proprii ne facem vrednici de împărăția cerurilor.

Materia Tainei, care intră în partea ei văzută, la Botez este apa, la Euharistie — pîinea și vinul care se prefac în Trupul și Singele Domnului, la Taina Mirungerii — Sfintul Mir, la Maslu — untdelemnul sfințit, etc.

Săvîrșitorul Sfintei Taine este în chip nevăzut Mîntuitorul, iar în chip văzut urmașii rînduiți de Sfinții Apostoli, episcopii și preoții.

Primitorul Sfintelor Taine este orice creștin care a primit Taina Sfintului Botez, fiindcă numai în urma primirii Tainei Sfintului Botez el devine creștin, membru al Bisericii. Primirea Sfintelor Taine se face la cererea și dorința liberă a credinciosului, după ce el s-a pregătit în prealabil pentru primirea lor.

Sfintele Taine ne unesc cu Dumnezeu și fac din noi locașuri sfințite ale lui Dumnezeu, după cum ne încredințează Sfîntul Apostol Pavel: «noi sîntem templu al Dumnezeului celui viu, precum Dumnezeu a zis că: Voi locui în ei și voi umbla și voi fi Dumnezeu lor și ei vor fi poporul meu» (II Cor. 6, 16). Ele ne unesc și ne înfrățesc însă și unii cu alții, în marea familie a Bisericii creștine, în dragostea de fii ai Tatălui ceresc, în trupul tainic al lui Iisus Hristos.

În mod deosebit, Sfintele Taine ne împărtășesc și întăresc în noi darurile Sfîntului Duh, care sînt dragostea, bucuria, pacea, îndelunga-răbdare, bunătatea, facerea de bine, credința, blîndețea, înfrînarea, curăția (Gal. 5, 22—23).

Fiecare din cele șapte Sfinte Taine ne împărtășește anumite roade ale harului lui Dumnezeu. Harul este unul, fiindcă Unul este și Sfîntul Duh, una este și jertfa Mîntuitorului, dar rodește, are efecte diferite, în funcție de trebuințele noastre de sfințenie. Prin Sfîntul Botez ni se iartă păcatul strămoșesc, păcatele personale, naștem la o viață duhovnicească și devenim membri ai Bisericii și fii ai lui Dumnezeu; Mirungerea ne întărește duhovnicește pentru a putea crește pînă la plînatatea virstei lui Hristos (Ef. 4, 13); Cuminecătura sau Împărtășania este hrana duhovnicească cu Sfîntul Trup și Singe al Domnului. Mărturisirea sau Pocăința ne readuce la starea și la posibilitatea de redobîndire a harului pe care îl pierdem prin păcat; Maslul ne însănătoșește trupește și sufletește; Cununia sau Nunta dă fii Bisericii și Preoția sau Hirotonia dă părinți și slujitori Bisericii.

Cele șapte Sfinte Taine pe care le avem de la Mîntuitorul Iisus Hristos ne sînt astfel ca niște izvoare prin care se revarsă puterea sfințitoare a harului dumnezeiesc, pentru cei care vin la Hristos și rămîn ai lui Hristos. «Pe noi cei ce eram morți prin greșelile noastre, ne-a făcut vii împreună cu Hristos — prin har sînteți mîntuiți» (Ef. 2, 5).

«*Recapitularea* (Fixarea cunoștințelor expuse)». Din cele expuse vedem că Sfintele Taine au fost instituite de Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, după numărul celor șapte daruri ale Sfîntului Duh (Isaia 11, 2—3), prin care ni se împărtășește în Biserica Sa harul Său dumnezeiesc mîntuitor, și sînt: *Botezul, Mirungerea, Cuminecătura sau Împărtășania, Mărturisirea sau Pocăința, Preoția sau Hirotonia, Cununia sau Nunta și Maslul.*

Partea nevăzută a Sfintelor Taine o formează harul divin izvorit din Jerifa Mîntuitorului și transmis nouă prin Duhul Sfînt, în Biserică.

Partea văzută a Sfintelor Taine o formează materia, formula sacramentală, rugăciunile și actele incluse în serviciul divin.

Săvârșitorul Sfintelor Taine este în mod nevăzut Mîntuitorul, Care prin Sfîntul Duh ne dăruiește harul sfințitor specific fiecărei Sfinte Taine. Mîntuitorul lucrează prin săvârșitori văzuți, cărora le-a «dat toată puterea», aceștia fiind la început Sfinții Apostoli, apoi cei rînduiți de ei ca să îndeplinească lucrarea mîntuitoare în lume, care sînt episcopii și preoții.

Primitorii sînt toți creștinii, adică toți cei botezați, deveniți membri ai Bisericii, care prin voința lor liberă și pregătire specială își exprimă dorința primirii harului divin mîntuitor.

«*Aprecierea*». Nu toți creștinii sînt însă de acord cu cele șapte Sfinte Taine. Romano-catolicii, de exemplu, le acceptă. Protestanții însă și alții din familia lor nu acceptă decît două: Botezul și Euharistia, la care unii din ei adaugă și Pocăința. Neavînd însă preoți, adică neavînd Sfînta Taină a Preoției sau Hirotoniei, tainele săvârșite de ei nu au nici o putere. Alții consideră că Sfintele Taine nu sînt decît simboale sau simple ceremonii, care ar aminti de evenimentele din viața Mîntuitorului.

Din textele Noului Testament vedem însă că Mîntuitorul a instituit Sfintele Taine în Biserica Sa, pe care ea le-a păstrat în viața credincioșilor ca mijloace sfinte de primire a harului divin mîntuitor.

«*Asocierea*». Sfintele Taine fiind instituite de Dumnezeu au fost asemănați de unii cu ceremoniile religioase din Vechiul Testament, care și ele au fost instituite tot de Dumnezeu. Deosebirea este însă esențială, fiindcă, pe cînd ceremoniile religioase din Vechiul Testament erau preînchipuiri ale venirii Mîntuitorului, Sfintele Taine sînt lucrări instituite de Mîntuitorul, prin care ni se transmite direct harul Duhului Sfînt spre sfințire și mîntuire. Numai cu ajutorul Sfintelor Taine noi primim mîntuirea sufletelor noastre, prin harul sfințitor și de viață veșnică dătător. «Prin har sinteți mîntuiți» (Ef. 2, 5), ne spune Sfîntul Apostol Pavel.

Sfintele Taine au mai fost asemănați și cu ierurgiile, slujbe și rugăciuni deosebite, rînduite de Biserică, prin care se binecuvîntează lucrurile creștinului și făptura întregă. Asemănarea este însă numai după partea lor văzută. Ierurgiile nu ne transmit harul divin mîntuitor, ele ne transmit numai ajutorul lui Dumnezeu în diferite împrejurări și trebuințe ale vieții noastre, sub forma binecuvîntărilor, a exorcismelor, cum avem sfințirea apei, a caselor, a holdelor, a diferitelor obiecte pentru cultul bisericesc etc.

«*Generalizarea*». Din cele expuse reținem că Sfintele Taine sînt mijloacele văzute sau actele sfinte ale Bisericii în număr de șapte, după numărul celor șapte daruri ale Sfîntului Duh, întemeiate de Mîntuitorul, prin care ni se transmite harul necreat, sfințitor și mîntuitor al Sfintei Treimi, sub o formă nevăzută, cu care noi conlucrăm, prin voință liberă, spre mîntuirea noastră.

«*Incheierea (Aplicarea)*». Înțelegînd importanța și valoarea deosebită a Sfintelor Taine pentru mîntuirea sufletelor noastre, se impune din partea noastră o pregătire specială înainte de primirea lor.

Pentru ca Sfintele Taine să producă într-adevăr efectele sau roadele proprii fiecăreia din ele, trebuie ca pritorul să se pregătească sufletește, așa cum învață Biserica pentru fiecare Sfintă Taină în parte. Sfântul Apostol Pavel vorbind despre Sfinta Împărtășanie, ne spune : «Astfel, oricine va mânca pîinea aceasta sau va bea paharul Domnului cu nevrednicie, va fi vinovat față de trupul și de sîngele Domnului. Să se cerceze însă omul pe sine și așa să mînce din pîine și să bea din pahar» (I Cor. 11, 27—28).

Ne este de înțeles că atit pentru săvîrșirea, cît și pentru primirea cu vrednicie a Sfintelor Taine este de trebuință o pregătire deosebită, ca să fim vrednici de harul lui Dumnezeu, iar de cîte ori cădem în păcat să ne ridicăm și să ne apropiem cu încredere de binefacerile harului mîntuitor al Sfintelor Taine, pentru a rămîne mereu fii ai Tatălui Ceresc și moștenitori ai Împărăției cerurilor, la care ne cheamă Mîntuitorul : «*Veniți, binecuvîntații Tatălui Meu, moșteniți împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii*» (Matei 25, 34). Amin.

A. TAINA SFÎNTULUI BOTEZ

«*Pregătirea apercetivă* (Introducerea)». Din cateheza anterioară, cînd am vorbit despre Sfintele Taine, am reținut că mîntuirea sufletului nostru o putem dobîndi numai prin ajutorul harului lui Dumnezeu care ni se împărtășește în Sfinta Biserică prin cele șapte Sfinte Taine, lucrări văzute prin care, în chip nevăzut, se coboară asupra credincioșilor harul Său sfințitor.

Cele șapte Sfinte Taine, după numărul darurilor Sfintului Duh (Isaia 11, 2—3), cei «șapte stîlpi» preziși în Vechiul Testament (Pilde 9, 1), au fost rînduite și așezate de Domnul nostru Iisus Hristos, și, cum știm, ele sînt : *Botezul, Ungerea cu Sfîntul Mir sau Mirungerea, Cuminecătura sau Împărtășania, Mărturisirea sau Spovedania, Preoția sau Hirotonia, Cununia sau Nunta și Maslul*.

Toate cele șapte Sfinte Taine revarsă harul divin asupra credincioșilor, dar fiecare Sfintă Taină în parte are scopul și efectele sau roadele sale proprii, după cum vom arăta, vorbind despre fiecare.

«*Anunțarea temei*». Astăzi vom vorbi despre *Sfinta Taină a Botezului* și valoarea ei pentru cel care o primește.

«*Tratarea (Expunerea temei)*». Taina Sfîntului Botez este întîia dintre cele șapte Sfinte Taine ale Bisericii care, prin lucrarea văzută a întreitei cufundări în apă, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, pritorul, cel care este botezat, se curăță de păcatul strămoșesc și de toate păcatele săvîrșite pînă la Botez, renaște la o viață spirituală nouă și devine de acum membru al Bisericii și i se deschid ușile împărăției lui Dumnezeu, fiindcă, după cuvîntul Mîntuitorului : «*De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre întru împărăția lui Dumnezeu*» (Ioan 3, 5). Ajungînd membri ai Bisericii lui Hristos ne putem învrednici și de primirea celorlalte Sfinte Taine. De aceea Taina Sfîntului Botez este ușa prin care se intră în Biserică, nașterea «din apă și din Duh», de unde rezultă că în lucrarea văzută a cufundării în apă sfințită, în numele Sfintei Treimi, este și lucrarea nevăzută a Sfîntului Duh, prin

care se face o naștere din nou, sau, cum spune Sfântul Apostol Pavel, o «*înnoire a vieții*» (Rom. 6, 3—5). Mîntuitorul a sfințit Botezul mai întîi atunci cînd El însuși a fost botezat în Iordan de la Sfîntul Ioan Botezătorul, iar ca Sfîntă taină a fost așezată după Învierea Sa din morți poruncind Sfîntilor Apostoli cînd i-a trimis la propovăduire, să săvîrșească Botezul la toate neamurile pămîntului: «*Datu-Mi-s-a toată puterea în cer și pe pămînt : drept aceea, mergînd, învățați toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh*» (Mat. 28, 19).

Plinătatea harului a fost dată numai după pogorîrea Sfîntului Duh, la Cincizecime, de cînd taina Sfîntului Botez a fost pusă în lucrare (Fapte 2, 1—5; 19, 6). Lucrarea efectivă a Sfîntelor Taine a început deodată cu întemeierea Bisericii creștine în ziua Pogoririi Duhului Sfînt. Sfîntul Apostol Petru, la Cincizecime, adresîndu-se ascultătorilor săi le-a spus: «*Pocăiți-vă și să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor și veți lua darul Sfîntului Duh*» (Fapte 2, 38).

Botezul a fost preînchipuit în Vechiul Testament de mult timp, cînd Duhul Sfînt se purta pe deasupra apei înainte de facerea lumii, de riul ce curgea prin Eden, de potop și corabia lui Noe (I Petru, 3, 20—21) de trecerea iudeilor prin Marea Roșie (I Cor. 10, 2), de circumciziune (Col. 2, 11), de botezul Sfîntului Ioan Botezătorul ș.a.

Trebuie să reținem însă că botezul Sfîntului Ioan Botezătorul preînchipuia numai Botezul creștin și el nu avea puterea harului sfințitor în lucrarea sa. Era numai un ritual pentru primirea Mîntuitorului de către iudei (Mat. 3, 11). Botezul Sfîntului Ioan nu era adică Taină, el închipuia numai curățirea de păcate prin credință și pocăință, era mai mult un îndemn la pocăință, un semn văzut și pregătitor spre cele ce aveau să vină, după cum însuși Sfîntul Ioan Botezătorul mărturisește: «*Eu unul vă botez cu apă spre pocăință, dar Cel ce vine după mine este mai puternic decît mine; Lui nu sînt vrednic să-I duc încălțămîntea. Acesta vă va boteza cu Duh Sfînt și cu foc*» (Mat. 3, 11).

Însuși Mîntuitorul S-a botezat cu botezul lui Ioan, dar a făcut-o nu din nevoie de curățire, ci ca să îplinească legea, ca să descopere taina Sfîntei Treimi și să ne dea nouă pildă de a ne boteza.

Sfîntul Botez instituit de Mîntuitorul nu mai este un semn pregătitor pentru cele ce ar fi să vină, ci este o Sfîntă Taină a Bisericii lui Hristos, de care orice om are neapărată trebuință spre a se putea mîntui, căci roadele tainei Sfîntului Botez sînt iertarea păcatului strămoșesc și a tuturor păcatelor săvîrșite înainte de Botez în situația celor ce se botează mai tîrziu și renașterea sau nașterea la o viață nouă duhovnicească în Hristos. «*Cîți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați îmbrăcat*», spune Sfîntul Apostol Pavel (Gal. 3, 27).

Primitorii Botezului sînt toți cei nebotezați, de orice naționalitate ar fi, de orice vîrstă ar fi, deci și pruncii fiindcă și ei se nasc cu păcatul strămoșesc, cum spune psalmistul: «*Întru fărădelegi m-am zămislit și în păcate m-a născut maica mea*» (Ps. 50, 6). Sfîntul Apostol Pavel ne spune: «*De aceea, precum printr-un om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea, așa moartea a trecut la toți oamenii, prin acela în care toți au păcătuit*» (Rom. 5, 12). Știind că toți ne naștem cu păcatul strămoșesc, putem noi să nu aducem copiii ca să fie botezați, cînd Mîntuitorul ne

spune : «*Lăsați copiii și nu-i opriți să vină la Mine*» ? (Mat. 19, 14). Putem oare să riscăm ca ei, eventual, să moară nebotezați, sub osînda păcatului strămoșesc ? Moartea copiilor nebotezați este un păcat care apasă greu asupra părinților. Cît de greșită este credința unor creștini din afara Bisericii Ortodoxe care spun că nu trebuie să botezăm pe prunci, pentru că ei nu au păcate și că ei nu pot să mărturisească credința lor.

Din cele expuse mai rezultă o învățătură despre taina Sfîntului Botez, de la care nimeni nu trebuie să ne abată. După cum este o singură naștere trupească, tot așa este și o singură naștere duhovnicească. *Botezul nu se poate deci repeta*. Păcatul strămoșesc pe care Botezul îl șterge, este unul singur. Dacă odată el este șters, nu mai este nevoie de un al doilea Botez. Sfîntul Apostol Pavel ne spune că este numai «*un Domn, o credință, un Botez*» (Ef. 4, 5). «*Mărturisesc un botez spre iertarea păcatelor*», rostim în Simbolul Credinței (Art. 10).

Ce se cere de la cel ce se botează ? Pentru ca puterea tainei Sfîntului Botez să dea roade în sufletul celui care se botează, trebuie ca acesta să arate voința de a se boteza, căința de toate păcatele săvîrșite și să creadă în Iisus Hristos ca în Dumnezeu și ca în Mîntuitorul lumii, cum a îndemnat Sfîntul Apostol Petru pe viitorii primi creștini : «*Pocățiți-vă și să se boteze fiecare dintre voi întru numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor și veți lua darul Sfîntului Duh*» (Fapte 2, 38). Întrucît pruncii nu sînt în stare să îndeplinească singuri aceste condiții care se cer primitivului Botezului (voința de a se boteza, credința și căința), ei sînt asistați de *nași*. Aceștia exprimă în locul pruncilor dorința de a se boteza și mărturisesc credința pentru prunci, rostind Crezul, și iau garanția educației religioase-morale a finilor. Nașul, căruia i se cere să fie bun credincios, să fie mai în vîrstă și de același sex cu pruncul care se botează, are îndatorirea să îngrijească de viața sufletească a finului său, învățîndu-l, la vremea convenită, adevărurile drepte credințe ortodoxe. Pe de altă parte, și finul este dator cu ascultarea și cu respectul față de nașul său, în aceeași măsură cum îi ascultă pe părinții săi trupești. Părinții, pentru aceasta, nu pot fi nași la copiii lor.

Biserica a rînduit chezașia duhovnicească a acestor părinți sufletești — nași — după pilda chezașilor care vin cu slăbănogul la Mîntuitorul (Mat. 9, 1—7 ; Marcu 2, 1—12), după aceea a sutașului, care dă chezașie pentru sluga lui (Mat. 8, 5—12) și după aceea a femeii cananeence, care dă chezașie pentru fiica ei (Mat. 15, 22—28).

Cine poate boteza ?

După Sfînta Evanghelie și după Sfintele Canoane ale Bisericii (can. 46—50 apostolice) dreptul de a boteza îl are episcopul și preotul. La nevoie însă, cînd este primejdie de moarte și în lipsă de preot, poate boteza și diaconul și chiar orice credincios creștin, bărbat sau femeie, avînd însă grijă să rostească cuvintele care arată că lucrarea se face în numele Sfîntei Treimi : «*Botează-se robul (roaba) lui Dumnezeu (numele) în numele Tatălui, amin, și al Fiului, amin, și al Sfîntului Duh, amin*».

Dacă cel botezat trăiește, trebuie chemat preotul pentru citirea rugăciunilor din rînduiala Botezului și administrarea Tainei Mirungerii și a Împărtășaniei.

Ce însemnează slujba și ceremoniile de la Sfântul Botez, care este partea văzută a Tainei?

Citirea rugăciunilor, numite lepădări sau exorcisme (cuvînt de origine latină «*exorcizo*», moștenit și de latini de la greci ἐξορκίζω = a alunga, a scoate dracii) de către preot în pridvorul bisericii, înaintea ușilor bisericii, celui care vine la Sfântul Botez, au puterea de îndepărtare a satanei «înșelăciunea cea veche», sub care se găsește cel nebotezat, prin păcatul originar, săvîrșit de Adam în rai, și de a umple sufletul celui ce se botează de credință, de nădejde și de dragoste, ca să cunoască pe singurul Dumnezeu adevărat și pe Unul Născuț Fiul Său, Domnul nostru Iisus Hristos, și pe Duhul Său cel Sfînt.

Suflarea de trei ori a preotului peste fața celui ce se botează însemnează renașterea acestuia prin harul Sfîntului Duh.

Cu fața spre apus se face întreita lepădare de satană, de «stăpînitorul întinericului» (Luc. 22, 52; Ef. 6, 11—12; Col. 1, 13). Semnul celei din urmă lepădări de satana, de lucrurile, îngerii, slujirea și trufia lui, este scuiparea lui și întoarcerea cu fața spre răsărit, căci într-acolo a fost raiul (Fac. 2, 8), pentru a face întreita mărturisire de unire cu Hristos, izvorul luminii și Soarele dreptății. Unirea cu Hristos și îmbrăcarea cu armele luminii (Rom. 13, 12) se face prin credință, iar dovada credinței creștine se arată prin rostirea Crezului de către nași, sau de către preot împreună cu nașii.

Urmează rugăciunea de intrare în biserică și introducerea pruncului ținut în brațe de naș.

Se sfințește apa curată naturală din cristelniță (colimvitră) de către preot, prin rugăciuni speciale, pentru a se face Botezul prin întreita scufundare în ea. Se folosește apa și nu alt element prin care se dă harul Sfîntului Duh, pentru că apa este începutul lumii: «*Duhul lui Dumnezeu se purta pe deasupra apelor*» (Fac. 1, 2).

După sfințirea apei de botez, preotul unge pe cel ce se botează cu untdelemn binecuvîntat, în chipul Crucii, pe frunte, pe piept «spre tămăduirea sufletului», pe spate «spre tămăduirea trupului», la urechi «spre ascultarea credinței», la miini, ca semn al zidirii omului de înseși miinile lui Dumnezeu, la picioare, ca să umble în cărările Domnului, și după aceea îl unge cu untdelemn peste tot trupul.

Ungerea cu untdelemn, înainte de Botez, este «ungere de nesticăciune, armă a dreptății, înnoirea sufletului și a trupului, izgonire a toată lucrarea diavolească, spre schimbarea tuturor răutăților». Ungerea este semnul împăcării cu Dumnezeu. Însuși Mîntuitorul Hristos este «*unul Domnului*» (Isaia 61, 1; Luca, 4, 18; Fapte 10, 38), iar de la El și noi ne numim «*creștini*» (Hristos înseamnă *uns*).

Preotul ia apoi pruncul în miini, îl ține drept cu fața înspre răsărit și îl botează, afundîndu-l de trei ori în apa sfințită din cristelniță (= vas prin care devine creștin) sau colimvitră (= scaldătoare, cuvînt grecesc). La prima afundare, preotul zice: «*Botează-se robul (roaba) lui Dumnezeu (numele) în numele Tatălui, amin*»; la a doua cufundare, «*și al Fiului, amin*»; la a treia cufundare «*și al Sfîntului Duh, amin, acum și pururea și în vecii vecilor, amin*».

Afundarea de trei ori în apa sfințită a celui ce se botează arată că Botezul se face în numele Sfintei Treimi: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, cele trei persoane ale Dumnezeuirii, egale și consubstanțiale.

Afundarea de trei ori, în apa sfințită, a celui ce se botează, reprezintă moartea și învierea Domnului Iisus Hristos, cea de a treia zi, pentru răscumpărarea omenirii din robia păcatului.

Sfântul Apostol Pavel ne spune: «*Au nu știți că toți cîți în Hristos Iisus ne-am botezat, întru moartea Lui ne-am botezat?*

Deci ne-am îngropat cu El, în moarte, prin botez, pentru ca, precum Hristos a înviat din morți prin slava Tatălui, așa să umblăm și noi întru înnoirea vieții» (Rom. 6, 3—4).

Cel botezat este primit de nașul său în pînză albă și îmbrăcat în haine noi și curate, de regulă albe, semn al curăției, al îmbrăcării în «haina dreptății», care închipuiește starea de nevinovăție și de curăție îngerească pe care o primește sufletul prin Sfântul Botez. Va trebui ca să avem grijă toată viața noastră de haina aceasta a curăției și nevinovăției sufletești, fiindcă ne vom înfățișa cu ea înaintea judecării lui Dumnezeu.

Preotul binecuvintează apoi lumina și o dă aprinsă nașului. Ea reprezintă semnul mărturisirii lui Hristos, *Lumina lumii*.

După ce pruncul este botezat, preotul săvîrșește cea de a *doua Taină, Mirungerea*, spre sporirea și întărirea lui prin harul Duhului Sfînt, în viața spirituală, dobîndită prin Taina Botezului.

După săvîrșirea Mirungerii asupra noului botezat, se înconjoară cristelnița (colinvitra) de trei ori, spre slava Sfintei Treimi, cu cădere în gîndire izbăvirii de tirania morții: «*Cîți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și-mbrăcat, aliluia*». (Gal. 3, 27). Urmează citirea Apostolului și a Evangheliei care cuprind temeierile divine despre Sfântul Botez. Ca formulă de încheiere, preotul, stropind fața noului botezat (cu fașa pruncului), rostește în auzul tuturor că cel botezat este de acum luminat duhovnicește, sfințit, spălat, miruit, în numele Sfintei Treimi.

În continuare, urmează *ierurgia tunderii părului și a binecuvîntării capului celui botezat*, după citirea de către preot a două rugăciuni speciale. (*Ierurgia*, de care vorbim, este o lucrare de sfințire și binecuvîntare a credinciosului, rînduită de Biserică, pe lângă cele șapte Sfinte Taine rînduite de Mîntuitorul Hristos).

Tunderea părului, în chip de cruce, este actul simbolic prin care cel nou botezat este afierosit Domnului, adică viața lui este închinată lui Dumnezeu, Care a pus «capul peste cele mai de deasupra ale trupului și l-a acoperit cu peri, ca să nu se vatăme de schimbările vîntului». Tăierea părului este și o începătură a jertfei fizice, făcută de noul botezat, și o mărturisire și o făgăduință, că toată viața sa, și pe el însuși lui Hristos I le va da. Tunderea părului este deci un act simbolic care înseamnă: *făgăduință, jertfă și mulțumire* lui Dumnezeu, fiindcă a fost scăpat de robia păcatului.

După acestea, i se administrează de către preot noului botezat cea de a *treia Sfîntă Taină, Sfînta Impărtașanie*, Sfîntul Trup și Sfîntul Sin-

ge al Domnului Hristos, hrana divină în viața cea nouă, dobândită prin Taina Sfintului Botez.

Va trebui să mai știm că, în afara Botezului din apă și din Duh, există un *Botez al muceniei sau al singelui*, după cuvintele Mântuitorului: «*Tot cel ce Mă va mărturisi pe Mine înaintea oamenilor, voi mărturisi și Eu pentru el înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri*» (Mat. 10, 32).

Acest botez este cunoscut, îndeosebi, în cele dintii veacuri creștine, înțelegându-se prin el moartea martirică, în persecuții pentru Mântuitorul Iisus Hristos. Sfinții Părinți, cum este Sfântul Grigorie Teologul, îl socotesc asemenea Botezului din apă și din Duh, uneori chiar mai de preț decît acesta.

De asemenea, mai cunoaștem și *Botezul dorinței* care constă în dorința fierbinte a cuiva de a ajunge membru al Sfintei Biserici, ducînd o viață de pocăință și în virtute, dar dintr-o pricină în afara voinței lui, nu poate ajunge să primească botezul prin apă și prin Duh. El este socotit de Biserică a fi botezat cu *Botezul dorinței*.

«*Recapitularea (fixarea cunoștințelor)*». Din cele expuse am înțeles importanța Tainei Sfintului Botez pentru mîntuirea noastră, după cuvintele Mîntuitorului: «*De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu*» (Ioan 3, 5).

Taina a fost așezată de Mîntuitorul, după slăvita Sa înviere, prin porunca dată Apostolilor: «*Mergînd învățați toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh*» (Matei 28, 19). Plinătatea harului a fost dată numai după pogorirea Duhului Sfînt, la Cincizecime, de cînd s-a pus și Botezul în lucrare (Fapte 2, 1—5; 19, 6).

Forma văzută a Tainei constă din afundarea de trei ori în apă a celui ce se botează și din rostirea formulei de botez, în numele Sfintei Treimi.

Materia Tainei este apa naturală, curată și sfințită (Ioan, 3, 3).

Efectele Tainei Sfintului Botez sînt: ștergerea păcatului original și a tuturor păcatelor făcute înainte de Botez, renașterea către o viață nouă, primirea în sînul Bisericii, cu dreptul de a primi celelalte Sfinte Taine. Botezul nu se mai repetă, el se primește o singură dată. După cum este o naștere trupească, așa este și o naștere duhovnicească, «*din apă și din Duh*» (Ioan 3, 5).

Chiar și în cazul cînd Botezul a fost săvîrșit de un simplu creștin, preotul nu mai afundă în apă pe cel botezat, ci numai îi citește rugăciunile după afundare, iar cînd se găsește vreun prunc, despre care nu se știe dacă a fost botezat sau nu, acesta se botează zicîndu-se formula: «*Botează-se robul lui Dumnezeu (numele), dacă nu a fost botezat...*».

Săvîrșitorul Tainei Sfintului Botez este episcopul sau preotul, canonic hirotonit, iar în caz de primejdie de moarte, avîndu-se în vedere necesitatea și importanța Botezului, pentru mîntuirea sufletului, pot să săvîrșească Botezul și diaconii sau chiar orice creștin, fie bărbat sau femeie.

Primitorii Botezului sînt toți oamenii nebotezați, de orice vîrstă ar fi ei, și pruncii, fiindcă și ei sînt întinați de păcatul strămoșesc și, fiindcă Sfinții Apostoli au botezat și «case» sau «familii» întregi, cum a fost casa sutașului Corneliu (Fapte 10, 47—48), casa Lidiei (Fapte 16, 5), casa temnicherului din Filipi (Fapte 16, 23), casa lui Ștefana (I Cor. 1, 16), casa lui Crispus (Fapte 18, 8) și locuitorii din Samaria (capitala provinciei Samaria), — care, se înțelege, că nu erau fără copii.

Cît de greșită este deci învățătura unora, în afara Bisericii noastre, care învață despre Botez că este doar o *ceremonie*, pe care o administrează numai celor mari, care cred în Fiul lui Dumnezeu !

Din expunerea desfășurării Tainei Botezului am constatat rînduiala înțeleaptă a Sfintei noastre Biserici de a îndeplini întocmai învățătura Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții despre Botez : înlăturarea duhurilor rele prin citirea lepădărilor sau exorcismelor, renașterea sufletească, întărirea trupeză și sufletească prin administrarea celor două Sfinte Taine : *Mirungerea* și *Sfînta Împărtășanie* și încredințarea celui botezat Bisericii.

«*Aprecierea*». Cum am spus, Botezul se face prin afundarea în apă de trei ori, rostindu-se formula Tainei în numele Sfintei Treimi. Cuvîntul «botez» este de origine grecească și însemnează «a cufunda» (în apă). Aceasta este dreapta învățătură și așa o mărturisește și o practică Biserica noastră Ortodoxă.

Romano-catolicii nu afundă în apă pe cel ce se botează, ci-i toarnă pe cap apă de trei ori. De asemenea, formula lor de botez sună : «Eu te botez în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh», ca și cum preotul, iar nu Dumnezeu, ar fi cel care dă botezului puterea de Sfîntă Taină.

Protestanții săvîrșesc Taina Sfîntului Botez numai prin stropirea cu apă de trei ori a celui ce se botează.

Unele secte au fixat ca dată a botezului vîrsta de 12—14 ani și chiar vîrsta de 30 de ani și-l practică printr-o singură afundare, care se face în apă curgătoare sau stătătoare, eventual într-un bazin construit anume pentru acest scop.

«*Asocierea*». Se înțelege că aceste practici ale sectelor nu sînt decît simple *ceremonii*, care nu au putere de taină. Putere de taină nu are nici botezul săvîrșit de protestanții propriu ziși, fiindcă nici ei nu au taina Preoției sau Hirotoniei prin care se coboară și lucrează harul Sfîntului Duh.

Puterea de Sfîntă Taină o are numai Botezul săvîrșit de Biserica Ortodoxă și de Biserica romano-catolică, dar, cum am arătat, și Biserica romano-catolică s-a abătut de la dreapta rînduială a săvîrșirii Tainei Sfîntului Botez.

«*Generalizarea*». Trebuie să reținem învățătura creștină ortodoxă (dreaptă) despre această Sfîntă Taină, formulată pe scurt astfel : *Botezul este prima Sfîntă Taină care, prin lucrarea văzută a întreitei cufundări în apă și chemarea Stintei Treimi de către episcop sau preot, împărtășește harul, care șterge păcatul strămoșesc și celelalte păcate și face pe cel ce o primește membru al Bisericii, născut la o viață nouă, în Hristos* (Rom. 6, 3—4).

«*Aplicarea (Încheierea)*». Se cuvine, pentru cele arătate, să păstrăm ca ochii din cap dreapta învățatură ortodoxă despre Taina Sfintului Botez, pe care ne-au transmis-o înaintașii noștri, căci, de când ne-am creștinat mărturisim prin Simbolul Niceo-Constantinopolitan: *Cred într-un botez, spre iertarea păcatelor.*

Cuvîntul *botez*, din limba greacă, l-am primit în limba noastră din limba latină, vorbită, ca și cuvintele *biserică, cruce, Dumnezeu* și altele, care dovedesc vechimea creștinismului nostru și vechimea poporului nostru pe acest pămînt, ca popor dreptmăritor al credinței ortodoxe, niceo-constantinopolitane.

Cunoscînd marea însemnătate a Tainei Sfintului Botez pentru mîntuirea omului, credincioșii să nu se abată de la dreapta învățatură de a nu ne boteza copiii, încă fiind mici.

Alături de părinții trupești, nașii, devenind părinții sufletești ai celui botezat, au îndatorirea să-și crească fiul duhovnicesc în credința creștină ortodoxă și să vegheze ca să deprindă virtuțile morale, ca să devină un bun fiu al Bisericii și al societății noastre, și el să nu uite niciodată curăția vieții sufletești dobîndită prin Taina Botezului, simbolizată de pinza albă și hainele noi, pe care le-a îmbrăcat după oficierea Tainei, fiindcă este haina lui Hristos în care El ne-a îmbrăcat și cu care ne vom prezenta înaintea Lui: «*Cîți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și-mbrăcat*» (Galat. 3, 27 ; Rom. 6, 3).

Numele de Botez, pe care l-a primit noul botezat, de regulă numele unui sfînt din calendarul creștin, să-i fie întotdeauna apărător și mijloc psihologic de aducere aminte a învățaturii și faptelor de virtute ale sfîntului al cărui nume îl poartă și să le urmeze în viață (Evrei 13, 7).

Prin Taina Sfintului Botez toți sîntem renăscuți ca fii ai aceluiași Părinte și frați laolaltă, pentru care se cuvine să trăim între noi ca adevărați frați în dragoste și fii ai păcii în lume.

B. TAINA UNGERII CU SFINTUL MIR (MIRUNGAREA)

«*Pregătirea aperceptivă (Introducerea)*». Cînd am vorbit despre Taina Sfintului Botez am spus că preotul săvîrșește îndată asupra celui nou botezat și cea de a doua Taină, spre sporirea, creșterea și întărirea lui prin puterea harului Sfintului Duh în viața spirituală dobîndită prin Taina Sfintului Botez. Rînduiala acestei Sfinte Taine nu alcătuiește o slujbă aparte, de sine stătătoare, ci e împreună cu aceea a Botezului, ca o continuare a ei.

«*Anunțarea temei*». Această a doua Sfîntă Taină am numit-o *Taina Ungerii cu Sfîntul Mir* sau *Mirungerea*, despre care voi căuta să vă vorbesc.

«*Tratarea (Expunerea temei)*». Taina Ungerii cu Sfîntul Mir sau Mirungerea este a doua Sfîntă Taină a Bisericii noastre. Prin ea se împărtășesc creștinului nou botezat darurile Sfintului Duh, ca să crească

și să se întărească în viața religioasă și morală. După cum pruncul nou-născut are nevoie de hrană ca să crească și să se întărească în cele trupești, tot așa și cel nou-născut prin Taina Sfintului Botez are trebuință de creștere și întărire duhovnicească în viața lui cea nouă în Iisus Hristos, care i se dă de la Sfântul Duh prin Taina Ungerii cu Sfântul Mir.

Ca și Taina Sfintului Botez, și Taina Ungerii cu Sfântul Mir este instituită tot de Domnul nostru Iisus Hristos care a făgăduit Sfinților Apostoli că le va trimite Duhul Sfânt : «*Și iată, Eu trimit peste voi făgăduința Tatălui Meu ; voi însă, ședeți în cetate pînă ce vă veți îmbrăca cu putere de sus*» (Luca 24, 19 ; Ioan 14, 16—17, 26 ; 15, 13—15 ; Matei 10, 20).

Această Sfîntă Taină, care i-a îmbrăcat pe Apostoli și i-a pecetluit «cu putere de sus» s-a săvîrșit în ziua Cincizecimii, în ziua Pogorîrii Sfîntului Duh în chipul limbilor de foc (Fapte 2, 1—4).

La rîndul lor, Sfinții Apostoli au împărtășit și ei Taina pecetluirii Sfîntului Duh celor botezați, cum ni se spune în Sfînta Scriptură : «*Apostolii din Ierusalim, auzind că Samaria a primit cuvîntul lui Dumnezeu, au trimis la ei pe Petru și pe Ioan, care, coborînd, s-au rugat pentru ei, ca să primească Duh Sfînt, căci nu se coborîse peste nici unul dintre ei, ci erau numai botezați în numele Domnului Iisus. Atunci își puneau mîinile peste ei, și ei luau Duh Sfînt*» (Fapte 8, 14—17).

Deci, de la început, ca și în zilele noastre, Taina pecetluirii cu Sfîntul Duh era nedespărțită de Taina Sfîntului Botez. Vedem, de asemenea, că ea se săvîrșea prin punerea mîinilor numai de către Sfinții Apostoli asupra celor botezați.

Pe lîngă punerea mîinilor se întrebuița însă pe timpul Sfinților Apostoli și ungerea sau pecetluirea cu Sfîntul Mir a celor botezați. Sfîntul Apostol Pavel le spune Corintenilor : «*Iar Cel ce ne întărește pe noi împreună cu voi în Hristos și ne-a uns pe noi este Dumnezeu, Care ne-a și pecetluit și ne-a dat arvuna Duhului în inimile noastre*» (II Cor. 1, 21—22). În prima sa epistolă, Sfîntul Evanghelist Ioan spune : «*Iar voi, ungere aveți de la Cel Sfînt și știți toate*» (I Ioan 2, 20) ; «*Cît despre voi, ungerea pe care ați luat-o de la El rămîne întru voi*» (I Ioan 2, 27).

Amîndouă practicile, și punerea mîinilor și ungerea cu Sfîntul Mir sînt apostolice. Cu trecerea timpului, înmulțindu-se numărul credincioșilor și al comunităților creștine și nemaiputînd ajunge Sfinții Apostoli peste tot, ca să-și pună mîinile asupra tuturor, s-a generalizat ungerea cu Sfîntul Mir, care s-a îndătinat și care avea să fie săvîrșită și de către urmașii lor, adică de către episcopii și preoții Bisericii, cum se face și astăzi.

O mărturie de la sfîrșitul secolului al II-lea ne-o dă scriitorul bisericesc Tertulian († 220) : «*După ce am ieșit din baia Botezului, ne ungem cu ungere sfîntă, după ritualul vechi, precum și la preoție se ungeau cu untdelemn din corn. Ungerea ni se face material, dar ea poartă roade duhovnicești, după cum și la Botez, afundarea este un act material, dar roadele sînt duhovnicești, că sîntem curățiți de păcate... Apoi vine*

punerea mâinilor, cu care unindu-se binecuvîntarea, se cheamă și se co-boară Sfîntul Duh».

Sfîntul Mir se prepară din untdelemn, vin și 38 de diferite arome și se sfințește de către Patriarhul Bisericii în mare sobor de arhieriei și preoți în Joia Patimilor. Mulțimea miresemelor simbolizează felurimea darurilor și a puterilor Sfîntului Duh de care se împărtășesc primitorii acestei Sfinte Taine.

Sfîntul Mir se folosește la a doua Sfîntă Taină îndată după Sfîntul Botez, ca și la sfințirea bisericilor și a antimiselor, care sînt pinze de în cu icoana înmormîntării Mîntuitorului și se păstrează pe masa sfințului altar, fără de care nu se poate săvîrși sfința Liturghie.

Partea văzută a Tainei Ungerii cu Sfîntul Mir o constituie ungerea în formă de cruce cu Sfîntul Mir a părților mai însemnate ale trupului noului botezat. După săvîrșirea Sfîntului Botez, preotul citește îndată o rugăciune în care roagă pe Dumnezeu să învrednicească pe noul botezat de ungerea cu Sfîntul Mir și de împărtășirea cu Sfînta Cuminecătură, ca prin darurile lor să se întărească în credința ortodoxă, să se păstreze în sfințenie și să se mîntuiască de cel rău și de toate unelțirile lui. După rugăciune, preotul unge pe cel botezat cu Sfîntul Mir, făcîndu-i semnul sfîntei cruci la frunte, pentru sfințirea minții și a gîndurilor; la gură, la ochi, la nas și la urechi, pentru sfințirea simțurilor; la piept și pe spate pentru sfințirea dorințelor inimii; la mîini și la picioare, pentru sfințirea lucrurilor, faptelor și căilor noului creștin. La fiecare ungere preotul rostește formula: *«Pecetea darului Sfîntului Duh! — la care nașul răspunde: Amin.*

Cuvintele acestea sînt luate din a doua epistolă a Sfîntului Apostol Pavel către Corinteni: *«Iar Cel ce ne întărește pe noi împreună cu voi, în Hristos, și ne-a uns pe noi este Dumnezeu, Care ne-a și pecetluit pe noi și a dat arvuna Duhului, în inimile noastre»* (II Cor. 1, 21—22).

Această ungere este puterea darului Sfîntului Duh, care s-a pogorit în chip văzut asupra Mîntuitorului și asupra Sfînților Apostoli și care ni se împărtășește și nouă, după botez, în chip nevăzut. Sfîntul Chiril al Ierusalimului spune: «nu este simplu mir..., dimpotrivă este un dar al lui Hristos și al Sfîntului Duh și lucrează prin prezența Dumnezeirii Lui» (*Cateheza a treia mystagodică*, 1—4).

Prin ungere, noul botezat este acum creștin adevărat, un nou Hristos, adică uns al Domnului, deoarece cuvîntul grecesc *Χριστός* înseamnă *uns*.

«Căci după cum Hristos, după botez și după pogorîrea Duhului Sfînt, s-a dus și s-a luptat cu potrivnicul, — spune Sfîntul Chiril al Ierusalimului —, tot așa și voi, după ce ați fost botezați și ați fost unși cu Sfîntul Mir, îmbrăcați fiind cu toată armura Sfîntului Duh, stați împotriva puterii celei potrivnice și o biruiți zicînd: «Toate le pot în Hristos, care mă întărește» (Filip. 4, 13).

Prin Taina Ungerii cu Sfîntul Mir se împărtășește primitorilor harul Sfîntului Duh, care luminează mintea pentru înțelegerea și mărturisirea

adevărului creștin, curățește simțirea, pentru a deveni vas ales al Sfintului Duh, întărește voia pentru a propăși în toate cele bune și a învinge toate uneltirile și piedicile potrivnicului diavol.

«*Iar roada Duhului — ne spune Sfântul Apostol Pavel — este dragostea, bucuria, pacea, îndelungă-răbdarea, bunătatea, facerea de bine, credința, blindețea, înfrînarea, curăția ; împotriva unora ca acestea nu este lege. Iar cei ce sînt ai lui Hristos Iisus și-au răstignit trupul împreună cu patimile și cu poțtele. Dacă trăim în Duhul, în Duhul să și umblăm*» (Gal. 5, 22—25).

Astfel, Ungerea cu Sfântul Mir este puterea pecetluirii sufletului cu darul Sfintului Duh, care face din cel botezat un fiu al împărăției lui Dumnezeu, chemat să rodească în viață sămînța darurilor sădite în inima lui.

Săvîrșitorul Tainei Ungerii cu Sfântul Mir este episcopul sau preotul. Ea nu se repetă. Și chiar dacă se obișnuiește ca cei care s-au lepădat de credința creștină ori au părăsit Sfînta Biserică și vor să se întoarcă din nou la ea, să fie iarăși unși, aceasta nu înseamnă o repetare a Sfintei Taine, ci numai o reîntărire în dreapta credință.

«*Recapitularea (Fixarea cunoștințelor)*». Din cele expuse am ascultat și înțeles cită importanță pentru mîntuirea noastră are *Taina Ungerii cu Sfîntul Mir sau Mirungerea* primită după Sfîntul Botez, fiindcă cel ce «*ne-a uns pe noi este Dumnezeu*», cum ne spune Sfîntul Apostol Pavel (II Cor. 1, 21—22), și noi devenim creștini, adică unși ai Domnului, Hristos, fii ai lui Dumnezeu, în Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu.

Taina Ungerii cu Sfîntul Mir, după rînduiala Sfintei noastre Biserici Ortodoxe, păstrată din timpul Sfinților Apostoli, este nedespărțit unită cu Taina Sfîntului Botez și toți noii-botezați se împărtășesc de lucrarea ei mîntuitoare.

Taina Ungerii cu Sfîntul Mir, care a înlocuit punerea mîinilor din timpul Sfinților Apostoli, revarsă peste cel nou-botezat harul Sfîntului Duh, care întărește puterile lui trupesti și sufletești (II Cor. I, 21—22 ; Ef. 4, 30 ; Ioan 15, 5).

Partea văzută a Sfintei Taine este ungerea în formă de cruce cu Sfîntul Mir a părților mai însemnate ale trupului noului-botezat și rostirea cuvîntelor : *Pecetea darului Sfîntului Duh, amin !*

Sfîntul Mir, care se întrebuintează la săvîrșirea Sfintei Taine, se prepară, cum am spus, în mod special din untdelemn, vin și diferite mirodenii, care închipuiesc mulțimea și felurimea darurilor Sfîntului Duh.

Săvîrșitorul Sfintei Taine este episcopul sau preotul.

Ca și Taina Sfîntului Botez care nu se repetă, nici Taina Ungerii cu Sfîntul Mir nu se repetă.

«*Aprecierea*». Nu pretutindeni, adică nu la toți creștinii se săvîrșește Taina Ungerii cu Sfîntul Mir, așa cum se săvîrșește ea după învățătura și practica Sfinților Apostoli păstrată în Biserica noastră Ortodoxă.

Romano-catolicii nu săvîrșesc ungerea cu Sfîntul Mir îndată după Botez, ci, îndeosebi din secolul al XIII-lea înainte, abia cînd copiii sînt

în vîrstă de 12 ani, la nevoie de 7 ani. Săvîrșitorul Tainei este apoi episcopul, iar nu preotul. La ungerea cu Sfîntul Mir, pe care o numesc confirmare, adică întărire, ei obișnuiesc să ia și nași, care trebuie să fie alții decît cei de la Botez.

Protestanții socotesc ungerea cu Sfîntul Mir ca o simplă ceremonie și o săvîrșesc cînd copiii au ajuns la vîrsta de 14 ani.

«Asocierea». Biserica noastră Sfîntă Ortodoxă ne învață că Ungerea cu Sfîntul Mir îndată după primirea Tainei Sfîntului Botez dă celor nou-botezați, născuți din nou din apa Sfîntului Botez, tăria și puterea de a crește și a deveni adevărați creștini sau lăcașuri vrednice ale Sfîntului Duh.

Aceste daruri sfinte rămîn însă în suflet atîta timp cît creștinul se află și rămîne în sinul Sfintei Biserici Ortodoxe. Atîta timp cît rămînem în corabia Sfintei Biserici, ea ne călăuzește cu puterea Sfîntului Duh la limanul mîntuirii noastre. Cînd am părăsit corabia, valurile pierzării ne pîndesc să ne afunde și să ne piardă sufletele.

«Generalizarea». Să păstrăm nealterată învățătura Sfintei Biserici Ortodoxe cum am primit-o de la Sfinții Apostoli. Taina Ungerii cu Sfîntul Mir sau Mirungerea este lucrarea sfîntă instituită de Domnul nostru Iisus Hristos pentru mîntuirea noastră, prin care, ungîndu-se cu Mir sfințit (τὸ χρίσμα) membrele celui nou-botezat, viața duhovnicească începătoare în el prin Taina Sfîntului Botez se împuternicește și se perfecționează, după cum o indică și numirile: pecete, perfecțiune (σφραγίς, βεβαίωσις, τὸ τέλειον ἢ τελείωσις) pentru a lupta împotriva vrăjmașului diavol.

«Aplicarea (Încheierea)». Ca unii ce sîntem pecetluiti cu puterea Sfîntului Duh și purtăm pe trupurile noastre miresmele Sfîntului Mir cu care am fost unși la Botez, să răspîndim în jurul nostru în lume numai miresmele faptelor bune. Ca unii care sîntem ai lui Iisus Hristos, cum ne spune Sfîntul Apostol Pavel, să «trăim în Duhul, în Duhul să și umblăm», și să rodim în viață roadele Duhului, care sînt: «dragostea, bucuria, pacea, îndelungă-răbdarea, bunătatea, facerea de bine, credința, blîndețea, înfrînarea, curăția» (Gal. 5, 22—23). Amin.

C. TAINA SFINTEI ÎMPĂRTĂȘANII SAU CUMINECĂTURI

«Pregătirea aperceptivă (Introducerea)». Cînd am vorbit despre săvîrșirea sau primirea celor două Taine, Taina Sfîntului Botez și Taina Ungerii cu Sfîntul Mir sau Mirungerea, am spus că noul-botezat primește în cadrul aceleiași sfinte slujbe la sfîrșit, ca o încoronare a primirii celor două Sfinte Taine, și a treia Taină, Taina Sfintei Împărtășanii sau Sfintei Cuminecături.

Noul-botezat născut la viața cea nouă în Iisus Hristos, din apă și din Duh, a fost întărit prin pecetluirea darului Sfîntului Duh cu Sfîntul Mir ca fiu al Sfintei Biserici. El are nevoie acum de hrana creșterii și a desăvîrșirii sufletești. Această hrană i se dă sub chipul pîinii și al vinului, care este însuși Trupul și Sângele Mîntuitorului Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor și spre viața de veci.

«Anunțarea teinei». Despre această a treia Taină, *Taina Sfintei Împărtășanii sau Cuminecături* vă voi vorbi în continuare.

«*Tratarea* (Expunerea teinei)». Sfânta Împărtășanie este cea mai însemnată Taină dintre cele 7 Sfinte Taine, fiindcă în timp ce în toate celelalte Taine se împărtășește credincioșilor harul dumnezeiesc sfințitor, în această Sfântă Taină, pe lângă împărtășirea harului sfințitor, ca în celelalte Sfinte Taine, Însuși izvorul harului, Domnul nostru Iisus Hristos ni se împărtășește cu Trupul și Sângele Său.

Sfânta Împărtășanie este Taina Sfântă în care creștinul mănincă Trupul Domnului și bea Sângele Lui, sub forma pâinii și a vinului spre viața veșnică. Prin Sfânta Împărtășanie avem în noi pe Hristos care s-a născut, a murit și a înviat și șade de-a dreapta Tatălui întru mărire, care va veni pe norii cerului să judece viii și morții.

Uniți cu Hristos nu ne mai temem de moarte, căci purtăm în noi trupul lui Hristos cel înviat, care este arvuna învierii noastre. «*Cel ce Mă mănincă pe Mine, viu va fi prin Mine*», a spus Mântuitorul (Ioan 6, 57), sau «*Cel ce mănincă trupul Meu și bea sângele Meu are viață veșnică și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi*» (Ioan 6, 54). Cel care are pe Hristos în sine, prin Sfânta Împărtășanie, poate să spună cu Sfântul Apostol Pavel: «*Moarte, unde este biruința ta? Moarte, unde este boldul tău?*» (I Cor. 15, 56).

Sfânta Taină a Împărtășaniei a fost instituită de Mântuitorul Iisus Hristos în Joia înainte de minuitoarelor Sale Patimi la Cina cea de Taină, adică cu o zi înainte de Paștele iudaic, în seara zilei de 13 spre 14 Nisan, când avea să fie prins și țirît la Patimi. Atunci Mântuitorul a serbat Paștile ultima dată cu Apostolii. Sfântul Evanghelist Matei ne istorisește astfel cum s-au petrecut lucrurile: «*Pe când ucenicii mîncau, Iisus a luat pîinea și binecuvîntînd-o a frînt-o și a dat-o ucenicilor Sai, zicînd: Luați, mîncați, acesta este trupul Meu. Și luînd paharul și mulțumînd, le-a dat, zicînd: Beți dintru acesta toți, că acesta este sângele Meu, al Legii celei noi, care pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor*» (Matei 26, 26—28). După aceea le-a poruncit: «*Aceasta să faceți spre pomenirea Mea*» (Luca 22, 19).

Vedem că înainte de a frînge pîinea și a o da Sfinților Apostoli, Mântuitorul Hristos a mulțumit Părintelui ceresc și a binecuvîntat-o. De aceea, această Sfântă Taină se mai numește și *Sfântă Euharistie*, care însemnează mulțumire (de la cuvîntul grecesc εὐχαριστία).

La Cina cea de Taină, de joi seara (13 spre 14 nisan), Mântuitorul n-a sărbătorit Paștele iudaic, care avea loc simbăta, mai exact vineri seara (14 spre 15 nisan), fiindcă ziua la iudei începea cu seara zilei precedente, ci un Paște special, Paștele creștin, cînd a instituit Sfânta Euharistie și s-a servit de pîine dospită (ἄζυρος) și nu de aziana (ἄζυρον) Paștelui iudaic.

Sfânta Împărtășanie sau Euharistia s-a săvîrșit și de Sfinții Apostoli (Fapte 2, 42—46; 20, 7; I Cor. 10, 16), și de atunci și pînă astăzi în Biserica Ortodoxă numai cu pîine dospită și nu cu azimă. Practica noastră ortodoxă a fost practica Bisericii primare. Numai mult mai tîrziu,

după secolul al X-lea, în Biserica din Apus, romano-catolicii au adoptat azima în locul pîinii dospite la Sfînta Împărtășanie.

Sfînta Împărtășanie se săvîrșește numai de episcop și preot, datorită puterii care li s-a dat lor de Mîntuitorul Hristos, prin Sfîntii Apostoli (Luca 22, 19), și numai în cadrul Sfintei Liturghii, care formează centrul și miezul ei. Darurile care se aduc spre prefacere în Trupul și Singele Mîntuitorului Hristos sînt pîinea din grîu curat și dospită și vinul, tot curat, din struguri, care apoi se amestecă și cu puțină apă, fiindcă din coasta Mîntuitorului a curs sînge și apă.

Prefacerea pîinii și vinului în Trupul și Singele Mîntuitorului Hristos are loc în timpul Sfintei Liturghii a credincioșilor, atunci cînd preotul sau episcopul, ridicînd mîinile, fruntea și inima către cer se roagă cu toată căldura spunînd: *«Încă aducem Ție această slujbă duhovnicească și fără de sînge, și Te chemăm, Te rugăm și cu umilință la Tine cîdem: Trimite Duhul Tău cel Sfînt peste noi și peste aceste Daruri ce sînt puse înaintea și fă, adică, pîinea aceasta, Cinstit Trupul Hristosului Tău, iar ceea ce este în potirul acesta, Cinstit Singele Hristosului Tău, prefăcîndu-le cu Duhul Tău cel Sfînt»*.

În acest timp, la strană se cîntă *«Pe Tine Te lăudăm»*, iar credincioșii ingenunchează, fiindcă acum se petrece minunea, mai presus de înțelegerea noastră, a prefacerii darurilor, iar nu atunci cînd se rostesc cuvintele Mîntuitorului Hristos de instituire a Sfintei Taine: *«Luați mîncăți... Beți dintru acesta toți...»*.

Rugăciunea de chemare a Sfîntului Duh pentru sfințirea darurilor se numește *epicleză* (cuvînt din limba greacă ἐπίκλησις = chemare, invocare) și a fost compusă și rînduită de Biserica primară ca formă a săvîrșirii de viață făcătoarei Taine a Sfintei Euharistii, după pilda Mîntuitorului care, la Cina cea de Taină, mai întii a binecuvîntat pîinea și paharul cum ne spun Sfîntii Evangheliști Matei și Marcu) sau a mulțumit (cum spune Sfîntul Evanghelist Luca), ceea ce însemnează că le-a sfințit mai întii și numai după aceea le-a dat-o ucenicilor Săi.

După rugăciunea de chemare a Sfîntului Duh, adică după rostirea epiclezei de către episcop sau preot, cum ne spune Mărturisirea Ortodoxă, *«se săvîrșește prefacerea și pîinea se prefăce în adevăratul trup al lui Hristos, iar vinul în adevăratul Lui sînge, rămînînd înaintea ochilor noștri numai chipurile lor»* (răspunsul la întrebarea 107).

Cum se petrece această minune, este mai presus de înțelegerea noastră. Ca o analogie, Sfîntul Ioan Damaschinul ne spune: *«Precum în chip firesc pîinea ce se mîncă și vinul și apa ce se beau se prefăce în trupul și singele celui ce le mîncă și le bea și nu fac un trup deosebit de cel mai înainte, tot așa, prin chemarea și pogorîrea Duhului Sfînt, pîinea proaducerii, dimpreună cu vinul și apa, se prefăce, în chip suprafiresc, în trupul și singele lui Iisus Hristos și nu fac două trupuri deosebite, ci unul și același trup»* (*Despre Credința Ortodoxă*, IV, 13).

Cuvîntul lui Dumnezeu, Iisus Hristos, cum ne spune Sfîntul Evanghelist Ioan, este Rațiunea, Logosul, în care își are originea și modelul rațiunea tuturor lucrurilor. Prin întrupare — spune un învățat teolog ortodox român —, Rațiunea divină făcîndu-Se Ipostasul trupului ome-

nesc atrage în cea mai profundă intimitate a Sa rațiunea trupului asumat, ca chip al unei rațiuni din sine. Oarecum El însuși ca Rațiune dumnezeiască a rațiunilor tuturor făpturilor divine și rațiune a trupului asumat, fără să o desființeze pe aceasta în sine, deci nici trupul. Dar rațiunea Trupului Său scufundat în Rațiunea divină se unește acolo și cu rațiunea piinii și vinului, care întrețin trupul, sau sînt destinate să fie asimilate de acesta. Prefacerea rațiunilor piinii și vinului în rațiunea trupului și singelui, care se produce în planul vieții pămîntești printr-un întreg proces de asimilare naturală, se produce în sînul Rațiunii divine, datorită intimității supreme în care ajung acolo cu trupul, într-o singură clipă. Astfel, piinea și vinul Euharistiei rămîn fără o temelie a existenței lor în rațiunile lor separate, rămîn ca simple chipuri ale rațiunilor lor scufundate în rațiunea trupului Logosului întrupat» (Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 3, p. 100).

Multe și minunate sînt urmările prezenței reale a Mîntuitorului în Sfînta Euharistie.

a) Mîntuitorul Hristos este prezent în Sfînta Euharistie nu numai cu trupul și cu singele, ci și cu sufletul și cu dumnezeirea, adică cu întreaga Sa ființă, care constă din două naturi : dumnezeiască și omenescă, și care, precum au fost unite și nedespărțite în timpul vieții Sale pămîntești, așa sînt și aici. Mîntuitorul Hristos ne încredințează : *«Cel ce mîncă Trupul Meu și bea Singele Meu rămîne întru Mine și Eu întru el»* (Ioan 6, 56).

b) Piinea și vinul, o dată prefăcute în Trupul și Singele Domnului Hristos, nu se prefac din nou în piine și vin, dacă nu sînt date credincioșilor, ci rămîn Trupul și Singele Domnului cît timp ele există.

c) Domnul Hristos este întreg în fiecare pîrticică, oricît de mică, a piinii și a vinului euharistic, fiindcă ființa Sa nu poate fi împărțită, și oricine se împărțase cu o bucățică, fie cît de mică de piine și cu cîteva picături de vin sfințit, se împărțase cu Domnul Hristos întreg.

d) Trupul și Singele Domnului Hristos este totdeauna și pretutindeni unul și același, întreg și nedespărțit, în fiecare piine și vin euharistic, cu toate că în același timp se pot săvîrși mii și milioane de Sfînte Liturghii în diferite locuri.

e) Piinea și vinul euharistic, înfățișînd în chip real pe însuși Domnul Hristos, se cuvine să primească de la noi aceeași închinare dumnezeiască pe care o dăm noi Domnului Hristos. În Mărturisirea de credință a Bisericii Ortodoxe, ni se spune : *«Noi trebuie să cinstim și să ne închinăm Sfîntei Euharistii, așa precum însuși Mîntuitorului Iisus Hristos»* (Răspuns la întrebarea 56).

Bogate și minunate sînt și roadele sau efectele Sfîntei Euharistii pentru viața duhovnicească a creștinului care o primește.

a) Sfînta Euharistie ne curăță de păcate și ne întărește în virtute, pregătindu-ne pentru viața de veci, fiind încredințați că vom învia cu trupul la judecata viitoare și vom trăi în veci, după cum ne încredințează Domnul Hristos : *«Cel ce mîncă trupul Meu și bea singele Meu are viață veșnică, și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi»* (Ioan 6, 54).

b) Sfânta Euharistie ne înlărește în ispite și ne ferește de păcate, cum ne învață Mărturisirea de Credință a Bisericii Ortodoxe (răspunsul la întrebarea 107): «*Vrăjmașul sufletului nu îndrăznește să facă vreun rău aceluia în care vede că petrece Hristos*».

Toți fiii Sfintei noastre Biserici sînt chemați să primească Sfânta Împărtășanie. Numai cei pregătiți și vrednici pot însă să se împărtășească, așa cum ne învață Sfîntul Apostol Pavel: «*Să se cerceteze însă omul pe sine și așa să mănînce din pîine și să bea din pahar, căci cel ce mănîncă și bea cu nevrednicie, osîndă își mănîncă și bea, nesocotînd trupul Domnului*» (I Cor. 11, 28—29).

Pregătirea pentru Sfînta Împărtășanie este și trupească și sufletească. Ea constă din :

a) *Pregătirea cu post*, după rînduiala sfintelor canoane ;

b) *Mărturisirea păcatelor (spovedania), duhovnicului*, fără de care nu se poate cineva împărtăși. Numai copiii pînă la vîrsta de 7 ani împliniți sînt scutiți de spovedanie.

c) *Împăcarea cu toți semenii*. Să nu fii certat cu nimeni și să nu ai nimic împotriva cuiva ;

d) *Înfrînarea de la orice poftă și abținerea de la mîncare și băutură* în ziua împărtășirii ; numai celor bolnavi pe moarte li se poate da Sfînta Împărtășanie pe mîncate ;

e) *Citirea pravilei sau a rugăciunilor din cartea de rugăciune pentru împărtășire*, pe care uneori le citește preotul în numele credincioșilor în biserică, înainte de împărtășire.

Cum știm, credincioșii se împărtășesc în fața ușilor împărătești, cînd se rostește chemarea : «*Cu frica lui Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați*». La vremea convenită, se apropie fiecare cu evlavie și cu cuviință, ținînd în mînă cite o luminare aprinsă, ca simbol al lumînii lui Hristos, de obicei, mai întîi, pruncii și copiii, apoi bătrînii, bărbații (mai întîi călugării fără hirotonie, cîntăreții bisericești, epitropii, consilierii parohiali, femeile, mai întîi cele bătrîne. Este frumos și bun obiceiul vechi, ca, înainte de împărtășire, fiecare să-și ceară iertare de la toți cei din biserică, sărutînd cei mici mîna celor în vîrstă (copiii, părinților ; finii, nașilor).

După împărtășire se cuvine să nu se mai sărute icoana sau mîna cuiva, să-și păzească fiecare limba de orice vorbă deșartă, de blestem, de clevetiri, cinstind dumnezeiescul Trup și Sînge pe care l-a primit. Se primește anafora, la Paște, artos sau «Paște mic» și puțin vin, ca să nu se mănînce altceva după Sfînta Împărtășanie.

Sfînta noastră Biserică ne învață și ne cere să ne împărtășim cît mai des și, îndeosebi, în cele patru posturi mari de peste an, iar împărtășirea de Sfînta Învlere să nu treacă pe nici un creștin, tînăr sau bătrîn.

De asemenea, este bine a se împărtăși și în preajma unei călătorii mai îndelungate, la caz de suferință sau boală, ca și înainte ca mirii să se învrednicească de Sfînta Cununie.

«*Recapitularea (Fixarea cunoștințelor)*». Din cele ce am ascultat reținem că Sfinta Împărtășanie este cea mai mare, cea mai însemnată dintre cele 7 Sfinte Taine, fiindcă sub chipul pîinii și al vinului noi primim însuși Trupul și Sângele Mîntuitorului Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor și spre viața de veci.

Ea a fost instituită de Domnul Hristos Joi, înaintea patimilor Sale, cînd a serbat Paștile ultima dată împreună cu Sfinții Săi Apostoli, înaintea Paștelui iudaic cu o zi; atunci a luat pîinea și vinul de pe masă și le-a binecuvîntat, a mulțumit și le-a dat Sfinților Apostoli, poruncindu-le: «*Aceasta să faceți spre pomenirea Mea*» (Luca 22, 19).

Sfinta Împărtășanie sau Sfinta Euharistie se săvîrșește numai de episcop sau preot în cadrul Sfintei Liturghii, fiind miezul acesteia. De partea ei văzută ține pîinea și vinul ce se aduc spre a fi prefăcute prin invocarea Sfîntului Duh în Trupul și Sângele Domnului. Pîinea trebuie să fie de grîu curat și dospită, iar vinul din struguri.

Partea nevăzută a Sfintei Euharistii este prezența reală a Domnului Hristos sub chipul pîinii și al vinului.

Roadele Sfintei Euharistii, de care am vorbit, sînt :

a) Unirea în chip tainic cu Mîntuitorul nostru Iisus Hristos (Ioan 6, 54);

b) Întărirea și progresul în viața spirituală, curățirea de păcate ca pregătire pentru viața veșnică (Ioan 6, 54);

c) Încredințarea învierii și a nemuririi noastre (Ioan 6, 50).

Aceste roade le are Sfinta Euharistie în cei care o primesc cu vrednicie, adică în cei care s-au pregătit prin pocăință, prin post și fapte, de iertare și de milostenie. În cei care o primesc cu nevrednicie, ea are ca efect mustrarea de conștiință și osînda dumnezeiască (I Cor. 11, 29).

La primirea Sfintei Euharistii sînt chemați toți credincioșii, mari și mici, inclusiv pruncii. De dorit este ca fiecare creștin să se împărtășească cît mai des, pregătindu-se din vreme pentru aceasta. Sfinta noastră Biserică ne învață și ne cere să ne împărtășim în cele patru mari posturi de peste an, și să nu fie credincios care să nu se împărtășească cel puțin de Sfintele Paști ale Învierii Domnului.

«*Aprecierea*». Sfinta Biserică Ortodoxă a păstrat neștirbită rînduiala Sfintei Împărtășanii, așa cum a așezat-o Mîntuitorul nostru Iisus Hristos la Cina cea de Taină și cum au săvîrșit-o și Sfinții Apostoli după porunca Mîntuitorului pînă astăzi. Nu toți creștinii păstrează însă dreapta învățătură despre Sfinta Împărtășanie. Creștinii romano-catolici cred că prefacerea pîinii și a vinului în Trupul și Sângele Domnului se săvîrșește numai prin rostirea cuvintelor: «*Luați, mîncăți...*» și «*Beți din acesta toți...*». Ei întrebuițeau la Sfinta Împărtășire azimă în loc de pîine dospită și nu împărtășesc pe laici decît cu azimă, păstrînd numai pentru preoți împărtășirea și cu vin. Copiii nu se împărtășesc la ei pînă ce nu primesc întii Taina Ungerii cu Sfîntul Mir sau confirmarea, adică pînă la vîrsta de 7—10 sau 12 ani.

La protestanți lucrurile sînt și mai aparte. Unii, următori ai lui Luther, spun că piinea și vinul nu se prefac în Trupul și Singele Domnului, ci numai că, în pline și vin se află Trupul și Singele Domnului. Alții, următori ai lui Calvin, învață că oamenii drepti și sfinți se împărtășesc numai în chip duhovnicesc cu Trupul și Singele lui Hristos, iar cei păcătoși mănîncă piine și beau vin, fără să se împărtășească de harul dumnezeiesc. Alții, cum sînt urmașii lui Zwingli, spun că piinea și vinul Sfintei Împărtășanii sînt numai niște semne, simboale, care ne aduc aminte de Cina cea de Taină a Mîntuitorului. Nici protestanții nu împărtășesc pe copii pînă ce nu primesc confirmarea, adică pînă la vîrsta de 14 ani.

Deși despărțiți în Biserici și confesiuni, unii creștini de astăzi, în cadrul mișcării ecumeniste, manifestă dorința de a trece peste deosebirile existente și a se împărtăși din același potir (intercomuniune).

Acest lucru nu se poate realiza acum, pînă nu se realizează mai întii unitatea deplină de credință. Noi creștinii ortodocși ne rugăm în timpul fiecărei Sfinte Liturghii «*pentru unirea tuturor*», ca bunul Dumnezeu să împlinească să fim toți iar «*o turmă și un Păstor*» (Ioan 10, 16).

«*Asocierea*». Despre Sfînta Împărtășanie trebuie să mai știm că ea nu este numai o Sfîntă Taină, ea este în același timp și o jertfă de mulțumire către Dumnezeu adusă de Sfînta Biserică, de credincioșii ei, prin episcop sau preot, pentru iertarea păcatelor celor vii și celor morți. Sfînta Euharistie își are temeiul în jertfa de pe cruce a Mîntuitorului. Cel ce se jertfește este Domnul Hristos, al cărui Trup și Singe sînt de față în Sfînta Euharistie sub chipul piinii și al vinului. Deci, această jertfă este în totul la fel cu jertfa de pe cruce, cu deosebirea că, la jertfa de pe cruce, Domnul Hristos a suferit dureri și singele Său a curs, iar la jertfa Sfintei Euharistii El nu mai suferă durerile și chinurile crucii și nu-i mai curge aievea singele. De aceea, jertfa Sfintei Euharistii se mai numește și jertfa nesingeroasă.

Jertfa de pe cruce s-a adus o singură dată pentru mîntuirea lumii împăcînd-o cu Dumnezeu, iar prin jertfa euharistică, fără să fie altă jertfă, care se aduce mereu pînă la sfîrșitul timpului, este jertfa comunității creștine, jertfa Bisericii. Trupul Domnului Hristos personal jertfit se întîlnește cu Trupul Său tainic, jertfit în piinea și în vinul euharistic.

Sfîntul Duh preface jertfa de piine și de vin a comunității creștine, a vieții ei, în jertfa lui Hristos, în trupul Lui jertfit, pe care Hristos îl aduce Tatălui, dar apoi îl dă spre mîncare și băutură comunității, pentru a se umple și ea și mai mult de Trupul Lui jertfit. În scopul acesta a prefăcut piinea și vinul în Trupul și Singele Său, aducîndu-Se Tatălui și împărtășindu-Se credincioșilor sub chipurile piinii și vinului. Prin această jertfă noi aducem laudă lui Dumnezeu, Îi mulțumim pentru binefacerile primite și-L rugăm să ne dăruiască harul Său izbăvitor și iertarea de păcate.

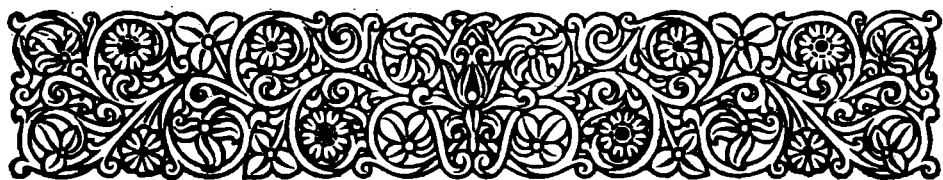
«*Generalizarea*». Astfel, Sfînta Împărtășanie este Taina unității Bisericii cu Dumnezeu. Este Taina în care, sub chipul piinii și al vinului,

se împărtășește credincioșilor însuși Trupul și Sîngele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor și spre viața de veci.

«*Aplicarea (Încheierea)*». Sfînta Împărtășanie fiind împlinirea iconomiei mîntuirii, a iconomiei iubirii lui Dumnezeu față de oameni și a unirii Sale cu noi, cît de mare folos sufletesc este să participăm regulat la săvîrșirea Sfintei Liturghii, cînd are loc săvîrșirea Sfintei Euharistii și să ne putem împărtăși cît mai des cu Trupul și Sîngele Domnului Hristos. Și de mare folos sînt pentru sufletele noastre și darurile aduse la sfîntul altar, adică prescurile și vinul curat. Pe lîngă prescura din care se ia la proscomidie agnețul, ca trupul viitor al lui Hristos, ce se preface în timpul invocării Sfîntului Duh (epicleză), cînd la strană se cîntă Pre Tine Te lăudăm și ingenunchem în rugăciune, din prescurile aduse se iau și părțilele sau miridele care se așează pe sfîntul disc în jurul agnețului, împreună cu ale sfinților și a Maicii Domnului, și ale celor care se pomenesc, vii și morți, și astfel la Sfînta Liturghie este de față prezentă întreagă Biserica lui Hristos, și cea luptătoare de pe pămînt, și cea triumfătoare din ceruri. Putem să lăsăm ca sufletele noastre să nu se poată bucura de această slăvită bucurie ?

Sfînta Împărtășanie îi unește pe credincioși cu Mîntuitorul Iisus Hristos, dar în același timp îi unește și între ei, împărtășindu-se din același sfînt potir, prin aceeași credință și dragoste creștinească, în care să rămînem de-a pururi, trăind între noi ca frați în lume și fii ai aceluiași Părinte ceresc, Amin !

Pr. prof. onorar I. IONESCU

DIN SCRIERILE SFINŢILOR PĂRIŢI

CUGETĂRI DESPRE PACE

SFÎNTUL CLEMENT ROMANUL : Să ne lipim de cei care cu bună credință fac pace, nu de cei care voiesc pacea cu fățărnicie, (*Epistola I către Corinteni, Capitolul XV, 1, traducere de Pr. D. Fecioru*).

•

Așadar după ce am participat la multe fapte mari și slăvite, să ne întoarcem la scopul pe care l-am urmărit de la început, acela al păcii. Să ne ațintim privirile spre Tatăl și Creatorul întregii lumi și să ne alipim de mărețele și covârșitoarele lui daruri și de binefacerile păcii. (*Aceeași lucrare, Capitolul XIX, 2, traducere de Pr. D. Fecioru*).

HERMA : Dumnezeu vă va arăta și alte bunătăți, dacă veți trăi, din toată inima în pace unii cu alții. (*Păstorul, 20, 3, traducere de Pr. D. Fecioru*).

•

Dumnezeu locuiește în oamenii care iubesc pacea. Că lui Dumnezeu îi este scumpă pacea și stă departe de cei care se ceartă și sînt pierduți de răutatea lor. (*Aceeași lucrare, 109, 2, traducere de Pr. D. Fecioru*).

SFÎNTUL CIPRIAN : Între poruncile Sale divine și învățăturile mîntuitoare, nu cu mult înainte de patimile Lui, Domnul a spus : «Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă» (Ioan 14, 27). Această pace ne-a dat-o ca moștenire și toate darurile și binefacerile Sale ni le-a făgăduit ca să păstrăm pacea. Dacă sîntem moștenitori ai lui Hristos, să rămînem în pacea lui Hristos. Dacă sîntem fiii lui Dumnezeu, trebuie să fim iubitori de pace. «Feriți-vă, zice el, făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema» (Matei 5, 9). Fiii lui Dumnezeu trebuie să fie pașnici, blînzi cu inima, simpli la vorbă, uniți în sentimente, strînși în legăturile solidarității pe baza aceleiași credințe. (*Despre unitatea Bisericii ecumenice, Capitolul XIV, traducere de Prof. Nicolae Chifescu*).

•

Pentru Dumnezeu darul cel mai mare îl constituie pacea noastră, armonia frățească și poporul unit după unitatea Tatălui, a Fiului și a Duhului Sfînt, (*Despre Rugăciunea Domnească, Capitolul XXIII, traducere de Prof. Nicolae Chifescu*).

Sf. CLEMENT ALEXANDRINUL : «Feriți-vă făcătorii de pace» (Matei 5, 9), adică acei care domesticesc și îmblînzesc legea care se lupta împotriva gîndului minții noastre, cei care îmblînzesc amenințările miniei, momelile poftelor și celelalte patimi, care duc război împotriva gîndirii noastre. Aceștia, ducîndu-și viața însoțiți de știință, de fapte bune și de învățătura cea adevărată, se vor restabili în înfierea cea foarte mult dorită. Desăvîrșiți făcătorii de pace sînt aceia care păstrează neclintită pacea în orice împrejurare din viață, cei care numesc sfîntă și bună conducerea dumnezeiască a lu-

mii, care-și găsesc reazemul lor în știința lucrurilor dumnezeiești și omenești, datorită căreia ajung de socotesc contrarietățile din lumea materială cea mai frumoasă armonie a creației. Făcătorii de pace aduc pace și celor care se războiesc cu vicleniile de luptă ale păcatului, învățându-i să se întoarcă la credință și la pace. (*Stromata a IV-a, 39, 2—4, traducere de Pr. D. Fecioru*).

SFÎNTUL VASILE CEL MARE: Cea mai desăvârșită dintre binecuvântări este pacea, pentru că pacea dă echilibrul părții conducătoare din om. Omul care dorește și lucrează pacea se caracterizează prin aceea că are potolii felul lui de viață; dar cel războit de patimi nu participă deloc la pacea cea de la Dumnezeu, pe care a dat-o Domnul ucenicilor Săi, pace, care depășind toată mintea, va păzi sufletele celor vrednici. Această pace o dorește și apostolul în biserici, când zice: «Har vouă și pacea să se înmulțească» (1 Petru 1, 2). Facă Dumnezeu ca și noi, care ne luptăm bine și care am nimicim gândul trupului, care-i vrăjmaș al lui Dumnezeu, noi care am ajuns într-o stare de liniște sufletească și de netulburare, să ne facă Dumnezeu fii ai păcii, ca să luăm parte în pace la binecuvântarea lui Dumnezeu. (*Omilie la psalmul XXVIII, 8, traducere de Pr. D. Fecioru*).

•

«Fericiți făcătorii de pace!» (Matei 5, 9). Cine ne va învăța binele păcii? El, Făcătorul de pace, Cel Care face pace, Cel Care împacă pe cei doi într-un om nou, Cel Care a împăcat prin sîngele crucii Lui, atît pe cele din ceruri, cît și pe cele de pe pămînt. (*Omilie la psalmul XXXIII, 5, traducere de Pr. D. Fecioru*).

SFÎNTUL IOAN GURĂ DE AUR: Un singur lucru vă cer: să facem totul în pace și în înțelegere (*Cuvîntul III către iudei, 6, traducere de Pr. D. Fecioru*).

•

Ascultă ce spune Domnul: «Dacă aduci darul tău la altar și acolo îți amintești că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă acolo darul tău înaintea altarului și du-te mai întii și te împacă cu fratele tău» (Matei 5, 23—24). Ce spui, Doamne? Să las acolo darul, adică jertfa? Da, răspunde Domnul, că și jertfa aceasta se face ca să te împaci cu fratele tău. Așadar dacă jertfa aceasta se săvîrșește ca să te împaci cu fratele tău, iar tu nu faci pace și toluși te împărțești, împărțirea nu ți-e de folos fără săvîrșirea păcii. Fă, dar, mai întii aceea, adică pacea, pentru care s-a adus și jertfa, și atunci te vei bucura cum trebuie de jertfă. Pentru asta a venit în lume Fiul lui Dumnezeu, ca să împace firea noastră cu Tatăl, așa cum zice și Pavel: «Dar acum a împăcat cu Sine pe toate (Coloseni 1, 2) prin cruce omorînd vrăjba» (Efeseni 2, 16). Pentru aceea El n-a venit numai ca să facă pace, ci ne și fericește pe noi care facem pace și prin asta ne face părtași numelui Lui, că a spus: «Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema» (Matei 5, 9). Fă, dar, și tu, după puterea ta omenească, fă pace, fă ceea ce a făcut Hristos, Fiul lui Dumnezeu! Fii și tu făcător de pace, și ție și aproapelui tău! Pentru aceasta și numește Hristos pe făcătorul de pace fiu al lui Dumnezeu. Pentru aceasta în timpul jertfei n-a pomenit de nici o altă faptă de dreptate decît de pace, de împăcarea cu fratele nostru, arătînd că dragostea e mai mare ca toate virtuțile. Vă rog, dar, să ne aducem aminte totdeauna de aceste cuvinte, ca să ajungem vase ale păcii încununate la sfîrșit de Hristos. De am avea mii și mii de fapte bune, dar dacă nu avem pace și nu facem pace, ci ținem ură și avem gînd de răzburare, am făcut totul în zadar și fără de folos. Cînd Mintuitorul avea să se înalte la Tatăl, a lăsat în locul unei slave trecătoare și al unei bogății mari, această moștenire ucenicilor Săi zicînd: «Pacea Mea dau vouă, pacea Mea las vouă!» (Ioan 14, 27). Ce bogăție sau ce belșug de bani poate fi mai de preț ca pacea, ca pacea lui Hristos, care depășește orice cuvînt și minte? Și prorocul Zaharia a cunoscut că păcatul împotriva păcii este mare și cumplit; de aceea a spus ca din partea lui Dumnezeu: «Poporul Meu, fiecare să grăiască adevărul cu aproapele lui; nimeni să nu gîndească rău în inima lui față de aproapele lui; jurămîntul mincinos să nu-l iubiți și nu veți muri, casa lui Israel!» (Zaharia 8, 16—17). Știînd, dar, toate acestea, să punem capăt oricărei mîinii și să trăim în pace unii cu alții. (*Omilia II la vînzarea lui Iuda, 6, traducere de Pr. D. Fecioru*).

•

Care este folosul celorlalte bunuri din viaţă dacă nu e pace? Pacea este capul tuturor bunătaţilor; pacea, pacea continuă, dă siguranţă vieţii. (*Omilia la psalmul 127, 6, traducere de Pr. D. Fecioru*).

Atunci este pace când se taie ceea ce este bolnav, când este îndepărtat ceea ce dă naştere la răzvrăţiri. (*Omilia 35 la Matei, 1, traducere de Pr. D. Fecioru*).

Pacea se pierde nu prin natura lucrurilor, ci prin slăbiciunea sufletului nostru. (*Omilia III la Ioan, 2, traducere de Pr. D. Fecioru*).

Nu te vor admira, oare, toţi oamenii când urmăreşti să înfăptuieşti pacea şi înţelegerea între oameni? (*Omilia 26 la Romani, 2, traducere de Pr. D. Fecioru*).

Pacea este mama tuturor bunătaţilor. Pacea este temeiul bucuriei. (*Omilia III la Coloseni, 3, traducere de Pr. D. Fecioru*).

Pentru pace ne rugăm. În rugăciunile noastre chemăm pe ingerul păcii şi în toate împrejurările cerem pace. Pentru că nimic nu este egal cu pacea. De aceea şi Hristos porunceşte apostolilor Săi ca atunci când intră într-o casă să ureze acelei case pace; dacă nu e pace toate-s de prisos. Preotul în biserică nu spune atât doar: «Pace!», ci spune: «Pace tuturor!», pentru că ce folos am avea dacă am fi în pace cu unul, dar cu altul ne-am certa şi ne-am lupta? Ce câştig am avea? Atât de mare bine este pacea, încât Dumnezeu pe cei ce fac pace şi lucrează pentru pace îi numeşte fiii ai lui Dumnezeu. Şi dacă făcătorii de pace sînt fiii ai lui Dumnezeu, atunci cei care tulbură pacea ce pot fi altceva decît fiii diavolului? (*Omilia III la Coloseni, 4, traducere de Pr. D. Fecioru*).

Apostolul doreşte ca pacea să domnească pretutindeni, să nu se ivească pricină de ceartă. Pretutindeni, deci, pacea este un mare bine. Pentru a duce la bun sfârşit un lucru oarecare, nimic nu-i mai potrivit ca a avea o viaţă plină de pace şi de linişte, nimic nu-i mai potrivit decît a căuta să îndepărtezi orice ură şi să cauţi să n-ai nici un duşman, să cauţi să faci pace. (*Omilia V la II Tesaloniceni, 3, traducere de Pr. D. Fecioru*).

SFINŢUL GRIGORE AL NISEI: Cine este atât de făcător de pace, ca Cel Ce a omorât duşmănia şi a pironit pe cruce pe vrăjmaşii Lui, iar pe noi, mai bine zis lumea, ne-a împăcat prin Sine şi a surpat peretele din mijloc, ca pe cei doi să-i zidească în Sine ca pe un singur om nou, făcînd pace? Cine e făcător de pace ca Cel Ce vesteşte celor de departe şi de aproape pacea, prin cei ce binevestesc cele bune? (*Tîlcuire la Cîntarea Cîntărilor, Omilia a VII-a, traducere de Pr. Prof. D. Stăniloae*).

Domnul zice: «Fericii făcătorii de pace. Iar făcătorul de pace este cel ce dă pace altuia. Însă n-ar împărtaşi-o cineva altuia, dacă n-ar avea-o el însuşi. Deci mai întii voieşte să fii tu însuţi plin de bunătaţile păcii, apoi să dai din bine şi celor lipsiţi de el şi să nu iscodească cuvîntul o tîlcuire prea adîncă. Pentru că ne ajunge pentru dobîndirea păcii şi numai înţelesul ce ne stă la îndemînă. «Fericii făcătorii de pace». Cuvîntul dăruieşte în scurtimea lui tîmăduirea multor boli, cuprinzîndu-le toate pe rînd în înţelesul lui larg şi general. Să înţelegem întii ce este pacea. Ce este altceva decît împreuna simţire iubitoare îndreptată spre cel de aceeaşi fire? Dar atunci, ce este ceea ce se cugetă potrivit păcii? Ura, minia, iuţimea, pizma, pomenirea răului, făţărnicia, nenorocirea războiului. Vezi cîtor boli le este leac un singur cuvînt? Căci pacea se împotrivese la fel fiecărei boli din cele spuse şi face să înceteze răul prin venirea păcii. Pentru că precum încetează boala, când intră sănătatea şi se mistuie întunericul când se arată lumina, aşa, când se iveşte pacea se destramă toate patimile

ce se nasc din starea protivnică. Iar cât de mare bun este pacea nu socotesc că trebuie să-ți tilcuiesc eu prin cuvînt. Gîndește-te tu însuși în tine, cum e viața celor ce trăiesc între ei în bănuială și ură, cât de neplăcute le sînt întîlnirile, cîtă scîrbă are fiecare de toate ale celuilalt; gurile le sînt fără sunet, privirile întoarse, urechea închisă față de cuvîntul celui ce urăște și al celui urît. Oricine e prieten unuia nu e prieten celuilalt, ci dimpotrivă oricine e dușman unuia e plăcut celuilalt. Precum deci aromatele bine mirositoare umplu aerul dimprejur de buna lor mireasmă, tot așa dărul păcii se răspîndește cu imbelșugare încît viața ta e tămăduire bolii străine. Dar cât de mare este acest bine al păcii poți cunoaște mai deplin, gîndindu-te la nenorocirea fiecăreia din patimile ce se nasc în suflet dintr-o voință dușmănoasă. (*Despre fericiri, Cuvîntul VII, traducere de Pr. Prof. D. Stăniloae*).

Culese de Pr. D. FECIORU

OMILIE ¹ LA CUVÎNTUL APOSTOLULUI ASUPRA ZILELOR DE PE URMĂ ²

de

Sfîntul Ioan Gură de Aur

1. Slab sînt și sărac și nepriceput în cuvintele cele de învățătură; dar cînd văd adunarea voastră, îmi uit de slăbiciune, nu mai știu de sărăcie și nepriceperea nu mi-o mai cunosc! Atît de mare este mulțimea dragostei ce-mi arătați! Asta e pricina că eu, vă întind masa sărăciei mele cu mai multă rivnă decît cei înconjurați de multă bogăție. Da, voi sînteți pricina acestei generozități! Da, prin rivna cu care-mi ascultați cuvîntul, deșteptați pe cei ce dorm, rămîneți uimiți de cele ce vă spun și stați atîrnați de limba celui care vă vorbește. Tot așa și puii de rîndunică, cînd văd că se apropie mama lor, se pleacă în afara cuibului, își întind gîturile și așa își primesc hrana de la ea. Așa și voi cu multă rivnă vă uitați la cel ce vă vorbește; primiți învățătura pe care v-o aduce limba mea și înainte de a-mi ieși cuvintele din gură voi ați și prins înțelesul celor ce vă spun. Cine nu vă va feriți, și pe voi și pe mine, pentru cele care se petrec, pentru că, așa cum spune Scriptura, grătesc *«la urechile celor ce ascultă»*³. Comună ne este osteneala, comună și munca; comun ne este rodul muncii, comună și plata. Pentru asta Hristos a fericit pe ucenici, spunîndu-le: *«Feriți-vă să nu vă vedeți ochii, pentru că văd și urechile voastre pentru că aud!»*⁴. Îngăduiți-mi să vă spun și vouă cuvintele acestea, pentru că și voi arătați aceeași rivnă: *«Feriți-vă să nu vă vedeți ochii voștri pentru că văd și urechile voastre pentru că aud»*. Că urechile voastre aud, e lămurit; dar că și ochii voștri văd, după cum vedeau atunci ucenicii, aceasta voi încerca s-o dovedesc, ca să nu vă fie pe jumătate fericirea voastră, ci desăvirșit întregă. Ce vedeau atunci ucenicii? Vedeau morți înviați, orbi cu vederea recăpătată, leproși curățiți, demoni alungați, șchiopi cu picioarele în stare să meargă, orice betesuș al firii îndreptat. Acestea vedeți și voi acum, dacă nu cu ochii trupului, cu ochii credinței. Așa sînt ochii credinței! Văd cele ce nu se văd și înțeleg cele ce nu sînt încă săvirșite.

1. MG, 56, 271—280.

2. 2 Timotei, 3, 1.

3. Înțelepciunea lui Sirah, 25, 12.

4. Matei, 13, 16.

— Dar de unde se vede că ne este credinţa vedere şi vădire a celor ce nu se văd?

— Ascultă-l pe Pavel care spune: «Credinţa este încredinţare despre lucrurile nădăjduite, dovedire a lucrurilor nevăzute»⁵. Şi lucru minunat este că ochii aceştia ai trupului văd cele ce se văd, dar nu văd cele ce nu se văd; ochii credinţei, însă, cu totul dimpotrivă: nu văd cele ce se văd, dar văd cele ce nu se văd. Că ochii credinţei nu văd cele ce se văd, dar văd cele ce nu se văd, a arătat-o Pavel, grăind așa: «Că necazul nostru de acum trecător şi ușor ne aduce nouă mai presus de măsură slavă veşnică covârşitoare, neprivind noi la cele ce se văd, ci la cele ce nu se văd»⁶.

— Dar cum poate vedea cineva pe cele ce nu se văd?

— Cum altfel decât prin ochii credinţei! Tot așa spune Pavel şi în altă parte: «Prin credinţă înţelegem că s-au întocmit veacurile»⁷.

— Cum? Că nu le vedem!

— Pavel spune mai departe: Că s-au făcut din cele nevăzute cele ce se văd»⁸. Vreţi să-ţi aduc şi altă mărturie, că ochii credinţei văd pe cele care nu se văd? Pavel, scriindu-le odinioară galatenilor, spunea: «Vouă, în ochii cărora Iisus Hristos vi s-a zugrăvit răstignit»⁹.

— 2. Ce spui, o, fericite Pavele? Galatenii L-au văzut răstignit în Galatia?

— Cu toţii mărturisim că nu! Că în Palestina, în mijlocul Iudeii, au fost patimile Domnului.

— Dar atunci cum L-au văzut răstignit galatenii?

— Cu ochii credinţei, nu cu ochii trupului! Ai văzut că ochii credinţei văd cele ce nu se văd? Galatenii L-au văzut pe Hristos răstignit de la atita distanţă şi după atita vreme! Aşa vedeţi şi voi pe morţi înviaţi; aşa vedeţi şi voi astăzi pe lepros curăţit; aşa vedeţi pe slăbănog ridicându-se! Şi îl vedeţi mai bine decât iudeii care erau de faţă; că aceia, deşi erau de faţă, n-au crezut în minune, dar voi, care n-aţi fost de faţă, credeţi. Aşa că pe bună dreptate v-am spus: «Fericii sînt ochii voştri pentru că văd!»¹⁰.

Vreţi să vă dau şi o altă dovadă că ochii credinţei văd cele ce nu se văd şi trec peste cele ce se văd? Că nici n-am putea vedea altfel pe cele ce nu se văd, dacă n-am dispreţui pe cele pe care le vedem. Ascultă-l pe Pavel care spune de Avraam că a văzut cu ochii credinţei născut pe fiul său Isaac şi așa a primit făgăduinţa.

— Ce spune Pavel?

— «Şi neslăbind în credinţă, nu s-a uitat la trupul său amorjit»¹¹. Mare este puterea credinţei! După cum gândurile oamenilor sînt «pline de frică şi neputincioase»¹², tot așa credinţa este tare şi puternică. «Avraam nu s-a uitat la trupul său amorjit». Vezi cum a lăsat deoparte cele văzute? Că nu s-a uitat la bătrîneţe! Şi doar bătrîneţea îi stătea înaintea ochilor! Dar nu! Avraam s-a uitat cu ochii credinţei, nu cu ochii trupului. De aceea n-a văzut bătrîneţea lui, nici amorţirea Sarrei.

5. Evrei, 11, 1.

6. 2 Corinteni, 4, 17—18.

7. Evrei, 11, 3.

8. Evrei, 11, 3.

9. Galateni, 3, 1.

10. Matei, 13, 16.

11. Romani, 4, 19.

12. Înţelepciunea lui Solomon, 9, 14.

Nu s-a uitat *«la amorțirea pîntecelui Sarrei»*¹³ spune Pavel. Prin aceste cuvinte Pavel ne arată stîrpiciumea Sarrei. Neputința ei era îndoită; și din pricina vrstei și din pricina slăbiciunii firii. Trupul li era nefolositor pentru facerea de copii nu numai din pricină că era bătrînă, ci și din pricină că însuși pîntecul ei era amorțit; înainte de bătrînețe, atelierul firii era nefolositor din pricina stîrpiciumii. Ai văzut cite piedici? Bătrînețea bărbatului, bătrînețea femeii; iar stîrpiciumea femeii mai rea decît bătrînețea. Că mai cu seamă stîrpiciumea este piedică nașterii de copii. Și toți pe toate acestea Avraam le-a trecut cu vederea; și, prin ochii credinței, s-a înălțat la ceruri, avînd temeii al celor făgăduite puterea Celui Care a făgăduit. Pentru aceea *«întru făgăduința lui Dumnezeu nu s-a îndoit cu necredința, ci s-a întărit cu credința»*¹⁴. Credința este toiaș tare, port sigur; credința ne scapă de rătăcirile gîndurilor și dă sufletului multă liniște.

*«Feriți sînt ochii voștri, pentru că văd»*¹⁵. Că trebuie să mă întorc neapărat la cuvintele acestea ale Domnului. Și doar iudeii vedeau atunci cele făcute de Domnul; dar Domnul nu le fericește vederea aceasta din afară; că vederea aceasta, ea singură, nu vede minunile; minunea o vede privirea cea dinăuntru. Iudeii vedeau pe orb și ziceau: *«Acesta este»*; *«Nu este acesta!»*¹⁶ *Să chemăm pe părinții lui!»*¹⁷. Îi auzi că se îndoiu de minune? Vezi că nu este de ajuns vederea ochilor trupului pentru vederea minunii? Cei care erau de față și vedeau minunea spuneau: *«Acesta este: Nu este aceasta!»*. Dar noi, care n-am fost de față, nu spunem: *«Acesta este! Nu este aceasta!»*, ci spunem: *«Acesta este!»*. Ai văzut că nu sîntem vătămăți cu nimic dacă nu sîntem de față, atunci cînd sînt de față ochii credinței; că nu ne este de nici un folos vederea minunii, atunci cînd nu sînt ochii credinței? Ce-au cîștigat iudeii aceia că au văzut minunea? Nimic! Noi vedem minunea mai lămurit decît aceia!

Așadar, pentru că ochii voștri văd minunea și pentru că urechile voastre auz rostirea cu care vă fericește Hristos, haide să pun înaintea voastră mîrgăritarele Scripturii. Și după cum Hristos n-a dat răspuns întrebărilor iudeilor, ci dimpotrivă le-a mărit și mai mult nelămurirea, pentru că nu erau cu luare aminte la cele ce făcea și spunea, tot așa și vouă, pentru că sînteți cu luare aminte, trebuie să vă descopăr cele ascunse. Ucenicii s-au apropiat de Hristos și mirați L-au întăbat: *«Pentru ce le vorbești lor în pilde?»*¹⁸. Iar Hristos le-a răspuns: *«Pentru că ei văd și nu văd»*¹⁹. Dar pentru că voi nevăzînd vedeți, trebuie neapărat să nu vă vorbesc în pilde. Și pentru că ei *«auzînd nu aud»*²⁰; dar pentru că voi, neauzînd atunci, auziți acum mai bine decît au auzit aceia atunci, trebuie neapărat să nu vă lipsesc de masa aceasta. Că și Hristos nu v-a fericit mai puțin pe voi decît pe aceia: *«Pentru că M-ai văzut, ai crezut! Feriți cei ce n-au văzut și au crezut!»*²¹. Nu fiți, dar, trîndavi față de binele acesta, că adică n-ați fost în vremurile acelea, ci sînteți în cele de acum! Dacă voiești, nu vei fi cu nimic păgubit! Că mulți din cei care au fost în vremurile acelea nu s-au folosit, pentru că n-au voit.

13. Romani, 4, 19.

14. Romani, 4, 20.

15. Matei, 13, 16.

16. Ioan, 9, 9.

17. Ioan, 9, 18.

18. Matei, 13, 10.

19. Matei, 13, 13.

20. Matei, 13, 13.

21. Ioan, 20, 29.

3. Care este, dar, textul care v-a fost citit din Scriptură?

«*Şi aceasta să ştii că în zilele de apoi vor veni vremuri grele*»²². Pavel îi scrie lui Timotei cuvintele acestea în a doua sa epistolă. Infricoşătoare este ameninţarea. Dar să fim cu luare-aminte! Pavel lasă să se înţeleagă şi vremurile acestea şi cele de după acestea şi chiar cele de la sfârşitul lumii. «*Aceasta să ştii că în zilele de apoi vor veni vremuri grele*». Scurt este cuvîntul, dar mare îi este puterea! După cum parfumurile îşi arată bunul lor miros nu datorită cantităţii lor, ci naturii lor, tot aşa şi dumnezeieştile Scripturi nu ne oferă întregul lor folos prin mulţimea cuvintelor, ci prin puterea cuprinsă în cuvinte. Tămia la fel este bine miroitoare prin ea însăşi; dar dacă o pui pe jaratec, atunci îşi arată întreaga ei dulceaţă. Tot aşa şi dumnezeiasca Scriptură; prin ea însăşi este foarte plăcută; dar cînd pătrunde în sufletul nostru, ca şi cum ar cădea într-o căuie, atunci umple toată casa sufletului cu bunul ei miros.

«*Aceasta să ştii că în zilele de apoi vor veni vremuri grele*». Vorbeşte despre zilele de la sfârşitul lumii.

— Pentru ce-ţi spui acestea, o, fericite Pavele, pentru ce le spui lui Timotei, pentru ce le spui celor ce te aud? Că aceştia, nu după multă vreme, aveau să moară, aveau să fie răpiţi şi n-aveau să mai vină peste ei grozăviile acelea şi oamenii răi.

— Eu, răspunde Pavel, nu văd numai cele prezente, ci prezic şi cele viitoare! Nu mă îngrijesc numai de turma ce o am acum, ci sînt îngrijorat şi mă tem şi de turma ce va să fie.

Noi cei de acum abia de purtăm grijă de oamenii care sînt împreună cu noi; Pavel, însă, era plin de multă rîvnă şi pentru cei care nu s'au născuseră încă. Păstorul cel bun fereşte turma şi oile cînd lupii sînt departe, nu atunci cînd lupii năvălesc şi atacă. Tot aşa şi Pavel, ca un păstor foarte bun, ştînd pe locul înalt al dregătoriei profetice şi văzînd de sus mai dinainte fiarele care se năpustesc asupra turmei, prezice şi dă mai dinainte mărturie de atacul pe care fiarele îl vor da la sfârşitul lumii, ca să-i pregătească pe cei care nu sînt încă născuţi şi să înconjure, prin profeţia sa, cu metereze întreagă turma sa. Că adeseori şi un tată, care-şi iubeşte neamul său, cînd clădeşte pentru copiii lui o casă mare şi strălucită, aşa o clădeşte ca să fie de folos nu numai acelora, ci şi nepoţilor şi celor după aceştia. Tot aşa şi un împărat înconjură cu zid o cetate pe care o iubeşte; îi face zidul trainic, solid şi dăinuiitor, ca să slujească nu numai generaţiei lui, ci să le fie de folos şi urmaşilor; nu-l face să reziste numai maşinărilor din vremea sa, ci să facă faţă şi atacurilor de mai tîrziu. Aşa a făcut şi Pavel. Da, epistolele apostolice sînt ziduri ale Bisericii; ele au întărit nu numai pe cei care au fost atunci, ci întăresc şi pe cei de mai tîrziu. Pavel a făcut zidul acesta atît de puternic şi de trainic şi a înconjurat cu el întreaga lume, dîndu-i deplină siguranţă, încît şi cei de atunci şi cei de după aceea şi cei de acum şi cei care vor fi pînă la venirea lui Hristos să scape de orice atac al duşmanilor. Aşa sînt sufletele sfinţilor! Îşi iubesc fiii, le poartă de grijă, iar prin dragostea ce le-o poartă pun în umbră dragostea tatălui şi mamei, biruiesc dragostea firească şi depăşesc durerile simţite de mame la naştere. Şi asta, pentru că sînt însufleţii de dragostea pe care le-o dă Duhul şi harul cel dumnezeiesc.

4. Vreți să vă arăt iarăși și în alt chip că sfinții nu poartă grijă de fiii lor așa cum facem noi și nici nu se tem numai de cele prezente ci și de cele ce vor fi mai târziu? Evanghelia ne spune că, fiind Domnul pe munte, s-au apropiat de El ucenicii Lui, oameni în vîrstă, care aveau să plece din lumea aceasta nu după multă vreme. Și ce îl întreabă? Ce îi neliniștește? De ce se tem? Despre ce lucruri îl întreabă pe Dascăl? Despre cele ce se vor petrece în viața lor sau despre cele ce se vor petrece puțin mai târziu? Nicidecum! Dimpotrivă, pe toate acelea le lasă deoparte. Și ce îl întreabă? Îl întreabă: «Care este semnul venirii Tale și al sfîrșitului veacului?»²³. Ai văzut că și ucenicii Lui îl întreabă despre sfîrșitul veacului și că se îngrijesc de oamenii ce vor fi mai târziu? Apostolii — și ei cu toții și fiecare în parte — nu se uitau la cele ce-i priveau pe ei, ci la cele ale altora. Iată, Petru, verhovnicul cetei ucenicilor, gura tuturor apostolilor, capul acelei frății, ocrotitorul întregii lumi, temelia Bisericii, omul care iubea fierbinte pe Hristos! Pe Petru îl întreabă Hristos: «Petre, Mă iubești mai mult decît aceștia?»²⁴. De asta îl laud pe Petru, ca să cunoașteți că Petru îl iubea cu adevărat pe Hristos. Că grija ce o ai de slugile cuiva este cea mai mare dovadă a dragostei ce o ai pentru stăpînul slugilor. Și n-o spun eu asta, ci Înșuși Stăpînul pe Care Petru îl iubea, că îi spune: «Dacă Mă iubești, păstorește oile Mele!»²⁵. Să vedem dacă Petru, ca păstor, păzește cu adevărat oile, dacă se îngrijește cu adevărat de oi, dacă le iubește cu adevărat, dacă este cu adevărat cu dragoste pentru turma lui, ca să cunoaștem bine că iubește și pe Păstor. Da, Hristos a spus că aceasta este dovada iubirii. Așadar acesta, Petru, a aruncat tot ce avea: mreaja și tot ce avea în corabie; a lăsat marea, meseria, casa. Să nu ne uităm că toate acestea erau puține, ci că erau tot ce avea Petru. Să-i lăudăm rivnă lui! Că și văduva, care a pus doi bănuși în cutia bisericii, n-a pus mulți bani²⁶, dar a arătat bogăția bunei sale voînțe, ca și Petru; și el, în marea lui sărăcie, a arătat bogăția rivnei sale. Da, ce sînt pentru altul moșiile, slugile, casele și aurul, acelea erau pentru Petru mreaja, marea, meseria și corabia. Să nu ne uităm, dar, dacă a lăsat puține, ci dacă a lăsat totul. Aceasta este ceea ce se caută: nu dacă ai pus puțin sau mult, ci dacă n-ai pus mai puțin decît puteai să pui. Petru a lăsat totul: și locul nașterii sale și casa și prietenii și rudele și însăși siguranța vieții sale. Că pentru aceea s-a pornit poporul iudeu cu dușmănie împotriva lui. Că «se slătuiseră iudeii că dacă cineva va mărturisii că Domnul este Hristos să fie dat afară din sinagogă»²⁷. Tot ce-a făcut Petru arată că el nu s-a temut, că n-a avut îndoieli cu privire la împărăția cerurilor; era puternic convins și de faptele pe care le vedea, dar, înainte de fapte, de cuvîntul Mintuitorului, că negreșit va moșteni împărăția cerurilor. Cînd Petru l-a întrebat: «Noi am lăsat toate și am urmat Ție; ce va fi nou?»²⁸, Hristos i-a răspuns: «Veți ședea pe douăsprezece tronuri, judecînd pe cele douăsprezece seminții ale lui Israel»²⁹.

Toate acestea vi le-am spus, ca să nu-mi spuneți că Petru se temea pentru viața lui, atunci cînd voi arăta că se neliniștea pentru cei care erau împreună robi cu el. Cum avea să se teamă, cînd Înșuși Cel ce avea să-l încununeze i-a vorbit

23. Matei 24, 3.

24. Ioan, 21, 15.

25. Ioan, 21, 15.

26. Marcu, 12, 41—44; Luca, 21, 1—4.

27. Ioan, 9, 22.

28. Matei, 19, 27.

29. Matei, 19, 28.

de cunună și răsplăți? Așadar acest Petru, care a părăsit totul, care era deplin încredințat despre împărăția cerurilor, iată ce spune când un bogat s-a apropiat de Hristos și L-a întrebat: «Ce să fac, pentru a moșteni viața de veci?»³⁰; și Hristos i-a spus: «Dacă vorești să îți desăvârșit, mergi, vinde-ți averile, dă-le săracilor și vino de urmează Mie»³¹; apoi când bogatul s-a intristat, Hristos a spus ucenicilor Săi: «Vedeți cât de greu vor intra bogații în împărăția cerurilor! Amin, amin, zic vouă, că mai ușor va intra cămila prin urechile acului, decât bogatul în împărăția lui Dumnezeu»³², atunci Petru, săracul, cel încredințat deplin cu privire la împărăție, cel care nu se temea de mintuirea lui, care era convins de cinstea ce-i era gătită acolo, Petru, deci, când a auzit acestea a spus: «Atunci cine poate să se mintuiască?»³³.

— Pentru ce te temi, fericite Petre? Pentru ce te neliniștești? Pentru ce tremuri? Ai aruncat totul, ai lăsat totul! Cuvintele spuse de Hristos îi privesc pe bogați; pe ei îi învinuiește Hristos. Tu ești sărac și în sărăcie trăiești.

— Nu mă uit la mine, răspunde Petru; ci caut folosul celorlalți.

De aceea Petru care era pe deplin încredințat despre el, îl întreabă pe Domnul despre alții și zice: «Atunci cine poate să se mintuiască?».

5. Ai văzut purtarea de grijă a apostolilor? Ai văzut că sînt un trup? Ai văzut că Petru se temea și pentru cei din timpul lui și pentru cei ce vor fi în viitor? Tot așa și Pavel. De aceea spunea: «Și această să știi că în zilele de apoi vor veni vremuri grele»³⁴. Și în alte locuri spune lucrul acesta. Pentru că Pavel avea să părăsească Asia și să se ducă la Roma și de acolo să plece în cer — că moartea sfinților nu este moarte, ci mutare de pe pămînt la cer, de la cele mai mici la cele mai bune, de la cei împreună robi la Stăpînul, de la oameni la îngeri — deci, pentru că avea să se ducă la Dumnezeu, Stăpînul universului, a rinduit bine pe toate cele ale lui. În timpul cît a fost cu ucenicii lui, i-a învățat cu deosebită luare-aminte, că le spune: «Curat sînt de singele tuturor»³⁵. N-am lăsat deoparte nimic, spune Pavel, din ce trebuia să-i ducă la mintuire. Ce dar? Pentru că s-a întărit pe sine însuși, pentru că nu avea să fie învinuit de Stăpîn pentru cele din timpul vieții sale, oare nu s-a interesat Pavel de sufletele celor de mai tîrziu? Nicidecum! Ci, ca și cum ar fi avut de dat socoteală și pentru acelea, așa le spune și aceloră cu toată grija cuvintele pe care le-am citit și acelea pe care le voi citi iarăși: «Luați aminte la voi înșivă și la toată turma»³⁶. Ai văzut cît era de legat de ei prin grija ce le-o purta? Fiecare din noi ne grijim de cele ale noastre, dar el, întii-stătătorul turmei, de toți. De aceea spune despre învățători: «Care priveghează pentru sufletele voastre, ca unii care vor da seamă de ele»³⁷. Intr-adevăr, înfricoșătoare răspundere, ca să dai socoteală de atita mulțime! «Luați aminte la voi înșivă și la toată turma, în care Duhul cel Sfînt v-a pus păstori și episcopi»³⁸.

— Ce s-a întimplat, Pavele? Pentru care pricină dai sfaturi? Prevezi ceva cumplit? Prevezi ceva greu? Vreo primejdie, vreo nenorocire, vreun război? Spu-

30. Matei, 19, 16.

31. Matei, 19, 21.

32. Matei, 19, 24.

33. Matei, 19, 25.

34. 2 Timotei, 3, 1.

35. Fapte, 20, 26.

36. Fapte, 20, 28.

37. Evrei, 13, 17.

38. Fapte, 20, 28.

ne! Stai mai sus decât noi. Nu te uiți numai la oile tale, ci le vezi mai dinaintea și pe cele ce vor fi. Spune pentru ce vestesti acestea pentru ce dai sfaturi?

— «Știi, spune Pavel, că după plecarea mea vor intra lupi răi în turmă!»³⁹.

Ai văzut ceea ce spuneam, că Pavel nu se neliniștea și nu se temea numai pentru cei de pe timpul lui, ci și pentru cei de după plecarea lui? «Vor intra lupi» spune el; și nu atât «lupi», ci «lupi răi, care nu vor crușa turma»⁴⁰. Îndoit este războiul: absența lui Pavel și năvala lupilor; nici dascălul nu-i de față, iar cei care strică turma vor da năvală. Uită-te la viclenia fiarelor și la cugetul oamenilor răi. Au pândit absența dascălului și atunci s-au năspustit asupra turmei.

— Ce dar? Ne lași, Pavele, fără apărare și ne prezici numai greutăți, fără să ne dai vreo mângiere? Dar dacă faci asta, ne mărești și mai mult spaima, ne discu-rajezi pe noi care te ascultăm, ne slăbești nervii și ne paralizezi mințile!

Asta e pricina că le-a amintit mai întâi de Duhul: «În care, Duhul cel Sfânt v-a pus păstori și episcopi»⁴¹. Chiar dacă pleacă Pavel, dar este de față Mîngîietorul! Ai văzut cum le-a intraripat sufletele, amintindu-le de Dascălul cel dumnezeiesc, Care îi dădea și lui tărie?

— Dar pentru ce Pavel a băgat în ei frică?

— Ca să le scoată trîndăvia din suflet. Cel care sfătuiește trebuie să facă și una și alta: să nu-l facă pe cel ce-l sfătuiește să prindă încredere prea mare, dar nici să nu-l lase să se trîndăvească; și iarăși nici să-l sperie, ca să-și piardă curajul. Amintind de Duhul Sfânt a scos din sufletul lui lipsa de curaj; vorbindu-i de lupi, i-a alungat trîndăvia. «Lupi răi, care nu vor crușa turma. Luați aminte la voi înșivă!»⁴². Nu m-am slîit să v-o spun⁴³, le spune Pavel; gîndiți-vă la mine!». Într-adevăr, e de ajuns să te gîndești la Pavel ca să capeți curaj. Și nu le spune atîtea doar să se gîndească doar la el, ci să se gîndească la faptele săvîrșite de el. Că nu le spune atîta doar ca să-și aducă aminte de el, ci ca aducîndu-și aminte să-l imite, Pavel a adăugat: «Aduceți-vă aminte că trei ani, noaptea și ziua, n-am încetat a vă slătui, cu lacrimi și cu toate acele plîsete, pe liecare din voi. Nu vreau atîta să vă aduceți aminte doar de mine, ci și de timpul cînt am stat între voi, de sfaturile ce vi le-am dat, de rîvna mea, de lacrimile mele și de toate acele plîsete». După cum cei care îngrijesc pe bolnavi, cînd văd că bolnavii nu vor să primească mîncările și doctoriile, cu toate cuvintele lor multe și îndelungate, încep să lăcrimeze, ca să-i înduplece pe bolnavi, tot așa a făcut și Pavel cu ucenicii lui: cînd a văzut că este neputincios cuvîntul de învățătură, a adus leacul dat de lacrimi.

6. Care om n-ar fi cuprins de durere cînd l-ar vedea pe Pavel scoțînd lacrimi și plîngînd, chiar de-ar fi el mai nesimțitor ca pietrele? Ai văzut că și acolo a prezis cele viitoare? Și aici același lucru îl face, spunînd: «Aceasta să știți că în zilele de apoi vor veni vremuri grele»⁴⁴. Pentru ce Pavel spune cuvintele acestea lui Timotei și nu spune: «Să știe ce vor fi mai tirziu că vor veni vremuri grele?» Nu! Pavel îi spune lui Timotei: «Să știi tu!»!, ca să afli că și ucenicul trebuie să

39. Fapte, 20, 29.

40. Fapte, 20, 29.

41. Fapte, 20, 28.

42. Fapte, 20, 28.

43. Fapte, 20, 27.

44. 2 Timotei, 3, 1.

se îngrijească de cele viitoare ca şi dascălul. Că dacă nu s-ar îngriji, nici n-ar arăta o grijă asemănătoare cu a dascălului. Tot aşa face şi Hristos. Când ucenicii s-au apropiat de El şi au voit să afle despre sfârşitul lumii, Hristos le-a spus: «*Veţi auzi de războaie*»⁴⁵, deşi n-aveau să audă ei. Că unul este trupul credincioşilor. Şi după cum cei de atunci au auzit de cele ce vor fi mai târziu, tot aşa şi noi aflăm de cele ce s-au petrecut atunci. Aşa cum am spus; şi aceia şi noi sîntem un singur trup, strîns uniţi unii cu alţii, cu toate că noi sîntem în cea din urmă ceată a membrilor Bisericii. Trupul Bisericii nu-i despărţit nici de timp, nici de loc; sîntem legaţi unii de alţii, nu cu legăturile nervilor, ci prinşi din toate părţile cu legăturile dragostei. De aceea Pavel le vorbeşte aceloră despre noi, iar noi auzim cele spuse aceloră.

Se cuvine, însă, să cercetăm şi aceea pentru ce Scripturile vorbesc pretutindeni de necazurile care se vor aduna la sfârşitul vieţii de acum? În altă parte, apostolul spune: «*În zilele de apoi se vor depărta unii de credinţă*»⁴⁶, iar în textul nostru: «*În zilele de apoi vor veni vremuri grele*»⁴⁷. Iar Hristos, de acord cu acestea, a prezis, spunînd: «*La sfârşitul lumii veţi auzi de războaie şi de zvonuri de războaie*»⁴⁸ şi de loamete şi de ciumă»⁴⁹. Pentru care pricină, dar, la sfârşitul lumii sînt mari şi multe nenorocirile? Unii spun că şi creaţia se va îmbolnăvi şi va ajunge neputincioasă; după cum trupul, cînd îmbătrîneşte, atrage asupra lui multe boale, tot aşa şi creaţia, îmbătrînind, atrage asupra ei multe nenorociri. Se ştie, însă, că trupul îmbătrîneşte potrivit slăbiciunii şi legii firii, pe cînd ciuma, războaiele şi cutremurele nu vin din pricina îmbătrînirii firii şi nici nu vin peste creaţie bolile acestea, pentru că îmbătrînesc creaturile creaţiei — că a spus Domnul: «*Ioamete şi ciumă şi cutremure pe alocuri*»⁵⁰ — ci pentru că gîndirea oamenilor se va strica; toate aceste nenorociri sînt pedepse pentru păcate, sînt leacuri pentru boalele oamenilor. Că atunci se vor înmulţi boalele omeneşti.

— Dar pentru ce se vor înmulţi atunci?

— După părerea mea, pentru că cei vinovaţi vor ajunge şi mai trîndavi, pentru că judecata întîrzie, pentru că este aminată luarea socotelii, pentru că încă n-a venit Judecătorul. Ceea ce a spus Hristos şi despre sluga cea rea, că din pricina asta a ajuns mai trîndav. «*Stăpînul meu întîrzie*» a zis sluga aceea; şi a început să bată pe celelalte slugi şi a risipit averea stăpînului său⁵¹. De aceea şi Hristos, cînd au venit ucenicii Lui şi au voit să cunoască ziua sfârşitului lumii, nu le-a spus, pentru ca prin necunoaşterea celor viitoare să ne facă să fim neconţenit pregătiţi, pentru ca fiecare din noi să fie mai sîrgincios, aşteptînd totdeauna sfârşitul, cu nădejdea venirii lui Hristos. De aceea cineva ne îndeamnă, zicînd: «*Nu întîrzia a te întoarce la Domnul şi nu amîna din zi în zi, ca nu cumva să lii zdrobit tot amînînd*»⁵². Necunoscut este sfârşitul; şi pentru asta este necunoscut, ca totdeauna să fii sîrgincios. De aceea, ca un fur noaptea, aşa vine ziua Domnului⁵³. Nu ca să ne prade,

45. *Matei*, 24, 6.

46. *1 Timotei*, 4, 1.

47. *2 Timotei*, 3, 1.

48. *Matei*, 24, 6.

49. *Matei*, 24, 7.

50. *Matei*, 24, 7.

51. *Matei*, 24, 48—51.

52. *Înţelepciunea lui Sirah*, 5, 8—9.

53. *1 Tesaloniceni*, 5, 2.

ci ca să ne facă mai vigilenți. Că cel care se gîndește că are să vină hoțul stă treaz, aprinde lumina și veghează mereu. Tot așa și noi, aprinzînd lumina credinței și a unei drepte viețuiri, să ținem aprinse luminile noastre într-o continuă priveghere. Și pentru că nu știm cînd vine Mirele, trebuie să fim mereu pregătiți, ca atunci cînd va veni să ne găsească treji.

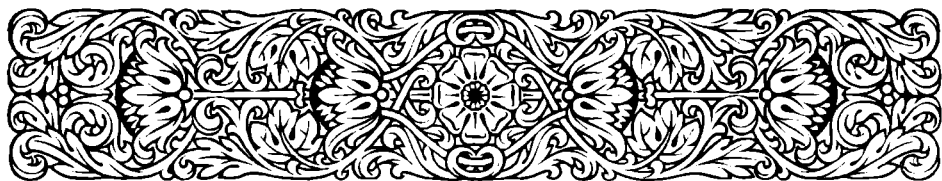
7. Aș fi vrut să-mi lungesc cuvîntul, dar boala trupului, care m-a ținut departe de voi atîta timp, abia m-a lăsat să spun atît cite am spus. Lung a fost timpul despărțirii, nu după numărul zilelor, ci după starea sufletului meu. Pentru cei ce iubesc, chiar un timp scurt de despărțire, pare nespus de lung. De aceea și Pavel, care a stat despărțit puțină vreme de tesaloniceni, spunea: *«Iar noi, fraților, fiind despărțiți de voi pentru o vreme, cu chipul, nu cu inima, cu atît mai mult ne-am străguit să vă vedem laja voastră»*⁵⁴. Dacă Pavel, care știa să filozofeze mai mult decît toți oamenii, n-a putut îndura despărțirea o bucată de vreme, cum puteam eu să o îndur atîtea zile? Pavel n-a putut-o îndura deloc; tot așa și eu, cu rămășițele bolii în mine, am alergat la voi, socotind că cel mai bun leac al bolii mele este întîlnirea cu dragostea voastră. Pentru mine a mă bucura de dragostea voastră mi-e mai de folos decît mîinile doctorilor și mai trebuincioasă decît îngrijirea pe care mi-o dau ele. Facă Dumnezeu să mă bucur neconținut de ea, cu rugăciunile și solirile tuturor sfinților, spre slava Domnului nostru Iisus Hristos, prin Care și cu Care Tatălui slavă, cinste și putere, împreună cu Sfîntul Duh, acum și pururea și în vecii vecilor, Amin.

Traducere de Pr. D. FECIORU

---

54. 1 Tesaloniceni, 2, 17.

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

POLITICA DE PACE A ROMÂNIEI

Într-o vreme în care cursa înarmărilor atinge nivele ce depășesc limitele rațiunii, în care Europa devine un adevărat arsenal de arme de distrugere în masă, tot mai mult răsună glasul popoarelor care cer oprirea cursei înarmărilor și trecerea la o politică de destindere și dezarmare.

În repetate rânduri, România a luat inițiativa formulării unor soluții în vederea evitării primejdiei războiului în Europa și în lume. Propunerile românești, statuate în permanență cu respectarea intereselor și punctelor de vedere ale marilor puteri angajate în această cursă a înarmărilor, în primul rând a înarmărilor nucleare, — au fost în permanență determinate de conștiința responsabilității pe care și-o asumă țara noastră, întregul popor român, preocupat de menținerea și consolidarea păcii.

În acest sens se înscriu mesajele pe care Președintele României, Domnul Nicolae Ceaușescu, le-a adresat președintelui Prezidiului Sovietului Suprem al URSS, Iuri Andropov și președintelui S.U.A., Ronald Reagan.

În cele două mesaje se exprimă aprecierea că este încă timp, ca prin noi eforturi, prin tratative destășurate în spirit de conlucrare, acționându-se cu spirit de răspundere de ambele părți, să se ajungă la un acord care să asigure neamplasarea de noi rachete în Europa, retragerea și distrugerea celor existente. Prin asemenea măsuri s-ar realiza un pas înainte în eliberarea continentului european de amenințarea încărcăturilor atomice.

Pentru atingerea la rezultate concrete România face o serie de propuneri constructive care toate se înscriu în cadrul concepției românești că totdeauna sînt de dorit tratativele — chiar îndelungate — în locul folosirii forței.

România insistă pentru continuarea tratativelor dintre cele două mari puteri, întrucît «cît timp se desfășoară negocierile și cît timp există o cît de mică șansă de a se ajunge la neamplasarea de noi rachete» există o șansă pentru salvagardarea păcii.

Opinia publică internațională a acordat un larg spațiu în comentarea noii inițiative românești de pace, cu propuneri graduale, cu soluții de schimb, în abordarea complexei probleme a eurorachetelor. La această propunere se adaugă solicitarea ca marile puteri deținătoare ale celor mai sofisticate arsenale militare să treacă la înghețarea cheltuielilor militare pe următorii doi ani la nivelul anului 1983. Reamintim că România a adoptat încă de acum trei ani o hotărîre în acest sens.

Cele două mesaje ale Președintelui României constituie o nouă mărturie a dorinței poporului român de a trăi în pace și de a contribui printr-un aport susținut la realizarea climatului de destindere, cooperare și pace în Europa și în întreaga lume.

După cum însă cunoaștem cu toții, situația internațională s-a agravat datorită hotărîrii administrației americane de a amplasa rachete cu rază medie de acțiune în unele state vest-europene.

Această hotărîre face ca asupra bătrînei Europe să se strîngă nori amenințători, face să crească temerea că viața generației actuale și a generațiilor viitoare se află în pericol.

În fața acestui pericol, reprezentanții organizațiilor care fac parte din F.D.U.S. s-au întrunit la 20 septembrie a.c. lansînd un Apel pentru dezarmare și pace, chemînd întregul popor român să facă cunoscută cu vigoare voința sa de a trăi în pace și deplină securitate, făurindu-și liber, stăpîn pe sine, destinele.

Ca și în anii trecuți, voința de pace a poporului român s-a exprimat prin mari adunări pentru dezarmare și pace organizate la sfîrșitul lunii septembrie în marile centre industriale și urbane ale țării. Într-o admirabilă comuniune de simțire patriotică, zeci de mii de cetățeni ai Patriei noastre și-au manifestat încă o dată hotărîrea fermă de a contribui, alături de celelalte popoare, la încetarea cursei înarmărilor, la eliminarea pericolului războiului, la realizarea unui climat trainic de destindere, înțelegere și colaborare între toate națiunile lumii.

«În actualele împrejurări internaționale — se declară în Apel — cînd Europa a devenit un imens arsenal de arme nucleare, cînd urmează să se amplaseze noi rachete nucleare cu rază medie de acțiune, noi arme de distrugere în masă, cînd viața întregii planete este amenințată, considerăm că nu există problemă, mai importantă decît aceea de a se face totul pentru a determina oprirea acestui curs periculos. Europa — care a dat și dă atît de mult civilizației și progresului — să fie eliberată de arma nucleară, de pericolul unui dezastru atomic!».

Adunările oamenilor muncii, marșurile pentru pace, telegramele trimise cu prilejul acestor acțiuni, constituie o nouă dovadă că poporul român, constructor pașnic al unui viitor fericit, dorește să-și împlinească

menirea sa de făuritor al unei societăți mai bune și mai drepte, pentru realizarea căreia este nevoie de încredere, cooperare și pace între oameni și popoare.

Biserica Ortodoxă Română legată prin toate fibrele de destinele popoului, îmbrățișează cu căldură noile chemări la rațiune, și prin glasul ierarhilor, clericilor și credincioșilor săi își dă deplina sa adeziune la noile inițiative românești de pace, în speranța că prin efortul susținut al tuturor popoarelor se va depăși momentul de criză și rațiunea va triumfa pentru binele și fericirea generațiilor viitoare.

REDACȚIA

PACEA ȘI VIAȚA

Dacă privim aspectul general al vieții politice internaționale, nu putem să nu participăm în calitatea noastră de clerici și de cetățeni ai Patriei, la frământările intense ale tuturor popoarelor, la agravarea, din ce în ce mai accentuată a intensificării înarmărilor, la pierderea echilibrului în rezolvarea problemelor litigioase dintre concepții și popoare, dintre dragostea pentru menținerea vieții și distrugerea generală a omenirii. Prin pierderea încrederii între națiuni și amenințarea reală a unui nou război, de data aceasta nuclear, se poate vedea pericolul distrugerii întregii civilizații.

Noi, fiind conștienți că cea mai mare valoare a existenței este «OMUL», iar acesta are dreptul inalienabil la viață și la pace, la progres și la o viață mai bună, mai dreaptă și la fericire, urmează că fiecare dintre noi, fiecare cetățean, fiecare generație, fiecare popor, să păstreze și să lupte, cu toate forțele sale, pentru menținerea tuturor condițiilor și a tuturor cuceririlor sale, sociale, economice, culturale și umanitare, care susțin viața, libertatea, independența și pacea, valori care susțin întreaga omenire.

Ca preoți și creștini, sintem lii ai Bisericii strămoșești a neamului nostru românesc. Pământul nostru din care scoatem «pîinea noastră cea de toate zilele» este stînjit de sîngele mucenicilor neamului care s-au jertfit pentru dreptate, libertate și pace.

Cu moșii și strămoșii noștri, cu generațiile care s-au perindat pe plaiurile Patriei noastre, am împlinit credința cu munca. Am pus în același bucheț al istoriei, dragostea de țară și dragostea de Biserică cu cea de neam. Ne-am iubit obîrșia noastră latină și am cîntat-o cu Aleksandri. Ne-am iubit limba și am cîntat-o cu Mateevici. Ne-am iubit țărîna și am cîntat-o cu Coșbuc. Ne-am iubit viața noastră patriarhală și națională și am cîntat-o cu Goga. Ne-am iubit trecutul și istoria și le-am cîntat în Scrisoarea III-a a lui Eminescu. Ne-am iubit plaiurile natale și sunetele buciului și ale lăutei și le-am cîntat în Rapsodia enesciană. Ne-am iubit pământul Patriei și am luptat cu armele pentru

independența și libertatea ei. În văile umbrite, prin poienele fermecate ale munților a fost cuibul neprihănit al iubirii pentru dreptate, libertate, pentru lege și neam. Acolo a fost izvorul neseecat al neînvinsei energii de viață a neamului nostru. În luptele mari și fără sfârșit ale omenirii, pentru idealurile de viață tot mai superioare jertfele au hotărât. De aceea, pe toată linia poporul și-a iubit, viața, glia, casa și grădina. Și-a iubit Biserica și Școala și s-a bucurat și se bucură nespun azi, în veacul nostru când știința și tehnica ne-au adus în suflete mândrie, în inimi bucuria caldă și cinstită a rezultatelor pe care munca sa le dau vieții și societății. Aceasta este viața noastră și dreptul nostru ca noi și, mai ales urmașii noștri, să moștenească bunurile spirituale, sociale, morale și culturale ale veacului nostru.

De aceea și pe noi, ca cetățeni ai Patriei și ca preoți ai Bisericii lui Hristos, ne înspăimântă știrile care ne informează de cursa neostopită a înarmărilor nucleare și, în primul rând bomba cu neutroni și escaladarea înarmării prin amplasarea de noi rachete. Imaginea tristă a Hiroșimei ne-a rămas sinistru în minte în tabloul distrugător al celui de al II-lea război mondial. Acesta a devenit o obsesie pentru oamenii cinstiți și iubitori de pace și dreptate din lumea întreagă.

Privind aceste lucrări din unghiul misiunii noastre preoțești, vedem iarăși, că la temelia vieții și a conștiinței noastre este învățătura Mintuitorului Iisus Hristos. Cu toate acestea, pe multe meleaguri ale lumii, porunca iubirii, care este cea mai mare dintre toate este disprețuită și călcată în mod fraudulos. Porunca dreptății și respectului față de «OM», de omul superior care se încadrează armonice, nu numai în legile firii, dar și ale aspirațiilor morale și materiale, nu mai este luată în seamă. Porunca milosteniei față de cei săraci și neputincioși, — în multe cazuri — întrajutorarea față de popoarele slab dezvoltate, este pentru mulți o necunoscută. Icoana îndurerată a milioanele de copii înfometaji, statistica morții infantile sau mai înainte de vreme, este atât de bogată, încât ar trebui să îngrijoreze pe toți. Oare am uitat de cuvintele Psalmistului David, care sună: «Cel ce umblă în calea dreptății și a milostivirii, va afla viață, dreptate și mărire».

Ce fel de respect față de «OM», față de istorie și de viață au aceia, care cu motivări ieftine și interesate, încearcă să dea explicații amăgitoare cu privire la înarmare și la pericolul unui nou război? Cu toate acestea există personalități marcante ale actualității, care au tras semnalul de alarmă, dar mai există și diverși teoreticieni care, afișând un optimism de circumstanță cred că au aflat învingerea formulei unui nou război prin «indiferență» sau că pacea mondială poate fi susținută numai prin echilibrul nuclear existent între marile puteri. Teoreticienii și oamenii de știință din lumea întreagă și-au spus cuvântul lor asupra primejdiei unui război nuclear.

Nu există nici un motiv pentru a se recurge la arme în vederea soluționării problemelor divergente. Nimic nu poate justifica ocolirea sau abandonarea mijloacelor politice și recurgerea la forță, imixtiunile în treburile interne ale unui alt stat, violarea integrității teritoriale, suveranității și independenței unui stat. Toate problemele să se rezolve

la masa tratativelor, recurgerea la arme nefiind justificată decît într-un singur caz: «atunci cînd un popor trebuie să-și apere independența sa națională și dreptul la o țară liberă. Ori de cîte ori au fost alese căile politice s-au găsit soluții corespunzătoare problemelor, uneori foarte puinoase, sau cel puțin, tensiunea a fost redusă.

După distrugerile de bunuri și oameni între comori de cultură și cuceriri ale civilizației, făcute de cel de al II-lea război mondial, hotărîrea dîrză a tuturor oamenilor de bine din lumea întreagă este de a nu mai îngădui să se repete în viitor asemenea atentate la viața și bunurile civilizației, faptul acesta constituind un titlu de laudă nepieritoare pentru toți ostașii grandioasei armate a Păcii — pace care este coloana vertebrală a istoriei universale și motivează întregul progres pe care l-au realizat veacurile.

Răsfoind prin Cartea Sfîntă vedem că pentru legea noastră creștină pacea este condiția indispensabilă a vieții omenești și expresia vrerii sfinte a lui Dumnezeu. «Dumnezeul nostru este Dumnezeu Păcii» (Romani XV, 33, Filip. IV, 9, I Tes. V, 23, Evrei XIII, 20). «El este Dumnezeu iubirii și al păcii» (II Cor. XIII, 11), iar învățătura Mîntuitorului a fost cunoscută ca «o evanghelie a păcii», (Efes. VI, 15). Pacea și buna înțelegere între oameni — mesajul Bethleemului — a fost dorirea cea mai vie a sfinților apostoli adresată comunităților create de ei.

În duhul acesta al iubirii și al păcii a viat ortodoxia noastră și Biserica a devenit, încă de la început «Maică primitoare» și «sfințitoare», «mîngîietoare», dar, mai ales «slujitoare» a omenirii. Din «slujirea omului» ea și-a făcut un titlu de noblețe și o misiune înaltă, iar principiile ei au fost simboale de onoare ale Evangheliei lui Hristos.

De aceea, dacă viața și pacea sînt amenințate din ce în ce mai mult, dacă în conștiința lumii s-a produs o trezire valorică și, dacă oamenii și popoarele doresc să trăiască în condiții din ce în ce mai bune, dacă omul cel vechi s-a schimbat și s-a transformat, într-un om nou, conștient, plin de un adînc umanism, întărit cu un nou spirit de etică, vrednic de numele de «OM», eforturile și lupta purtată pentru dreptul la viață și la pace constituie o încheștare organică a întregii lumi, o luptă care ridică și dinamizează toate forțele oamenilor.

Slujirea aceasta a omului este o lucrare ce se poate numi «renaștere», o transformare totală a sa. Este opera de edificare a celei mai umane societăți de formare a omului nou, care trebuie să se caracterizeze prin dragostea pentru viață, pentru oameni și pentru progres, printr-o pasiune pentru munca creatoare, printr-un înalt spirit de răspundere față de interesele generale ale societății, printr-o ținută morală aleasă, printr-o ridicată viață spirituală.

Aceasta nu se poate realiza decît printr-o unire indisolubilă între gînd și faptă, între teorie și practică. Considerăm că numai aceasta este singura forță pe care avem garanția că o vom pune la temelia marilor idealuri ale omenirii și, pe primul loc, pentru dreptul la viață și la pace între oameni și popoare.

Sistemul social și politic din țara noastră a consolidat puternic premisele necesare pentru un îndelungat proces de umanizare, a societății.

El lărgeste orizontul de afirmare a omului în calitate sa de creator și beneficiar al bunurilor și valorilor materiale și spirituale. În acest climat participarea creatoare și responsabilă a tuturor oamenilor la muncă, în egală măsură pentru sine și pentru societate, este unica sursă a progresului.

În calitatea noastră de cetățeni ai patriei și preoți ai Bisericii Ortodoxe, ai Bisericii lui Hristos «Domnul Păcii» și privind cu adînc simțămînt de răspundere față de îndatorirea ce o avem față de concetățenii noștri care ne sînt și credincioși, de care vom răspunde cîndva cu privire la viața lor, trebuie să facem sacrificiul ca de la locul nostru de muncă, în cadrul misiunii noastre să luptăm pentru propășirea păcii în lume. Este vorba de însași viața și existența lumii și civilizației.

De aceea, pe lîngă principiile noastre creștine care ne orientează în desfășurarea vieții, mărețele manifestări ale iubitorilor de pace din toată lumea ca și din țara noastră, constituie și pentru noi toți prilej de solidaritate, unitate și colaborare în lupta neobosită pentru crearea în Europa și în întreaga lume a unui climat de încredere, de pace, de înțelegere. Realizarea unei zone denuclearizate în Balcani, stoparea amplasării de noi rachete cu rază medie de acțiune, folosirea tratativelor în locul forței, sînt propuneri românești menite să contribuie la destindere.

Contribuția pe care Țara noastră a adus-o la Reuniunea de la Madrid ca și în marile foruri internaționale pentru pace, discuțiile purtate de Conducătorul statului român cu alții conducători de state și persoane responsabile, se înscriu într-o acțiune fermă, cinstită și consecventă pentru realizarea colaborării și înțelegerii în lume.

Împreună cu întregul nostru popor ne afirmăm convingerea că nu sîntem singuri și că problema dezarmării a devenit problema majoră a milioane de oameni din lumea întreagă. Pentru aceasta ne afirmăm — ca cetățeni ai patriei noastre scumpe — că vom servi marile idealuri umanitare: pacea, libertatea, independența, eliberarea omenirii de coșmarul războaielor nimicitoare.

Această hotărîre izvorîță din adîncurile conștiinței umanismului a răsunat ca un apel făcut vieții și istoriei și va rămîne mereu înscris în inimile noastre. Pentru aceasta este neviaie, cît nu este prea tîrziu, să facem totul pentru apărarea dreptului suprem al popoarelor, al omenirii, dreptul la existență, la viață.

REDACȚIA

ACȚIUNI PENTRU DEZARMARE ȘI PENTRU PACE

NOI ACȚIUNI ALE TINERETULUI

«Anul internațional al tineretului din 1985 trebuie să ducă la participarea sporită a tinerei generații la transformarea novatoare a societății «contemporane» — s-a spus la lucrările reuniunii africane, consacrată acestei manifestări mondiale, care va avea loc în anul viitor sub deviza: «Participare, dezvoltare și pace».

Cu acest prilej s-au stipulat, cu maturitate, marile imperative ale păcii și progresului, subliniind că tineretul trebuie să aibă o contribuție, tot mai mare, la eforturile popoarelor, orientate în direcția înlăturării dezarmării nucleare și a soluționării pe cale pașnică, prin tratative, a tuturor problemelor litigioase dintre state.

În legătură cu eforturile pe care omenirea întreagă le depune pentru reinstalarea păcii în actualitate și în istorie, observăm că ceea ce a caracterizat activitatea poporului nostru, întotdeauna, a fost vocația pentru pace.

Aceasta și-a găsit adevărata împlinire în anii care au urmat după 1965, fiind încrustată, cu litere de aur, în istoria României — «epoca Ceaușescu».

În acești ani, pe lângă varietatea de probleme și acțiuni pe care le-a înlăturat se înscrie și schimbul de experiență multilaterală și de vizite peste hotare efectuate de Președintele Țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu și Doamna Elena Ceaușescu, în aproape 80 de țări din lume.

Țara noastră a fost vizitată de șefi de state, de guverne, din peste 65 de țări. În urma convorbirilor la cel mai înalt nivel au fost semnate 20 de tratate de prietenie, colaborare mutuală și cooperare. Au mai fost semnate aproape 100 de declarații comune, 30 de acorduri program și protocoale, declarații economice și tehnice. De asemenea, peste 250 de comunicate, având peste 500 de probleme de colaborare bilaterală, în mai toate domeniile de activitate. Toate aceste realizări poartă pecetea marii personalități politice și Omului de Stat, Președintele Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu.

Șase sute de suedezi și-au pus semnăturile în favoarea dezarmării și a păcii la Stockholm și cer în apelul lansat: Oprirea cursei înarmărilor, crearea de zone denuclearizate, încetarea producției armelor de distrugere în masă, distrugerea armelor nucleare, pentru întărirea păcii și securității în Europa și în întreaga lume.

În Italia, nu de mult forțele N.A.T.O. au decis instalarea în Sicilia a unei rampe de lansare a rachetelor în localitatea Comiso. Locuitorii au cumpărat terenul din jurul aeroportului, pe care au semănat culturi agricole, diferite legume, flori etc. Pe acest teren se va construi un centru de studii internaționale asupra păcii, sub lozincă: «Cumpărați propriul Dvs. metru pătrat de pace în jurul bazei aerorachetelor».

«Producția de armament nu creează, ci distruge, pe termen lung locurile de muncă», a declarat unul din conducătorii Organizației «Tânără Generație» din Viena. Dacă ritmul înarmărilor va continua să crească, locurile de muncă din majoritatea sectoarelor de activitate vor fi primejduite.

Cu multă încredere opinia publică iubitoare de pace și securitate a privit desfășurarea Conferinței Națiunilor Unite pentru comerț și dezvoltare UNCTAD din vară de la Belgrad. A așteptat să se deschidă calea unei colaborări reale și echilibru între toate statele în vederea depășirii crizei economice, a lichidării subdezvoltării și instaurarea unei noi ordini economice. În legătură cu acestea, Președintele țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu a declarat: «Sesiunea UNCTAD de la Belgrad poate să ajute crearea condițiilor necesare trecerii la tratative între țările în curs de dezvoltare și cele dezvoltate, de a se pune capăt politicii dobânzilor mari, de a se găsi soluții în problema ajutorării țărilor în curs de dezvoltare, în problema prețurilor, etc., pentru depășirea crizei economice și dezvoltarea mai rapidă a țărilor rămase în urmă, restabilirea unor relații economice normale, pentru realizarea unei colaborări, pe principiul egalității și avantajului reciproc».

Apelul celor 100. La inițiativa Organizației Partizanilor Păcii s-a desfășurat la Paris «Sărbătoarea Păcii» care a reunit personalități din viața științifică și culturală a Franței.

La baza acestei inițiative s-a aflat dorința de a se pune capăt înarmărilor, de a se preîntîmpina pericolul izbucnirii războiului, de a se trece la dezarmare, folosind mijloacele economisite, la combaterea foametei și sărăciei în lume.

Medicii împotriva armelor nucleare. — Cei 150 de medici de la cea de a II-a Conferință suedeză, s-au angajat, în numele celor 3000 de colegi, să militeze pentru îndepărtarea primejdiei unui război termonuclear, subliniind că «prevenirea acestuia este singura metodă eficientă de luptă împotriva lui».

Marșul Păcii, pornit de la Palermo spre Geneva, s-a desfășurat și anul acesta ca o manifestare reprezentativă a luptătorilor pentru pace din arena mondială.

Mii de bărbați, femei, tineri și bătrîni, reprezentanți ai diferitelor organizații, au participat la marea demonstrație, purtînd steaguri, în favoarea păcii.

În S.U.A. un grup de manifestații contra armelor nucleare, au reușit să pătrundă în incinta bazei de submarine nucleare de la Groton, unde au desfășurat pancarte antinucleare.

Politica înarmărilor nucleare începe să aibă o pondere în campania electorală din S.U.A. pentru candidații la președinția statului. Un sondaj arată că 75% din persoanele întrebate sînt pentru realizarea înghețării armamentelor, o verificare a producției și desfășurării armelor nucleare.

La New York, unde se află arsenalul «Seneca», aproape 2.000 de femei au blocat intrarea acestuia, organizînd un spectacol teatral antinuclear. Ele au adresat, în numele tinerei generații, un apel pentru un viitor al păcii și dreptății.

Un grup de militanți pentru pace din Sicilia, a anunțat începerea unei greve a foamei de 5 zile, în semn de protest împotriva planurilor NATO de a amplasa 112 arme nucleare de tip Creuse. Ei și-au instalat o tabără a păcii, chiar în zona de lângă baza militară.

Festivalul Păcii, de la Hamburg, inițiat de oameni de artă, muzicieni, actori etc., manifestare de mare amploare la care au participat 20.000 de persoane împotriva planurilor NATO, sub deviza «Artiștii pentru pace și Hamburgul denuclearizat, nici o armă atomică în R.F.G.», și-a ridicat glasul puternic împotriva instalării noilor rachete cu fază medie de acțiune pe teritoriul R.F.G. Ideea «zonelor denuclearizate» cîștigă mereu teren cu toate că NATO se pregătește să amplaseze noi rachete nucleare în Europa. Acest curent de pace începe în Suedia mergînd pînă în Austria și mai departe.

Date fiind situațiile politice și sociale din întreaga lume, care amenință viața și existența pe pămînt din pricina cursei înarmărilor, și, în primul rînd creșterea potențialului armelor nucleare; contradicția, mereu crescîndă, a crizei economice și financiare mondiale, persistența conflictelor izolate din lume, neînțelegerile dintre state, pe baza antagonismului dintre organizațiile sociale —, toate acestea au făcut și vor ridica, în continuare, forțele milioaneilor de oameni de pe toate meridianele lumii și a tuturor popoarelor pentru preîntîmpinarea unui război nuclear, distrugător, pentru susținerea dreptului la viață, la independență, la pace și fericire.

Redacția

TEMEIURI PATRISTICE PENTRU APĂRAREA VIEȚII ȘI A PĂCII ÎN LUME

I. — Este îndeobște cunoscut faptul că epoca patristică reprezintă una dintre cele mai importante perioade din istoria Bisericii creștine. Sfinții Părinți și scriitorii bisericești din primele opt secole ale erei creștine, pe durata cărora se întinde epoca patristică, au abordat în operele lor marile probleme cu care s-a văzut confruntată Biserica creștină în vremea respectivă. Astfel, autorii patristici au adus o primă și hotărâtoare contribuție la precizarea învățăturilor fundamentale ale Bisericii, apărind credința adevărată în fața atacurilor eretice. Mai apoi ei s-au preocupat de sarcinile pastorale și misionare ale Bisericii, astfel că în vremea lor au fost definitivată majoritatea elementelor de cult, au fost pregătite sarcinile și mijloacele pastoral-misionare, au fost mereu afirmate idealurile de desăvârșire a vieții creștine, au fost într-un cuvânt precizate scopurile activității Bisericii în lume, precum și mijloacele pentru atingerea acestor scopuri.

Preocupați de misiunea Bisericii creștine în lume, Sfinții Părinți și scriitorii bisericești n-au rămas niciodată străini de problemele care frământau lumea, cel puțin în vremea respectivă. De altfel, felul cum au știut autorii patristici să abordeze problemele lumii din vremea respectivă este evidențiat mai ales prin concepția lor privind raporturile Bisericii cu lumea. În convingerea Sfinților Părinți, Biserica este o lucrare divino-umană și deci este adinc implicată în lume, iar lumea nu poate fi considerată absolut separat de Biserică. Pentru Biserica creștină, cel puțin la modul ideal așa cum și-l imaginau Sfinții Părinți, lumea este formată din două grupe de credincioși: potențiali și virtuali. De aci sarcina Bisericii creștine de a se preocupa de toate problemele cu care se confruntă lumea, aceasta cu atât mai mult cu cât problemele majore din lume nu pot fi numai ale onora, nu pot afecta numai pe unii ci implică situația și responsabilitatea tuturor. Așa, spre exemplu, Sfinții Părinți înșiși observau că problema războiului afectează pe toți oamenii, mai întâi prin nenorocirile directe pe care le provoacă în viața onora, dar mai ales prin aceea că provoacă dezechilibru pentru toți oamenii.

Nota caracteristică în atitudinea autorilor patristici față de problemele vremii lor o constituie strădania de a preciza mereu responsabilitatea creștină față de problemele respective. Această responsabilitate a creștinilor în lume nu este determinată local, temporal sau ocazional, ci ea decurge din responsabilitatea globală și permanentă pe care omul o are față de întreaga creație. Responsabilitatea creștină formulată în opera Sfinților Părinți nu este de circumstanță, ci permanentă și de aceea depășește epoca lor având mereu actualitate în viața Bisericii. Responsabilitatea creștină în viziunea patristică implică și o anumită ierarhie de valori între care viața și pacea stau la loc de frunte.

II. — Viața omului, în dublul său raport: față de lume și față de Dumnezeu, a fost una dintre cele mai constante teme în preocupările autorilor creștini din toate timpurile. După modelul Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care S-a definit pe Sine drept viață (Ioan XIV, 6) creștinii au considerat totdeauna că viața pe pământ este nu numai un dar neprețuit făcut de Dumnezeu omului ci, în același timp, singura șansă a omului spre desăvârșire. Apărarea vieții este, pentru creștini o datorie imperativă ce se impune tocmai în planul lor de desăvârșire și de la care nu există posibilitate de eschivare.

Sfinții Părinți ai Bisericii, care, după Mântuitorul nostru Iisus Hristos și după Sfinții Săi Apostoli, s-au impus drept modele de viață creștină, n-au ostenit să lupte pentru îmbunătățirea continuă a propriei lor vieți ca și a vieții tuturor oamenilor. Marii Sfinți Părinți ai Bisericii nu s-au izolat în viață contemplativă, ci s-au angajat total, uneori pînă la sacrificiul suprem, pentru apărarea și desăvârșirea continuă a vieții umane. Sfântul Grigorie de Nazianz († 390), vorbind la moartea prietenului său. Sf. Vasile cel Mare († 379), arată că viața contemplativă și viața activă «trebuie să se completeze ca uscatul cu marea și să-și împărtășească bunurile spre a preamări împreună pe Dumnezeu».

De altfel, în concepția Sfinților Părinți, responsabilitatea creștină nu este altceva decît responsabilitatea față de viață. În comentariul la Evanghelia de la Matei (XXIII, 9), Sfântul Ioan Gură de Aur († 407) atrage atenția asupra seriozității cu care creștinii trebuie să privească viața, care nu este un joc de copii. Responsabilitatea față de viață, în primul rînd față de viața de aici, este, în concepția Sfinților Părinți, una dintre cele mai importante datorii morale. De aceea, creștinul trebuie să-și caute criteriile viețuirii sale nu în bunul său plac, mod de viață care s-ar întoarce împotriva lui, ci în voința lui Dumnezeu. În tratatul său împotriva lui Cels (VIII, 23), Origen († 254) afirma că viața creștinului «care se conduce tot timpul după cuvîntul lui Dumnezeu, este o sărbătoare neîntreruptă», iar în predica la Sfînta Muceniță Iulita, Sfîntul Vasile cel Mare îndemna «să nu rezumi rugăciunea ta la cuvinte, ci să te unești pe parcursul întregii tale vieți cu Dumnezeu, astfel ca viața ta să devină o rugăciune susținută fără întrerupere».

Voia lui Dumnezeu cu privire la viața omului este sălășluită și în rațiunea omului, căci în rațiunea sa, netulburată de păcat, omul găsește criteriile după care să se conducă în raporturile sale cu viața pămîntească. Acest lucru este exprimat încă din a doua jumătate a secolului al II-lea de către Atenagora Atenianul care, în tratatul său despre învierea morților (XIII), arăta că «Creatorul lumii întregi cu acea destinație a creat pe om, ca el să se bucure de o existență rațională încît, privind într-una la mărirea dumnezeiască și la înțelepciunea Lui cea mai presus de toate, să supraviețuiască desfătîndu-se în continuu de darul creației, după sfatul Celui ce l-a zidit și potrivit cu firea pe care a primit-o».

Viața este dar al lui Dumnezeu și trebuie trăită ca o rugăciune neîntreruptă în ținută de sărbătoare, cu conștiința că peste toate frumusețile sale este, în primul rînd, o datorie față de Dumnezeu și față de noi înșine. Sfinții Părinți înșiși au subliniat faptul că datoria noastră față de viață nu se consumă în abstract, ci se verifică mereu în responsabilitatea morală pe care omul o are față de întreaga creație. În raporturile sale cu celelalte creaturi, Omul își afirmă demnitatea sa tocmai și numai prin modul său de a se comporta cu creația, peste care Dumnezeu l-a pus chivernisitor. Leon cel Mare († 461) se adresa într-o predică ascultătorilor săi, spunînd: «Omule, vezi demnitatea naturii tale! Gîndește-te că ai fost creat după chipul lui Dumnezeu, care a fost stricat în Adam, dar reînnoit în Hristos. Folosește-te de creaturile văzute, așa cum trebuie să te folosești de ele...». Sau, mai departe, același autor îndeamnă pe credincioși cu cuvintele: «Folosiți-vă de diversitatea creaturilor și de întreaga strălucire a acestei lumi, atît cît vă îngăduie rațiunea și cum-pătarea».

Îndemnul la rațiune și cumpătare în responsabilitatea pe care o avem față de întreaga creație, față de viața lumii, este de mare actualitate. Viața lumii de astăzi este amenințată tocmai prin folosirea bunurilor create în alte scopuri decît cele pentru care au fost făcute. Cine se ridică împotriva rostului lumii, încercînd să tulbure bunul mers al creației de la scopul pentru care a fost zidită de Dumnezeu, se ridică împotriva lui Dumnezeu.

Fericitul Augustin († 430) afirma, în celebra sa lucrare «De civitate Dei» (XIX, 13), că «Dumnezeu, înțeleptul creator al tuturor lucrurilor și orînduitorul cel drept, care a pus neamul omenesc cel muritor drept coroană a frumuseților pămîntești, i-a dat omului bunuri potrivite vieții pămîntești: pacea acestei lumi, prin care omul poate să trăiască viața aceasta trecătoare în belșug, nevătămare și comuniune cu semenii săi; dîndu-i în același timp și tot ceea ce este necesar pentru păstrarea sau restaurarea acestei păci și ceea ce este potrivit și binevenit pentru simțurile sale: lumină, voce, aer de respirat, apă bună, precum și toate cele potrivite pentru hrană, îmbrăcăminte, îngrijire și împodobire a trupului. Și El le-a dat lor (oamenilor n.n.) aceste bunuri corespunzătoare păcii ființelor trecătoare cu o condiție precisă, ca fiecare muritor, care folosește aceste bunuri în mod drept și corespunzător, să obțină bunuri mai mari și mai plăcute, anume nimic altceva decît pacea netrecătoare, mărirea și cinstea corespunzătoare ei în viața veșnică, pentru a gusta apropierea lui Dumnezeu și a aproapelui său în Dumnezeu».

Pentru Sfinții Părinți viața, înțelegînd aici în primul rînd viața pămîntească, este un dar atît de valoros încît nu poate fi apreciat cum se cuvine decît alăturîndu-l lui Dumnezeu, așa cum face Clement Alexandrinul († circa 215), în Cuvîntul de îndemn către elini (122,1), menționînd că pentru creștin «cele mai mari bunătăți sînt Dumnezeu și Viața». Același autor adîncește, în alt loc (Stromata VII, 35, 6), raportul dintre

valoarea vieții și credința în Dumnezeu, prin aceea că pentru creștini toată viața este o sărbătoare «pentru că sintem convinși că Dumnezeu este lângă noi totdeauna și în orice loc. Lucrăm pământul lăudând pe Dumnezeu; călătorim pe mare înălțând laude lui Dumnezeu și ne ducem și cealaltă viețuire cu gândul la Dumnezeu».

Viața pămîntească este locul în care credinciosul își verifică și desăvîrșește mereu credința în Dumnezeu și dragostea față de aproapele. De aceea «una dintre dimensiunile misiunii creștine în lume este slujirea oamenilor, care are drept scop «îmbunătățirea vieții», după cuvintele lui Clement Alexandrinul (Stromata VII, 3, 2).

Dat fiind însă faptul că forma superioară de viață, spre a cărei dobîndire se îndreaptă îndemnul și strădania patristică, nu poate fi realizată altfel decît prin viețuire în condițiile lumii acesteia pămîntești, este de la sine înțeles că ceea ce prejudiciază și chiar primejduiește în modul cel mai grav viața de pe pămînt, așa cum o face războiul, primejduiește și viața viitoare spre care se tindă ca țel al viețuirii creștine pe pămînt, adică mîntuirea. Iar pe de altă parte, ceea ce ajută și favorizează desfășurarea normală a vieții aici pe pămînt, așa cum face pacea în primul rînd, aceea ajută în mod esențial și dobîndirea vieții celei veșnice prin actul mîntuirii.

În concepția Sfinților Părinți, viața veșnică stă în strînsă legătură cu viața pămîntească, astfel că dobîndirea vieții veșnice nu se poate obține decît în măsura în care folosim și îmbunătățim viața pămîntească. Sarcina creștinului de a îmbunătăți mereu viața pămîntească, de a-i asigura condițiile unei bune desfășurări, între care punem la loc de frunte pacea, este condiție spre dobîndirea mîntuirii adică a vieții veșnice.

III. — Astfel, în învățătura și practica creștină, pacea nu este o simplă convenție între oameni, ea nu este lipsa războiului sau a altor feluri de neînțelegeri, ci este o stare permanentă, un stil de viață, în care sînt implicate atît viața interioară a individului, cît și relațiile interumane. Sfîntul Ioan Gură de Aur († 407), arată în Comentariul său la Epistola Sfîntului Apostol Pavel către Coloseni (III, 4) că «în rugăciunile noastre noi cerem înger de pace și ne rugăm în toate pentru pace, căci nimic nu se poate asemăna cu aceasta. În biserici, în rugăciuni, în slujbele religioase și în salutările noastre, noi dăm expresie dorinței noastre de pace. Slujitorii Bisericii oferă de nenumărate ori pacea, în cuvintele: «Pace vouă»! Și aceasta pentru motivul că pacea este izvorul tuturor bunătăților și condiția oricărei bucurii. De aceea, și Hristos a poruncit Apostolilor ca la intrarea într-o casă să folosească acest salut, semn al tuturor bunătăților: «Dacă intrați într-o casă, să spuneți: Pace vouă» (Luca X, 5). Căci unde lipsește aceasta, totul este în zadar. Și El a spus iarăși ucenicilor Săi: «Pacea Mea las vouă, pacea Mea dau vouă!» (Ioan XIV, 27). Pacea netezește drumul dragostei. Slujitorii Bisericii nu spun numai «Pace vouă!», ci și «Pace tuturor!». Căci ne-ar ajuta dacă am trăi cu unii în pace, iar cu alții în ură și dezbinare? Ce

am cîștiga cu aceasta? În trupul omeneșc nu poate sălășlui sănătatea, dacă unele elemente sînt liniștite, iar altele tulburate, ci numai dacă există ordine, unitate și pace între toate elementele. Dacă nu toate elementele sînt liniștite în cadrul legilor care le-au fost date, urmarea este o tulburare generală. Tot așa în sufletul nostru nu poate stăpîni pacea, dacă liniștea nu cuprinde întreaga noastră gîndire. Pacea este un bun atît de mare, încît cei care fac și restabilesc pacea sînt numiți fiii lui Dumnezeu (Matei V, 9) și aceasta pe drept cuvînt, căci și Fiul lui Dumnezeu de aceea a venit pe pămînt, ca să aducă pacea, care este pe pămînt și în cer».

După această splendidă pledoarie pentru pace, marele orator capadocian trage concluzia justă că dacă «făcătorii de pace sînt numiți fiii lui Dumnezeu, atunci cei care tulbură pacea sînt fiii satanei».

Pacea cu sine și pacea cu semenii sînt, în concepția Sfinților Părinți, condițiile necesare desfășurării unei vieți normale pe pămînt. De remarcat că Sfinții Părinți nu au propovăduit doar pacea sufletească, ci au socotit că aceasta este posibilă numai în condițiile unei păci generale.

De altfel, concepția patristică despre necesitatea păcii în relațiile dintre oameni, este în mod evident de mare actualitate. Din citatul de mai sus, se poate afirma categoric că, încă de pe vremea Sfinților Părinți, Biserica creștină s-a angajat pentru ceea ce numim astăzi pacea globală. Dacă pacea este realizată numai parțial, existînd în multe părți ale lumii conflicte cărora cad mereu victime omenești, sau dacă pacea este atît de amenințată încît în orice moment poate fi grav tulburată, atunci aceasta nu e pace, mai precis, nu e un climat propice desfășurării vieții omenești în condiții normale.

În textele patristice întîlnim și atitudini clare de critică la adresa războaielor, care tulbură relațiile dintre popoare. Deși se referea la situația imperiului roman din vremea sa, Fericitul Augustin parcă ar avea în vedere politica imperialistă a unor state moderne, cînd afirmă că «fără îndoială este o mai mare fericire să trăiești în bună înțelegere cu un vecin bun, decît să transformi prin războaie pe vecinii nesupuși în sclavi» (De civitate Dei, IV, 15).

Dar, deși au avut în vedere pacea întregii lumi, care chiar și în vremea lor era mereu amenințată, arma de care dispuneau ei era de ordin moral și anume crearea unei mentalități de pace, stimularea voinței tuturor credincioșilor lor pentru apărarea și asigurarea păcii între toți oamenii. Mai mult, Sfinții Părinți au arătat că cei care tulbură pacea trebuie să înțeleagă că ei înșiși vor fi primii care vor avea de suferit de pe urma acțiunilor lor.

Sfîntul Ioan Gură de Aur, care și-a propus schimbarea structurilor sociale din vremea sa tocmai prin îmbunătățirea morală a membrilor acestei societăți, într-o Omilie la Epistola I-a către Tesaloniceni (X, 3), se adresa credincioșilor cu întrebarea: «nu știți că albina trebuie să

moară dacă rănește pe cineva cu acul său? Prin aceasta — arăta în continuare Sfântul Părinte — Dumnezeu ne învață că nu trebuie să aducem suferințe aproapelui nostru, căci astfel ne atragem propria noastră moarte».

În viziune patristică pacea are în primul rînd o dimensiune morală, pacea și libertatea nu pot fi atinse «decît printr-o luptă neîncetată și neostoită împotriva patimilor noastre», recomandă Clement Alexandrinul în *Stromate* (II, 120, 2).

Dar pacea nu este, în concepția patristică, doar o problemă personală de ordin interior, sufletesc, ea este o stare pentru asigurarea căreia creștinul trebuie să fie mereu de veghe, trebuie să lupte mereu. În aceeași lucrare, scriitorul alexandrin arată că «desăvîrșiții făcători de pace sînt aceia care păstrează neclintită pacea în orice împrejurare din viață» (IV, 40, 3).

De aceea, Sfinții Părinți au îndemnat mereu pe credincioși spre acțiune, spre luptă împotriva răului, împotriva inerției morale.

În Comentariul la Profanul 124, Sfântul Ioan Gură de Aur îndeamnă pe cititori să nu caute «o viață fără primejdii, inactivă și fără osteneală, ci o viață care nu se dă în lături în fața primejdiilor. Căci nu este același lucru a rămîne în port sau a-și demonstra măiestria pe marea furtunoasă. Unul este activ, altul somnoros și delăsător. Cel care însă a învins pericolul stîncilor înalte, sau al stîncilor abrupte pe furtună vijelioasă, sau alte pericole amenințătoare pe mare și s-a evidențiat în toate aceste lucruri și-a întărit sufletul. Căci n-ai fost trimis în lume spre a fi inactiv sau spre a trăi delăsător; și nici ca să nu ți se întîmple nimic rău, ci ca să ieși învingător din patimi. Să nu pierdem deci timpul și nici să căutăm o viață somptuoasă, căci aceasta nu este pofta unui om ales, ci a viermelui, deci vrednică mai mult de un om nevrednic decît de unul înțelept».

Viața activă este mereu recomandată de către Sfinții Părinți, mai ales pentru faptul că numai pe această cale se poate asigura adevărata pace a sufletului, care la rîndul său, prin viață activă își împărtășește roadele nu numai pentru individ, ci și pentru semenii săi. De altfel, Sfinții Părinți au precizat mereu că pacea individuală este condiție pentru pacea generală, socială, cu alto cuvînto «pacea socială, sub diversele ei aspecte, este intim conexă păcii individuale și ilăuntrice, cu care stă într-un raport genetic. De aici grija cea mare a lor pentru menținerea păcii interioare, căci tulburată aceasta dezlănțuie mizeria exterioară întruchipată în dezordine, diviziune și război. Rădăcinile interioare ale războiului din afară sînt, între altele, mînia și invidia, deși orice viciu are în ființa sa elementele tuturor celorlalte».

Pacea este deci una din condițiile de bază ale asigurării vieții în lume, ea este virtutea care aduce omului rod îndoit, prima dată prin «faloasele incomensurabile pe care le dă, ea fiind condiția indispensabilă pentru însușirea tuturor bunurilor și plăcerilor care stau la îndemîna omului: bogăție, sănătate, soție, copii, casă, părinți, prieteni, pămîntul și marea, fiecare cu bogățiile sale: grădini, vînători, băi, palestre, gim-

nazii, locuri de plăcere, locuri pentru tineret și toate născocirile plăcerii, la care se adaugă spectacolele plăcute, audițiile muzicale și tot ceea ce îndulcește viața celor în desfătări, toate acestea nu valorează nimic fără bunul păcii și invers, orice nenorocire devine suportabilă dacă e amestecată cu binele păcii» (Sf. Grigorie de Nyssa, Despre Fericiți, VII). Pacea este garanția armoniei și frumuseții universale, popoarele, orașele, armatele, familiile, căsătoriile, comunitățile se conservă prin pace și pier prin discordie (Sfântul Grigorie de Nazianz, Scrisoarea VI, 1). Pe deasupra însă, pacea capătă o a doua recompensă, aceea de a învrednici pe împlinitorul ei să devină fiu al lui Dumnezeu (Ibidem).

Date fiind întrebunțările și foloasele atât de mari ale păcii, ea trebuie cultivată prin toate mijloacele. Unul din ele este acela de a o cere lui Dumnezeu prin rugăciune, așa cum au arătat Sfinții Părinți pentru care pacea este condiția indispensabilă a vieții, climat care favorizează folosirea tuturor bunurilor, lucrul cel mai de preț al omenirii. Pacea trebuie cultivată cu străduință făcînd-o zestre individuală și dăuntrică a tuturor oamenilor și prin înțelepte stăruințe și îngăduințe transformînd-o într-o realitate socială. Potrivit gândirii Sfinților Părinți, pacea este și una din marile misiuni ale Bisericii în lume. Biserica poate împlini această misiune a ei însă numai în măsura în care ea însăși e unită și împăcată. «Un spirit împăciuitor nu unește într-o parte dezbinînd într-alta, ci le aduce pe toate laolaltă», spune Sfântul Vasile cel Mare (Scrisoarea 258).

Sfântul Grigorie de Nazianz se adresează slujitorilor Bisericii cu cuvintele: «Păstori ai turmei celei sfinte a lui Hristos, ar fi nedemn și nepotrivit lucru ca voi, care învățați pe alții să trăiască în pace, să vă războiți unii cu alții! Cum veți convinge pe oameni să trăiască în armonie, cînd voi înșivă sînteți în dezacord asupra hotărîrilor voastre? De aceea, în numele Sfintei Treimi, vă rog să înlăturați dezunirea dintre voi!» (Vezi Viața Sfântului Părintelui nostru Grigorie Teologul, P.G. XXXV, col. 300 B).

Cu aceasta am atins dimensiunea ecumenistă a păcii, respectiv a strădaniilor ce revin Bisericilor creștine pe calea apărării și asigurării păcii în lume. Cu aceasta am atins și evidențiat actualitatea atitudinii patristice față de valoarea păcii în viața omenească.

Viziunea patristică asupra valorii păcii în viața omului, ca și îndemnurile Sfinților Părinți pentru promovarea și asigurarea păcii, drept condiție pentru asigurarea și îmbunătățirea vieții pe pămînt, sînt de mare actualitate mai ales astăzi cînd pacea este atât de amenințată, încît viața omenească însăși este pusă în pericol.

Întăriți prin exemplul și îndemnul sfinților Părinți, credincioșii de astăzi sînt chemați ca prin îmbunătățirea continuă a vieții morale proprii să-și aducă aportul lor sporit la întărirea încrederii între oameni și popoare, la asigurarea păcii în lumea de astăzi, pentru a asigura o viață demnă și îmbelșugată și lumii de mine.

Pr. Dr. Viorel IONIȚA

N.B., La redactarea materialului de mai sus am folosit :

- I. G. COMAN, *Patrologie*, București, 1956.
 B. ALTANER — A. STUIBER, *Patrologie*, ediția 7-a, Herder, 1966 ;
 H. KRAFT, *Die Kirchenväter*, Bremen, 1966 ;
 A. HEILMANN și H. KRAFT, *Texte der Kirchenväter*, vol. 1—5, Kassel, 1963 ;
 Pr. Prof. LIVIU STAN, *Pentru o mai cuprinzătoare abordare teologică a problemei păcii*, în «Ortodoxia», XXVI (1974), nr. 3 ;
 Pr. MARIN BRANIȘTE, *Elogiul prieteniei și păcii la Sfinții Părinți Capadocieni*, în «Studii Teologice», VII (1957), nr. 7—8 ;
 CLEMENT ALEXANDRINUL, *Scrieri*, Partea a II-a, *Stromatele*, traducere, cuvint înaintea, note și indici de Pr. D. Fecioru, București, 1982, ș.a.

SFÎNTUL IOAN GURĂ DE AUR : PACEA ȘI PRIETENIA, VIRTUȚI PRIORITYARE, ÎN ORDINEA MORAL-SOCIALĂ A VIEȚII ÎNTREGII OMENIRI

I. TEMEIURI SCRIPTURISTICE

Scriindu-și comentariul său la epistola către Evrei, Sf. Ioan Gură de Aur venea să deruleze firul de aur al sfințelor evanghelii, iubirea, atotcuprinzătoarea iubire nou-testamentară, crăiasa virtuților, fir pe care avea să înșire pe toate celelalte virtuți, cu precădere două dintre ele, anume pacea și prietenia, statutind așa : «Multe sînt cele care caracterizează creștinismul, dar mai mult decît toate și mai bine decît toate, iubirea și pacea»¹.

Pacea și nelipsita ei însoțitoare, prietenia, sînt tot ce poate fi mai profund omnesc și de aceea ele nu trebuie să lipsească niciodată și nicăieri din lumea de pe fața pămîntului, ne învață sfîntul Ioan Gură de Aur și în același timp și experiența vieții de toate zilele a oamenilor.

Pentru toate acestea, alături de străduitorii din celelalte compartimente ale vieții omenești, în lupta lor pentru pacea a toată lumea, a stat neclintită Biserica, prin tot ce a avut ea mai de preț și mai al ei, prin afișarea poruncilor evanghelice și prin mințile cele mai luminate ale gînditorilor ei, părinți sfinți și scriitori, dintre care se numără cu deosebire sfîntul Ioan Gură de Aur, toți pornind de la încredințarea că atît pacea, cît și prietenia sînt lucruri revelate. Predica de pe munte și proferințele Mîntuitorului pentru ordinea practică, sînt de ajuns în privința aceasta².

La nașterea Mîntuitorului s-a auzit, din înaltul cerului, o cîntare de glasuri multe, care, drept început de eră nouă indicau «pacea și prietenia», ca unele care intră de acum permanent în omenire, care urmau s-o călăuzească în toate căile și treburile ei. Odată cu aceasta îi se puna și temeiul lor de primă mină, cel evanghelic. De acum încolo, toată lumea, avea să știe că pacea și prietenia sînt rînduite de cer, de Dumnezeu³.

Pacea și prietenia sînt recomandări ale evangheliilor, dar, în originea lor, ele sînt mult mai vechi, sînt, în altă ordine de idei și stări de lucruri, incluse în însuși

1. *Omilia XXXI*, 1, la Epist. către Evrei, P.G., LXIII, col. 213

2. Vezi omilia LXIV, 4, la Matei, P.G., LVIII, col. 614.

3. *Lucea III*, 14.

numele Mîntuitorului, în numele de creștin, dacă rămînem pe teren exclusiv bisericesc și tot mai vedem decît altîi, de cînd e lumea și pămîntul. Numele de Hristos și cel de creștin înseamnă, se traduce «uns cu uleiul lui Dumnezeu» subliniau apologetii Teofil al Antiohiei și Tertulian⁴⁻⁵. Tot ce este uns este lunecos și neted, luminos și plin de frumusețe. În natură totul este ca uns de lumină și de duh, adică pașnic și armonios. Sf. evanghelist Luca, sub priviri cu textul profeției lui Isaia, al acestui alt evanghelist, însă al Vechiului Testament⁶, întrevădea venirea unor vremuri cînd toate vor fi împăcate și netede, cînd toată prăpastia se va umple, și cînd tot muntele și dealul se vor surpa, cînd căile strimbe de pînă aici se vor alinia și cînd cele cu anevoie de umblat drumuri netede⁷, adică fără asperități, fără ură și vrăjmășie între om și om, cînd va începe o împărăție unică a păcii și prieteniei între toți și toate, totul indicat de înmugurirea unei mlădițe din rădăcina lui Iesei⁸.

La această stare de lucruri se referea și sf. apostol Pavel cînd îi zicea creștinismului credință lucrătoare prin iubire, același gîndindu-l și sf. apostol Iacob⁹⁻¹⁰. Principiul însă era tratat de Mîntuitorul, atunci cînd lega între ele cele două Testamente¹¹. Și nu a mai fost nimic de mirare că sf. apostol Pavel pune iubirea mai presus de credință și de nădejde¹². Și cînd închina iubirii creștine cel mai frumos capitol din antologia ei¹³. Și de mirare nici faptul că Mîntuitorul, El însuși, se identifică «tainic», în iubirea sa, cu omul¹⁴. Ca și atunci cînd, într-o dispută, se afirma, dintr-o parte, că ori de cite ori, în Noul Testament, este vorba de iubire, iubirea în cauză este, exclusiv, cea față de aproapele¹⁵. Și nu este exclus, în cazul acesta, ca unul din cei doi protagoniști, să fi avut sub priviri pe sf. evanghelist Ioan, cînd spunea: «Dacă cineva zice: iubesc pe Dumnezeu, dar urăște pe fratele său, este mincinos, pentru că cel ce nu-și iubește pe fratele său, pe care l-a văzut, pe Dumnezeu pe care nu l-a văzut, nu poate să-l iubească»¹⁶. Și același lucru l-a considerat ca atare, și sf. Ioan Gură de Aur cînd, comentînd Epistola către Evrei, sublinia: «Multe sînt cele care definesc creștinismul, dar mai mult decît orice și mai bine decît orice, iubirea și pacea»¹⁷.

Pacea și prietenia, cum s-a văzut din cele de mai sus, își au rădăcina și ființa în iubirea evanghelică. De aceea, introducînd aici o regulă, cantitativ și calitativ, oamenii trebuie să se iubească între ei, spre a fi în pace și prietenie, dar nu oricum, ci numai așa cum i-a iubit Dumnezeu¹⁸. Și tot în cuprinsul acestui cadru se așează și sf. Ioan Gură de Aur, cînd zice: «Ori de cite ori vorbesc de iubire, vorbesc de toate bunurile»¹⁹. Aceasta deoarece, în definiția ei cea mai cuprinzătoare, iubirea noastră evanghelică este «plinirea legii, legătură a desăvîrșirii, mamă a toate bunurile, început și sfîrșit al virtuții»²⁰.

4. *Către Autolic*, cartea I, 17, P.G., VI, col. 1041.

5. *Apologeticum*, III, P.L., I, col. 330.

6. *Luca*, III, 5.

7. *Isaia XI*, 6—9.

8. *Isaia XI*, 10.

9. *Galateni V*, 6.

10. II, 17.

11. *Matei XXII*, 37—40.

12. *I Corinteni*, XIII, 13.

13. *I Corinteni*, XIII.

14. *Matei*, XXV.

15. Disputa pe această temă este cuprinsă în lucrările: Harnack, *Über den Ursprung der Formel «Glaube, Liebe, Hoffnung»*, în *Aus der Friedens- und Kriegsarbeit*, Girszen, 13, și Reitzenstein, *Historia monachorum und Historia Lausiaca, Eine Studie zur Geschichte des Mönchtums und der früh christlichen Begriffe Gnostiker und Pneumatiker*, Göttingen 1916, 100, 239, 242.

16. Ioan ep. I, IV, 20 și întreg capitolul.

17. La epist. către Evrei omilia XXXI, 1, P.G., LXIII.

18. *Ioan XIII*, 34.

19. *Omilia II*, 4, la epistola II către Corinteni, P.G., LXI, 398. Vezi și *Despre laudele sf. apost. Pavel*, III, P.G.L., col. 486; *Despre advers. vieții călugărești*, III, 14, P.G., XLVII, col. 373; omilia XXXIII, 5, P.G., LXI, col. 286.

20. *Despre laudele sf. apost. Pavel*, III, P.G.L., col. 486.

Pacea și prietenia, dacă ne restringem momentan numai la comunitatea cultică a credincioșilor Bisericii, sînt tangente și adorării lui Dumnezeu. Anume, dumnezeiasca liturghie, în care accentul principal cade pe săvîrșirea jertfei euharistice, include, în primul rînd, drept pregătitoare, introducătoare, rugăciuni în atmosfera tihnită de pace și prietenie. Cei nepașnici și neprietenoși nu au ce căuta aici. La aceasta a gîndit Mintuitorul cînd a hotărît: «Cînd aduci darul tău la altar și acolo îți vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă darul tău acolo, înaintea altarului și mergi, împacă-te cu fratele tău și apoi venind adu darul tău»²¹. Cuvintele acestea au impresionat adînc pe sfîntul nostru, acest uriaș stîlp al cultului creștin al Bisericii și l-au făcut să izbucnească plin de înfiorare: «O, bunătațe, o, bunăvoință, care întrece orice cuvînt! Dumnezeu își amină cinstirea, cînd vede păgubită iubirea aproapelui, căci zice El: să se întrerupă adorarea mea, ca să fie salvată iubirea ta, căci împăcarea cu fratele tău este un adevărat sacrificiu»²².

În locul urii, Mintuitorul venea să pună, să ceară, pentru cultul său bisericesc și de toate zilele, blîndețea, învoirea, iertarea, știindu-se, din experiența lucrurilor, că răul nu se remediază cu răul, ci cu binele, cum, spre exemplu, nici focul nu se stinge cu alt foc, ca ceva protivnic naturii²³. Niciodată Dumnezeu nu îți dă în mină pe vrăjmaș, ca să te răzbuni pe el, ci pentru ca să-i fii de ajutor și spre prilej de tot mai multă virtute²⁴. Mai mult chiar, se cere rugăciune pentru el și binecuvîntare de la noi pentru el cînd te blestemă²⁵. S-ar părea un paradox, dar aceasta numai pentru cine nu cunoaște cele cerute de predica de pe munte. Legea talionului «ochi pentru ochi și dinte pentru dinte», ca și ură pentru cel care te urăște și iubire, dar numai față de cel care te iubeste, sînt de pe acum abrogate. Creștinismul, ca tot ce are mai al lui, mai propriu lui, cere pace și înțelegere, liniște și prietenie, cedare, statufînd: «Cui te lovește peste obrazul drept, tu întoarce-i și pe celălalt. Celui care voiește să se judece cu tine și să-ți ia cămașa, tu lasă-i și mantaua. Iar dacă te va asupri cineva să mergi cu el o mie de pași, tu mergi două mii»²⁶. Iar cînd vine vorba despre noul conținut al ideii de fericiere, pacea este enumerată aici în primul rînd și anume ca fapt îndumnezeitor. Este lege decretată de însuși Dumnezeu, ca unul care, în nesfirșita lui bunătațe, își «răsare soarele Său peste răi și peste buni și trimite ploaie peste drepti și peste nedrepti»²⁷.

Pace și prietenie, într-o măsură sau alta au mai fost în lume, dar, ca fapte de tratate, au fost intermitente și contractuale. O pace și o prietenie nu s-au văzut definitive niciodată, totul fiind în funcție de sinceritate sau de nesinceritate, de bunăcredință sau de rea-credință. De aceea nu degeaba s-a zis: «fereste-mă Doamne de prieteni, că de vrăjmași mă apăr eu singur». Și *osteo posto* măsură de regretabil că duhul acesta de nestabilitate, de suspiciune și de neîncredere nu s-a stins de tot, cu toate eforturile făcute de era noastră evanghelică. Pacea și prietenia erau și sînt lucruri dumnezeiești și, ca atare trebuie mereu îmbrățișate cu gînduri dumnezeiești^{28, 29, 30, 31}.

II. REGULA CREȘTINISMULUI ÎNTOCMAI.

Ca moralist eminent al lumii creștine și ca atașat sufletesc la o filozofie mai înaltă și mai morală decît filozofia obișnuită³², rezultată din adevărata cunoaștere a

21. *Matei V*, 23—34.

22. *Omilia XVI, 9 la Matei*, P.G., LXVII, col. 248—250.

23. *Vezi omilia LI, 2*, la Ioan, P.G., LIX, col. 286 și la *Facere*, omilia LVIII, 5, P.G., LIV, col. 512.

24. *Vezi omilia I despre David și Saul*, P.G., col. 683.

25. *Matei V*, 43—44.

26. *Matei V*, 39—41.

27. *Matei V*, 9 și *V*, 45.

28. *Ioan XIV*, 27.

29. *Ibidem*.

30. *Eleseni*, IV, 1—2.

31. *Eleseni*, IV, 1—3.

32. *Vezi omilia I, 5*, despre David și Saul, P.G., LIV, col. 683 și împotriva adversarilor vieții minăstirești, I, 6, P.G., XLVII, col. 328.

lui Dumnezeu³³, sf. Ioan Gură de Aur înscrie „pacea și prietenia, în opera sa, ca pe roduri imediate ale atotcuprinzătoarei iubiri evanghelice³⁴. De pretutindeni, din opera sa predicatorială, respiră și se impune» puterea morală a Evangheliei³⁵ și neobositul lui zel de a aduce jos, la oameni, taina filozofiei celei de sus, în felul unui torent vijelios, care coboară din piscurile megieșe cu cerul și care aduce, în adâncimi, aburii înălțimilor³⁶.

În doctrina sa practică despre pace și prietenie, sf. Ioan ia ca bază și punct de plecare, sfintele evanghelii, acolo unde sînt înfățișate drept forțe dirigente ale moralei sale sociale. Dar rămîne, în același timp, și ucenic al sfîntului apostol Pavel, care, cum singur o mărturisește, a fost ca un al doilea Hristos³⁷ pentru el. De la el, de la Sf. Pavel, a învățat că prin nimic altceva nu imităm mai bine pe Dumnezeu decît prin străduințele noastre pentru binele obștesc și prin îngrijirea de tot ce este de folos la toți³⁸. De la acesta a învățat cele patru puncte cardinale în care se manifestă iubirea noastră evanghelică, anume ca plinitoare a legii, ca legătură a desăvîșirii, mamă a tuturor bunurilor și ca început și sfîrșit al virtuții³⁹. De la acesta a învățat el aceea că iubirea și pacea sînt totul, trebuie să fie totul pentru omenire⁴⁰ și tot de acolo a învățat să socotească creștinismul drept instituție și minister al harului și al păcii⁴¹⁻⁴². De aici a deprins el ordinea practică a vieții și cele două părți componente ale învățăturii cum că creștinismul este o dublă cunoaștere: a dogmelor și a virtuții⁴³⁻⁴⁴.

Așa punînd el problema păcii și înfrățirii universale, sf. Ioan Gură de Aur poate fi considerat un mare umanist al lumii creștine. Omul hrisostomic este, dincolo de evanghelii, omul paulin, omul după măsura, după statura lui Hristos. «Omenia», în care se țes virtuțile evanghelice, pe fondul general al păcii și prieteniei, rămîne cuvîntul cel nobil al predicii sale, al vieții și al străduințelor sale de primă linie. În aceasta, în «omenie», în «bunătațe», stă caracterul omului în genere⁴⁵. Totul stă în comuniunea cu aproapele⁴⁶. Aici, în acest umanism, la înfăptuirea căruia concură pacea și prietenia, în acest fapt de comuniune stă regula creștinismului în sine, înlocmai, în tot ce este el între altele⁴⁷. Prin pace și colaborare, prin comuniune și prietenie, iubirea, prin care, mai mult decît prin orice, este continuu la ea acasă, în inima Evangheliei adică, se împodobește cu toate culorile virtuților și se face de o inegalabilă frumusețe⁴⁸. Caldă din firea ei, se face acum și mai caldă⁴⁹. «Din pricina păcii, în vederea păcii, sublinia de pe poziție fermă sfîntul nostru, sîntem

33. Vezi pr. Gh. Tilea, *Filosofia faptelor*.

34. Vezi, la Epist. către Evrei omilia XXXI, 1, P.G., LXIII, col. 213.

35. Vezi F. Lichtenberger, *Encyclopedie des sciences religieuses*, art. Chrysostomus, III, 1878, Paris, p. 174—175.

36. Vezi Scheinwiller, *Zwei Leuchten des geistlichen Beredsamkeit in der altchristlichen Kierche*, in *Theologisch-Praktische Quartalschrift*, Linz, 1902, LV, 343.

37. Vezi Fernand Martin, *St. Jean Chrysostome, Dialogue sur le sacerdoce, Discours sur le Mariage, Lettre à une jeune veuve*, introd. III—IV.

38. Omilia III, *Despre laudele sf. apostol Pavel*, P.G., L, col. 483.

39. *Idem*, col. 486. 40. *Galateni*, V, 6.

41. Omilia XXXI, 1, la epist. către Evrei, P.G., LXIII, col. 218.

42. Vezi La psalmul XLVII, 1, P.G., LV, col. 222.

43. Vezi *Despre preoție*, cartea IV, 379, P.G., XLVIII și omilia XIII, 4, P.G., LXII, col. 276. 44. Vezi omilia LXIV la Matei, cap. 4, P.G., LVII, LVIII, col. 614.

45. Vezi La epist. I Corinteni, omilia IX, 4, P.G., LXI, col. 81.

46. Matei XXV.

47. Vezi omilia XXV, 3, la epist. I Corinteni, P.G., LXI, col. 208.

48. Vezi Omilia XXXIII, 1, la epist. I Corinteni, P.G., LXI, 275.

49. Vezi Omilia IX, 3, la epist. către Efeseni, P.G., LXII, col. 73.

un singur trup și tocmai de aceea trebuie să trăim în pace unii cu alții»⁵⁰. Și spiritul acesta al trăirii omenirii în pace, în concordie, subliniază el mai departe, nu ne provine numai din harul evanghelic, adică de la Mîntuitorul și de la sfinții apostoli, ci mai întii de la natură și de la felul în care sîntem orînduiți din punct de vedere social. Dumnezeu, spune sfîntul Ioan, nu a creat numai un singur om și chiar atunci cînd l-a creat singur, s-a mirat cînd l-a văzut că caută în jur nehotărît, vag, ca atunci cînd mai trebuie, cînd mai lipsește ceva. Într-adevăr, căuta un alt om, un tovarăș, simțea nevoia de comuniune cu altceva și i-a dat, pe loc acest tovarăș, de data aceasta o consoartă și a umplut astfel golul intolerabil din jur. «Pentru rațiunea aceasta, continuă sfîntul nostru, pentru aceasta, într-adevăr, clădim orașe, piețe publice, case, ca să fim laolaltă, nu numai prin legătura de locuință, ci și prin legătura iubirii reciproce»⁵¹. Și această idee de unitate decurge și din numele nostru global de creștini. Pe lângă numele propriu al fiecăruia, mai avem și acest nume comun care, pe lângă ideea de unitate, cuprinde în el și pe cea de demnitate⁵². În iubire, în pace și prietenie, în unire, nimeni nu mai poate fi umil, ci nobil și demn. Această demnitate a tot omul există, este valorificată numai în vremurile de pace și prietenie generală.

Mîntuitorul s-a intrupat din iubire nemărginită față de omenire. În aceasta rezidă, mai ales, ideea de fraternitate. «Nu de altundeva ne-am făcut frați, decît din iconomia legată de intruparea lui Hristos, spune sfîntul Ioan Gură de Aur, acum cînd estimează la maximum această idee atît de scumpă predicii sale, decît din aceea că Dumnezeu s-a făcut om, lucru prin care se explică și faptul evanghelic»^{53,54}. Și tocmai de aceea este evanghelia carte a păcii. Și dacă ni s-a vestit Evanghelia păcii, atunci, concludem el, să ducem o viață adecvată tuturor bunurilor care concură la stabilirea și durarea păcii⁵⁵. Hristos este și Dumnezeu al păcii, spune, în continuare sfîntul Ioan. Cînd apostolul zice «har vouă și pace», salutul acesta aducător de nenumărate bunuri, el nu a făcut decît că a reluat salutul lui Hristos, cînd a intrat la apostoli. Și salutul, sub forma aceasta a rămas și al Bisericii, chiar din clipa pășirii ei în lume⁵⁶. Și același lucru îl cuprinde și celălalt salut apostolic: «Dumnezeu iubirii și al păcii va fi cu voi»⁵⁷. Aceste cuvinte de pace privesc tot pămîntul, pe care îl unesc cu cerul, făcînd din oameni ingeri⁵⁸.

Spre a-și temeinicii tot mai tare propunerile, cu privire la un trai omenesc tot mai pașnic, mai tihnit și mai prietenos, sf. Ioan Gură de Aur zăbovește cîteva clipe în viața creștinilor din comunitatea timpului apostolic, cu care se mîndresc Faptele Apostolilor. Pe atunci, pacea și prietenia erau la largul lor. Mai apoi, spune el, referindu-se la secolul său, aceste două mari virtuți erau mai mult vorbe decît realități și, de aceea îndemna cu cuvintele: «nîmîc nu edifică mai bine pe om și societatea în care trăiește, decît orînduirea dreaptă, adusă de pace și iubire»⁵⁹. În societățile anterioare, remarca el, apropierea dintre oameni era socotită după un grad relativ de prietenie și faptul dăinuia și în vremea sa, de la amic la amic. Creștinismul deplasează lucrul, învățînd că pacea și prietenia trebuie stabilite pe bază

50. *Omilia VIII, 3, la epist. către Coloseni*, P.G., LXII, col. 355.

51. *Vezi omilia XIX, 1, la Ioan*, P.G., LIX, col. 119—120.

52. *Idem*, col. 122, cap. 3.

53. *Vezi Omilia XXXVIII, 1, la epist. I Corinteni*, P.G., LXI, col. 323.

54. *Eleseni*, VI, 15.

55. *Vezi Omilia XXIV, 1—2, la epist. către Eleseni*, P.G., LXII, col. 168—170.

56. *Omilia I, 4, la epist. către Romani*, P.G., LX, col. 399.

57. *II Corinteni*, XIII, 11.

58. *Vezi Omilia XXX, 1, la epist. II Corinteni*, P.G., LXI, col. 606.

59. *Vezi Omilia XXXVI, 5, la epist. I Corinteni*, P.G., LXI, col. 313.

de raport unitiv, de la mădular la mădular «în unul și același trup, ca mădulare și părți unul ale altuia»⁶⁰, «căci toți sîntem botezați într-un singur trup»⁶¹, «nimeni neurîndu-și propria sa carne»⁶². Nu trebuie, mai departe, neglijată nici ordinea lucrurilor: lumea este locuință comună la toți; un singur soare îi încălzește și varsă lumină îndeobște; cerul este, fără vreo discriminare, acoperămint pentru toată lumea, iar pămîntul o singură masă⁶³. În ansamblul acestui uriaș trup omenesc, care este societatea, continuă el, reluînd ideea, unul, singularul se plurifică. Cînd doi sau zece membri sînt uniți între ei, atunci unul nu mai poate fi unul ci, deși în aparență unul, el rămîne, devine, în realitate, o cantitate de doi sau zece. Cînd se întîmplă să se facă față asalturilor unui vrăjmaș, unul nu se mai războiește cu acela ca unul, ci ca doi sau ca zece. Și chiar dacă din numărul acesta se întîmplă să fie lipsă unul, lipsa nu se resimte, frontul ținîndu-l ceilalți, care sînt majoritatea. Și tot această unitate masivă adusă în cauză, omul singular este ca și cum ar dispune de douăzeci de mîini, de douăzeci de ochi, de douăzeci de picioare. În ce privește puterea de luptă este și ea mult mai mare, singularul manifestîndu-se ca un om cu zece suflete⁶⁴.

Pacea și prietenia, aflăm mai departe, sînt bunuri inegalabile. Fără ele, lumea este un conglomerat în neorînduală. O gazdă, spune sf. nostru, primește în casă pe un călător și îi pune masă cu de toate. După obiceiul evanghelic, călătorul urează, de la intrare: «pace casei acesteia»⁶⁵. Față de această urare, cel care a primit și ospătat pe călătorul acela, el, gazda, a dat mult mai puțin decît i-a dat lui călătorul ospătat: i-a dat prilej de nenumărate bunuri⁶⁶.

Pacea, prietenia și liniștea, adusă de pace și de prietenie, sînt bunuri de mare preț și de largă vedere în spiritualitatea creștină, spune sf. Ioan al nostru. Creștinismul a început în lume, anonim și în liniște. Nașterea Mîntuitorului s-a produs, cum se știe, fără zgomot și fără a fișaj, ca și Evanghelia, de altfel. Așa se cădea, sū între și să se instaureze în lume, o religie care avea să fie a păcii și a liniștii, de care a suspinat, de nenumărate ori omenirea⁶⁷. Răspînditorii ei, sfinții apostoli, oameni din popor, simpli, muncitori, au mers și ei pe aceeași cale, urmînd exemplul învățătorului lor, care și-a proiectat principiile de fond ale moralei sale evanghelice în liniște și în modestie, începînd cu Predica de pe munte, care ni se impune prin liniștea cadrului ei natural, în care a fost rostită. Totul a fost aici premers de marea virtute a umilinței. A fost rostită într-un loc pustiu și departe de vreo așezare omenescă. Nu s-a ales vreun oraș mare, Ierusalimul, de pildă, sau vreun palat, sau vreo tribună cu renume, ori vreo piață publică, ci un loc de tihnă și de smerenie, situații atît de potrivite cu religia umilinței și a liniștii⁶⁸. Este aici vorba, în primul rînd, de pacea interioară, izvorită din cunoașterea lui Dumnezeu și din însușirea virtuții. Fără această liniște interioară individuală, pacea din afară, fie ea toată laolaltă, este lipsită de efecte morale⁶⁹.

Dar, subliniază sf. Ioan Gură de Aur, ca să fie pace, trebuie să fie și prietenie, bună-înțelegere⁷⁰. Și ea, pentru a se ajunge la o pace bună, adică sinceră, trebuie să fie tot sinceră, adică devotată. Numai așa se pot avea garanții de viață. Nu

60. *Romani*, XII, 5. 61. *I Corinteni*, XII, 13. 62. *Eliseni*, V, 29.

63. *Omilia XV*, 3, *la Ioan*, P.G., LIX, col. 101—102.

64. *Vezi Omilia LXXVIII*, 4, *la Ioan*, P.G., LIX, col. 425. 65. *Matei X*, 12.

66. *Vezi Văduva să fie aleasă*, 14, P.G., LI, col. 334.

67. *Contra iudeilor și a neamurilor*, 3, P.G., XLVIII, col. 816.

68. *Vezi Omilia XV*, *la Matei*, P.G., LVII, col. 223.

69. *Vezi La Psalmul IV*, 11, P.G., LV, col. 58.

70. Louis Segond, *La Sainte Bible*, Paris, 1926, *Luca*, II, 14.

avem siguranță nici de la averi, nici de la arme, nici de la fortărețe și nici de la orice fel de obstacole, presărate în calea vrăjmașilor⁷¹. În materie de prietenie, continuă el, trebuie să fim cât mai compacți, cât mai denși, spre a nu mai rămâne vreo spărtură, vreo breșă, prin care să pătrundă vreun rău din afară. Singur acest gen de prietenie trebuie să fie între oameni și singur el îi face de un preț exclusiv pentru noi⁷². Un prieten adevărat, mai departe, este un balsam pentru viață, un acoperămint tare, este omul de care nu te mai saturei privindu-l și este mai de dorit chiar și decît lumina zilei. Mai bine să se stingă lumina soarelui, spunea sfântul nostru, decît să fim lipsiți de un atare prieten. Mai bine în întuneric, decît fără asemenea prieteni. Felul acesta de prietenie depășește, de multe ori pînă și afectivitatea naturală dintre părinți și copii. Este vorba de prietenia de factură evanghelică, dar ea este destul de rară între oameni. Întreagă de tot ea este deocamdată în cer. Și poate fi totuși și pe pămînt⁷³. Altfel ar fi o grea și simțită pierdere pentru tot neamul omenesc⁷⁴.

III. PACEA ȘI PRIETENIA ÎN ORDINEA CULTICĂ

Pacea și prietenia, ca expunere, sînt desfășurate de sf. Ioan Gură de Aur și în ordinea cultică a vieții creștine, cu precădere în dumnezeiasca liturghie, ca una care, ca și noțiunea de Biserică, include ideea de comunitate, de societate.

Cu primele ei cuvinte, ca prolog, dumnezeiasca liturghie cere, cu glas solemn de solemnă rugăciune, pace între oameni, prietenie, unire, liniște și bunăstare pentru toată lumea, rugăciune pe care o face pînă și pentru văzduh. Ecteniile, presărate în ea, sînt între altele și cereri de pace în lume și prezența în ea, în lume, a unui înger de pace, păzitor sufletelor și trupurilor noastre. Anunțarea citirii din evangheliu se face tot prin invocarea unui climat de pace și de liniște. Cînd preotul mai mare intră în biserică, în vremea cultului, el nu se așează pe scaunul sînt și nici nu se ridică din el, pînă nu cere de sus și pînă nu împărtășește tuturor dumnezeiasca pace, produs al concordiei spirituale⁷⁵. Dar momentul cel mai de seamă al păcii noastre cultice, este vorba de cel din cuprinsul dumnezeieștii liturghii, este cel din preajma prefacerii darurilor. Și pacea mai este cerută și la finele dumnezeieștii liturghii, cînd se aude poftirea «cu pace să ieșim». Prețutîndeni cerem pacea, exclamă sfîntul nostru, prin o recapitulare parcă a lucrurilor și aceasta pentru că nimic nu o egalează: o cerem în biserici, în rugăciuni de îndurare dumnezeiască, în salutarile cultice... De ce? Fiindcă ea este maica tuturor bunurilor, materie și prilej de bucurie, fapt pentru care și Hristos a poruncit ca la intrarea prin case, să pronunțe vorba aceasta ca pe un simbol al bunurilor (Matei X, 12). «Așa do maro bun este pacea, mai departe, încît înfăptuitorii ei și luptătorii pentru realizarea ei sînt chemați fiii lui Dumnezeu, și pe drept cuvînt, căci de aceea a venit pe pămînt, ca să împace între ele pe cele de pe pămînt și pe cele din cer. De aceea, cum să nu fie de mirare, dacă, după ce am auzit de atîtea ori în liturghie, că avem pacea, noi să ne războim unii cu alții», continuă sfîntul nostru⁷⁶.

Spuneam că momentul de vîrf al păcii, pe linie de cult, este cel din preajma săvîrșirii sfintei împărtășanii. Evlavia euharistică este temeinicită pe credință, pe

71. Vezi *Omilia X, 7, Contra Anomeilor*, P.G., XLVIII, col. 194.

72. Vezi *Omilia XIV, 1—2, la epist. către Elesenii*, P.G., LXII, col. 101—102.

73. Vezi *Omilia II, 3—4, la epist. I către Tesaloniceni*, P.G., LXII, col. 403—405.

74. Vezi *Omilia II la epist. I către Timotei*, P.G., LXII, col. 509.

75. *Către cei care postesc ziua de Paști, omilia III, 6, contra Iudeilor*, P.G. XLVIII, col. 870.

76. *Omilia III, 4, la epist. către Coloseni*, P.G., LXII, col. 322—323.

unire deplină, curăţenie şi împăcare. Ca sacrificiu de împăcare, acestea sînt cerute cele dintii aici. Nu ne putem înfălişa, nu putem sta în preajma ei, dacă nu am făcut mai intii «rugăciuni încordate şi sărutări frăţeşti şi o pace tare»⁷⁷. De aceea ni se cere imperios, ca fapt premergător, o arătare sinceră a păcii dintre noi şi în noi şi refortificarea ei. Este vorba de un obicei cultic străvechi, păstrat pe alocurea şi în zilele noastre, dar de regulă între liturghisitori, este sărutarea păcii, «această cutremurătoare îmbrăţişare reciprocă şi semn de adunare şi unire frăţească în Hristos»⁷⁸, semn de unitate creştină la maximul ei⁷⁹.

Vorbind despre actul cultic «sărutarea păcii», în cadrul imediatei pregătiri euharistice, sfîntul Ioan Gură de Aur o arată ca existentă şi dorită de evlavioşii culticii ai veacului său şi a dorit-o şi el deopotrivă sinceră şi eficace şi i-a urmărit efectele şi în afara sfîntelor incinte. Adînc cunoscător al mişcărilor oamenilor între semenii lor, el a constatat cu durere că nu întotdeauna cei care o practicau erau sinceri la infinit şi consecvenţi. A observat adesea că această sărutare se făcea numai cu gura, nu şi cu inima şi cu toată conştiinţa, fiind doar simulată şi pentru salvarea aparenţelor, fapt pentru care, spunea el, cu toată mîhnirea, nu era departe de «sărutarea lui Iuda»⁸⁰. Gura noastră, această primă poartă prin care pătrunde în fiinţa noastră Domnul cel euharistic, trebuie să fie plină de harul acestei «sărutări sfînte şi pe deplin frăţească. Numai cu o astfel de pregătire este cuviincios să ne arătăm împăcarea cu fraţii şi unirea reală cu Hristos»⁸¹.

Sacrificiu de pace, dumnezeiasca euharistie cere să nu se apropie de ea cu prefacere şi cu răutate. Năvălirea diavolului în Iuda arată că așa se întîmplă cînd cineva se apropie de Domnul cu nevrednicie. De aceea, insistă sf. Ioan, «dă cuvenita vrednicie pricinii acestei jertfe. Hristos zace mort. Din a cui pricină şi de ce a fost omorît? A fost omorît ca să împace naturile cele cereşti şi cele pămîntesti. Şi-a dat sufletul pentru cei care se urau între ei şi tu ţii vrăjmăşia mai departe... Şi dacă așa stau lucrurile, atunci după care lege vei putea să te apropii de cina păcii?... Căci jertfa aceasta a fost instituită pentru păstrarea păcii tale cu fratele tău, iar tu nu umbli pe calea păcii, zadarnic mai iei parte la jertfă, fiindcă zadarnică ţi se face fapta aceasta. Împlineşte mai intii pricina pentru care s-a săvîrşit ea şi atunci te vei bucura de ea așa cum se cuvine. Din pricina aceasta s-a pogorît din cer Fiul lui Dumnezeu, ca să împace natura noastră cu Domnul ei, căci zice, fericiţi făcătorii de pace, căci chiar fii ai lui Dumnezeu se vor chema... Tocmai de aceea te cheamă făcător de pace Fiul lui Dumnezeu şi tocmai de aceea, în vremea jertfei, El nu mai face pomenirea vreunei alte învăţători, fără numai a aceleia a împăcării cu fratele, arătîndu-ne că lucrul acela este mai mare decît celelalte. De aceea să ne amintim fraţilor întotdeauna de cuvintele acestea ale Lui, adică de sfîntele sărutări ale păcii, de cutremurătoare îmbrăţişări ce ni le dăm între noi. Să ne facem toţi ca un singur trup, nu pentru că ne-am amesteca trupurile unele cu altele, ci unindu-ne sufletele prin legătura iubirii între noi»⁸².

Oprind aici lucrurile, nu înseamnă că am epuizat toate locurile în cauză, ele fiind mult mai multe, într-o operă alit de întinsă, cum este cea a Sfîntului Ioan

77. *La Naştere* 7, P.G., XLIX (49), col. 360—362.

78. *Vezi Omilia I, 6, Despre trădarea lui Iuda*, P.G., XLIX, col. 382.

79. *Vezi Omilia XV, 3 la Ioan*, P.G., LIX, col. 102. În legătură cu sărutarea păcii să se vadă, pentru orientali, Ioannes Michael Hanssens, *Institutiones liturgicae de ritibus orientalibus*, III, *De missa rituum orientalium*, pars altera, Romae 1932, 317—330.

80. *Vezi Omilia I, 6, despre trădarea lui Iuda*, P.G., XLIX, col. 382.

81. *Vezi Omilia XVIII, 3, la epist. II Corinteni*, P.G., LXI, col. 606—607.

82. *Vezi Omilia I, 6, despre trădarea lui Iuda*, col. 380—381, XLIX.

Gură de Aur. Sperăm că nu am omis esențialul, lucru pe care, de altfel l-am și urmărit.

Și acum, încercînd să facem o recapitulare, sf. Ioan Gură de Aur ni se impune ca unul real cuprins în cea de a șaptea fericire a Predicii de pe munte, ca făcător de pace, ca unul dintre marii luptători pentru pacea a toată lumea, ca un om dumnezeiesc. Mina de diamante de virtuți a atotcuprinzătoarei iubiri evanghelice a fost din belșug și cu succes explorată de el. Din livada evanghelică, împeștriată cu tot felul de flori, care mai de care mai frumoasă, mai mirositoare și mai atrăgătoare⁸³, marele nostru moralist a adunat și a dat societății buchetul de flori de pace și de prietenie, de colaborare sinceră și de înțelegere, peste oricare altă barieră. Toate aceste sfătuiri ale sale, deși cu multe veacuri în urmă, rămîn mereu actuale și de moment de vîrf și cu cerneală încă neuscată. Puterea cu care a poftit omenirea la marele banchet spiritual întins ei cu atîta abundență de texte scripturistice, și-a luat-o, apreciem concludiv, din două texte: cel în care vedem pe Mintuitorul oricînd gata să renunțe la adorarea lui cultică, în schimbul păcii și prieteniei între toți și toate (Matei, V, 23—24) și cel în care sfîntul apostol Pavel cere imperios omenirii să nu lase să apună soarele peste neînțelegerile și răutățile ei (Efeseni, V, 26), deoarece felul acesta de boli necesită o grabnică și completă vindecare⁸⁴. Să nu se lase nimic pe mîne, fiindcă ajunge și așa zilei răutatea ei (Matei, VI, 34). Și, mai ales, spre a se înlătura orice fel de învrăjbitură în lume, să nu se alerge la șarpe în dauna porumbelului^{85, 86}.

Pr. Gh. TILEA

UN DIALOG PENTRU APĂRAREA PĂCII

Federația Bisericilor protestante din Elveția, reprezentată prin delegații săi la Adunarea din toamna anului 1983, a ascultat documentul lucrat de pastorul Edouard Wildbolz, secretarul Comisiei de lucru a Federației, care se intitulează: «Să instaurăm pacea, să păzim pacea».

Ședința Adunării s-a ținut la Soleure — Elveția — la 27 septembrie. Documentul prezentat de pastorul Wildbolz, cumulînd reflexiunile comune ale Federației, din ultimii trei ani, se va publica de Institutul de Etică socială. Federația speră că acest document să stea la baza unor ample discuții, la scară națională, care să facă să progreseze spiritul antirăzboinic.

Se preconizează ca dialogul pentru pace să fie unul din punctele ce vor figura pe ordinea de zi a viitoarei Adunări a Federației, care va avea loc între 17 și 19 iunie 1984. (S.P.P. Nr. 35/1983).

TEMEIURI BIBLICE ȘI PATRISTICE ALE SLUJIRII VIEȚII ȘI PĂCII

A. TEMEIURI BIBLICE

Cele mai nobile năzuințe ale lumii din toate timpurile au avut în vedere triumful vieții și al păcii pe acest pămînt, coordonate de bază ale unei societăți animate de dorința de a urca pe piscurile propășirii materiale și spirituale. De binefacerile lor se bucură orice om și ele își

83. Vezi *Omilia I către poporul antiohian*.

84. Vezi *Omilia XVI, 10, la Matei*, P.G., LVII, col. 251.

85. Vezi *Omilia XII, la Matei*, P.G., LVII, col. 205.

86. *Idem*, 4, Col. 207.

arată din plin utilitatea și necesitatea, mai ales cînd în lume domină duhul dragostei și al frățietății, adică climatul roditor al păcii și buneii înțelegeri între popoare. ☞

Realitatea acestor adevăruri se desprinde din prezența numeroaselor lor lucrări de artă și de literatură, create în liniște de inteligența omului în decursul vieții sale pămîntești. Amprenta lor fiind evidentă în toate secolele, este firească setea omenirii după ele, deoarece numai prin ele își poate păstra firul existenței sale în timp și spațiu, tinzînd mereu spre lucruri care-i asigură perpetuarea sa, în istorie.

Din experiența sa multimilenară, omenirea și-a dat seama că menirea ei este de a sluji cu multă energie viața și pacea, care au fost tulburate de multe ori din cauza celor stăpîniți de pofta de a răpi bunurile și libertatea semenilor lor. Pentru promovarea lor au militat nenumărate minți luminate și, în mod cu totul special, aghiografii Vechiului și Noului Testament. În scrierile lor inspirate de Duhul Sfînt, cele două noțiuni ocupă un loc de seamă, întrucît ele sînt lăsate spre binele și fericirea omului. De aceea ele constituie pilonii spirituali ai învățaturii creștine propovăduite și apărute în toate vremurile de slujitorii sfintelor altare.

I. VECHIUL TESTAMENT

☞ În lumina Sfintei Scripturi, cei doi termeni au o adîncă semnificație religioasă-morală, pentru că Dumnezeu este Cel ce face ca totul să vieze și să meargă pe făgașul armoniei, iar omul să ia aminte la îndatorirea lui ca în această lume să fie un consecvent susținător și iubitor de viață și de pace. Chiar din primele pagini ale cărții Facerea se spune că Dumnezeu l-a făcut pe om din pămînt «Și a suflat în fața lui suflare de viață, și s-a făcut omul ființă vie» (2, 7). Viața omului este un dar al lui Dumnezeu pe care trebuie să-l păstreze ca pe cel mai bun odor al său în această lume și să-și dea seama că numai prin promovarea ei își păstrează nealterat «chipul și asemănarea» (Facerea 1, 26) lui cu cel Atotputernic. Această învățătură străbate ca un fir roșu cărțile Sfintei Scripturi și ea este nedespărțită de concepția de pace, care a fost rîndită de Dumnezeu spre binele creaturii sale, în special pentru fericirea și progresul material și spiritual al omului.

Despre noțiunea de pace avem nenumărate texte biblice, începînd tot cu prima Carte a Pentateuhului, unde întîlnim dovezi despre existența ei în Paradis, cînd primii oameni, înainte de a cădea în păcatul neascultării, erau în bune relații cu Dumnezeu și cu natura înconjurătoare. Existența ei în Paradis dovedea libertatea deplină a protopărinților noștri de a asculta și de a împlini voia lui Dumnezeu. Din cauza căderii primilor oameni în păcat s-au stricat bunele raporturi dintre ei și Creator, de aceea restabilirea atmosferei pacificatoare se va datora exclusiv Fiului lui Dumnezeu, Care va lua trup omenesc pentru a elibera omenirea de sub jugul păcatului, oferindu-i astfel posibilitatea, de a moșteni împărăția Cerurilor în care intră toți cei ce au fost slujitorii vieții și ai păcii.

Pentru a înțelege mai bine rostul și utilitatea acestor temeuri în viața credinciosului, cît și pentru a ne face o imagine cît mai largă și

cuprinzătoare asupra lor este necesar să prezentăm mai întâi dovezi din Sfânta Scriptură și apoi din Sf. Tradiție.

↳ După învățătura vechitamentară, omul a fost singura făptură creată în chip special de Dumnezeu după chipul și asemănarea Sa, pentru ca el să fie conștient de înalta sa misiune pe care o are față de Ziditorul său și lumea înconjurătoare. Peste trupul său material Dumnezeu «a suflat în nările lui suflare de viață și s-a făcut omul cu suflet viu» (Facere 2, 7). El este alcătuit din două elemente: trup și suflet, ultimul avînd o înrudire specială cu Dumnezeu, așa după cum ne învață Sf. Grigorie de Nyssa, «Omul este înrudit cu Dumnezeu»¹.

Avînd chipul lui Dumnezeu în el, omul tinde prin sufletul său spre Cel ce l-a făcut, adică se află într-o relație vie cu izvorul vieții celei adevărate. Dubla sa prețuire din partea lui Dumnezeu se observă din faptul că a fost făcut în ultima zi a creației după chipul divinității, iar în urma căderii în păcat, i-a promis un izbăvitor (Facerea 3, 15), care va fi însuși Fiul Său Cel Unul-Născut, întrupat pentru a-l îndumnezei și a-l reșeza în centrul creației și al istoriei².

Este adevărat faptul că termenul ebraic de «chayim» desemnează viața sub toate sensurile sau principiul vieții prezent la toate viețuitoarele. Cînd se referă la om, el indică sensul de viață pămîntească (Facerea 7, 11; 23, 1; Ieșirea 6, 20; Deuteronom 4, 9; 6, 2) ce trebuie să fie plină de bunuri materiale (Facere 2, 9; 24, 1; Iov 35, 7)³. Viața este plină de vigoare atunci cînd omul trăiește în conformitate cu prescripțiile divine, considerate pe drept cuvînt de psalmist ca niște cărări ce umplu de veselie inima celui credincios (Ps. 15, 11).

În planul mîntuirii, viața pămîntească are importanța ei, de aceea în acest sens înțelegem hotărîrea lui Dumnezeu de a elibera pe poporul său de sub robia egipteană și de a-i purta de grijă în drumul său spre Țara făgăduinței (Ieșirea 16—17), unde profeții i-au vestit continuu voia divină, îndemnîndu-l să asculte de Iahve. Poruncile divine au în vedere bunele raporturi dintre Dumnezeu și om, de aceea cu un înțeles figurativ ele apar ca niște căi ale vieții (Proverbe 2, 19, 10, 17) ce trebuie respectate cu frică de Dumnezeu sau «izvorul de viață» ce-l salvează de la cursele morții (Proverbe 14, 27). De asemenea, ele trebuie împlinite și cu dreptate căci «pe cărarea dreptății este viața și pe calea pe care ea o însemnează: nemurirea» (Proverbe 12, 18).

1. Sf. Grigorie de Nyssa, *Oratio catechetica*, 5, în «Patrologia greacă», (P.G.), vol. XLIV, col. 21 C—D, apud Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. 1, București, 1978, p. 388—389.

2. Pr. Lect. Dumitru Radu, *Spiritualitate și slujire la Sfinții Trei Ierarhi*, în «Studii Teologice», an. XXVI (1974), nr. 3—4, p. 185; Diac. N. Balca, *Concepția despre lume și viață la Fericitul Augustin*, în «Studii Teologice», an. XIV (1962), nr. 3—4, p. 190—191.

3. Gerhard Lisowski, *Konkordanz zum Hebräischen Alten Testament*, ed. II, Stuttgart, 1958, p. 486; Ion V. Georgescu, *Legămîntul meu este un legămînt de viață și de pace*, în «Biserica Ortodoxă Română», an. LXXXII (1964), nr. 5—6, p. 472—473.

Strîns legată de noțiunea de viață este și cea de «pace» sau de împăcare a omului cu sine și cu Dumnezeu. Această idee apare în toate manifestările de viață ale israeliților și ea «străbate ca un fir de aur în istoria plină de atîtea războaie, prigoane și necezuri ale poporului ales»⁴.

În cărțile Vechiului Testament, cuvîntul «pace» (= șalom) este menționat de multe ori avînd sensuri multiple, ca de exemplu sănătate, integritate etc.; termeni care ne amintesc atît de perioada fericită petrecută de primii oameni în Eden, cit și de vremea lui Moise prin care Dumnezeu anunța pe israeliți că vor fi părtași unei vieți liniștite, dacă vor păstra credința în Iahve și vor respecta preceptele sale (Levitic 26, 3, 6)⁵.

În conformitate cu mărturiile vechitamentare, ideea de pace traversează toate compartimentele vieții sociale și religioase fiind socotită de Sf. Vasile cel Mare ca cea mai mare dintre toate binecuvîntările, întrucît ea este «echilibrul cel mai desăvîrșit al părții conducătoare din om»⁶. Astfel cuvîntul «pace» răsună în formulele de salutare (Judecători 6, 23; 18, 6; I Regi 25, 6; II Regi 18, 28 etc.) și în același timp el indică o perioadă de prosperitate din istoria lui Israel «astfel a trăit Iuda și Israelul în liniște fiecare sub vița sa de vie și sub smochinul său de la Dan pînă la Beer-Șeba, în toate zilele lui Solomon» (III Regi 4, 25). De asemenea, el este pus în relație cu timpurile mesianice, cînd Ierusalimul (= orașul păcii) va primi pe Fiul lui Dumnezeu, numit «Împăciuitorul» (Facere 49, 10) sau Cel pașnic, în zilele Căruia va fi pace peste Israel (I Paral. 2, 10)⁷. În timpurile mesianice va fi restabilită pacea paradisiacă, adică împăcarea omului cu Dumnezeu, caracterizată de profetul Isaia prin prefacerea instrumentelor de război în unelte de muncă (2, 4) sau printr-o dominare continuă a ei în lume (9, 6). Avînd un rol principal în viață, Dumnezeu a folosit pacea și în cadrul «legămîntului de nezdruccinat» (Isaia 54, 10) și care va fi reînnoit în timpul venirii lui Mesia (Iezechiel 34, 25; 37, 26).

Desele referiri biblice la termenul de pace pun în lumină valoarea acestuia în Vechiul Testament, folosit de aghiografi și cu sensul de binecuvîntare cerească sau ca un dar al lui Dumnezeu (III Regi 2, 33; Psal. 28, 11; Isaia 45, 7 etc.). Valoarea lor inestimabilă rezultă în unele cazuri din comparația făcută de războiul care pustiește cetăți și țara suferă din cauza neajunsurilor materiale. După îndemnul autorilor sfinți este bine ca omul să iubească pacea, întrucît societatea ajunge în stare de prosperitate și de liniște (Proverbe 17, 1; II Paralipomena 14, 6)⁸.

4. Prof. Iustin Moiescu, *Temeiurile lucrării Biscricii pentru apărarea păcii*, în «Studii Teologice», an. V (1953), nr. 3—4, p. 253.

5. Pr. Prof. Vladimir Prelipceanu, *Pacea mesianică la profeții Vechiului Testament*, în «Studii Teologice», an. VI (1954), nr. 1—2, p. 3—6; Magistrand Dumitru Abrudan, *Dreptatea și pacea în cartea Psalmilor*, în «Studii Teologice», an. V (1953), nr. 7—8, p. 422—423; Pr. Prof. Nicolae Neaga, *Ideea de pace și dreptate în scrierile Prea Fericitului Patriarh Justinian*, în «Studii Teologice», an. VII (1955), nr. 9—10, p. 630.

6. Sf. Vasile cel Mare, *Omilia la Psal. XXVIII*, 10, în «P.G.», vol. XIX, col. 305 A; Pr. Magistr. Mihai Georgescu, *Idei morale sociale în comentariul la Psalmi al St. Vasile cel Mare*, în «Studii Teologice», an. X (1958), nr. 7—8, p. 473.

7. Prof. Iustin Moiescu, *op. cit.*, p. 255; Pr. Prof. Vladimir Prelipceanu, *op. cit.*, p. 6.

8. Prof. Iustin Moiescu, *op. cit.*, p. 255.

Îndemnul la pace este deosebit de evident în cartea Psalmilor în care se recomandă pentru viața liniștită a credincioșilor facerea de bine, căutarea păcii și urmarea ei (33, 13), trăirea în bune relații cu semenii (132, 1) și respectarea prescripțiilor mozaice care le aduce liniște interioară (118, 165). Tot în cartea Psalmilor ideea de pace este însoțită de cea de dreptate ceea ce înseamnă o coexistență a lor în vremuri de prosperitate și de bună înțelegere între oameni (71, 6—7; 84, 11). În acest sens Evanghelistul Vechiului Testament spune conaționalilor săi că «pacea va fi lucrul dreptății; roada dreptății va fi liniștea... și voi pune judecători ai tăi pacea, iar stăpînitorilor peste tine dreptatea» (32, 17; 60, 17).

Analizînd cei doi termeni de «viață și pace» în concepția Vechiului Testament constatăm că ei se află într-o legătură strînsă de interdependență, căci viața adevărată presupune existența păcii launtrice și exterioare, iar pacea există pe temeiurile unei vieți reale. Legătura strînsă dintre ele apare în cadrul legămîntului de viață și de pace care este parte integrantă a legămîntului veșnic al preoției (Numeri 2, 5, 12; Maleahi 2, 5)⁹.

Așadar, în Vechiul Testament noțiunea de pace este ilustrată în multe texte, cu diferite sensuri în fruntea cărora putem așeza însăși denumirea de «Iahve Șalom» (= Dumnezeu al păcii, Judecători 6, 24).

II. NOUL TESTAMENT

În scrierile neotestamentare, celor doi termeni de viață și de pace li s-a adîncit mai mult înțelesul, primul exprimînd și realitatea existenței lor în împărăția cerurilor întemeiată de Iisus Hristos pentru săvîrșitorii faptelor bune, cel de al doilea devenind elementul de bază al testamentului păcii lui Hristos, căci Dumnezeu al creștinilor este Dumnezeu al păcii (Romani 15, 33; 16, 20; I Cor. 14, 33; Filipeni 4, 9; I Tesal. 5, 23, II Tesal. 3, 16; Evrei 13, 20), iar Biserica pe care a întemeiat-o el este Ocrotitoarea și apărătoarea păcii¹⁰.

În cursul activității sale pămîntești, Mîntuitorul Hristos ne-a dovedit prin minunile săvîrșite asupra omului și naturii că El este Stăpînitorul vieții fizice și spirituale. Propovăduind Evanghelia împărăției cerurilor, Fiul lui Dumnezeu vindeca pe cei bolnavi de neputințele lor, iar pe cei cuprinși de duhurile rele îi elibera, pentru ca să se bucure de viață, darul pe care Dumnezeu îl dă fiecărui om (Matei 9, 33—35; Luca 11, 14; 13, 22). Pentru întreținerea vieții pămîntești, Fiul Omului a săvîrșit de două ori minunea înmulțirii piinilor, săturînd întii mulțimea celor cinci mii și apoi cea de patru mii de bărbați (Matei 14, 21; 15, 38; Marcu 6, 44; 8, 20; Luca 9, 14). Această viață nu trebuie neglijată și nici supraapreciată față de viața veșnică, așa după cum au înțeles cei care-l urmau pe Domnul și vedeau în El un Mesia pămîntesc (Ioan 6, 13). Ea își are importanța ei în raport cu viața viitoare, cînd la judecata de apoi se va avea în vedere modul în care fiecare credincios a respectat poruncile divine săvîrșind faptele bune (Matei 25, 31—46).

9. Ion V. Georgescu, *op. cit.*, p. 475—479.

10. Prof. Diacon Orest Bucevschi, *Biserica Ortodoxă, solia păcii și înfrățirii*, în «Studii Teologice», an. I (1949), nr. 3—4, p. 148; Ion V. Georgescu, *op. cit.*, p. 495.

Învierea Mîntuitorului constituie cea mai sigură dovadă a existenței vieții viitoare despre care a vorbit după ce a săturat mulțimea celor 5000 de oameni. Cu acest prilej, Fiul lui Dumnezeu le spune că el este pîinea vieții, care se coboară din cer (Ioan 6, 48—51) și cel ce mîncîncă trupul Său și bea Singele Său are viață veșnică (Ioan 6, 54).

Pentru dobîndirea acestei vieți, Dumnezeu Fiul a primit moartea pe cruce, El fiind adevăratul păstor care-și pune viața pentru oile Sale (Ioan 10, 11) și prin Sfintele Taine sălășluiește în noi¹¹.

Ca și în Vechiul Testament și în Noul Testament există o legătură indestructibilă între noțiunea de viață și cea de pace. Prin întruparea, jertfa și învierea Mîntuitorului Hristos, omenirea a fost împăcată cu Dumnezeu și i s-a dat posibilitatea de a dobîndi viața veșnică primind îndumnezeirea după har¹². Pe drept cuvînt s-ar putea spune că pacea este un element constitutiv al învățăturii creștine și un obiectiv major al misiunii Bisericii în lume, rolul său fiind hotărîtor în crearea condițiilor morale în procesul mîntuirii, cit și în progresul material și spiritual din orice domeniu al activității umane.

Solia creștinismului în lume are în centrul său vestirea păcii, cuvînt folosit de îngeri în cîntarea lor din noaptea sfîntă cînd s-a născut Mîntuitorul în Betleemul Iudeii (Luca 2, 13—14). Acest termen stă la temelia împărăției păcii (Romani 14, 17) și apare atît în Vechiul cit și în Noul Testament în denumirea lui Dumnezeu ca Domn al păcii (Isaia 9, 6; II Tesaloniceni 3, 16). De aceea este firească folosirea lui în mesajul divin pentru a îndemna pe oameni să trăiască în pace unii cu alții (Matei 5, 25), pentru a se bucura de înalta calitate de fii ai lui Dumnezeu (Matei 5, 9) și de a păși în orice loc pe drumul luminos al păcii (Marcu 9, 50; 10, 5)¹³. După învierea Sa din morți, Mîntuitorul Hristos a întîmpinat pe Sf. Apostoli cu salutul păcii (Luca 24, 36; Ioan 20, 19; 21, 26) pe care mai înainte de patimi l-a lăsat lor și prin ei întregii lumi ca pe un prețios testament zicînd: «Pacea mea las vouă, pacea mea dau vouă» (Ioan 14, 27).

Ideea de pace apare în Noul Testament sub toate formele ei, scoțîndu-se în evidență datorita creștinilor de a se face împreună-lucrători cu Hristos «nu numai la împăcarea omului cu Dumnezeu, dar și la apărarea și statormicirea păcii între oameni și popoare»¹⁴. Dacă în prima epistolă a Sf. Ap. Petru întîlnim îndemnul frătesc de a nu grăi vorbe de viclesug, ci de a căuta și urma pacea (I Petru 3, 10—11), în scrierile Sf. Apostol Pavel găsim în acest sens mai multe texte ca de exemplu «căutați pacea cu toată lumea...» (Evrei 12, 14), «trăiți între voi în pace» (I Tesaloniceni 5, 13), «să trăiți în pace cu toți oamenii» (Romani 12, 18). Tot la Apostolul neamurilor noțiunea de pace este încadrată în contextul slavei și cinstei de care se bucură cel ce face fapte bune (Romani 2, 10), sau ea exprimă ideea de unitate spirituală a creștinilor (Efeseni

11. Pr. Prof. Dr. Dumitru Radu, *Privire de ansamblu asupra conținerilor teologice interconfesionale din România*, în «Studii Teologice», an. XXXI (1979), nr. 5—10, p. 661, 699—700.

12. Diac. Ion Bria, *Pacea lumii și umanismul creștin*, în «Studii Teologice», an. XIX (1967), nr. 7—8, p. 411.

13. Diac. Prof. Orest Bucevschi, *Pace și prietenie*, în «Studii Teologice», an. V (1953), nr. 7—8, p. 448.

14. Prof. Iustin Moisescu, *op. cit.*, p. 257.

4, 3), care trebuie să trăiască în armonie și să fie stăpâniți de virtutea dreptății (Romani 14, 17, 19), prevestită și de proorocul Isaia (32, 17). Virtutea dreptății a fost subliniată și de Sf. Iacob, fratele Domnului, prin cuvintele: «Și roada dreptății se seamănă întru pace celor ce lucrează pacea» (3, 18).

Una din trăsăturile fundamentale ale scrierilor pauline, este aceea că Dumnezeu poate fi numit Domn al păcii (I Corinteni 14, 33; II Corinteni 13, 11), precizînd faptul că întruparea lui Iisus Hristos a adus înțelegerea și a spulberat vrăjmășia între două lumi cu concepții religioase diferite — evreii și păgînii (Efeseni 2, 14—18). Pe acest Dumnezeu al păcii el Îl roagă să aducă credincioșilor săi desăvîrșirea morală și sfințirea vieții lor (Evrei 13, 20—21; I Tesaloniceni 5, 23).

Așadar, temeurile neotestamentare pun în lumină adevărul biblic că Evanghelia lui Hristos înseamnă vestirea păcii lui Dumnezeu în lume (Faptele Apostolilor 10, 36) și prin întruparea lui Iisus Hristos s-a realizat împăcarea omului cu Dumnezeu și salvarea omenirii de la pieire. Evanghelia păcii (Efeseni 6, 15) trebuie să triumfe înaintea forțelor lipsite de spiritul dragostei și înfrățirii dintre oameni ¹⁵.

B. DOVEZI PATRISTICE

Interpreți fideli și trăitori desăvîrșiți ai cuvîntului dumnezeiesc, Sfinții părinți prin viața și scrierile lor, au scos în evidență valoarea și prețuirea vieții și a păcii de către creștini. Acestea formează bunurile cele mai de preț ale omului pe care trebuie să le promoveze cu toată conștiințiozitatea și răspunderea morală. Dacă ele nu vor fi cultivate insistent de om, în locul lor își vor face apariția suferința, moartea și neînțelegerile.

Pentru întreținerea vieții, Sfinții Părinți ne îndeamnă să stăruim în munca cinstită, pentru că numai prin mijlocirea ei ne vom asigura un trai mai bun și mai fericit ¹⁶.

Deosebit de mișcătoare și înălțătoare sînt cuvintele Sfinților Părinți și scriitori bisericești despre pace, denumită de Sf. Vasile cel Mare, «darul ceresc și de mîntuire al lui Hristos» ¹⁷. Același Sfînt Părinte ne spune că pacea este rivnită de toți creștinii care iubesc pe Domnul și că totdeauna a vrut să fie un mijlocitor al păcii ¹⁸. Sau că adevăratul slujitor al lui Iisus Hristos este și un ostonitor pentru pace și că trebuie să stea în bune raporturi de frățietate cu ceilalți frați și să fie pătruns de duhul dragostei, căci numai astfel se va învrednici să fie numit fiu al lui Dumnezeu ¹⁹.

15. Diac. Ion Bria, *op. cit.*, p. 412—416.

16. Asist. Ștefan Alexe, *Sîntul Niceta de Remesiana și ecumenicitatea patristică din secolele al IV-lea și al V-lea*, în «Studii Teologice», an. XXI (1969), nr. 7—8, p. 546; Preot Lector Dumitru Fecioru, *Biserica Ortodoxă sprijină strădaniile credincioșilor săi pentru o viață mai bună*, în «Studii Teologice», an. IV (1952), nr. 9—10, p. 497.

17. Sf. Vasile cel Mare, *Epistola a LXX-a*, în «P.G.», vol. XXXII, col. 433, cf. Prof. Iustin Moiescu, *Ierarhia bisericească în epoca apostolică*, Craiova, 1955, p. 68.

18. Sf. Vasile cel Mare, *Epistola a CXIV-a*, în «P.G.», vol. XXXII, col. 58; *idem*, *Scrisoarea 259 către Paladiu și Inochentie*, în «P.G.», vol. XXXII, col. 953 B; vezi și Pr. Magistr. Marin Bramiște, *Elogiul prieteniei și păcii la Sînții Părinți Capadocieni*, în «Studii Teologice», an. VII (1957), nr. 7—8, p. 465.

19. Sf. Vasile cel Mare, *Epistola a CLVI-a*, în «P.G.», vol. XXXII, col. 613; *idem*, *Epistola a CXXIX-a*, în «P.G.», vol. XXXII, col. 813.

Sf. Clement Romanul, în «Epistola I către Corinteni», face un apel călduros creștinilor de a căuta pacea și de a o urma, iar Sf. Ignatie al Antiohiei în «Epistola către Efeseni», cap. XIII, consideră că în această lume nimic nu poate fi mai bun decît pacea²⁰.

Nenumăratele texte patristice descriu pacea ca pe un bun dumnezeiesc²¹, temeluit pe virtutea dragostei²², care exprimă între frați bucuria lui Hristos, sfințenia, dreptatea și dovada limpede a minții curate²³.

Un neobosit susținător și apărător al păcii a fost și Sfintul Ioan Gură de Aur, cel care o definește drept maica tuturor bunurilor, temeiul bucuriei, simbol al lucrurilor, drumul care deschide dragostea și statornicia în lucrarea faptelor bune²⁴. Intocmai ca Sf. Ciprian al Cartaginei²⁵, Sfintul Ioan Gură de Aur consideră pe făcătorii de pace ca pe niște fii ai lui Dumnezeu, care pot să opună rezistență și să alunge dominația celor răi²⁶.

Temeiurile pentru slujirea păcii se pot completa cu exemple din Sf. Liturghie și din imnografia ortodoxă, pe baza cărora ne lărgim orizontul cunoștințelor despre valoarea ei în teologie și totodată avem posibilitatea să observăm că ea este o preocupare permanentă a vieții noastre duhovnicești²⁷.

Înainte de a încheia șirul succintelor mărturii patristice despre slujirea păcii²⁸, mai adăugăm că în concepția Fericitului Augustin aceasta apare ca cel mai mare bun al omului²⁹ și că se poate obține tot prin mijloace pașnice și nu apelîndu-se la forță «mai bine să nimicim războaiele prin cuvinte, decît pe oameni prin sabie»³⁰.

Aruncînd o privire de ansamblu asupra datelor scripturistice și patristice, putem conchide că în teologia ortodoxă există multe temeuri de slujire a vieții și păcii. Valoarea lor permanentă pentru viața creștinilor a fost reflectată de-a lungul secolelor, așa după cum se poate observa și în cadrul Bisericii Ortodoxe Române, mesageră a păcii, a unității și a propășirii neamului nostru³¹.

20. Prof. Iustin Moisescu, *op. cit.*, p. 68.

21. Isidor Pelusiotul, *Cartea a III-a, Epistola CCXLVI*, în «PG», vol. LXXVIII, col. 924.

22. Sf. Ciprian, *Despre bunul răbdării*, în «PG», vol. IV, col. 631.

23. Petru Hrisologul, *Despre pace*, în «Patrologia Latină», (= PL), vol. LII col. 598.

24. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia a III-a la Epistola către Coloseni*, în «PG», vol. LXII, col. 322 și urm.; Magistrand Adrian Popescu, *Critica războiului și apărarea păcii la Fericitul Augustin*, în «Studii Teologice», an. VI (1954), nr. 9—10, p. 579.

25. Sf. Ciprian, *Despre unitatea Bisericii*, în «PL», vol. IV, col. 534.

26. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia a III-a la Epistola către Coloseni*, idem, *Omilie la înălțarea Domnului*, în «PG», vol. LII, col. 766.

27. Gh. Alexe, *Pacea creștină după imnografia ortodoxă*, în «S.T.», an. XIV (1962), nr. 1—2, pp. 75—81.

28. A se vedea pe larg textele patristice în *Anexa: texte biblice și patristice despre pace și muncă*, pp. 68—71, din *Ierarhia bisericească...*

29. Fer. Augustin, *Despre cetatea lui Dumnezeu*, XIX, 11, în «PL», vol. XLI, col. 637.

30. Idem, *Epistola a CCXXIX-a*, în «Patrologia Latină», vol. XXX, col. 1019.

31. Vezi pe larg Pr. Asist. Nicolae D. Necula, *Biserica Ortodoxă Română în slujba păcii, a unității poporului român și a propășirii sale*, în «Glasul Bisericii», an. XXXVI (1977), nr. 10—12, pp. 880—887.

Originea celor doi termeni este biblică, de aceea Biserica, prin slujitorii săi, este conștientă de faptul că respectarea lor de către creștini, înseamnă și o împlinire a voinței divine. Cei ce slujesc viața și nu moartea, ca și cei ce urmează pacea și nu războiul se pot numi fiii lui Dumnezeu sau slugile credincioase ale Lui, care se străduiesc să triumfe libertatea, dreptatea, frățietatea și alte valori umane incluse în testamentul păcii lui Iisus Hristos. Aceștia prețuiesc viața, pentru că este un dar de la Dumnezeu și socotesc fără rost toate încercările de a pune în pericol pacea, care este efectul și opera divinității.

Diac. Asist. Emilian CORNIȚESCU

PACEA, PREOCUPARE PERMANENTĂ A POPORULUI ROMÂN

Cuvîntul Evangheliei, cuvîntul păcii a constituit dintru început crezul de viață al poporului nostru. Încreștinat odată cu plămădirea etnogenezei sale, poporul nostru s-a dovedit a face din pace o dominantă a elosului său. Pașnic din fire, poporul român a promovat întotdeauna pacea pentru care preotul Sansala sau Daniil Sihastrul s-au rugat în cearuri de veghere.

Mărturiile istorice adevărate că toate statele medievale se reazemă pe teritoriul de formare a unui popor sau altul; dar cele mai multe dintre ele au căutat să-și lărgescă teritoriul. Au ajuns astfel să se întindă asupra altor neamuri, provocînd războaie. La români, tendința a fost contrarie: ei s-au apărat, nu au cucerit pămînt de la alții. Hotarele — de la Carpații răsăriteni și sudici, la Dunăre și Marea Neagră — au trebuit mereu păstrate mai întii față de puternicele regate ale Ungariei și Poloniei, apoi de tătari și mai ales față de Poarta Otomană. Statele Românești s-au constituit «numai pe teritorii unde românii s-au format ca popor și unde ei reprezintă o majoritate absolută de peste 90%; nu au dus o politică de expansiune și nu au înglobat în hotarele lor alte popoare; și-au asigurat individualitatea și continuitatea politică pînă la unirea lor în 1859»¹. La întrebarea — cum au fost ele apărate — putem răspunde că, pentru lungi intervale de timp, cu armele politicului, ale diplomației, ale unei cumpănite cîntăriri a împrejurărilor și a raporturilor de forță, cu găsirea unor soluții care au îngăduit existența unor state românești, de mijlocie întindere, în vecinătatea directă a unor mari regate și prin puternice imperii. Apărarea a implicat uneori și recurgerea la armele păcii. De altfel însăși unitatea statului unitar român modern a fost obținută cu mijloace exclusiv politice, prin manifestarea

1. Dinu C. Giurescu, *Românii în istoria Europei*, în «Magazin istoric», XVII (1983), nr. 2, p. 5.

fără echivoc a voinței naționale, a claselor și categoriilor sociale și prin folosirea atentă a conjuncturii și oportunităților din relațiile internaționale. Când teritoriul a fost însă invadat și o soluție negociată nu s-a adevărit posibilă, atunci s-a recurs la rezistența cu arma în mână. Armele războiului au fost deci folosite ca un mijloc în extremis, pentru a obține tot o soluție politică.

Diplomația, ca mijloc eficient pentru obținerea păcii, pentru stingerea unor conflicte, a fost practică de români din cele mai vechi timpuri. Începând cu primul tratat de alianță, cunoscut până astăzi — încheiat de pe poziții de deplină egalitate între Mircea cel Bătrîn, Domn al Țării Românești, și Vladislav al doilea, rege al Poloniei — se poate desprinde dorința statornică a poporului nostru de a se realiza «un legămint de prietenie nestrămutată, care să se țină de amindouă părțile în veci nestrămutată»².

Atunci când războiul de cîmpire al marilor puteri a amenințat cu pieirea țării noastre, și nu a fost cu putință să ne apărăm ființa națională, domnitorii noștri au hotărît să răscumpere pacea în schimbul galbenilor. «Noi, Petru voievod, din mila lui Dumnezeu, Domnul Țării Moldovei, cu panii sfatului nostru moldovenesc și cu mitropolitul nostru, chir Teoctist, ... ne-am sfătuit mult și am socotit între noi — se preciza în actul de la Vaslui din anul 1456 — despre cîmpirea și pieirea țării noastre, care este din toate părțile, și mai ales de la turci care au prădat și pradă de atîtea ori și cer de la noi dare de două mii de galbeni ... Noi însă nu am fost datori să le dăm, dar, să ne apărăm, nu este cu putință nicidecum, pentru că nu avem sprijin și nici un ajutor din nici o parte, ... Iar nedîndu-le, își vor lua ei singuri, precum și pînă acum au luat soțiile și copiii fraților noștri. Pentru aceea am hotărît cu toți împreună ca ... Mihail logofătul să meargă la turci ... și să ne facă nouă pace cum ar fi, ca țara noastră să nu piară ... și ... să dea acei două mii de galbeni ...»³.

În tratatul de alianță încheiat de Ștefan cel Mare, Domnul Moldovei, cu Alexandru, marele cneaz al Lituaniei, în anul 1499, se făgăduia reciproc «pace veșnică între noi și copiii noștri»⁴.

În convenția dintre Ștefăniță, Domnul Moldovei, și Sigismund I, rege al Poloniei, privind rezolvarea unor nereguli ce s-ar putea petrece la frontieră, din anul 1519, se preciza că «nimeni, nici din o parte, să nu năvălească cu violență asupra moșiei altuia ...»⁵.

La Convenția de la Haga, din anul 1899, privind reglementarea pașnică a conflictelor internaționale a participat ca semnatară și România. Articolul 1 al acestei Convenții stipula că «în scop de a înlătura pe cît cu putință recurgerea la forță în raporturile dintre state, puterile semnatare au convenit de a pune toate eforturile lor pentru a asigura reglementarea pașnică a diferendelor internaționale»⁶. Între măsurile pre-

2. Prof. Dr. Ion Ionașcu, *Relațiile internaționale ale României în documente (1368—1900)*, Edit. Politică, București, 1971, p. 83—84.

3. *Ibidem*, p. 112—113.

4. *Ibidem*, p. 141.

5. *Ibidem*, p. 153.

6. *Ibidem*, p. 479.

conizate pentru rezolvarea unor astfel de conflicte figurează, în primul rînd, mediațiunea și bunele oficii.

După cum se poate constata, politica activă de promovare a păcii desfășurată de țara noastră pe plan internațional are o lungă tradiție istorică, ea răspunzînd năzuințelor de veacuri ale poporului român. Întreaga istorie a poporului român atestă fără putință de tăgadă voința sa de pace și de a conviețui în bună înțelegere cu popoarele vecine. «Istoria poporului nostru, istoria armatei noastre demonstrează cu putere — menționa președintele țării noastre — că niciodată poporul român, armata sa nu și-au propus țeluri agresive...»⁷. Încă din cele mai vechi timpuri strămoșii neamului nostru și-au apărut independența și libertatea folosind mijloacele pașnice de conviețuire, recurgînd la lupta armată numai atunci cînd acțiunile agresive ale altor popoare l-au determinat la aceasta. Așa cum arăta savantul brazilian Atico Vilas Boas de Mota — cu prilejul simpozionului internațional «Oamenii de știință și pacea» — «România este una din puținele țări ale Europei care are privilegiul de a privi istoria fără remușcări. O țară care de-a lungul întregului său trecut și-a făcut un crez din apărarea «nevoilor și neamului său», care nu a comis agresiuni, care apără azi înțeleptele principii ale egalității în drepturi pentru toate națiunile lumii, renunțării la forță, păcii și prieteniei între popoare, indiferent de regimul lor social-politic»⁸. Promovînd, într-adevăr, cu hotărîre o politică de independență, de neatîrnare, poporul român a reușit să întrețină și să dezvolte raporturi de prietenie cu alte popoare, sprijinind lupta lor pentru independență, pentru o viață mai liberă și mai bună.

Dragostea de pace a poporului român se regăsește și cu prilejul examinării și cercetării vechilor tratate, încheiate în decursul timpului de domnitorii români cu statele vecine, și se redescoperă de asemenea în gîndurile remarcabile transmise de cărturarii și înțelepții neamului.

În Tratatul de pace încheiat în anul 1449 de Ștefan cel Mare cu Ioan Albert, regele Poloniei și Alexandru, ducele Lituaniei, voievodul român își manifesta hotărîrea de a păstra «pace și liniște veșnică», «nestrămutată și nesticată»...⁹. Mitropolitul Petru Movilă îl sfătua pe Moise Movilă, domnul Moldovei că «se cuvine să trăiești în pace cu toți cei dinprejur» dar «pentru libertatea patriei și a supușilor săi să lupți bărbătește»¹⁰. Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie — adevărat monument de înțelepciune și practică diplomatică, cer domnitorului și sfetnicilor săi în primul rînd să facă «pace cu vorbe bune». Înțelepciunea domnitorului român merge pînă acolo încît se adresează fiului său sfătuiindu-l că dacă un sol străin îi vorbește «cu minie, tu vorbește-i cu blîndețe, dacă-ți vorbește el cu dușmănie, tu să îi vor-

7. Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. XVII, Edit. Politică, București, 1979, p. 79.

8. «Scînteia», LI (1981), nr. 12143, 6 septembrie.

9. Citat după culegerea «Apărarea patriei, a independenței și suveranității naționale», ed. II-a, Edit. Politică, București, 1977, p. 28.

10. *Ibidem*, p. 43.

bești cu pace», insistind ca acel cuvînt ce va fi adresat solului «să fie plin de înțelepciune»¹¹.

Istoria atît de frămîntată a relațiilor dintre România și Imperiul Otoman atestă faptul că românii au revendicat respectul drepturilor, consfințite prin vechile tratate, recurgînd la lupta armată numai pentru apărarea patriei. În lupta pentru dobîndirea independenței de stat, pentru formarea statului național unitar român, metodele pașnice au fost folosite cu precădere. «La români, aspirațiunea către unire — scria Ioan Ghica — nu este tendința de mărire sau de cotopire, ci este spirit de conservare și de legitimă apărare..., căci temerea de cotopire și reducerea lor la o stare de inferioritate și de umilire este încă mare și le impune datoria de a căuta să devină un stat puternic ca să-și poată apăra cu succes existența. Fiecare națiune trebuie să poată conta pe sine însăși, iar nu să se lase la nedreptatea și îndurarea celorlalți»¹².

Nicolae Titulescu — eminentul diplomat și patriot — sublinia cu putere importanța pe care o are pacea în gîndirea și viața poporului român, atrăgînd însă atenția asupra faptului că această pace trebuie să fie o pace justă, bazată pe respectul suveranității și al independenței naționale, iar nu pe abolirea marilor valori create de popoare în decursul istoriei. Așa cum arăta el, «pacea nu poate fi servită decît printr-un ideal. Ori idealul trebuie să aibă ca temelie dreptatea și nu constrîngerea internațională»¹³. În scrierile și cuvîntările sale, Nicolae Titulescu lega problematica dezarmării de ideea unei dezarmări morale și făurirea unei noi solidarități internaționale, tinzînd să ridice «temelia păcii» în conștiința indivizilor ca o premisă necesară a unei lupte conștiente și active a tuturor popoarelor pentru pace. În concepția lui Nicolae Titulescu reducerea armamentelor trebuie să se facă sub un control internațional riguros, dezarmarea urmînd să țină seama de situația geografică, de condițiile speciale ale fiecărei țări și realizîndu-se în mod compatibil cu securitatea națională¹⁴.

Consecvent apărător al păcii, Nicolae Titulescu a optat întotdeauna pentru reglementarea pașnică a diferendelor internaționale. Vorbind despre «marea destindere pe care o va aduce în lume noul statut al păcii»¹⁵, Nicolae Titulescu credea în împlinirea unei asemenea dorințe vitale a întregii omeniri. După părerea sa, pactele regionale dintre state constituie «sîrma ghimpată a păcii»¹⁶.

Ideea priorității păcii, fundamentată pe recunoașterea drepturilor legitime ale românilor se întîlnește, cu diferite nuanțe desigur, în opera lui Ion Neculce, Miron Costin, Dimitrie Cantemir, Ion Budai-Deleanu,

11. *Învățăturile lui Neagoe Basarab către liul său Teodosie*, Edit. Minerva, București, 1971, p. 386.

12. Citat după culegerea «*Apărarea patriei...*», p. 162.

13. Nicolae Titulescu, *Discursuri*, Edit. Științifică, București, 1967, p. 315.

14. Vezi Adrian Năstase, *Nicolae Titulescu și problematica dezarmării*, în «*Revista română de studii internaționale*», XVI, iulie-octombrie 1982, p. 340.

15. Nicolae Titulescu, *op. cit.*, p. 268.

16. *Ibidem*, p. 475.

Nicolae Bălcescu, Simion Bărnuțiu, pentru a cita numai câteva nume ale unor străluciți cărturari și patrioți români¹⁷.

Vechile legiuri românești prevăd pedepse grave pentru cei care acționează în vederea promovării și declanșării războaielor. «Cine va sta cu arme să facă război, — ne spune Cartea românească de învățătură (Pravila lui Vasile Lupu) — acesta să-i dea certare pe trup, după cum va fi voia giudețului»¹⁸. Pravila Mare prevedea să «se certe ucigătorul»¹⁹ cu pedepse aspre. Legiuirile militare vechi și noi românești²⁰ vădesc aceeași preocupare constantă a poporului nostru pentru apărarea gliei străbune de orice agresiune militară și apărarea păcii.

Oamenii luminați ai neamului nostru au cugetat și acționat, cu înalt simț patriotic și internaționalist, pentru împiedicarea războiului și instaurarea păcii între neamuri și popoare. Din noianul acestor cugetări, vom prezenta doar câteva pentru a ilustra această preocupare constantă a gândirii românești. În anul 1521, Neagoe Vodă-Basarab învața pe fiul său Teodosie să-și orinduiască țara încit toți supușii săi să se bucure de «liniște și pace în zilele tale»²¹. În Letopisețul Țării Moldovei — scris în anul 1675 — Miron Costin (1633—1691) făcea constatarea vremii lui: «O! nesățioasă hirea domnilor spre lățire și avuție oarbă... Poftele a domnilor și, a împăraților nu au hotar... Avind țară, și țara altuia a cuprinde cască»²². Poftele marilor puteri militare, și ale conducătorilor lor, au rămas aceleași, numai mijloacele de ocupație și armele de distrugere s-au schimbat și sofisticat. În «Istoria măririi și decăderii Imperiului Otoman» — scrisă în anul 1716 — D. Cantemir (1673—1723) ne spune că «moldovenii, văzînd că nu este altă cale de a scăpa din această calamitate neașteptată — adică a ocupației armate otomane n.n. — se roagă în toată umilînța de pace, și promit a-i trimite tributul anual sub singura condiție ca să rămînă liberi ca și pînă acum...»²³. Și această informație grăitoare adeverește dorința dintotdeauna a poporului român de pace și libertate pentru care a plătit tribut, prin jertfa vieții fiilor neamului, și în cazuri de excepție — ca acesta — prin galbeni. Dimitrie Bolintineanu (1819—1873) afirma că «dreptul națiunilor este rațiunea»²⁴, adică dreapta rațiune care nu gîndește la războaie, ci la pace. În lumina acestei drepte rațiuni, «cel mai proșos drept al unei națiuni este dreptul ei de a se guverna precum ea vrea; al doilea drept al unei națiuni este dreptul său de a se păstra; o națiune are totdeauna dreptul de a respinge prin putere orice

17. Vezi V. Duculescu, *Preeminența dreptului asupra forței — constantă a gândirii românești înaintate*, în «Revista română de studii internaționale», XVI (1982), iulie-octombrie, p. 331.

18. *Cartea românească de învățătură*, Iași, 1646, Edit. Acad. R.P.R., București, 1961, p. 69.

19. *Indreptarea legii*, 1652, Tîrgoviște, Edit. Acad. R.S.R., București, 1962, p. 250.

20. Vezi Ioan M. Bujoreanu, *Colecțiune și Legiuirile României vechi și noi*, vol. I, pt. 2, București, 1873.

21. *Antologia gândirii românești, Secolele XV—XIX. Partea I și II*. Edit. Politică, București, 1967, p. 18.

22. *Ibidem*, p. 45.

23. *Ibidem*, p. 90.

24. *Ibidem*, p. 316.

agresiune nedreaptă din afară; al treilea drept este acela al dezvoltării libere al tuturor facultăților sale pe cît aplicările lui nu vor fi stricătoare intereselor celorlalte națiuni». «Cea dintii datorie a națiunilor — preciza D. Bolintineanu — a uneia pentru alta, aceea care le-ar înțelege pe toate, este datorie care le prescrie de a se iubi și de a se ajuta unele pe altele»²⁵. Alecu Russo (1819—1859) scria în anul 1848: «...Cînd șefii națiunilor se vor gîndi serios la fericirea popoarelor și vor înțelege că mărimea lor adevărată constă în binele comun, atunci ei vor fi cei întii care vor proclama libertatea... Șefii ai națiunilor..., gîndiți-vă în actele voastre că nu este mai sfînt, mai simplu, mai dumnezeiesc adevăr decît acesta: Nu face altuia ceea ce n-ai vrea să ți se facă ție!»²⁶. Aceste cuvinte antologice ar trebui să stea la loc de cinste pe biroul tuturor șefilor de state care dețin arme nucleare; poate s-ar gîndi serios la fericirea popoarelor. Aceste cuvinte sublime trădează, totodată, cugetarea românească, dintotdeauna, despre pace. C. A. Rosetti (1816—1885) ne adeverește că «dreptatea umblă totdeauna însoțită de bunătate, de pace, de toleranță»²⁷. Așadar, în conformitate cu gîndirea politică a patriotului nostru, nici un stat nu-și poate revendica dreptul de a instaura o nouă ordine internațională, o nouă ordine economică, dacă prin acesta nu caută pacea. Ion Ghica (1816—1897) mărturisea că pînă în epoca sa n-a existat «o autoritate constituită, avînd misiunea și puterea de a face să se respecte cu scumpătate principiile dreptății deopotrivă cu toate statele mari și mici, slabe și puternice... Statele cele mai luminate din lume se ruinează, — afirma I. Ghica — în pregătiri de război, cu convințiunea că mijlocul de a trăi în pace este de a se teme unii de alții. Nedreptatea unor state merge uneori pînă a căuta prin toate mijloacele a împiedica dezvoltarea celor mici și a înăbuși aspirațiunile lor naționale»²⁸. Ștefan C. Mihăilescu (1846—1899) își îndemna contemporanii să cugete la «dezastrurile ce pot cauza rezebelele din epoca noastră prin armele lor perfecționate», să se gîndească «... și la pierderile de oameni, la enormele pagube economice, la cheltuielile covârșitoare ce răzbelele impun națiunilor»²⁹. Să cugetăm și să ne gîndim și noi, cei de astăzi, la dezastrurile ce le poate cauza un eventual război nuclear! Într-o meditație de anul nou 1870, Artemiu Publiu Alexei (1847—1896) spunea: «Poporul privește adinc în oglinda trecutului, apoi, acerb de indignațiune, pare că se întreabă oare cînd vor înceta de a vibra peste capetele popoarelor calamitățile și suferințele; cînd se va pune oare capăt vîrsărilor de sînge omenesc...; cînd ziua păcii va domina lumea? Pace, o ce cuvînt sacru! tu ești deviza umanității decretată de însăși natura...»³⁰. Nu ne rămîne decît să reiterăm întrebarea poetului, «cînd ziua păcii va domina lumea?». Desigur, va depinde de efortul fiecăruia dintre noi că această deviză a

25. *Ibidem*, p. 317; Cf. D. Bolintineanu, *Cartea poporului român. Cugetări filozofice și politice în raport cu starea actuală a României*, București, 1869, p. 113.

26. *Antologia gîndirii...*, p. 366.

27. *Ibidem*, p. 428.

28. *Ibidem*, p. 442.

29. *Ibidem*, pt. II-a, p. 678.

30. *Ibidem*, p. 686—687.

umanității decretată de însăși ordinea și pacea cosmică, și cerută de dreapta rațiune, să devină o realitate.

Concepțiile despre pace ale gânditorilor și oamenilor politici de seamă ai neamului nostru exprimă imperativele epocii în care au trăit. În documentele vremii întilnim menționat cuvîntul pace expresis verbis. Pacea a fost așadar o constantă permanentă a poporului român, o dominantă care a nutrit materializarea gândului neamului nostru de a-și dobîndi independența națională, pentru a se bucura de o adevărată stare de pace. Această preocupare permanentă a poporului român pentru pace — oglindită și în gîndirea bărbaților de seamă ai neamului nostru — înscrie neamul și țara noastră în rîndul țărilor și popoarelor iubitoare de pace dintotdeauna.

În zilele noastre, voința de pace a poporului român, hotărîrea lui fermă de a acționa pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru trecerea la dezarmare, și în primul rînd la dezarmarea nucleară, pentru apărarea păcii și-au găsit o strălucită expresie în marile demonstrații de marșuri ale păcii, desfășurate, la chemarea Președintelui țării noastre pe întregul cuprins al patriei, în cele 18 milioane de semnături pe Apelul adresat sesiunii speciale a Adunării Generale a O.N.U. din 1982, în adeziunea deplină și însuflețită cu care întregul popor a sprijinit și sprijină activ inițiativele conducătorului ei.

Asemenea acțiuni ale țării noastre — cărora li se adaugă noua inițiativă a Președintelui, concretizată în mesajele adresate conducătorilor U.R.S.S. și S.U.A. — răspund cerințelor imperioase de a se opri cît mai este timp cursa irațională spre o catastrofă nucleară, de a stopa continua acumulare de armament, și în primul rînd de armament nuclear, care sporește fără încetare pericolul declanșării unui război devastator.

Gîndirea și acțiunea românească pentru pace au o continuitate în fapte pînă în zilele noastre. După cum se știe, această continuitate este materializată în chip magistral de gîndirea și acțiunea politică a Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu. Vocația de pace a poporului român este strălucit exprimată de Președintele țării noastre. În semn de profund omagiu și aleasă prețuire pentru contribuția deosebită adusă la împlinirea marilor aspirații ale lumii contemporane, la asigurarea păcii, progresului și prosperității tuturor popoarelor, la înfăptuirea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră, Președintele țării noastre a primit înalte distincții internaționale»³¹.

Adunarea reprezentanților organizațiilor componente ale Frontului Democrației și Unității Socialiste, care a avut loc la București, la 20 septembrie 1983, a dat o înaltă apreciere inițiativelor Președintelui țării noastre, de amplu ecou internațional, în vederea opririi amplasării în Europa a noilor rachete cu rază medie de acțiune, retragerii și distrugerii celor existente, pentru apărarea dreptului suprem al popoarelor continentului, al tuturor popoarelor la viață și la pace. Această adunare a dat glas rațiunii întregului popor român pentru apărarea dreptu-

31. Vezi Ion Codru, *Înaltă distincție indiană înmînată tovarășului Nicolae Ceaușescu*, în «Flacăra», XXXII (1983), nr. 26, p. 5.

lui păcii. În «Apelul pentru dezarmare și pace al adunării reprezentanților organizațiilor de masă și obștești și ai celorlalte organizații componente ale Frontului Democrației și Unității Socialiste», din 20 septembrie 1983, se preciza, printre altele: «Să conclucrăm strins cu toate popoarele, cu forțele progresiste, realiste din întreaga lume, cu toți oamenii de bine, indiferent de convingerile lor politice, filozofice și religioase, pentru a determina să se pună capăt cu desăvârșire politicii de înarmare, folosirii forței și amenințării cu forța, astfel ca toate problemele litigioase să fie soluționate numai și numai prin tratative, pe cale pașnică»³².

În spiritul politicii noastre de pace și colaborare, al orientărilor Președintelui țării noastre, organizațiile și organismele componente ale Frontului Democrației și Unității Socialiste s-au adresat organizațiilor similare din Europa, precum și organismelor și organizațiilor internaționale, chemându-le să-și unească forțele și să acționeze pentru încetarea cursei înarmărilor, pentru neamplasarea noilor rachete în Europa, pentru reluarea și afirmarea puternică a politicii de pace, dezarmare, colaborare și destindere internațională.

Pentru România, coexistența pașnică a tuturor națiunilor, indiferent de orînduirea socială, este un principiu care-și găsește o deplină expresie în politica internă și externă a statului nostru, a Președintelui său. «Acționînd consecvenț în spiritul principiilor coexistenței pașnice — afirma Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu — am extins în continuare colaborarea cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, inclusiv cu țările capitaliste dezvoltate»³³.

Referindu-se la dezarmare ca o cerință imperioasă a destinderii și păcii, cauză vitală a tuturor popoarelor, Președintele țării afirma că toți conducătorii de state au «marea răspundere în fața popoarelor lor, a întregii omeniri să facă totul pentru a deschide calea unei epoci de colaborare și pace...»³⁴.

În cuvîntul său adresat la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa de la Helsinki (1 august 1975) Președintele țării noastre evidenția că «este pentru prima oară cînd statele continentului european se întrunesc într-o asemenea reuniune pentru a conveni împreună asupra viitorului lor, a colaborării, securității și păcii în Europa»³⁵.

Cu același prilej Președintele țării noastre cerea să se acționeze «cu hotărîre pentru desființarea bazelor militare și retragerea trupelor străine de pe teritoriile altor state în granițele naționale. Se impun eforturi susținute din partea tuturor statelor pentru trecerea la reducerea armatelor naționale, a armamentelor, a cheltuielilor militare. În mod deosebit sînt necesare măsuri energice — conchidea Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu — pentru retragerea armamentului nuclear de pe

32. *Contemporanul* din 23 septembrie 1983, p. 3.

33. *Raportul Comitetului Central cu privire la activitatea Partidului Comunist Român...*, prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, în «Congresul al XI-lea al P.C.R.», 25-28 noiembrie 1974; Edit. Politică, București, 1975, p. 30.

34. *Ibidem*, p. 40.

35. *Conferința pentru securitate și cooperare în Europa*, Edit. politică, București, 1975, p. 21—22.

teritoriul statelor europene neposesoare de asemenea armament, pentru transformarea Europei într-un continent al colaborării pașnice»³⁶.

De la aceeași tribună internațională, Domnul Președinte afirma că țara noastră «este ferm hotărâtă să acționeze cu toate forțele pentru a-și aduce contribuția la înfăptuirea securității, cooperării și păcii în Europa, la crearea noii ordini economice internaționale, la instaurarea unei păci trainice între toate popoarele planetei»³⁷. Așa cum adeverește însăși realitatea, țara noastră a acționat și acționează, stăruitor, cu toate forțele pentru instaurarea păcii pe planeta noastră. «Noi, românii, n-am precupețit și nu vom precupeți nimic pentru ca pacea, prietenia și colaborarea între popoare să triumfe pe întregul glob pămîntesc»³⁸.

Epoca noastră se caracterizează prin afirmarea tot mai puternică a voinței de dominație și asupra, de ingerințe și dictat, de încălcare a independenței și suveranității internaționale. «Întreaga evoluție mondială pune în evidență faptul că astăzi condiția esențială a întăririi păcii și colaborării este respectarea riguroasă a independenței și suveranității fiecărei națiuni, a dreptului fiecărui popor de a trăi liber, de sine stătător, de a se dezvolta corespunzător intereselor și aspirațiilor sale fundamentale, fără nici un amestec din afară»³⁹. Consecvent acestei concepții, România a militat și militează pentru întărirea securității și dezvoltarea cooperării în Europa, creșterea rolului O.N.U. în soluționarea problemelor internaționale potrivit voinței și intereselor tuturor popoarelor și extinderii cooperării cu toate statele lumii. În lumina acestei concepții românești, respectarea independenței și suveranității internaționale este deci o condiție esențială a întăririi păcii și colaborării în lume⁴⁰.

După cum se știe, țara noastră duce o politică externă în slujba independenței naționale și progresului social, a păcii și colaborării între popoare. Pornind de la analiza realistă a situației internaționale, poporul român acordă o deosebită importanță procesului de înfăptuire a dezarmării și consolidării păcii, opinind pentru diminuarea rolului blocurilor militare și trecerea la desființarea concomitentă a N.A.T.O. și a Tratatului de la Varșovia. În concepția României, a Președintelui ei, cele două blocuri militare ar putea și ar trebui să adopte — chiar pînă la desființarea lor — o serie de măsuri necesare de încredere și dezarmare, printre care reducerea cheltuielilor militare ale țărilor participante la N.A.T.O. și Pactul de la Varșovia cu 20% față de nivelul din 1982, pînă în 1985; Începerea de tratative directe între cele două blocuri cu privire la dezarmare și înlăturarea pericolului de război;

36. *Ibidem*, p. 29.

37. *Ibidem*, p. 30.

38. *Ibidem*, p. 31—32.

39. Nicolae Ceaușescu, *Expunere prezentată la sesiunea solemnă comună a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Marii Adunări Naționale și activului central de partid și de stat consacrată sărbătoririi centenarului independenței de stat a României, 9 mai 1977*, Edit. Politică, București, 1977, p. 35—36.

40. Vezi Prof. Dr. Dumitru Mazilu, *Independența națională. Gîndire și acțiune românească*, Edit. Militară, București, 1978, p. 188—216.

limitarea activității militare a celor două blocuri ; retragerea trupelor lor de pe teritoriul altor state ; desființarea bazelor militare de pe teritoriul altor state ; angajamentul solemn de a nu amplasa arme nucleare de nici un fel pe teritoriul altor state ; acordarea de garanții statelor care renunță la arme nucleare că în nici o împrejurare nu se vor folosi aceste arme împotriva lor.

România a subliniat în permanență și ideea că destinderea și pacea sînt direct condiționate de democratizarea reală a relațiilor internaționale, de participarea activă la dezbaterea și soluționarea problemelor de interes general ale tuturor statelor, și în mod deosebit ale țărilor mici și mijlocii, ale țărilor nealiniat, ale țărilor în curs de dezvoltare, fără nici o excepție și fără nici o îngrădire, pe baza egalității depline în drepturi.

Așa după cum s-a putut constata din cele prezentate, una din constantele poporului român, care îi jalonează întreaga existență, din vremuri imemorabile pînă astăzi, o reprezintă năzuința sa statornică de a trăi în pace și bună înțelegere cu toate popoarele lumii, de a dezvolta cu acestea relații de colaborare în condiții de egalitate și avantaj reciproc.

Pr. Asist. Dr. N. V. DURĂ

ECUMENISM

ÎNCĂ O TREAPTĂ SPRE UNITATEA CREȘTINILOR : A VI-A ADUNARE GENERALĂ A CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR

— VANCOUVER-CANADA, 24 IULIE—10 AUGUST 1983 * —

Începînd din 1961 de cînd Biserica Ortodoxă Română este membră în CEB, temele, ca și subtemele din secții sînt serios studiate. Astfel, tema **Hristos-Viața lumii** s-ar putea considera o *teză română*, fiindcă este formulată și recomandată Comitetului Central CEB de către P. S. Episcop Antonie (1981). Tema aceasta, ca și recomandarea Adunării *a unei noi ordini morale* constituie o contribuție majoră în dinamica ecumenică de astăzi.

Așa cum vom vedea, referatele, intervențiile, pozițiile, amendamentele delegaților Bisericii Ortodoxe Române, ca și contribuțiile delegaților celorlalte culte din România la Vancouver, au constituit concluziile secțiilor, material documentar pentru *Chemarea la unitate* a Bisericilor membre în CEB și mai ales puncte esențiale ale *Mesajului celei de a VI-a Adunări generale către toți creștinii*.

De asemenea, începînd cu anul 1980, cînd s-a fixat tema, teologii ortodocși români, romano-catolici, evanghelicii și reformații au studiat — în cadrul Conferințelor teologice interconfesionale din România — misiunea Mintuitorului în lume și calitate Sa de Cale, Adevăr și Viață (Ioan XIV, 6). Toate aceste aspecte au fost bine formulate și prezentate în cinci conferințe. Pe lîngă referenți, au adus contribuții delegații care urmau să plece la Vancouver, precum și participanții la tradiționalele

* A se vedea, pe larg, reportajul în «Biserica Ortodoxă Română», CI (1983), nr. 7—8, p. 460—491.

conferințe interconfesionale, expresia cea mai înaltă a ecumenismului local din România.

Folosind experiența Adunărilor Generale anterioare (Amsterdam — 1948, Evanston — 1954, New-Delhi — 1961, Uppsala — 1968 și Nairobi — 1975), cea de a VI-a Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, de la Vancouver, și-a asigurat în prealabil o temeinică pregătire. O bună parte din delegații la Adunare au participat la diferite reuniuni pregătitoare, la nivel regional sau național. Bisericile, instituțiile de învățământ bisericesc și comunitățile locale au studiat documentele teologice pregătitoare, diferitele articole și cărți publicate în vederea Adunării, iar unele din ele — cum a fost și Biserica Ortodoxă Română — a publicat studii și articole în care și-au exprimat atitudinea și poziția lor față de acest eveniment. Peste 70 de mici «echipe ecumenice» din CEB au vizitat marea majoritate a Bisericilor membre, spre a lua contact cu delegații la Adunare și a discuta, în contextul local, tematica viitoarei întruniri.

Înainte de deschiderea lucrărilor Adunării Generale, la Vancouver au avut loc două mari reuniuni :

1. *Reuniunea tinerilor*, între 17—21 iulie 1983, cu participarea a 320 persoane, avînd drept scop familiarizarea tineretului cu problemele Adunării. Programul a cuprins : servicii de cult în comun, meditații biblice și teologice asupra temei principale și a subtemelor, un studiu general asupra mișcării ecumenice a tineretului, discuții generale cu privire la modul de participare a tinerilor la Adunare.

2. *Reuniunea femeilor*, între 20—23 iulie 1983, cu participarea a 300 persoane, avînd menirea de a stimula o prezență cît mai activă a femeilor la Adunare. În cadrul acestei reuniuni, participantele au studiat împreună tematica Adunării, au evaluat situația lor în raport cu viața și preocupările femeii contemporane și au făcut schimburi de experiență și de opinii în legătură cu contribuția lor la dezvoltarea societății. O atenție deosebită a fost acordată studiului «Comunitatea femeilor și a bărbaților în Biserică». La această reuniune a participat și monahia Nazaria Niță, stareța Mănăstirii Văratec, ca delegată a Bisericii Ortodoxe Române.

La Adunarea generală de la Vancouver au luat parte peste 3000 de persoane și anume :

1. *Reprezentanți oficiali*

- 850 delegați ai Bisericilor membre, avînd dreptul de vot ;
- cei șase președinți ai Consiliului Ecumenic aleși la Adunarea generală precedentă, împreună cu o parte din membrii Comitetului Central, al căror mandat urma să expire ;
- reprezentanți ai Bisericilor membre asociate ;
- observatori ai Bisericii Romano-Catolice și ai altor Biserici care nu sînt membre în CEB dar cu care Consiliul Ecumenic se află în relații de colaborare ;
- consilieri, invitați de Comitetul Central al CEB ca experți în anumite probleme de pe agenda de lucru ;
- delegați ai consiliilor regionale sau naționale asociate Consiliului Ecumenic, sau ai unor organizații ecumenice internaționale care colaborează cu Consiliul Ecumenic ;

- invitați la Adunare cu titlu personal ;
- observatori, reprezentind alte consilii de Biserici sau organizații religioase ;
- invitați ai Bisericilor-gază din Canada.

2. *Participanți oficiali. Delegația română* — Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentantă de o delegație de 15 membri, dintre care : 1. I.P.S. Mitropolit *Antonie Plămădeală* al Ardealului, conducătorul delegației ; 2. I.P.S. Arhiepiscop *Victorin Ursache* al Arhiepiscopiei Misionare Ortodoxe Române în America și Canada ; 3. P.S. Episcop *Epifanie Norocel* al Buzăului ; 4. P.S. Episcop *Vasile Tîrgovișteanul*, vicar patriarhal ; 5. *Pr. Dumitru Soare*, directorul Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă ș.a.

Din România au mai participat și reprezentanții celorlalte Biserici membre ale Consiliului Ecumenic.

Au luat parte de asemenea, în calitate de membri ai personalului de conducere al CEB, teologii ortodocși români : *Pr. Prof. Ion Bria*, secretar pentru relațiile cu ortodocșii al Comisiei «Misiune și Evanghelizare» și *Dr. Ilie-Dan Ciobotea*, lector la Institutul Ecumenic din Bossey.

DESFĂȘURAREA LUCRARILOR

Avînd drept temă principală : «*Iisus Hristos, viața lumii*», lucrările celei de a VI-a Adunări generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor s-au desfășurat în incinta «campus»-ului Universității din Vancouver, Columbia britanică. Înfiițată în anul 1915, această Universitate, fără caracter confesional, cuprinde facultăți de diferite profiluri, este situată la marginea orașului, pe un întins teren de pe țărmul Oceanului Pacific, oferind foarte bune condiții de studiu și recreere. Aici, timp de 18 zile, participanții veniți din diferite țări ale lumii au găsit o plăcută ambianță.

Lucrările s-au desfășurat în limbile : engleză, franceză, germană, rusă, spaniolă și greacă. S-au asigurat în bune condiții translațiile auditive simultane și traducerile documentelor.

Tema principală a fost tratată în plenul Adunării în cadrul a patru subteme, intitulate : «*Viața, darul lui Dumnezeu*» ; «*Viața, biruitoare a morții*» ; «*Viața în plenitudinea ei*» și «*Viața în unitate*». Paralel cu acestea, în grupele de lucru au fost puse în discuție opt mari «*probleme*», concentrînd principalele preocupări actuale ale Consiliului Ecumenic.

Activitatea participanților la Adunare s-a desfășurat în cadrul a trei mari direcții : cultul zilnic ; ședințele plenare ; grupele de lucru.

I. CULTUL ZILNIC

Ocupîndu-se de organizarea Adunării Generale, Comitetul Central al Consiliului Ecumenic a decis ca în centrul activităților Adunării să se situeze cultul, ca element principal al trăirii creștine. În acest sens, cultul a fost conceput și s-a manifestat ca o parte integrantă a vieții Adunării.

Comitetul de cult a pregătit o culegere de rugăciuni, texte biblice și liturgice în legătură cu tema principală și cu subtemele, cîntece și acla-

mații. Acestea, împreună cu alte documente de cult, au stat la îndemîna participanților. Serviciile religioase s-au desfășurat în maniere diferite și contexte variate, care au încercat să cuprindă cîte ceva din specificul celor mai multe confesiuni. Arstef în mai multe rînduri au fost incluse în cîntările de cult imnele «**Hristos a înviat**» și «**Sfinte Dumnezeule**», pe care toți participanții le-au intonat în **limba română**.

Inaugurarea Adunării generale s-a făcut în dimineața de 24 iulie 1983, printr-un *cult de deschidere* de largi proporții, într-o atmosferă sărbătorească. În centrul cultului s-a situat predica D-nei *Pauline Wobb* axată pe mărturia creștină despre «Cuvîntul vieții» (I Ioan I, 1—2).

În după-amiaza aceleiași zile, pe stădionul «Coliseum» din Vancouver a avut loc o mare adunare publică de cult, care a marcat deschiderea festivă a Adunării.

În zilele următoare, în fiecare dimineață și seară participanții au asistat la un program de cult, desfășurat după ritualuri diferite, cuprinzînd rugăciuni, imne și predici legate îndeosebi de tîlcuirea prologului Sfintei Evanghelii după Ioan. Capela «Sf. Andrei», din incinta Universității, a fost deschisă tot timpul pentru meditații și rugăciuni particulare. Alte capele au servit drept locașuri de săvîrșire a serviciilor «euharistice» de diferite tradiții.

Au avut loc două mari servicii euharistice la care au asistat toți participanții la Adunare. Primul, *duminică 31 iulie*, a constat din «Liturgia ecumenică», elaborată de Comisia «Credință și Constituție», la care au participat activ și s-au împărtășit marea majoritate a delegaților confesiunilor protestante.

Sîmbătă, 6 august, s-a săvîrșit Liturgia Sfintului Ioan Gură de Aur, de către reprezentanții Bisericilor Ortodoxe. Soborul de slujitori, avînd în frunte pe *I.P.S. Arhiepiscop Iacobos al Americii*, a fost alcătuit din șase preoți — între care și *Pr. Dumitru Soare*, reprezentînd Biserica Ortodoxă Română — și doi diaconi. Delegații ortodocși s-au împărtășit, iar celorlalți participanți li s-a împărțit anafură.

Noaptea de *5 spre 6 august* a fost consacrată unui «cult de priveghere», susținut după un program bine-stabilit de Biserici din diferite arii geografice ale lumii. Privegherea, avînd o largă participare, a fost consacrată și comemorării celor care și-au pierdut viața în odiosul bombardament atomic asupra Hiroșimei (6 august 1945).

Duminică, 7 august, a fost zi de participare la serviciile divine din parohiile locale. Delegații diferitelor Biserici s-au reunit astfel în cadrul diferitelor comunități, potrivit apartenenței profesionale.

I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, însoțit de *monahia Nazaria Niță*, s-au deplasat la biserica ortodoxă română din Edmonton—Alberta.

În cadrul diferitelor reuniuni ale Adunării (sesiuni plenare, grupe generale, reuniuni regionale, reuniuni de informare-dezbatere și mici grupe) s-au rezervat de asemenea de fiecare dată momente pentru cult, cuprinzînd meditații, rugăciuni, cîntări etc.

Adunarea a luat sfîrșit, în seara de 10 august, printr-un *cult de închidere*, desfășurat într-o atmosferă de înălțătoare bucurie, apropiere și dragoste frățească.

II. ȘEDINȚELE PLENARE

Potrivit Regulamentului CEB, în sesiunile plenare ale Adunării generale au fost îndrumate un număr limitat de probleme, care au fost tratate în cadrul a trei categorii :

1. Ședințele «*generale*», pentru ceremonii oficiale, declarații publice și *discursuri oficiale* ;
2. Ședințele «*deliberative*», pentru examinarea și *aprobarea rapoartelor grupelor de lucru și a diferitelor documente* ;
3. Ședințele «*administrative*», pentru adoptarea de *hotărâri privind numiri, alégeri, organizare, buget și program al CEB*.

Raportul Secretarului general al Consiliului Ecumenic, Past. dr. Philip Potter, a subliniat mai întâi actualitatea și importanța temei «*Iisus Hristos, viața lumii*» în fața gravelor primejdii care amenință existența omenirii. În expunerea sa Secretarul general a făcut recomandări și a trasat liniile directoare cu privire la cele opt mari «probleme» propuse a fi discutate în grupele de lucru, în zilele următoare, paralel cu tematica generală a Adunării. În acest scop, a insistat asupra necesității unei mai largi deschideri a Bisericilor în ceea ce privește *mărturisirea comună a credinței, a dezaurvării oricárei forme de prozelitism și a încurajării dialogului cu cei de alte convingeri religioase, sau cu cei fără asemenea convingeri*. În continuare, Past. Philip Potter a insistat asupra necesității de a progresa către un nou tip de relații între Biserici, ca și între Biserici și CEB, acestea străduindu-se să-și revizuiască structurile lor teologice și etice, ca și stilul lor de viață, pentru a deveni «pietre vii» și «casă duhovnicească» (I Petru II, 5) a trăirii creștine..

Ultima parte a raportului s-a referit la datoria Bisericilor de a denunța cauzele nedreptăților sociale și ale războiului și de a contribui la rezolvarea pașnică a conflictelor cu care este confruntată omenirea de azi.

Cele două rapoarte au fost urmate de ample discuții.

În următoarele ședințe plenare au fost examinate cele patru subteme ale tematicii principale.

Subtema I : *Viața, darul lui Dumnezeu* a fost prezentată prin două referate, susținute de Pr. Prof. Theodor Stylianopoulos (S.U.A.) și Allaw Boosak.

O serie de coreferate au adincit problema din punct de vedere teologic, social și politic. Reprezentați ai altor mari religii : Masuo Nezu (budist), Shri S. Goswami (hinduist), Yusuf Khan Shakirov (musulman) și Marc H. Tanenbaum (mozaic) au afirmat, de comun acord, că *problema vieții este esențială pentru toți oamenii, fără deosebire și că, dincolo de orice divergențe, religiile lumii sînt unite prin promovarea valorii fiecărei ființe umane*.

Subtema II : *Viața, biruitoarea morții* a întrunit șase referate.

Subtema III : *Viața în plenitudinea ei* a format obiectul a șapte referate.

Subtema IV : *Viața în unitate* a fost elucidată prin referatele susținute de Prot. *Vitali M. Borovoi* (U.R.S.S.) și *Jan Pronk* ; primul axându-se pe considerații teologice, iar celălalt tratând latura economică și socială a problemei.

Prima săptămână a lucrărilor s-a încheiat cu alte două sesiuni plene: una organizată de Bisericile canadiene gazde, care au oferit un spectacol teatral muzical-coregrafic referitor la istoricul și evoluția vieții creștine în Nordul continentului american, iar cealaltă consacrată problemelor ecumenice, culturale și social-politice din zona Pacificului. Acestea au urmărit legarea și mai directă a temei principale a Adunării cu problemele pe care această zonă geografică le pune vieții și mărturisirii creștinilor.

a) *Ședințele deliberative*. Rolul acestora a fost de a examina și aproba rapoartele grupelor generale de lucru și ale «grupelor-probleme», ambele în număr de cîte opt.

Rapoartele grupelor generale au fost întocmite în baza sugestiilor și propunerilor primite din partea grupelor mici (opt sau nouă grupe mici au format o grupă generală). Lucrările acestora s-au desfășurat paralel cu lucrările «grupelor-probleme».

În planul Adunării au fost aprobate, pe rînd, cu amendamentele de rigoare, rapoartele prezentate de conducătorii celor opt grupe generale de lucru. Raportul grupei 8 a fost prezentat de Pr. Asist. *Viorel Ioniță*, din delegația Bisericii Ortodoxe Române, care a fost ales și a activat în calitate de co-președinte al acestei grupe.

Pe parcursul mai multor ședințe, plenul Adunării a aprobat apoi următoarele rapoarte ale «grupelor-probleme»: 1. *A mărturisi într-o lume divizată* ; 2. *A promova unitatea prin acte concrete* ; 3. *A dezvolta participarea* ; 4. *A trăi împreună într-o comunitate de dăruire și vindecare* ; 5. *A înfrunta amenințările care apasă asupra păcii și a vieții* ; 6. *A lupta pentru dreptate și demnitate umană* ; 7. *A fi o comunitate de ucenicie* ; 8. *A comunica cu credibilitate*.

Aceste opt mari probleme, reprezentînd marile orientări prioritare ale Consiliului Ecumenic, trasate și de precedentă Adunare generală de la Nairobi, au fost anunțate din timp Bisericilor, spre studiu și propuneri, iar acum — după dezbateri — au fost transpuse în cadrul unor texte cu recomandări, pe care Adunarea le-a aprobat, cu menținerea de a fi îndrumate Bisericilor membre.

b) *Ședințele administrative*. — În cadrul acestora, delegații cu drept de vot din plenul Adunării au luat în discuție și au adoptat diferite propuneri privind alegerea reprezentanților Bisericilor membre în forurile de conducere ale Consiliului Ecumenic, probleme financiare, de actualitate, de orientare a programului, mesaj ș.a. Acestea au fost introduse în discuție prin rapoarte sau recomandări ale diferitelor comitete care au funcționat pe parcursul Adunării.

Comitetul de numiri, după ce s-a întrunit în mai multe rînduri, a propus lista noului Colegiu prezidențial și a noului Comitet Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, pentru o perioadă de șapte ani, pînă la următoarea Adunare generală. Adunarea a aprobat ca numărul preșe-

dinților să fie sporit la 7, iar al membrilor Comitetului Central la 145, ținând seama că în ultimii ani *numărul Bisericilor membre* în CEB a crescut, acestea *depășind în prezent cifra de 300*.

Adunarea generală a aprobat ca noi președinți ai Consiliului Ecumenic pe : Rev. W.P.K. Makhulu (Botswana), I.P.S. Mitropolit Paulos Gregorios (India), D. R. Nita Barow (Barbados), Episcop Johannes Hempel (R.D.G.), Dr. Marga Buehring (Elveția), Dr. Lois Wilson (Canada) și P.F. Patriarh Ignatios (Siria).

De asemenea, după discuții și amendamente, a fost aprobată lista celor 145 membri ai noului Comitet Central. Între aceștia se numără și I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului și P.S. Episcop Vasile Tîrgovișteanul, vicar patriarhal.

După încheierea lucrărilor Adunării, noul Comitet Central s-a întrunit în ședința de constituire. Din sinul său, Comitetul Central a ales apoi pe noii săi reprezentanți în Comitetul Executiv. În acest înalt for de conducere a fost ales din nou I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, care a deținut un mandat similar și pînă acum, în perioada dintre cea de a V-a și a VI-a Adunare generală a CEB.

În ultimele zile ale lucrărilor, Adunarea generală a mai aprobat :

— *Raportul primului Comitet de examinare a directivelor*, cerînd Consiliului Ecumenic să-și intensifice eforturile în direcția unității creștine, să acorde o mai mare atenție aprofundării documentului «Botez, Euharistie, Preoție» și să încurajeze activitățile ecumenice la nivel național, regional și mondial ;

— *Raportul grupului mixt de lucru (al cincilea) al Bisericii Romano-Catolice și al Consiliului Ecumenic al Bisericilor ;*

— *Raportul Comitetului de finanțe ;*

— *Raportul Comitetului de orientare a programului*, sub cele două mari direcții ale sale : evaluarea raportului oficial al Comitetului Central : «De la Nairobi la Vancouver» și trasarea liniilor directoare destinate programelor de viitor ale Consiliului Ecumenic, îndreptate îndeosebi spre probleme ca : unitatea vizibilă, evanghelizarea, dreptatea și pacea, atitudini privind tineretul, femeile, laicii și handicapății.

De asemenea, în urma propunerilor primite din partea celui de al doilea comitet de examinare a directivelor, Adunarea generală a dezbătut o serie de documente referitoare la unele probleme și evenimente de actualitate.

Unul din documentele cele mai importante puse în discuție a fost **Declarația asupra păcii și dreptății**, căreia i s-a dedicat o sesiune plenară aparte. Documentul a suscitat discuții și comentarii. În cadrul acestora a luat cuvîntul și I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, conducătorul delegației Bisericii Ortodoxe Române, care a făcut o substanțială intervenție, lansînd în plen conceptul : *O nouă ordine morală*, și în final adresînd Adunării generale invitația :

1. *Mai întâi pace!* În pace, toate diferendele ideologice, politice, economice și sociale vor putea fi soluționate, prin dialog pașnic. Dacă va fi război, nu va mai rămâne nici o șansă pentru nici o soluție, pentru nici o ideologie. Războiul nu are drept alternativă vreo victorie, ci moartea. Va rămâne numai cenușa și, precum s-a spus, «cenușa capitalismului nu se va deosebi prin nimic de cenușa socialismului». Alternativa e numai pacea.

2. *Viața mai întâi!* Și frăția dintre oameni și popoare. Toți oamenii sînt frați între ei, așa că orice război e fratricid, paricid și matricid. Și dacă *Iisus Hristos este viața lumii* — cum am mărturisit noi aici (tema Adunării de la Vancouver) — atunci *orice război, oriceucidere este o nouă răstignire a lui Iisus, un deicid!*

3. *Să facem ca toți oamenii și toate națiunile să uite cuvîntul dușman!* Să fie pace! Să trăim toți în prietenie, fără să mai fie nevoie nici să ne ucidem în războaie, nici să ne mai protejeze cineva! ».

Un alt document viu discutat a fost *Declarația asupra drepturilor omului*. O serie de alte documente, între care amintim și *Declarația tinerilor participanți la cea de a VI-a Adunare a CEB*, au făcut de asemenea obiectul preocupărilor planului deliberativ al Adunării.

III. GRUPELE DE LUCRU

Preluînd experiența pozitivă a Adunării de la Nairobi, Adunarea generală de la Vancouver a folosit sistemul discuțiilor în grupe de lucru, împărțite în trei categorii :

a) *Grupele mici* (small groups), alcătuite pe criteriu lingvistic, în număr de 65, regroupînd fiecare 20—25 participanți, au constituit nucleele de discuții în cadrul cărora s-a făcut o adevărată experiență de trăire creștină comunitară, în diversitatea tradițiilor și culturilor fiecăruia.

Membrii delegației Bisericii Ortodoxe Române au avut o participare activă în cadrul grupelor mici. P. S. *Episcop Epifanie al Buzăului* a făcut parte din grupa 65. În cadrul discuțiilor asupra temei generale și asupra raportului secretarului general, P. S. Sa a precizat că «această temă vizează marea problemă a supraviețuirii, precum și măsurile care trebuie luate pentru a salva continuitatea vieții pe pămînt...».

P. S. *Episcop Vasile Tîrgovișteanul*, vicar patriarhal, a participat la grupa lingvistică nr. 53. În cadrul priorităților în ceea ce privește tema celei de a VI-a Adunări Generale a CEB, P. S. Sa a susținut *imperativul apărării vieții*.

Pr. *Dumitru Soare* a făcut parte din grupa mică nr. 51, care și-a propus drept obiectiv al fiecărei reuniuni : un studiu biblic, o informare asupra unei Biserici și discuții asupra temei generale. În cadrul acestor preocupări, P. C. Sa a susținut o binevenită meditație asupra textului din Rom. VI, 4, subliniind concretizarea mesajului de «a umbla întru înnoirea vieții», prin participarea la slujirea lui Hristos și a lumii.

La alte grupe au participat : *Prof. Emilian Popescu, Pr. Viorel Ioniță, Asist. Aurel Jivi, Ion-Vasile Leb, Virgil Vilcu*, monahiile : *Cecilia Negru, Eufrosia Poiană, Nazaria Niță* etc.

b) *Grupele generale (clusters)*. Cîte opt «grupe mici» au alcătuit o «grupă generală» în cadrul căreia au fost prezentate cele mai de seamă opinii și recomandări venite de la grupele mici. Aceasta a permis ca esențialul discuțiilor din grupele lingvistice să fie cunoscute de cei cca. 160—180 participanți ai fiecărei grupe generale. În cadrul acestora au luat cuvîntul și delegații români : I. P. S. Mitropolit *Antonie* al Ardealului care a fost ales președinte al celei de a 5-a grupe generale. De asemenea au avut intervenții și ceilalți delegați.

c) «*Grupele-probleme*» (*issues*). Organizatorii Adunării de la Vancouver au prevăzut opt «grupe-probleme», care s-au reunit de opt ori, după o reuniune plenară de introducere în care cele opt «probleme» au fost prezentate Adunării într-o formă originală (scene mimate de personaje cu mască).

Obiectivele acestor «grupe-probleme» au fost acelea de a reflecta asupra marilor probleme ecumenice care se pun Bisericilor în vremea noastră. Cele opt «grupe-probleme» au cuprins următoarele teme : 1. «*A mărturisi într-o lume divizată*» ; 2. «*A promova unitatea prin acte concrete*» ; 3. «*A dezvolta participarea*» ; 4. «*A trăi împreună într-o comunitate de vindecare și de dăruire*» ; 5. «*A înfrunta amenințările care apăsă asupra păcii și supraviețuirii*» ; 6. «*A lupta pentru dreptate și demnitate umană*» ; 7. «*A fi o comunitate de ucenicie*» ; 8. «*A comunica cu credibilitate*».

IV. ALTE ACTIVITĂȚI

Alte activități în cadrul Adunării generale s-au oprit și la : 1. *Reuniunile de informare-dezbatere* ; 2. *Reuniunile regionale* ; 3. *Reuniunile profesionale* ; 4. *Programele pentru vizitatori* ; 5. *Programele publice*.

În cadrul acestor activități, au avut loc și reuniuni consacrate principalelor subiecte puse în discuție de Adunare, întâlniri legate de unele evenimente culturale, expoziții privitoare la problemele și preocupările populațiilor autohtone din Canada, precum și cîteva «seri de discuții publice».

În afară de acestea, au avut loc conferințe publice speciale, cu privire la diferite teme și preocupări de actualitate, concerte de prînz și de seară ș.a., potrivit unui program amănunțit care era afișat zilnic pentru cei interesați.

MESAJUL CELEI DE A VI-A ADUNĂRI GENERALE A CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR — VIAȚA ÎMPREUNĂ

Salutări în numele lui Iisus Hristos de la cea de a VI-a Adunare a Consiliului Ecumenic al Bisericilor desfășurată la Vancouver—Canada.

Reprezentăm patru sute de milioane de oameni din partea a trei sute de Biserici membre. Printre noi, femei, tineri și persoane handicate care participă în număr mai mare decît pînă acum. Vă mulțumim

pentru rugăciuni. Slăvim pe Dumnezeu pentru harul dat de la ultima noastră întrunire. În multe locuri Bisericile au crescut în număr și în profunzimea angajamentului.

Sfântul Duh a revărsat aceste daruri și multe altele, astfel încît ne întrunim cu mare mulțumire.

Ne bucurăm de curajul și credința arătate în neorocire. Sîntem uluiți de cei recent chemați la martiriu.

Această întrunire face parte dintr-o succesiune începută în 1948 la Amsterdam cu angajamentul de a rămîne împreună. De atunci am fost chemați să ne dezvoltăm și să luptăm împreună. Aici, sîntem chemați să conviețuim împreună sub patronajul temei: **Iisus Hristos, viața lumii**. Gustăm această viață în cadrul Adunării. Slujirea noastră într-un mare cort ne amintește de pelerini, prezența indienilor canadieni care a fost provocatoare, rugăciunea și slava noastră impresionantă adresată în multe limbi, dar într-un singur spirit de dragoste, lupta noastră pentru a depăși problemele care ne separă, cîntecele copiilor — toate sînt parte a vieții în familia creștină. Participarea semnificativă a oaspeților de alte credințe și a miilor de vizitatori ne vorbește despre comunitatea umană lărgită.

Angajamentul comun de la Vançouver arată cît de critic este acest moment în viața lumii, ca atunci cînd se întoarce o pagină de istorie. Auzim strigătele milioanelor de oameni, confrunțați cu lupta zilnică pentru supraviețuire, zdrobiți de puterea militară sau de propaganda celor puternici. Vedem taberele de refugiați și lacrimile tuturor care suferă pierderi îngrozitoare.

Simțim frica grupurilor și națiunilor bogate și deznădejdea multora din lume, bogați în lucruri dar care trăiesc într-o mare goliciune spirituală.

Există o mare diviziune între Nord și Sud, între Est și Vest. Lumea noastră, lumea lui Dumnezeu trebuie să aleagă între «viață și moarte, binecuvîntare și blestem». Această alegere critică ne obligă să afirmăm din nou că viața este darul lui Dumnezeu. Viața în toată plenitudinea ei reflectă comuniunea de dragoste a lui Dumnezeu, Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh. Acesta este exemplul nostru de viață, un dar plin de minunății, slavă, neprețuit, fragil și de neînlocuit. Numai atunci cînd răspundem dragostei lui Dumnezeu, semenilor noștri și lumii naturale viața poate fi în plinătatea ei.

Mizeria și haosul lumii provin din respingerea intențiilor lui Dumnezeu față de noi. Permanent, în public și în particular, comuniunea este zdrobită, viața este mutilată, iar noi trăim în singurătate. În trăirea cu Iisus, ne întîlnim față în față cu însăși viața lui Dumnezeu. El a adoptat viața noastră, nașterea și copilăria, oboseala, rîsul și lacrimile noastre. El a împărțit hrană celor flămînzii, dragoste celor respinși, a vindecat pe cei bolnavi și a iertat pe cei ce s-au căit. A fost solidă cu săracii și exploatații și la sfîrșit și-a dat viața pentru alții.

În Taina Euharistiei, Domnul înviat ne dă posibilitatea de a trăi acest exemplu: de a da și a primi. «Dacă grăunțele de grâu, cînd cade în pămînt, nu va muri, rămîne singur; iar dacă va muri, aduce multă roadă» (Ioan XII, 24). Numai puterea de convertire a Sfîntului Duh poate

face ca acest mod de viață să se formeze în noi. O asemenea transformare este grea și implică dorința de a risca chiar și moartea în trecerea noastră prin viață.

Urmînd acest drum ne recunoaștem lipsa noastră de credință. Diviziunea Bisericii în punctele cruciale ale vieții sale, nereușita noastră de a mărturisi cu curaj și imaginație, nerenunțarea noastră la prejudecăți vechi, participarea noastră la nedreptatea lumii — toate acestea ne arată că sîntem neascultători. Totuși, mila lui Dumnezeu ne unește, deoarece sîntem încă chemați să fim poporul lui Dumnezeu, casă cu pietre vii, construită pe temelie pusă de Hristos. Un semn al milei Sale îl constituie Mișcarea ecumenică în care nici un membru și nici o Biserică nu este singură.

Adunarea își reînnoiește așadar angajamentul față de imaginea ecumenică. Domnul se roagă pentru unitatea poporului său ca semn prin care lumea poate fi adusă la credință, reînnoire și unitate. Facem pași mici și șovăitori pe calea unității vizibile a Bisericii însă sîntem siguri că direcția este esențială pentru fidelitatea noastră. De la Adunarea de la Nairobi s-au înregistrat mișcări în multe locuri, noi Biserici unite, acte de mărturisire comună, proiecte ecumenice locale. Există o nouă convergență teologică care ar putea promova măsuri ferme în vederea realizării unei comuniuni euharistice unice. Mulțumim în special lui Dumnezeu pentru speranța dată nouă de documentul «Botez, Euharistie și Ministeriu» și căutăm să obținem un răspuns lărgit în privința sa.

Ne reînnoim angajamentul față de misiune și evanghelizare. Prin aceasta înțelegem acea profundă identificare cu alții cînd putem rosti vestea cea bună că Iisus Hristos, Dumnezeu și Mintuitor este viața lumii. Nu putem impune credința prin elocvența noastră. O putem nutri cu răbdare și grijă astfel încît Sfîntul Duh, Dumnezeu, Evanghelistul să ne inspire cuvintele pe care le rostim. Proclamația noastră trebuie tradusă în toate limbile și culturile. Oricare ar fi contextul nostru între adepții unei credințe vii sau care nu posedă nici o credință ne amintim că dragostea lui Dumnezeu este pentru toți, fără excepție. Toți sînt invitați la ospăț. Iisus Hristos, plînea vieții, cheamă pe toți cei flămînzi, hrana sa fiind nelimitată.

Ne reînnoim angajamentul nostru pentru dreptate și pace. Intrucît Iisus Hristos a vindecat și a promovat viața în totalitatea ei, sîntem chemați să slujim viața tuturor. Vedem darul bun al lui Dumnezeu zdrobit de puterile morții. Nedreptatea neagă darurile lui Dumnezeu care sînt unitatea, participarea și responsabilitatea. Cînd unele națiuni, grupuri sau sisteme dețin puterea de a decide asupra vieților altora, această putere este deosebit de prețioasă. Dumnezeu spune că împărăția, puterea, să o dăm tuturor oamenilor. Nedreptatea corupe puternicii și îi desfigurează pe cei lipsiți de putere. Sărăcia, permanentă și fără speranță, reprezintă soarta a milioane de oameni; pămîntul furat constituie o cauză de amărăciune și război; diversitatea raselor devine răul provocat de rasism. Avem urgentă nevoie de o nouă ordine economică internațională în care puterea este împărțită nu aparentă. Ne angajăm să luptăm pentru aceasta. Însă revine întrebarea, ce se poate spune despre Biserică? Împărțim totuși, liber, puterea? Ne oprim la bogăția Bisericii? Îi

considerăm prieteni pe cei puternici și nu-i auzim pe cei lipsiți de ea? Avem sarcini lângă casă?

Nedreptatea flagrantă, permanentă și opresivă duce la violență. Astăzi, viața este amenințată de război, de dezvoltarea armamentului de tot felul și în special de cursa înarmării. Știința și tehnologia care pot face atât de mult pentru a hrăni, îmbrăca și adăposti toți oamenii pot fi folosite astăzi pentru a extermina viața de pe pământ. Cursa înarmării consumă pretutindeni mari resurse cerute cu disperare pentru întreținerea vieții umane. Aceia, care amenință cu puterea militară, duc politica morții. Este o perioadă de criză pentru noi toți. Sîntem solidari cu întreaga lume în încercarea de a chema prin fiecare forum la oprirea cursei înarmării. Viața, care este darul lui Dumnezeu, trebuie păzită atunci cînd securitatea națională devine scuză pentru militarismul arogant. Arbelele păcii are dreptatea ca rădăcină.

Viața este un dar. Primum darul lui Dumnezeu cu permanentă mulțumire. La slujba de deschidere a Adunării, o mamă și-a ridicat copilul pînă la sfînta masă. A fost un semn de speranță și de continuitate a vieții. Uneori sîntem aproape copleșiți de micimea și insignifianța vieților noastre; ne simțim atunci neajutorați. Dar pe măsură ce ne hrănim cu Pîinea vieții, în slujire, cunoaștem în repetate rînduri în viețile noastre actul mîntuitor al lui Dumnezeu, în Hristos. Sîntem uluiți și surprinși că scopul veșnic al lui Dumnezeu este permanent încredințat unor oameni comuni. Acesta este riscul pe care și-l asumă Dumnezeu. Forțele morții sînt puternice. Darul vieții în Hristos este mai puternic. Ne angajăm să trăim această viață, cu toate riscurile și bucuriile ei, drept care îndrăznim să strigăm împreună cu toate oștile îngerești: «O, moarte, unde îți este victoria? Hristos a înviat. Adevărat a înviat!».

Delegația română s-a reîntors în țară în ziua de 16 august 1983. În afara activităților desfășurate în cadrul diferitelor sesiuni de lucru, așa cum am spus, delegații Bisericii Ortodoxe Române au avut și prilejul unor întîlniri personale cu reprezentanți ai altor Biserici, cu care au discutat unele probleme ecumenice actuale, sau cu care au făcut schimburi de idei și opinioane. Și în asemenea împrejurări, delegații din România au făcut cunoscute realitățile vieții religioase din țara noastră, activitatea liberă a cultelor, evlavia credincioșilor, contribuția Bisericilor la propășirea țării și a vieții noi a poporului român, precum și sprijinirea de către Biserici a marilor aspirații spre apropiere, înțelegere și pace ale lumii de azi.

Cea de a VI-a Adunare generală CEB de la Vancouver s-a încheiat într-o atmosferă de încredere și optimism, cu convingerea de a fi marcat o nouă etapă în împlinirea lucrării de unitate, apropiere și colaborare creștină, precum și în sprijinirea dorinței firești a omenirii contemporane de a se scutura de coșmarul amenințărilor, al morții și de a trăi o viață demnă, plină de sens și realizări în folosul tuturor.

Între 25—26 noiembrie 1983, a avut loc la Institutul teologic Sibiu a 42-a Conferință teologică interconfesională unde s-au dezbătut problemele ridicate de Vancouver.

Referatul cu *evaluarea lucrărilor celei de a VI-a Adunări generale CEB*, cu impresii și atitudine, a fost susținut de Prof. Emilian Popescu de la Institutul teologic București, membru al delegației Bisericii Ortodoxe Române.

La discuții au luat parte pe lângă participanții la Conferință și unii participanți la Adunarea generală.

I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului a punctat câteva considerații în calitatea sa de Conducător al Delegației Bisericii Ortodoxe Române, de membru — ales pentru a doua oară — în Comitetul Central, în Comitetul Executiv și Comitetul Financiar al CEB și în calitate de gazdă al sus-amintitei Conferințe.

După obicei, *Comisia rectorilor* a adus la cunoștința participanților «*Concluziile*» Conferinței interteologice.

Diac. Conf. P. I. DAVID

ȘTIRI ȘI INFORMAȚII ECUMENICE

PATRIARHUL ECUMENIC, DIMITRIE I, DESPRE ECUMENISMUL ACTUAL

Recent, într-un interviu, Patriarhul Ecumenic Dimitrie I, și-a exprimat opinia asupra relațiilor intercreștine, din punct de vedere teologic.

Sanctitatea Sa și-a exprimat admirația pentru cauza sfântă a ecumenismului, scopul lui fiind însăși voia lui Dumnezeu, unitatea creștinătății. Totuși, nu se poate spune că, în timpurile din urmă, ecumenismul a rămas același; Consiliul Ecumenic al Bisericilor «a deviat uneori către latura socială, chiar politică», ceea ce, cu câțiva ani în urmă, i-a atras critici severe din partea Patriarhiei Ecumenice, a precizat S. Sa Dimitrie, cu ocazia aniversării a 25 de ani a CEB.

Dar de câțiva ani, după o «revenire lăudabilă a CEB», cercetarea teologică a redevenit ceea ce era necesar să fie, mai ales datorită Departamentului «Credință și Constituție», care «a redactat de curând un text asupra Botezului, Euharistiei și Sacerdoțiului, în care «Biserica Ortodoxă a regăsit cu satisfacție mai multe elemente din învățătura privind problemele de bază».

În ceea ce privește «Dialogul teologic între Biserica Ortodoxă și celelalte Biserici ale lui Hristos», Patriarhul Ecumenic consideră că el se adâncește an de an, fără să se poată aștepta de la aceste încercări realizări spectaculare, dar că se poate constata un progres. Așa de pildă, între Biserica Ortodoxă și cea Romano-Catolică, de pe urma întâlnirilor ecumenice se și văd unele roade, mai ales după întâlnirea de pe insula Patmos, unde s-a făcut un bun început al acestor lucrări.

Patriarhul Dimitrie a încheiat interviul solicitând tuturor auditorilor să-și unească rugăciunile pentru realizarea scopului final, Unitatea Bisericii. (Episkepsis, No. 291/1983).

*

CONTRIBUȚIA BISERICII DIN CONSTANTINOPOL LA CREAREA CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR

Dr. W. A. Vissert' Hooft, fostul președinte general și președinte de onoare al CEB, a consacrat un studiu extins asupra contribuției Bisericii Ortodoxe — și în special a Patriarhiei Constantinopolului — la crearea forului reprezentând mișcarea ecumenică a timpurilor noastre.

Acest studiu arată că un moment decisiv în această mișcare l-a reprezentat hotărârea Sinodului Bisericii din Constantinopol, în 1919, când a invitat toate Bisericile Ortodoxe să participe la efortul comun al Bisericilor occidentale în vederea realizării unității văzute a Bisericii creștine. Contactul cu ecumeniști suedezi, ca Söderblom și Kolmodin, a realizat regăsirea Bisericilor ca surori și a condus la nădejdea că ele vor colabora pentru a se cunoaște mai bine și a exprima o mărturie comună, tinzând către o «koinonie» a popoarelor creștine, care urma să se constituie după modelul «Societății Națiunilor» dar cu un caracter eclezial.

Ceea ce a fost foarte important, spune autorul, este faptul că «hotărârea de a propune o Societate a Bisericilor era luată într-un moment când Conferința pentru Pace crea comitetul său în scopul de a elabora un plan pentru o Societate a Națiunilor» și că Enciclica a fost promulgată în aceeași lună în care se deschidea Societatea Națiunilor. Au apărut însă două primejdii, care nu s-au putut evita. Una a fost războiul mondial care a distanțat Apusul de Răsărit, astfel încât Patriarhia Constantinopolului s-a văzut mult limitată în acțiunea ei, de către guvernul otoman. O a doua primejdie care nu s-a putut evita a fost faptul că «activitatea misionară a Bisericilor occidentale în teritoriile Bisericilor Răsăritene» aducea o vătămare începutului de colaborare inițiată de acestea din urmă. «Bisericile ortodoxe au fost adinc rănite» de această imixtiune a fraților apuseni, în rindurile membrilor lor, iar deficitul moral pe care-l aducea suspiciunea și neîncrederea provocate de acest «furt al oilor» din staulul lor nu era de natură să ajute realizarea idealului ecumenist.

Arhiepiscopul Uppsalei, Dr. Söderblom, a sprijinit textul Enciclicei din Constantinopol și a invitat Patriarhia de Constantinopol să acționeze în vederea aderării și a celorlalte Biserici ortodoxe la mișcarea ecumenică. Profesorul Alivizatos din Atena, a supus la Geneva programul propus de Biserica ortodoxă în vederea acestei participări, program care prevedea: încetarea prozelitismului, ajutorul interecliezial, aprofundarea cunoașterii reciproce a Bisericilor, renunțarea la amestecul în problemele politice, examinarea diferentelor de credință și colaborarea pe plan teologic pentru depășirea acestora. Se propunea de asemenea și planul de organizare a Societății Bisericilor, cum și o dată a primului Congres internațional creștin.

În 1927, la Lausanne, comisia «Credință și Constituție» a luat în discuție acest proiect, iar Mitropolitul Gherman anunța, în urma acestei întruniri, că Societatea Bisericilor creștine care urma să se nască va reprezenta făgașul pe care se va putea realiza dezideratul exprimat de Mântuitorul nostru, ca toți creștinii să devină «o turmă și un păstor».

Cartea readuce stilul de înaltă ținută pe care înaintașii ecumeniști au știut să o impună perioadei de mari eforturi și de abnegație, necesare acestei acțiuni de nobil pionierat. (Episkeysis, No. 290/1983).

«MARTIN LUTER, DIN PUNCT DE VEDERE ORTODOX»

Cu ocazia sărbătoririi nașterii lui Martin Luter, Mitropolitul Damaschin de Tra-noupolis a ținut o conferință la Facultatea de Teologie din Erlangen. Vorbitorul a subliniat două coordonate ale atitudinii lui Luter în activitatea lui și anume: poziția lui față de «vechea dogmă creștină» și poziția lui față de Biserica cea una, sfântă, universală și apostolică. Luter a activat pentru «certitudinea individuală a mântuirii», față de care Biserica apuseană nu oferea răspunsuri satisfăcătoare în acea vreme. El a voit să aducă din nou pe prim plan credința apostolică a Bisericii, și nicidecum să «exprime noutăți teologico-dogmatice», motiv pentru care a studiat cu minuțiozitate hotărârile sinoadelor ecumenice, reconsiderându-le pe planul importanței lor în lupta contra ereziilor.

«Trebuie să subliniem — spune vorbitorul — în ce măsură vechea învățătură creștină devine fundamentul însuși al teologiei lui Luter, ce se caracterizează prin mărturisirea lui Hristos». Teologia lui este «hristocentrică» și «hristomonistă». Luter s-a îndepărtat de teologia augustiniană, respingind scolastica. El se apropie cel mai mult de doctrina sfinților Atanasie și Chiril, dar îndepărtarea de doctrina grației dezvoltată de Augustin îl duce la excesul unei respingeri a ideii de har în sensul acceptat de catolicism.

Accentuarea unilaterală a realizării mântuirii prin Hristos, fără o echilibrare a acesteia prin acțiunea trinitară a harului, face ca Luter să devieze spre un anume «monolizism»; el este acuzat că a neglijat aportul propriu al naturii umane a lui Hristos în opera mântuirii.

Din punct de vedere ecleziologic, această teologie a lui Luter duce pe discipolii lui la ideea unei Biserici universale ca o realitate invizibilă, care nu se poate vedea decât cu ochii credinței: «ecclesia spiritualis et invisibilis».

Conferențiarul afirmă însă că urmașii lui Luter au accentuat în mod eronat poziția lui ecleziologică și menționează că, față de «exaltații» din Münster, Luter afirmă în mod explicit că există, «semne vizibile» prin care Biserica poate fi recunoscută în exterior, căci există și o realitate vizibilă a celor spirituale, care se poate vedea în Biserică. Caracterul tainic al Bisericii nu anihilează realitatea ei văzută. Trebuie deci să se recunoască faptul că pe Luter îl preocupa foarte mult unitatea vizibilă a Bisericii, pe care el «nu a sacrificat-o niciodată pe altarul unei cercetări îndărătnice a adevărului». Se poate rezuma scopul luptei lui Luter prin cele două caracteristici ale sale: «reinnoirea în adevăr și păstrarea comuniunii».

Mitropolitul Damaschin conchide cu următoarele opinii: «Cea mai bună firmă în care luteranii de azi ar putea să marcheze cea de a cincisutea aniversare a nașterii marelui Reformator ar fi revenirea la acel Luter al primei perioade și reluarea intenției lui originare, care nu a fost deloc scindarea creștinătății, ca preț al reinnoirii — oricare ar fi fost el».

Conferențiarul încheie cu îndemnul ca protestantismul actual să se întoarcă la o comună mărturisire a credinței creștine, cum de altfel o și sugerează tendința actuală a Federației Luterane Mondiale, în cadrul întâlnirilor ecumeniste recente. (Epis-kepsis, Nr. 298/1983).

Statistică a ortodocșilor din Elveția. — S-a constatat de curind că numărul credincioșilor creștini ortodocși din Elveția se ridică la peste 40.000, de proveniență: greacă, sîrbă, turcă, armeană și coptă. Existența unui centru ortodox al Patriarhiei Ecumenice, la Chambésy (din 1966) oferă un loc de adunare a celor mai mulți ortodocși. Ortodocșii greci sînt în număr de circa 8000. Cel mai mare număr de ortodocși îl constituie comunitatea sîrbă — 20.000 de credincioși —, deși aceasta nu pare a fi cea mai activă.

Ortodocșii turci și sîrieni sînt în număr de circa 2000 și trăiesc în Elveția centrală și răsăriteană. Elveția romandă este gazda a circa 5000 membri ai Bisericii Apostolice armenе, întemeiată în 1965. (S.P.P. Informations/25 oct. 1983).

A. MANOLACHE

Mitropolitul Melhisedec, exarhul Patriarhiei Ruse pentru Europa Centrală cu sediul la Berlin a primit în audiență membri ai societății «Melanchton». Cu această ocazie Mitropolitul a explicat «semnificația fiecărei duminici din Postul Paștilor». (Evangelische Information 11/83).

Nicolae VI, Patriarhul ortodox de Alexandria și Africa a declarat anul 1983 drept «Anul Ortodoxiei Africane». Patriarhia Ortodoxă de Alexandria se ocupă mult de credinșii de culoare. (Evangelische Information 9/83).

Bulus Karros, episcopul-vicar al Patriarhiei din Antiohia, a fost numit Mitropolit al diecezei libaneze Holba, care, cu 60 de comunități, este a doua ca mărime, în Patriarhia antiohiană. (Ökumenische Information 11/83).

Noul redactor al revistei ortodoxe sîrbe «Misionarul ortodox» numit de Sf. Sinod, este monahul Dr. Irineu Buković, profesor la facultatea teologică ortodoxă din Belgrad. (Ökumenische Information 11/83).

Biserica ortodoxă — greacă — din Australia nu va înlocui la serviciile divine limba greacă cu cea engleză, predicile însă vor putea fi rostite și în limba engleză. (Ökumenische Information 11/83).

La Nairobi (Kenia) s-a sfințit prima Minăstire ortodoxă de maici, în Africa. Deocamdată sînt acolo trei monahii din Grecia; s-au anunțat și cinci pretendente africane (Ökumenische Information 9/83).

Sîrbii ortodocși din «diaspora» au o comunitate religioasă și în Salzburg — Austria, înființată în anul 1948. O viață religioasă a lor în regiunea respectivă a început în 1946, în lagărul de prizonieri din Pongau. Parohia sîrbă din Salzburg are la 5000 de credincioși. Serviciile divine se săvîrșesc în biserici romano-catolice, pe lângă Salzburg și în localitățile: Hosllein, Zell, Kufstein, Innsbruck, Reute, — iar preoții fac servicii divine, de toate trebuințele, și în locuințele credincioșilor. (Ökumenische Information Salzburg 3/83).

La invitația Arhiepiscopului de Canterbury, Robert Runcie, presedintele Bisericii Anglicane, o delegație a Patriarhiei Ruse, condusă de Mitropolitul de Kiew, Filaret, a vizitat, după 50 de ani, iarăși Biserica Anglicană. (Ökumenische Information 7/83).

După tratative îndelungate s-a format la Lima — capitala Republicii Peru — un consiliu al Bisericilor din America latină. Din el fac parte 100 Biserici și 8 mișcări ecumenice, fiecare păstrîndu-și independența sa, dar lucrînd colectiv pentru problemele creștine generale, în complexul preocupărilor lumii actuale, dînd astfel dorinței generale după unitatea creștină o «înfățișare externă». (Mitteilungen aus dem Kirchlichen Aussenamt 4/82).

«Plenitudinea darurilor și unitatea Bisericii» a fost tema întîlnirii cercului de prieteni ortodocși, evanghelici și romano-catolici — «Philoxenia» — din minăstirea Nütschau (R. F. Germania). În discuții s-a afirmat că diferența confesiunilor creștine nu-i numai o «barieră a unității», ci și un «rezervor de îmbogățire reciprocă», căci credința nu-i o sabie pentru a judeca pe alții, ci «lumină, care luminează pe alții». (Ökumenische Information 11/83).

Institutul ecumenic de la Bossey (Elveția) se ocupă îndeosebi de pregătirea ecumenică a tinerilor teologi, punând accentul mai ales pe cultivarea teologiei ecumenice prin întâlniri interconfesionale și interculturale. În spiritualitatea sa ecumenică, ea acordă atenție îndeosebi diferitelor tradiții liturgice. (Ökumenische Information 9/83).

Într-o întrunire de teologi și istorici la Institutul pentru știință din Paderborn (R. F. Germania) s-a făcut afirmația că ar fi foarte posibil ca cele 4 Evanghelii din Noul Testament să fie mai vechi decât datarea lor în «Introducerile la Noul Testament». Dar importanța lor e aceeași, indiferent de timpul scrierii lor. (Ökumenische Information 8/83).

La Valeta — Malta a apărut primul volum al Vechiului Testament tradus în limba maltesiană, înrudită cu limba arabă, dar cu litere latine. (Evangelische Information 11/83).

«Consiliul Ecumenic al Bisericilor» are 305 Biserici-membre cu 400 milioane credincioși. (Glaube in der 2 Welt 11/82).

«Consiliul Ecumenic, al Bisericilor» și Biserica Romano-Catolică au format o comisie de consultare pentru adncirea lucrării lor împreună. Primele probleme discutate: «Pacea, dezarmarea și dezvoltarea socială». Probleme de plină actualitate. (Begegnung 12/82).

Episcopul evanghelic, Eduard Lohse (Hannovera), a adresat pastorilor și păstorilor săi o circulară cu întrebarea: dacă n-ar fi bine ca și evanghelicii să facă semnul Sfintei Cruci? Mai ales la întâlniri ecumenice — subliniază Episcopul evanghelic — când membrii altor confesiuni fac semnul Sfintei Cruci. De ce, își pune Episcopul întrebarea — au pierdut evanghelicii acest frumos și educativ obicei? Și Episcopul e de părere ca evanghelicii să facă și ei semnul Sfintei Cruci. Părere creștinească. (Alt-Katholische Kirchenzeitung 2/82).

Din punct de vedere al credinței ar fi imaginabilă o unitate a Bisericilor despărțite — afirmă teologul romano-catolic K. Rahner — dacă... nici o Biserică nu ar declara că doctrina ei fundamentală este incompatibilă cu doctrina altei Biserici ...» (Ökumenische Information 4/83).

Cercetările arheologice de la Ierusalim au găsit o amuletă de argint, datînd, după experți, din veacul șapte înainte de Hristos. Pe această amuletă se află scris pentru prima dată — cunoscut pînă acum — cuvîntul «Iahwe» (Dumnezeu). (Ökumenische Information 4/83).

Mișcarea pentru pace «Pax Christi» a înființat la Lindau-Bad Schachen (Bodensee) un «muzeu al păcii». Sînt expuse mărturii scrise despre acțiunile de pace, imagini, hrisoave din antichitate pînă în prezent, servind bine pentru lămurirea și întărirea acțiunilor de pace. (Begegnung 11/82).

Manuscrisul «Evangheliei de aur» din Echternach (Luxemburg) care datează dintre anii 1020—1030 a fost reprodus ca facsimil în 850 de exemplare, și expus la o expoziție din Frankfurt. Facsimilul, — 272 pagini — legat în coperte aurite are prețul de 14.500 mărci germane. Originalul «Evangheliei de aur» — «Codex Aureus Epternacensis» se află în Muzeul din Nürnberg. (Evangelische Information 10/83).

Revista «Apostel Andreos» nr. 3/1983, care apare în limba engleză la Gant (Belgia), dedică acest număr Mănăstirilor ortodoxe din România, făcînd un scurt istoric al lor, prezentînd și fotografia unora. Sînt menționate Mănăstirile: Voroneț, Moldovița, Sucevița, Putna, Dragomirna, Suceava, bisericile din M-rea Humorului, Arbore, Cernica, Neamț, Sihăstria Agapia, Văratec, Bistrița, Polovragi, Horezu, Cozia, Curtea de Argeș, Govora, ș.a.

«Sfintele Taine în viața Bisericii Ortodoxe» a fost subiectul unei serii de conferințe organizate de comunitatea ortodoxă «Sf. Apostoli» din Dortmund (R. F. Germania) și de asociația ecumenică «Koinonia». S-a subliniat că pietatea și cultul, spiritualitatea și angajarea socială formează în gîndirea și viața ortodoxă o unitate inseparabilă. Rostul conferințelor a fost o contribuție la o mai bună cunoaștere a Ortodoxiei în întîlnirile ecumenice. (Ökumenische Information 13/83).

La Bari (Italia) s-a ținut un dialog ortodox — catolic cu tema: «Botez — Euharistie — Slujire bisericească». — Progres ecumenic. (Ökumenische Information 19/83)

Pe insula grecească Kos s-a ținut al «Doilea simpozion bizantin patologic internațional» dedicat personalității și operei Patriarhului ecumenic Fotius din Constantinopol.

Simpozionul a fost organizat de «Institutul american pentru studiul Sf. Părinți» din New-York. (Ökumenische Information 12/83).

În Mănăstirea Sfânta Ecaterina din peninsula Sinai s-au descoperit vreo 80 de manuscrise grecești — necunoscute pînă acum — de texte biblice. Manuscrisele sînt studiate în «Institutul pentru Noul Testament» din Münster, de către profesorii de teologie: soții Barbara și Kurt Aland. În aceeași Mănăstire s-au găsit pînă acum 1200 de manuscrise vechi. (Evangelische Kommentare 4/83).

La Kuala Lumpur — capitala «Federației Malaesiei» (Asia) s-a făcut, după datele Coranului, un film despre istoria epocii preistorice a omenirii: de la Adam și Eva pînă la Avraam. Pentru Islam, Adam este primul profet și Avraam primul musulman. Limba filmului este malaeza, araba, chineza, engleza și franceza. (Ökumenische Information 19/83).

Secretarul General al «Societății Biblice» din Malta a tradus Vechiul Testament în limba maltesiană (cu litere latine). (Postdamer Kirche 17/83).

Dr. Robert Runcie, Arhiepiscop de Canterbury și conducătorul Bisericii Anglicane, a afirmat într-o conferință că «Biserica Anglicană are, ca și ortodoxii, convingerea fermă că ceea ce învață autoritatea bisericească — Sfîntul Sinod — este cuvîntul lui Dumnezeu — este adevărul religios. (Alt-Katholische Kirchenzeitung 3/83).

«Biserica Presbiteriană» din Africa de Sud este noul membru al Consiliului Ecumenic al Bisericilor. (Ökumenische Information 12/83).

«Bible Training Institute» este titlul Institutului teologic al creștinilor din Nepal. (Ökumenische Information 12/83).

Pacea, căsătoria, unicitatea creștinismului, spiritul «Mișcării ecumenice», înțelegerea credinței și însemnătatea consiliilor bisericești pentru unitatea creștină, au fost temele discutate la întîlnirea ecumenică la Londra dintre delegați ai diferitelor Biserici din Anglia și delegați ai Vaticanului. (Ökumenische Information 13/83).

Sărbătoarea «Sfîntele Paști» îl prezintă pe Dumnezeu ca o putere ce nu subjugă, ci înalță, nu ucide, ci face viu. Ambele forme de putere sînt atît de deosebite între ele, ca moartea și viața. (Junge Kirche 3/83).

Pe fostul «lagăr de concentrare» de odinioară de la Maidanek (Polonia) s-a ridicat o biserică impozantă înconjurată de șase mici capele confessionale pentru ortodocși, romano-catolici, protestanți, iudei, mahomedani. În cel de al doilea război mondial «lagărul» menționat a fost un «iad al suferinței» dar și «loc al întîlnirii ecumenice» între credincioși ai diferitelor confesiuni. Biserica de azi de acolo se dorește să fie «locaș de împăcare și pace» între oameni. (Ökumenische Information 19/83).

Dr. Chrysostomos Zaphiris, Mitropolit de Peristerion (Atena) în articolul: «Dialogul teologic între Ortodoxie și Roma» face o apreciere a posibilităților și impedimentelor apărute în această problemă. El afirmă, între altele, că dialogul este primejduit atît de confesionalismii extremiști din ambele părți, cît și de ecumeniștii extremiști din ambele părți care înclină să vadă totul în simplitate paradisiacă. Autorul mai subliniază că reunirea Bisericilor poate deveni realitate «dacă partenerii dialogului se întorc la credința comună în Biserica cea una, sfîntă, catolică și apostolică, indivizibilă, așa cum e formulată de cele șapte sinoade ecumenice și în lucrările Sfîntilor Părinți, purtătorii autentici ai tradiției celei una în Biserica răsăriteană și apuseană». Compunerea unor texte comune e ceva problematic, — notează autorul. Acordul trebuie realizat în primul rînd în domeniul ecleziologiei. Străduința după unitate e

un proces, ce se realizează pe secțiuni, încoronat cu redobândirea unității bisericești vizibile. Ambele Biserici trebuie să lucreze împreună cu multă precauție și răbdare, având în vedere importanța dialogului pentru creștinătatea întreagă. (Ökumenische Rundschau 1/83).

La Uppsala (Suedia) s-a ținut o conferință creștină mondială cu tema: «Viață și pace». După trei zile de discuții conferința a adresat un apel de pace tuturor statelor din lume. (Ökumenische Information 18/83).

La o conferință comună a Academiei catolice din Bavaria și Academiei evanghelice din Tutzing cu tema: «Maria în teologie, în pietate și Biserică», s-a afirmat că concepțiile diferite ale creștinilor catolici și evanghelici despre Maica Domnului nu trebuie să fie motiv de despărțire bisericească. — Da, ar fi progres ecumenic remarcabil. (Ökumenische Information 18/83).

Un grup de societăți teologice a înființat la Washington un «Institut ecumenic» pentru consultații teologice și promovarea relațiilor pașnice între Biserici și religii. (Ökumenische Information 18/83).

Creștinii, hinduși și musulmini, au înființat în sudul Indiei (districtul Kannjakumara) organizația «Thiru Arul Peravai» pentru promovarea unei conviețuiri pașnice între ei. Așa au hotărât, între altele, să prăznuiască împreună sărbătorile lor și să organizeze împreună programe social-culturale. «Pace pe pământ». (Evangelische Information 19/83).

«Străin între frați» este tema unei serii de conferințe organizate la Frankfurt/Main de creștini și musulmini pentru cultivarea relațiilor pașnice între ei. (Evangelische Information 19/83).

Primatul Bisericii Anglicane, Arhiepiscopul de Canterbury, Robert Runice, a organizat o întâlnire de delegați ai Bisericilor creștine pentru intensificarea activității Bisericilor pentru pace și împotriva amenințării de distrugere atomică. (Ökumenische Information 18/83).

Societatea Biblică din Stuttgart a înființat un «curs de la distanță» despre Vechiul Testament. Scopul? Cunoașterea mai bună a Bibliei și răspîndirea învățăturii biblice în cercuri cât mai largi. (Ökumenische Information 18/83).

Un grup de teologi din 16 Biserici protestante din 11 state europene a făcut, într-o întâlnire, propunerea sărbătoririi, pe plan mondial, a unui «An al familiei», în care să se discute toate problemele privind familia, buna înțelegere între membrii familiei și între familii, deci pentru pace și progres. (Ökumenische Information 20/83).

O delegație a Patriarhiei ecumenice de la Constantinopol, condusă de Mitropolitul Meliton din Chalcedon, a participat și în 1983 la Vatican, la sărbătoarea «Sf. Apostoli Petru și Pavel», onomastica Papei Ioan Paul II. Anual participă și o delegație vaticană la sărbătoarea «Sf. Andrei» la Patriarhia din Constantinopol. Papa a insistat anul acesta asupra dialogului dintre cele două Biserici, contribuind la apropierea dintre ele. Progres ecumenic. (Ökumenische Information 28/83).

— În Biserica Reformată din Polonia, după decizia sinodului local, nu vor mai fi preoți-femei. (Ökumenische Information 28/83).

— La împlinirea a 300 de ani de la deprezurarea Vienei de turci din 1683 s-au organizat serbări religioase, culturale și Simpozionul Internațional «Cantacuzino» cu lozincă: «Români — apărători ai Europei». Au participat și români stabiliți în afara granițelor României. Cu această ocazie s-a înființat «Asociația culturală internațională a etniei române», președinte fiind ales prof. univ. Mihail Steriade de la Universitatea din Louvain (Belgia). Această Asociație își propune să activeze pentru afirmarea spiritualității românești și răspîndirea valorilor culturale române și a tot ce-i creație românească. — Plan admirabil. (Invierea 7—8/83 Ierusalim).

— În vîrstă de 91 ani a decedat la Alexandria publicistul și istoricul bisericesc ortodox, Theodoros Moschonas. Mai multe decenii decedatul a fost director al renumitei Biblioteci a Patriarhiei alexandrine și editor al anuarului teologic al acesteia: «Analecta». Moschonas a reprezentat, ca observator, Biserica din Alexandria la al doilea Conciliu Vatican. (Ökumenische Information 40/83).

— Methodios Fouyas, Arhiepiscop ortodox grec de Thyateira și Anglia, intervine pentru înființarea unei facultăți de teologie ortodoxă la Oxford sau Cambridge cu misiunea de a pregăti slujitori pentru o Diaspora ortodoxă din Europa și pentru dialogul cu anglicanii, romano-catolicii și protestanții. În prezent sînt patru profesori — trei clerici și unul laic — care predau teologie ortodoxă la universități engleze. Respectivii țin de Arhiepiscopia de Thyateira. (Ökumenische Information 42/83).

— I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului a făcut o vizită comunităților ortodoxe din S.U.A. și Canada, acordînd și un interviu la «Radio-Detroit» despre Ortodoxia română. (Învierea 7—8/83. Ierusalim).

— Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Sîrbe a decis ca Mitropolitul de Zagreb să aibă titlul «Mitropolit de Zagreb și Liubliana», voind prin aceasta să arate că și cele șase parohii din Slovenia țin de Biserica Sîrbă. Croația are patru eparhii: Pakrac, Sibenik, Karlovac și Zagreb. (Ökumenische Information 30/83).

— «Comisia ecumenică pentru Biserică și Societate a comunităților europene» cu sediul la Brussel (Belgia), din care fac parte Biserici ortodoxe și protestante, și-a schimbat numele în «Comisia ecumenică pentru Biserică și Societate în Europa apuseană». Președinte a fost ales secretarul general al «Federației protestante din Franța», Pierre Chretien. (Ökumenische Information 30/83).

— La onomastica Prea Fericitului Patriarh Diodor al Ierusalimului, Protos. Teofil Panait, reprezentant Patriarhiei Ortodoxe Române, la Ierusalim, a coliturghisit cu un sobor de arhierei, arhimandriți și diaconi din «Frăția Sfîntului Mormînt», în frunte cu Prea Fericitul Patriarh. Cu acest prilej Prea Fericitul Patriarh Diodor a acordat Protos. Teofil Panait Crucea Ordinului «Cavaler al Sfîntului Mormînt». — Felicitări. (Învierea 10—12/83. Ierusalim).

— «Societas Liturgica» și-a ținut la Mödling (Austria) al 9-lea Congres internațional cu tema: «Liturghie și Spiritualitate». Au participat 172 delegați din 24 țări. «Societas Liturgica» a fost înființată în 1967 și voințe să sprijine îndeosebi dialogul ecumenic despre probleme ale serviciilor divine. (Ökumenische Information 35/83).

— Bisericile Romano-Catolică și Protestantă din Islanda au sărbătorit împreună în 1983 o mie de ani de la introducerea creștinismului în această țară. (Ökumenische Information 41/983).

— La aniversarea întronizării Patriarhului Catolicos Vasken I al Armeniei și aniversarea a 70 ani de viață a Sanctității Sale, a participat și o delegație a Bisericii Ortodoxe Române. (Învierea, 7—9/983, Ierusalim).

— Sărbătorile comunităților neislamice din Irak sînt acum recunoscute oficial și general de autoritățile Statului. Credincioșii acestor comunități (creștine) sînt în zilele respective liberi de la ocupațiile lor. (Ökumenische Information 30/983).

— În Anglia (castelul High Leigh de la Hoddeston) s-a ținut al patrulea «Congres Internațional și Interconfesional Monahal», organizat de Bisericile Anglicană și Romano-Catolică cu tema: «Să-L urmăim împreună pe Iisus Hristos», dezvoltată în conferințele: «Iisus Hristos — piinea vieții» (Ioan VI, 48—58); «Iisus Hristos — păstorul cel bun» (Ioan X, 11—16); «Mîntuitorul Iisus Hristos — tulpina cea adevărată de vie care dă viață mlădițelor» (Ioan XV, 1—8); «Imnul iubirii creștine» (I Cor. XIII, 1—13).

— Într-o colecție particulară de obiecte rare din Irak — necunoscută pînă acum — s-a descoperit o placă de alabastru (39 kg greutate) avînd o foarte bine păstrată inscripție cuneiformă cu date istorice și religioase despre regele asirian Tukerti-Ninurto I (1234—1198 î.Hr.). Este cea mai mare placă cu inscripție cuneiformă cunoscută pînă acum. (Universitas 12/982).

— Biserica Evanghelică germană a ținut un congres la Dresden (R. D. Germană) cu tema: «A risca încredere pentru a putea trăi». Au participat și 300 oaspeți ecumenici din 29 țări din patru continente. Între aceștia au fost și mulți credincioși romano-catolici. A participat și *Arhiepiscopul Melchisedec*, Exarhul Patriarhiei Ortodoxe din Moscova. Toți vorbitorii — de toate confesiunile creștine — au fost de acord că separarea dintre creștini oferă lumii o imagine jenantă. Deci ... refacerea unității Bisericii creștine se impune. (Begegnung 9/983).

— La Warwick (Anglia) s-a ținut Adunarea Generală a «Alianței Mondiale» a călugărițelor, cu tema: «Sacramentul slujirii». Peste 450 de călugărițe din toate părțile lumii și-au schimbat reciproc, timp de o săptămână, experiențe din activitatea lor. Majoritatea călugărițelor din confesiunile creștine apusene lucrează în spitale, în școli și în stațiuni misionare. Călugărițele Bisericii Anglicane lucrează mult în parohii, deosebindu-se de colegii clerici anglicani numai prin faptul că le lipsește «hironomia de preot». (Evangelische Kommentare 9/983).

— La Praga s-a ținut o adunare mondială, organizată de peste 260 de «cercuri religioase» de pretutindeni, cu tema: «Pentru pace și viață și împotriva războiului atomic». Aci s-a spus între altele că creștinii cultivă dragostea față de toți oamenii, fără deosebire și resping orice rău, deci implicit și războiul, și războiul atomic. Dumnezeu a creat omul ca să trăiască în pace, în dragoste și fericire... Dar pacea rămîne un cuvânt gol, dacă nu se bazează pe adevăr, dreptate și iubire și nu-s realizate în pace. (Begegnung 9/983).

— Populația Vaticanului: 1 papă, 35 cardinali, 176 diplomați, 35 (episcopi, preoți, călugări), 100 garda elvețiană și 73 mireni. (Begegnung 9/983).

— Comisiunea ecumenică a Conferinței Episcopilor francezi (rom.-cat.) a publicat o declarație privind «comuniunea euharistică cu creștinii Bisericilor reformatoare din Franța» (1983). Este prima atitudine oficială a Episcopilor francezi în problema «intercomuniunii». În Franța se practică acum tot mai des comuniunea euharistică între catolici și protestanți. În declarația menționată se indică patru motive pentru care, după concepția romano-catolică, comuniunea euharistică generală nu-i posibilă și anume: 1) Euharistia este «Cina Domnului» de care nu poate dispune Biserica; 2) Comuniunea euharistică și comuniunea bisericească sînt inseparabil legate între ele; 3) Există însemnate deosebirii de credință între catolici și protestanți; 4) Intercomuniunea sporită ar putea da impresia că unitatea Bisericii ar fi acum realizată. Se admit totuși unele «cazuri excepționale» în care creștinii protestanți pot fi admiși la împărtășirea euharistică romano-catolică, d.p. căsătorii confesionale deosebite, credința indubitabilă în prezența reală divină euharistică și în legătura dintre comuniunea euharistică și comuniunea bisericească, precum și angajarea activă pentru unitatea creștinilor. Cu privire la participarea catolicilor la «cina» protestantă, declarația menționată susține ferm că ea nu corespunde interpretării catolice privitoare la comunitatea bisericească, nefiind încă realizată unitatea privind preoția. Faptul că un număr însemnat de catolici, participă la «cina» protestantă, nu-i compatibil cu normele bisericești valabile, existînd primejdia ca protestanții să creadă că toate Tainele și serviciile lor bisericești sînt recunoscute. (Herder-Korrespondenz 5/983).

— «Innoire harismatică» (Charismatische Erneuerung) este un tip de religiozitate apărut, în ultimul timp, în Bisericile Romano-Catolică și Protestantă și care se alimentează dintr-o serie de tradiții bisericești mai ales din cea de la «Pogorîrea Duhului Sfînt». Caracteristici: întoarcere la Dumnezeu prin conștiința credinței primite la Sf. Botez și Sf. Mir și prin harurile duhovnicești. Credincioșii acestui tip de religiozitate nu-și părăsesc biserica lor, dar voiesc să fie, cu religiozitatea lor, misionari activi în viața ei. (Herder-Korrespondenz 8/983).

— Imaginea omului formată de tradiția de credință creștină are «trăsături umane universale». Ea nu-i o suprastructură teologică care înstrăinează oamenii între ei, ci ea descoperă aspirațiile adînci ale omului și indică posibilitatea împlinirii lor. «De aci dreptul la viață care face parte din grupul celor mai inalienabile și inexprimabile drepturi ale omului». Convingerea despre demnitatea și valoarea fiecărui om, independent de nașterea sa și de situația sa în societate, formează o coloană fundamentală în ordinea socială cu libertate. (Neue Zeitschrift für systematische Theologie und Religionsphilosophie 1/983).

— Înțelepciunea umană este preexistentă și transcendentă întemeiată de Dumnezeu (Cartea Iov 28), pentru a-i servi Lui ca măsura creațiunii Sale și prin ea se mijlocește El lumii. (Neue Zeitschrift für systematische Theologie und Religionsphilosophie 3/982).

SEMINAR INTERNAȚIONAL PRIVIND PACEA. În Sicilia, la Erice, s-a ținut de la 19 la 24 august 1983 cel de al treilea Seminar internațional cu tema implicațiilor unui război nuclear. Au luat parte peste cincizeci dintre cei mai buni experți — oameni de știință din SUA, URSS și diferite țări din est și vest. Din partea Papei Ioan Paul al II-lea a participat Cardinalul Casaroli, care a adresat un mesaj profesorului Zichichi, organizatorul acestei întruniri.

În acest mesaj, prelatul catolic a subliniat rolul pe care savanții și cercetătorii în domeniul armelor nucleare îl au în privința menținerii păcii. El a transmis cuvântul Suveranului Pontif, care face apel la aceste forțe ale științei omenești pentru a preîntîmpina holocaustul nuclear cu care este amenințată viața pe pământ și roagă pe participanți să-și orienteze toate eforturile științifice către progresul culturii și păcii, ca să ajute omeneșii de a-și regăsi unitatea, respectul omului și demnitatea tuturor popoarelor care o constituie («La Documentation Catholique», no. 17/2 oct. 1983).

RĂZBOI NUCLEAR, DEȚINEREA DE ARME ȘI CONȘTIINȚA MORALĂ. — Revista bilunară «La Civiltà Cattolica» publică sub numele lui Giuseppe De Rosa s.i. articolul cu titlul de mai sus tratînd despre problema morală a pregătirii unui război nuclear.

Axînd expunerea pe texte biblice sau pe expuneri recente ale oamenilor Bisericii, autorul face apel la conștiința creștină pentru a dezbate și a așeza la locul cuvenit problema păcii în lume. Scopul lumii create de Dumnezeu este viețuirea în pace, cu respectarea fiecărei ființe umane și a întregii creații.

Articolul tratează problema înarmării nucleare, oferind date statistice preluate din «Cartea albă a ONU asupra armelor nucleare» (1982), cum și din conferințele sau prelegerile ținute la diverse catedre sau tribune în ultimii cinci ani. Se pune în discuție atît formula «războiului total» și a așa-numitei «legitimă apărare», cea a «războiului nuclear limitat», cum și cea a «deținerii» armelor nucleare, care presupune fabricarea lor și stocarea în mijlocul unei populații care nu dorește războiul.

Este nevoie de o angajare totală pentru a părăsi drumul înarmării. Nu e suficientă o neparticipare la război, ci e necesară o luare de poziție împotriva tuturor înegalităților sociale, economice, a opresiunii și a discriminărilor rasiale.

Dar pentru această este nevoie de o schimbare a opțiiei. Căci «gravele probleme politice de astăzi au o rădăcină etică. De aceea nu vom putea rezolva aceste probleme numai pe planul politic și militar, dacă nu le vom rezolva înainte de toate pe planul conștiinței morale» (Civ. Catt. no. 3190/V/983).

SLUJITORUL EUHARISTIEI — Revista oficială a Vaticanului, *La Documentation Catholique*, redă în numărul său 17 din 2 octombrie 1983 textul original emis de Congregația pentru Doctrina de credință, privind «slujitorul Euharistiei». Scrisoarea a fost elaborată de Congregație la 8 septembrie a.c. și trimisă tuturor episcopilor Bisericii Romano-Catolice.

În introducerea se arată că învățătura Bisericii stabilește pentru totdeauna că săvîrșitorul Euharistiei este numai preotul hirotonit. Documentul reafirmă acest lucru, pe care Biserica nu a conținut să-l propovăduiască, dat fiind că «în decursul ultimilor ani au început să se răspîndească unele păreri — uneori, chiar traduse în practică — negînd această învățătură a magisteriului și rînind în adîncul ei viața Bisericii» (p. 885).

Pentru a îndepărta eroarea răspîdită de aceste păreri, Congregația consideră necesar să intervină de urgență, cu o «clarificare privind sarcina deosebită și esențială a preotului».

În capitolele următoare (II—IV), documentul indică sensul greșit în care unii au crezut că «orice comunitate creștină, prin însuși faptul că se întrunește în numele Domnului...» poate beneficia «de toate puterile pe care Domnul a voit să le acorde Bisericii Sale». Se arată confuzia care se face între sacerdoțiul comun al creștinilor și sacerdoțiul instituit special de Hristos pentru a efectua și transmite harul Tainelor în Biserică, acesta din urmă fiind însă singurul care primește prin hirotonie «capacitatea» de a transmite harul.

Înțelegându-se greșit caracterul sacramental al ofierii preotului, s-a ajuns și la concluzia că celebrarea Euharistiei este «un simplu act al comunității locale adunate pentru a comemora Cina Domnului prin intermediul frîngerii pîinii» (p. 886).

Se expune în continuare adevărata învățătură de credință insistându-se asupra Tainei hirotoniei, formulându-se reprezentarea «în persona Christi» a preotului său-vîrșitor — cum specifică doctrina catolică.

Capitolul IV este o «invitație la vigilență» necesară din partea păstorilor Bisericii, pentru păstrarea intactă a tezaurului de credință și a unității Bisericii, menționându-se că acei credincioși care încearcă să celebreze Euharistia «în afara legăturii sacre a succesiunii apostolice, întemeiată pe Taina preoției, se exclud de la participarea la unitatea unicului Trup al lui Hristos...» (p. 887). În continuare, clerul este invitat să asigure prin cateheză și învățămînt continuarea adevăratei învățături a Bisericii.

Documentul este semnat de Prefectul Congregației, Joseph, card. Ratzinger și de secretarul acestuia, Fr. Jérôme Hamer, o.p.

La finele acestei scrisori, Ca:dinalul Ratzinger adaugă și un comentariu care accentuează gravitatea situației puse în discuție și menționează că la baza acestui document au stat «informații locale provenind de la episcopi, ca și din studierea unei publicații apărute în diferite țări».

În încheiere, autorul comentariului apreciază: «Reamintind cu claritate poziția catolică privind subiectul tratat, acest document va putea avea importanță și în cadrul dialogului ecumenic».

VIZITA PATRIARHULUI IGNATIE AL IV-LEA HAZIM LA VATICAN — În ziua de 13 mai 1983, Patriarhul Antiohiei, Ignatie al IV-lea Hazim, împreună cu șase episcopi și doi arhimandriți ai Bisericii sale, a fost oaspetele Papei Ioan-Paul al II-lea. Primatul Antiohiei a făcut la Roma prima oprire din călătoria sa în Europa occidentală în timpul căreia s-a oprit la Geneva la Consiliul Ecumenic al Bisericilor, apoi la Londra și Paris.

În discursul de primire, Papa Ioan-Paul al II-lea a subliniat fraternitatea dintre Biserica Antiohiei și cea a Romei, care datează de la începutul creștinismului și faptul că pentru prima oară în istorie un patriarh al Antiohiei vizitează Roma. A apreciat de asemenea faptul că dialogul teologic între Apus și Răsărit este constructiv și că se poate vorbi de o colaborare în lumea actuală între catolici și ortodocși în domeniul culturii, al celui social și mai ales în domeniul pastoral.

În încheierea alocuțiunii sale, Suveranul Pontif a deplîns războiul din Orientul Mijlociu, care face să sufere populația acestei regiuni și afectează negativ viața Bisericii, și își arată mulțumirea că vizita actuală a Patriarhului Antiohiei «este un semn manifest al dorinței unei depline reconcilieri într-un moment în care factorii dislocării și dezagregării par să devină mai virulenți».

Patriarhul Antiohiei a răspuns arătînd aceeași bucurie pentru reînnoirea relațiilor acestor Biserici ai căror mari reprezentanți, apostolii Petru și Pavel sînt văzuți, în vechea iconografie, îmbrățișîndu-se cu «sărutarea păcii».

A subliniat apoi faptul că Orientul apropiat este sfișiat de poftele de dominare ale lumii, care neagă popoarelor locuitoare acolo dreptul la pace. Dar fiecare popor — a spus înaltul oaspete — este indispensabil corelării dintre popoarele conlocuitoare. «Nici o comunitate omenească nu va putea decide — fără consecințe — asupra existenței altora, asupra felului propriu de a-și manifesta identitatea lor».

Însuflețiți de nădejdea în Dumnezeu, cei doi înalți ierarhi s-au despărțit dorindu-și un nou stil de relații între Bisericile pe care le reprezintă. (La Documentation Catholique, No. 12/19 iunie 1983).

BISERICA ROMANO-CATOLICĂ SĂRBĂTOREȘTE NAȘTEREA LUI MARTIN LUTHER — Cu ocazia celei de a 500-a aniversări a nașterii lui Martin Luther, Comisia mixtă catolico-luterană, întrunită la Kloster Kircheng (Würtemberg), a publicat la 6 mai 1983 o declarație arătînd că între cele două Biserici s-a trecut de la conflict la reconciliere.

În această declarație Biserica Romano-catolică recunoaște că prin cuvîntul lui Luther catolicismul și-a putut cunoaște slăbiciunile sau unele greșite înțelgeri sau poziții în privința interpretării însăși a doctrinei creștine și a punerii ei în practică. «Apelul lui Luther la reforma Bisericii ne implică și azi», se spune în introducerea acestei declarații. Capitolul doi al acestui document se intitulează «Mărturisitor al Evangheliei» și consideră pe Luther ca cel care subliniază că «Dumnezeu este nu-

mai drept și nu numai cel care judecă sau condamnă, ci este un Dumnezeu care acordă mila sa. Mila pe care Dumnezeu o dă prin harul său este ceea ce catolicii au redescoperit prin Luther. Doctrina sa cunoscută sub denumirea de «justificare» a adus teologiei catolice redescoperirea că nu prin merite personale se mîntuiește creștinul, ci prin mizericordia lui Dumnezeu și credința personală.

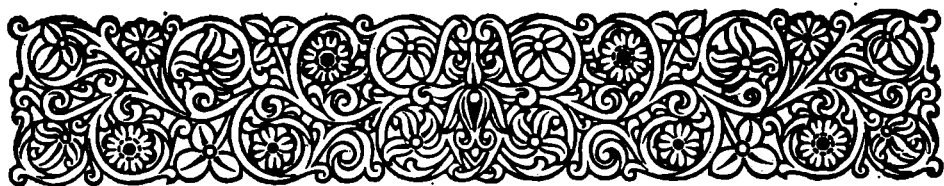
Se reconsideră apoi persoana lui Luther, despre care se spune că — departe de a fi militat pentru separarea de Biserica Romano-catolică — Luther a respins însăși această idee (cap. III). Nu din pricina unei greșite înțelegeri a Evangheliei de către Luther s-a produs conflictul între el și Biserică, ci din cauza repercusiunilor unor anumite concluzii ale sale și mai ales, din motive politice; căci el nu accepta drept izvor de doctrină creștină formulările papei, ceea ce l-a condus și la restrîngerea temeiurilor credinței numai la Scriptură. S-a adăugat la această ruptură și modul greșit cum au fost înțelese unele formulări ale lui Luther, de către unele fracțiuni eretice din acea vreme, erezii care s-au atribuit spiritului lui reformator (cap. III, 17). Apoi, a existat o tendință din partea teologiei catolice a vremii, de a sublinia mai curînd opera sa polemică, decît opera sa pastorală și teologică (cap. IV, 18).

Documentul recunoaște în continuare că istoria Bisericii apusene nu a putut discerna la timp numeroasele contrafaceri sau simplificări abuzive pe care le-a suferit doctrina lui Luther. Aceasta a făcut ca separarea între Biserici să se lărgească și reforma lui Luther să fie prezentată exagerat. Astfel, s-a considerat Biblia ca fiind izolată de contextul său eclezial: deosebita sa stimă pentru viața sacramentală a fost trecută sub tăcere; viziunea personalistă pe care el o avea despre om a fost cu încetul interpretată ca individualism; mesajul justificării a fost adesea sufocat de moralism, iar învățătura pe care el o predica despre cele «două împărății» ale lui Dumnezeu — modul de acțiune a lui Dumnezeu în lumea actuală, față de cel al unei noi relații cu el în viața de apoi — a fost exploatată pentru a legitima părăsirea din partea Bisericii a domeniului social și politic, în care ea are responsabilitatea sa (cap. IV, 20).

Documentul arată mai departe că Biserica Romano-catolică a recunoscut în religiozitatea lui Luther și a învățaturii sale că el a păstrat «în mod considerabil bogățiile învățaturii vechii Biserici universale» (cap. IV, 22). Iar Conciliul Vatican II a primit cite ceva din ideile lui Luther, ca: evidențierea importanței hotărîtoare a Scripturii, pentru viața și învățătura Bisericii; descrierea Bisericii ca «popor al lui Dumnezeu»; înțelegerea treptelor ierarhice drept slujiri bisericesti; accentul pus de el pe sacerdoțiul tuturor botezaților etc. (cap. IV, 24).

În concluzie, acest document, semnat de Hans L. Martensen (episcop de Copenhaga) și de George A. Lindbeck (profesor la Universitatea din Yale ambii, co-președinți ai Comisiei Mixte, recunoaște că apariția lui Luther în viața Bisericii a reprezentat o înviore a sufletului creștin, dacă învățătura lui este înțeleasă în sensul gândit de el. Trebuie reținute toate opiniile binevenite pentru renovarea vieții bisericesti și, în special, aceea că «unitatea în ceea ce este necesar permite diversitatea practicilor, a disciplinei și a teologiei» Bisericii. (*La Documentation Catholique*, Nr. 13/3 iulie 1983).

ANCA MANOLACHE

ANIVERSĂRI

LUPTA ROMÂNILOR PENTRU UNITATEA NAȚIONALĂ, PERMANENȚĂ A ISTORIEI PATRIEI NOASTRE

CU PRILEJUL ANIVERSĂRII A 65 DE ANI
DE LA FĂURIREA STATULUI NAȚIONAL UNITĂR ROMÂN
— 1918-1983 —

Anul 1983, este marcat de aniversarea a șase decenii și jumătate de la înfăptuirea marii Uniri a românilor, act pecetluit prin hotărârile plebiscitare de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, care a constituit «o cerință vitală a dezvoltării poporului nostru», a afirmării lui în lume. Evocarea acestui strălucit moment ne sensibilizează conștiințele, ne face pe toți mai receptivi la mesajul istoriei naționale, atât de bogat în învățăminte și în sugestii pentru prezent și pentru viitor. O privire în adâncime asupra istoriei românești, cu acest prilej, aduce în lumină, printr-o multitudinea de temeuri și argumente, adevărul că una dintre dominantele gândirii și acțiunii poporului nostru pe toate treptele vremurilor au fost *unitatea și unirea*, înțelese ca mod de a fi și de a se exprima, de sine stătător între popoare, de a dezvolta meleagurile natale, potrivit individualității și vocației sale. Conștiința și idealul Unirii și neamului național, — în strînsă îngemănare cu aspirația spre dreptate socială pentru masele populare, făurarii acestei istorii —, au lucrat obiectiv și subiectiv, ca factori regeneratori, au fost pivot și resort al tuturor înfăptuirilor mari, al creației înaintașilor în viața strămoșească.

Flămădit acum aproape două milenii prin altoirea civilizației latine pe străvechiul trunchi dacic, poporul român a apărut ca o entitate politică perfect definită, omogen, viguros, capabil să-și asume destinul. Spațiul pe care-l ocupa, admirabil dispus în jurul Carpaților, nu determina fragmentări care să faciliteze apariția unor trăsături deosebitoare. Totodată «prestigiul limbii latine, limbă a unei mari culturi, de timpuriu răspîdită în toate ținuturile intra și extracarpătice, a consolidat graiul vorbit, i-a conferit o structură gramaticală rămasă, în linii generale, aceeași pînă astăzi, un vocabular bogat și nuanțat, apt să exprime cele mai subtile și mai variate gânduri și simțăminte». Alături de acestea, poporul român pășește în lume și ca popor complet încreștinat,

intrînd astfel în istorie ca un singur neam, cu o limbă unitară de origine daco-romană, cu o singură credință, cea ortodoxă, — unit deci încă de atunci și din punct de vedere politic și din punct de vedere cultural-religios —, și, în același timp, legat continuu de vatra pe care s-a născut și pe care, în scurgerea vremii, a durat monumente nepieritoare de cultură materială și spirituală. Imaginea acestei patrii originare, el a avut-o apoi neconținut în minte.

Așezați «în calea răutăților», cum plastic a grăit cronicarul, românii au depășit greutățile pricinuite mai ales de mișcările popoarelor migratoare — care, aproape toate, i-au călcat glia —, dar nici după acestea nu a avut vreme de tihnă. Căci și asupra lor, ca și asupra altor popoare europene, încă înainte de ivirea zorilor veacului de mijloc, s-au abătut vijelioase furtuni. Marile mișcări de populații și stabilirile de noi granițe, produse în această epocă, au răvășit și matca poporului nostru. Iarăși, împrejurări istorice vitrege, precum și unele particularități ale orînduirii feudale, caracterizate, în general, prin fărîmițarea politică, au făcut ca procesul de constituire a statului centralizat al românilor să nu cuprindă dintr-o dată întregul teritoriu locuit de aceștia, ci să se formeze, cum se știe, trei state feudale românești de sine stătătoare : Transilvania, Țara Românească și Moldova.

Deși, din această pricină, românii de-a lungul Evului Mediu și al celui Modern, au fost siliți să trăiască în formații statale diferite, totuși nici granițele politice, nici stăpînirile străine, nici scindarea teritorială n-au putut împiedica dezvoltarea lor ca popor unitar și continuitatea lor pe teritoriul pe care s-au format. Multiple legături, — politice, economice, culturale și bisericești —, au sudat, peste veacuri, într-o tot mai strînsă simbioză, cele trei țări românești de pe Carpați. Ca un viguros liant ce incheagă și ridică spre înalte și mărețe ziduri, ideea comunității de neam, de limbă și de credință s-a transmis la poporul nostru din generație în generație, aprinzînd în inima lui și întretîinînd, cu scurgerea anilor, tot mai vie hotărîrea de a înlătura vremelnicele și nefireștile granițe dintre fiii aceluiasi neam. Este meritul său deosebit că, chiar și așa răzlețit, cum a fost, a putut să răzbată prin negurile dense ale involburatei sale istorii, păstrîndu-și ființa și, paralel cu aceasta, dorința puternică de a-și menține unitatea și de a se aduna la un loc în hotarele aceleiași țări, la stîmna aceleiași mame ocrotitoare.

Căci niciodată poporul român care, repetăm, în permanență a avut în minte imaginea patriei originare, nu s-a arătat mulțumit cu această divizare, socotită de toți ai lui provizorie, «nu a conceput și nici nu s-a împăcat cu o unire politică incompletă, restrînsă». Dimpotrivă. «El a năzuit statornic, a acționat neîncetat, s-a bătut la nevoie cu arma în mînă, și împrejurările veacurilor i-au impus nu o dată aceasta, pentru o «Unire întreagă» așa cum a voit». Toată istoria mișcării naționale a românilor este o luptă și o sfortare fără preget pentru Unirea în același corp statal a tuturor fiilor gliei străbune, pentru păstrarea neatinșă a acestei Uniri și pentru fructificarea valorilor ei, în interesul propășirii economico-sociale, al apărării și consolidării independenței.

E un drum care vine din vechimea istoriei românești și urcă neîntrerupt, pînă la încununarea Unirii prin împlinirile naționale din anul 1918, despre care, cu acest prilej aniversar, este bine a ne aduce aminte.

Toate acestea au făcut ca de-a lungul secolelor ideea Unirii noastre naționale să se mențină țiează. Dintru început, însă, trebuie accentuat că Unirea — de fapt, re-Unirea —, poporului român nu s-a făcut pe negîndite și dintr-o dată și nici n-a fost o simplă întimplare norocoasă, un rezultat al unui concurs fericit de împrejurări, ci ea a izvorit dintr-o adîncă și neîntreruptă «lucrare a veacurilor», cum se exprima Nicolae Bălcescu.

Aproape că nici nu s-a băgat de seamă cum s-a încheat, în cursul vremii, făptura ei istorică. Se poate însă afirma cu tărie că printre cei dintii care au năvădit năframa unității noastre, făcînd firavi pași către re-Unire, au fost păstorii și cărăușii vechilor drumuri românești care, în peregrinările lor de la munte la mare și invers, întîlnind în cale același grai străbun, aceeași lege-credință, aceleași obiceiuri, aceleași practici religioase și aceleași mîini aspre care apăsau vînjos și cu spor pe coarnele plugului spre a produce pîinea cea de toate zilele, s-au încredințat și, la rîndu-le, au încredințat pe cei întîlniți, că toți cei de aici și cei de acolo de unde veneau ei, sînt de aceeași gîntă.

Alături de aceștia, aducem mărturie și luptele necurmuate pentru unitate purtate de către ai noștri în tot cursul Evului Mediu, lupte care au proiectat în prim plan figurile unor voievozi luminați, intrați, tocmai pentru aceste eforturi restauratoare, în cronici, în legende și în unele informații istorice ale vremii lor. În felurite moduri, aceștia au gîndit, au plănuit, au întreprins acțiuni care să înlesnească aceasta și chiar au încercat uneori să adune iarăși într-o vatră pe cei de un neam cu ei, așa cum în veacurile XV și XVI au făcut Mircea cel Bătrîn, Alexandru cel Bun, Iancu de Hunedoara, Ștefan cel Mare, Petru Rareș și chiar Despot Vodă, care rîvnea o refacere a Daciei Felix.

Singurul însă care, la cumpăna dintre veacurile XVI și XVII, a reușit, din păcate pentru foarte scurt timp, să adune din nou în una și aceeași albie apele risipite ale neamului românesc a fost Mihai Viteazul (1593—1601). Acest îndrăzneț strateg și iscusit cap politic, cum se cunoaște, în cîteva luni numai — din 1 noiembrie 1599 pînă în mai 1600 — și-a văzut împlinită «pohta ce pohtise: hotarul Ardealului, Moldova și Țara Românească» și la 27 mai 1600, avînd sub sceptrul său toate aceste trei țări și fiind acum la Iași, a putut să se intituleze cu demnitate «Domn al Țării Românești, și al Ardealului și al Moldovei». În acest moment, deci, prima Unire politică a românilor în hotare ce cuprindeau cea mai mare parte a teritoriului vechii Dacii, era înfăptuită; înfăptuitorul ei, devenind «Restitutor Daciae», așa cum îl numesc, de altfel, unele izvoare contemporane. Acum, în 1600, prin acțiunea fulgerătoare și bine gîndită a acestui «cel mai vestit și mai mare din voievozii românilor», s-a realizat întîia reunire politică integrală, completă a acestora, așa cum ei fuseseră pînă la «răsfirarea» lor. Nicolae Bălcescu, primul biograf al Viteazului, plin de admirație față de realizarea eroului său, remarca aceasta, scriind în *Istoria românilor supt*

Mihai Vodă Viteazul, că atunci, în 1600: «românul s-a înfrățit cu românul și toți au una și aceeași patrie, una și aceeași cîrmuire națională, astfel cum ei n-au fost din vremurile uitate din vechime». Înfăptuirea națională din acest an avea «dimensiuni și semnificații europene». Poporul român, în frunte cu marele său domn — creștinul Mihai Voievod, cum însuși deseori s-a numit — «propunea Europei ideea unirii naționale în plină epocă de fărîmîtare feudală și argumenta practic posibilitatea făuririi ei prin cuprinderea laolaltă a tuturor românilor sub același sceptru. Factorii interni necesari și favorizabili Unirii politice existau și atunci, dar forțele externe potrivnice — cum iarăși se cunoaște — erau și au fost acelea care împiedicau realizarea Unirii politice sau o destrăbeau prin represiune». Într-adevăr, fapta îndrăzneată a lui Mihai Vodă, repede înăbușită prin intrigile cancelarilor împărătești ale vremii, a dobîndit, în perspectiva timpului, o dimensiune simbolică și, așa cum scria Nicolae Iorga, «toți cei care l-au urmat au simțit imboldul de a urma exemplul său».

În perspectiva istoriei, Unirea celor trei țări românești a însemnat mult mai mult decît a gîndit însuși Mihai Vodă, decît se putea concepe la acea vreme. Marele act de unire a acestora, chiar dacă atunci n-a putut dura, pentru că nici condițiile interne încă nu erau împlinite, iar cele externe au fost nefavorabile, a înflăcărat, de-a lungul secolelor, inima și mintea generațiilor ce s-au succedat, făcînd posibilă realizarea lui în 1918.

În același timp, importanța actului Unirii din 1600 și a făuritorului ei s-a transmis de la epocă la epocă, de la generație la generație. Dreptul imprescriptibil la unitate și independență al poporului român a reprezentat o dominantă a gîndirii și acțiunii politice, diplomatice, militare și culturale ale marilor voievozi munteni, moldoveni și transilvăneni ce i-au urmat.

După anii de glorie ai eroului de la Călugăreni, ideea reconstituirii vechii Dacii, a Unirii țărilor române într-un singur Stat și în hotarele lor firești, a dominat cu și mai multă intensitate viața politică românească. Principele ardelean Gabriel Bethleń, de pildă, plănuia să ajungă rege al Daciei, reunind, spera el, sub stăpînirea sa, cîteșitrele țările române, și înțelegîndu-se cu voievozii de dincoace de Carpați: Radu Mihnea și Ștefan Tomșa, «să-si fie frați unul altuia» și ca pînă la moarte «să nu se lase unul de altul», cum au și făcut. În afară de aceasta, în acel timp, domnii români au intensificat lupta pentru un front comun al țărilor lor împotriva permanenței ofensive otomane. Voința de unitate a poporului nostru a căpătăt expresie, în acele vremi, și prin numeroasele acțiuni ale voievozilor săi, care au căutat să reediteze, pe diferite planuri, fapta lui Mihai Viteazul. În veacul ce a urmat zilelor acestuia, principala direcție în care au fost orientate eforturile domnitorilor noștri a fost realizarea unei apărări comune împotriva dușmanilor externi. Inițiativele au pornit cînd din Țara Românească, cînd din Moldova, cînd din Transilvania.

La începutul secolului al XVII-lea, colaborarea dintre țările române — și ca factor de unitate — se accentuează, experiența istorică demonstrînd necesitatea conjugării eforturilor celor trei provincii româ-

nești. Radu Vodă Șerban a fost în alianță cu principele Ștefan Bocskay al Transilvaniei și cu Constantin Movilă al Moldovei; Gabriel Bethlen — amintit și mai sus —, cu voievozii vremii lui de la Iași și Tirgoviște, Gheorghe Rakoczi cu Matei Basarab și cu Vasile Lupu. La rîndul său, acesta din urmă, cu gîndul la unitatea românilor, visa unirea celor trei țări românești sub autoritatea sa, el luînd tronul Transilvaniei, unul dintre gineri pe cel al Moldovei și un frate pe cel al Munteniei. Urmașii lor, Constantin Șerban Basarab, Gheorghe Ștefan, Șerban Cantacuzino, Constantin Brâncoveanu, Constantin și Dimitrie Cantemir și mai cu seamă Mihail III Radu de la București, care voia să imite întru toate pe Mihai Viteazul, și principii Transilvaniei din timpul lor, în cadrul evenimentelor istorice ale vremii, au dus aceeași politică de intrajutorare, care și ea, sprijinea lupta noastră de unitate națională, dar, cum se știe, momentul 1600 atunci nu s-a mai repetat.

«Lucrarea cu sabia» — cum se exprima plastic Mihail Kogălniceanu —, «neizbutind, datorită raportului de forțe mai totdeauna nefavorabil nouă, s-a încercat lucrarea cu gîndul», la care a fost părtașă și Biserica Ortodoxă Română. Căci încă de la organizarea ei, mitropolii de la Argeș și Suceava au fost și exarhi ai plaiurilor, purtînd grijă, în cele bisericești, atît cît, canonic, se îngăduia într-o atare situație, și de ortodocșii de peste munte. Acest lucru, consfințit mai apoi, pentru ierarhul muntean, prin tratatul de alianță din 20 mai 1595 dintre Mihai Viteazul și Sigismund Bathory, Craiul Ardealului, a fost în măsură și el să contribuie la formarea conștiinței de unitate spirituală și națională a întregului popor român. Căci, datorită și lui, o seamă de slujiitori bisericești români mai modeste — preoți și călugări — au putut cutreiera tot întinsul pămîntului românesc, trudind nu numai pentru Biserică, ci și pentru unitatea celor de un neam cu ei. Și tot datorită lui, mai ales, cartea bisericească, mai cu seamă cea în limba poporului, indiferent unde a văzut lumina tiparului, a circulat nestîngherită în toate regiunile locuite de români, fiind pretutindeni înțeleasă de toți, ceea ce iarăși a întărit convingerea tuturor că munteanul, moldoveanul și transilvanul «tot dintr-o fîntînă au izvorit și cură», cum atît de frumos a scris cronicarul.

Printr-o astfel de carte, ca și prin cele ale celorlalte genuri ale literaturii sale — izvodite tot în același grai —, poporul român a luat act de întinderea și de substanța sa, de legitimitatea sa istorică și de îndreptățirea năzuințelor și idealurilor sale. Prin răspîndirea ei și mai apoi prin folosirea limbii române la slujbele în biserici, s-a întărit comunitatea de limbă a poporului român și s-a lărgit cadrul unității lui spirituale. Căci scrisul și tiparul, ca mijloc de comunicare a cuvîntului Bisericii, se adresează populației românești în întregimea ei, jucînd un rol unificator de prim ordin.

În afară de aceasta, în lupta noastră pentru unitate, capitolul gîndului, adică al formării conștiințelor, al pregătirii lor pentru înfăptuirea Unirii, este extrem de bogat și de pilduitor prin profunzimea intuițiilor, prin forța argumentării, prin formulările-memorabile, prin risipa de erudiție care s-a făcut. Căci nu rareori, ea, Unirea, a fost întrezărită aievea și exprimată limpede de cărturarii și cronicarii noștri de pe vre-

muri. Acești oameni patrioți și luminați — mireni și clerici —, iscușiți la cuvînt și ageri la minte, așternînd pe hîrtie binecuvîntata slovă a cugetului lor, își destăinuiau gîndul curat și adînc lor simțire creștinească și românească.

Din iscusita lor pană au ieșit acele minunate cronici și acele patetice și cuprinzătoare predoslovii ale unora dintre cărțile de slujbă, socotite de mulți ca niște adevărate mărturii ale unei conștiințe ardente, care aspira la trezirea sentimentului de mîndrie față de limba noastră, la afirmarea comunității spirituale și a unității românilor de pretutindeni.

Cu gîndul la această unitate, legătură de sînge și de simțire a neamului său, în anul 1581, diaconul Coresi «ot Tîrgoviște» își tipărea la Brașov una dintre Cazanii ca să fie de folos «tuturor românilor», iar mai tîrziu, în 1643, luminatul mitropolit al Moldovei, Varlaam, își deschidea cuprinsul vestitei sale Cazanii, răspîdită și folosită pe întreg pămîntul locuit de români, cu un «Cuvînt cătră toată semenția rumească de pretutinderea». Și tot el, în 1645, Răspunsul la Catehismul calvănesc din 1640 îl adresa «Cătră creștinii din Ardeal, credincioși pravoslavnici și adevărați fii svintei ai noastre biserici apostolești, iubiți creștini și cu noi de un neam rumâni». Trei ani mai apoi, în 1648, în predoslovia Noului Testament imprimat la Bălgrad, mitropolitul Simion-Ștefan al Transilvaniei vorbea de «resfirarea» românilor în trei țări diferite, deși sint toți de un neam. Asemenea remarci fac, în secolul XVII, și mitropolii Teodosie și Varlaam de la București, Dosoftei al Moldovei și ostenitorii tipăririi Bibliei de la 1688 care, rînd pe rînd, au vorbit ca de un tot unitar de «pravoslavnicii creștini care sint născuți întru limba noastră românească», între care socoteau «tot norodul rumânilor — adică al muntenilor —, moldovenilor și ungrovlahilor», înțelegînd prin aceștia din urmă pe transilvăneni.

Din astfel de predoslovii, desigur, ideea de unitate a poporului român, ca origine, limbă și neam, a trecut în scrierile cronicarilor moldoveni și munteni, căpătînd noi valențe. Pentru a o fundamenta științific, aceștia au cercetat și au scos argumente din numeroase izvoare. Grigore Ureche, de pildă, a afirmat cel dintîi că «de la Râm ne tragem» și că «am fost tot un loc și o țară», iar Miron Costin arăta că «locuitorii țării noastre Moldovii și Țării Românești și românii din Țările ungurești... tot un neam și odată descălecați sint». Completîndu-l, Stolnicul Constantin Cantacuzino, cronicar muntean, scria : «Însă rumâni înțeleg nu numai aceștia de aici — adică din Țara Românească — ci și den Ardeal, carii încă și mai neaoși sint, și moldovenii și toți ciți și într-altă parte se află și au această limbă... că toți aceștia dintr-o fîntînă au izvorît și cură». Și tot cam pe atunci, învățatul român de renume european, Dimitrie Vodă Cantemir, scria că «Neamul moldovenilor, muntenilor și ardelenilor, cu toții cu un nume de obște români să chiamă». Spre sfîrșitul veacului al XVIII-lea, cărturarii de peste munți, creatori ai curentului istorico-literar, cunoscut în ogorul vechii noastre literaturi sub numele de «Școala Ardeleană», prin monumentele

lor de cultură, istorice mai ales, au adâncit și mai mult aceste afirmații și din învățătura lor au făurit arme în slujba înălțării poporului și mai cu seamă a dobândirii și apărării unității acestuia, sub toate aspectele.

Ajunul epocii moderne, perioadă în care, după neizbînda de la Viena, de acum 300 de ani, imperiul otoman își începuse declinul implacabil, aducînd o serie de schimbări în structurile economice și sociale ale Principatelor, a cunoscut ca un reflex, convertirea conștiinței de neam în conștiință națională. Acum se manifestă procesul de infiripare a națiunii române, a conștiinței naționale, proces deosebit de viguros, căci în națiune se contopesc și capătă o nouă calitate, superioară, trăsăturile care au conferit unitate poporului român și l-au menținut ca individualitate distinctă de-a lungul veacurilor.

Astăzi este larg acreditată ideea că fruntașii mării mișcări naționale și sociale din 1784 s-au gândit la unirea Transilvaniei cu Moldova și Muntenia, la edificarea statului național unitar român în vatra vechii Dacii. În această idee, contemporanii lui Horea l-au și numit, semnificativ, «rex Daciae» și «simbol al renașterii Daciei». Din momentul trecerii la epoca modernă, realizarea Unirii încetează de a mai fi o aspirație vag sentimentală, ea devenind un obiectiv programatic direct și imediat.

Pășind în secolul al XIX-lea, în urma schimbărilor economice și sociale intervenite la noi, ca și în Europa, de altfel, ideea unității românești, puternică, pînă acum mai ales sub raportul cultural, începe a se pune sub raportul politic. O întîlnim la Tudor Vladimirescu care, gîndind la cuprinderea tuturor românilor în propriul lor stat național și independent, la 5 aprilie 1821, a cerut Mitropolitului Dionisie Lupu și marelui vistiernic al țării să intre în legătură cu moldovenii, «ca unii ce sintem de un neam, de o lege și sub aceeași stăpînire», pentru ca «fiind la un gînd și într-un glas cu Moldova să putem cîștiga deopotrivă dreptățile acestor prințipaturi, ajutîndu-ne unii pe alții». Era o adevărată proclamație de unire națională, întregită de manifestarea deschisă a speranței transilvănenilor că salvarea lor va veni de la Tudor. Mergînd pe același fir al luptei noastre pentru unitate, vom aminti că în anul 1831 alcătuitoarii Regulamentului Organic precizau că «mîntuitoarele folosuri a rodului ce s-ar naște din întrunirea «românilor» sînt «netăgăduite».

Noi valori și rezonanțe capătă lupta pentru unitatea națională a românilor în preajma revoluției române de la 1848, cînd glasurile pentru unire devin tot mai numeroase, mai categorice și mai stăruitoare. Ele însă acum nu se mai mulțumeau numai cu doleanța unirii Moldovei și Munteniei, ci voiau ca, cu acestea, să se unească și Transilvania, deci românii de pretutindeni. Cam în același timp, imaginea vechii Dacii, ce se întindea pe ambele versante ale Carpaților, începe din nou să domine spiritele multora dintre români, care vedeau în ea un simbol al reunirii lor. Bărbați de frunte ai culturii noastre din acel timp, prinși de o astfel de idee, dau la iveală lucrări cu titluri semnificative, — amintînd țara lui Burebista și Decebal, Dacia, acest nume ajungînd astfel să aibă acum sensul unui adevărat program politic: înfăptuirea statului românesc unitar». Mihail Kogălniceanu, de pildă, scoate «Dacia

Literară»; Vasile Alecsandri, «România Literară», iar Laurian și Bălcescu «Magazinul istoric pentru Dacia». În același timp, Nicolae Bălcescu, referindu-se la unirea țărilor române de sub Mihai Viteazul, o socotea drept o idee măreață și singură mîntuitoare pentru noi, idee care, dacă pe vremuri nu s-a putut «realiza statornic», trebuie «să fie ținta noastră a românilor de astăzi». Cam în aceiași ani, Costache Negruzzi scria lui Gheorghe Bariț la Brașov: «Ca român, sfătuesc și propovăduiesc Unirea, fără care bine nu vom mai vedea», iar acesta, Bariț, întorcîndu-i răspuns, afirma și el că «Unirea națională este frumoasa deviză ce răsună în toate părțile și deșteaptă duhurile cu putere multă».

O asemenea atmosferă favorabilă Unirii — cauză a întregului popor — s-a menținut și în timpul Revoluției de la 1848, cînd o seamă de înflăcărați patrioți români au vorbit deschis despre ea. Aceștia au formulat «semnificative puncte de vedere cu privire la mijloacele de luptă pentru unitate și neafirmare, la legătura organică între aceste deziderate majore și obiective fundamentale ale dezvoltării social-economice. În acțiunea lor, ei au situat pe prim plan ideea că uniunea național-statală și independența deplină sînt două laturi inseparabile ale unui singur tot și una nu poate fi dobîndită, nu poate fi viabilă fără cealaltă și fără exercitarea lor asupra ansamblului țării». În viziunea lor, de nenumărate ori a apărut imaginea unui «stat mare», care să fie recunoscut între celelalte state libere. «Doar unită, numai unită România va înflori; — se scria în ziarul «Pruncul român» la 13 iulie 1848 —, atunci nici o putere nu va fi pierdută, toate facultățile se vor dezvolta și vor contribui la fericirea patriei comune». În același an, pe aceeași linie a luptei pentru unitatea tuturor românilor, la 15 mai 1848, marea adunare națională revoluționară de la Blaj, alcătuită din zeci de mii de oameni de pe întinsul Transilvaniei istorice, într-un singur glas a rostit, la rîndu-i, dezideratul unirii integrale a românilor, strigînd: «Noi vrem să ne unim cu Țara!», iar revoluționarii moldoveni aflați la Brașov, prin manifestul lor «Prințipiile noastre pentru reformarea Patriei», aspirau și ei «la restaurarea vechii Dacii».

După revoluție, Unirea a devenit problemă centrală, dominantă a vieții politice românești, punînd în mișcare cele mai largi mase ale poporului. De o parte și de alta a Milcovului, tot mai frecvent se ridicau voci în favoarea ei, se formase un viguros curent în acest sens. În anul 1850, de pildă, același Nicolae Bălcescu declara: «Unirea Munteniei cu Moldova e un lucru cîștigat pentru toată lumea. Deci România noastră va exista ... Țintirea noastră este de a se întemeia regatul Daciei». Tot pe atunci, poetul Vasile Alecsandri, cu o romantică dezlănțuire de entuziasm, adresa românilor poema «Deșteptarea României», dorind ca, prin versurile ei, să le trezească conștiințele și să-i facă a intra în luptă pentru unitate și libertate».

Un prim și încurajator rezultat al acestor eforturi necurmate de emancipare, de unitate și de autodeterminare, l-a constituit Unirea Moldovei și Munteniei de la 24 ianuarie 1859 sub domnia luminată a lui Alexandru Ioan Cuza. Aceasta a pus bazele Statului român modern și a deschis orizonturi excepționale în fața națiunii, creînd condiții favorabile pentru afirmarea ei de sine stătătoare. Peste mai puțin de două

decenii, la 1877, patria noastră avea să-și cucerească deplina neatîrnare de stat, scuturînd de pe grumazul său jugul asupririi și ocupînd locul ce-i revenea de drept printre popoarele stăpîne pe soarta lor. Se împlinea astfel visul cel mare al Bălcescului care, înainte de a închide ochii, postulase că, pentru a intra deplin în «drepturile sale naturale», poporul român trebuia să săvîrșească două revoluții, una pentru înfăptuirea Unirii, cealaltă pentru dobîndirea independenței.

Dar edificiul statului român național unitar, deși dispunea de temelii solide, era departe de a fi fost încheiat, mulți dintre români continuînd să trăiască încă sub stăpînire străină. Greutatea unei astfel de situații a fost resimțită cu deosebire în Transilvania, unde asuprirea habsburgică era uneori de nesuportat. Aci, în minte cu momentul acțiunii contestatate din 1791—1792, vremea Supplex-ului, românii transilvăneni, ca un singur tot, mai ales după Unirea Principatelor și proclamarea României, au militat și ei pentru unitatea tuturor românilor, între altele, în anul 1861 înființînd: Asociațiunea transilvană pentru literatură și cultura poporului român — «ASTRA» —, care, printre membrii ei, avea și învățați din România și care exprima dorința ca toți românii să fie «o națiune, o limbă, o literatură». O asemenea societate și tot cu un asemenea țel s-a înființat și în România. Este vorba de «Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor» — «Liga culturală» — creată în anul 1890, care și ea urmărea să întrețină «continuu vie, pe baza culturii naționale, conștiința de solidaritate în întreg neamul românesc». O astfel de idee exprima în Transilvania și cunoscutul marș «Deșteaptă-te române» — «marseieza românilor», cum a numit-o Nicolae Bălcescu —, al cărui autor, prin o afirmare, redată metaforic: un muntean, un moldovean, un transilvănean: «Mihai, Ștefan, Corvine, româna națiune...», îndemna pe cei de un neam cu el: «români din patru unghiuri», — deci, de pretutindeni —, să se unească «în cuget», să se unească «în simțiri».

Astfel de acțiuni entuziaste și patriotice a declanșat, desigur, aici peste munți, mișcarea memorandistă din anii 1892—1894, care a zguduit lumea prin suferințele îndurate de cei ce au inițiat-o și, totodată, a fost un moment care a vădit deschis solidaritatea existentă între românii din arcu, sudul și estul Carpaților, căci pretutindeni aceștia au privit mișcarea cu simpatie, protestînd împotriva asprelor măsuri luate împotriva memorandiștilor.

Cu acest dor după unitate, românii și-au continuat lupta și după anul 1900.

Cum se știe, împrejurările deosebite, care au favorizat intensificarea acestei lupte, au fost create de izbucnirea primului război mondial în iulie 1914, de intrarea României în conflict în august 1916 și de evoluția lui împotriva cursului scontat de puterile centrale. Prolungirea conflagrației a mărit nespuse de mult suferințele populației în toate statele beligerante, a adîncit conflictele care mocneau, a făcut să se destrame imperii autocrate și, pe temeiul principiului de autodeterminare, să apară pe harta Europei noi state, sau țări întregite. Prin toate acestea venise clipa, de mult așteptată, ca fiecare popor din această parte a lumii, în care ne aflăm și noi, să-și ia soarta în propriile mîini.

În aceste condiții, românii s-au regăsit în unul și același consens. Colaborînd admirabil, cele două mari partide din Transilvania, care le reprezentau interesele — Partidul Național și Partidul Social-Democrat — au elaborat documentele care aveau să consfințească Unirea cu patria-mumă. Convocată din inițiativa Consiliului Național Român Central, Marea Adunare Națională s-a întrunit la 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia, reunind 1228 de delegați liber aleși, alături de care, pe Dealul Furcilor, pe unde în 1599 trecuse Mihai Viteazul și la 28 februarie 1785 fuseseră martirizați Horia și Cloșca, se aflau peste o sută de mii de români din toate colțurile Transilvaniei istorice. Aci, în acea memorabilă zi, într-un entuziasm de nedescris, în unanimitate, înaltul forum a decretat «unirea tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească și a tuturor teritoriilor locuite de dinșii cu România». Cel mai mare ideal național care animase pe români prin timp își găsisese, în sfîrșit, consacrarea oficială. Îndelungata luptă pentru unitate a românilor, purtată stăruitor vreme de veacuri, cum sumar s-a arătat în cele de mai sus, era astfel încununată de succes; în același an și alte pămînturi românești reveniseră la Patria mumă. România devenea din nou «patria tuturor românilor».

Ceva mai tîrziu, la Tg. Mureș, Comitetul Național Maghiar, prezidat de prof. Antalffy, a luat legătură cu autoritățile românești din Transilvania pentru colaborare. O adunare reprezentativă a sașilor, ținută la Mediaș, la 8 ianuarie 1919, a cerut alipirea Transilvaniei la România. O hotărîre identică au luat și comunitatea șvabilor din Banat, precum și cea a evreilor de peste munți. În acest fel o nouă pagină se înscrisa în istoria zbuciumată a Transilvaniei, care totodată marca și desăvîrșirea făuririi statului național unitar român, pentru care românii se luptaseră veacuri în șir.

Aniversăm împlinirea a 65 de ani de la marea Unire din 1918, pe deplin conștienți de sarcina care ne revine de a duce mai departe și de a ridica pe o treaptă superioară lupta înaintașilor. Unirea din 1918 are, pentru noi toți, și o semnificație majoră. «Acționînd în spiritul ei, ducîndu-i mai departe ideile, sintem chemați să facem totul pentru întărirea unității moral-politice a națiunii și pentru transformarea acesteia într-o forță motrice a progresului general al țării. Patrie și unitate — a fost deviza sub care au luptat atîtoa gonorații do înaintași pînă la sacrificiul suprem, uneori. Patrie și unitate — rămîne imperativul care ne invigorează astăzi brațul și ne întraripează mintea, făcîndu-ne să dăruim tot ce avem mai bun în noi pentru propășirea patriei noastre, Republica Socialistă România, și mai cu seamă în aceste vremuri turburi și amenințătoare, să facem din ea un mesager înflăcărat al păcii și înțelegerii între popoarele de pe planeta noastră».

În plus, cu prilejul acestui popas aniversar, să ne aducem aminte cu pietate, respect și recunoștință de luptele și jertfele tuturor aceloră care au contribuit la făurirea patriei noastre de astăzi, Republica Socialistă România.

Pr. Prof. Nicolae ȘERBĂNESCU

1 DECEMBRIE 1918. AFIRMARE ISTORICĂ A UNITĂȚII NOASTRE NAȚIONALE DINTOTDEAUNA

Sărbătorim, românii de pretutindeni, la 1 Decembrie, evenimentul istoric al unirii Transilvaniei cu Patria. Sărbătorim și evocăm pe cei ce au purtat neîntrerupt în conștiința lor unitatea neamului și au înfăptuit-o, adică, în ultimă instanță, poporul român. Îi sărbătorim virtuțile prin care a înfăptuit-o. Învățămintele scoatem mai ales din aceste virtuți. Din iubirea și cultul părinților noștri pentru pământul moștenit, păzit, lucrat și sfințit de ei ca o grădină a raiului. Din simțul și iubirea lor pentru frumusețea limbii noastre socotită de asemenea sfântă, cum cîntă poetul: «Limba noastră-i limbă sfântă...». Din cultul lor pentru credința noastră creștină ortodoxă luminoasă, echilibrată, izvoritoare de forță spirituală, de încredere și speranță; creatoare de caractere. În sfîrșit, din cultul pentru înaintași și opera lor. Cu asemenea conștiință și virtuți am păstrat un tezaur scump, comun, prin care orice fiu al neamului, din orice parte a pământului străbun se mărturisea și se recunoștea permanent una cu tot sufletul românesc. Și ne edificăm astfel din profunzimi ființa, identitatea, neatîrnarea, vocația.

Am fost educați dintru început, în acest spirit. Ramură nordică a Tracilor, Daco-Geții erau socotiți de Herodot drept «cei mai viteji și mai dreپți dintre Traci». Fondul monoteist al religiei lor, concepția «că nu există o altă Divinitate în afară de a lor», era în același timp bază spirituală a unității. Credința în nemurire, — același Herodot ne spune că «Geții se credeau nemuritori» —, cultiva odată cu credința în nemurirea sufletului, și credința în nemurirea neamului. Iar faptul că nu apoteozau patimi, ca în cultul lui Dionisos sau Venus, ci erau instruiți de preoții lor în cultul strămoșilor, al lui Zamolxe de pildă, și în apoteoza jertfei, a unei morale eroice, a stăpînirii de sine, a curăției, a demnității și libertății, îi făcea neînfricați în fața morții, în apărarea bunurilor lor sacre.

Cu asemenea premise se realiza, încă acum două mii și ceva de ani în urmă, statul centralizat dac sub Burebista, cu un vast teritoriu, între munții slovaci, Dunăre și Mare — Pontul Euxin. Se înfăpțuia prima unificare a conștiinței politice a neamului nostru. Iar mai apoi, sub conducerea eroicului Decebal, strămoșii înfruntau marele imperiu roman.

★

Confruntarea Geto-Dacilor cu Romanii, de la începutul sec. II, reprezintă, cum se știe, pentru poporul nostru, momentul său crucial. Și semnificația acestui moment de răscruce, stă mai ales, în aceea că dramatica confruntare de atunci, s-a transformat într-o fericită fuziune, într-o sinteză etnică. Iar acestei fuziuni, contopiri, propovăduirea iubirii lui Iisus Hristos, începută la noi încă de Sf. Ap. Andrei, îi venea pronia-tor în întîmpinare.

În fața migrației popoarelor a trebuit să ducem o îndelungată luptă pentru păstrarea ființei și continuității, pe pământul unde ne-am născut. și dezvoltat. De observat însă, că în timp ce migrațiile erau discontinue,

trecătoare, prezența străbunilor aici era continuă, statornică. Așa ne vorbesc mărturiile istorice. Astfel, cum informează istoricul Iordanes, când Gepizii au izgonit pe Huni și au pus stăpânire «pe tot ținutul Daciei...» au făcut ca populația locală, deci a strămoșilor, «întristată de multă vreme, să se bucure de libertatea mult dorită». Documentele pun în lumină și factorul creștin prin care se distingeau strămoșii de năvălitori. Despre Sf. Martir Nichita, din timpul lui Constantin cel Mare, care cum se arată în Acta Sanctorum, era «născut și crescut în țara barbarilor numiți goți, dincolo de fluviul Istru (deci în părțile noastre), se spune, că el nu s-a însoțit cu barbarii, ci a stat în rîndurile drept credincioșilor...», pentru care și-a găsit moartea martirică. (E trecut în calendar la 15 sept.). Se înțelege, prin «dreptcredincioși», că erau desemnați localnicii, populația străromână, singura creștină aici pe atunci.

Cu jertfe și valori de altă esență rezistam luptînd «între atîtea neamuri sloglote» cum spune S. Pușcariu, nu doar cu armele războinicilor, ci, împreună cu celelalte însușiri, și prin prestigiul civilizației latine, la început, iar mai tîrziu, prin bunătatea și omenia noastră, prin frumusețea fizică și morală, prin dărnicie, prin aplicările noastre artistice, prin firea deschisă, prin limba armonioasă, prin inteligența noastră sclipitoare și atîtea calități», ceea ce făcea pe publicistul francez din sec. trecut, Paul Bataillard (1816—1894), să spună că, «Românii credincioși vechilor lor tradiții au fost mulți ani poporul cel mai luminat din această parte a Europei». Această superioritate explică faptul că migratorii adăpostii pe aici, au fost asimilați în masa noastră etnică, iar noi am rămas mereu cu ființa, cu identitatea, cu numele nostru roman, de români, prin care știam că ne deosebim de străini.

Îndeosebi invazia Hunilor distrusese viața orășenească, dar satele, «obștile sătești», în care toți locuitorii erau rudenii, și își munceau pămîntul — «moșia», adică moștenirea de la «moși», toate erau fortărețe ale unității neamului. Se simțeau una și prin rudenia firească de sînge, și prin împărțirea aceleiași sînge euharistic, din același potir.

Păstrînd această conștiință, iar în condiții neprielnice, se organizau state românești în toate laturile țării. Cronică «Gesta Hungarorum» confirmă în Transilvania existența, la începutul sec. X, a unor formații statale românești conduse de Gelu, Glad și Menumorut. Alte cronici vorbesc de voievodate românești în părțile Moldovei, al Birădenilor, al Brodnicilor. În sud ființau voievodatele lui Litovoi, Seneslau, Ioan, Farcaș; în Dobrogea al lui Tatos, Sacea sau al lui Jupan Dimitrie, ș.a. Acestora le-au urmat formațiile statale mai mari: Țara Românească, Moldova și Principatul Transilvaniei. Dar în același timp, deși siliți să trăiască separați, granițele politice nu-i puteau despărți pe români. Granițele erau artificiale, nefirești; iar firești, fundamentale ne erau originea comună, continuitatea și unitatea. Și comunicau românii între ei, pe toate căile. Prin potecile munților, comunicau păstorii, păcurarii și tot felul de cărăuși cu grîne, pește, cherestea, etc. Ierarhii, preoții, ieromonahii predicau și invocau și ei cu orice prilej, unitatea, prin rugăciuni, predici, intervenții. Cînd la 1507 e pe cale să izbucnească un conflict armat între Bogdan al III-lea al Moldovei și Radu cel Mare al Țării Românești, călugărul Maxim Brancovici îi convinge să se împace spunîndu-le:

«Sinteți creștini și de aceeași seminție». Manuscrisele, tipăriturile care circulau de o parte și de alta a Carpaților, transmiteau același grai aceeași lege, credință, spiritualitate. Cazania lui Coresi, din 1581, era destinată să fie de folos : «Tuturor românilor». În «Palia de la Orăștie», fiul său, diaconul Șerban se adresa, la 1582 : «Vouă tuturor fraților români», cu un «Cuvînt către toată seminția românească de pretutindenea». Și de menționat, Cazania lui Varlaam a fost găsită în sate depărtate din Bihor sau de pe Tirnave, ca și în părțile Hunedoarei și ale Banatului. Cît despre Mitropolitul Simion Ștefan, e prea cunoscută «Predoslovია» lui la Noul Testament tipărit la 1648 la Bălgrad (Alba Iulia), în care arăta că au fost alese în text cuvintele pe care să le înțeleagă românii de pretutindeni. Căci «bine știm, spune ierarhul, că cuvintele trebuie să fie ca banii, că banii aceia sînt buni care umblă în toate părțile, așa și cuvintele acelea, sânt bune carele le înțeleg toți.»

Cronicarii vedeau și ei cu documente, mai ales comunitatea de obirșie. Grigore Ureche scria că : «Românii cîți se află locuitori și la Ardeal și la Maramureș, de la un loc sînt cu Moldovenii, și toți de la Râm se trag». Miron Costin cultiva aceeași conștiință. «Numele cel mai adevărat, autentic, de la primul descălecat prin Traian este rumân sau romanus, care nume acest popor l-a păstrat întotdeauna între dinșii ... Același nume este dat îndeobște muntenilor și moldovenilor și celor ce locuiesc în Țara Transilvaniei. Un alt nume ei înșiși nu au primit între dinșii niciodată».

Stolnicul Constantin Cantacuzino scria și el : «Însă românii înțelegem nu numai ceștia de aici, ci și din Ardeal, care încă și mai neași sînt. Și moldovenii și toți cîți și într-altă parte se află și-au această limbă ... tot români îi ținem, că toți aceștia dintr-o fîntînă au izvorit și cură. În sfîrșit, marele cărturar de renume european, Dimitrie Cantemir sublinia și el energic : «Neamul moldovenilor, muntenilor, ardelenilor, cu toții, cu un nume de obște români se cheamă».

Astfel, odată cu unitatea firească, fundamentală, poporul român își cultiva și ținea mereu vie, prin toți fiii ei reprezentativi, și o conștiință culturală, politică unificatoare. Și cu toate vitregiile vremii, parcă împotriva jeluirii cronicarului : «Nu-s vremile sub cîrma omului», neamul românesc se ridică deasupra vremilor. La 1600 eroicul domnitor Mihai Viteazul înfăptuia prima unire politică a Țărilor Române, și se intitula : «Domn Țării Românești, al Ardealului și a toată Țara Moldovei». Locuitorii vechii Dacii erau din nou sub același steag.

Din nefericire, această realizare istorică a durat puțin. Dar faptul că a fost posibilă, era deosebit de important și plin de semnificații. Devenea un moment de referință și un ideal pentru evenimentele și generațiile ce urmau. În secolele XVIII și XIX, cînd conștiința națională se va dezvolta și va cunoaște noi valențe în multe țări, afirmarea acesteia la noi va însemna și năzuință după unitate. Răscoala lui Horia, odată cu adîncile ei resorturi sociale, urmarea și acest țel. Faptul era cunoscut chiar în afara granițelor imperiului habsburgic. Politisches Journal din Hamburg, relata în 1784, între altele : «Răsculații din Transilvania sînt români, urmașii coloniilor romane din Dacia, care, în majoritate sînt de religie ortodoxă și formează majoritatea locuitorilor, întrecînd cu mult

pe ceilalți locuitori ai Principatului...» Și «el, Horia, a ajuns la idei mai largi. Ar fi spus că are intenția să se unească cu tovarășii săi de credință, cu românii din Valahia și, împreună cu ei să cucerească toată Transilvania și să reînvie vechiul imperiu roman din care își trag obârșia».

În tot cursul sec. XIX, marcat de evenimente politice decisive pentru istoria noastră, idealul unității împreună cu cel al independenței naționale constituia mobilul fundamental al tuturor acțiunilor majore ale neamului. Tudor Vladimirescu cerea la 5 aprilie 1821 mitropolitului țării, Dionisie Lupu să ia legătura cu moldovenii, «ca unii ce sîntem de un neam, de o lege, și duh, aceeași stăpînire...», pentru ca «fiind la un gînd și într-un glas cu Moldova să putem cîștiga deopotrivă dreptățile acestor Principaturi ajutîndu-ne unii pe alții...». Alcătuitoarii Regulamentului Organic înscriu și ei în această legiuire fundamentală un articol care arăta : «Începutul, obiceiurile și cea de un fel limbă a sălășluitoilor întru aceste două, Principaturi ... cuprind destule elemente de a mai aproape a lor unire, care pînă acum s-au fost oprit...». Semnificative erau de asemenea titlurile publicațiilor istorice din această perioadă. Mihail Kogălniceanu scoate «*Dacia Literară*», Vasile Alecsandri, «*România Literară*» iar A. T. Laurian și N. Bălcescu, *Magazinul Istoric pentru Dacia*. Străvechiul nume al țării devenise un «manifest».

Revoluționarii pașoptiști propagau și ei la loc de frunte acest ideal. N. Bălcescu spunea încă în 1847, în noaptea de Anul Nou, în cadrul Societății Studenților Români din Paris : «Ținta noastră nu poate fi alta decît unitatea națională a Românilor, unitate mai întii în idei și simțăminte, care să aducă apoi cu vremea unitatea politică». Pentru M. Kogălniceanu, «Unirea Moldovei cu Țara Românească era cheia de boltă a edificiului național». La Marea Adunare de la Blaj, în mai 1848, pe Cîmpia Libertății răsunau cuvintele : «Noi vrem să ne unim cu Țara». Iar un an mai tîrziu, în Scrisoarea-Manifest din 15 iulie 1849, Avram Iancu proclama solemn : «...în cer, un Dumnezeu, și pe pămînt o Patrie».

Într-o asemenea efervescență națională se pregătea actul de la 1859. Erau angajate acum din plin forțele politice, sociale, de cultură și ceea ce e mai important, erau angajate masele. Unirii politice i-a premers unitatea conștiinței întregii națiuni pentru care se lucrase atît. Pentru care, în momentul proclamării Unirii, în ziua de 24 ianuarie, mitropolitul Nifon, președintele Adunării, căzînd în genunchi, mulțumea lui Dumnezeu că a luminat pe deputații Națiunii Române și-L ruga «să facă prodigios pentru ei spiritul solidarității patriotice». Iar la 24 ianuarie 1862, Domnitorul A. I. Cuza, în discursul prin care comunica Adunării Legislative recunoașterea Unirii de către Turcia, încheia : «România va fi de aici una și nedespărțită».

Independența de stat a României, cucerită prin mobilizarea tuturor forțelor spirituale și materiale ale neamului, în anii 1877—1878, era de asemenea o etapă și o premisă istorică a desăvîrșirii unității noastre. Prin glasul lui M. Kogălniceanu afirma : «Sîntem o națiune liberă și independentă ... voim să fim independenți, pentru că voim să trăim cu viața noastră proprie». Și, desigur, în condițiile unei independențe și

suveranităţii depline puteam dezvolta de pe alte poziţii şi cu mijloace sporite politica noastră naţională. Iar această realitate, în chip firesc dinamiza speranţele românilor din teritorii rămase încă sub dominaţia străină. Comentînd procesul «Memorandiştilor» C. Clemenceau, pe atunci director al Ziarului «La Justice» se întreba în 1894 : «Cum ar putea să se pună stavilă privirilor — se înţelege, ale celor implicaţi în proces — îndreptate spre Bucureşti?».

Secolul XX poate fi considerat, nu numai secolul celor două conflagraţii mondiale, ci şi al eliberării popoarelor. Declanşarea primului război mondial, în 1914, a făcut iminent acest proces. Participarea noastră a fost decisă în 1916, în urma Tratatului de Alianţă încheiat între România, Rusia, Franţa, Anglia şi Italia. Nu urmăream vreun scop de cucerire de pămînt străin, aşa cum n-am făcut-o niciodată în istorie. Dar în chip legitim doream, asemenea înaintaşilor, ca limitele geografice să se identifice cu limitele noastre fireşti, etnice. În acest spirit, în declaraţia comunicată Puterilor Centrale se arăta că «România împinsă de dorinţa de a contribui să grăbească sfîrşitul conflictului, şi sub imperiul necesităţii de a-şi salva interesele, se vede nevoită a intra în luptă alături de aceia care pot să-i asigure înfăptuirea unităţii sale naţionale».

Sînt cunoscute atît desfăşurarea războiului, cît şi jertfele noastre de sînge. Îndeosebi luptele din vara anului 1917, de la Mărăşti, Mărăşeşti, Oituz, Cireşoaia, Coşna, se adaugă la epopeea multiseculară a neamului. Puterea de sacrificiu care nu ţine seama de pericol, caracteristică încă strămoşilor, se unea cu sentimentul dureros al apărării Patriei şi cu încrederea neclintită în drepturile ei sfinte. Eroismul soldatului român era în admiraţia aliaţilor. — Loyd George, prim ministru al Marii Britanii, se adresa guvernului român la 21 august 1917, în termeni ca aceştia : «Doresc să exprim din partea guvernului britanic profunda noastră admiraţie pentru curajul eroic şi avîntul ce l-a dovedit poporul român în timpul unui an de încercări aproape fără seamăn ... Rezistenţa îndrîjită, în acest moment, în condiţii de o greutate excepţională, prezintă un exemplu măreţ de tărie pe care libertatea o inspiră unui popor liber».

Paralel cu înfrîngerile suferite de Puterile Centrale pe atîtea fronturi, se făceau vizibile şi semnele de dezmembrare ale anacronicului stat Austro-Ungar. Un mozaic de popoare fără o legătură organică, fără flacăra unui ideal comun, ţinute doar cu forţa, căzînd acum forţa, se desfăcea în structurile lui fireşti. Principiul autodeterminării devenea o forţă motrice. Pe ruinele imperiului luau fiinţă în 1918, state naţionale independente : Polonia, Cehoslovacia, Austria, Iugoslavia, Ungaria.

Noi ne urmăm propriul destin. După declaraţia din 12 oct. 1918, de la Oradea, prin care se proclama dreptul de autodeterminare al românilor din Transilvania, la 18 oct. 1918, se constituia Consiliul Naţional Român Central, «ca unic for care reprezenta voinţa poporului român». Consiliul lansa «Convocarea» unei mari adunări naţionale la Alba Iulia în care românii erau chemaţi să-şi spună, voinţa de independenţă şi unire.

Cum se cunoaşte, Adunarea a avut loc la 1 Decembrie. Pe cîmpul lui Horia s-au întrunit peste 100.000 de români. În acea zi memorabilă a fost adoptată istorica Rezoluţie a Unirii. «Adunarea naţională a tutu-

ror românilor din Transilvania, Banat, și Țara Ungurească, se spunea în primul articol, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți, la Alba Iulia, în ziua de 18. XI/1. XII. 1918, decretează unirea acestor români și a tuturor teritoriilor locuite de dinșii, cu România». Vasile Goldiș — în raportul care însoțea Rezoluția, preciza : «Națiunile trebuie să fie libere, ca astfel, egale în drepturi să poată încheia acea mare unire a popoarelor, care va fi chemată să reprezinte o concepție superioară pe scara civilizației, și să sporească astfel fericirea omenească pe pământ. ...Dreptul națiunii române de a fi liberată îl recunoaște lumea întreagă. Dar odată scăpată din robie, ea aleargă în brațele dulcii sale mame. Episcopul de Caransebeș, Miron Cristea, evoca această legătură de sînge și conștiință, spunînd de la una din tribune : «Simt că astăzi, prin glasul nostru unanim, vom deschide larg și pentru totdeauna porțile Carpaților, ca să poată pulsa prin arterele lor cea mai caldă viață românească, și ca prin aceasta să ni se înfăptuiască acel vis neîmplinit, copil al suferinței, de-al cărui dor au adormit și moșii, și părinții».

Semnificativ era și faptul că la Unire aderau și celelalte naționalități conlocuitoare. La 8 ianuarie 1919, naționalitatea germană întrunită la Mediaș anunța, printr-o rezoluție, că «...poporul sășesc din Transilvania se pronunță, conform principiului de autodeterminare, pentru unirea Transilvaniei cu România». Șvabii din Banat, în Congresul din 10 aug., același an, de la Timișoara, își comunicau și ei adeziunea, exprimînd convingerea că : «...numai unirea cu România va putea să ne ofere garanțiile suficiente pentru existența și progresul nostru...». Populația evreiască aderase la unire încă din ianuarie 1918. Adăugînd că, tot în cursul anului 1918, la 27 martie Sfatul Țării, organ reprezentativ democratic al Basarabiei hotărîse unirea acestui teritoriu cu România, iar la 15/28 noiembrie Congresul național al Bucovinei, luase de asemenea hotărîrea «Unirii necondiționate și pentru vecie a Bucovinei, în vechile ei hotare, cu România», toate aceste evenimente întregesc semnificația momentului istoric de la 1 Decembrie 1918.

Actul desăvîșirii unificării Statului Național Român a încununat aspirația și lupta noastră de veacuri. A întruchipat voința unanimă a neamului. Confirma, în același timp, cum s-a văzut, obîrșia comună a românilor de pretutindeni, identificarea lor cu acest pământ străbun, pe care l-au păstrat neîntrerupt, prin menținerea viguroasă a unității lor etnice, în condiții vitrege de separare politică. Cum observa pătrunzător N. Iorga : «Noi ne ținem cu vlagă noastră cea veche ; în organismul nostru este ... sîngele care de atîta vreme a curs în vinele oamenilor care au trăit unde trăim noi și de unde silințele oricui nu vor ajunge să ne scoată».

În același timp, acest act istoric, se adresează în chip firesc și nouă, urmașilor. Recunoștința pe care ne-o cer înfăptuitorii lui, este să lucrăm în același spirit de conștiință, unitate, jertfelnicie. Imaginea României actuale, locul, prestigiul ei în lume înseamnă o cinstire deopotrivă pentru înaintași, ca și pentru cei de azi. Memoria vie a lui 1 Decembrie 1918 trebuie să arate pe toți românii uniți în iubirea și slujirea Patriei nemuritoare.

Pr. Prof. Constantin GALERIU

CONTRIBUȚIA CLERULUI ORTODOX LA ÎNFĂPTUIREA UNIRII DIN ANUL 1918

Istoria poporului român de-a lungul întregii sale existențe se poate sintetiza ca o luptă permanentă pentru păstrarea ființei naționale, a libertății sale, pentru unitatea națională ca și pentru dreptate socială. Și pentru a fi ceea ce sîntem astăzi, o națiune liberă și stăpînă pe destinele sale a trebuit să plătească greu tribut, unei game variate de jertfe.

În ciuda acestor adversități, destul de bine cunoscute de noi, ideea unității de neam a rămas permanent o realitate în conștiința românilor, datorită graiului său românesc, același pretutindeni.

O mai mărturiseau unitatea sa spirituală manifestată prin același port național, folclor, locuință etc. Toate acestea dovedesc incontestabil plămădirea poporului român pe acest pămînt, pe care generații după generații l-au numit «al străbunilor».

Cunoscîndu-se aceste adevăruri astăzi nu se mai vorbește despre prezența neînteruptă a poporului român pe aceste meleaguri străbune, ca despre un miracol, așa cum se spunea și încă se mai spune, ci justifică logic un adevăr peste care nu se poate trece. Ele constituie adevărate pietre de hotar și peste ele nu s-a putut prinde nici un mușchi străin, sau dacă s-a prins cîndva, a fost șters de buretele implacabil al dreptății, la timpul potrivit. Cu bună dreptate istoricii noștri actuali afirmă că poporul român, nu numai că a existat permanent pe vatra geto-dacă, dar a trăit și într-o uniune spirituală și de interese comune, politice, sociale, economice, materiale, etc., cu mult timp înaintea unirii sale politice¹. Actul de la 1 Dec. 1918 nu avea decît să desăvîrșească pe plan politic, această unire spirituală existentă încă de la formarea și afirmarea poporului român pe scena istoriei.

Drumul urmat de-a lungul veacurilor pentru împlinirea «Marelui Vis», desigur nu a fost ușor ci presărat cu sacrificii din partea întregului popor.

Preoțimea și-a adus și ea contribuția la înfăptuirea constituirii Statului Național Unitar. În rîndurile următoare vom prezenta această activitate.

I.

Încă din anii neutralității României și chiar cu mulți ani înainte, mai precis între 1891—1918, atît în România cît și dincolo din munți, (aflate) sub stăpînire străină, s-a intensificat lupta politică și de masă pentru eliberarea ținuturilor românești, devenind un strigăt și o dorință a întregii națiuni. Expresia acestei dorințe vechi de secole, în România se manifesta mai ales în cadrul Ligii culturale, aflată sub conducerea marelui nostru istoric Nicolae Iorga. În cadrul societății, pe lîngă cei mai de seamă reprezentanți ai vieții noastre culturale, artistice, politice etc. se numărau și unii preoți ortodocși din satele și orașele românești și cum majoritatea erau și învățători, ei deveniseră adevărați propagandiști și apostoli ai luptei pentru unirea tuturor românilor, în aceeași patrie.

Același lucru îl făcea în Transilvania Asociația pentru literatura română și cultura poporului, pe scurt, Astra, înființată încă din anul 1861 de către marele bărbat de stat și al Bisericii, Mitropolitul Andrei Șaguna.

1. Colecția ziarului «Scintela» din nov.-dec. 1978, articole privind formarea statului național român.

Această asociație devenise centrul întregii activități culturale din Transilvania, în jurul căreia se strinseseră toate forțele românești care luptau pentru ridicarea socială a românilor ca și pentru pregătirea unirii.

În cadrul ei activau cu însuflețire și ierarhii și preoții.

Ulterior acestei societăți, i s-au adăugat și alte organizații culturale, care militau pentru aceleași idealuri sociale și naționale ale românilor, în cadrul cărora de asemenea mulți preoți au avut o rodnică activitate.

Lor ar trebui să li se mai adauge și revistele ce apăreau în Transilvania în acea vreme, dând ca exemplu Telegraful Român, unde Biserica Ortodoxă din Transilvania a îndeplinit un rol foarte important, atât ca factor de conducere, fie ca scriitori și colaboratori ai acestor reviste, cu un zel ce avea să atragă asupra lor crunte represalii din partea ungarilor la declanșarea războiului în anul 1914 și anii următori, până la unire.

Ca reprezentanți ai clerului în această acțiune vom da ca exemplu pe preoții Vasile Lucaci, Ioan Lupaș, Episcopul Roman Ciorogarul etc.

Preotul Vasile Lucaci se remarcase încă din tinerețe prin scrisul său. În gazetele Transilvaniei și apoi ca membru marcant al Memorandului, celebru act de protest al românilor ardeleni, contra asupririlor îndurate din partea stăpînitorilor de atunci ai Ardealului. A și fost condamnat la încheierea procesului, cinci ani de închisoare. Fără să se lase intimidat, dimpotrivă a strigat în fața acuzatorilor în cor cu toți cei judecați: «Trăiască unirea Românilor. Trăiască libertatea».

Arestat din nou în anul 1907, reușește să se refugieze în România. Cunoscîndu-i-se activitatea și competența, guvernul român, i-a încredințat importante misiuni diplomatice în Italia, Franța și S.U.A., militînd pentru a grăbi recunoașterea drepturilor României și mai ales împlinirea idealului — unirea.

Preotul Ioan Lupaș a contribuit și el la lupta pentru realizarea unității poporului român. A demascat cu curaj silniciile maghiare pentru care a îndurat închisoare, suferînd nu numai el dar și familia sa, care a scăpat cu fuga, de la împușoare.

Episcopul Roman Ciorogaru a fost și el ca și alți ierarhi din Transilvania, vajnic apărător al românilor cînd viața și libertatea lor erau amenințate.

A avut tot timpul o comportare și o atitudine corespunzătoare apărînd și susținînd pe români, în împrejurări destul de grele.

Ne facem o datorie amintind și pe acei preoți care au dus o muncă susținută prin cuvîntări înflăcărâte ca și prin articole, atât în țară eît și peste hotare, mai ales în America, pentru a sluji cauza poporului român și împlinirea dorințelor sale.

Încă din vara anului 1914, Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, avînd în vedere evenimentele ce se pregăteau a reorganizat clerul militar în așa fel ca să fie folosiți trupe și idealurilor pentru care aveau să lupte.

Drept conducător a fost numit preotul profesor Constantin Nazarie, om înzestrat cu alese calități și care a organizat în vara anului 1916, conferințe cu preoții, arătîndu-le rolul ce-l vor avea în cadrul armatei, în această luptă națională pentru unire. Această acțiune de pregătire a clerului militar s-a dovedit deosebit de rodnică. Au fost mobilizați 253 de preoți însoțînd trupele pe cîmpurile de luptă, dăruindu-le asistență religioasă, încurajîndu-i și jertfindu-și chiar viața. Alții au fost luați prizonieri și deportați, suferînd rigorile lagărelor, mulți pierzîndu-și chiar viața.

Comportarea lor a fost deseori apreciată de oficialitățile militare și de Stat. Exemple sînt multe, voi aminti doar cîteva figuri de preoți care și-au pierdut viața în timpul războiului. Preotul Ștefan Ionescu, Cazacu, din com. Poiana, Jud. Olt.

În luptele de la Mărășești din vara anului 1917 a stat permanent în mijlocul ostașilor încurajându-i, plină ce un glonte dușman l-a răpus. A fost înmormintat cu toate onorurile militare și în semn de mare cinstire osemintele sale au fost depuse în Mausoleul de la Mărășești.

Preotul D. Armășescu, din Tomșani, Jud. Vilcea, căzut și el pe câmpul de luptă în septembrie 1916 și înmormintat la cimitirul Ghencea din București.

Tot în război a murit la Mărășești și preotul V. Cernăianu din Racotți, jud. Gorj.

Preotul Ioan Gheorghiu din Sulina, a stat tot timpul în tolu luptelor, la Clăbucet, Diham, Periș, etc., vizitând zilnic soldații de pe poziții și îndemnându-i să lupte cu curaj pentru apărarea patriei. Același lucru l-a făcut și în luptele de la Mărășești. Răzoare, etc., timp de 4 luni ducând aceeași viață ca și trupa.

Preotul D. Elian din Pișcoiu, jud. Gorj în luptele din sept. 1916 a cărat cu spațele lăzile de cartușe, înfruntând ploaia de gloanțe a dușmanilor. A murit îngrijind bolnavii de tifos în Moldova.

Pr. Belijarie Popescu din Mereni—Constanța, a murit în luptele de la Turtucaia.

Ținem de asemenea să amintim că o serie de fii de preoți au luptat pentru cauza națională pe front și unii dintre ei și-au dat viața pentru împlinirea visului național.

Alți preoți au căzut prizonieri și au îndurat din partea dușmanilor țării, foamea, mizeriile, umilințele, etc. Uitând de propria lor suferință au mingliat multe suferințe și au salvat multe vieți ale tovarășilor lor de suferință din aceste lagăre. De exemplu preoții: Ioan Florescu, Dîmbovița, din București; Vasile Ionescu din com. Grosena-Gorj; Gheorghe Jugureanu din Mizil; Emanoil Mărculescu din Corabia etc.²

Altă contribuție a clerului a fost pe lângă asistența religioasă și îngrijirea acordată răniților din spitale. O seamă de călugări și de călugărițe, au fost încadrați într-o misiune de infirmieri, pusă sub conducerea Arhimandritului Teoctist Stropanul. În anii războiului serviciile de specialitate ale armatei au îngrijit peste 60.000 răniți sau bolnavi. Alți călugări au lucrat în cadrul serviciilor sanitare ale armatei, mulți dintre ei plătind cu viața devotamentul lor. De asemenea numeroși preoți au lucrat în spitale și trenuri sanitare la îngrijirea răniților. Cităm ca ex. pe următorii preoți: Gheorghe Leu din București; N. Vasilescu din Ploiești, Alexandru Popescu din Hăbeni, Dîmbovița; Grigore Lascu din Vilcea; Vasile Vasilescu din Tîrsoaia, etc.³

În sfârșit amintim și aportul pe care preoții, mai ales din provinciile înrobite, l-au avut în organizarea Corpurilor de voluntari români mai ales în Italia și Rusia.

Un rol deosebit de mare l-a avut același preot Vasile Lucaci, care a reușit să formeze din prizonierii români aflați în Rusia regimente românești, care s-au alăturat trupelor române și aliate grăbind înfringerea dușmanilor. Tot el a încercat să formeze și în S.U.A. regimente de români, în același scop, dar nu a reușit, deoarece fiind cetățeni ai Statelor Unite aveau să lupte în cadrul forțelor militare ale acestui Stat.

Ocuparea unei părți a teritoriului țării de către armatele străine, a adus populației rămasă sub stăpînirea străină, grele suferințe morale, fizice și materiale.

Și furia cercurilor conducătoare din Viena și Budapesta, îndată după intrarea României în război, s-a îndreptat de asemenea asupra populației românești de peste munți și în special asupra preoților români.

2. Preot Grigore N. Popescu, *Preoțimea română și întregirea neamului*, București, 1940, p. 30—31.

3. Cincizeci de ani de la Unirea Transilvaniei cu România, în «B.O.R.» nr. 11—12/1968, p. 1289.

Peste 350 de preoți au fost arestați și închiși în temnițele de la Cluj, Alba Iulia, Oradea, Timișoara, etc.

De asemenea alții au fost deportați, deseori împreună cu familiile lor cât mai departe de casă, iar suferințele îndurate de ei nu pot fi prinse în câteva rânduri. Dovadă, peste 25 dintre preoți au plătit cu viața, aceste suferințe.

Alții, și anume peste 100 de preoți mai ales din jud. Brașov, Făgăraș și Sibiu au trebuit să-și părăsească satele la retragerea armatei române în toamna anului 1916, de frica persecuțiilor și condamnărilor la moarte. N-au scăpat în schimb familiile lor, încît multe preotese au părăsit locuințele ca-n vremuri de băjenie, iar la întoarcere n-au mai aflat decît peștii, întregul lor avut fiind distrus.

«Nu doresc nici dușmanilor mei, spunea unul dintre preoții care au suferit de pe urma acestor persecuții, clipele înfricoșătoare ale suferințelor mele și ale familiei, așa cum am îndurat eu»⁴.

Printre preoții care au suferit în închisori și lagăre amintim pe următorii: Moise Bărbulescu, Niculae Giurumia, Dumitrescu Gheorghe, Georgescu Alexandru, Gombos Iosif, Lungu Marin, Morariu Ștefan, Tudoran Ioan etc.

Același tratament l-au avut și preoții din teritoriul ocupat vremelnic de armatele străine, încît nu este județ, care să nu fi avut de suferit de pe urma lor. Ne mărginim să amintim ca exemplu doar pe preoții din jud. Teleorman: Ilie Ionescu, Turnu Măgurele; Ioan Popescu, Spătărei; Emilian Bunescu, Suhaia; Anton Popescu, Cervenia; Nicolae Constantinescu, Ciurari; Oprea Săndulescu, Bogdana; Ioan Ionescu, Bîrla azi jud. Argeș; Ion Paraschivescu, Drăgănești Vlașca etc. În total 40 de preoți din teritoriile ocupate și-au pierdut viața fie din cauza mizeriilor îndurate, sau împușcați.

Ținem să amintim mai ales cazul preotului Constantin N. Păunescu, din Ramdirenști, Olt, împușcat de germani în anul 1917, nevinovăt⁵.

Și în Dobrogea, alți 15 preoți au dat greu tribut suferințelor, bătuți, furați, trimiși în lagăre tocmai în Tracia și Macedonia. De exemplu preoții: Atanasie Popescu, din Agighiol, Gheorghe Popescu din Topalu, Ion Grigore, din Constanța, precum și foarte mulți călugări din mănăstirile Dobrogei⁶. Vina lor: erau români, vorbeau românește și nu își trădau neamul.

În total 809 preoți au avut de suferit în urma ocupării vremelnice a țării și a stăpînirii străine în Transilvania, pînă la unirea din 1918. Și acest număr nu cuprinde pe preoții căzuți pe cîmpuri de luptă și nici pe cei care au plătit cu viața, devotamentul lor la îngrijirea bolnavilor de tifos⁷.

Începînd cu vara anului 1917 și mai ales în cursul anului 1918, în Transilvania, sub presiunea evenimentelor militare de pe fronturi, revendicările românilor, de ordin social și național, creșteau în intensitate.

Muncitorimea recurgea la greve și demonstrații de stradă, cerînd reforme sociale și auzindu-se tot mai puternic strigătul: «Vrem să ne unim cu țara». Spre sfîrșitul anului 1918, această dorință era generală, în toate ținuturile locuite de români, mișcarea de unire luînd caracter de masă. În această situație Consiliul Național Român convocă la 15 nov. 1918, adunarea de la Alba Iulia pentru ziua de 1 Decembrie, pentru a declara în fața lumii întregi, voința unui popor, separarea de Ungaria și unirea cu România.

Clerul ortodox românesc în frunte cu ierarhii săi a salutat cu bucurie această hotărîre a întregului popor și a sprijinit-o cu toate forțele. Astfel, în ziua de 21 nov.

4. Pr. Grigore N. Popescu, *op. cit.*, p. 5, 6, 7.

5. *Ibidem*, p. 123.

6. *Ibidem*, p. 330.

7. *Ibidem*, p. 353.

1918, toți episcopii români, ortodocși din Transilvania au declarat într-o singură voință comună că vor sprijini aspirațiile naționale ale poporului român. Același lucru l-au făcut și prin pastorale.

Un rol deosebit l-a avut și mitropolitul de mai tirziu al Ardealului, N. Bălan, care a convins, în urma misiunii sale în România pe lângă guvernul român, refugiat la Iași, convingând șefii militari ai statelor aliate aflați în România, să permită intrarea trupelor române în Transilvania, cât mai repede, ceea ce s-a și făcut.

Pe de altă parte preoții alături de alți cărturari ai satelor au procedat la înființarea consiliilor și gărzilor naționale și umblau din sat în sat adunând adevărul pentru unire. Menționăm în special numele scriitorului și preotului Ion Agârbiceanu atât de cunoscut în literatura română.

Nu a rămas nici un sat fără să-și aibă delegații săi la Marea Adunare de la Alba Iulia. Mulți dintre preoți au fost președinți ai Consiliilor Naționale. Așa de exemplu în jud. Alba din cele 84 de consilii, 63 au fost prezidate de preoți. Mulți dintre ei fiind chiar aleși delegați ai satelor în circumscripțiile existente. Voi cita următorii preoți: I. Totoianu, F. Boțian, I. Cioca, C. Burdea, I. Frincu, V. Aron.

Nu putem să nu amintim că datorită în mare parte și preoților, satele românești se pregăteau sărbătorește să participe la Adunarea de la Alba Iulia. Ziarele editate de Biserică și mai ales Telegraful Român, adresau și ele vibrante chemări către acest oraș simbolic, cu astfel de titluri: «Ne cheamă Belgradul; La Belgradul nostru, Hotărîrea de mîntuire; Mihai Viteazu, Între două vieți»⁸.

În ziua cea mare, ierarhii Bisericii ortodoxe din Transilvania, protoierei și clerici erau prezenți în fruntea celor 100 de mii de credincioși din parohiile lor.

Odată hotărîlă unirea, în toate satele românești s-au tras clopotele, iar preoții rămași acasă au vorbit poporului despre importanța hotărîrii de la Alba Iulia, iar slujbele religioase s-au încheiat cu «Deșteaptă-te Române», simbolizînd voința veșnică a unui popor de a trăi de acum înainte unit pe vatra milenară a strămoșilor săi.

Se poate afirma fără a greși, preoții și în general clerul românesc și-au adus contribuția lor la lupta pentru înfăptuirea idealului național, constituirea Statului Național Român, așa cum l-au dorit strămoșii noștri, generații după generații. După numărul mare al participanților la evenimentele dintre anii 1914—1918, atât acasă cât și pe fronturile de luptă, clerul românesc a constituit pentru dușmanii patriei, un obstacol greu de trecut.

Prețuind patriotismul și jertfele clerului, o seamă de mari personalități ale vremii au avut multe cuvînte de prețuire pentru ei afirmînd de exemplu: «au făcut mult pentru Țară și popor», sau: «Preoții au dat pilde de curaj trupeii și ofițerilor. Au fost preoți dotați cu toate calitățile necesare»⁹.

Toate acestea fac cinste înaintașilor noștri, dar în același timp obligă și pe urmașii lor, deoarece poporul român cunoaște astăzi o viață nouă și un proces de transformare a societății, încît să devină un factor al păcii și prieteniei în lume. Lucrul acesta obligă clerul românesc actual de a merge pe linia trasată de strămoșii săi, încît să fie vrednică de pilda acestora.

Pr. Ioan SPIRU

8. Telegraful Român, dec. 1978, nr. festiv închinat Unirii, p. 9.

9. Biserica Ortodoxă Română, nr. 11—12, p. 1332.

NICOLAE MILESCU-SPĂTARU, VREDNIC REPREZENTANT AL SPIRITUALITĂȚII ROMÂNEȘTI ÎN SECOLUL AL XVII-LEA

— 275 DE ANI DE LA MOARTEA SA (1708—1983) —

Românii — printre cei mai vechi locuitori ai Europei — au avut totdeauna oameni de seamă pentru că originea lor este nobilă: *dacii* «cei mai drekți și cei mai viteji» și *romanii*: «cea mai înaltă civilizație» a lumii de acum două mii de ani. Și din așa strămoși de seamă s-au născut alții care au dus stîlpul cel de foc al civilizației lor pînă în zilele noastre, cu toate că istoria a fost vitregă cu neamul nostru. Dar roata ei se învîrte și aceasta a fost împinsă de titani ai neamului nostru care, unii au luat în mînă sabia și buzduganul, iar alții *au ars prin flacăra culturii și credinței tot ceea ce este minciună și răutate*.

*

Încă din perioada contrareformei, Arhiepiscopul Estergomului *Nicolae Olahul* (Românul), ajuns regent al Ungariei și Țărilor de Jos, prieten cu Erasm de Rotterdam, scria parcă profetic către Apus: «...românii din Transilvania, Moldovlahia și Țara Românească au aceeași origine: latină și aceeași credință: ortodoxă...»¹.

Cărturarul-domn *Dimitrie Cantemir* revine în opera sa, așa cum făcuseră și cronicarii, asupra originii noastre daco-romane și terminologiei latino-ortodoxe. Mai mult precizează că «toți românii sînt credincioși răsăriteni» și nu se cunoaște în viața lor altă credință².

Așa cum se știe, Moldova a dat neamului românesc importanți oameni de cultură și artă. Printre aceștia la loc de frunte se înscrie și *Spătarul Nicolae Milescu* al cărui nume s-a înscris pentru pomenire în *Calendarul UNESCO/1983*.

I. O COMETĂ A SPIRȘITULŪI SECOLULUI AL XVII-LEA

Nu vom stăruii asupra datelor biografice, fiind cunoscute din tratatele de istorie literară³, ne vom opri doar asupra citorva preocupări cultural-diplomatice, care sînt în același timp sensibilități patriotice și creștin-ortodoxe.

Nicolae Milescu se naște în Moldova în anul 1636 și moare tot aici în 1708⁴. Este interesant că apare în momentul cînd erau în țara noastră spre sfîrșitul vieții corifeii ortodocși și deschizători ai relațiilor între

1. Diac. P. I. David, *Un ecumenist al secolului al XVI-lea, umanistul Nicolae Olahul*, în «Glasul Bisericii», XXVIII (1969), nr. 7—8, p. 909—930.

2. *Descrierea Moldovei*. Postfață și bibliografie de Magdalena Popescu, Editura «Minerva», București, 1983, p. 227—249 — «o erezie sau un eretic nu s-au arătat vreodată...» p. 254.

3. Vom folosi mai ales lucrarea Prof. George Ivașcu, *Istoria literaturii române*, Editura științifică, București, 1969, vol. I, p. 164—179.

4. Redacția, *Spătarul Nicolae Milescu, cu prilejul împlinirii a 250 de ani de la moartea sa*, în «Ortodoxia» X (1958), nr. 4, p. 491—494.

Ortodoxie și Protestantism : Patriarhii Constantinopolului Chiril Lukaris († 1638) și Mitrofan Critopoulos († 1648, Tîrgoviște). Opera acestora a fost amplificată și dusă mai departe de către cărturarul român, diplomatul Nicolae Milescu.

Născut într-o familie înstărită, Milescu studiază la școlile timpului (probabil Putna sau Neamț) și Academia domnească din Iași, iar apoi să vină în Țara Românească⁵. În curînd este trimis la Constantinopol, studiînd la Academia ortodoxiei; își ia titlurile respective alcătuiind lucrarea, de referință la acea vreme ca și astăzi : *Carte cu multe întrebări foarte de folos pentru multe trebi ale credinței noastre*, tipărită în 1661. Același lucru îl face și Dimitrie Cantemir după o jumătate de veac, tot la Halki, obținînd titlu academic cu lucrarea *Gilceava înțeleptului cu lumea*⁶.

Cunoscător al limbilor academice ale acelor vremi (greaca pentru Răsărit și latina pentru universitățile apusene), reprezentant diplomatic al tronului Țării Românești și Moldovei, prieten cu ambasadorii Angliei, Franței și Suediei, talentat vorbitor în italiană și spaniolă, bun predicator în greaca modernă, Nicolae Milescu cutreieră Orientul, inclusiv Locurile sfinte⁷, și apoi revine în Europa Centrală și Occidentală.

Cu toate că era pace în Balcani, vestitul diplomat dorea independența Țărilor Române, fapt care a atras ura Înaltei Porți și, cu greu a mai putut să revină la Constantinopol. În același timp, vorbea Apusului «de căderea» Otomană, idee preluată de Cantemir, iar intrigile de la Iași și București — că va ajunge domn — au determinat mutilarea distinsului cărturar, tăindu-i-se nasul și astfel neputînd candida la scaunul de domnie⁸.

Revenit în patrie, urmărit atît de turci, cît și de ura posesorilor scaunelor boierești, caută retragerea într-o țară vecină și pleacă în Rusia, unde familia țaristă a Romanovilor îl primește cu dragoste, cunoscîndu-i faima. Se pare că însuși țareviciul Petru îl cunoscuse în Apusul Europei. Datorită vastei sale culturi și cunoașterii profunde a limbilor slavone și

5. Unii înclină să creadă că Milescu este fiul unui român-macedonean din sudul Dunării ajuns boier moldovean : *Gavriilă Milea* (G. Ivașcu, *op. cit.*, p. 166).

6. Această lucrare a circulat la Moscova ca «manual de catehism» pentru elevii seminariști și pentru studenții teologi pînă în sec. XIX. Cartea a fost tradusă și comentată în mai multe ediții. Vom folosi pe cea mai completă și în același timp recentă : *Prima traducere a lui Nicolae Milescu : «Carte cu multe întrebări»*; la Virgil Cândea, *Rațiunea dominantă. Contribuții la istoria umanismului românesc*. Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979, p. 83—105. Dimitrie Cantemir, *Dîvanul*, Ediție îngrijită și studiu introductiv de Virgil Cândea. Seria Scriitori români. Editura pentru literatură, București, 1959, CX, 572 p.

7. Conf. P. I. David, *Traco-dacii și legăturile lor cu Țara sfîntă*, în rev. «Învierea», Ierusalim, nr. 9—12/1982.

8. Paul Cernovodeanu și Olga Cicanci, *Știri noi despre Spătarul Nicolae Milescu și relațiile lui cu teologul anglican Thomas Smith*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXIX (1971), nr. 3—4, p. 326—334.

ruse — cu dialectele lor —, țarul Petru cel Mare îl numește Șeful diplomației sale. Cu o aleasă rîvnă și un respect deosebit pentru reformele celebrului țar, Nicolae Milescu participă la cele mai importante acțiuni ale Curții de la Moscova, inclusiv reconstruirea orașului de la Golful Finic, numit San Petersburg.

Deși mai în vîrstă se căsătorește la Moscova. A avut fii și fiice care au venit în Moldova.

Dar o acțiune cu totul ieșită din comun este *misiunea lui Nicolae Milescu în Orient*, trecînd prin Siberia pînă în China, legînd cu adevărat trei continente : Europa, Asia și Africa. Jurnalul de călătorie în China este cel mai interesant document etnografic, religios, geografic, folcloric al secolului XVII⁹.

Încrederea Curții Moscovei, afecțiunea personală a țarului față de Spătarul Neculai s-au intensificat, încît Petru cel Mare îi cere concursul pentru înființarea unei Academii teologice la Moscova. Nicolae Milescu, fiind cel mai pregătit teolog, luînd exemplul fratelui său de neam și credință, Mitropolitul Petru Movilă al Kievului, organizează înalta școală duhovnicească pe Ulița Nicolskaia din Moscova¹⁰. Din arhiva veche a Patriarhiei Moscovei se constată că el era conducător (un fel de decan), rector fiind un membru al Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse. Este foarte interesant că Milescu ține prelegerea inaugurală a înființării Academiei, cu titlul foarte cuprinzător : *Cultura greacă și latină pentru (prosperarea) popoarelor slave* (1685). Din această conferință va cita și Lomonosov cu prilejul organizării «Universității din Moscova». Tradiția spătarului va fi desăvîrșită după 1711 de către Dimitrie Cantemir «cel mai mare om al nostru», cum îi spunea celebrul țar cu adevărat *Petru cel Mare*¹¹.

Apropiindu-se de sfîrșit pregătirea textului Sfintei Scripturi, Domnitorul Șerban Cantacuzino îl roagă să vină la curte. Revine în Patrie, mai face cîteva adăugiri și corecturi la Biblie, prefață și explicații, traduce și scrie nenumărate opere. Se retrage la moșia sa, suferind de cap și astfel se stinge la 1708 în vîrstă de 72 ani.

9. *Jurnal de călătorie în China*, Ediția a II-a, București, 1958, Prefață de Corneliu Bărbulescu, p. XII—XV. Despre faima în Apus, E. D. Tappe, *An English contribution to the biography of Nicolae Milescu*, în «Revue des etudes roumaines», I, Paris, 1953, p. 152—160.

10. Academia era în incinta Mînăstirii S. Nicolae-grecesc. Astăzi demolată. Aici au fost înmormîntați membrii familiei Cantemir. Pe larg : P. I. David, *Dimitrie Cantemir și urmașii săi în Rusia, exemplu de demnitate și patriotism*, în «Biserica Ortodoxă Română», XCII (1974), nr. 7—8, p. 928—955. De asemenea : *Unița din Transilvania și Banat în preocupările lui Dimitrie Cantemir*, în «Mitropolia Banatului», XXIV (1975), nr. 1—2, p. 42—53.

11. *Istoria Academiei slavo-greacă-latină din Moscova* (în limba rusă), Moscova, 1855, tom. I, p. 8—11, 2, nota 27.

II. UN OM CU ADEVĂRAT UNIVERSAL

Un cărturar ca Nicolae Milescu, un «uomo universale», cum l-au numit contemporanii ¹², un «vir polyglotus et pereruditus» cum l-au în-cununat istoricii umaniști ¹³, Nicolae Milescu continua o tradiție de veacuri a neamului nostru, întreținea candela ierarhilor daco-romani și monahilor pontici, reînvia tradițiile umaniste și culturale ale lui Ștefan cel Mare, ale lui Neagoe Basarab și Iancu de Hunedoara, așternea hlamida tipografică a lui Macarie și Coresi și împăca spiritele tulburate de îndoiala în credință între Moscova și Kiev, între Constantinopol și Ierusalim, între Stockholm și Paris, între Roma și Canterbury, între Berlin și Geneva.

Umanistul român, posesor al unei culturi copleșitoare, deținător al citorva laboratoare lingvistice (cunoștea pe lingă limbile clasice : ebraica, greaca, latina, aramaica, araba etc., limbile de circulație ale timpului : engleza, germana, franceza, iatliana, turca ș.a.) și-a dat seama că este seceriș destul, iar vrăjmașul semănase multă neghină. Acestea erau cauzele tulburării sufletești și abaterea de la credința cea adevărată și pe acestea marele teolog al veacului caută să le lămurească prin arma culturii în haină umanistă, care nu este altceva decât modelarea rațiunii, îmblinzirea inimii și determinarea voinței pentru dragoste, înțelegere, fapte bune. Numai atît și înțelegem de ce Nicolae Milescu a îmbrăcat începutul secolului al XVIII-lea în cunună luminoasă și va fi pentru totdeauna întiul în epocă și cel mai important apologet și polemist al teologiei ortodoxe în general și al spiritualității românești în special.

III. APĂRIND CREDINȚA STRĂMOȘEASCĂ EȘTI FOLOSITOR NEAMULUI ȘI POPOARELOR

1. Biblia. De la traducerea autentică la păstrarea adevărului de credință. — Se știe că Sfînta Scriptură este cartea de căpătii a oricărui credincios. Dar ca orice obiect și «Cartea cărților», trecînd prin veacuri, prin mîini și atîtea traduceri, a suferit modificări, unele chiar de fond, de sens. Problema nu este nouă și nici încheiată, fiindcă astăzi, aproape fiecare popor are traducerea Bibliei în limba lui. Este cunoscut faptul că nu s-au descoperit încă textele originale ale canonului, mai ales ale Noului Testament, iar ceea ce avem astăzi sînt copii tîrzii (sec. IV—VI). S-ar putea ca enigma să fie dezlegată după cercetarea manuscriselor descoperite în lăzile ferecate din zidurile și ruinele Mînăstirii Sinai (1981).

12. «...un honograful în care sînt adunate toate lucrările din lume» (G. Ivașcu, *op. cit.*, p. 175). «...un seigneur moldave...» (*Ibidem*, p. 172).

13. Dr. Antonie Plămădeală, *Dascăli de cuget și simțire românească*, Editura Institutului biblic și de Misiune ortodoxă, București, 1981, cap. 4: Nicolae Milescu «*Vir polyglotus et pereruditus*», p. 155—179.

În ceea ce privește Vechiul Testament, lucrurile sînt mai clare : 1. *Legea și profeții* s-au plinit prin Mîntuitorul Iisus Hristos (Matei V, 17 ; Ioan I, 17) ; 2. *Septuaginta* a fost tradusă înainte de nașterea Mîntuitorului, în Egipt, în epoca Ptolemeilor (sec. III—II) ; 3. *Vechiul Testament*, deși canonul a început să fie alcătuit în epoca regilor David-Solomon (sec. X—IX) s-a păstrat în textul masoret nealterat, se exclude interpretarea Cabalei ; 4. *Descoperirile de la Qumran* (Marea Moartă) confirmă autenticitatea.

Practicarea «cîntării» textelor sfinte nu-i a timpului nostru, ereziile primelor veacuri la fel procedau : arienii negau deoființimea Tatălui cu Fiul ; macedonienii negau consubstanțialitatea Sfintului Duh cu Tatăl și cu Fiul, de unde a apărut filioque ; nestorienii nu înțelegeau nașterea lui Dumnezeu-Omul din Sf. Fecioară după legile firii, dar copleșite de «Dătătorul de viață» ceea ce a creat în Biserica Apuseană erezia opusă lui Nestorie, «imaculata» zămislire, iar la sectele de azi «negarea» fecioriei și rolului Sfintei Marii pentru «credință». De asemenea, monofiziții, monoteiștii, apolinariștii, eunomienii, eutihienii — mai tirziu : bogomilii, pavlicienii, catarii, albigenzii, valdenzii etc., sînt autorii textelor falsificate ale Bibliei.

Nicolae Milescu cunoștea realitățile acestea ale Orientului și Occidentului, studiasse autenticitatea textelor Sfintei Scripturi ca izvorul scris și autorizat al Descoperirii lui Dumnezeu în lume, o cronică a activității Proniei și o manifestare a atributelor Sale. Luase cunoștință de disputa amară : Septuaginta-Vulgata. Cercetase bulele papale și anatemele unor ierarhi împotriva acelor care citesc și traduc cuvîntul Sfînt, așa se explică de ce duhovnicul cărturarului român, Patriarhul Dositei al Ierusalimului, alcătuiește «*Prefața Bibliei lui Șerban, 1688*. Deci Nicolae Milescu avea porunca de a traduce și a cerceta alte tipărituri și manuscrise de la Întîistătătorul Locurilor Sfinte, ceva unicat în istoria diortosirii canonului biblic. Odată cu binecuvîntarea începutului, are loc înalta aventură, epectază către Dumnezeu, respectul pentru cultura civilizației omenirii în care se include și Biblia și mai ales «întorsătura» (traducerea) «pre limba noastră», un act de dreptate ; limba română intrînd cu toate drepturile ei ¹⁵ în rîndul limbilor sacre ale Cîncizecimii.

Ca și Origen prin «*Exapla ... Octapla*», Nicolae Milescu strînge *mai întîi* :

A. *Materialul informativ* : 1. *Biblia slavonă*, Ostrog, 1581, considerată cea mai bună traducere, după Chiril și Metodie, pentru semințiile slave. Textul respectiv este comparat cu 2. *Biblia latină*, Anvers, 1565 și alte traduceri latine (Erasm, Luter, Calvin, Wiclif, Zwingli etc.) cercetate de umaniști ca aproape de adevăr. Pe acest text, cărturarul român notează modificările și evoluția limbii Vulgatei lui Ieronim (382), ceea

14. Nina Façon, *Blaise Pascal*, Editura pentru Literatură universală, București, 1969, p. 239—247 ; V. Marian, N. Popescu, *Blaise Pascal*, Editura științifică, București, 1972, p. 169—173, 186.

15. *Biblia de la București*, ce «s-au dăruit neamului românesc», în «*Dascăli de cuget...*», p. 217—241.

ce nu făcuse nimeni ¹⁶. Această metodă de verificare a traducerii și a ceastă muncă a fost cuprinsă într-un *manuscris* (aflat astăzi în Biblioteca Academiei sub. cota 4389) ¹⁷.

Al doilea șantier l-a constituit :

B. *Traduceri cu autoritate* : 1. *Biblia greacă*, Frankfurt, 1597, text tipărit în Apus după descoperirea altor copii și codici (Peșita, Alexandrin — azi în British Museum) pe care îi traduce în limba română avind de față atît Biblia greacă, Ed. R. Daniel, London, 1653, precum și *traduceri latine din limba ebraică* sau după alte biblii grecești. În urma celor trei surse, Nicolae Milescu își revizuieste traducerea într-un nou manuscris (aflat la Biblioteca din Cluj-Napoca sub cota 45) ¹⁸.

A treia cale a verificării o constituie :

C. *Traducerile românești* de pînă la el (Palia de la Orăștie, 1582, Evangheliare și Apostol din epoca lui Coresi, Noul Testament de la Bălgrad, 1648 ș.a.) pentru a sesiza evoluția limbii noastre, evoluție care constă de fapt în revoluție, dezbrăcîndu-se de aluviunile graiurilor celor ce au migrat cu sau fără voia lor peste noi. Așa ajunge Milescu să contribuie la perfectarea textului *Bibliei lui Șerban*. Frații Radu și Șerban Greceanu, ca și Mitrofan n-au făcut prea mult decît ascultare. Lucrul acesta îl observaseră istoricii literaturii vechi N. Cartoian, Dan Simonescu, G. Călinescu. Prof. G. Ivașcu îi atribuie lui N. Milescu dreptul de întîinăscut al momentului 1688 ¹⁹. Dr. Antonie Plămădeală recunoaște intrările și ieșirile Marelui cărturar ²⁰, iar Prof. Virgil Cîndea îi oferă umranistului român plata și pentru ceasul I și pentru ceasul al XII-lea ²¹.

a) Așa cum spuneam, pentru autoritatea Sfintei Scripturi care «s-au dăruit neamului românesc», însuși Patriarhul Ierusalimului semnează *Prefața*. Lucru sigur că și în aceasta este glasul lui Iesau și picioarele lui Iacov, deci ideea lui N. Milescu.

b) Este interesant cum traducătorul folosește cuvîntul «franzozi» în Biblia lui Șerban pentru întîia oară, ca apoi Samuil Micu în Biblia de la Blaj (1795), să folosească «gali» și apoi «celți».

N. Milescu «netezește» cuvintele românești în traducerea sa ²².

c) A treia noutate a Bibliei de la 1688 o constituie anexarea lucrării, în traducerea lui N. Milescu, *Pentru singurul țîitorul gînd*, sau «Despre rațiunea dominantă a lui Iosif Flaviu». Este una din cărțile de înțelepciune și de pildă pentru creștini, acțiunea petrecîndu-se în sec. III—I î. Hr. Traducerea susține canonul Vechiului Testament ca o carte de înțelepciune în afara cerinței lui de cuvînt, poruncă și calea lui Dumnezeu. Părintele istoriei bisericești, Eusebiu, considera Rațiunea domi-

16. «Cuvîntu înainte cătră ci(t)itori», în «Rațiunea dominantă», p. 158—163 și explicația înțelegerii, p. 163—171.

17. *Ibidem*, p. 128—135.

18. *Ibidem*, p. 135—153.

19. *Istoria literaturii române...*, p. 170.

20. *Dasădli de cuget...*, p. 221—234.

21. *Rațiunea dominantă...*, p. 135—158.

22. *Ibidem*, p. 222—223.

nantă, «operă de artă puțin comună», iar Ieronim o aprecia ca o «carte deosebit de elegantă». Așa se face că zeloșii copişti ai Septuagintei o adaugă canonului ca a IV-a carte a Macabeilor. Mai târziu, toți umaniștii apreciază această scriere, iar în sec. IX—XVII, creatori de miniaturi de codici, picturi murale sau vitralii se inspiră din respectiva lucrare. Cu un cuvânt «istoria celor șapte frați» devenise motiv de inspirație pentru artiștii medievali. Autorul «*Elogiului nebuniei*», Erasm, parafrazează, traducând-o splendid : *De imperatrice ratione*. În 1524, în ediția Septuagintei de la Strasburg, editorul Johanaes Lonicerus, introduce Rațiunea dominantă, fapt care deranjează pe «zeloșii» catolici. Totuși, începând cu Biblia de la Basel, 1544, lucrarea respectivă apare în limbile germană, franceză, cehă, italiană, spaniolă, olandeză, engleză și în 1688 în limba română²³. După această traducere, aproape toate edițiile românești ale Bibliei anexează *IV Macabei*²⁴.

Prin traducerea respectivă și adăugarea ei la Biblia lui Șerban, N. Milescu continua o tradiție umanistă îmbogățită cu «literatura de înțelepciune» de către Varlaam, *Carte românească de învățătură* — cu foarte multe pilde «filosoficești»: lucrarea *Varlaam și Iosafat*, traducerea lui Udriște Năsturel; *Mărgăritarele Sf. Ioan Gură de Aur* etc., culminând cu *Eseurile* lui Dimitrie Cantemir și *Didahiile* Mitropolitului-martir Antim Ivireanul.

d) *Ca o dovadă a spiritului novator*, a respectului pentru umanism și îngăduință pentru cultura laică, N. Milescu traduce și introduce în Vechiul Testament o epigramă grecească «în cinstea lui David», între psalmii 76 și 77, supunând pe Orfeu și oracolul din Delfi : «Că David nouă, a Duhului lovind alăuta /, Iviește ascunsele de ale lui Dumnezeu taine...».

2. **Împăciitor al ortodoxiei.** — Nicolae Milescu a jucat un mare rol pentru a clarifica disputa între Moscova și Kiev asupra dogmei euharistice și practicii liturgice. Împreună cu Mitropolitul-poet Dosoftei, în același timp, stopează pătrunderea «uniației» în Ucraina²⁵. Încurajează și contribuie efectiv la traducerea *Mărturisirii de credință a lui Petru Movilă*²⁷ aprobată la Sinodul de la Iași, 1642 etc.²⁸.

3. **În polemică cu Apusul.** — Distinsul cărturar-umanist în peregrinările sale în Occident fie cu domnitorul, fie ca diplomat și strateg ia contact cu lumea de acolo fie prin cultură, dar mai ales prin discuții religioase. Este uluit de necredința «prea sfinților iezuiți» și izbit de falsificarea Descoperirii lui Dumnezeu, adică a cuvintului scris pentru că tradiția era deja înlăturată ca periculoasă «credinței». În această situație, apologetul român face o adevărată reconvertire. Mai întâi cenzu-

23. *Ibidem*, p. 190—214.

24. Până astăzi : *Sfânta Scriptură*, Edițiile : 1968, 1975, 1982.

25. *Rațiunea dominantă...*, p. 215—221.

26. P. David, *Mitropolitul Dosoftei, apărător luminat al ortodoxiei*, în «*Mitropolia Olteniei*», XXVI (1974), nr. 9—10, p. 753—764.

27. Ultima traducere în limba română din limba greacă a fost făcută de Prof. Alexandru Elian, *Mărturisirea de credință a Bisericii Ortodoxe 1642*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1981, 182 p.

28. *Eveniment mondial la Iași: Sinodul din 1642*, în «*Dascăli de cuget...*», p. 180—191.

rează Mărturisirile de credință ale lui Lucaris și Critopulos influențate de calvinism și luteranism fiindcă Milescu cunoștea atât Catehismul «românesc» (ghilimelele ne aparțin) — luteran — din 1444, *Catehismul calvinesc* din 1644, cât și «lichidarea» lor prin *Răspuns la Catehismul calvinesc* și *Cele șapte taine ale Bisericii* de către Mitropolitul Varlaam al Moldovei (1644—1645).

a) *Considerăm* că însăși *Mărturisirea de credință* a lui Dositei al Ierusalimului nu-i străină de gândirea lui Nicoșae Milescu, așa cum o dovedește traducerea după Sfântul Atanasie: *Carte cu unele întrebări...* 1661, a cărei analiză magistrală a făcut-o Prof. Virgil Cândea²⁹. Este interesant că N. Milescu accentuează dintru început că Dumnezeu nu este o noțiune, un cuvânt, un concept, ci «Duh fără de trup, nevăzut și necunoscut; și iarăși, Dumnezeu iaste fire necunoscută, ochi neadormit, gând neîncetat; și iarăși, Dumnezeu iaste pricina, adecă făcătoare a toată lumea văzută și nevăzută» (Răspuns la întrebarea I). În sensul Sf. Scripturi «Dumnezeu este existență de sine, Cel ce există» (Ieșire III, 14), Cel viu, cel peste timp (Matei XVI, 16), Același ieri, azi și în veci (Evr. XIII, 8), Alfa și Omega (Apoc. I, 8).

Interesant că la întrebarea a II-a : *Pentru ce se zice Dumnezeu și nu într-alt chip?*, Nicolae Milescu adaugă înțelesul românesc : Răspuns : Dumnezeu să zice : pre limba grecească Θεός, iară pe limba latinească Deus, iară românește să chiamă *Dumnezeu* (care nume este luat de la latinie, în ce chip și mai jumătate de limbă românească luată de la latini, letinii iară au luat de la greci, că după limba jidovească cea grecească-elinească iaste), adecă cela ci vede toate, și iarăși Θεός să înțelege șirguitor, adecă cela ci șirguit, și să află în toată lumea»³⁰. Așadar, *Dumnezeu este numirea românească a Existenței prin Sine*. Nici o limbă neolatină nu posedă o exprimare mai clară a atributelor și manifestării, a descoperirii și răscumpărării lui *Dumnezeu ca limba noastră*, toți au imitat sau simplificat, au derivat sau au asemănat pe Iahve, Deus și Teos cu Existența Dumnezeiască. Dumnezeu în limba română este o recunoaștere, o mărturisire, o adorare, o invocare, o existență, o nădejde, o împlinire a credinței, un răspuns al evlaviei³¹.

Cartea cu multe întrebări dă răspuns erezilor, sectelor, îndoielnicilor etc. Cărturarul român nu mai traduce și *Cartea către Antioh*, ci se oprește la XII întrebări, considerînd restul teme particulare, iar chestiunile privind farmecele, demonologia, vrăjile etc., străine poporului nostru și nefolositoare.

b) Și după ce răspunde ereziei, strălucitul apologet, cunoscător al inovațiilor apusene și disputelor jeanseniste, *reactualizează lucrarea* : Simion Arhiepiscopul Tesalonicului ; *Impotriva erezilor*, 1698, combătînd pe de o parte pe frații Lihudi de la Kiev și pe de altă parte pe toți

29. *Rățiunea dominantă*, p. 83—105.

30. *Ibidem*, p. 89.

31. Demonstrația a fost preluată de Dimitrie Cantemir pentru identificarea termenilor proprii limbii române ai credinței noastre celei adevărate, în «Descrierea Moldovei», Ed. cit., p. 274—281.

iezuïții. Cartea mai fusese tipărită la Iași de către Mitropolitul Dosoftei, 1682.

Este foarte important că în călătoriile sale a asistat la nenumărate misse, agape, cine și opețe evanghelice — catolice, luterane și anglicane, reformate etc. — și scrie un mic tratat *Despre Euharistie* nu în calitate de teolog, de specialist sau observator, ci pur și simplu în calitate de creștin ortodox, de trăitor al Evangheliei în duhul evlaviei românești. Disputa transubstanției este veche: banchetele mistice platonice sau explicația lui «Agnus Dei» prin Categoriile aristotelice, toate au fost «soluționate» de Toma d'Aquino. Nicolae Milescu observă la apuseni lipsa lucrării Sfintului Duh, confirmarea Cincizecimii, participarea Sfinților la Jertfa cea fără de sînge, adică *Epicleza*. Este adevărat că apusenii «cred» în transformare, dar prin cuvintele de instituire ale Cinei, nu prin invocarea Sf. Duh. Protestanții au simplificat, înlăturînd transformarea, iar reformații au pus totul pe seama Predestinației.

Înțeleptul teolog român nu «combate» ostentativ și nici nu sfidează practica cinodurilor, ci reamintește adevărul despre Euharistie și practica ei, de 1500 de ani :

1. Că *Preacuratul trup și Preascumpul sînge al Domnului*, după sfințire, este prezent în chip inseparabil, sub aspectele pâinii și ale vinului cu adevărat real și substanțial, în pâine (adică) Trupul și în vin, Singele. În ce mod însă nu știm, fiindcă în privința Lui — Quomodo — (a modalității) este taină (mister), într-un mod de neînțeles și invizibil, dar totuși adevărat.

2. Credem că *pâinea și vinul prin cuvintele Domnului se schimbă și se prefac substanțial și cu adevărat în trup și sînge*, așa încît după sfințire nu mai rămîne substanța pîinii și a vinului, ci locul lor, prin voința și Lucrarea dumnezeiască, îl ia Trupul și Singele lui Hristos.

3. Credem că *Trupul și Singele lui Hristos* din Dumnezeiasca liturghie trebuie cinstit în chip lateutic, atît prin cult intern, cit și prin cel extern, întrucît este crezut Trupul Domnului, care sfințește pe cei credincioși prin împărtășirea cu el.

4. Credem că *săvîrșirea acestei taine este adevăratul și propriul sacrificiu al Noului Testament*, prin care îl facem îndurător pe Dumnezeu și față de cei vii și față de cei morți. Și Biserica noastră cîntă: *Iată, «jertfa tainică săvîrșită...»*³².

Alcătuitorul tratatului se consultase cu Mitropolitul Dosoftei care spuse cuvîntul în disputa transubstanției între Kiev și Moscova. N. Milescu nu face apel la Sfînta Scriptură, considerînd textele sfînte că sînt cunoscute de către toți: anunțarea și folosul Sfîntei Împărtășanii (Ioan VI, 27—55); instituirea Euharistiei; Cina cea de Taină (Matei XXVI, 26—29); învierea Mîntuitorului, dovedirea dumnezeirii și forța transformării propriului trup (Fapte II, 24, 32) și în sfîrșit săvîrșirea Euharistiei de către însuși Hristos-Domnul cel înviat (Luca XXIV, 30—31, 45).

32. P. I. David, *Premise ale dialogului anglicano-ortodox: Aspectul Revelației divine, Contribuția culturii teologice românești*. Teză de doctorat, în «Studii teologice», XXVIII (1976), nr. 3—6, p. 423—424.

Apologetul, menajînd prietenia cu apusenii, arată foarte discret că Sfîntul Duh de fapt lipsește din misterul euharistic, fiindcă prefacerea, după catolici, ar avea loc odată cu cuvintele instituirii : «Luaiți, mîncați... beți...» (Matei XXVI, 26), lipsind deci *invocarea Sfîntului Duh*, Domnul de viață dătător. De asemenea, folosirea azimei în loc de pâine ca materie euharistică este o practică mozaică nu o pregătire pentru transsubstanțiere. Transformarea este și biologică — metaboli — adică trecerea de la starea naturală la starea spirituală, avînd elementul natural curat și capabil de transformare : pâinea fiind un constituent biologic și categorie de transsubstanțiere. Chiar împărtășirea sub ambele forme constituie prezența directă în actul de întîlnire al credinciosului cu Hristos.

Tot cu fină diplomație, N. Milescu arată că *purgatoriul* este o stare poetică, de căutare, de speranță nerealizată care atrage mintea, dar jig-nește atributul divin al dreptății și în același timp efortul uman. Și iată că această teză apare în lumea catolică de azi ca o realitate.

După cum am văzut, un cititor neavizat nu observă combaterea magistrală a diferențelor doctrinare dintre Biserica Răsăritului și Biserica Apusului, anume: filioque, azima, purgatoriul. Se pare că infailibilitatea nu era la ordinea zilei în acea epocă. De fapt dogma infailibilității este decretată abia în 1870.

4. Iarăși în Răsărit : Misterele Orientului. — Așa cum am arătat, savantul român întreprinde o călătorie misionară și diplomatică în Siberia, Tibet și China, ajungînd pînă la Pekin. Pe lângă importanța folclorică și religioasă a pelerinajului se remarcă cercetările și constatările eminentului cărturar. El face o categorisire, poate pentru înțila dată, între religiile naturiste și credința în Hristos, între căutare, tradiții și datini, și între certitudinea Evangheliei prin Biserica lui Hristos. *Jurnalul siberian*³³, *Jurnalul călătoriei în China*, ca și *Documentul de stat* sînt alese preocupări ale neobositului cercetător umanist Nicolae Milescu³⁴.

5. Alte răspunsuri date protestantismului. — Nu numai de originea sau combaterea greșelilor Bisericii medievale apusene se ocupă teologul român, ci și de continuarea și amplificarea acestora. De obicei polemistiții numai acuză sau aduc «argumente» ale adversarilor pentru a putea ei răspunde. La N. Milescu lucrurile sînt clare, el nu face o polemică scolastică, pe bază de documente, spuse, zise, scrise, pe autorități și scrieri în afara problemei, ci răspunde prompt, la moment, cunoscînd poziția adversă și fără să-l contrazică îl atrage de partea sa. Aria sa de activitate este deosebit de largă.

a) *Respect pentru luterani și apologia credinței.* Suedezii au îmbrățișat principiile evanghelice și concepțiile Reformei, dar au păstrat ierarhia și continuitatea ei, o parte din taine și multe ierurgii. De aceea ei s-au arătat totdeauna gata să dialogheze cu Biserica Răsăritului și au manifestat larghețe și simpatie pentru popoarele ortodoxe și printre

33. G. Ivașcu, *op. cit.*, p. 177.

34. *Ibidem*, p. 178 ș.u.

acestea, românii în mod deosebit. Fiind încă în Apus, Milescu aflase de disputa jeansenistă la care aderase chiar savantul B. Pascal. La 31 de ani, cărturarul român alcătuiește apologia sa : *Steaua Răsăritului strălucind în Apus*³⁵. Deși obiectul lucrării era problema Euharistiei, abundă punctele apologetico-dogmatice din cauza îndepărtării Apusului de la credința cea adevărată a Mintuitorului Hristos : «...nu erau altădată atâtea dispute despre religie și nici atâtea dese certuri, cite sint în acest secol». Iată cum califică și poziția Bisericii apusene : «Toți vor să-și întemeieze prin *argumentele lor proprii* (subl. n.) dogma lor și partida lor... ; însă eu cred, împreună cu înțeleptul Ezdra, că nimic nu este mai tare decît adevărul și că acesta ne este prieten mai presus de orice...». Nu citează vreo autoritate ortodoxă. Mai mult, atacă pe cei nepregătiți dintre ortodocși și oscilanți în credință : «Au fost și unii care au studiat în Britania și s-au abătut de la adevărata credință, dar Biserica a fost atentă și nu i-a acceptat». Aluzie la Chiril Lucaris și Mitrofan Critopulos.

Cunoscînd că teologii Apusului apreciază autoritatea Sfintului Vasile cel Mare, înțeleptul român scrie : «...el a stabilit că obiceiul vechi (tradiția) are putere de lege și de credință. De aceea, sint multe lucruri acceptate de Biserica noastră datorită predaniei celor vechi, care se păstrează cu sfințenie... Este frumos a păstra neștirbită credința care a început de la Domnul nostru Iisus Hristos și de la Apostoli prin urmașii lor, pînă la Părinți și la noi, care a crescut tot mai înfloritoare, prin atîtea persecuții și care crede și nu discută hotărârile Părinților (Bisericii), după cuvîntul Proverbelor : nu muta hotarele străvechi pe care le-au așezat părinții tăi».

Desigur, dintre părinți, mama se bucură de cinstire deosebită. Așa este cazul și în Casa lui Dumnezeu, Sfintei Fecioare se datorește o supra-cinstire, fiind cea mai apropiată de Tronul dumnezeirii : «Noi invocăm (în rugăciune) și pe sfinți și între aceștia mai ales pe Prea Sfînta Născătoare de Dumnezeu, Fecioara Maria. Căci prin ea avem mîntuire și nu puțină trecere are la Fiul Său, cum spun sfinții. Cinstim încă și pe sfinți și-i chemăm în felurite primejdii și săvîrșim pomenirea lor și prăznuim zilele lor, în fiecare an, punînd înaintea icoanelor lor, a căror amintire se referă la prototip. Ce să mai vorbesc despre icoane, cînd sinodul adunat împotriva iconodulilor i-a izgonit pe aceștia din Biserică, ca pe niște străini...». Și conclud : «Nu cunosc istoria biserictească și nenumăratele minuni, acei care nu voiesc să invoce în rugăciuni pe sfinți... Biserica de Răsărit se roagă totdeauna lui Dumnezeu la sfintele slujbe, ca mijlocitoare pentru cei adormiți...».

De fapt în titlul lucrării, cărturarul român anunță cuprinsul, în afara celor de mai sus : *Dialog împotriva ereziilor și despre singura credință dreaptă a noastră, a creștinilor*. Despre Sfintele slujbe și taine ale Bise-

35. Titlul este destul de larg : *Enchiridion sive Stella Orientalis occidentali splendens, id est sensu Ecclesiae Orientalis, scilicet Graecae de Transsubstantiatione corporis Domini, aliussue controversiis, a Nicolao Spadario Moldavolacone, barone ac olim generali Wallachiae* (Stockholm), anno 1667, mense febr. Mărturisirea a fost analizată cu competență, dîndu-i-se și traducerea în limba română și ilustrații de către Pr. Prof. Alexandru Ciurea, *Mărturisirea de credință a Spătarului Nicolae Milescu : «Stella Orientalis occidentali splendens», în «Ortodoxia», X (1958), nr. 4, p. 511—515.*

ricii, Despre dumnezeiescul locaş şi despre arhierii, preoţi şi diaconi şi despre veşmintele liturgice cu care fiecare dintre ei se împodobesc şi despre Dumnezeiasca liturghie. Tilcuirea simbolului credinţei, despre principiile cardinale ale credinţei ortodoxe etc.

Desigur, acest *Manual* a servit în Rusia la Academiiile teologice, aşa cum bine observa P. P. Panaitescu³⁶ şi a avut o pondere deosebită în Apus fiind scris în limba latină, apoi tradus în franceză, engleză, germană şi rusă.

Constitua încă şi o curiozitate: cum un laic să cunoască teologie şi să răspundă, fără binecuvîntarea Patriarhului, la atâtea «trebi ale credinţei»! Iată cum N. Milescu aduce o inovaţie şi în acelaşi timp lămuireşte o situaţie pe care Apusul n-o cunoştea, iar Răsăritul «grec» n-o accepta, anume: rolul laicilor în Biserică. Oricine poate citi Biblia, dar numai Biserica are dreptul interpretării. Oricre credincios participă la activitatea socială a Bisericii, dar respectă ierarhia. Şi la sfîrşitul *Manualului*, umanistul român sfătuieşte pe cei de altă confesiune «să cugete şi să-şi cerceteze convingerile», ce interesantă vocaţie!

b) *Nici reformaţii nu-s lăsaţi să cadă în ispită.* — Aşa cum am mai spus, apariţia atât a luteranilor, dar mai ales a calvinilor în Transilvania şi încercării lor prozelitiste le-au ripostat ierarhii români de la Iaşi, Bălgrad sau Bucureşti. Nicolae Milescu demonstrează indeosebi lucrarea harului prin Sfintele Taine şi înlăturarea concepţiei despre destin prin invocarea sfinţilor, prin ajutorul Precistei şi rugăciunile Bisericii pentru cei adormiţi. El nu citează nici o mărturisire de credinţă, dar revine în permanenţă la «ceea ce ne-au lăsat Sfinţii Părinţi», la Simbolul autoritar niceoconstantinopolitan, evitînd astfel mărturisirile oscilante şi concesive ale celor doi patriarhi «ecumenici». De fapt există şi un răspuns categoric: *Sinodul de la Iaşi* care a oficializat *Mărturisirea lui Petru Movilă*.

Autoritatea «Stelei Răsăritului» creştea în cercurile teologilor apuseni, pătrundea la curtea regilor şi împăraţilor, conţinutul lucrării era o invitaţie la discuţie, o chemare la rugăciune comună şi împăcare a Bisericilor Apusului cu cele ale Răsăritului. Şi totul datorită calităţilor autorului: de umanist, de encicloped şi mai ales de credincios-ortodox laic şi valah a Spătarului. Oricînd şi oriunde în dialogul cu luteranii şi reformaţii nu se poate evita spusa apologetului, ci trebuie marcată contribuţia umanismului teologic românesc din secolul al XVII-lea³⁷.

c) *Un răspuns discret dat jeanseniştilor.* — Controversa jeansenistă a tulburat sfîrşitul de veac XVII şi întregul secol XVIII, potolindu-se abia în timpul Revoluţiei franceze pe care, ideologic, mişcarea jeansenistă o pregătise. Concepţia olandezului Cornelius Jeansenius († 1638) consta în reînvierea galicanismului, un suport spiritual al poporului francez; dovedirea falsităţii iezuite; demonstrarea episcopatului egalitar şi mai ales o morală creştină riguroasă. Toate acestea sînt cuprinse în

36. P. P. Panaitescu, *Nicolae Spathar Milescu, 1636—1708*, Paris, 1926, p. 73—74; Idem, *Contribuţii la Istoria culturii româneşti*, Editura Minerva, Bucureşti, 1971, p. 596—612.

37. Pr. D. Cristescu, *Opera teologică şi apologetică a Spătarului Nicolae Milescu*, în «Ortodoxia», X (1958), nr. 4, p. 497—503.

opera sa *Augustinus*. Cei care au îmbrățișat ideea au fost părinții minștirii Port Royal și în special frații *Arnauld*. Ei condamnă banalizarea împărtășirii (lucrarea «Deasa cuminecare») și recomandau rigorismul și conștiinciozitatea spovedaniei din primele veacuri. De asemenea condamnă morală «acomodării și probabilitatea iezuită». Cu toată toleranța paternului cardinal-diplomat Richelieu, Port Royal a fost desființat, părinții călugări și monahiile înlăturați, cărțile lor arse, atelierele lor distruse, iar *Antoine Arnauld* de la Sorbona a fost depus (1656).

Cel indignat de aceste măsuri «împotriva adevărului» era Blaise Pascal († 1662) care ia apărarea condamnaților (celebra lucrare «Scrisori către un provincial»). Desigur, în cercurile diplomatice se cunoștea totul, mai ales că 80 de doctori de la Sorbona au părăsit posturile în urma depunerii lui *Antoine*. Mișcarea a luat proporții, dar iezuiții nu s-au lăsat până ce papa a anatemizat «rătăcirile lor». Însuși regele Ludovic al XIV-lea oscilează, dar nu are ce face. Clerul francez își găsisse o supapă națională. Lucrarea «Reflexiuni morale asupra Noului Testament» a lui Quesnel circula ca și urt catehism național. Papa Clement al XI-lea anatematizează cele 101 teze jeanseniste. Același papă aprobă «uniația» din Transilvania la 1698 și «hirotonește» întru cardinal pe «Satanasie» Anghel. Aici era durerea lui N. Milescu.

Că era o armă secretă împotriva absolutismului papal și o piedică pentru iezuiți se vede din aceea că galicanismul, prin mișcarea jeansenistă, a convins clerul și a cîștigat intelectualitatea franceză și a Țărilor de Jos. Dovadă, în afară de Pascal, fuseseră cîștigați istoricul Tillemont, scriitorii : Lancelot, Fontaine, Racine ș.a. Or, umanistul român cercetase toate acestea și dă răspuns bun, ortodox, sigur prin «Steaua Răsăritului» pentru a face lumină Apusului prin splendoarea adevărului ei.

d) *Biserica Angliei, o comunitate ecumenistă*. — Nu trecuseră decît o sută de ani de la declararea independenței Bisericii Angliei și acum aceasta avea misiuni diplomatice și creștine aproape pe toate continentele³⁸. Constantinopolul fiind un punct de atracție pentru Coroana engleză, ambasadorul britanic invită pe N. Milescu, care era «capuchehaie» a țării române, să locuiască în clădirea sa. Aici umanistul român cunoaște pe preotul anglican Thomas Smith, viitorul rector al Universității Oxford. Discuțiile dintre cei doi (aproape doi ani) sînt un început al dialogului anglicano-ortodox³⁹. Pe umanistul român îl interesa persoana lui Newton și chiar o vizită în Marea Britanie. Se pare că profesorul anglican ca și ambasadorul au învățat limba română, așa se explică de ce N. Milescu scrie pentru ei o *Mărturisire de credință* (Simbolul niceo-constantinopolitan) în limba română cu caractere chirilice, în limba slavă cu caractere grecești. Apoi *Rugăciunea domnească* în limba română, dar cu caractere grecești ; o orăție pentru Sfînta Fecioară... și rugăciunile începătoare, tot în limba română. Toate aceste documente se află în celebra Bibliotecă Bodleiană—Oxford⁴⁰.

38. Paul Cernovodeanu, *Din legăturile Bisericii Răsăritului cu ambasadorul Angliei la Constantinopol, Lordul William Paget (între' 1693—1702)*, în «Biserica Ortodoxă Română», XCIV (1976), nr. 1—2, p. 214—227.

39. *Premise ale dialogului...*, p. 425—426.

40. Paul Cernovodeanu, *Relațiile Angliei cu țările române în cadrul politicii sale orientale din perioada 1660—1714*. Teză de doctorat, București, 1969, ms., p. 256—258.

Distinsul partener de dialog al lui N. Milescu, Thomas Smith, întors în țară, scrie o serie de cărți și studii despre Biserica Orientului, îndemnând la cunoașterea și apropiere între Apus și Răsărit. De fapt, editorii englezi au tipărit lucrările lui N. Milescu (*Jurnalul de călătorie în China*) și Dimitrie Cantemir (*Istoria Imperiului Otoman*).

* * *

Nicolae Milescu a fost cea mai luminată figură de cărturar a sfirșitului de veac XVII. El, Udriște Năsturel, profesorii Școlii domnești de la «Trei Ierarhi», dascălii Școlii brâncovenesti, Dimitrie Cantemir au făcut cunoscut forța, trăinicia și perspectivele teologiei și spiritualității ortodoxe românești. B. P. Hașdeu scria: «Milescu fu al treilea român în veacul său care luă atitudine împotriva calvinismului și se strădui să definească învățătura și practicile fundamentale ale ortodoxiei față de mișcările reformatoare...»⁴¹. El a contribuit ca nimeni altul pînă la Cantemir să împletească în conștiința savantă a vremii sale noțiunea de *român* cu aceea de *erudit* și «home d'ésprit».

Marele cărturar, în acțiunile sale, nu se mulțumea numai cu întilniri diplomatice și conversații protocolare, ci lua atitudine, rezolva și da soluții ceea ce caracterizează spiritele de acțiune.

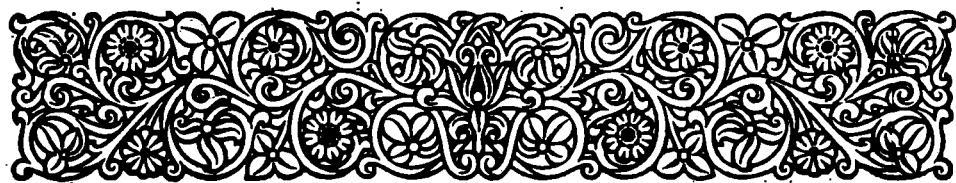
Actualitatea lucrărilor sale este evidentă, maniera de răspuns, comentariul și combaterea rămîn o metodă și un mijloc eficace și în zilele noastre: fie în organismele Mișcării ecumenice, fie în Dialogurile interconfesionale al căror început trebuie căutat la el (concepția catolică, luterană, reformată, anglicană), fie în apărarea ființei și culturii naționale — în același timp ortodoxă — în fața atacurilor sectelor, grupărilor anarhice sau organizațiilor religioase violente.

N. Milescu este întiiul apologet și polemist laic împotriva mișcărilor reformatoare ce bîntuiau sec. XVII și care s-au extins și s-au multiplicat pînă în vremea noastră. Umanistul român aducea în sprijinul modelării spiritelor, așa cum am văzut, *Rațiunea cea dreaptă*, dominantă care ar trebui să fie cultivată în încercarea apropierii Bisericilor, în vederea unității de credință, pentru liniștea creștinilor de pretutindeni și pentru pacea a toată lumea.

Diac. Conf. P. I. DAVID

---

41. G. Ivașcu, *op. cit.*, p. 173.

STUDII ȘI ARTICOLE

MUZICA BISERICESCĂ LA ROMÂNI ÎN SECOLUL AL XIX-lea

(PARTEA A II-a) *

4. *Nectarie ieroschimonahul de la Muntele Athos* *Nectarie Frimu ierodiaconul* *Nectarie arhiereu Tripoleos*

Mulți cred că aceste trei nume sînt ale uneia și aceleiași persoane. Iată ce spune Mihail Gr. Poslușnicu¹⁰⁰: «Ierodiaconul Nectarie Frimu născut la Huși, mai tîrziu arhiereul Tripoleos de Huși. A compus și tipărit o Utrenie și o Liturghie. S-a expatriat apoi într-o minăstire, în schitul românesc «Prodromul» de pe muntele Athos. Protopsalt neîntrecut al minăstirii, a compus multe cîntări ca: axioane, heruvice, apoi două chinonice compuse, în 1840, după Petru Peloponezul și după Daniil protopsaltul patriarhiei. A tradus din grecește în românește ducările psaltice ale cîntărețului grec Theodor Fochiu, de la Patriarhia din Constantinopole, cum și pe ale multor psalți. Tot biserica constantinopolitană îl numește al doilea «Cucuzel». Reforma lui fu primită de monahii atoniți și de biserica din Constantinopol.

«Dr. Badea Cireșanu, în cartea sa «Tezaurul liturgic», spune că, fiind în vara anului 1905 la Sf. Munte, i s-au povestit despre Nectarie multe fapte frumoase și isprăvi în cîntările sale. El moare la 1898».

Constantin Erbiceanu¹⁰¹ scrie despre ieroschimonahul Nectarie (Nicolae Crețu, cum s-a numit în viața civilă), povestind cum l-a luat mitropolitul Sofronie Miclescu (cînd era episcop la Huși) de mic să-l învețe cîntările bisericesti, apoi l-a luat un frate al lui Nectarie, pe nume Atanasie, la Ciolanu. «Acolo a primit scufia de frate și într-o vreme s-a dus la praznic la minăstirea Căldărușani, acolo era poftit și Macarie, dascălul de la București (probabil în 1834 cînd Macarie conducea tipografia de aici) și l-a pus de a cîntat și pe fratele Nicolae și s-a mirat foarte de glasul și de știința lui și i-a zis că are să-l facă dascăl și protopsalt».

* Partea I din acest articol a fost publicată în revista «Glasul Bisericii» nr. 11—12/1982.

100. M. Poslușnicu, *Istoria muzicii la români*, București, 1928, p. 84—85.

101. C. Erbiceanu, *Nectarie ieroschimonahul...*, în «B.O.R.», XIII (1890), p. 410

Și spune, în continuare, C. Erbiceanu că Nectarie a plecat la Sf. Munte, la Ierusalim, apoi s-a întors la mînăstirea Neamț și s-a călugărit luînd numele de Nectarie. De aici iar s-a dus cu fratele său la Sf. Munte unde a stat 16 ani. Și a rămas cunoscut drept Nectarie Vlahul «al doilea Cucuzel». «Iar pe la 1852 de cînd a venit în schitul nostru (Prodromul) n-a aflat nici o cîntare în românește după cum se cîntă la Sf. Munte, și înclată s-a pus cu multă silință și a tradus toate cîntările din grecește în românește, iar unele le-a compus sfinția sa din nou».

Nimeni însă nu spune cînd a tradus și cînd a tipărit la Neamț și la Iași tomul III și respectiv tomurile I și II ale Antologiei.

«Antologia de cîntări bisericești» apare sub numele ierodiaconului Nectarie Frimu (Neamț, 1840), iar «Cartea de cîntări bisericești» (tot Antologie) apare la Iași în 1846 sub numele arhierelui Nectarie Tripoleos, iar cîntările care se cunosc pînă astăzi ca fiind compozițiile ieroschimonahului Nectarie (Brațele părintești și O, prea frumoasă pustie, ca și axionul în grecește, pe glasul 5 (v. Ἡ θεία καὶ ἱερὰ λειτουργία, Atena, 1968, p. 195—196) nu apar în aceste tipărituri.

Interesant că în jurul acestui nume au planat confuzii și la contemporani.

Nicolae Severeanu¹⁰² spune următoarele: «Astfel fiind, este vădit lucru că vestitul compozitor Nectarie Frimu este cel indicat de D. Suceveanu (Suceveanu fusese coleg cu Nectarie Frimu), că n-a fost episcop și că e aceeași persoană cu schimonahul Nectarie, protopsalt la chinovia «Prodromul» de la muntele Athos». Aduce în sprijinul acestei afirmații relatările călugărului Damaschin de la Neamț, precum și Culegerăa de cîntări bisericești tipărită de Dometie Ionescu (București, 1898), închinată schimonahului Nectarie.

Dar, mai departe, N. Severeanu se contrazice, spunînd: «Din toate aceste relatări atît de concludente, și mai cu seamă după datele indicate de ieromonahul Dometie, reiese în chip evident, așadar, că compozitorul Nectarie Frimu a trăit într-altă epocă și a decedat la anul 1856, pe cînd Nectarie schimonahul abia și-a început activitatea muzicală pe la 1854 «în mînăstirile grecești de la Sf. Munte și a murit în anul 1898».

Deci, ne întrebăm, cum rămîne cu afirmația din primul paragraf că Nectarie Frimu este una și aceeași persoană cu Nectarie schimonahul, dacă au trăit în «epoci» diferite?

Personal cred că Nectarie Frimu ierodiaconul, care a tipărit la mînăstirea Neamț în 1840 Tomul al III-lea al Antologiei (372 p.) sau Floarele (Liturghia) este unul și același cu Nectarie arhierul Tripoleos, care tipărește la Iași în 1846 ca o continuare, dar în ordine inversă, Tomul I și II (Vecernia și Utrenia) al Antologiei (350 p.).

Chiar ieromonahul Dometie Ionescu spune că a cuprins în Culegerăa sa cîntări de ieroschimonahul Nectarie și de Nectarie Frimu ierodiacon.

De asemenea revista muzicală «Albina», nr. 1, 1916, p. 4, îi menționează separat.

După cum mărturisește Nectarie Frimu în prefața Antologiei sale că a învățat muzica bisericească datorită P. S. Sale Sofronie, episcopul Hușilor, credem în ceea ce spune C. Erbiceanu pînă la un punct.

102. N. Severeanu, art. cit., p. 715.

Căci dacă Nectarie ieroschimonahul ar fi fost identic cu arhieroul Nectarie ne-ar fi spus și Badea Cireșanu și C. Erbiceanu și ar fi vorbit ca despre un arhieru nu ca de un simplu ieromonah athonit.

Bănuim că ierodiaconul Nectarie Frimu, fiind un om mai luminat, căci traducea din grecește, aranja, potrivea și compunea chiar, s-a bucurat de o stimă deosebită din partea episcopului Sofronie de Huși, mai târziu mitropolit al Moldovei (Sofronie Miclescu), și datorită acestui fapt a fost hirotonit arhieru onorific, fiindcă Istoria Bisericii Române nu ne arată să fi păstorit undeva acest Nectarie. Și apoi faptul că nu apar amîndoi niciodată în aceeași carte de cîntări, iarăși ne face să credem că sînt aceeași persoană.

Făcînd abstracție însă de persoane¹⁰³ și referindu-ne la cîntările păstrate de tradiție ca fiind compozițiile lui Nectarie de la muntele Athos, observăm un anumit specific, un stil foarte interesant, nu extraordinar de psaltic, dar destul de apropiat, destul de accesibil și chiar foarte îndrăgît de cîntăreți, mai ales de monahi.

Citeva formule specifice ne spun imediat că avem de-a face cu un stil aparte.

Unele cîntări din Antologia tipărită la Neamț și la Iași sînt traduse din grecește ceva mai servil decît cele contemporane lor, dar altele au fost așa de bine potrivite, căci se păstrează și astăzi în uz aproape în forma de atunci. (De exemplu: Troparele deniilor pe scurt, cu Ailulua care le precede, mărimurile, Ușile pocăinței și multe altele, pe care le găsim și la D. Suceveanu, reluate mai târziu de I. Popescu-Pasărea).

5. *Manolache Zmeu* s-a născut pe la 1822 în Iași, unde a și învățat psaltichia la școala lui Gh. Paraschiade, fiind coleg cu D. Suceveanu, Nectarie Frimu și alții. Prim anul 1840 a fost trimis în Grecia pentru perfecționare în muzica psaltică. A funcționat ca protopsalt la paraclisul domnesc din Iași, la Uspenia din Botoșani și ca profesor de psaltichie la școala din Botoșani de la 1852 pînă la 1907, cînd moare. A compus multe cîntări care au fost tipărite mai târziu în volumele fiului său, Ioan Zmeu.

6. *Theodor V. Stupcanu* s-a născut în martie 1861 în Basarabii Fălțicenilor (comuna Preuțești, județul Suceava). A învățat la Seminarul «Veniamin» și la Conservatorul din Iași, alături avîndu-l profesor pe Gavriil Musicescu. După absolvire a funcționat ca profesor la gimnaziul din Vas-

103. În manuscrisele muzicale din secolul al XIX-lea, ca și în listele de abonați la Idiomelarul lui D. Suceveanu întîlnim mai multe nume de Nectarie.

La Biblioteca Centrală de Stat din București, ms. /rom./ 2022 (din 1894), f. 217—242; Nectarie Protopsaltul (O, prea frumoasă pustie, Cu inimă umilite, Cel ce ai săturat pe noroade etc.); ms. 11371, f. 5 v (aceiași); ms. /rom./ 2014, f. 76; Nectarie ierodiaconul (chinonice traduse).

La mînăstirea Agapia: ms. rom.-gr. 510 (Antologie muzicală psaltică copiată la Neamț în 1860) găsim următoarea însemnare pe f. 9 v: «Tradusă în românește de Protosinghelul Nectarie Baltag Basarabeanu 1860 martie 9 la mînăstirea Neamț»; alta pe f. 76 r: «1862 decembrie 25 în mînăstirea Neamțului, Nectarie Protosinghel».

În lista abonaților la Idiomelarul lui D. Suceveanu găsim: Protos. Nectarie 1 psalt (protopsalt) C M N (Sfintei Mînăstiri Neamț), p. 270; (Preosfințitul/arieu Tripoleos Chenadie Șăndrea p. 269); Preosf. arhieru Sotiriopol Nectarie Hermeziu Locotinent Roman; Ieromonahul Nictarie Sf. Episcopii Huși, p. 276.

lui, apoi la Seminarul și chiar la Conservatorul la care învățase și el, la catedra de muzică orientală¹⁰⁴. În 1929 s-a pensionat.

A tipărit ceva mai tirziu «Metodă pentru a învăța psaltichia» (București, 1911); retipărită în 1932 și «Anastasimatar sau Cântările învierii pe cele opt glasuri», întocmit conform programului pentru Seminarii după notațiunea psaltichiei de pr. Th. V. Stupcanu, maestru și profesor de Muzică bisericească la Seminarul «Veniamin» din Iași. Aprobata de Sf. Sinod în 1916 și tipărită la București, 1926 (236 p.).

A compus multe alte cântări rămase în manuscris sau tipărite prin colecțiile altor autori; ca: polieleie, catavasi, doxologii, heruvice, chimonice etc.

În alcătuirea cântărilor sale s-a orientat în mare parte după cele ale lui D. Suceveanu, completând ceea ce mai lipsea și adăugând unii termeni de mișcare și nuanță împrumutați din muzica occidentală, pe care o învățau acum și elevii seminaristi, pentru a ușura studiul psaltichiei.

7. *Gheorghe I. Dima-Iași*, contemporan și apropiat colaborator al lui Gavriil Musicescu în opera de transpunere pe note liniare a întregului repertoriu psaltic de strană, în 11 volume, tipărite la Iași spre sfârșitul secolului trecut, începând din 1883.

S-a născut poate în jurul anului 1840 (?). A fost protopsalt la biserica Sf. Spiridon din Iași, profesor la Conservator și la liceul național, bariton și compozitor, între 1878—1913¹⁰⁵.

În acest interval de timp a compus destul de multe cântări psaltice, care, unele din ele, se păstrează într-un manuscris de 134 p. descoperit de pr. D. Bălașa la biserica Sf. Ioan din Rimnicul Vilcea. Manuscrisul cuprinde cele 11 stihiri ale Evangheliilor, patru axioane, polieleie, slujba Sf. Spiridon, catavasiile praznicelor împărătești, Lumină lină pe cele opt glasuri ș.a.¹⁰⁶

Când a murit, nu știm precis, dar în tot cazul după anul 1913¹⁰⁷.

8. *Grigore I. Gheorghiu*, elev al lui D. Suceveanu, s-a născut la 16 septembrie 1837 la Birlad.

A învățat psaltichia mai întâi la Birlad cu preotul Gh. Ionescu de la biserica domnească, apoi la Iași în școala de cântări bisericești, cu D. Suceveanu, între 1858—1860 și la Conservatorul de aici, cu Pietro Mezetti, și G. Musicescu. În 1864 era cântăreț la mitropolia din Iași când l-a sprijinit pe Musicescu să înființeze corul mitropolitan, fiind tenor solist și aproape 40 de ani (1864—1903) dirijor adjunct al acestui cor de prestigiu, iar din 1903, după moartea lui Musicescu, a fost dirijor prim până în 1905. Între 1869—1876 a îndeplinit și funcția de profesor de psaltichie la școala

104. M. Postușnicu, op. cit., p. 92. De la 6 ianuarie 1883 pînă în 1923 a slujit ca diacon, apoi ca preot.

105. Idem, ibidem, p. 86.

106. Pr. D. Bălașa, Gh. I. Dima, profesor și compozitor de cântări psaltice, în «Mitropolia Moldovei», XLII (1965), 7—8, p. 429—430.

107. Manuscrisul acesta împreună cu Irmologhionul lui A. Pann (retipărit la Buzău în 1856) au fost dăruite de Gh. I. Dima, în 1913, Societății Cântăreților din Iași.

comunală de cîntăreți, între 1870—1890 la școala industrială din Iași, iar între 1873—1901 profesor de cîntare bisericească și ritual la Seminarul «Veniamin» din Iași.

Nu are compoziții de muzică psaltică, dar a colaborat cu G. Musicescu și cu Gh. I. Dima la transpunerea celor 11 volume de cîntări psaltice pe notația liniară.

A murit la 23 octombrie 1922 în vîrstă de 85 de ani ¹⁰⁸.

9. *Nicolae Barcan* s-a născut în satul Bârca-Neamț, la 1841, ca fiu al preotului Ioan Panaitescu, dar mai tîrziu a luat numele satului natal.

A învățat psaltichia particular cu dascălul bisericii satului, Costache Gheorghiu, apoi cu Visarion, protopsaltul Episcopiei Romanului, iar între 1863—1868 la Seminarul din Socola, care era condus de Filaret Scriban.

În 1868 mitropolitul Calinic Miculescu l-a trimis director și profesor de psaltichie la școala de cîntăreți înființată atunci la Piatra-Neamț, unde timp de doi ani, cît durau cursurile, se predau cîntările lui Macarie.

Sigur că între timp el, ca mai toți profesorii de psaltichie cu oarecare renume, și-a pus problema materialului didactic muzical, fiindcă tipărirea psaltice se epuizau repede și apoi fiecare aplica metoda sa pe care o și așternea pe hîrtie pregătind-o de tipar.

A murit la 9 iulie 1913, iar în memoria sa Societatea Cîntăreților, constituită în același an, și-a luat numele acestui protopsalt ¹⁰⁹.

Mai tîrziu un ucenic al său, «Dimitrie N. Pipa, prim cîntăreț al catedralei Sf. Episcopii a Hușilor, director și profesor al școlii de cîntăreți și profesor de muzică bisericească la Seminarul teologic din Huși», va tipări «Micul Anastasimatar practic» (167 p.) compus de Nicolae Barcan, «fost protopsalt al catedralei Sf. Ioan, director și profesor la școala de muzică bisericească din orașul Piatra-Neamț», la București în anul 1922 (Tipografia Cărților Bisericești). Cartea era aprobată de Sf. Sinod încă din 1912, cînd autorul era în viață; dar survenind moartea a lăsat-o netipărită. D. Pipa a cumpărat manuscrisul de la familia decedatului.

10. *Silvestru Morariu-Andrievici*, mitropolit al Bucovinei în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a întreprins aceeași acțiune pe care cam în același timp o întreprindea și Dimitrie Cunțan în Transilvania: notarea pe muzica occidentală a melodiilor bisericești în forma în care se păstrau la vremea aceea în tradiția orală, fiindcă notația psaltică nu se mai practica, în aceste provincii fiind o situație deosebită.

Astfel, mitropolitul Silvestru reușește să noteze cîntările celor opt glasuri și să le tipărească la Viena în anul 1879, într-o broșură intitulată: «Psaltichia română pe note liniare» (97 p.).

În acest context apare și tendința în Moldova de a transcrie cîntările bisericești de pe notația psaltică pe cea liniară pentru a se introduce sub această formă în Seminarii. Se cunosc discuțiile purtate atunci între G. Musicescu, colaboratorii și sprijinatorii săi pe de o parte, printre care se numără episcopul Melchisedec al Romanului și mitropolitul Silvestru Morariu, și comisia sinodală însărcinată cu analizarea acestora condusă de episcopul Nifon Nicolescu-Ploieșteanul ca raportor.

108. *M. Poslušnicu*, op. cit., p. 90—91.

109. *Idem*, ibidem, p. 99—100.

Se cunosc și rezultatele: nu s-a admis introducerea în Seminarul a cîntărilor numai cu notația liniară, ceea ce a făcut pe Musicescu să facă o întîmpinare pe două coloane cu obiectiile comisiei Sf. Sinod și cu răspunsul său (Iași, 1900).

11. *Mihai Ursuleac*, s-a născut la 6 noiembrie 1863, în satul Gogolina. A făcut gimnaziul și Facultatea de Teologie din Cernăuți, unde a avut profesor de muzică pe Isidor Vorobchievici, după care mitropolitul Silvestru Morariu l-a trimis pentru specializare la Conservatorul din Viena.

În 1890 mitropolitul l-a hirotonit diacon și l-a numit profesor de psaltichie la Seminarul teologic și la Școala de cîntăreți din Cernăuți.

În 1902 a revizuit, corectat și completat «Psaltichia română a mitropolitului Silvestru», pe care la început a litografiat-o pentru uzul elevilor și apoi, definitivînd-o, a tipărit-o în 1914 (238 p.). Aceasta cuprinde cîntări aranjate pe 2—3 voci egale după George Ionescu, Alex. Podoleanu, I. Cart, Isidor Vorobchievici și alții.

A murit la 25 mai 1928¹¹⁰.

C. TRANSILVANIA ȘI BANAT

În Transilvania și Banat mediul a fost mai puțin prielnic dezvoltării cîntării psaltice decît în Muntenia și Moldova.

Aceasta s-a datorat situației speciale din aceste provincii și în primul rînd ocupării Transilvaniei de către unguri în secolele XII—XIII, avalanșei de influențe străine față de ritul bizantin specific tuturor românilor, la care s-a adăugat în 1701, unirea cu Roma din punct de vedere bisericesc a unei mari părți de români transilvăneni.

Dar, cu toate acestea românii și-au păstrat, pe cît le-a stat în putință, ortodoxia, ritualul bizantin și legea străbună de la care au înțeles de la început să nu facă prea multe concesii.

Într-adevăr, «în atari condiții, cum zice prof. Gh. Ciobanu¹¹¹, este greu de urmărit evoluția muzicii bisericești din aceste provincii. De existența acesteia, ca și de originea ei bizantină, nu ne putem îndoi însă cu atît mai mult cu cît au existat numeroase mînăstiri ortodoxe, unele datate încă din secolul al XI-lea, care au stat în legătură permanentă cu cele din țările române și din sudul Dunării — inclusiv cu Bizanțul — unde s-a practicat continuu muzica bizantină».

Dovadă sînt manuscritele muzicale în notație bizantină, care au circulat aici pînă în pragul secolului al XIX-lea, cărțile bisericești de cult tipărite, apoi hirotonirea episcopilor transilvăneni în principatele române sau trimiterea lor de aici, legăturile culturale și muzicale permanente etc. etc.

Banatul și Crișana au stat în contact mai strîns cu sirbii care erau tot ortodocși, deși ei au părăsit mai demult notația bizantină și în mare parte cîntările bizantine.

110. *Ioan Vicoveanu*, Un iscusit cîntăreț bisericesc de altădată, în «Mitropolia Moldovei», XLII (1966), 5—6, p. 367—368.

111. *Gh. Ciobanu*, Muzica bisericească la români, vol. cit., p. 346—347 și Muzica de cult bănățeană, în «Mitropolia Banatului», XXXII (1982), nr. 10—12, p. 624—643.

Datorită tuturor acestor cauze s-a ajuns la o serie de variante în cântarea bisericească din Transilvania și Banat, ca de altfel și în partea de nord a vechii Moldove, ocupată și ea în 1775 de austrieci¹¹².

De aceea nu vom insista prea mult asupra acestui capitol, ci ne vom opri la câțiva protopsalți-compozitori care într-un fel sau altul au cultivat și aici muzica bisericească practică în Principate în secolul al XIX-lea.

Deci, condițiile grele în care au trăit o vreme românii de peste Carpați au făcut ca muzica bisericească să capete un caracter popular pronunțat, depărtându-se astfel de melodiile tradiționale practicate în Principate.

Pentru remedierea acestei situații s-au făcut eforturi din partea unor cîntăreți ardeleni, chiar din secolul al XVIII-lea, să vină aici în Principate să învețe corect cîntarea bisericească.

Dintre aceștia amintim doar câteva nume foarte cunoscute: Bucur Grămăticul din Simbăta de Sus, Ioan sîn Radului Duma Brașoveanu, Naum Rîmniceanul, din secolul al XVIII-lea și Nil Nicolae Poponea și George Ucenescu din secolul al XIX-lea¹¹³.

1. *Nicolae Nil Poponea* din Sibiu, colaborator apropiat al lui Macarie Ieromonahul și «dascăl de sistema cea nouă a psaltichiei grecești și românești» la școala de cîntări bisericești înființată de mitropolitul Dionisie Lupu la București, se socotește a fi unul din cei mai fervenți susținători ai «românirii» cîntărilor bisericești. Bănuim că era cam de aceeași vîrstă cu Macarie, căci a fost trimis la un moment dat, împreună cu acesta și cu Eufrosin Poteca la studii în străinătate de către Dionisie Lupu.

Se pare chiar că Nil Poponea colaborase cu Macarie la traducerea și alcătuirea celor trei cărți muzicale, de vreme ce plecase cu acesta spre Buda și în cele din urmă la Viena, unde le-au și tipărit¹¹⁴.

Colaborarea la traducere este o presupunere, căci ne mirăm, dacă ar fi fost așa, cum de Macarie nu pomeneste nicăieri de acest fapt, el care, drept recunoștință față de dascălii Costache și Grigore, care îl înlocuiseră la școala de psaltichie pe timpul plecării sale la Viena, le închină acestora Teoreticonul (Viena, 1823).

Ni se păstrează de la Nil Poponea cîteva cîntări răspindite în diverse manuscrise, ca de exemplu: Ms. (gr.-rom.) 27997 de la B.C.S., copiat între 1839—1845 (150 f. format 20 × 17 cm.), f. 95 r—96 r, conține un axion duminical pe glasul 8 «tot al aceluiași Kir Neculai Poponi, 1836 martie 5». (Deci are compoziții mai multe, din moment ce zice «tot al aceluiași»).

112. A se vedea pe larg asemănările și deosebiri între cîntarea bisericească din Muntenia și Moldova și cea din Transilvania și Banat, pe de o parte și între numeroasele variante existente aici, pe de alta, în studiile citate mai sus ale Prof. Gh. Ciobanu, p. 348—387 și respectiv 640—641.

113. *Diac. Ioan Gh. Popescu*, *Învățămintul muzical în Biserica Ortodoxă Română de la începuturi pînă în secolul al XVIII-lea inclusiv*, în «B.O.R.», LXXXVII (1969), nr. 9—10, p. 1042.

114. *Ibidem*, p. 1057.

În acest axion se vede limpede stilul lui Macarie și al contemporanilor săi. Se mai găsesc «faceri» ale lui Kir Nicolae Poponea Săbăianul sau Sibianul în ms. 1853 și 1854 de la B.A.R.¹¹⁵ și poate și în altele din secolul al XIX-lea care vor fi cercetate cu de-amănuntul într-un viitor apropiat.

2. *George Ucenescu* s-a născut, după cum însuși spune în autobiografia descoperită pe spatele unei iconițe de la biserica Sf. Nicolae-Schei, la Cisnădie—Sibiu, în anul 1830. În 1839 a fost adus la Brașov de către diaconul și profesorul Iosif Barac și dat la învățătură. Aici la Schei era protopsalt acum Varlaam, ierodiaconul de la Sinaia și de la acesta prinde *George Ucenescu* ceva noțiuni de psaltichie. În 1844 a fost numit învățător și cîntăreț la biserica Sf. Treime de pe Tocile. În 1848 ia parte la Revoluție și pune la dispoziția revoluționarilor melodia «Din sinul maicii mele», la care *Andrei Mureșianu* adaugă textul și astfel se naște nemuritorul imn revoluționar «Deșteaptă-te române». În 1850 s-a căsătorit și în același an va fi trimis pentru trei ani să-și desăvîrșească studiile de muzică psaltică la București cu *Anton Pann*. De aici se reîntoarce la Brașov în 1853 cu testimoniu (diplomă) semnată de *Anton Pann*, *Ștefan Pavlidis* și *George Ioanid* librieru¹¹⁶.

Funcționează ca profesor de muzică și protopsalt la Scheii-Brașovului timp de 35 de ani (1853—1888). De la 1888, cînd muzica fusese scoasă din programul școlar, rămîne în continuare cîntăreț și dă lecții particulare de psaltichie pînă în 1896, cînd moare.

La sfîrșitul acestei autobiografii scrie cu amărăciune: «Am servit în ambele posturi 35 de ani, apoi dînd afară din școală Muzica Bisericească și înființîndu-se profesor de cor muzical, eu am lipsit din școală rămîind cu starea mea. Și să se știe că Biserica noastră din vechime a avut cîntările după arta psaltichiei ca grecii; însă după moartea mea cred că nu va mai cînta nime după notele orientale și va cînta fieste-care cum îl tae capul (fără nici o regulă)»¹¹⁷.

George Ucenescu s-a îngrijit de predarea muzicii psaltice, la început de pe *Bazul teoretic și practic* al maestrului său *Anton Pann* (București, 1845), care însuși îngrijorat de soarta școlii unde avea să predea ucenicul său, se oferă să trimită gratis 50 de exemplare din *Bazul teoretic*, cerînd cu modestie să-l pună și pe el «în coada fondatorilor acestei școli»¹¹⁸.

Dar se pare că aceste cărți nu i-au ajuns decît cîțiva ani și caută să cumpere *Teoreticonul* lui *Macarie*, căci pe un exemplar (din biblioteca personală) am găsit însemnarea. «Cumpărată de mine *George Ucenescu* la 1856 pentru elevii miei».

115. *N. M. Popescu*, op. cit., p. 38, nota 1.

116. Document 670/1855 din dosarul *A. Pann*—Schei și document 3278/1878. (A se vedea pr. *Mihai Manolache*, Sigiliul lui *A. Pann*, în ziarul «Drum Nou»...).

117. *Octavian-Lazăr Cosma*, op. cit., vol. II, p. 391; *Gh. Alexe*, Un prețios manuscris psaltic: «Tractatu teoretico-practicu de musica ecclesiastica greco-orientală», în «Mitropolia Olteniei», VIII (1956), 10—12, p. 688—695; *Diac. I. Popescu*, art. cit., p. 1057—1060.

118. *Gh. Alexe*, art. cit., p. 693.

Probabil că nici acestea nu se mai găseau și atunci Ucenescu a trebuit să-și alcătuiască singur un manual la care a lucrat de la 1856 pînă la 1881 și tot nu-i complet, căci din partea a II-a (Practică) lipsesc glasurile 5—8. Poate că s-au pierdut filele acestea sau poate el nu și-a mai continuat munca începută. Nu știm deocamdată.

De la acest profesor, cîntăreț de strană, compozitor, folclorist, scriitor, tipograf, caligraf, miniaturist ¹¹⁹ ne-au rămas câteva lucrări muzicale tipărite, precum și câteva manuscrise.

Lucrări tipărite: 1. Cîntece de stea și colinde, Brașov, 1856; 2. Cînturi morale la sărbătorile împărătești, Brașov, 1859; 3. Versurile Nașterii Domnului..., Brașov, 1869. 4. Introducerea elevilor în cunoașterea orînduieiilor bisericești, Brașov, 1870; 5. Prohodul Domnului, Brașov, 1862 și 1886.

Manuscrise: 1. Tractatu teoreticu-practicu de Muzica Ecclesiastica greco-orientală, Brașov, 1856—1881; 2. Carte de cînturi, cu note de psaltichie, scrise de G. Ucenescu, «student al domnului Anton Pann», 1852.

3. *Dimitrie Cunțan*. Activitatea și rolul lui D. Cunțan de la Sibiu are alt aspect decît ale acestora. Ea se situează pe același plan, după cum am mai spus, cu cea desfășurată în același sens și cam în același timp de Silvestru Morariu-Andrieș și Mihai Ursuleac în Bucovina, aceea de a nota melodiile bisericești pe sistemul liniar, nu transpunîndu-le de pe notele psaltice, cum a făcut G. Musicescu tot cam în același timp, ci după auz, așa cum se păstrau ele în tradiția orală la vechii cîntăreți de biserică, ce apucaseră să învețe cîntările ca în Principate.

În condițiile de atunci acțiunea aceasta a fost totuși binevenită, căci astfel au putut salva de la uitare totală și ceea ce se mai păstra din cîntarea psaltică în aceste provincii. Sigur că ideal ar fi fost să recurgă la transcrierea melodiilor apelînd la numeroasele tipărituri muzicale psaltice, apărute în tot cursul secolului al XIX-lea în Principate.

Dimitrie Cunțan, despre care vom vorbi și în capitolul II (Cîntarea corală), s-a născut la Dobîrca Sibiului în anul 1837. A învățat la Gimnaziul și apoi la Seminarul «Andreian» din Sibiu, iar în 1864 mitropolitul Andrei Șaguna l-a numit profesor de muzică bisericească la acest Seminar. În 1864 l-a hirotonit diacon și în 1872 prot. În 1877 a fost numit spiritual seminarial, misiune pe care a îndeplinit-o pînă la retragerea sa din activitate. A murit la 27 iunie 1910 ¹²⁰.

Cea mai importantă lucrare a lui D. Cunțan rămîne colecția «Cîntările bisericești» după melodiile celor «Opt Glasuri» ale Sf. Biserici Ortodoxe, aranjate după «modele» cu text din «Octoih», scrise cu semnele muzicii moderne, de Dimitrie Cunțan, profesor la Seminarul «Andreian»

119. Pr. Dr. Iuliu Ișă, George Ucenescu — un vrednic cîntăreț bisericesc, în «Mitropolia Ardealului», IX (1964), 9—10, p. 675; Vasile Nicolescu, George Ucenescu, Cînturi, Buc., 1979.

120. Pr. Valeriu Popa, Anuarul II 1927—1937—1947 al școlii ortodoxe române de cîntăreți bisericești «Dimitrie Cunțan» din Sibiu, Suceava, 1947, p. 5—6; Nicu Moldoveanu, Cîntarea corală în Biserica Ortodoxă Română în secolul al XIX-lea, în «Studii Teologice», XIX (1967), 7—8, p. 513—514.

din Sibiu, arhidieceza Transilvaniei, grupate în 5 secțiuni avînd următorul cuprins :

Secțiunea I-a : Melodiile fundamentale ale celor «Opt Glasuri», cu text din «Octoih», ca «modele» în scopul aplicării lor la textul cîntărilor din toate cărțile rituale ale Sf. Biserici Ortodoxe ;

Secțiunea II-a : «Podobiile», variante, după modelele fundamentale ale celor «Opt Glasuri», ca «modele» ;

Secțiunea III-a : «Svetilne», «Polieleu», «Tropare», «Condace» și alte cîntări ocazionale la vecernie și utrenie ;

Secțiunea IV-a : Cîntările Sf. Liturghii ;

Secțiunea V-a : Irmoasele sărbătorilor domnești, care la sf. liturghie se cîntă în locul «Axionului».

În scrisoarea-cerere din 15 martie 1889, pe care Cunțan o trimite împreună cu manuscrisul «Colecției» sale Consiliului Arhiepiscopesc din Sibiu spune, printre altele, cum și de unde a notat cîntările : «Spre scopul acesta, toate melodiile Cîntărilor Bisericii noastre am început a le scrie după notele muzicii moderne așa, după cum le învățasem eu — după auz —, de la profesorul meu de cîntări, părintele Ioan Bobeș, astăzi paroh în Boița...» «Cu o importantă grupă de cîntări rămăsesem datoriu bisericii pînă la anul 1884. Erau «Podobiile» celor opt glasuri cari peste tot se neglijașe așa de mult, încît, nici în seminarul nostru nu se mai propuneau ; de aceea, nici nu le cunoșteam decît în parte. (...) Întrebînd deci «în dreapta și în stînga» cine ar sci cînta «podobiile» așa precum le cîntau bătrîinii noștri ; din partea competentă, mi s-a recomandat cantorul bisericii noastre din Daneș, tractul protopresbiterial al Sighișoarei, anume Simion Florea, un cîntăreț bătrîn, carele, după spusa sa, servește bisericii, parte ca învățătoriu, parte ca cantor, de la anul 1834»¹²¹.

Membrii responsabili ai Consistoriului cu problemele muzicale erau : Zaharia Boiu și Gheorghe Dima, care, analizînd lucrarea lui Cunțan, au constatat că «modalitatea acestor cîntări este cea îndătinată în tînutul Sibiului, și în special la biserica din Sibiu-Cetate» și ca atare «Comisiunea are onoare a propune cu recomandare, ca să se încuviințeze cererea d-lui profesor Dimitrie Cunțan, atît în ce privește admiterea acestui manual ca carte de școală în seminariu, cit și întru sprijinul cerut pentru tipărirea lui. Sibiu 22 aprilie, 1889, Zacharia Boiu, G. Dima»¹²².

Colecția s-a tipărit la Viena, în iunie 1890, apoi s-a retipărit la Sibiu, în 1925.

De atunci și pînă astăzi această colecție de cîntări, care sînt într-adevăr cele mai apropiate dintre variantele transilvănene și bănățene de cîntarea psaltică din Principate, servește drept carte de căpătîi cantoriilor, elevilor seminariști și studenților teologi de la Sibiu. În ultima vre-

121. Ibidem, p. 10—11.

122. Ibidem, p. 13—14.

me există tendința de apropiere din ce în ce mai mare de cîntarea psaltică originală de dincoace de munți.

Unii afirmă că în Transilvania s-au păstrat cîntările în forma bizantină mai curată. Este greu de demonstrat această afirmație, din moment ce această cîntare a căpătat a formă populară pronunțată. E drept că fondul bizantin este incontestabil.

Dar în general Brașovul și Sibiuul au fost direct sub influența cîntării bizantine practicate de A. Pann, protos. Varlaam, G. Ucenescu și mulți alții, poate și datorită legăturilor culturale, politice și bisericesti cu Principatele.

«Deoarece legăturile culturale bisericesti între Transilvania și Țara Românească și Moldova au continuat și în secolul al XVIII-lea, trebuie spus că au mai fost și alte cazuri de români ardeleni care au învățat muzica bisericească în Principate, dar despre care pînă acum nu există știri.

În orice caz, este demnă de remarcă conștiința pe care o aveau românii transilvăneni că adevărata muzică bisericească era cea din Biserica Țării Românești și dorința de a nu renunța la ea»¹²³.

De menționat că procesul a fost și invers : Protopsalți din Principate au activat la Șcheii-Brașovului, ca : Anton Pann, Varlaam și ucenicii pe care i-a format la rîndul său George Ucenescu : Gh. Ionescu, Gh. Irimie, Ioan Irimie, Todor Bobenca, Ioan Tombitas, Bucur Cîrstea, Nicolae Pop, Florea Roncea, Ioan Moldoveanu, Gh. Moldovan, Zaharia Pop, Alex. Odor, Dimitrie Irimie, Irimie Irimie, călugărul Filaret Dumbravă și mulți alții.

În Banat nu apar astfel de colecții de cîntări bisericesti decît în secolul al XX-lea (după 1900), așa că acestea vor face obiectul unui alt studiu, care este deja gata de tipar.

Și în Transilvania și în Banat, diatonizarea pe de o parte, influența populară și cultă pe de altă parte, au dus la diversificarea pe care o constatăm astăzi.

Pilonii vechii muzici postmedievale, uneori chiar medievale, au rămas însă fermi, cu toată această diversificare.

Concluzia ce se poate trage din aceste constatări este că muzica bisericească din Transilvania și Banat a făcut corp comun cu cea psaltică pînă în prima jumătate a secolului al XVIII-lea.

Această unitate se explică prin unitatea limbii și a credinței, prin contactele directe dintre diferitele provincii, ca și prin tipăriturile care, cu începere din secolul al XVI-lea, circulau, «aceleași la toți românii», dar unitatea aceasta s-a zdruncinat în secolul al XVIII-lea și muzica bisericească se va dezvolta separat de cea din Principate.

Multe variante la care a ajuns cîntarea în Transilvania și Banat se datoresc «pe de o parte din cauza reținerii altor forme modale vechi, iar pe de altă parte din cauza contactelor ulterioare cu folclorul și cu creația cultă indigenă, dar și a popoarelor vecine. Oralitatea, repetăm, a avut și ea un cuvînt de spus în această varietate.

123. *Diac. I. Popescu*, art. cit., p. 1042.

«Mai important decât orice, conchide foarte frumos prof. Gh. Ciobanu, este însă faptul că muzica bisericească a tuturor românilor este indiscutabil de origine bizantină, ceea ce dovedește o dată în plus că, peste vitregia istoriei, poporul român a fost unitar din punct de vedere spiritual și cultural»¹²⁴.

CAPITOLUL II

MUZICA CORALĂ BISERICEASCĂ ÎN SECOLUL AL XIX-LEA

După ultimele cercetări, pătrunderea cîntării armonice în Biserica Ortodoxă Română a avut loc mult mai devreme, cu un secol și ceva, decât se credea pînă acum. Acest lucru îl demonstrează prof. Gh. Ciobanu¹²⁵ cînd analizează un «kyrie eleison» (Doamne miluiește) din ms. gr. 362 de la Biblioteca Academiei Române — Filiala Cluj (p. 224—231), armonizat pentru cor mixt, cu notația neumatică bizantină, în șapte variante armonice, vocile alternînd astfel: Bass-Sopran și Tenor-Alto. Este sistemul de armonizare a fiecărui sunet în stare directă, specific începutului de secol al XVIII-lea. Autorul studiului precizează că acesta nu putea să vină nici de la greci sau de la vreun popor balcanic, nici de la ruși, ci numai din Transilvania, punîndu-l pe seama propagandei uniata, care dorea să atragă pe români nu numai prin fastul catedralelor apuse-ne, ci și prin cîntarea corală, notată însă cu semnele muzicale bizantine ce erau în uz în toată Țara Românească, Moldova și Transilvania secolului al XVIII-lea.

Cîntarea corală însă pătrunde destul de masiv la noi spre jumătatea secolului al XIX-lea¹²⁶, secol de mari frămîntări culturale, politice, naționale. Pătrunseseră adînc și în conștiința românilor ideile înnoitoare de frățietate, egalitate, libertate, de independență națională, de cimentare a conștiinței naționale și formare a unei culturi proprii, avansate care să corespundă spiritului de progres și modernizare la care tindea omenirea.

Sigur că Biserica n-a putut rămîne străină acestor prefaceri culturale-muzicale, respectiv curentului cîntării corale, deși acesta era deficitar din punct de vedere al melodiilor, căci în loc să se fi recurs de la bun început la armonizarea melodiilor psaltice de strană intrate de mult în tradiția poporului nostru, ceea ce au făcut sporadic și destul de ane-

124. Gh. Ciobanu, op. cit., p. 355.

125. Gheorghe Ciobanu, Un Kyrie eleison à quatre voix sur notation byzantine du commencement du XVIII-e siècle, în «Revișta Română de Istoria Artei», seria Teatru, Muzică, Cinema, 1970, VII, p. 45—52.

126. Unii muzicologi sînt de părere că la mînăstirea Neamț, între anii 1782—1860 călugării ruși, aduși aici de starețul Paisie Velicikovschî, au cîntat pe mai multe voci.

Este greu de presupus acest lucru, mai ales că de abia în 1860 Departamentul Averilor Clerului desemnează pe profesorul Ioan Cartu să inițieze pe călugării de la Neamț în cîntarea corală (sau poate numai să-i organizeze?) și se cunosc conflictele dintre guvernul Moldovei și mitropolitul Sofronie Miclescu în privința aceasta. Mitropolitul Miclescu, care era împotriva acestui gen de cîntare «necunoscută de sf. predanii și canoane» a fost pedepsit cu luarea dreptului de uzufruct asupra moșiei. Cîrligi, iar starețul Gherasim, care se aliase cu mitropolitul, a fost înlocuit cu egumenul Isichie, de la mînăstirea Secu (vezi: M. Gr. Poslușnicu, op. cit., p. 94—95).

mic la început unii compozitori adepți ai curentului tradiționalist, s-a recurs la împrumuturi sau în cel mai bun caz la crearea unor melodii noi cărora li se aplicau procedeele clasice de polifonizare.

Este foarte adevărat că melodiile modale psaltice, ca de altfel și cele populare, unde de bine de rău s-a călcat cu dreptul de la bun început, prezentau mari dificultăți de prelucrare și armonizare. Trebuia să li se aplice un veșmînt armonic specific, nu bazat pe major-minorul apusean. Or, muzicienii nu erau pregătiți pentru acest lucru.

Așa se face că la început «muzica corală care pătrundea în Biserică avea un vădit caracter laic, un caracter de împrumut, cu totul străin și nepotrivit spiritului Bisericii Ortodoxe de Răsărit»¹²⁷.

«O evoluție firească a muzicii noastre bisericești ar fi fost în direcția creării unui stil polifon pe baza cîntării de strană; or, în loc de a crea un astfel de stil... s-a pastîșat stilul unei alte culturi muzicale, în care primatul îl deține elementul armonic străin — cel puțin în forma sa funcțională — de adevărata concepție muzicală a neamului nostru»¹²⁸.

Acum în secolul al XIX-lea, chiar imediat după 1821, după cum am văzut în capitolul I, se duce o luptă susținută pentru repunerea în drepturi a cîntării psaltice bisericești «românești». Și am văzut cum s-a impus această «românire», a psaltichiei.

Paralel însă cu acțiunea aceasta se desfășoară și aceea a îndepărtării din biserică a cîntării de strană tradiționale și înlocuirea ei cu aceea cîntare pe mai multe voci, armonică, aceasta fiind favorizată de împrejurări aparte: tendința de scoatere din Biserică a tot ce era grecesc (deși psaltichia astfel românicizată nu mai era de acum un produs pur grecesc, ci era mai degrabă o tradiție românească veritabilă); influența puternică modernistă pe care o exercită cîntarea corală bisericească din Rusia și din Apus. Această influență s-a bucurat și de faptul că Alex. I. Cuza, în aversiunea sa pentru tot ce era grecesc, a sprijinit curentul coral chiar printr-un decret (nr. 101 din 1865), prin care ordonă înlocuirea psaltichiei cu muzica de tip occidental, armonică:

Și pentru a controla aducerea la îndeplinire a acestui decret, numește la 18 ianuarie 1865 pe I. Cart profesor la Conservator pentru a introduce cîntarea corală, ce avea să cîștige tot mai mult teren, deși școli pentru instruirea elevilor în acest scop erau foarte puține, pe cînd școli de psaltichio existau destule la un moment dat.

Intenția lui Cuza, nobilă în esența ei, de a scoate muzica bisericească de sub oblăduirea celei grecești, a avut și un mare defect prin aceea că a sprijinit tendințele străine care nu țineau seama de tradiția noastră bisericească de veacuri¹²⁹.

Căci una era transcrierea cîntării psaltice pe notele liniare (europene) și alta era identificarea psaltichiei românești cu un produs grecesc

127. Nicolae Lungu, *Liturghia psaltică pentru cor mixt (prefața)*, București, 1957.

128. Zeno Vancea, *Cîntarea corală bisericească la români*, Timișoara, 1943—1944, p. 26.

129. A se vedea pentru tot capitolul: *Viorel Cosma, Muzicienii români*. *Lexicon*, București, 1970; *Doru Popovici*, *Muzica corală românească*, București, 1966; *Octavian-Lazăr Cosma*, *Hronicol muzicii românești*, vol. IV, București, 1976, p. 356—366; *Nicu Moldoveanu*, *Cîntarea corală în Biserica Ortodoxă Română în secolul al XIX-lea*, în *«Studii Teologice»*, XIX (1967), nr. 7—8, p. 504—520.

și, deci, scoaterea ei din biserică, mai ales că muzica noastră psaltică de mult își căpătase caracter național nu numai ca text, dar și ca melodie în bună parte.

Istoria muzicii la români pomenește de primele înjghebări corale ca aceea a «Așezământului choral» de la Curtea Veche din București pe la 1836, odată cu înființarea Seminarului Central, deși după mai multe rapoarte s-a reușit ca de-abia la 1 aprilie 1845 să fie numit director al acestui «Așezământ al corpului de cântăreți» arhimandritul Visarion¹³⁰,

130. Victor Papacostea și Mihail Regleanu, Seminarul Central. Documente, 1836—1936, București, 1938.

Între documentele cuprinse în această lucrare se află și cele din perioada 1845—1863 referitoare la înființarea în cadrul Seminarului Central din București, a unui cor vocal sau Așezământul corpului de cântăreți de la biserica domnească a Curții Vechi, al cărui director a fost numit, prin ofișul domnesc al lui Gh. Dim. Bibescu-Voevod, din 1 aprilie 1845, arhimandritul Visarion (docum. din 5, 6, 10 februarie 1845, 1 aprilie, 4 mai, 7 septembrie 1845 din Arhiva Seminarului Central. vezi op. cit., p. 189—193).

La 1 aprilie 1845 este aprobată lista cu «amploiații și cântăreții așezați în slujba Așezământului coral» de la 1 ianuarie pînă la 1 aprilie 1845: 1. Învățătorul de muzică corală, pitarul Ioan Mihulețu; 2. Îngrijitorul așezământului; 3. «Cântărețul și conrepetatorul Grigore Dumitrescu»; 4—7. Cântăreții Simon Ionasco, Ioniță Anton, Ștefan Găman, Grigore Manciu.

La 4 mai 1845 i s-a prezentat domnitorului Bibescu un raport privind «instalarea Așezământului Corului Vocal în mănăstirea Cotroceni» (op. cit., p. 192).

La 7 septembrie 1845 se confirmă, la propunerea arhimandritului Visarion, numirea profesorului de muzică vocală Alexandru Levinschi pentru muzica bisericească (op. cit., p. 193).

La 26 septembrie 1849 se reorganizează Așezământul Coral de către domnitorul Barbu Știrbei (op. cit., p. 242).

Materiile predate în această Instituție erau:

Cursul vocal An. I: Abecedar partea I și II în toate tonurile; Tact și feluri de măsuri; începutul pieselor din liturghie. *An. II:* Cîntarea tuturor glasurilor pe carte; cîntarea gamelor din școală; Citirea regulilor după tablă; urmarea pieselor din slujba bisericească; scrierea notelor pe tablă. *An. III:* Cîntarea tuturor glasurilor de rost și a pieselor din Octoih pe carte; cîntarea problemelor necunoscute și a cupletelor din școală; regulile muzicii de rost cu întinsă deslușire; cîntarea pieselor bisericești în concerturi; scrierea notelor pe hîrtie. *An. IV:* Cîntarea glasurilor fără note; urmarea pieselor variate; cunoștința de regulile armoniei, notografia.

Muzica instrumentală se preda de trei ori pe săptămîină (luni, miercuri, vineri) după prînz de la orele 4 la 6, în curs de doi ani pentru 12 școlari mai aleși, începînd din clasa III-a. Se făcea în clasul (ciclul) I gama, în clasul II game, poziții și ceva piese ușoare, iar în clasul III exerciții în toate pozițiile, piese necunoscute, precum și solo. Semnează directorul Așezământului Arhim. Visarion (op. cit., p. 243—244).

Tot în 1849 se elaborează o programă pe termen de 6 ani din care nu lipsește muzica bisericească, ce se preda în fiecare zi după amiaza, iarna între orele 3—5, iar vara între 4—6 (op. cit., p. 246).

În 1857 se cere despărțirea elevilor Seminarului de cei ai Corului vocal (ai Așezământului coral) (op. cit., p. 312).

În 1863 se cere desființarea Așezământului Corului vocal de la Curtea Veche și înființarea unui curs de muzică vocală la Seminarul Central, precum și a unei școli de muzică instrumentală și se propun un profesor de muzică vocală, 3 tenori, 3 basişti, 20 băieți soprani și alțiști, 2 profesori de cîntare bisericească (op. cit., p. 386—387).

La 8 iunie 1863 se face numirea lui Grigore Manciu ca profesor la catedra de muzică vocală de la Seminarul Central (op. cit., p. 388).

De la această dată se va preda în seminar și muzica vocală, înțelegînd prin aceasta notația occidentală și ansamblul coral pe mai multe voci.

în scopul «îmbunătățirii cîntării bisericești prin cîntarea în armonie». Visarion formează aici din elevii, amplexații și cîntăreții așezați în slujba așezămîntului choral, se pare, primul cor din Principate¹³¹, aplicînd un repertoriu alcătuit din lucrările unor compozitori ruși, traduse în românește și adoptate, pentru cîtva timp, și de alte formații corale ce au luat ființă după aceea.

Se mai menționează existența unui cor pe la 1847—48 la biserica «Crețulescu» din București, instruit de Anton Pann. Nu avem mărturii în sensul acesta, dar Anton Pann ne-a lăsat tipărit în Liturghierul său (București, 1847, p. 77—78) «Doamne miluește în armonie din cele mai ușurele pe 4 glasuri» (voci), adică armonizat cu notație psaltică pentru 4 voci mixte, precum și «Ție Doamne», «Dă Doamne», «Și duhului tău», «Slavă Ție Doamne, slavă Ție».

De asemenea se spune că pe la 1864 exista un cor de vreo cincizeci de persoane care funcționa pe lângă Conservatorul atunci înființat în București și era condus de Grigore Manciu¹³².

În Moldova, tot în acest timp, pe la 1844 se înființează un cor bisericesc la Seminarul din Socola, pe care îl instruieste profesorul de muzică vocală Alexandru Petrino, dar nu durează decît pînă în 1848. În 1854 îl va reînființa Gh. T. Burada, cîntînd sfința liturghie pentru prima oară, armonizată, în biserica Sf. Athanasie și Chiril din Iași.

În 1863, mitropolitul Calinic Miculescu a organizat un internat pentru copiii cîntăreți să fie folosiți în corul Mitropoliei din Iași. Situația aceasta durează pînă în 1876, cînd la insistențele lui G. Musicescu, mitropolitul Iosif Naniescu¹³³, prietenul apropiat al acestuia, îngăduie ca în corul mitropoliei să recruteze pentru sopran și alto voci feminine¹³⁴.

În Banat, primul cor bisericesc este censemnat de istorie cel de la Lugoj din anul 1840, condus de învățătorul Ghina sub conducerea căruia s-au executat cîntările liturghiei în anul 1841, la Paști.

În Transilvania prima formație corală constituită oficial datează din anul 1850 la Cluj¹³⁵.

131. M. Gr. Postușnicu (op. cit., p. 186) afirmă că prima întocmire de muzică armonică religioasă a înființat-o, chiar înainte de Visarion, Popa Rusu, căruia i-a urmat Grigore Manciu și, după acesta, Visarion care, ajutat de tenorul Barbu Popp, instruieste corul mitropolitan cu repertoriul rusesc, atît ca muzică, cît și ca text (1). Acest cor a durat pînă cînd un decret domnesc a poruncit înlocuirea limbii slavone în biserică și atunci nefiind pregătît pentru o astfel de acțiune, corul lui Visarion a fost înlocuit cu corul bisericii Sf. Dumitru, condus de Athanasie Verzeanu.

Cine este Popa Rusu, nu cumva arhimandritul rus Visarion? Pe Grigore Manciu îl întîlnim în 1845 între cîntăreții angajați din afară în corul lui Visarion (vezi nota 152).

132. Grigore Manciu fusese numit în 1863 profesor de muzică vocală la Seminarul Central din București (v. Victor Papacostea și Mihail Regleanu, op. cit., p. 388).

133. Pr. prof. Gheorghe Moisescu, Corespondența lui Gavriil Musicescu cu Mitropolitul Moldovei Iosif Naniescu — 125 de ani de la nașterea lui Gavriil Musicescu, în «B.O.R.», XC (1972), 9—10, p. 1038—1051.

134. M. Postușnicu, op. cit., p. 209—210.

135. Idem, ibidem, p. 402.

Repertoriul coral trebuia asigurat ca să poată să dureze. Și n-au întârziat să apară, fie compoziții personale, fie adaptări, fie traduceri după autori străini.

Cu vremea compozitorii au început să acorde o atenție din ce în ce mai mare vechii cîntări de strană. Mai ales după 1880 se vor evidenția tot mai mult în compozițiile corale bisericești formule melodice de iz bizantin și structuri modale, chiar dacă vor fi imperfect tratate coral.

Chiar de la început se distinge în cîntarea corală bisericească de la noi influența a trei curenți mai importante: curentul germano-italian, curentul rusesc sau italo-rusesc și curentul tradiționalist bazat pe melodiile psaltice, «curent care a promovat autenticele coordonate ale unei străvechi culturi muzicale ce a avut la bază cîntecul de strană cu un aspect modal și altă organizare ritmică față de melosul occidental»¹³⁶.

Noi vom urmări creația compozitorilor nu după aceste curenți, fiindcă influența acestora nu este delimitată precis, ci tot pe provincii, ca și în capitolele precedente, iar în cadrul acestora, cronologic (după anul nașterii compozitorilor).

A. MUNTENIA ȘI OLTEȚIA

1. *Ioan Cartu* s-a născut în 1820 la Pășeștii (Băseștii) Fălciului din județul Vaslui. A studiat la Academia Mihăileană din Iași și după unii, la Conservatorul de aici¹³⁷, iar după alții ar fi făcut numai cursuri particulare de muzică la Paris¹³⁸, între 1850—1852.

Între 1852—54 va preda muzica vocală la Școala normală de învățătoare Mihail Sturdza din Iași, între 1859—64 se va ocupa de instruirea monahilor de la Neamț și a monahiilor de la Agapia și Văratec în cîntarea corală, iar din 1864 va funcționa în București ca profesor de muzică la Azilul Elena Doamna și mai apoi și la Conservatorul de aici (1865—1873), unde a fost însărcinat de domnitorul Alexandru Ioan Cuza, prin decretul nr. 101/18 ianuarie 1865, să predea «principiile muzicii sistematice» pentru «a se introduce în biserică noastră română muzica vocală sistematică în locul celei orientale, cunoscută sub numele de psaltichie»¹³⁹. A murit în martie 1875.

Opera sa muzicală în ceea ce privește cîntarea corală bisericească se reduce la o liturghie (Liturghia Sf. Ioan Chrisostomu, pentru trei voci bărbătești..., București, Imprimeria lui Ioan Cartu, 1865), «aranșată pe trei voci după cîntările cercetate și autorizate de Guvern în deplină înțelegere cu repausatul Mitropolit Sofronie Miclescu, la 1860, pentru uzul mînăstirilor Neamț, Agapia și Văratec» și la câteva concerte-chinonice, ca cele din «Imnuri și rugăciuni» ... (București, 1870) și chinonicul «Cînt de mărit» pentru trei voci egale (în Supliment la Repertoriul choral religios... de Ioan Bunesco, București, 1886 și în Carte de muzică bise-

136. *Doru Popoviți*, *Muzica corală românească*, București, 1966, p. 339.

137. *M. Poslušnicu*, op. cit., p. 290.

138. *Violeta Cosma*, *Muzicienii români...*, p. 101.

139. *Ibidem*.

ricească... de Nifon Ploeșteanu, București, 1902, p. 299—301), precum și un heruvic și Ca pre Împăratul pentru trei voci egale (în Carte de muzică..., p. 264—270).

Lucrările lui I. Cartu nu s-au impus, în afară de ultimele menționate mai sus. Sint compoziții foarte simple, ca să nu zicem simpliste.

De altfel însuși mărturisește în prefața liturghiei că lucrarea este imperfectă, intrucit el nu are «nici talentele, nici studiile perfecte pentru compunerea sau aranjarea unor asemenea uvrage (lucrări), care sint de cea mai mare însemnătate» și că «în prelucrarea acestui opuscul am avut de normă scrierile bărbaților recunoscuți în această specialitate». (Care vor fi aceia ?).

În ce privește melosul cîntărilor corale ale lui Cartu, constatăm că acesta se reduce adesea la cîteva formule scurte, stereotipe și repetate de mai multe ori, în stil recitativ, cu acorduri simple, fie în do și sol major, fie în re minor. Registrul cîntărilor din liturghie este limitat, ele fiind, de fapt, compuse pentru începători în ale cîntării corale — cîntăreți, canonarhi, paracliseri. Dar, așa cum sint — influențate de stilul italo-rusesc — cîntările corale ale lui I. Cartu credem că au contribuit într-o oarecare măsură la pătrunderea muzicii corale în Biserica noastră ¹⁴⁰.

2. *Alexandru Flechtenmacher* s-a născut la 23 decembrie 1823 ¹⁴¹, în Iași. A studiat muzica la Viena între 1837—1840 și la Paris între 1847—1848. Întors în țară, a ocupat, pe rînd între anii 1834—1837, 1842—1847, 1848—1860 postul de prim-violonist în orchestra Teatrului, condus atunci de Matei Millo, precum și acela de dirijor al Teatrelor Naționale din Iași, Craiova și București.

La Teatrul din București va funcționa, concomitent cu alte ocupații, pînă în 1879. Între 1860—1863 predă pianul, vioara și violoncelul la Așezămîntul choral de la Curtea Veche din București (vezi nota 152).

În 1863, cînd se desființează Așezămîntul choral, trece la Școala vocală și instrumentală din București, iar din 1864 va fi profesor de vioară și primul director al Conservatorului atunci înființat, unde va funcționa ca profesor de vioară din 1864 pînă în 1895. A murit la 28 ianuarie 1898 ¹⁴².

Creația corală bisericească a lui Al. Flechtenmacher se reduce la piese muzicale liturgice de sine stătătoare ca: Ectenia mare, Antifoanele 1 și 2, Sfinte Dumnezeule, axion duminical, heruvic, Ca pre Împăratul, Răspunsuri mari și axioanele praznicale în diverse tonalități (do, re, fa major, re, la minor etc.). Este primul compozitor român care alcătuiește coral toate axioanele praznicale, iar G. Musicescu al doilea.

140. *Nicu Moldoveanu*, Cîntarea corală în Biserica Ortodoxă Română... în secolul al XIX-lea, în «Studii Teologice», XIX (1967), nr. 7—8, p. 507—508.

141. *Zeno Vancea*, Creația muzicală românească, sec. XIX—XX, București, 1968, p. 55 dă ca dată a nașterii lui Alex. Flechtenmacher 5 VI 1822, precizînd că data exactă a nașterii este controversată.

142. *M. Gr. Poslușnicu*, op. cit., 283—289; *Viorel Cosma*, Muzicieni români..., p. 201—202; *Doru Popovici*, op. cit., p. 19, 22, 25; *Nicu Moldoveanu*, art. cit., p. 506—507; *Zeno Vancea*, op. cit., p. 55.

Prin urmare, Al. Flechtenmacher a compus de fapt o liturghie completă, dar n-a publicat-o întreagă, așa cum era obiceiul.

A mai armonizat melodiile Prohodului (începutul celor trei stări), *Mergila Cer*, pentru cor mixt și a compus *Hristos a înviat*.

Cele mai multe din compozițiile sale sînt tipărite în Repertoriul choral religios al lui I. Bunescu (Buc., 1886, p. 56—94), unde găsim și un «Hymn patriotic pe 3 voci egale». Unele dintre acestea sînt reduse pentru trei voci egale și tipărite de Nifon Ploieșteanu în *Carte de muzică...*, p. 331—336.

Stilul compozițiilor sale trădează formarea sa muzicală vieneză și pariziană, căci este influențat de neoromantismul german. Deși nu lipsesc din unele cîntări formulele modale, fiind conștient că trebuie cultivată o cîntare bisericească cu adinci rădăcini românești, totuși se vede clar concepția sa muzicală bazată pe major-minorul clasic.

Și cu toate acestea Al. Flechtenmacher, împreună cu cei de care ne vom ocupa în acest capitol, a făcut începutul în acest domeniu și cîntările sale vor fi executate o bucată bună de vreme, pînă cînd, cum vom vedea, se va accentua din ce în ce repertoriul coral bazat pe cîntarea psaltică.

3. *Teodor Georgescu* s-a născut în București în 1824. Probabil că frecventînd slujbele religioase de mic la biserica Sf. Dumitru-Postă, metocul episcopiei Buzău, încerca să țină isonul sau chiar să cînte la strană alături de protopsalt și în felul acesta a fost remarcat de episcopul Chesarie al Buzăului, care venea din cînd în cînd să asiste sau să slujească la metocul din București.

Și astfel l-a încredințat ierodiaconului Iosif Naniescu, care-l însoțea pe episcop, ca să-l învețe psaltichie.

Unii muzicologi deduc de aici că Teodor Georgescu ar fi făcut școala de psaltichie de la Buzău cu Iosif Naniescu¹⁴³. Nu. Fiindcă Iosif Naniescu n-a fost niciodată profesor la Buzău, ci numai elev al Seminarului de aici (1836—1840)¹⁴⁴. Probabil că l-a introdus în tainele psaltichiei în mod particular. Tot datorită acestor împrejurări episcopul Chesarie îl numește canonarh (cel ce citea odinioară psalmii, catismele, canoanele) la biserica de care am pomenit. În același timp Teodor urmează cursurile Colegiului Sf. Sava din București, iar după absolvirea acestora a fost numit protopsalt la capela boierului Dimitrie Belu¹⁴⁵. Din 1858 pînă în 1864 a predat psaltichia la Școala de cîntări din Plasa de Jos, în locul răposatului profesor Zamfir Popescu.

Cînd, în 1864, s-a înființat Conservatorul din București, s-a înscris la cursuri, fiind apoi printre primii absolvenți ai acestei școli superioare de muzică, unde a avut profesori pe I. Cartu, Eduard Wachmann și alții.

Absolvînd și Conservatorul, a funcționat concomitent ca protopsalt și dirijor de cor la biserica Kretulescu, profesor de muzică vocală la

143. *Viorel Cosma*, op. cit., p. 213.

144. *Pr. Gabriel Cocora*, Școala de psaltichie de la Buzău..., p. 854.

145. *M. Poslușnicu*, op. cit., p. 50.

școala normală și profesor de psaltichie și muzică vocală la Seminarul «Nifon Mitropolitul» din București (1870—1880). A murit la 11 iulie 1880.

A compus atît muzică psaltică, cîntări corale psaltice, cît și cîntece patriotice, ca unul ce a trăit ambele mari evenimente: Revoluția de la 1848 și Războiul pentru Independență de la 1877.

Dintre compozițiile psaltice omofone se păstrează un heruvic și Ziua învierii pe glasul 5 și Slava Stihovanei de la denia de marți seara din săptămîna patimilor «Doamne femeia cea păcătoasă» pe glasul 8, tipărite de Nifon Ploieșteanu în Carte de muzică..., p. 118—120; 159—161 și 165—166.

Ca unul ce cunoștea și notația liniară și armonia, dar și ca unul ce era de formație psaltichist, nu s-a aventurat prea mult în compoziția corală, de factură străină, ci a păstrat pe cît a putut linia cîntării de strună.

Cu al său «Pre Tine te Lăudăm» pe glasul 5, armonizat pentru cor mixt și voci egale, face începutul curentului tradiționalist în muzica corală bisericească (vezi: Carte de muzică..., p. 309—311).

4. *Eduard Wachmann* s-a născut în București, la 10 februarie 1836. A studiat muzica mai întîi cu tatăl său, Ioan Andrei Wachmann, la București și apoi s-a perfecționat la Viena și Paris între 1859—1863. A fost dirijor al teatrelor din Craiova și București, alături de tatăl său (1853—1857) și apoi succedindu-l pe acesta (1863—1903).

• A predat pianul și armonia la Conservatorul din București între anii 1864—1903, ocupînd o vreme destul de lungă și funcția de director (1869—1903). Concomitent va dirija și va conduce Societatea Filarmonică Română (1868—1906), va fi director al Operei Române din cadrul Teatrului Național (1895—1903) și dirijor al corului bisericii Domnița Bălașa din București (1891—1908). A murit la 11 sau 12 decembrie 1908¹⁴⁶.

Creația sa corală bisericească este alcătuită din patru liturghii.

1. Liturghia pentru 2 voci egale; 2. Liturghia Sfîntului Ioan Chriștosom pentru 3 voci egale; 3. Din Himnurile Santei liturgii (București 1886, în Repertoriul choral religios de I. Bunescu, p. 97—127) pentru cor mixt și 4. Sfînta Liturghie nr. 2 cuprinzînd toate cîntările liturgice compuse de Eduard Wachmann, «directorul corului bisericii Domnița Bălașa, București, 1907» (62 p.). A mai compus 5 cîntări religioase pentru cor mixt, 3 pentru cor bărbătesc, troparele învierii și altele.

Eduard Wachmann minuieste foarte bine tehnica armoniei și a contrapunctului, dar influența clasică se simte în oricare cîntare compusă de el.

Pe bună dreptate profesorul Octavian-Lazăr Cosma caracterizează opera corală bisericească a lui Wachmann astfel: «Stilul acestor compoziții trădează puternice influențe clasice, ceea ce nu se racorda la cîntările noastre. În general, compozitorii valorificau pe cît posibil patrimoniul muzical existent, ceea ce și explică numărul mare de prelu-

146. Idem, ibidem, p. 274—275; *Viorel Cosma*, op. cit., p. 463. Al. L. Ivela, *Dicționar muzical*, București, 1928, p. 41.

crări într-o liturghie proprie. Dar Ed. Wachmann în mai mică măsură ține cont de acest fapt, compune în întregime liturghia, într-o manieră eclectică, necăutînd specificul muzicii noastre bisericești. Respectarea strictă a legilor teoretice, a canoanelor, a făcut ca inspirația să fie subminată, pusă în stare de inferioritate; prea multe căutări de efecte, dispersări de voci, prea puține pagini de generoasă cantabilitate»¹⁴⁷.

5. *George Ionescu* s-a născut în București, la 31 mai 1842. Și-a făcut cultura muzicală mai întii la școala de psaltichie din București (Plasa de Sus) între 1861—1864, apoi la Conservatorul de aici. A fost profesor de muzică și dirijor de cor, căci în pagina de titlu a liturghiei sale se intitulează: «vechiu șef de chor în Capitală, profesor de muzică la Gimnaziul din Giurgiu și la Externatul Secundar de fete nr. 2 din București». A murit la 10 iulie 1922¹⁴⁸.

Lucrarea sa de căpetenie «Divina liturgie a Sântului Ioan Gură de Aur armonisată pe 3 voci egale întocmai pe melodia orientală existentă în Biserica Ortodoxă Română de George Ionescu...» Edițiunea I — Opul 3, București, Tipografia Alexandru A. Gregescu, Piața Teatrului, 1885 (41 p.), este prima liturghie integrală bazată pe cîntarea de strană din Biserica românească. A mai compus troparul Sf. Nicolae și un heruvic în re major, tipărite în Repertoriul choral religios... (p. 197—200).

În general, cîntările din Divina liturghie sînt, cu foarte mici deosebiri, melodiile psaltice tradiționale care se cîntă și astăzi la noi, mai ales Răspunsurile lui Anton Pann, pe glasul 5, axionul duminical nr. 2, după melodia lui Varlaam, tot pe glasul 5.

Interesant este faptul că G. Ionescu a cutezat la vremea aceea, cînd de fapt cîntarea corală psaltică era în fașă, să transcrie și să armonizeze cîntări în glasuri cromatice II și VI, de care, cei mai mulți dintre compozitorii de mai tirziu, începînd cu D. G. Kiriac, s-au ferit sau le-au diatonizat și apoi le-au armonizat.

G. Ionescu era perfect conștient de marea importanță a cîntării corale bazată pe melodiile tradiționale psaltice ale Bisericii noastre; ba, mai mult, a prevăzut cu multă siguranță că în viitor se va realiza pe deplin ceea ce a încercat el la 1885. Iată ce spune în «prefacia» Divinei liturghii: «Lupta ce există între musica modernă și cea veche, pentru a lua locul una alteia, a provocat în biserica română o adevărată lipsă de oameni speciali pentru serviciul bisericii. Pe de altă parte, multa înclinare ce are românul pentru musica orientală care este și tipul melodiilor lui, face problematică înlocuirea totală a ei prin cea occidentală. O schimbare totală ar lipsi pe român de individualitatea sa musicală între celelalte națiuni. Fiecare națiune are caracteristica și particularitatea sa în muzică. Aceasta este problema cea mare și aceasta trebuie să ne preocupe. A înlocui totalmente musica occidentală pe cea orientală este a răpi românului sentimentele și frumosul ce-l simte... Eu unul cred că un compromis între una și alta ar fi destul ca să se facă o muzică proprie sentimentelor românești.

147. O. L. Cosma, *Hronicul muzicii românești*, vol. IV. București, 1976, p. 360.

148. M. Poslușnicu, op. cit., p. 187—188.

...Acum, dacă eu în îndrăzneța mea întreprindere n-am reușit pe deplin în a da adevărata interpretare armoniei către melodie, rămîne pe seama viitorimei, care nu puțin se va servi de prima mea concepție în realizarea marelui ideal românesc în acest gen».

Deci autorul era foarte conștient de necesitatea păstrării psaltichiei și în muzica corală, fiindcă aceasta era specifică românilor. Apoi este foarte conștient că armonizarea și polifonizarea melodiilor psaltice este cu totul specifică.

6. *George M. Ștephănescu* s-a născut la 12 decembrie 1843, în București. Studiile muzicale și le-a făcut la Conservatorul din București și la cel din Paris (1864—1871). A fost profesor de canto și operă la Conservatorul din București (1872—1904), dirijor și compozitor al Teatrului Național din București (1877—1890), fondator și dirijor al trupelor de Operă Română (1885—1886), al Companiei Lirice române (1892—1893), al Societății Lirice române (1902—1904). A contribuit la fundarea Operei Române. A murit la 25 aprilie 1925¹⁴⁹.

Ar fi compus, după mărturia lui M. Poslušnicu, cinci liturghii pentru cor mixt și cor bărbătesc. Noi avem la îndemână «Cîntările Santei Liturghii a lui Ioan Gură de Aur» în do major, pentru trei voci bărbătești, închinată Mitropolitului-Primaț Ghenadie Petrescu și «executată pentru prima oară în biserica S-tei Mitropolii, în ziua de 17 decembrie 1893, în prezența înalt-Prea-Sfințitului Mitropolit-Primaț Ghenadie, de către d-nii N. Bănuleșcu șef al corului Metropolitan, C. Cairetti șef al corului bisericii Crețulescu, T. Popescu șef al corului Mihai-Vodă, A. Eliad, J. Nicolescu, J. Georgescu de la corul Domnița Bălașa, M. Tănăsescu, J. Petrișor, de la corul bisericii Crețulescu, Chirculescu, A. Rașcan, J. Calotescu de la corul Metropolitan». Liturghia aceasta conține 27 p. în format dublu. Nu știm dacă este aceeași despre care vorbește Octavian-Lazăr Cosma¹⁵⁰, dar are aceleași caracteristici.

Mai găsim cîteva piese muzicale liturgice compuse de G. Ștephănescu în Repertoriul choral religios al lui I. Bunescu (p. 128—135)¹⁵¹.

7. *Alexandru Podoleanu* s-a născut în Podoleni, județul Bacău, la 30 august 1846. A învățat psaltichia la școala de cîntăreți de la mînaștirea Neamț, după care Ioan Cartu, romarcindu-l probabil din anii 1860—1865 cînd preda cîntarea corală la Neamț, Agapia și Vărațic, l-a adus în București, înscriindu-l la Conservator. A fost profesor de muzică la liceul Sf. Sava și în același timp avea sarcina de a organiza corul bisericii Domnița Bălașa, pe care reușește să-l înființeze în anul 1857, conducîndu-l pînă la moarte.

149. *Viorel Cosma*, op. cit., p. 406.

150. *Octavian-Lazăr Cosma* a avut la îndemînă Liturghia pentru trei voci egale de G. Ștefănescu, executată în 1872 de corul ceremonial din București, despre care spune că «se distinge prin simplitate, cantabilitate. Scriitura apare predominant omofonă, cu numeroase pasaje melodice în terțe și sexte paralele, alături de anumite pagini naive, care denotă lipsa de experiență» (op. cit., vol. IV, p. 360).

151. Aici găsim antifonul II «Unule născut» pentru patru voci bărbătești, precum și cel pentru trei voci din liturghia amintită și Christos a înviat.

A fost profesorul și îndrumătorul lui D. G. Kiriac, care-l va urma la conducerea acestui cor.

În această din urmă calitate el și-a dat seama perfect de bine că muzica noastră corală bisericească trebuie să apuce pe un drum mai sigur și mai propriu ei. Era adeptul hotărât al unei reforme în învățămîntul muzical românesc.

Astfel se explică faptul că Podoleanu și-a propus — și a reușit în mare măsură — să creeze cîntări corale bisericești în spirit pur național, bazat totuși pe melosul cîntării tradiționale. Cîntările sale create în acest stil specific lui Podoleanu s-au impus, au prins rădăcini adînci în sufletul românilor ortodocși, ele cîntîndu-se și astăzi de către toate formațiile corale — mixte sau bărbătești. Așa este cazul cu Hristos a înviat, cîntările de la Cununie, Însmormintare, concerte, chinonice, răspunsuri liturgice (majore și minore), axioane, heruvice, Crucii Tale etc.

Alexandru Podoleanu nu și-a părăsit niciodată stilul său curat, cristalin, adăpat din izvorul nesecat al cîntărilor noastre bisericești¹⁵²: El «încearcă pe alocuri, în liturghiile sale, tratarea mai independentă a liniilor vocale»^{153a}. În 1898 a elaborat «Programa cîntului coral pe secțiuni». În 1899 s-a ocupat în câteva scrisori către Ed. Wachmann, de probleme privind studiul muzicii în școală și probleme ale muzicii bisericești. A murit în anul 1907^{153b}.

8. *Nicolae Bănulescu* s-a născut în București, la 1847. Ca și Teodor Georgescu și G. Ionescu, se numără printre primii absolvenți ai Conservatorului din București, după ce studiaseră psaltichia la școala de atunci.

A dirijat corul bisericii Sf. Gheorghe, și apoi corul Mitropoliei, căci în 1893 a executat Liturghia lui G. Ștephănescu (vezi la G. Ștephănescu). În 1885 apare în lista abonaților la Divina liturgie a lui G. Ionescu împreună cu Gh. Brătianu, Șt. Popescu, A. Podoleanu, G. I. Mugur, I. Bunescu, I. Mihăilescu, M. Iliescu, toți profesori de muzică în București.

N. Bănulescu a fost profesor de muzică la gimnaziul «Gh. Șincai», unde alături de Gh. Brătianu, insistă pentru introducerea cîntării armonice și în școlile secundare.

A compus o liturghie pentru trei voci egale, heruvic în do major și do minor, Imnul Șincai și altele¹⁵⁴. (Heruvicul pentru (patru) voci egale este tipărit în Repertoriul choral religios...) (p. 200).

9. *Ioan Bunescu* s-a născut în 1852 la Crăciuneni de Jos, județul Olt. A învățat muzică bisericească la Seminarul din Curtea de Argeș cu profesorul G. Claru, autor de cîntări psaltice și apoi și-a aprofundat cunoștințele muzicale la Conservatorul din București. A fost dirijor de cor la biserica Sărindar, la Mitropolie, la Zlătari etc.

A compus o liturghie în 1885, iar în 1886, cu ajutorul material al lui Ed. Wachmann și al episcopului Silvestru Bălănescu, tipărește, «Re-

152. *Nicu Moldoveanu*, art. cit., p. 509—510.

153 a. *O. L. Cosma*, op. cit., p. 359.

153 b. *Titus Moisescu*, D. G. Kiriac. Pagini de corespondență, București, 1974, p. 54—55.

154. *M. Poslușnicu*, op. cit., p. 190.

ptoriul choral religios», care cuprinde, cum am văzut și pînă acum, atît compozițiile sale cît și ale altor muzicieni ca Wachmann, Podoleanu, Ștephănescu, G. Ionescu, G. Mugur și alții. Ca și G. Ionescu, a abordat stilul psaltic —   drept, mai timid — care se face simțit în Ectenia mare, Antifoane, Veniți să ne închinăm, Doamne m ntuiește, Heruvic și alte piese liturgice.

Interesante sînt Răspunsurile mari în fa major și cele pe glasul 8, a căror melodie, aranjată de I. Bunescu, este aproape identică cu a celor tradiționale pe melodia lui Iosif Naniescu, cu deosebirea că la Bunescu melodia este mult simplificată, sărăcăcioasă.

Tot el a armonizat pentru cor mixt unele c ntări de la Acatistul mare și de la deniile din s pt mna mare, pe melodiile psaltice tradiționale.

De aceea, prin faptul că Bunescu a lucrat pentru promovarea cîntării corale pe teme psaltice, este socotit, alături de T. Georgescu, G. Ionescu și Alex. Podoleanu, precursor al transcrierii, prelucrării și armonizării cîntării de strană specifică Bisericii Ortodoxe Rom ne¹⁵⁵.

Mai pot fi amintiți aici și *George I. Mugur* (1853—1889) cu o serie de c ntări liturgice, *Constantin Dimitrescu* (1847—1928), *Gh. I. Brătianu* (1847—1905), ca și fiul acestuia *Ionel G. Brătianu* (1885—1921), cu cite o liturghie sau cu alte c ntări religioase, unele tipărite în Repertoriul choral religios al lui I. Bunescu ; ca și *Gr. D. Gabrielescu*, *Diac. Theodor B jenarul*, *George Fotino* și mulți alții.

B. MOLDOVA ȘI BUCOVINA

1. *Carol Miculi* s-a născut la 20 octombrie 1821, la Cernăuți. A studiat muzica la Paris (1844—1847), iar medicina la Viena.  ntre anii 1858—1897 a desfășurat o activitate prodigioasă în domeniul muzicii ca profesor de pian la Cernăuți, ca profesor și director al Conservatorului din Lemberg și ca dirijor al Societății muzicale din acest oraș (1858—1870)¹⁵⁶. A murit la 23 mai 1897, la Lemberg.

 n genul muzicii corale bisericești, se remarcă printr-o interesantă liturghie, pentru cor mixt și soliști, care a fost executată în anul 1864 cu ocazia sfințirii Catedralei ortodoxe din Cernăuți, procum și prin lucrarea «Veni Creator» pentru cor mixt și org .

« n Liturghia ortodoxă de C. Miculi se remarcă măiestria conducerii vocilor, sobrietatea expresiei, corespondenței muzicii și a textului»¹⁵⁷.

2. *Isidor Vorobchievici* s-a născut la 6 mai 1836, la Cernăuți. A învățat la Seminarul din Cernăuți, unde a avut profesor pe Ștefan Noșievici iar între 1868—1869 va studia muzica la Viena. Va ocupa pe r nd postul de profesor de muzică corală la Seminarul din Cernăuți (1869—1899), profesor de muzică la Școala de învățatori, la Școala

155. *Nicu Moldoveanu*, art. cit., p. 510.

156. *Viorel Cosma*, op. cit., p. 303—304.

157. *O. L. Cosma*, op. cit., p. 360 ; *N. Moldoveanu*, art. cit., p. 508.

reală greco-ortodoxă, la Gimnaziul superior și la Școala de cantori bisericești din Cernăuți.

A murit la 18 septembrie 1903 la Cernăuți ¹⁵⁸.

A compus Liturgia Sf. Ioan Hrisostom în 1881 pentru trei voci egale și o liturghie greco-orientală în 1887, în lucrarea intitulată: «Cântări liturgice orientale», dedicată prietenului său Emanoil Ciuntuleac (tipărită la Viena în 1890).

În majoritatea pieselor corale bisericești din această ultimă liturghie, Vorobchievici minuieste o polifonie densă și expresivă, dialogînd frecvent «Solo» și «Tutti». Stăpînește foarte bine legile armoniei, reușind să creeze adesea momente de o reală forță artistică, așa cum de pildă reușește în concertul religios «Ție se cuvîne cîntare».

Deși cîntările sale corale bisericești sînt departe de stilul tradițional cerut de Biserică, totuși ele au contribuit la cimentarea modului de cîntare corală ¹⁵⁹.

3. *Gavriil Musicescu* s-a născut la 20 martie 1847, la Ismail. A învățat la Seminarul din Huși (1860—1864), la Conservatorul din Iași (1864—1866) și la cel din Petersburg (1870—1872). Începîndu-și cariera muzicală ca membru corist în corul mitropolitan din Iași, precum și în Corul Teatrului Național de aici (1864—1866) a ajuns profesor la Seminarul din Ismail (1866—1870), profesor de armonie (1872—1903) și director (1901—1903) al Conservatorului din Iași, precum și dirijor al corului mitropolitan și profesor la școala normală din acest oraș. A murit la 6 decembrie 1903, la Iași ¹⁶⁰.

Prima perioadă a activității sale muzicale bisericești este consacrată transcrierii pe notația liniară, între 1884—1898, a tuturor cîntărilor psaltice bisericești, cuprinse în 11 volume tipărite în acest timp.

A doua perioadă a creației sale este aceea a muzicii corale bisericești.

La început creațiile sale corale, de proporții mai mici, aveau caracter modal, avînd la bază melodii psaltice, așa cum sînt Cîntările de la Cununie și Răspunsurile pe glasul 8, după melodia lui Iosif Naniescu. Dar, curînd el a părăsit izvorul de inspirație al cîntărilor de strănă, părăndu-i-se probabil prea greu de prelucrat și armonizat, și s-a axat pe creația liberă și pe traducerea sau adaptarea unor piese corale de autori ruși, cu care el era foarte familiarizat.

Astfel a compus și tipărit Imnurile Dumnezeieștii liturghii pentru cor mixt, opul I și II, București, 1869; opul III, București 1870 și opul IV, București 1871, care conține de fapt Serviciul Cununiei pentru cor mixt și pian.

G. Musicescu este exponentul prin excelență al compozitorilor români care au creat concerte bisericești masive.

158. *Viorel Cosma*, op. cit., p. 460; *M. Gr. Poslușnicu*, op. cit., p. 491—492; *Doru Popovici*, op. cit., p. 26.

159. *Nicu Moldoveanu*, art. cit., p. 509.

160. *Viorel Cosma*, op. cit., p. 321—322; *M. Poslușnicu*, op. cit., p. 354—356; *Doru Popovici*, op. cit., p. 32.

El a compus cinci concerte mari : Concert la Nașterea Domnului («Astăzi în Vitlēm...»); Concert la Învierea Domnului («Astăzi tot trupul»); Concert «La riul Babilonului»; concerto-groso nr. 1 («Cine se va sui?»), concertul nr. 2 («Înnoiește-te, noule Ierusalime»).

Gavriil Musicescu este reprezentantul cel mai de seamă al tendinței care, începînd cu arhimandritul Visarion, încearcă să preia, în sensul de traducere, cîntările armonice rusești, deși el neagă public acest lucru, în «Studiul asupra cîntărilor bisericești» («Arta, Iași, 1885, nr. 8, p. 59), zicînd că sînt trei stiluri care acționează asupra cîntării armonice religioase : protestant, occidental (Palestrina) și rusec... dar «în Biserica română n-a fost niciodată introdusă... muzica proprie cîntecului rusec»...

Sigur că nu poate fi vorba, cum s-a spus uneori, de o preluare servilă de către Musicescu a cîntărilor corale rusești, ci de o orientare, de o atracție către un stil pe care-l cunoștea cel mai mult. El trăise undeva unde auzise de mic și îndrăgise cîntecul coral, ca apoi să-și facă specializarea la Conservatorul din Petersburg, unde asculta și chiar participa la corul Capelei imperiale de aici. Deci, mai mult din obișnuință s-a adresat cîntării corale rusești, preluînd cîntările unor compozitori ca : Dimitrie Bortneanski, Grigore Lvovski, Gavriil Lamakin (sau Lomakin) Makarov ș.a.

Dar aceste piese străine preluate erau în netă inferioritate, ca număr, față de compozițiile lui proprii și acestea nu în stil curat românesc, «deoarece unele poartă rezonanțe italo-rusești, care nu au rădăcini în muzica noastră».

«G. Musicescu rămîne totuși unul din reprezentanții de frunte ai coralei bisericești, deoarece în pofida influenței muzicii ruse, a creat piese de vibrant caracter monumental, de piozitate și seninătate. Talentul melodic, meșteșugul remarcabil, rod al cunoașterii tehnicii corale medievale, fac din compozițiile sale lucrări de largă rezonanță. (...) Indiferent de influență și de alte considerente, Musicescu a creat lucrări de tensiune, avînd pagini de necontestată frumusețe»¹⁶¹.

4. *Ciprian Porumbescu* s-a născut la 2 octombrie 1853, în Șipotele Sucevei. Cultura muzicală și-a însușit-o de la profesorii Ștefan Nosiovi și Carol Miculi, în satul natal și apoi la liceul din Suceava, apoi între 1873—1877 la Facultatea de Teologie din Cernăuți, avînd profesor de muzică pe Isidor Vorobchievici. Între 1879—1881 își continuă studiile muzicale la Viena, precum și studiile de filozofie începute la Cernăuți.

În puținii ani pe care i-a trăit a desfășurat o rodnică activitate pe tărîm muzical, ca dirijor al corurilor Societății Arboroasa din Cernăuți (1875—1877), România Jună din Viena (1879—1881) și apoi la Reuniunea română de gimnastică și cînturi din Brașov (1881—1882), unde dirija și corul bisericii Sf. Nicolae-Șchei, precum și ca profesor de

161. O. L. Cosma, op. cit., p. 362—363.

muzică la școlile române din Brașov. A murit la 30 de ani, în ziua de 25 mai 1883¹⁶².

Între cele aproximativ 300 de piese muzicale compuse de Ciprian sînt și unele religioase de o inspirație incontestabilă. Putem enumera Cîntările Sf. Liturghii pe două-trei voci egale, pentru voci bărbătești și voci mixte, axioane, heruvice, catavasii, cîntări la Tedeum, Oratoriul pentru Vinerea mare etc., care, din nefericire, conțin foarte puține elemente ale cîntării noastre de strană. O oarecare răspîndire au cunoscut cîntările: *Adusu-mi-am aminte*, *prohodul Domnului și Tatăl nostru*, care totuși au o influență romantică pronunțată¹⁶³. Din nefericire, viața prea scurtă ca și boala ce-l chinuia nu i-au permis să-și revadă lucrările compuse în perioada cînd era elev și student, ceea ce face ca acestea să nu-l poată reprezenta pe Ciprian.

«Trăsăturile fundamentale ale muzicii corale și teatrale ale lui C. Porumbescu, cantabilitate, forță de comunicare, accesibilitate, se întîlnesc și în lucrările sale religioase, în care asimilează unele inflexiuni de strană, imprimîndu-le o tentă italiană»¹⁶⁴.

5. *Eusebie Mandicevski* s-a născut la 18 august 1857, la Cernăuți. Și-a început studiile muzicale la Seminarul din localitate, cu profesorul Isidor Vorobchievici, continuîndu-le la Viena (1875—1880), ca mai toți contemporanii săi bucovineni.

Toată activitatea muzicală, foarte bogată, și-a desfășurat-o în capitala Austriei, unde se stabilise, ca dirijor, bibliotecar și arhivar, profesor și compozitor și cronicar muzical. A murit la Sulz, lângă Viena, la 13 iulie 1929¹⁶⁵.

A compus un număr impresionant de lucrări religioase pentru toate formațiile corale, mixte, bărbătești, voci egale, cu soliști etc. Se remarcă îndeosebi cele 12 liturghii ale sale, compuse în diferite tonalități, unde autorul mînuiește abil polifonia neoromantică germană și a madrigalului italian.

Acest mare număr de piese corale constituie o dovadă elocventă a intensei sale activități și pe plan componistic bisericesc. Dar din păcate, toate cîntările sale corale de acest gen sînt străine de spiritul muzicii noastre bisericești, cu care compozitorul, de fapt nu avusese timp să se familiarizeze în țară¹⁶⁶.

162. *Viorel Cosma*, op. cit., p. 372; *Grigore Andronescu*, *Compozitorul Ciprian Porumbescu și muzică sa corală bisericească*, București, 1979. Teză de licență (dactilografiată).

163. *Pr. Valeriu Brînzeu*, Centenarul nașterii lui C. Porumbescu, în «Mitropolia Moldovei», XXX (1954), 1—2, p. 24—25; Compozițiile lui Ciprian, în «Candela», 1898, p. 125—126; *M. Gr. Poslušnicu*, op. cit., p. 455—457; *Dr. Valeriu Braniște*, Icoane din frămîntările unui suflet de artist, în «Candela», 1908, p. 420 (recenzie); *Viorel Cosma*, op. cit., p. 374; *N. Moldoveanu*, *Compozitorul Ciprian Porumbescu — 100 de ani de la moartea sa*, în «Studii Teologice», XXXV (1983), nr. 7—9, p. 586—596.

164. *O. L. Cosma*, op. cit., vol. IV, p. 360.

165. *Viorel Cosma*, op. cit., p. 285—286; *M. Gr. Poslušnicu*; op. cit., p. 486—487; *Doru Popovici*, op. cit., p. 58—61; *Alex. Delcea*, Un veac de la nașterea marelui muzician Eusebiu Mandicevski, în «Glasul Bisericii» XVI (1957), 6—7, p. 442—445; *I. F. Stănculescu*, Eusebie Mandicevski, în «Glasul Bisericii», XXIV (1965), 7—8, p. 715—728.

166. *Nicu Moldoveanu*, *Cîntarea corală în B.O.R., în secolul al XIX-lea*, p. 510—511.

«La Eusebie Mandicevschi, deși se observă aceeași tendință de încorsetare a muzicii bisericești în tiparele clasicilor, moștenirea în acest domeniu este impresionantă. Până în 1899 scrie șapte liturghii dintre care șase cu text românesc și una (a patra) cu text grecesc. Prima liturghie folosește vechi game bisericești, în desfășurarea molcomă și «infinită» a liniei melodice se întrevăd atribute ale vechii cîntări psaltice, ca bunăoară în Tatăl nostru. Remarcabilă este măiestria tratării vocale, sonoritățile apar întotdeauna monumentale, rezultat al impletițiilor armonice funcționale. Procedeele contrapunctice de asemenea sînt nelipsite. Am indica în mod special «Aleluia» din liturghia nr. 4, în re major... «Sub toate raporturile din liturghiile lui Mandicevschi denotă o cultură muzicală impunătoare, cu simț al formei și o expresie de înaltă valoare. Singura obiecție care s-ar putea reține ar fi cota prea mare dată spiritului muzicii baroce, față de care aclimatizările unor turnuri melodice de strană, cu amprentă românească sînt prea modeste. În pofida acestui fapt, măiestria lui Mandicevschi îi conferă un loc de frunte în ierarhia valorică a muzicii bisericești din secolul trecut»¹⁶⁷.

6. *Titus Cerne* s-a născut la 16 iulie 1859, la Iași. Absolvind liceul în 1877, s-a înscris la Facultatea de Științe și apoi la Conservatorul din Iași (1878—1880) unde l-a avut profesor pe Gavriil Musicescu. Între 1885—1889 studiază la Conservatorul Național și la Schola Cantorum din Paris, urmînd paralel și Școala de arhitectură de aici. Între 1890—1891 studiază și la Liceo musicale din Bologna. Revenind în țară, în 1894 i s-a încredințat conducerea corului bisericii Sf. Spiridon din Iași, catedra de muzică vocală la Seminarul «Veniamin» și catedra de armonie la Conservatorul din Iași. A murit la 19 noiembrie 1910¹⁶⁸.

Dintre lucrările sale corale bisericești se remarcă Liturghia Sf. Ioan Hrisostom, aprobată de Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, prin adresa nr. 212 din 24.X.1896, pentru uzul seminariilor, scrisă în si bemol major și fa major, pentru cor bărbătesc. Se remarcă Heruvicul, Răspunsurile mari, Pre Tine Te lăudăm și Axionul duminical, lucrări armonice și contrapunctice.

În general cîntările sale corale sînt bine încheiate, accesibile, unele avînd ca izvor de inspirație chiar melodii psaltice.

Titus Cerne, după exemplul și sub influența profesorilor săi de la Schola Cantorum, adînci cunoscători ai cîntului bizantin, poate fi socotit primul muzician român care a fost preocupat de studiul melodiilor bisericești bizantine și sub aspectul teoretic¹⁶⁹.

7. *Gheorghe Mandicevschi* s-a născut la 8 noiembrie 1870 în comuna Molodia.

A învățat muzica la Institutul Teologic din Cernăuți cu Isidor Vorobchievici și la Academia de muzică din Viena, cu fratele său Eusebie Mandicevschi. A funcționat ca dirijor al Corului Societății «Armonia»,

167. O. L. Cosma, op. cit., p. 360—361.

168. *Viorel Cosma*, op. cit., p. 109; *M. Gr. Poslușnicu*, op. cit., p. 369—370 (Acesta dă anul morții lui Titus Cerne 1911).

169. *N. Moldoveanu*, art. cit., p. 512—513.

precum și ca profesor la Seminarul teologic, la Școala de cantori bisericești și la școlile secundare din Cernăuți. A murit la 20 martie 1907¹⁷⁰.

A compus și lucrări corale religioase ca : Răspunsuri liturgice pentru cor bărbătesc, Cântările corale pentru Liturghia Sf. Ioan Chrisostom (cor mixt), axioane duminicale și câteva praznicale, coruri bărbătești pe texte din psalmii 8, 64, 65, 128, 133, 150 și două piese corale de o valoare compozițională și artistică incontestabilă : «M-am pogorît din cer de sus», pentru 6 voci mixte și Oratoriu pentru Vinerea mare : «Și era la ora a șasea», pentru cor bărbătesc, care se cântă și astăzi de către oricare formație bărbătească, atât la denia din Vinerea mare cât mai ales la înmormintări. Aceste capodopere corale bisericești impresionează puternic prin impecabila inspirație melodică, prin severitatea tehnicii compoziției și prin stăpânirea legilor armoniei.

Gh. Mandicevschi, în ciuda numărului redus de lucrări corale cu acest specific, este un compozitor de o certă valoare¹⁷¹.

C. TRANSILVANIA ȘI BANAT

1. *Dimitrie Cunțan*, despre care am vorbit și în Capitolul I, s-a ocupat nu numai de notarea melodiilor bisericești din zona Sibiului, ci opera sa muzicală cuprinde și compoziții și armonizări de cântări bisericești. Dintre compoziții amintim : Liturghia pe două voci egale, cântări la Cununie, Hirotonie și Sfințirea bisericii, pentru cor bărbătesc ; pricesnele «Ochiul», «Cu trupul» și alte rugăciuni, irmoase, axioane etc.

Se remarcă în mod deosebit «Cântările funebrele» culese și armonizate pentru cor bărbătesc, al căror melos este cel de strană practicat în Transilvania. Cântările «Cu duhurile dreptilor», «Tu ești Dumnezeu», pe glasul 4, «Veniți fraților», pe glasul 2, «Cu sfinții odihnește», «Plîng și mă tînguiesc» și «Ceia ce cu adîncul înțepciunii», pe glasul 8, păstrează specificul modal bogat și variat al cântărilor bisericești¹⁷².

2. *George Dima* s-a născut la 28 septembrie 1847, în Brașov. Studiile muzicale și le-a făcut la Baden, la Graz și la Lipsca, între anii 1872—1874 ; 1878—1880. Activitatea muzicală și-a început-o prin a fi cântăreț la operele din Klagenfurt și Zürich (1873—1874), profesor de muzică la liceul Andrei Șaguna din Brașov (1874—1878), dirijor al Reuniunii de gimnastică și cântări din Brașov (1875—1879 ; 1899—1914), dirijor și director al Reuniunii române de muzică din Sibiu (1880—1899), profesor de muzică la Seminarul Andreian din Sibiu (1883—1889), profesor la alte școli și, în cele din urmă, profesor și director al Conservatorului din Cluj (1919—1925). A murit la 4 iunie 1925, la Cluj¹⁷³.

170. *Viorel Cosma*, op. cit., p. 285 ; *Doru Popovici*, op. cit., p. 62—63.

171. *Liviu Rusu*, Culegere de coruri mixte și bărbătești din compozitori bucovineni, 1937 ; *Zeno Vancea*, Muzica bisericească corală la români, Timișoara, 1938 și 1944 ; *Doru Popovici*, op. cit., p. 62—63.

172. *Anatolie Scurtu*, Cântările funebrele armonizate de D. Cunțan, în Anuarul II (1927—37—47) al Școlii de cîntăreți bisericești «Dimitrie Cunțan» din Sibiu, publicat, de Pr. Valeriu Popa, Suceava, 1947, p. 29—321.

173. *Viorel Cosma*, op. cit., p. 161—162 ; *M. Gr. Postușnicu*, op. cit., p. 431—432 ; *Ana Nicoară-Voileani*, G. Dima. Viața, Opera, București, 1957 ; *Doru Popovici*, op. cit., p. 340, 341.

Creația corală bisericească a lui G. Dima cuprinde Liturghia Sf. Ioan Hrisostom pentru cor de bărbați tipărită la Viena și Sibiu. Răspunsurile mari sînt cele pe glasul 5 de Anton Pann, dar în forma în care se păstrează în părțile Sibiului și ale Brașovului. A mai compus Cîntări liturgice, cîntări funebre, priceșne (unele tipărite la Craiova în 1930), irmoasele pentru sărbătorile împărătești, axionul «De tine se bucură», chinonice, tropare etc. Foarte interesant este heruvicul pentru cor bărbătesc cu solo bariton publicat de subsemnatul în «Repertoriu coral», București 1983, p. 76—78.

În prima perioadă a creației sale corale bisericești Dima s-a lăsat influențat de limbajul muzical neoromantic german, iar în a doua perioadă «G. Dima se manifestă în domeniul religios după ce, în calitate de profesor la Seminarul teologic din Sibiu, avusese posibilitatea să adîncească specificul cîntării românești de strană din Transilvania, care avea o particularitate. (...) Dornic să ridice cîntarea bisericească la culmile artei muzicale, Dima caută să valorifice spiritul acestei cîntări seculare prin intermediul cuceririlor clasice. Această tendință se relevă în irmoase, imnuri, Liturghia în sol major și cîntări funebre. Spre deosebire de alți compozitori, ce își încearcă forțele în muzica bisericească, Dima aduce o notă personală prin interpretarea dramatică dată textelor consacrate. (...) Deosebit de intense ca trăire emoțională apar piesele: Irmosul Intrării în biserică, la Adormirea Născătoarei, la Crăciun. De amplă rezonanță sînt imnurile concertante «De tine se bucură», «Carii pe heruvimi» și altele.

Lucrările funebre sînt expresia cea mai desăvîrșită a concepției contrapunctice a lui Dima, reprezentînd ca vibrație lucrări de mare anvergură¹⁷⁴.

3. *Iacob Mureșianu* s-a născut la 29 iunie 1857, la Brașov. A studiat muzica la Brașov (1867—1871) și Lipsca (1880—1883). A predat muzica la Liceul român din Năsăud, între 1878—1880, și în același timp era dirijor al Reuniunii de cîntări și muzică de aici. Apoi va funcționa la Brașov la Liceul român (1884—1885), dirijor al Reuniunii de cîntări și muzică și al corului bisericii Sf. Nicolae din Schei, succedîndu-l pe Ciprian Porumbescu. A trecut mai apoi ca profesor de muzică la școlile din Blaj (1886—1917) și dirijor al Asociației meseriașilor.

A murit la 25 mai 1917¹⁷⁵.

A compus zece liturghii, unele pentru cor mixt, altele pentru cor bărbătesc, heruvice, chinonice, axioane și alte piese liturgice, despre care nu se poate spune că sînt realizări tocmai desăvîrșite și aceasta din cauza «inegalității materialului melodic și armonic folosit»¹⁷⁶.

Totuși compozițiile lui Iacob Mureșianu sînt «lipsite de crispări, de artificialitate, deși nu evită influențele muzicii germane»¹⁷⁷.

Dar, ca și G. Dima, în a doua perioadă a creației sale corale bisericești, s-a îndreptat, deși nu cu prea multă siguranță, spre melosul biseri-

174. O. L. Cosma, op. cit., vol. IV., p. 361—362.

175. Viorel Cosma, op. cit., p. 319; Doru Popovici, op. cit., p. 340; M. Poslușnicu, op. cit., p. 414—416.

176. Doru Popovici, op. cit., p. 340.

177. O. L. Cosma, op. cit., vol. IV, p. 360.

cesc și popular. Melodicitatea nobilă, generoasă, făurită în spiritul muzicii populare, se resimte în *Ochiul inimii* sau în *Ingerul a strigat și Cîți în Hristos*¹⁷⁸.

4. *Nicolae (Nichi) Popovici* s-a născut la 2 decembrie 1857 la Caransebeș. După absolvirea liceului și a Institutului teologic-pedagogic (1876—1880) din orașul natal, obținînd o bursă diecezană, a fost trimis în 1879 la Conservatorul din Lipsca (1880—1882) și apoi la Viena spre a se pregăti pentru catedra de muzică vocală și instrumentală la Institutul teologic-pedagogic din Caransebeș, unde a predat între 1883—1886. A fost în același timp dirijor al Reuniunii române de muzică și cîntări din Caransebeș, profesor de muzică la Școala centrală română din Brașov (1887—1895), dirijor al Reuniunii de aici și al corului bisericii Sf. Nicolae-Schei. A murit la 7 septembrie 1897, la Sibiu¹⁷⁹.

Compozițiile sale nu s-au tipărit, dar s-au păstrat în manuscris datorită lui G. Dima, care le-a adunat și le-a donat Bibliotecii Conservatorului din Cluj.

Nichi Popovici a compus și cîntări corale bisericești ca: Liturgia pentru cor mixt și bărbătesc, irmoase, pricesne, «Împărate ceresc» după melodia bisericească din Banat și multe altele.

Stilul său este ca și al altor compozitori din această perioadă influențat de școala vieneză¹⁸⁰.

În Banat mai poate fi menționat în secolul al XIX-lea *Lucian Sepețian*, care în 1878, la Chizătău, compune Muzică liturgică în notație europeană, monodică și corală¹⁸¹.

Analizînd lucrările corale bisericești ale compozitorilor de care ne-am ocupat în acest studiu observăm că ei se încadrează în cele trei mari curente de care am mai amintit.

Cei mai mulți, atît din Principate cit și din Transilvania, Banat și Bucovina, s-au lăsat influențați de curente apusene cu care se obișnuiseră la școlile din Viena, Leipzig, Paris și altele, unde studiaseră muzica. Cei care vor studia puțin mai tirziu la Paris, existînd acolo și Schola Cantorum unde se învăța îndeosebi latura teoretică a cîntării bizantine, vor avea un stil aparte, combinat ici-colo cu elemente bizantine. Acest lucru se va observa și mai mult la compozitorii din secolul al XX-lea, începînd cu D. G. Kiriac, Gh. Cucu, T. Teodorescu-Iași și mulți alții.

O altă parte dintre compozitorii studiați s-au lăsat influențați de stilul rusesc sau italo-rusesc, mai ales cei din Moldova și Bucovina începînd cu G. Musicescu, Carol Miculi, Isidor Vorobchievici și alții.

Cîțiva au ținut cu tot dinadinsul să păstreze în muzica corală cîntarea psaltică de strană specifică poporului nostru, dar s-au izbit la început de multe inconveniente. În primul rînd tehnica armonică și polifonică de structură clasică bazată pe tonalismul major-minor nu corespundea acestui fel de cîntare, era un veșmînt străin și total nepotrivit. De

178. Idem, *ibidem*.

179. *Viorel Cosma*, op. cit., p. 367—368.

180. *Nicolae Ursu*, *Figuri bănățene din trecut*, Nicolae Popovici, în «Mitropolia Banatului», VII (1957), 10—12, p. 158; *M. Gr. Poșlușnicu*, op. cit., p. 413.

181. *O. L. Cosma*, op. cit., p. 359.

acest neajuns s-au izbit compozitorii români și în armonizarea sau polifonizarea cîntării populare.

În al doilea rînd, se mai împiedicau și de potrivnicia unora de a amesteca un fel de cîntare cu celălalt și mai rău încă, lupta unora chiar împotriva existenței cîntării psaltice.

Dar cu toate aceste greutăți, ei au reușit să traseze drumul cel mai sănătos din domeniul cîntării corale bisericești. În secolul al XIX-lea aceștia sînt : George Ionescu, Teodor Georgescu, Ioan Bunescu, Alex. Podoleanu și, în perioada de început, chiar G. Musicescu.

După ce am văzut și evoluția acestei laturi muzicale bisericești — cîntarea corală — se cuvine să precizăm că pentru compozițiile corale ce apăreau, fie tipărite, fie în manuscris, trebuia să existe și formații corale bisericești, nu numai la catedrale și în bisericile de oraș, ci și în bisericile de provincie.

De fapt decretul 101/18 ian. 1865 dat de A. I. Cuza nu se referea numai la intensificarea creației corale bisericești, ci mai ales la instruirea cîntăreților, canonarhilor și paracliserilor care «se îndatoresc ca să urmeze regulat cursul de a se forma coruri executătoare a imnurilor liturgice», iar în caz contrar urma a fi scoși din posturile lor ¹⁸².

Așa se face că au apărut o sumedenie de coruri bisericești, mixte, bărbătești sau de voci egale, mai întii în orașele de provincie și mai apoi și la sate. Și n-a fost o tendință de moment, căci acțiunea a fost continuată și în secolul al XX-lea.

Interesant este și faptul că muzica psaltică ce trebuia, conform dispozițiilor domnești, să dispară din biserici, n-a dispărut, ci dimpotrivă s-a dezvoltat alături de cea corală și invers, ele făcînd casă bună pînă astăzi, indiferent că cea corală a fost la început străină și potrivnică spiritului cîntării de strană specifică românilor.

Cu vremea însă s-a revenit și în creația corală tot la izvorul psaltic, izvorul autentic și cel mai sănătos dintre toate pentru caracterul slujbelor ortodoxe.

CONCLUZII

După cum s-a putut vedea din cele două capitole mari cuprinse în lucrarea aceasta, secolul al XIX-lea a fost o epocă de înnoiri radicale în muzica bisericească: reforma muzicii psaltice și aplicarea ei în toate provinciile românești; organizarea școlilor muzicale bisericești oficiale și a Seminarilor; introducerea masivă a cîntării corale în biserică, alături de cea omofonă, apariția corurilor bisericești, pe lângă cele mitropolitane și episcopale, și în alte orașe din toate provinciile românești; numărul mare de tipărituri muzicale bisericești; numărul impresionant de manuscrise de genul acesta care se foloseau pe lângă tipărituri; specializarea unui număr tot mai mare de profesori, protopsalți, compozitori.

Tot ce s-a putut acumula în biserică pe linie muzicală s-a făcut în acest secol de plină creație muzicală, ca în secolul următor — al XX-lea — să vină o epocă de sinteză a tot ce-i mai frumos, mai echilibrat, mai

182. M. Gr. Poslușnicu, op. cit., p. 187.

clar, mai accesibil, ca și de continuare pe anumite planuri a acțiunilor începute acum: unificare și uniformizare în cântare, prelucrare și armonizare a tezaurului muzical existent, valorificarea capodoperelor muzicale bisericesti — omofone și polifone — și consemnarea altor evenimente din viața muzicală bisericească în istoria muzicii bisericesti la români, lucrări, monografii, studii, eseuri, recenzii ce se vor adăuga la dezvoltarea muzicologiei bisericesti, asupra căreia nu insistăm acum, ci într-un alt studiu în care ne vom ocupa de secolul al XX-lea și care este gata de tipar.

Diac. Conf. Dr. NICU MOLDOVEANU

RELAȚIILE ECUMENICE ACTUALE DINTRE BISERICA ORTODOXĂ ȘI BISERICA ROMANO-CATOLICĂ ȘI BAZELE LOR ECLESIOLOGICE

După cum se știe, Biserica Romano-Catolică nu face parte din Consiliul Ecumenic al Bisericilor. Ea are doar statut de observator, calitate în care își trimite delegați aproape la toate marile întâlniri și sesiuni ale organismelor centrale ale Consiliului Ecumenic. Prin constituția «De ecumenismo», Conciliul II Vatican s-a declarat deschis ecumenismului, așa după cum s-a declarat deschis și aspirațiilor de dreptate socială ale lumii moderne prin «Gaudium et Spes». Din păcate, Biserica Romano-Catolică a lăsat însă să coexiste în noua orientare ecumenică tezele ecleziologiei Conciliului II Vatican. De aici izvorăsc și poticnirile spre o deschidere totală și sinceră la principiile ecumenismului actual și implementarea acestora în viața Bisericii Romano-Catolice. În relațiile ei cu Biserica Ortodoxă sau cu celelalte denominațiuni creștine, Biserica Romano-Catolică vine cu intenția de a oferi bunele servicii pentru descoperirea erorilor confrăților, de a întoarce pe toți la scaunul al cărui păstor este, în concepția romano-catolică, succesorul lui Petru. În primul său mesaj radiodifuzat (29 oct. 1958), papa Ioan al XXIII-lea declara, printre altele, că «cu egală afecțiune îmbrățișăm Biserica Răsăritului și deschidem inima și brațele tuturor celor care sînt separați de acest scaun apostolic»¹. Unii canoniști și ecleziologi romano-catolici au căutat și ei să justifice că «întîietatea Romei este fondată pe Petru...; primatul papal (roman) se bazează astfel pe ceea ce s-ar putea numi principiul apostolic»². Această atitudine își are obârșii mai vechi. Ea s-a manifestat și împotriva canonului 28 al sinodului IV ecumenic, precizînd că scaunului Romei noi îi lipsește tocmai acest principiu apostolic. Cit de greșită și lipsită de temeii a fost și este această teză romano-catolică a constatat-o chiar un canonic romano-catolic, care afirmă că împărații și patriarhii bizantini au privit întotdeauna pe papă «ca unul dintre patriarhii fixați în cadrul unui sistem administrativ și ecleziasitic al imperiului...»³.

1. *Acta Apostolicae Sedis*, L (1958), p. 839.

2. M. J. Le Guillou, o.p. *Quelques réflexions sur le sens de la primauté romaine aux premiers siècles*, în «Istina», 1976, nr. 2, p. 142.

3. Ioannis E. Anastasiou, *Relation of popes and patriarchs of Constantinople in the frame of imperial policy from the time of the Acacian schism to the death of Justinian*, în «Orientalia Christiana Analecta», nr. 181, Roma, 1968, p. 68.

Instituirea secretariatului pentru unitatea creștinilor în anul 1960, schimbul de vizite, interviuri și conferințe au avut darul să înlăture, în parte, din terminologia ecleziologiei romano-catolice asemenea afirmații și să îndepărteze multe din rezervele Bisericii Ortodoxe. Frații care s-au ignorat și s-au considerat, reciproc, schismatici, s-au regăsit și s-au îmbrățișat în anul 1965, când a avut loc actul ridicării reciproce a excomunicărilor⁴. În declarația comună din 7 decembrie 1965, papa Paul al VI-lea și patriarhul Atenagoras I declarau că «regretă cuvintele ofensatoare, reproșurile fără temei și gesturile condamnabile... ale acelei epoci... și scot din memorie și din mijlocul Bisericii sentințele de excomunicare...»⁵. Papa Paul al VI-lea și patriarhul Atenagoras recunoșteau că «neînțelegerea și neîncrederea reciprocă au dus finalmente la ruptura efectivă a comuniunii bisericești»⁶. Firește, ne putem întreba dacă după acest mare eveniment din viața acestor două Biserici surori se poate constata statornicia unui climat de înțelegere și încredere reciprocă. Evenimentele petrecute însă în răstimpul celor 15 ani rămân «un obstacol la apropierea în dragoste», postulată de declarația comună din 7 decembrie 1965.

În principiu, ambele Biserici consideră că dialogul dragostei, urmat în prezent de cel teologic, este singurul mijloc care poate facilita un acord doctrinar, și implicit singurul care poate duce la o deplină intercomuniune. Roma rămâne însă rigidă și exclusivistă încă în formularea doctrinei primatului petrin. Exemplu grăitor rămân «Mysterium Ecclesiae» și «Vicariae potestatis in Urbe». Obstacolul cel mai mare al apropierii rămâne deci ecleziologia Bisericii Romano-Catolice, cu corolarul ei, primatul papal. Cardinalul Willebrands afirma în anul 1969 că «unitatea pe care noi o căutăm — adică Biserica Romano-Catolică — este aceea care domnea în colegiul apostolilor... Noi credem că în acest colegiu al apostolilor, Petru a fost primul corifeu; că el a fost nu numai la Ierusalim, ci și la Roma, unde a continuat acest minister și l-a transmis succesorilor săi... Acest serviciu de autoritate pentru unitate trebuie încă studiat în lumina Evangheliei și a tradiției apostolice autentice...»⁷. Evident, sintem întru totul de acord să fie studiate revendicările primatului petrin în lumina Evangheliei și a tradiției apostolice, pentru că în felul acesta romano-catolicii nu-și vor mai putea revendica un «serviciu de autoritate». Așa cum ne mărturisoste și cardinalul Willebrands, Sfântul Apostol Petru a fost mai întâi la Ierusalim unde a transmis succesorilor săi acest serviciu de autoritate. N-ar fi deci drept să acordăm episcopului de la Ierusalim acest serviciu de autoritate? Din ferice pentru unitatea Bisericii, episcopul din Aelia Capitolina nu și-a revendicat un asemenea drept luciferic. Afirmații asemănătoare cu cele

4. În ziua de 14 decembrie 1975 s-a sărbătorit la Roma și Constantinopol a zecea aniversare a ridicării anatamelor, într-un cadru cu totul festiv. (Vezi *Le X-e anniversaire de la levée des Anathèmes entre Rome et Constantinople*, în «La Documentation Catholique», an. LVIII (1976), nr. 1689, p. 23—27).

5. Tomas Agapis, Roma — Istanbul, 1971, p. 280.

6. *Ibidem*.

7. *Message au patriarche Athénagoras*, în «La Documentation Catholique», an. LII (1970), nr. 1555, p. 57.

făcute de cardinalul Willebrands, care apoteozează primatul papal, se pot găsi foarte des în publicațiile și periodicele Bisericii Romano-Catolice. De pildă, în anul 1973, se afirma că «...Biserica Romei este scaunul lui Petru... Pentru acest fapt se bucură de o înțietate de drept și de fapt asupra celorlalte Biserici ca centru al adevăratei credințe»⁸. În acest sens, Conciliul II Vatican, «nu contrazice Conciliul I Vatican, ci-l completează»⁹. În anul 1977, în Constituția «Vicariae potestatis in Urbe» se declara că papa este «păstor suprem și șef vizibil al Bisericii»¹⁰. Însuși Papa Paulus al VI-lea declara cu acest prilej că «avea conștiința de a fi... vicarul lui Hristos pe pământ și deci păstorul suprem și șeful vizibil al Bisericii Universale»¹¹. Lesne se poate observa că papa legifera aceeași concepție papală care a stăpinit Evul Mediu, prin sinodul său tridentin. În anul 1600, teologul romano-catolic, Azor, afirma în tratatul său de morală că «grecii și orientalii... sînt supuși pontifului roman, în calitate de vicar al lui Hristos prin dreptul divin, și de aceea, el are dreptul și autoritatea să-i învețe pe ei»¹². Răspunsul la asemenea pretenții, hrănite din abundență și în vremea noastră, nu poate fi altul decît declarația patriarhului ecumenic Dimitrios făcută cu prilejul alegerii papei Ioan Paul II: «...noi recunoaștem pe papa ca succesor al Apostolilor, după cum și noi sîntem succesori ai apostolilor. Asupra acestui punct, noi sîntem de acord»¹³. După părerea mitropolitului Meliton de Calcedon, aceste pretenții dogmatizate ale romano-catolicilor trebuie, în prealabil, revizuite și reevaluate de un «al treilea conciliu Vatican»¹⁴, convocat ad-hoc. Aceasta credem că a fost și rațiunea care a determinat pe conciliarii de la Patmos (1980) să nu scrie în tematica primei faze a dialogului problema primatului și a infailibilității papale. Un teolog romano-catolic justifica lipsa includerii primatului papal în agenda discuțiilor cu faptul că tematica respectivă include și relația Bisericilor locale cu «comuniunea tuturor Bisericilor locale în unica Sfîntă Biserică a lui Dumnezeu»¹⁵. După mărturia aceluiași teolog, «dincolo de problematica scolastică care a dus la impasul care se știe, obiectul dialogului în prima sa fază va fi studiul Tainelor Bisericii. Experiența sacramentală și teologia se exprimă una pe alta»¹⁶. Sîntem întru totul

8. *Les rapports entre le Siège de Pierre et les eglises locales*, în «La Documentation Catholique», an. LV (1973), nr. 1644, p. 1071.

9. *Ibidem*, p. 1073.

10. *Constitution Apostolique «Vicariae potestatis in Urbe» reformant le Vicariat de Rome*, în «La Documentation Catholique», an. LIX (1977), nr. 3, p. 10.

11. *Ibidem*, p. 105.

12. *Institutionum Moralium*, pars. I, Libel V, cap. 11, q. 7; Cf. Fr. Iosef Mattam. *The Binding force of the papal Constitutions and the disciplinary decrees of ecumenical councils on the orientals*, în «Orientalia Christiana Analecta», 186 (1970), Roma, p. 249.

13. *Visite d'une delegation catholique au Phanar. Echange de messages entre Rome et Constantinople*, în «Episkepsis», an. IX (1978), nr. 201, p. 7.

14. *Declaration de S.E. le Metropolitte Meliton de Chalcedoine sur les perspectives du dialogue theologique entre orthodoxes et catholiques romains*, în «Episkepsis», an. XI (1980), nr. 234, p. 12.

15. *Patmos 1980. Le Dialogue entre les Eglises Catholique et Orthodoxe. (Père Jean Corbon) (Impression d'une Catholique, Membre du Comité Mixte)*, în «Ortodoxos Martiria Ke Skepsis», an. V (1980), nr. 24, p. 30.

16. *Ibidem*.

de acord cu afirmația teologului catolic că problematica scolastică a primatului papal a dus la impasul care se știe, dar la același impas va duce și dorința romano-catolicilor de astăzi de a aduce toate Bisericile locale în «Unica Sfântă Biserică a lui Dumnezeu», care, după părerea lor, este doar Biserica Romano-Catolică. Ortodoxia a cunoscut unitatea în diversitate, a cunoscut și recunoaște doar un singur cap, pe Iisus Hristos, și pe Biserica Sa, Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească. În contextul unor asemenea afirmații romano-catolice, un ecleziolog ortodox, al vremurilor noastre, era deci îndreptățit să ne atenționeze că «trebuie să ținem seama de faptul că într-adevăr obstacolele cele mai mari le creează ecleziologia»¹⁷. De curind, și mitropolitul Damaschin de Traniopolis constata că «chestiunea constituției ecleziastice pare a fi una dintre cele mai dificile: pentru Roma, pentru că vede primatul ca element constitutiv pentru unitatea Bisericii; pentru Orient întrucât acesta consideră o astfel de afirmație ca o schimbare a structurii episcopale a Bisericii primelor secole»¹⁸.

Problema insurmontabilă încă în dialogul ortodoxo—romano-catolic rămâne deci pretenția episcopului din Roma veche de a exercita o jurisdicție universală.

«Urmează ca Sfântul și Marele Sinod — opina un teolog român — să caute să reducă tensiunea și, în orice caz să o reducă iarăși la nivelul administrativ-canonice, deoarece, în fond, nu diferențele dogmatice provoacă disensiunile, ci anumite pretenții de jurisdicție, nu se știe de partea cui justificate»¹⁹. În același context de realități, profesorul Panaiotis I. Bunis, analizând consecințele ridicării anatemei, a afirmat, nu de mult, că o rezolvare reală a problemei canonice a relațiilor Bisericii Romano-Catolice cu Biserica Ortodoxă nu se poate face pînă ce papa nu renunță la primatul său papal. După părerea profesorului grec, menționat, papa trebuie deci, «să revină la poziția, considerațiile și privilegiile care îi erau recunoscute și le deținea în timpul primei perioade. Aceasta credem că se află inclusă în stare latentă în cuvintele Domnului, care repetind pentru a treia oară (paște), revine la «*ἕως*» al primei perioade²⁰, adică la reintegrarea în apostolat, alături de ceilalți Sfinți Apostoli, cu putere egală în soborul apostolic.

Din nefericire, în rindul teologilor persistă încă convingerea că dialogul ortodoxo—romano-catolic trebuie să înscrie pe agenda de lucru și problemele deosebitoare din punct de vedere doctrinar. Trebuie precizat și bine reținut faptul că nu atît modul diferit de interpretare și formulare a datului revelat — scripturistic — a fost cauza primă a rușii unității la 1054, cît mai ales pretențiile de întietate, nejustificate, revendicate de întietătorii celor două Rome — Roma Veche și Roma

17. Dr. Antonie Plămădeală, *Ca toți să fie una*, Ed. Inst. Biblic, București, 1979, p. 59.

18. *Rillessioni sulla concreta possibilità di collaborazione tra le nostre chiese, in «Oriente Cristiano», an. XX (1980), nr. 1—2, p. 32.*

19. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, *Opinii asupra pregătirii Sfântului și Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe*, în «Ca toți să fie una», p. 108.

20. *Consecințele ridicării anatemei de către Roma și Constantinopol*, Atena, 1976, p. 173; Cf. Recenzia semnată de dr. Ioan V. Dură, în «Ortodoxia», an. XXXII (1980), nr. 1, p. 176—178.

Nouă. Deplasarea problematicii în sfera sacramental-dogmatică ocolește de fapt cauza reală a disensiunilor dintre cele două Biserici surori — primatul petrin și infailibilitatea papală —. Trebuie deci să deplasăm tematica dialogului și orientarea teologilor spre soluționarea problemelor de natură canonică și ecleziologică. Doar soluționarea completă a acestora poate aduce după sine și o comuniune euharistică, în iubire și credință. Canonistii și ecleziologii celor două Biserici vor trebui să aibă deci un cuvânt prioritar la masa dialogului ortodoxo—romano-catolic.

Cu prilejul vizitei sale la Constantinopol, între 28 noiembrie — 2 decembrie 1973, cardinalul J. Willebrands, președintele Secretariatului pentru unitatea creștinilor, de pe lângă Vatican, a făcut cunoscută dorința romano-catolicilor de a continua relațiile cu Patriarhia Ecumenică în vederea dezvoltării contactelor și a dialogului, pentru «ca cele două Biserici surori să se împace din nou pe deplin și ca între ele să se restabilească comuniunea deplină»²¹. Evident, în concepția și viziunea romano-catolicilor, această comuniune nu poate să se restabilească decât în sensul celor afirmate în declarația «Mysterium Ecclesiae», din iunie 1973, de Congregația pentru doctrina credinței, chiar dacă reprezentanții papei evită să facă asemenea mărturisiri în întilnirile bilaterale. După cum se știe, patriarhul ecumenic, Dimitrios I, a exprimat poziția ortodoxă față de pretențiile de jurisdicție universală, afișate de papă în declarația *Mysterium Ecclesiae*, în răspunsul pe care l-a dat cardinalul Willebrands, la Constantinopol, în ziua de 30 noiembrie, 1973, în Biserica Patriarhiei. Cu acest prilej, patriarhul ecumenic a precizat că Biserica Romei nu este altceva decât o «Biserică locală», ca toate celelalte, și nu «Biserica», prin excelență, unica, așa cum se pretinde în Declarația «Mysterium Ecclesiae». Cît privește pe întiiistătătorul acestei Biserici, el este «episcopul Romei și patriarh din Apus». În ziua de 30 noiembrie 1973, Dimitrios I, patriarhul ecumenic, preciza că «în creștinătate, nici un episcop nu a dobindit un privilegiu divin sau omenesc, de universalitate, asupra Bisericii, Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească a lui Hristos, ci că noi toți, fie la Roma, fie în orașul nostru, fie în orice alt oraș, din oricare altă așezare bisericească, ierarhică sau politică, sîntem numai și numai împreună episcopi, sub singurul arhieru suprem, care este capul Bisericii, Domnul nostru Iisus Hristos, totdeauna în ordinea ierarhică primită pe calea bisericească dintru început»²².

Relațiile ortodoxiei cu Biserica Romano-catolică²³ au făcut obiectul discuțiilor și dintre delegația Bisericii Ortodoxe Române și Comisia Pan-ortodoxă a Patriarhiei Ecumenice, în iulie 1974 cu prilejul vizitei delegației Bisericii noastre la Constantinopol. «Cum era și firesc — ne mărturiseste unul dintre membrii delegației Bisericii noastre, P. S. Dr. Antonie

21. Cf. Dr. Antonie Plămădeală, *Patriarhia Ecumenică și dialogul cu Biserica Romano-Catolică*, în «Ca toți să fie una», p. 183.

22. *Ibidem*, p. 184—185.

23. Vezi *Dixième anniversaire de la rencontre œcuménique entre les Eglises de Rome et de Constantinople*, în «Istina», Paris, 1976, nr. 2, p. 116—141; Eluterio F. Fortino, *Roma e Constantinopoli negli ultimi quindici anni*, în «Oriente Cristiano», an. XIX (1979), nr. 4, p. 10—12.

Plămădeală — problema autorității în Biserică a fost cea dintâi abordată. Lucrurile au fost puse la punct de multe ori pînă acum, dar Roma nu oboșește reclamînd iară și iară, pentru sine, primatul de jurisdicție universală. Numai din această cauză partea ortodoxă rămîne și ea mereu trează și spune încă o dată și încă o dată punctul de vedere»²⁴. După cum se știe, Biserica Ortodoxă Română a arătat și arată mult interes pentru restabilirea unității creștine. Între temele propuse de Biserica Ortodoxă Română pentru Sfîntul și Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe a figurat și «Ortodoxia și Biserica Romano-Catolică». Această propunere a fost acceptată de toate delegațiile ale celor 13 Biserici ortodoxe locale, prezente la prima Conferință presinodală de la Chambésy (21—30 noiembrie 1976), și înscrisă în catalogul cu temele viitorului Sfînt și Mare Sinod al Bisericii Ortodoxe. În Raportul Comisiei a doua a primei Conferințe presinodale s-a menționat, în mod expres, că, întrucît «prin hotărîrea unanimă panortodoxă a luat ființă o comisie tehnică teologică interortodoxă în vederea pregătirii din partea ortodoxă, a dialogului cu Biserica Romano-Catolică, trebuie să înceapă a funcționa această comisie și să se ocupe cu această problemă cît mai repede posibil»²⁵. Prilejul pentru materializarea acestei propuneri l-a constituit vizita papei Ioan Paul II la Constantinopol în zilele de 29—30 noiembrie 1980. Din declarațiile și discursurile făcute cu acest prilej de cei doi întîistătători, reiese clar dorința reciprocă pentru refacerea unității creștine. În cuvîntul de bun venit, rostit cu acest prilej, patriarhul ecumenic a spus printre altele, că vizita istorică a întîistătătorului Bisericii Romano-Catolice este considerată de către Patriarhia Ecumenică ... nu ca o întîlnire între doi episcopi locali ... ci ca o întîlnire între Bisericile din Occident și Orient — mai mult această întîlnire de astăzi — declara patriarhul ecumenic — este destinată unui mîine al lui Dumnezeu; un mîine care va trăi din nou unitatea, din nou mărturisirea comună, din nou comuniunea deplină în Euharistia divină»²⁶. În cuvîntul său de răspuns, papa Ioan Paul al II-lea a afirmat că în persoana patriarhului ecumenic salută «pe toate Bisericile pe care le reprezentați»²⁷. «Vizita pe care o efectuez astăzi — mărturisirea papa — aș vrea să aibă sensul unei întîlniri în credința apostolică comună, pentru a merge împreună spre această deplină unitate pe care circumstanțele istorice nefavorabile au vătămat-o, mai ales în decursul celui de al II-lea mileniu»²⁸. Episcopul Romei nu s-a sfiit însă să declare, chiar în timpul vizitei, că Petru «... are primul responsabilitatea de a veghea asupra unității tuturor, de a asigura simfonia sfinților Bisericii lui Dumnezeu»²⁹. Oare

24. *Biserica Ortodoxă Română și Patriarhia Ecumenică în istorie și astăzi*, în «Ca toți să fie una», p. 177.

25. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, *Opinii asupra pregătirii...*, p. 105.

26. *La visite de Sa Sainteté Le Pape Jean Paul II au Patriarcat Oecumenique*, în «Episcopepsis», an. X (1979), nr. 221, p. 4.

27. *Ibidem*, p. 5.

28. *Ibidem*.

29. *Ibidem*, p. 11; Cf. *Le Pape Jean Paul II a Constantinople (28—30 nov. 1979)*, în «Typos», an. XIII (1980), nr. 41, p. 2—3.

uitase sfântul părinte că la plecarea spre Constantinopol declarase că vizita sa avea ca scop inițierea unui dialog teologic în vederea depășirii împreună a divergențelor care există între noi? Spre bucuria tuturor creștinilor, la încheierea vizitei papei Ioan Paul al II-lea, patriarhul ecumenic, Dimitrios, mărturisea că aceasta «... a contribuit la promovarea spiritului ecumenic, ... iar de la Comisia mixtă formată pentru dialogul teologic ... așteptăm rezolvarea divergențelor existente pentru ca ziua atât de dorită a deplinei comuniuni și a posibilității împărtășirii din același potir să fie mult mai apropiată de noi»³⁰. Se mai așteaptă deci rezolvarea diferendelor, cerute în primul rînd tocmai de acel drept petrin creat de jurisprudența romano-catolică. În comunicatul comun al Comisiei teologice mixte pentru dialogul între Biserica Romano-Catolică și Ortodoxă se precizează că întilnirea de la Patmos — Rodos dintre 29 mai — 4 iunie a avut drept scop principal de «a stabili procedura și a organiza detaliile lucrărilor pentru prima fază a dialogului»³¹. Astfel: a) «Planul pentru dialogul propus de comisia pregătitoare tehnică a teologilor, în 1978, aprobat de către Biserica Romano-Catolică și Bisericile ortodoxe, a fost adoptat în unanimitate ca ordine de zi a primei faze a dialogului; b) temele fixate de studiile teologice inițiale au fost alese; c) au fost create subcomisii, alcătuite din membri catolici și ortodocși, pentru a pregăti rapoarte pentru sesiunea plenară următoare; d) a fost constituită o comisie mixtă de coordonare în scopul de a asigura progresul dialogului»³². După cum se poate observa din comunicatul comun al Comisiei Teologice Mixte, tocmai despre diferendele semnalate de cei doi întiiistători nu se face mențiune. Un participant romano-catolic la întrunirea de la Patmos declara că «punctele divergente vor fi abordate în lumina dezvoltărilor celor mai recente ale relațiilor celor două Biserici, atât în teologie cît și în viață. Se va face de asemenea o distincție între divergențele care sînt compatibile cu comuniunea în Euharistie și cele care nu sînt, în acest caz, se vor căuta aceste criterii. În sfîrșit, dialogul carității — al actelor concrete — va trebui să însoțească continuu dialogul teologic»³³. Un ierarh ortodox, participant la acest dialog, consideră că, de pe urma acestui dialog teologic, Bisericile Romano-Catolice vor profita de întoarcerea lor la izvoare și de posibilitatea care le este oferită de a-și lua noi forțe din practica cultică și spirituală a Orientului. Ea se va îmbogăți prin tradițiile mult mai contemplative ale Bisericii Orientului»³⁴. Iată deci că în prima fază a dialogului s-au ocolit voit și reciproc dificultățile care fac azi comuniunea între Bisericile noastre nu încă deplină și perfectă.

30. *Sa Sainteté Le Patriarch Oecumenique Dimitrios parle a Ekklisiastiki Alithia* (nr. 77, du 16. 12. 79), sur la visite du pape à Constantinople, în «Typos», an. XIII (1980), nr. 43, p. 1.

31. *Communiqué conjoint de la Commission théologique mixte pour le dialogue entre les Eglises Catholique-romaine et Orthodoxe*, în «Episkepsis», an. XI (1980), nr. 233, p. 24.

32. *Ibidem*, p. 25.

33. *Patmos 1980. Le Dialogue entre les Eglises ...*, p. 30.

34. *Déclaration de S. E. le Métropolitte Méliton...*, p. 13.

Papa Ioan Paul II este însă optimist și crede că «perspectiva ultimă a dialogului teologic precum și aceea a înfîlnirilor noastre pentru serbarea Sfîntului Andrei la Patriarhia Ecumenică și a Sfinților Petru și Pavel la Roma, urmărește concilierea euharistică, după cum am depășit dificultățile care fac astăzi comuniunea între Bisericile noastre nu încă deplină și perfectă»³⁵.

Un obstacol major în calea unității ecumenice, a progresului dialogului dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică, a depășirii dificultăților care fac astăzi comuniunea între Bisericile noastre să nu fie deplină și perfectă rămîne și problema uniației. Prezentînd poziția Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române din 29 octombrie 1964, la a treia Conferință de la Rodos (1964), Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin — pe atunci mitropolit al Moldovei și Sucevei — declara, din acest punct de vedere, următoarele: «... este necesar ca Biserica Romano-Catolică să renunțe la uniatism, ca formulă pentru refacerea unității celor două Biserici, ca și la pretenția de a restabili uniația acolo unde ea s-a destrămat. Căile uniației și ale dialogului nu pot fi folosite concomitent»³⁶. În același sens de idei, mitropolitul Maxim de Sardes făcea cunoscută cardinalului Willebrands la Constantinopol, în anul 1973, «...sensibilitatea acută a tuturor Bisericilor ortodoxe față de problema uniației, pe care o și consideră ca pe una dintre cele mai serioase piedici în calea promovării raporturilor dintre cele două Biserici ale noastre»³⁷. Cu același prilej, mitropolitul Maxim îi ruga pe confracții catolici să aibă «în vedere întodeauna această sensibilitate ortodoxă în studierea și îndrumarea acestor probleme care, repetăm, nădăjduim și dorim să fie soluționată în cadrul înțelegerii comune care este pe punctul de a crește și în cadrul spiritului ecumenic în care se găsesc astăzi cele două tradiții»³⁸. Șeful delegației Bisericii Greciei în Comisia mixtă a dialogului ortodoxo—romano-catolic, Mitropolitul Chrysostom de Péristeri, a semnalat, nu de mult, aceeași sensibilitate acută a tuturor Bisericilor Ortodoxe față de problema uniației. «... Totuși acest dialog va trebui să se înfăptuiască pe baza anumitor condiții: unul este — declara mitropolitul Chrysostom — completa abolire a uniatismului și a propagandei sale corozive în detrimentul ortodocșilor...»³⁹.

Contactele dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică implică participarea tuturor Bisericilor locale, cu putere egală în dezbateri și hotărîri. Nu trebuie neglijat faptul că un rezultat fericit și statornic nu se va putea obține decît la nivel panortodox și pancatolic. Cardinalul Willebrands recunoștea în această privință, că «noi sîntem încă la începutul unei revoluții teologice asupra Bisericii locale și asupra raporturi-

35. *Participation du Patriarcat Oecumenique à la célébration des Saints Pierre et Paul à Rome*, în «Episkepsis», an. XI (1980), nr. 234, p. 7.

36. Diac. Prof. N. Nicolaescu, *A treia Conferință Panortodoxă de la Rodos*, în «Biserica Ortodoxă Română», an. LXXXV (1963), nr. 11—12, p. 1237.

37. P. S. Antonie Plămădeală, *Patriarhia Ecumenică și dialogul...*, p. 191.

38. *Ibidem*.

39. *Points de vue de l'Eglise de Grèce sur le dialogue théologique orthodoxe-catholique-romain*, în «Episkepsis», an. XI (1980), nr. 229, p. 10.

lor acesteia cu celelalte Biserici locale și scaunul roman»⁴⁰. De această realitate este conștientă și Patriarhia Ecumenică, care, prin reprezentantul său, mitropolitul Damaskinos de Tranupolis, afirmă că «vreau, în fine, să subliniez că toate comisiile oficiale nu pot, în realitate, obține nimic dacă nu se înfăptuiește un ecumenism pe plan local, acolo unde rămân întotdeauna o serie de dificultăți de depășit»⁴¹. Desigur, nu trebuie niciodată minimalizată contribuția Bisericilor locale și coresponsabilitatea acestora pentru refacerea unității creștine, chiar dacă pentru o mai vădită unitate a Ortodoxiei se admite că «din partea ortodoxă, inițiativa și responsabilitatea incumbă pe patriarhul ecumenic, care este căpetenia Ortodoxiei...»⁴².

După cum s-a putut constata, din agenda de lucru stabilită de Patmos⁴³ rezultă că problemele spinoase care umbresc relațiile romano-catolicilor cu ortodocșii, și anume, primatul papal și problema unității, nu figurează în tematica primei faze a dialogului. Desigur, tergiversarea voită a atacării și rezolvării acestei probleme nu va avea darul să anuleze prejudecățile reciproce. A ocoli adevărul înseamnă a fugi de realitate. A rămâne doar la limbajul protocolar, ecumenist, fără a trece la o acțiune practică, constructivă, *cui prodest*? Ar fi fericit lucru ca pe agenda viitoarelor întâlniri ale Comisiei mixte să figureze și aceste probleme și să se încerce soluționarea lor o dată pentru totdeauna, în spirit critic, dar frățesc, chiar dacă ni se cer ani de trudă pentru a îngropa un trecut al disensiunilor, ca toți să fim una. Așa după cum mărturisea și Papa Ioan Paul II, a continua să stăm separați este o «contra mărturie intolerabilă, mai ales astăzi într-o lume care reclamă autenticitate și coerență. Aceasta este ca și când noi negăm în viața noastră ceea ce profesăm și propovăduim»⁴⁴. Și ca să încheiem cu mărturisirea patriarhului ecumenic, Dimitrios, «... este de datoria noastră să fim uniți unii cu alții, în scopul ca noi să fim uniți cu Dumnezeu»⁴⁵.

Pr. Asist. Dr. NICOLAE V. DURĂ

40. *L'Eglise locale — Intervention du cardinal Willebrands au synode épiscopal*, în «La Documentation Catholique», an. LII (1970), nr. 1555, p. 83.

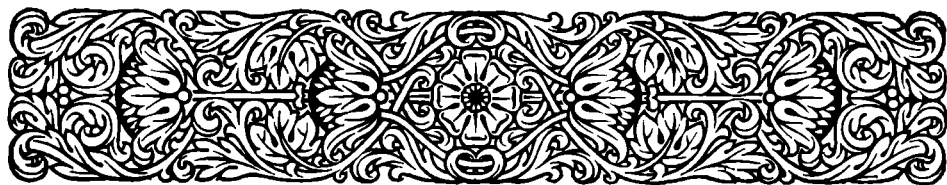
41. *Riflessioni sulla concreta possibilità...*, p. 34.

42. *Pour la collaboration des chrétiens d'Europe. Lettre de S. B. Seraphim, primat de l'Eglise Orthodoxe de Grèce*, în «La Documentation Catholique», an. LXI (1979), nr. 1765, p. 540.

43. *Vezi Ouverture du dialogue théologique officiel entre les Eglises Orthodoxe et Catholique-Romaine a Patmos et Rhodos (29 mai—4 juin)*, în «Episkepsis», an. XI (I/1980), nr. 233, p. 2—25; *Dialog officiel orthodoxes-catholiques-romains: thème principal et procédure*, în «Episkepsis», an. XI (1980), nr. 234, p. 10—11.

44. *Une déclaration de S. S. le Pape Jean Paul II au sujet de la division entre catholiques et orthodoxes*, în «Episkepsis», an. X (1979), nr. 221, p. 3.

45. *Message de Sa Sainteté le Patriarche Oecuménique Dimitrios a l'occasion de Pâques*, în «Episkepsis», an. X (1979), nr. 208, p. 3.

DOCUMENTARE

SIMBOLISMUL LOCAȘULUI DE CULT ÎN OPERA LITURGICĂ A SFÎNTULUI SIMEON, ARHIEPISCOPUL TESALONICULUI (SEC. XV)

Biserica sau locașul de închinare, în care credincioșii se adună pentru săvârșirea cultului divin public, constituie locul cel mai sfânt pentru ei. Ea este și rămâne casa lui Dumnezeu în care El este mereu prezent și în care ei se împărtășesc cu darurile Duhului Sfânt, revărsate asupra lor prin Sfintele Taine și prin ierurgiile care se săvârșesc pentru ei de către slujitorii bisericești. Dar mai ales biserica este locașul sfânt în care ei se unesc cu Sfintele și nemuritoarele Taine ale Mintui-torului Hristos, adică cu Sfântul Său Trup și Sînge.

În viața creștinului ortodox, biserica sau locașul de închinare are o importanță ca totul aparte pentru că ea este locul sfânt unde el se mintuiește și în care se desfășoară toate evenimentele cu semnificație majoră din viața lui religioasă, de la leagăn pînă la mormînt. În biserică primește Botezul, Mirungerea și Sfînta Împărtășanie, aici simte fiorul primelor rugăciuni, în biserică primește iertarea păcatelor și binecuvîntarea familiei, de aici pleacă în ultimul său drum și tot de aici ascultă rugăciunile de mijlocire pentru el. Viața religioasă ortodoxă, cu cultul ei atît de frumos, variat și bogat în idei, nu se poate concepe în afară de biserică.

Cunoscînd această însemnătate pe care biserica o are pentru creștini, marii talmăcitori ai cultului ortodox i-au rezervat un loc aparte în explicările sau comentariile lor liturgice. Astfel, *Mistagogia* Sfîntului Maxim Mărturisitorul (sec. VII)¹, este o explicare mistico-simbolică a locașului de cult și a Sfintei Liturghii². Comentariul liturgic atribuit Sfîntului Gherman al Constantinopolului (sec. VIII) cu numele de *Isto-*

---

1. Vezi *Μισταγωγία...*, în «P.G.», t. XCI, col. 657—718 și trad. rom. de Pr. prof. D. Stăniloae, *Mistagogia Sf. Maxim Mărturisitorul care explică ce simbolizează cele ce se săvârșesc în sînta biserică în timpul liturghiei*, în «Revista teologică», Sibiu, XXXIV (1944), nr. 3—4, p. 166—181 și 334—556.

2. Pr. prof. Ene Braniște, *Biserică și Liturghie în opera «Mystagogia» a Sfîntului Maxim Mărturisitorul*, în «Ortodoxia», XXXIII (1981), nr. 1, p. 13—22.

ria bisericească și teoria mistică³, este tot o explicare mistico-simbolică a sfântului locaș, a unor rituri și ceremonii, a veșmintelor, vaselor și obiectelor liturgice.

Ultimul mare tâlcuitor original al cultului ortodox, care se ocupă și de simbolismul sfântului locaș, este Sfântul Simeon, Arhiepiscopul Tesalonicului de la sfârșitul secolului al XIV-lea și începutul celui de al XV-lea⁴. În cele ce urmează ne vom ocupa de explicarea pe care o dă el bisericii, privită ca locaș de închinare.

1. Scurte informații biografice referitoare la Sf. Simeon al Tesalonicului. — În istoria Bisericii au existat mai multe persoane cu numele de Simeon, cu care autorul nostru s-ar putea confunda. Cel mai adesea el este confundat cu Sfântul Simeon Noul Teolog, însă distanța de câteva secole care-i separă este destul de grăitoare, pentru a face distincție între acești doi mari teologi ai Bisericii de Răsărit. Sfântul Simeon Noul Teolog a trăit în secolele X—XI⁵ și s-a ocupat mai ales de probleme de dogmatică și mistică creștină, pe când Sf. Simeon al Tesalonicului a trăit în secolele XIV—XV avînd preocupări liturgice.

Numele lui se leagă de Tesalonicul de la sfârșitul secolului al XIV-lea și începutul celui de al XV-lea. În secolul al XIV-lea, acest oraș atinsese o mare culme de înflorire și dezvoltare, fiind a doua metropolă a imperiului bizantin și cel mai important centru și focar al artei, culturii și teologiei bizantine după Bizanț⁶. Tesalonicul a dat Ortodoxiei pe cei mai iluștri tâlcuitori ai Liturghiei ortodoxe, adică pe Nicolae Cabasila⁷ și pe Sf. Simeon arhiepiscopul. În acest timp, Tesalonicul excela, între toate marile orașe ale imperiului, prin conservatorismul lui în materie de tradiție și de practică liturgică. De asemenea, palamismul era aici în floare, iar Sf. Simeon a fost un dirz apărător al acestuia⁸.

O caracteristică a acestei perioade este aceea că, în teologie, pe lângă Dogmatică se dezvoltă în Răsărit polemica, în special împotriva latinilor⁹. Sf. Simeon al Tesalonicului apare ca reprezentant de seamă

3. 'Ιστορία ἐκκλησιαστικῆ..., în «P.G.», t. XCVIII, col. 388—453. Vezi și trad. rom. de Popescu Ion, teză de licență, București, 1939, și de Pr. prof. Nicolae Petrescu, *Descrierea bisericii și explicarea tainică a Sf. Liturghiei*, în «MO», XXVI (1974), nr. 9—10, p. 824—832, XXVIII (1975), nr. 1—2, p. 74—78; nr. 3—4, p. 213—219; nr. 7—8, p. 544—557, XXIX (1976), nr. 3—4, p. 119—205.

4. Despre viața, activitatea și opera lui liturgică, vezi Nicolae D. Necula, *Arhiepiscopul Simeon al Tesalonicului ca tâlcuitor al Liturghiei ortodoxe*, teză de licență, București, 1968. Lucrarea Drd. Petcu Sorin, *Rînduiala și explicarea Botezului și a Mîr-ungerii după arhiepiscopul Simeon al Tesalonicului*, în «Studii Teologice», XXIV (1972) nr. 9—10, p. 695—710, reproduce informațiile biografice după teza noastră de licență, fără să menționeze.

5. Despre Sf. Simeon Noul Teolog, vezi Dan Zamfirescu, *Probleme teologice și hagigrafice legate de supranumele Sf. Simeon Noul Teolog*, în «Ortodoxia», X (1958), nr. 4, p. 395—429; Idem, *Manuscrise slave cu traduceri din Sfântul Simeon Noul Teolog*, în «Ortodoxia», XI (1959), nr. 4, p. 235—266.

6. Oreste Tafrali, *Thesalonique au XV-ème siècle*, Paris, 1913. Vezi și Diac. Ene M. Braniște, *Nicolae Cabasila. Tîlcuirea dumnezeieștii Liturghiei*, 1946, p. 16.

7. Despre el vezi Diac. Ene M. Braniște, *Explicarea Sfintei Liturghii după Nicolae Cabasila*, teză de doctorat, București, 1943.

8. Eusebiu Popovici, *Istoria bisericească universală*, Cernăuți, 1909, trad. de Atanasie Mironescu, cartea II-a, ed. II, București, 1927, p. 175.

9. *Ibidem*, p. 181.

ai acestei tendințe noi în teologia bizantină¹⁰. Atitudinea lui a fost probabil determinată și de faptul că Tesalonicul fusese predat venețienilor spre a fi păzit de pericolul turcesc, el nefiind de acord cu această pradare.

Cît privește viața Sf. Simeon nu știm nimic despre data și locul nașterii. Un liturgist grec contemporan¹¹ crede că s-a născut la Constantinopol în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, lucru dedus din slujba pe care Sf. Simeon al Tesalonicului a alcătuit-o în cinstea lui Simeon Metafrastul, pe care l-a luat ca patron spiritual, purtîndu-i numele, după tunderea sa în monahism. Nu cunoaștem din ce familie și din ce mediu cultural venea, nici dacă a făcut studii înalte, deși bănuim că și-a însușit o temeinică pregătire teologică și laică, pentru ca să elaboreze o operă așa de vastă și variată, scrisă într-o «limbă bisericească formată la umbra bibliotecilor»¹².

Dintr-o scrisoare pe care el o adresează unui prieten monah, în care se numără printre ieromonahi¹³, deducem că el a fost călugăr înainte de a deveni episcop¹⁴. Nu știm însă în care mînăstire a fost închinoviat și a activat, dar bănuim că a petrecut o vreme îndelungată la curtea patriarhală și la marea biserică din Constantinopol, lucru pe care îl dovedește cunoașterea amănunțită a tipicului slujbelor săvîrșite aici. Nu știm dacă a ocupat funcții politice sau administrative în stat.

Ceea ce știm sigur despre Sf. Simeon este faptul că el a fost arhiepiscop de Tesalonic, dar durata arhipăstoririi lui nu se știe cu precizie. Unul din cercetătorii care s-au ocupat de episcopia Tesalonicului spune că «durata totală a acestui episcopat ne este cu totul necunoscută»¹⁵. Majoritatea cercetătorilor vieții și operei lui, fixează arhipăstoria sa între anii 1420—1429¹⁶.

Despre Sf. Simeon ca arhiepiscop de Tesalonic și despre activitatea lui ca ierarh nu cunoaștem aproape nimic. În Synodiconul de Tesalonic¹⁷, care se citea public în Duminica Ortodoxiei, Sf. Simeon este doar menționat ca al 61-lea ierarh al acestei cetăți, avînd, ca predecesor pe Gavriil, iar ca urmaș pe Grigore¹⁸. Unul din cercetătorii lui spune clar: «Despre succesorul lui Gabriel, ilustrul Simeon, noi nu știm nimic decît data morții»¹⁹. Totuși, găsim și aprecieri foarte elogioase la adresa lui

10. Karl Krumbacher, *Geschichte der byzantinischen Literatur von Justinian bis zum ende des oströmischen Reiches (527—1483)*, München, 1897, p. 112.

11. I. M. Fundulis, *Opera liturgică a lui Simeon al Tesalonicului* (în grecește), Tesalonic, 1966, p. 22.

12. Sophie Antoniadis, *Place de la liturgie dans la tradition des lettres grecques*, Leiden, 1939, p. 221.

13. Vezi O. Tafrafi, *Thessalonique...*, p. 304—305.

14. Cf. Leo Allatius, *Diatriba de Symeonibus*, Paris, 1664, reprod. în «P.G.», t. CLV, col. 11.

15. Louis Petit, *Les évêques de Thessalonique*, în «Echos d'Orient», 5-eme année, nr. 2, déc. Paris, 1901, p. 95.

16. Karl Krumbacher, *op. cit.*, p. 112; M. Jugie, *Theologia dogmatica christianorum*, tomus I, Paris, 1926, p. 401; S. Antoniadis, *op. cit.*, p. 215.

17. Louis Petit, *Le Synodicon de Thessalonique*, în «Echos d'Orient», 18-eme année, nr. 114, mai, Paris, 1918, p. 250—254.

18. V. Laurent, *La liste épiscopale du synodicon de Thessalonique*, în «Echos d'Orient», 36-eme année, nr. 171, juillet-septembre, Paris, 1933, p. 303.

19. Louis Petit, *Les évêques...*, p. 95.

ca ierarh, cum este aceasta: «Simeon a avut o viață curată, petrecută în virtute desăvârșită, fiind plin de înțelepciune, luminând cu pregătirea sa, ca o făclie luminoasă pusă în candelabru, nu numai în mitropolia sa, ci în toată lumea, asemenea unui soare. El a hrănit pe toți cu dogmele (învățăturile) strămoșești și în fiecare zi îi uda cu apa plăcută a învățăturii, cu cuvintele mișcătoare și plăcute și printr-o vorbire dulce ca mielea, asemenea Sirenelor de odinioară»²⁰.

Lăsând la o parte formele retorice, proprii stilului panegirist, desprindem de aici adevărul că el a desfășurat o activitate bogată ca arhiepiscop, păstorind și îndrumând cu multă grijă pe credincioșii săi.

Dacă nu cunoaștem sigur data începutului arhipăstoriei sale, știm, în schimb, foarte bine data morții lui. Toți istoricii leagă această dată de prima cădere a Tesalonicului sub turci, conduși de Murad al II-lea, eveniment care s-a întâmplat, după cum cred cei mai mulți, la 29 martie 1430²¹.

Cunoscând data sigură a căderii Tesalonicului, ne va fi mai ușor să stabilim data morții sale deoarece ea a avut loc «cu șase luni înainte de căderea Tesalonicului», deci în luna septembrie 1429²².

Cu toate că nu deținem decît foarte puține informații despre viața și activitatea Sf. Simeon, totuși lipsa aceasta nu ne împiedică să tragem concluzia că el a fost unul dintre cei mai mari teologi bizantini ai secolului al XV-lea. Vasta sa operă liturgică, pe care a scris-o, dovedește cu prisosință faptul că el a avut o solidă cultură teologică pe care și-o va fi acumulat la diferite școli. El rămîne în istoria teologiei bizantine ca un scriitor de mare valoare, care și-a îndreptat sabia cuvîntului său scris împotriva ereticilor fiind un apologet prin excelență. O dovadă a aprecierii de care s-a bucurat este și faptul că, chiar unul din teologii apuseni, împotriva cărora el scrisese, a făcut următoarea afirmație despre el: «Dacă acest bărbat ar fi aparținut Bisericii romane, ar fi trebuit să fie socotit printre părinții cei de demult»²³.

El a fost un păstrător fidel al tradiției ortodoxe și ultimul mare reprezentant al vechii teologii bizantine²⁴. Liturgist de valoare incontestabilă, el încheie șirul tilcuiitorilor originali ai sfintei Liturghii și ai cultului ortodox în general, situîndu-se cu cinste alături de înaintașii săi care au ridicat teologia ortodoxă pe culmile ei cele mai înalte.

Pentru prestigiul său literar, pentru caracterul pur ortodox al operei sale și pentru viața lui frumoasă, autorul nostru a fost cinstit uneori cu calificativul de «sfînt», chiar dacă nu fusese trecut în nici un sinaxar ortodox sau în calendarul din Tesalonic, cu o zi de pomenire. Astfel, în

20. Leo Allatius, *Diatriba de Symeonibus*, in «P.G.», t. CLV, col. 11 A—B.

21. A. A. Vasiliev, *Histoire de l'empire byzantin*, trad. du russe, par P. Brodin, A. Bourguina, vol. II, Paris, 1932, p. 331; N. Iorga, *Histoire de la vie byzantine, empire et civilisation, d'après les sources, illustrée par les monnaies*, vol. III, Bucarest, 1934, p. 257.

22. Leo Allatius, *op. cit.*, col. 15 A; K. Krumbacher, *op. cit.*, p. 112; L. Petit *Les évêques...*, p. 95; Idem, *Le Synodicon...*, p. 250 și 254; M. Jugie, *op. și loc. cit.*; S. Antoniadis, *op. cit.*, p. 215.

23. Este vorba de cunoscutul călugăr dominican Iacob Goar, citat după V. Mitrofanovici, *Liturgica Bisericii Ortodoxe*, Cernăuți, 1929, p. 48.

24. M. Jugie, *op. cit.*, p. 454.

traducerea românească a operei sale din 1865, el apare cu apelativul de «sfânt». Pentru meritele sale deosebite în slujba Ortodoxiei, el a fost canonizat abia în zilele noastre de către Biserica Greciei.

2. Opera Sfântului Simeon al Tesalonicului. — Sfântul Simeon, arhiepiscopul Tesalonicului, este cunoscut ca un scriitor prodigios. Opera lui, bogată și variată, care cuprinde în general lucrări teologice, s-a păstrat în întregime, deși nu a fost încă cercetată și editată complet²⁵. Această operă, care este în cea mai mare parte liturgică, reprezintă o contribuție bogată la dezvoltarea teologiei bizantine din secolul al XV-lea. Deși nu este atât de profundă, în ceea ce privește conținutul și nu este expusă într-o formă literară deosebit de frumoasă, ea este totuși foarte interesantă prin luxul de amănunte pe care ni le furnizează. Opera editată se prezintă ca un tratat care are mai multe părți și care, la rândul lor, sînt lucrări de sine stătătoare, cu titluri deosebite.

Această operă a Sfântului Simeon a fost tipărită pentru prima dată, la Iași, în 1683, în limba greacă, sub îngrijirea lui Dositei, patriarhul Ierusalimului, cu titlul: *Συμείων τοῦ μακαρίου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης. Κατὰ αἰρέσεων* (Simeon, fericitul arhiepiscop al Tesalonicului. *Impotriva ereziilor*)²⁶.

După această ediție princeps, tipărită în Moldova, opera lui Simeon s-a tipărit de către J. P. Migne, în «P.G.», t. CLV, Paris, 1866, col. 25—1004. O nouă ediție, în greaca vorbită, a apărut la Veneția, la 1794, re-tipărită și îmbunătățită²⁷.

3. Opera Sfântului Simeon al Tesalonicului în românește. — Opera Sfântului Simeon a avut soarta fericită de a fi tradusă și în românește. Prima traducere a ei a fost făcută în anul 1765, la București, de către cuviosul Chesarie, eclesiarhul mitropoliei, viitorul episcop al Rîmniceului, «vestit cunoscător al limbii grecești, latinești și franțuzești și distins cuvîntător în grai românesc»²⁸. Titlul traducerii este: Simeon, arhiepiscopul Tesalonicului, *Voroabă de întrebări și răspunsuri*, București, 1765. Această traducere, care are o prefață scrisă de domnitorul Ștefan Mihai Racoviță și una de către traducător, în care se arată însemnătatea operei pentru creștini și mai ales pentru preoți, este o redare fidelă din grecește în românește a operei Sf. Simeon.

Traducerea aceasta s-a răspîndit foarte repede în toată țara, atât în Principate cât și în Transilvania. Se cunoaște numele tipografului transilvănean, Dumitru Lăcătușu care pleca din București și ducea, printre altele, tipărituri și exemplare din această lucrare²⁹.

Cu vremea, însă, această ediție s-a împuținat, iar limba românească a evoluat. Din această cauză, a fost nevoie de o altă ediție a operei, atât

25. O prezentare detaliată a cuprinsului operei editate, vezi la Necula D. Nicolae, *op. cit.*, p. 29—61. Pentru opera needitată, vezi I. Fundulis, *op. cit.*, reproducă de drd. Pétcu Sorin, *op. cit.*, p. 700—701.

26. Cf. I. Bianu, și N. Hodoș, *Bibliografia românească veche, 1508—1830*, Editura Academiei Române, vol. I, București, 1903—1913, p. 273—275.

27. Karl Krumbacher, *op. cit.*, p. 113; S. Antoniadis, *op. cit.*, p. 216.

28. N. Iorga, *Istoria bisericii românești și a vieții religioase a Românilor*, ed. II-a, vol. II, București, 1929, p. 150.

29. *Ibidem*, p. 142.

de importantă, a Sf. Simeon, pentru credincioși. Această nouă ediție a apărut tot la București, în 1865, după o sută de ani de la prima, avînd ca editor pe tipograful Toma Teodorescu și purtînd următorul titlu: *Sfîntul Simeon, arhiepiscopul Tesalonicului, «Tractat asupra tuturor dogmelor credinței noastre ortodoxe, după adevăratele principii puse de Domnul nostru Iisus Hristos și urmașii Săi»*. Deși această ediție își propune să aducă o îmbunătățire a celei dintîi, totuși nu reușește să mai redea atît de exact textul grecesc, iar «îndreptările în stil», ale lui Toma Teodorescu, nu îmbunătățesc și nu înfrumusețează aproape cu nimic textul românesc.

Cu toate acestea și a doua ediție românească a operei Sf. Simeon s-a răspîndit foarte mult. Ediția din 1865 fiind ultima traducere în românește a operei Sf. Simeon, se înțelege că limba în care a fost tipărită, nu mai corespunde stadiului evoluat al limbii române actuale. De aceea astăzi este necesară o nouă traducere sau o adaptare a celei vechi la formele limbii române contemporane³⁰.

4. Simbolismul locașului de cult în opera Sfîntului Simeon al Tesalonicului. — Așa cum am spus mai înainte, opera Sfîntului Simeon apare ca un tratat mare, alcătuit din mai multe părți, care pot constitui scrieri de sine stătătoare. Scrisă sub formă de dialog, alcătuit din întrebări și răspunsuri, între un arhieru și un cleric, opera aceasta lămurește, pe înțelesul tuturor, o serie de probleme teologice, de ordin dogmatic, dar mai ales liturgic. Două din scrierile care alcătuiesc tratatul liturgic al Sf. Simeon, se ocupă în mod special de locașul de cult și de simbolismul lui. Aceste scrieri sînt următoarele:

1. *Despre sfînta biserică și tîrnosirea ei*³¹. Scrierea constituie partea a cincea a tratatului Sf. Simeon, cuprinzînd capitolele 101—293. În realitate însă numai capitolele 101—155 se ocupă de biserică, pentru că celelalte capitole tratează despre alte teme. Ele sînt un fel de subcapitole mari ale celei de a cincea părți a tratatului și se ocupă cu: hirotoniile și hirotesuile (cap. 156—250); Taina Pocăinței (cap. 251—265), care se încheie cu o expunere despre tunderea în monahism și simbolismul actelor care însoțesc această slujbă (cap. 265—275); Despre cinstita nuntă (cap. 276—282); Despre Sfîntul Maslu (cap. 283—293). Capitolele care se ocupă de biserică se referă mai ales la slujba sfințirii bisericii și la simbolismul actelor liturgice care însoțesc acest serviciu divin. În această parte autorul dă explicații despre biserică, privită ca locaș de cult, și despre sfințirea ei de către arhieru. Se vorbește de construirea bisericii, sfințirea ei, despre ceremonialul slujbei tîrnosirii, despre toate lucrurile sfinte care se află în biserică, începînd cu Sfîntul altar pînă la ușile bisericii. Explică lucrurile din altar, de la proscomidiar și însuși proscomidia. De la altar trece la explicarea lucrurilor care se găsesc

30. Din această operă a apărut în românește în trad. Pr. C. Teofil, *Simeon, arhiepiscopul Tesalonicului, Cuvînt despre preoție*, în «Mitropolia Banatului», XXXI (1981), nr. 11—12, p. 697—710.

31. Περὶ τοῦ ἁγίου ναοῦ καὶ τοῦτου καθιρώσεως, în ed. de la Iași, 1683, p. 114—208, în «P.G.», t. CLV, col. 305—535; în prima trad. rom. 151—351, iar în ed. T. Teodorescu, p. 109—190.

în naos și pronaos, arătînd și locul fiecăreia din categoriile de credincioși din biserică.

2. Cea de a doua scriere care se ocupă de locașul de cult se intitulază: *Explicare despre dumnezeiasca biserică și despre cei ce slujesc în ea, diaconi, preoți, arhieriei și despre veșmintele cu care se îmbracă fiecare dintre ei*. Nu numai despre aceasta, ci și despre dumnezeiasca explicare a Sfintei Liturghii, arătînd motivul fiecăreia din cele ce se săvîrșesc dumnezeiește și care s-a trimis celor care au cerut-o, din Creta³². Această scriere constituie partea a șaptea, a tratatului Sf. Simeon. Ea nu mai este împărțită pe capitole, ci, sub aceeași formă de dialog, tratează despre biserică, slujitorii cultului (diaconi, preoți, arhieriei), despre veșmintele liturgice, continuînd cu o explicare a liturghiei arhieresti și încheind cu o explicare a simbolismului Sfintei Mese, a catapetesmei, a făcliiilor și a tămîierii poporului și slujitorilor bisericești.

Informații despre sfîntul locaș mai găsim și în alte părți ale tratatului său, mai ales în cele despre Sfînta Liturghie.

Pe baza acestor două scrieri și a informațiilor sporadice din celelalte scrieri, vom înfățișa mai departe simbolismul locașului de cult și al lucrurilor sfînte care se află în el.

a) *Semnificația simbolică a bisericii*. — Privită ca locaș de închinare, biserica are o întreită semnificație simbolică. Ea este mai întii simbol sau icoană a împărăției lui Hristos din ceruri. În acest sens, ea este «casa lui Dumnezeu și poarta cerului» (Facerea XXVIII, 17). Sfîntul Simeon spune că «Biserica este casa lui Dumnezeu, alcătuită din lucruri neînsufiețite, care se sfîntește cu dumnezeiescul dar și cu rugăciunile preoțești și nu este ca și celelalte case, ci este făcută pentru Dumnezeu și pe El îl are locuitor; într-însa este slava, puterea și darul Lui»³³. «Ca o casă a lui Dumnezeu, biserica închipuiește toată lumea, pentru că Dumnezeu este pretutindeni și peste toate... Biserica închipuiește această lume văzută, cele de deasupra bisericii închipuiesc cerul cel văzut, cele de pe jos închipuiesc cele de pe pămînt și raiul însuși...»³⁴.

«Biserica lui Dumnezeu închipuiește cerul împreună cu raiul care dăruiește darurile cerești pentru că are în ea un lemnul vieții de atunci, ci pe înșăși Viața care se jertfește și se dă. Ea nu are lemnul cunoștinței care să pricinuiască goliciunea celor ce vor mînca, ci pe înțelepciunea cea vie care se dă pe Sine ca hrană și băutură, cheamă și înțelepțește pe cei fără de minte și le împarte jertfa ei, adică Trupul și Sângele Său, și nu mai zice cum a zis către Adam: «Nu mîncați ca să nu muriți», ci veniți de mîncați Piinea mea, Trupul meu și beți vinul pe care l-am pre-

32. Ἑρμηνεία περὶ τοῦ θεοῦ ναοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἱερῶν τῆ περὶ καὶ διακόνων καὶ ἀρχιερέων τῆ καὶ ὧν ἕκαστος τοῦ τῶν στολῶν ἱερῶν περιβάλλεται..., în ed. de Iași, 1684, p. 271—291, în «P.G.», t. CLV, col. 697—750; în prima trad. rom. p. 421—473, iar în ed. T. Teodorescu, p. 251—269. Textul acestei părți a fost tipărit și de Iacob Goar în colecția sa Ἐὐχολόγιον sive *Rituale Graecorum*, Lutetiae Parisiorum, 1647, p. 212—252, cu titlul Περὶ τοῦ ναοῦ καὶ ἐξήγησις εἰς τὴν λειτουργίαν (*Despre biserică și explicarea Liturghiei*).

33. *Despre Sfînta biserică...*, cap. 128, trad. rom. a lui T. Teodorescu, p. 120.

34. *Ibidem*, p. 121.

gătit vouă, Sîngele meu al Legii celei noi... căci noi intrăm în dumnezeiasca biserică ca în rai sau ca în cer»³⁵.

În al doilea rînd, biserica este simbol al împărăției lui Dumnezeu pe pămînt, fiind asemănată cu corabia lui Noe în care creștinii găsesc scăpare și izbăvire din valurile acestei lumi. Această corabie este condusă de însuși Mintuitorul Hristos spre limanul raiului și odihna veșnică³⁶. În această privință, Sf. Simeon spune că «Sfînta noastră biserică este chipul bisericii celei prea sfințite și vii, adică al Trupului Mintuitorului care și-a zidit sieși adevărata și via înțelepciune, adică Cuvîntul lui Dumnezeu cel ce s-a întrupat»³⁷.

În al treilea rînd, biserica simbolizează împărăția lui Dumnezeu din inimile credincioșilor, creștinii fiind «temple ale Duhului Sfînt» (I Corinteni III, 16), pe care îl primesc prin mijlocirea Sfîntelor Taine care se săvîrșesc în biserică. Ea este, după Sf. Simeon «casă de lucruri dumnezeiești, liman și doctorie sufletelor, mijlocitoare rugăciunilor către Dumnezeu și organ al Tainelor Lui, rămînînd în veci nedîntită»³⁸.

Această întreită interpretare simbolică a locașului de cult l-a făcut pe Sf. Simeon să vadă în casa lui Dumnezeu, în biserică, o închipuire a cerului și a pămîntului, o imagine a întregii lumi văzute și nevăzute. Căci biserica, «deși este alcătuită din lucruri materiale, totuși are darul cel mai presus de lume căci se sfințește cu rugăciunile de taină ale arhierului și se unge cu dumnezeiescul Mir și se face cu totul locaș lui Dumnezeu, avînd locuri deosebite pentru preoți și mireni».

Prin această alcătuire și semnificație dublă, Biserica închipuiește «pe Hristos însuși care este Dumnezeu și om, după o fire nevăzut, după alta văzut». De asemenea, închipuiește pe om, care este alcătuit din trup și suflet. «Biserica închipuiește și taina Treimii care este neapropiată după ființă, dar cunoscută prin purtarea de grijă și prin puterile ei. Ea mai închipuiește și cele ce sînt pe pămînt, în cer și mai presus de ceruri: amvonul dinaintea bisericii, cele de pe pămînt, biserica însăși cerul, iar Sfîntul altar cele mai presus de ceruri»³⁹.

b) *Denumirile locașului de cult.* — Semnificația locașului de cult se deduce și din denumirile pe care Sf. Simeon le întrebunțează pentru biserică. Astfel, în opera lui găsim următoarele denumiri: «casă de lucruri dumnezeiești», «liman și doctorie sufletelor, mijlocitoare rugăciunilor către Dumnezeu, organ al Tainelor Lui», «chip al Bisericii celei prea sfințe și vii», «Mormînt al lui Hristos și locaș dumnezeiesc», «sălășluirea slavei Lui», «casă a lui Dumnezeu», «candela lui Hristos», «sălășluirea slavei Lui, dătătoare a multe bunălăți, casă a jertfei celei mari»⁴⁰.

Pe lîngă aceste denumiri, fiecare biserică poartă un nume sau hram despre care Sf. Simeon vorbește pe larg. El arată că în biserică «se

35. *Despre Sfînta biserică...*, cap. 140 și 155, trad. rom. cit., p. 125—129; cf. *Despre Sfînta Liturghie*, cap. 98, trad. rom. cit., p. 103.

36. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia 23 la Matei*, în «PG», t. LVII, col. 303—307.

37. *Despre Sfînta biserică...*, cap. 122, trad. rom. cit., p. 117.

38. *Ibidem*, cap. 120, p. 116.

39. *Explicarea despre dumnezeiasca biserică...*, trad. rom. cit., p. 253.

40. *Despre Sfînta biserică*, cap. 101, 113, 120, 122, 128, și 131, trad. rom. cit., p. 101, 114, 116, 117, 120—121.

așează hram sau patron numele lui Dumnezeu, ca să se prăznuiască, sau împreună cu El, numele vreunui sfânt. Drept aceea, are acel nume care i s-a pus ca hram și nu o mai numim pe dînsa numai casă, ci sfîntă, ca una care este sfîntită de Părintele cel Sfînt, cu Fiul cel preasfînt, prin Duhul cel Sfînt, fiind slava Treimii. Prin urmare, dacă hramul este în numele lui Dumnezeu celui în Treime, mergînd ca la însuși Dumnezeu obișnuim a zice: să mergem la Sfînta Treime, adică la locașul care s-a făcut în numele Sfîntei Treimi sau zicem: să mergem la Hristos, la unul din Treime, Dumnezeu Cuvîntul cel întrupat, sau către Prea Sfînta lui Maică, sau la Sfîntii îngeri, sau la Apostoli sau la vreun Sfînt Ierarh sau mucenic sau la oricare altul din sfînți. Ce arată acest cuvînt? Arată că biserica s-a dăruit lui Dumnezeu, este casa Lui și El însuși este înfrînsa. Iar dacă se va pune hram vreun sfînt, acesta petrece într-însa ca într-un locaș al său și se află nevăzut acolo în biserică cu sufletul, iar de multe ori și prin moaștele sale, de vor fi acolo, și lucrează cu dumnezeiasca putere și cu darul»⁴¹.

c) *Forma bisericii și simbolismul ei.* — Forma de construcție a bisericilor creștine, ca și împărțirea interiorului, a fost legată de nevoile cultului divin. Cea mai de timpuriu întrebuintată a fost forma alungită, sau dreptunghiulară indicată de Constituțiile apostolice. Această formă, care a predominat în arhitectura bisericească la început, amintește de corabia lui Noe, de cortul mărturie și de templul lui Solomon, simbolizînd întreaga lume pe care o cuprinde Biserica și în care avea să se răspîndească învățătura ei. A doua și cea mai răspîdită formă în care sînt zidite bisericile creștine este cea de cruce, fie în interior, fie în exterior, simbolizînd adevărul că învățătura creștină, ca și cultul divin public, care are în centrul său Sfînta Euharistie, sînt întemeiate pe jertfa Mîntuitorului Hristos pe cruce. Cele patru părți ale crucii simbolizează cele patru unghiuri ale lumii sau cele patru puncte cardinale ale pămîntului, Biserica creștină fiind răspîdită în toate părțile lumii⁴². Cel mai puțin întrebuintată a fost forma rotundă și aceasta atît pentru grija ca bisericile creștine să nu se asemene teatrelor și templelor păgîne, construite în această formă, cît și pentru faptul că ea nu permitea împărțirea tradițională a bisericii. Prin această formă se putea închipui perfecțiunea Bisericii și a învățăturii sale ca și bolta sau tîria cerului.

Sfîntul Simeon nu pomeneste în mod expres în opera sa de una din aceste forme și nu insistă asupra simbolismului vreuneia din ele, deși presupunem că era adeptul formei dreptunghiulare sau de cruce, ceea ce permite împărțirea tradițională a bisericii în cele trei părți, de care el vorbește lămurit. Totuși el face aluzie la forma rotundă a bisericii, spunînd că «rotundul bisericii închipuiește tîria cerului»⁴³.

d) *Locul de zidire și orientarea bisericii creștine.* — Așa cum mărturisesc scrierile și documentele cele mai vechi și așa cum s-a obișnuit de la începutul creștinismului, bisericile au fost zidite pe locuri înalte,

41. *Ibidem*, cap. 128, p. 120, 121.

42. Sf. Vasile cel Mare, *Omilia la Isaia*, 11, în «PG», t. XXX, col. 12. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia la Epistola I-a către Corinteni*, 4, în «PG», t. LXI, col. 54.

43. *Explicare despre dumnezeiasca biserică...*, trad. rom. cit., p. 254.

practică pe care o întîlnim, de altfel, și în celelalte religii și orientate cu altarul spre răsărit. Această așezare a bisericii la înălțime este simbol al Bisericii spirituale, al «cetății care stă deasupra muntelui la care vor merge popoarele» (Maleahi IV, 1; Matei V, 14) și icoană a «cetății celei sfinte, Ierusalimul ceresc, care se coboară la noi» (Apocalipsa XXI, 10). Orientarea bisericii cu altarul spre răsărit, spre lumină, este în legătură cu ființa creștinismului care este religia luminii al cărei întemeietor este Hristos, «lumina lumii» (Ioan VIII, 12) și «Răsăritul cel de sus», către care trebuie să ne îndreptăm în timpul rugăciunii, în biserică, și pe care îl așteptăm să vină a doua oară, dinspre răsărit, spre a ne învrednici de desfătarea raiului. Acest lucru îl arată și Sf. Simeon, care, vorbind despre zidirea bisericii spune că «se face altarul spre răsărit», iar cînd intrăm în biserică «mergem către răsărit și către altar»⁴⁴.

e) *Împărțirea bisericii și simbolismul părților ei componente.* — Locașul ortodox de cult se împarte în trei părți principale: altar, naos și pro-naos. Această împărțire, cerută de necesitățile cultului divin și de deosebirea dintre cei care participă la el, este simbol al Sfintei Treimi, asemănîndu-se și cortului mărturiei care era alcătuit din trei părți. În această privință, Sfintul Simeon arată că biserica creștină a fost preînchipuită în Vechiul Testament de jertfelnicul lui Noe, al lui Avraam, pe care a vrut să jertfească pe Isaac, de piatra lui Iacob, pusă ca jertfelnic, și de cortul mărturiei făcut de Moise, în care se aflau chivotul și masa, cort care simboliza pe Sfînta Fecioară, numită Sfîntă a Sfintelor. «Biserica se împarte în trei, căci Dumnezeu este Treime. Aceasta închipuia și cortul care era împărțit în trei ca și templul lui Solomon, așa cum spune și Sf. Apostol Pavel, că una era Sfînta Sfintelor, alta sfînta și alta sfintele unde ședea mirenii»⁴⁵.

Partea cea mai însemnată și locul cel mai sfînt din biserică este sfîntul altar, situat spre răsărit⁴⁶, zidit sub formă de absidă mai sus decît restul bisericii și despărțit de naos prin timplă sau catapeteasmă (iconostas). Prin destinația lui deosebită, de a servi ca loc pentru săvîrșirea sfintei Euharistii, altarul trebuie să se deosebească prin sfîntenie și împodobire față de celelalte părți ale bisericii. După Sf. Simeon, el simbolizează «sfînta sfintelor, cele mai presus de ceruri și cerul»⁴⁷. «Fără altar nu poate fi biserică ci numai casă de rugăciune, care se împărțăște din sfîntenie numai prin rugăciuni, fără să fie sălășluirea slavei lui Dumnezeu, nici locașul Lui și neavînd dumnezeiască putere a sui rugăciunile noastre prin darul său către Dumnezeu». Este nevoie de altar căci în el «se face liturghia, hirotoniile și sfîntul Mir și tocmai pentru altar este biserica sfîntă»⁴⁸. Sfîntul altar primește într-însul pe arhiereu, care închipuiește pe Iisus Hristos, Dumnezeu și om, ceilalți membri ai clerului închipuind pe apostoli, arhangheli și îngeri... Intrînd aici cu

44. *Despre sfînta biserică...*, cap. 101 și 155, trad. rom. cit., p. 120—129.

45. *Ibidem*, cap. 129 și 131 în trad. rom. cit., p. 121; *Explicare despre sfînta biserică...*, trad. rom. cit., p. 253.

46. Vezi nota 44.

47. *Despre sfînta biserică...*, cap. 131, trad. rom. cit., p. 121 ș.u. Cf. *Despre sfînta liturghie*, cap. 18, trad. rom. cit., p. 103.

48. *Ibidem*, cap. 10, trad. rom. cit., p. 109.

toată ceata preotească arhiereul închipuiește intrarea în cer⁴⁹. «Căci jertfelnicul însemnează locul cel mai presus de ceruri, unde s-a suit trupește Iisus cel prea sfânt, iar acest jertfelnic nu este mai mic decât acela pentru că în el se află Hristos jertfindu-se, iar dumnezeieștile Lui puteri se află de față»⁵⁰.

Altarul este sfânt pentru că în el se află Sfânta Masă sau Prestolul pe care se săvârșește Sfânta Liturghie. Ea simbolizează mormintul lui Hristos, iar altarul gropnița din jurul mormintului. Pe Sfânta Masă se odihnește Mîntuitorul ca Dumnezeu, iar ca om se jertfește. Așa cum arată Sf. Simeon «această masă este jertfelnicul lui Hristos, scaunul slavei, locaș lui Dumnezeu, mormînt și odihnă lui Hristos. Masa îl arată pe El îngropat într-însa, și, prin sfințire și ungere cu Sf. Mir, primește darul Duhului... Sfîntul Prestol asemănîndu-se lui Hristos care s-a îngropat, închipuiește cele ce sînt ale îngropării... «Prin înfricoșătorul jertfelnic, adică prin Sfînta Masă, dumnezeiasca biserică arată pe Stăpînul cerului care este și «Sfînta Sfîntelor» și se cheamă scaun, locul lui Dumnezeu, odihna, curățirea, locaș al jertfei celei mari, mormîntul lui Hristos și sălășluirea slavei Lui»⁵¹. Ea este așadar tronul lui Dumnezeu și masa pe care Mîntuitorul a instituit jertfa nesîngeroasă a Noului Legămînt. «Ea este numită și masă căci într-însa este Iisus Hristos dătătorul de viață, desfătare și piine, căci întărește, și pahar de vin căci veselește, înviază, încălzește și desfată și preface... Toți caută la acea masă și toți se împărtășesc după vrednicie. Cine nu se hrănește de acolo este mort»⁵².

Sfînta Masă este situată în mijlocul altarului, avînd formă pătrată, este zidită din piatră sau marmură și fixată pe un picior tot din piatră. Sfîntul Simeon arată că Sfînta Masă sau Prestolul se așează pe stîlpi, sau se zidește un stîlp de piatră în patru muchii și pe el se așează Sfînta Masă⁵³.

«Sfînta Masă construită din piatră închipuie pe Hristos care este Piatra vieții, și temelie a noastră și piatra din capul unghiului; piatra cea de demult, care a adunat pe Israel cel de atunci și a închipuit acest jertfelnic. El ne adapă pe noi, noul Israel, nu cu apă, ci cu izvor de viață veșnică, cu Singele cel viu al Cuvîntului»⁵⁴. Ea este înaltă și luminată ca un scaun al lui Dumnezeu. Ea se așează în mijlocul tuturor spre vederea și împărtășirea celor vrednici⁵⁵.

În piciorul Sfîntei Mese se păstrează moaște de sfinți, după rînduiala stabilită de la început⁵⁶. În această privință Sf. Simeon arată că sfintele moaște se așează sub Sfînta Masă «ca niște temelii... căci temelile Bisericii sînt Mucenicii, zidiți fiind pe temelie Mîntuitorului... Astfel, ele se așează dedesubtul Sfîntei Mese, între cei doi stîlpi sau stau spre

49. *Ibidem*, cap. 131, p. 121—122 și 128.

50. *Ibidem*, cap. 118, p. 126.

51. *Ibidem*, cap. 103, 106, 111, 112, p. 111, 120, 121; *Explicare...*, p. 253.

52. *Ibidem*, cap. 132.

53. *Ibidem*, cap. 10, p. 120.

54. *Ibidem*, cap. 107, p. 112; *Explicare despre sl. biserică...*, trad. rom. cit., p. 253.

55. *Ibidem*, p. 254. Cf. *Despre sl. biserică...*, cap. 132, trad. rom. cit., p. 122.

56. Vezi canonul 7 al sinodului VII ecumenic. după Nicodim Mîlaș, *Canoanele Bisericii Ortodoxe însoțite de comentarii*, traduse de Uroș Kovincici și N. Popovici, vol. I, 2, Arad, 1931, p. 508.

Răsărit, fiindcă mucenicii sînt stîlpii credinței, au întărit Biserica cu mărturisirea și vărsarea singelui lor și au urmat Răsăritului celui neînserat al lui Hristos. Moaștele se așează în biserică căci sînt sfințite, fiind mădularele lui Hristos, jertfelnice și ca niște jertfite pentru El... Ele sînt așezate în Sfînta Masă pentru că alcătuiesc, împreună cu toți membrii Bisericii trupul lui Hristos»⁵⁷. «Căci dacă, după cum spune Sf. Pavel, către toți credincioșii : «Voi sînteți trupul lui Hristos și mădulare în parte» (I Cor. XII, 27), cu mult mai mult vor fi trup și mădulare ale lui Hristos cei ce s-au chinuit pentru slava Lui și au urmat morții Lui»⁵⁸. Moaștele mucenicilor sînt așezate sub Sfînta Masă căci ei sînt pururea cu darurile împreună cu Hristos Marele Mucenic al Părintelui, avîndu-i Biserica drept temelii, căci ea s-a întemeiat mai întîi cu singele lui Hristos și prin El și apoi cu al mucenicilor⁵⁹.

Sfînta Masă este acoperită cu îmbrăcături speciale. Mai întîi se așează în cele patru unghiuri ale Sfintei Mese patru medalioane de pînză, avînd pe ele chipurile celor patru evangheliști.

Prin aceasta se arată că Biserica, simbolizată prin Sfînta Masă, s-a adunat din cele patru margini ale lumii și s-a zidit prin propovăduirea Evangheliei care a odrăslit cu darul Duhului Sfînt⁶⁰. Peste aceste chipuri ale Evangheliștilor se așează prima îmbrăcăminte, sau cămașa Sfintei Mese, țesută din in, care simbolizează giulgiul cu care s-a înfășurat dumnezeiescul trup al celui ce a murit pentru noi. Apoi se așează a doua îmbrăcăminte a Sf. Mese, care, fiind de culoare mai luminoasă, simbolizează slava lui Dumnezeu, căci Sfînta Masă fiind mormînt și scaun al lui Dumnezeu, prima închipuiește giulgiul, iar a doua hainele Mîntuitorului care au strălucit ca lumina pe muntele Taborului, iar poalele lor au vindecat pe bolnavi⁶¹.

Peste aceste îmbrăcături se așează sfîntul antimis, făcut din pînză de in, și sfințit numai de arhieru⁶², fără de care nu se poate săvîrși Sfînta Liturghie și care ține loc de Sfînta Masă. El are cusut pe spate părțile din sfintele moaște, avînd și un acoperămint, numit iliton. Sf. Simeon arată că antimisul simbolizează mahrama de pe capul Mîntuitorului în timpul șederii în mormînt și care la învierea Sa era deosebit înfășurată în alt loc. Antimisele au ca prototip cortul mărturie, «însă puterea lor este mai mare decît a cortului, căci pînea cea vie și cerească pe acestea se slujește». Aceste antimise se dau, după cum spune Sf. Simeon, cu știrea arhierelui, unde este trebuință și unde nu este biserică, ca să se săvîrșească sfînta Liturghie pe ele. Ele merită același respect ca și Sfînta Masă, avînd în ele moaște de sfinți și fiind sfințite de arhieru.

57. *Despre sfînta biserică...*, cap. 116 și 126, trad. rom. cit., p. 115—119.

58. *Explicare despre biserică...*, trad. rom. cit., p. 254.

59. *Ibidem*, p. 253.

60. *Despre sfînta biserică...*, cap. 112 și 133, trad. rom. cit., p. 113 și 123.

61. *Explicare...*, p. 253.

62. Hirotoniile, hirotesiile, sfințirea Sf. și Mareșii Mir, a antimiselor și a bisericilor sînt slujbe destinate prin excelență numai arhierelui. Cu binecuvîntarea acestuia preoții pot face sfințiri de biserici. Sf. Simeon al Tesalonciului arată că «sfințirea antimiselor, se cuvine a se face mai ales de arhieru, iar la trebuință se face, cu porunca arhierelui, și de preot cucernic». Vezi *Despre sfînta biserică...*, cap. 127, trad. rom. cit., p. 120.

De aceea «fiecare din antimise sînt Sfînta Masă și pline de slava lui Dumnezeu și urmează a nu se pune oricum, în orice casă se va întîmpla, și nu se cade a se atinge mireni de ele, căci sînt făcute pentru slujba Liturghiei, iar Liturghie fără preot nu se face»⁶³. Astăzi fiecare biserică are antimisul ei.

Pe Sfînta Masă, deasupra antimisului se află Sfînta Evanghelie care închipuiește pe Hristos cel propovăduit, Cuvîntul lui Dumnezeu⁶⁴. De asemenea, pe Sfînta Masă, ca și în spatele ei, găsim sfînta cruce, semnul mîntuirii noastre prin jertfa lui Hristos. Sfîntul Simeon arată că Sfînta cruce este alcătuită din patru brațe pentru că «cel ce s-a răstignit pe ea cele de sus și cele de jos și toate cite se văd le-a făcut și le cuprinde. Cele de sus cu cele de jos le-a unit, pogorîndu-se de sus și de jos înălțîndu-se..., marginile lumii le-a chemat, iar cu înălțimea dumnezeirii și cu smerenia trupului pe toate le-a dobîndit; cu înălțimea slavei, cu multa sărăcie și smerenie și cu marea milă și dragoste ne-a zidit din nou, ne-a ridicat din iad și în loc de pămîntști ne-a făcut cerești». Pe lîngă aceasta, crucea mai simbolizează și Sfînta Treime. Brațul vertical al crucii închipuiește pe Părintele cel înalt care poartă grijă de noi cei de pe pămînt, iar brațele orizontale, pe Fiul și pe Duhul căci prin aceste brațe, ca prin niște mîini, ne-a zidit pe noi din nou, așa cum zice și psalmistul David: «Mîinile Tale m-au făcut și m-au zidit», adică Fiul și Duhul⁶⁵.

Sfeșnicele, candelile și luminările, folosite în biserică foarte de timpuriu, simbolizează curăția sufletească, jertfa și smerenia credincioșilor, ca și stelele de pe tîria cerului sau rugul cel nears. «Luminarea cea adusă și aprinsă arată curăția noastră, pe care se cuvine să o avem însemnează jertfa cea fără prihană, plecaciunea și smerenia noastră. Și fiindcă ceara este adunată din flori, înseamnă darul Duhului Sfînt pe care îl luăm; iar cum ceara este culeasă aproape din toate florile, ea simbolizează jertfa care se aduce de către toți și prinosul nostru desăvîrșit»⁶⁶.

Luminile sînt în biserică asemenea stelelor pe cerul văzut, arătînd tîria cerului și planetele..., altele sînt în chipul stîlpului de foc celui de demult, altele în chipul rugului, iar altele în chipul carului cu care s-a înălțat Ilie. Sfeșnicele cu trei lumini, cum sînt tricherele, simbolizează Treimea, cele cu șapte numărul darurilor Duhului Sfînt, iar cele cu 12 lumini — ceata apostolilor în mijlocul cărora stă o lumină mai înaltă, care închipuiește lumina cea mare a lui Hristos. Sfeșnicul cu două lumini simbolizează cele două firi ale lui Hristos, iar cele cu o lumină — Biserica, Treimea, care este una, sau pe vreunul din sfinți⁶⁷.

Candela închipuiește biserica și pe Dumnezeu care prin lumină dă tuturor milă și luminare. Candela însemnează pe Dumnezeiasca Lumină, care prin untdelemn arată mila lui Dumnezeu care se dă prin biserică,

⁶³ Ibidem, cap. 108, 112, 126, 127, p. 112, 113, 119, 120, 123; Vezi și Răspunsurile prea fericitului Simeon la întrebările făcute de un arhieru, întrebarea 22, trad. rom. cit., p. 317.

⁶⁴ Despre sfînta biserică, cap. 133, p. 123 și Explicare..., p. 254.

⁶⁵ Ibidem, cap. 133, p. 123 și Explicare..., p. 254.

⁶⁶ Ibidem, cap. 134, p. 124 și Explicare..., p. 254.

⁶⁷ Ibidem, cap. 139, p. 125.

iar lumina ei însemnează luminarea cea de sus, care se dă de la lumina cea adevărată, și pe Hristos cel ce este lumina care s-a dat pentru noi ⁶⁸.

Tămia care se arde în cădelniță închipuiește pe Duhul Sfânt și mireasma darurilor sale. Împreună cu untdelemnul și cu ceara luminărilor ea constituie unul din darurile credincioșilor și din jertfa lor. Untdelemnul închipuiește mila lui Dumnezeu, ceara prinosul desăvârșit de jertfă, iar tămia dragostea dumnezeiască și buna mireasmă a duhului care se dă tuturor. Focul din cădelniță simbolizează pe Dumnezeu care este foc mistuitor ⁶⁹.

În unele biserici, deasupra Sfintei Mese se află baldachinul, acel acoperiș sau boltă sprijinită pe patru stilpi. Cu privire la baldachin, Sf. Simeon arată că el înseamnă «cortul cel nevăzut care este împrejurul lui Dumnezeu, adică slava lui Dumnezeu și darul cu care însuși se acoperă îmbrăcându-se cu lumina ca și cu o haină și șezînd pe scaunul cel prea înalt al slavei Lui» ⁷⁰.

În partea de răsărit a absidei altarului se află scaunul cel de sus, rezervat arhierelui, simbolizînd tronul cel ceresc al Mîntuitorului Hristos pe care șade împreună cu Sfinții Apostoli. «Scaunul din altar arată scaunul cel mai presus de ceruri al lui Hristos, care s-a înălțat cu trupul mai presus decît toată stăpînirea, domnia și puterea și a șezut de-a dreapta Părintelui». Treptele acestui scaun arată rînduiala și starea fiecărui din arhierii și preoți, în locul cărora nu se cuvine «să stea altcineva. Ele mai simbolizează starea și rînduiala fiecărui din îngeri și din sfinți, pentru că și la îngeri și la sfinți sînt trepte și grade pe care și la noi le urmează arhieria» ⁷¹.

În partea de nord a sfîntului altar se găsește proscomidiarul, adică locul unde se pregătesc darurile pentru Sfînta Euharistie și care are o dublă semnificație. El preînchipuie atît staulul sau peștera în care s-a născut Mîntuitorul Hristos cit și mormîntul în care a fost așezat. Sfîntul Simeon arată că, zidindu-se biserică, «se face altarul spre răsărit și proscomidiarul de-a dreapta, iar locul diaconilor se rînduiește de-a stînga. Locul cel din dreapta altarului, care se numește Proscomidiar, înseamnă Betleemul și peștera. De aceea este așezat ca într-un unghi, nu departe de jertfelnic, ...pentru a arăta sărăcia și simplitatea peșterii în care s-a născut Hristos. Proscomidiarul este aproape de jertfelnic, pentru că și Betleemul este aproape de Ierusalim și de Mormîntul Domnului. Proscomidiarul închipuiește Betleemul pentru că tot ceea ce se săvîrșește aici simbolizează cele ce s-au întîmplat la nașterea Domnului. Astfel, steiuța închipuiește steaua care a călăuzit pe magi la peștera din Betleem, iar procovețele sau acoperămintele — scutecele cu care a fost înfășat Mîntuitorul, Mielul lui Dumnezeu, care s-a întrupat în peșteră și în iesle cu trup s-a născut. Sfîntul aer, cu care se acoperă cinstitele daruri, simbolizează cerul pe care s-a arătat steaua. Lucrurile sfinte de la Proscomidiar mai au și altă semnificație, și anume darurile aduse

68. *Ibidem*, cap. 101, 113, 133, p. 120, 114, 123.

69. *Ibidem*, cap. 101 și 133 și p. 120 și 124. *Explicare...*, p. 254.

70. *Ibidem*, cap. 133 și 139, p. 122 și 125.

71. *Ibidem*, cap. 131, 135, p. 122 și 124. *Explicare...*, p. 254.

de magi: în locul aurului sfintele vase, în locul smirnei, cinstitele daruri care se aduc de credincioși, iar în locul tămâiei — tămâia. Închinarea păstorilor și magilor este simbolizată prin rugăciunile slujitorilor și ale credincioșilor. Dar cele de la proscomidiar simbolizează și patimile Mântuitorului. Astfel, procovețele și mai ales sfântul aer simbolizează giulgiul cu care a fost înfășurat Mântuitorul, în mormânt» ⁷².

În partea de sud a sfântului altar se află, așa cum am spus, diaconiconul sau veșmîntarul în care se păstrează veșmintele, vasele liturgice, cărțile de cult și alte lucruri bisericești.

Sfântul altar este despărțit de naos prin catapeteasmă, adică un perete de lemn, piatră sau zid și mai rar metal, împodobit cu icoane, așezate după o rînduială stabilită. Prezentă în locașurile de cult încă din secolul al IV-lea, întrebuințarea ei s-a generalizat, odată cu afirmarea definitivă a cultului icoanelor, începînd din secolele al VIII-lea și al IX-lea ⁷³. Ea simbolizează cortul cel ceresc al lui Dumnezeu, unde sînt adunările îngerilor și odihna sfinților și «legătura dragostei și unirea în Hristos a sfinților de pe pămînt cu a celor de sus. De aceea, deasupra timpelui, adică în mijlocul sfintelor icoane, este Mîntuitorul Hristos, de o parte Maica Sa, iar de alta Sf. Ioan Botezătorul, îngerii, apostolii sau alți sfinți». Tîmpla mai însemnează «osebirea celor văzute de cele nevăzute» ⁷⁴.

Naosul este partea cea mai mare din biserică, rezervată credincioșilor. El cuprinde soleea, adică partea mai înaltă din fața catapetesmei și naosul propriu-zis. În această parte se află amvonul care simbolizează piatra răsturnată de pe ușa mormîntului, de pe care îngerul a vestit femeilor învierea, și de unde preoții și diaconii, asemănîndu-se îngerilor, predică astăzi Evanghelia. El este situat la înălțime, pentru a simboliza înălțimea propovăduirii și pe îngerul care a stat deasupra mormîntului; Sf. Simeon arată că el este situat în fața altarului căci acesta simbolizează mormîntul Domnului ⁷⁵.

Tot în naos găsim tetrapodul sau analogul, sfeșnicele cu lumini, stranele cîntăreților și scaunul arhieresc. Sub cupolă atîrnă policandrul, care simbolizează bolta cerească luminată de stele. Prin forma sa alungită, naosul închipuie, în totalitate «lumea văzută și cerul cel văzut» ⁷⁶, corabia care poartă pe credincioși pe valurile vieții, spre limanul mîntuirii.

Partea a treia a bisericii este pronaosul sau nartica. În el se păstrează cristelnița sau vasul pentru botezat copiii și se administrează unele din Sfintele Taine și ierurgii, ca și unele laude bisericești. Sfîntul Simeon amintește în opera sa de pronaosul bisericii care închipuiește «zidirea pămîntului și cele de pe pămînt care s-au făcut pentru noi» ⁷⁷.

72. *Despre sînta liturgie*, cap. 96, trad. rom. cit., p. 101—102, *Despre sînta biserică...*, cap. 101, 134 și 138, trad. rom. cit., p. 112, 124—125.

73. Vezi drd. Iulian Schiopu, *Tîmpla (catapeteasma) bisericilor ortodoxe*, în «BOR», LXXXVI (1968), nr. 11—12, p. 1365—1381.

74. *Despre sînta biserică...* cap. 136, p. 124. *Explicare...*, p. 253.

75. *Ibidem*, cap. 101 și 136, p. 110 și 124. *Explicare...*, p. 254.

76. *Ibidem*, cap. 134, p. 121.

77. *Ibidem*, cap. 154, p. 128—129.

Semnificația și rostul celor trei părți ale locașului de cult se observă și din deosebirea care se poate face între cei care participă la slujbă, având fiecare rol precis și o anume poziție în viața Bisericii. Astfel, Sf. Simeon arată că «în biserică, după rânduială, stau întâi preoții, după aceștia călugării, care au o viață mai înaltă și cerească, alegând curăția și sărăcia, ..., iar după călugări, ceilalți creștini». În sfântul altar, care închipuie cerul și cele mai presus de ceruri, intră arhierul și ceata preoților și diaconilor, în naos, care simbolizează cerul stau ceilalți credincioși, călugări și mireni, iar în pronaos, care simbolizează pământul, catehumenii, adică cei care urmau să se boteze, și cei care în vechime făceau penitență (apostații, ucigașii ș.a.).⁷⁸

O caracteristică a bisericilor ortodoxe este împodobirea pereților lor interiori cu pictură, executată în diferite tehnici și dispusă după un anumit tipic, sau canon iconografic, adecvat fiecărei părți a locașului de cult.⁷⁹ Pictura bisericilor ortodoxe urmărește un scop religios instructiv și educativ, fiind o artă simbolică care înfățișează nu atât frumusețea fizică, corporală a persoanelor pictate, cât pe cea interioară, chipurile apărând spiritualizate.⁸⁰

Sf. Simeon nu amintește în mod expres de pictură și de simbolismul ei, dar vorbește de podoaba bisericii și de frumusețea pe care trebuie să o aibă toate lucrurile sfinte din lăuntrul ei. «Biserica este frumoasă pentru că Cel ce a venit la noi, cu frumusețea, ca unul fără prihană, este frumos și mire, iar Biserica cea nuntită Lui, este frumoasă ca o neîntinată... Întărirea, bunăcuviința și frumusețea pardoselii arată frumusețea, curăția și cuviința sfinților și a raiului, căci dumnezeiasca biserică închipuiește raiul. Podoaba bisericii însemnează frumusețea zidirii, candelile — stelele, iar forma rotundă a bisericii — tăria cerului»⁸¹. De aceea «și veșmintele slujitorilor se fac din materiale scumpe, căci Dumnezeu s-a îmbrăcat în bunăcuviință, și în chipul dumnezeieștii bunătați și slave. La biserică sînt podoabe scumpe pentru că El are slavă, frumusețe, cuviință și multă bogăție de daruri, tot locul fiind plin de bună mireasmă și de mir»⁸².

Din prezentarea simbolismului locașului de cult, după unul din cei mai mari tilcuiitori ai cultului bizantin, reiese că biserica este o imagine a întregului cosmos și loc sfânt de închinare lui Dumnezeu în care slujitorii și credincioșii simt prezența Mîntuitorului Hristos. Ea nu este o simplă clădire ca toate celelalte, ci casa lui Dumnezeu, locaș sfânt de rugăciune și de împărtășire a darurilor Duhului Sfînt. Așa cum arată Sf. Simeon al Tesalonicului, «în biserică lucrează puteri dumnezeiești, arătări de îngeri și de sfinți, se fac minuni, se împlinesc cereri și se dăruiesc tămăduiri. Iar cele neînsuflețite, ce se află în acele biserici :

78. *Ibidem*, cap. 142, 152 și 154, p. 126, 128—129.

79. Vezi Pr. prof. Ene Braniște, *Programul iconografic al bisericilor ortodoxe. Îndrumător pentru zugravii de biserici*, în «BOR», XCII (1974), nr. 5—6, p. 730—771.

80. *Idem*, *Teologia icoanelor*, în «Studii teologice», IV (1952), nr. 3—4, p. 175—201. *Idem*, *Iconografia creștină ca disciplină de studiu și cercetare*, în «Studii teologice», XIV (1962), nr. 5—6, p. 328—349.

81. *Despre sfînta biserică...*, cap. 140, trad. rom. cit., p. 125—126, *Explicare...*, p. 254.

82. *Ibidem*, cap. 141, p. 126.

apă, pietre, stâlpi, veșminte și fiare, fac minuni nu de la sine, pentru că nu pot — fiind zidiri neînsuflăte ale lui Dumnezeu și neavînd nimic de la sine, ci acestea le lucrează cu darul lui Dumnezeu, chemînd noi întru această și pomenind numele lui Dumnezeu pentru a ne sfinți. Deci unde este numirea și chemarea sfintei Treimi, a unui Dumnezeu adevărat, Care a făcut toate, sînt sfinte toate, lucrează toate și tămăduiesc cu darul»⁸³.

Acest caracter de sfințenie îl dobîndește nu numai prin lucrurile și lucrările sfinte din ea, ci și prin binecuvîntarea lui Dumnezeu asupra ei, prin mîna arhiereului care săvîrșește tîrnosirea sau sfințirea ei. În această privință, Sf. Simeon arată că, chiar dacă «biserica este alcătuită din lucruri neînsuflăte, are în ea darul cel mai presus de lume, căci se sfințește prin rugăciunile de taină ale arhiereului și se unge cu dumnezeiescul mir, devenind locaș al lui Dumnezeu. De aceea se cade a cinsti tot lucrul cel sfințit cu numele lui Dumnezeu : vase de lut, pietre, lemne și celelalte, căci toate sînt sfințite cu dumnezeiescul nume, fiind pline de dar și dătătoare de daruri și de sfințenie»⁸⁴.

Biserica este și rămîne «casa de lucruri dumnezeiești, liman și doctorie sufletelor, mijlocitoare rugăciunilor către Dumnezeu și organ al Tainelor Lui»⁸⁵.

De aceea, noi, credincioșii «intrăm în dumnezeiasca biserică ca în rai sau ca în cer și ne suim către lumină și ne apropiem de scaunul Domnului. Căci mergem către răsărit și către altar și ne răpim cu dumnezeieștile cuvinte și cîntări ca și cu niște nori, în văzduh, în biserică cea mai dinlăuntru, întru întîmpinarea Domnului Care ne-a ridicat pe noi, suindu-se la cer și gătindu-ne nouă cale ca pururea să fim cu El»⁸⁶.

Așadar, cînd mergem la biserică «împreună cu miremele și cu celelalte lucruri scumpe, se cuvine a-i aduce Lui suflețe și trupuri curate și bine miroitoare, de vreme ce noi sîntem Biserica lui Dumnezeu»⁸⁷.

Cunoscînd semnificația teologică și simbolică a locașului de cult, socotim că este aproape de prisos să mai subliniem grija și respectul care se cuvin față de biserică, atît din partea credincioșilor cît și din partea slujitorilor, pentru ca să se prezinte în așa fel încît să corespundă scopului ei înalt și sfînt, să predisună la rugăciune, meditație și înălțare sufletească.

Pr. asist. NICOLAE D. NECULA

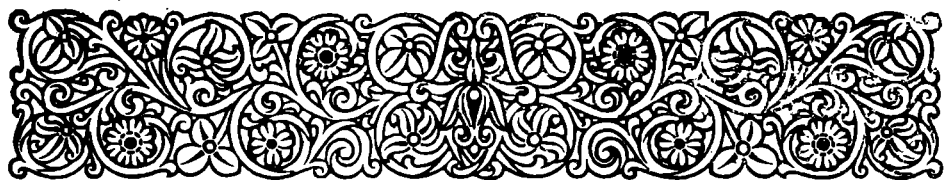
83. *Ibidem*, cap. 128, p. 120—121.

84. *Explicare...*, p. 253. *Despre sînta biserică...*, cap. 129, p. 121.

85. *Despre sînta biserică...*, cap. 120, p. 116.

86. *Ibidem*, cap. 155, p. 129.

87. *Ibidem*, cap. 141, p. 126.

ȘTIRI DIN CUPRINSUL MITROPOLIEI

ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR

VIZITA ÎN ROMÂNIA A SANCTITĂȚII SALE MAXIM, PATRIARHUL BULGARIEI

La invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, în zilele de 17—23 septembrie 1983, a vizitat țara și Biserica noastră Sanctitatea Sa Maxim, Patriarhul Bulgariei. Întiistătătorul Bisericii Bulgare surori a fost însoțit de I. P. S. Mitropolit Pancratie de Stara Zagora, I. P. S. Mitropolit Filaret de Vidin, P. S. Episcop Domițian de Zvepole, Vicarul Mitropoliei Sofia, Pr. Prof. Nicolae Sivarov, rectorul Academiei Duhovnicești «Sf. Clement de Ohrida» din Sofia, P. C. Arhid. Dr. Vasile Veliakov și Dl. Simeon Divcev, profesor la Seminarul Ortodox din Cerepis.

La aeroportul internațional Otopeni, Înălții oaspeți bulgari au fost întâmpinați de Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, însoțit de I. P. S. Antonie, Mitropolitul Ardealului, I. P. S. Nestor, Mitropolitul Olteniei, P. S. Epifanie, Episcopul Buzăului, P. S. Episcop Vasile Tîrgovișteanul, Vicar Patriarhal, P. S. Episcop Roman Ialomiteanul, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor. A fost de față Dl. Todor Stoicev, Ambasadorul R. P. Bulgare la București.

În după-amiaza zilei de 17 septembrie, delegația Bisericii Ortodoxe Bulgare a făcut o vizită protocolară la Ambasada R. P. Bulgare la București, după care la orele 18 a asistat la slujba vecerniei în biserica Sf. Ilie-Hanul Colței, atribuită de Patriarhia Română pentru folosul duhovnicesc al credincioșilor vorbitori de limbă bulgară din București. Slujba vecerniei a fost săvârșită de parohul bisericii, Pr. Radoslav Neikov, Sanctitatea Sa Maxim împărtășind celor prezenți binecuvîntarea patriarhală.

În ziua următoare, duminică 18 septembrie, cei doi Întiistătători ai Bisericilor surori română și bulgară au coliturghisit înconjurați de un sobor de ierarhi, preoți și diaconi, în Catedrala Patriarhală din București.

La sfârșitul Sfintei Liturghii Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a adresat cuvînt de salut Înaltului oaspete bulgar exprimînd înalta apreciere pentru Biserica soră bulgară și pentru Înfiistătătorul ei, precum și pentru poporul bulgar, vecin și prieten. Prea Fericitul Sa a apreciat că întotdeauna au existat bune raporturi între Bisericile noastre care mărturisesc aceeași credință în Dumnezeu, care se simt unite în dragoste și respect reciproc, care călăuzesc pe credincioșii lor, urmînd aceleași principii dumnezeiești, pe calea mîntuirii. Totodată, o asemenea Înaltă vizită se înscrie în șirul numeroaselor acțiuni ale trainicelor legături ce apropie și unesc cele două Biserici și popoare în efortul general pentru o lume mai bună și mai dreaptă, o lume a înțelegerii, cooperării și păcii.

În cuvîntul său de răspuns, Sanctitatea Sa Maxim a exprimat convingerea că discuțiile ce vor fi angajate cu Înalta Conducere a Bisericii Ortodoxe Române vor contribui și mai mult la întărirea prieteniei și la adîncirea relațiilor frățești care unesc de secole pe credincioșii celor două Biserici.

La sfârșitul Sfintei Liturghii s-a procedat la un schimb de daruri.

Luni 19 septembrie Înaltii oaspeți bulgari au făcut un popas la Curtea de Argeș, admirînd frumoasa ctitorie voievodală, după care au trecut, în drum spre Sibiu, la străvechea așezare mînăstirească de la Cozia, putînd admira în același timp frumoasele realizări contemporane din Călimănești-Olt, în primul rînd noul și eficientul baraj. Seara, la reședința mitropolitană de la Păltiniș, I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului a oferit o cină în onoarea oaspeților.

Primirea oficială în Catedrala Arhiepiscopală a avut loc în dimineața zilei de 20 septembrie, I. P. S. Mitropolit Antonie evocînd în cuvîntul rostit cu acest prilej trecutul de luptă pentru apărarea Ortodoxiei dusă de poporul român din Transilvania în anii stăpînirii străine.

Înaltii oaspeți au asistat apoi la deschiderea festivă a anului universitar 1983/1984 la Institutul Teologic din Sibiu.

În încheierea festivității Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin s-a adresat studenților teologi pe care i-a îndemnat să-și înmulțească eforturile pentru desăvîrșirea pregătirii lor teologice, spre a deveni buni slujitori ai altarelor Domnului și cetățeni devotați Patriei noastre.

În aceeași zi, la invitația P. S. Episcop Emilian de Alba Iulia, Înaltii Ierarhi au vizitat centrul episcopal de la Alba Iulia și mînăstirea de la Rîmeți.

La invitația I. P. S. Teofil, Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului, Sanctitatea Sa Maxim, Pătriarhul Bulgariei, însoțit de Înfiistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Patriarh Iustin, a vizitat străvechea așezare românească de la Cluj-Napoca și Centrul arhiepiscopal, precum și alte obiective culturale ale orașului.

În seara zilei de 21 septembrie Înaltii oaspeți au revenit la București.

În dimineața zilei de 22 septembrie Sanctitatea Sa Maxim a vizitat Seminarul Teologic din București. Elevi seminaristi au oferit Înaltilor oaspeți bulgari un scurt program de cîntece religioase în paraclisul Seminarului, biserica mînăstirească Radu Vodă.

În aceeași zi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a oferit o masă oficială Sanctității Sale Maxim, Patriarhul Bulgariei și membrilor delegației bulgare. A fost de față Dl. Ion Roșianu, Președintele Departamentului Cultelor, precum și Dl. Todor Stoicev, Ambasadorul R. P. Bulgare la București.

La masă au participat Înaltii Ierarhi români, membri ai Sfintului Sinod, funcționari superiori ai Administrației Patriarhale și ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, profesori teologi.

În alocuțiunea prezentată cu acest prilej, Prea Fericitul Patriarh Iustin a declarat: «...Legăturile noastre cu Bulgaria sînt foarte vechi. Ele se întemeiază în primul rînd, pe faptul vecinătății noastre. Vecinătatea implică prietenie, colaborare, bună înțelegere. Legăturile noastre se întemeiază apoi pe mărturisirea credinței noastre ortodoxe comune. În discuțiile purtate în zilele din urmă s-au scos în evidență fundamentele legăturilor noastre de vecinătate și ortodoxie. Legăturile acestea se întemeiază pe necesitățile istorice și pe necesitățile vieții. Ele dănuie de foarte multă vreme și, în vremea noastră, se impune mai mult decît oricînd durabilitatea acestor legături.

Astăzi, în lume, există pericolul ca bunele raporturi între oameni să fie tulburate. Există pericolul unei tensiuni create în aceste raporturi; există pericolul unui război între popoare, pericolul unei conflagrații nucleare ce ar duce la distrugerea tuturor. De aceea noi afirmăm că întărirea legăturilor ce ne unesc se impune ca cea mai mare necesitate actuală.

Constatăm cu bucurie că raporturile politice și economice între România și Bulgaria sînt tot mai bune. Aproape în fiecare an au loc întîlniri între Președintele Nicolae Ceaușescu și Președintele Todor Jivkov și aceste întîlniri sînt urmate de contacte aproape permanente.

Sîntem foarte fericiți în a constata că pe plan bisericesc de asemenea relațiile noastre se dezvoltă în chip pozitiv. Astăzi avem bucuria de a fi împreună cu preaiubitul nostru frate, Patriarhul Maxim al Bulgariei. Ne cunoaștem de multă vreme. De multe ori a vizitat țara noastră, și de fiecare dată a descoperit lucruri noi, căci viața este în permanență prefacere. De asemenea, Noi am fost de multe ori în Bulgaria.

Vizitele reprezentanților Bisericii Ortodoxe Bulgare la noi, precum și vizitele Noastre în Bulgaria, sînt expresia vizibilă a bunelor raporturi între Bisericile noastre. Astfel, se poate spune că această vizită este într-adevăr frățească pentru că contribuie la întărirea raporturilor noastre frățești. În același timp, o vizită bisericească ajută la consolidarea relațiilor dintre popoare.

Bisericile noastre reprezintă în toate acțiunile lor, poporul pe care îl slujesc. În spiritul doctrinei privitor la Biserica slujitoare, Biserica este slujitoarea poporului respectiv. Pentru aceasta, Biserica Ortodoxă Bulgară este slujitoarea poporului bulgar, și Biserica Ortodoxă Română este slujitoarea poporului român. În același timp, în spiritul unității Bisericii Ortodoxe, Bisericile noastre nu sînt numai slujitoarele popoarelor noastre, ci ale umanității întregi. Pentru aceasta, ele sînt angajate în lupta omenirii pentru progres, bunăstare și pace. De aceea, noi nu limităm lucrarea noastră numai la poporul român, ci o extîndem în ecu-

menicitate, în universalitate. Noi luptăm nu numai pentru pacea noastră, ci pentru pacea lumii întregi. Ne este străin spiritul strîmb al individualismului, de aceea luptăm pentru pacea lumii.

Sîntem întristați să aflăm că în unele părți ale lumii întregi curge sînge omenesc, că bunuri materiale sînt utilizate pentru fabricarea armelor nucleare și de altă natură, nu pentru progresul oamenilor. Știm că poporul bulgar gîndește la fel ca noi. Sîntem popoare iubitoare de pace. Mulțumim Sanctității Sale care prin întreaga sa activitate este un om al păcii și al colaborării între Bisericile Ortodoxe în lupta lor pentru pace...».

Luînd în continuare cuvîntul, Sanctitatea Sa Maxim a mulțumit Prea Fericitului Patriarh Iustin pentru cinstea ce i-a fost oferită de a vizita Biserica Ortodoxă Română în fruntea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Bulgare și a toastat pentru prietenia, colaborarea fructuoasă și buna vecinătate între cele două Biserici surori, între poporul bulgar și poporul român, pentru triumful păcii, pentru instaurarea unei vieți pașnice pe planeta noastră și lichidarea oricărei tentative de distrugere a civilizației și a vieții pe planeta noastră.

În ziua de 23 septembrie, Sanctitatea Sa Maxim, Patriarhul Bulgariei, însoțit de Prea Fericitul Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române și ceilalți Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Bulgare, a fost primit de Dl. Gheorghe Rădulescu, Vicepreședinte al Consiliului de Stat al R. S. România. A fost de față Dl. Ion Roșianu, Președintele Departamentului Cultelor.

Cu acest prilej s-au scos în evidență bunele relații existente în toate domeniile de activitate între popoarele român și bulgar, ca și între cele două Biserici Ortodoxe vecine și surori.

În aceeași zi, Înălții soli ai Ortodoxiei bulgare au părăsit România.

Vizita delegației Bisericii Ortodoxe Bulgare, condusă de Sanctitatea Sa Maxim, se înscrie ca o nouă contribuție la consolidarea și adîncirea bunelor raporturi de apropiere și colaborare existente între cele două Biserici Ortodoxe surori, precum și la întărirea climatului de pace, prietenie, bună vecinătate și colaborare reciprocă între poporul român, constructor al unui viitor fericit de pace, și poporul prieten bulgar.

Pr. ILIE I. GEORGESCU

ACȚIUNI PENTRU PACE ÎN CUPRINSUL ARHIEPISCOPIEI BUCUREȘTILOR

Dînd urmare inflăcăratelor chemări ale Apelului pentru dezarmare și pace al FDUS, preoțimea din Arhiepiscopia Bucureștilor a fost mobilizată și a participat cu entuziasm la adunările speciale organizate în lunile octombrie și noiembrie în cele 20 de Protoierii. Preoțimea Eparhiei și-a exprimat deplina adeviziune la politica de pace, destindere, dezarmare, promovată de Statul nostru. Clerul ortodox este hotărît ca și pe mai departe să susțină orice inițiativă de pace a Conducerii Ro-

mâinii, militind prin toate mijloacele de care dispune — împreună cu întregul popor român — pentru oprirea cursei înarmărilor — în special a înarmărilor nucleare — pentru împiedicarea forțelor militariste care urmăresc să atragă omenirea într-un cataclism nuclear, și pentru crearea condițiilor dezvoltării vieții fără amenințarea războiului, în pace, destindere și cooperare.

Acțiunile clerului Eparhiei Bucureștilor au început la 20 octombrie a.c. prin Adunarea preoțimii Capitalei în Aula Institutului Teologic din București, în prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, însoțit de PP. SS. Vasile Tîrgovișteanul, Vicar Patriarhal și Roman Ialomiteanul, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

Deschizînd lucrările Adunării, Prea Fericitul Părinte Patriarh a scos în evidență importanța participării clerului ortodox român la acțiunile pentru pace organizate în patria noastră ca urmare a Apelului pentru dezarmare și pace. P. S. Episcop Roman Ialomiteanul a dat în continuare citire textului Apelului după care numeroși preoți s-au înscris la cuvînt.

În cuvîntul lor preoții Capitalei au subliniat faptul că Mîntuitorul Hristos a dat omenirii ca supremă poruncă aceea a iubirii aproapelui și a trăirii în pace. Darul sacru al vieții trebuie apărat de cei care urmăresc distrugerea vieții și a civilizației deoarece Mîntuitorul a venit ca lumea viață să aibă și încă din belșug. Oprirea amplasării de noi rachete în Europa, retragerea și distrugerea celor existente sînt imperativele zilei pentru salvagardarea vieții umane și a planetei. După cum afirma unul dintre vorbitori : «Pacea este dar dumnezeiesc și sarcină de împlinit de către noi oamenii. Ea ne privește pe toți. De aceea sîntem și noi aici astăzi : să ne exprimăm adeziunea noastră totală la inițiativele Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, pentru dezarmarea generală și în primul rînd dezarmarea nucleară, pentru pacea și liniștea Europei și a întregii lumi, pentru o lume fără arme și fără războaie, știind din cuvîntul Sfintei Scripturi că făcătorii de pace sînt fiii lui Dumnezeu și împreună lucrători cu El la propria noastră fericire și mîntuire».

În continuare, luînd cuvîntul, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin* a declarat :

Împreună cu oamenii de pretutindeni, cu toate popoarele din lume constatăm, cu mare îngrijorare, agravarea situației internaționale în Europa și în lumea întregă. Cursa înarmărilor nucleare a intrat într-o escaladare fără precedent, iar pericolul unei catastrofe nucleare este mai iminent decît oricînd ; noi rachete nucleare cu rază medie de acțiune sînt pregătite ca să fie amplasate în unele țări din Apus, iar altele sînt deja amplasate în altă parte a Europei. Tratatивele de la Geneva între Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii pentru a se ajunge la înțelegerea de a se opri amplasarea în Europa a noilor rachete cu rază medie de acțiune și de a se trece la retragerea și distrugerea celor existente se găsesc încă la primii pași. Dar, chiar dacă se ajunge la un echilibru de forțe nucleare, un fapt rămîne cert. Armele nucleare nu aduc securitate, ci agravează primejdiile, căci oricînd o mînă nesăbuită,

printr-un accident sau act intenționat, poate declanșa o catastrofă. De aceea numai dezarmarea, și în primul rând dezarmarea nucleară poate constitui o certă evitare a războiului.

De aceea, diferite organizații și foruri internaționale au inițiat discuții și au adoptat rezoluții cu privire la măsurile de dezarmare; acum au loc manifestări, mitinguri și marșuri ale păcii în lumea întreagă pentru oprirea cursei înarmărilor nucleare, cerându-se oprirea amplasării de noi rachete cu rază medie de acțiune.

Asemenea adunări ale oamenilor muncii au loc și în țara noastră, ca ecou al mobilizatoarelor inițiative și chemări ale Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, pentru dezarmare generală și, în primul rând, nucleară, înscrise în recentul Apel pentru dezarmare și pace al adunării reprezentanților organizațiilor de masă și obștești și al celorlalte organizații componente ale Frontului Democrației și Unității Socialiste.

Pacea, prin dezarmarea generală și în primul rând nucleară, este problema fundamentală și vitală a întregii omeniri, care se simte amenințată de o catastrofă nucleară. De aceea, în fața acestui pericol pentru viața omului și a planetei noastre, sînt chemați să-și spună cuvîntul toți factorii responsabili: popoarele, națiunile, organizațiile mondiale, Bisericile și organizațiile creștine mondiale, precum și toți oamenii de bine de pretutindeni.

Împreună cu toți acești factori responsabili pentru pacea lumii și salvarea vieții umane, ierarhii, preoții și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române și întregul popor român ai cărui fii sîntem, ne ridicăm glasul pentru încetarea de urgență a cursei înarmărilor nucleare și trecerea la dezarmarea generală.

Poporul român, în tot trecutul lui, ca și astăzi, a dovedit și manifestă o vocație pentru pace. N-a susținut nici un război de cucerire și nici nu a amenințat pe cineva cu forță. În schimb, la nevoie, și-a apărât glia strămoșească și legea românească.

Astăzi, politica poporului și Statului român este o politică de pace, de securitate și largă cooperare umană. La baza relațiilor sale internaționale, România socialistă pune, în mod ferm — precizează Președintele țării noastre — *principiile doplinei egalități în drepturi, respectul independenței și suveranității naționale, neamestecul în treburile interne, avantajul reciproc, renunțarea la forță și la amenințarea cu forță, dreptul fiecărei națiuni la dezvoltare liberă, așa cum dorește, fără nici un amestec din afară.*

Pe plan internațional, Președintele țării noastre este cel mai consecvent apărător și împlinitor al acestor principii, în slujba păcii lumii întregi, iar inițiativele și acțiunile concrete pentru dezarmarea generală și pace, pentru destindere și încredere între oameni și popoare au avut și au un ecou mobilizator în opinia și politica internațională.

Pe plan intern, inițiativele și acțiunile întreprinse de Președintele Nicolae Ceaușescu, pentru dezarmare și pace, întrunesc adevărată încredere în întregul popor, fiindcă pacea este problema vitală a omenirii astăzi.

Pacea este strîns legată de înfăptuirea neîntîrziată a dezarmării generale, și nucleare în special. Ca prim pas pe drumul dezarmării și stopării escaladării cursei înarmărilor nucleare, și în interesul păcii și liniștii în Europa, și pe planeta noastră, poporul român, prin glasul autorizat și energic al Conducătorului său cere celor două mari puteri nucleare — Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii —, precum și celorlalte țări deținătoare de arme nucleare, să facă totul ca «în Europa să nu se amplaseze noile rachete cu rază medie de acțiune, pentru a se asigura un echilibru al forțelor nu prin noi armamente, prin noi rachete, ci prin reducerea, retragerea și distrugerea celor existente»

(Apelul pentru dezarmare și pace al F.D.U.S. din 20 septembrie 1983).

Poporul român este interesat și depune eforturi susținute pentru ca tratativele de la Geneva dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii să ajungă la înțelegerea de a se opri amplasarea noilor rachete nucleare cu rază medie de acțiune și de a se trece la retragerea celor existente. În actuala încordare din lume, esențialul, în oprirea înarmărilor nucleare și asigurarea păcii și a vieții, constă — arăta Președintele țării — în reducerea și neamplasarea în Europa a rachetelor de către marile puteri. Tratativele dintre ele pentru eliminarea rachetelor cu rază medie de acțiune reprezintă, în viziunea românească, singura cale care poate să soluționeze problemele și să asigure oamenilor pacea și colaborarea.

Ca slujitori ai Bisericii și fii ai poporului român sîntem chemați cu toții să slujim, de la locul nostru de muncă și cu mijloacele de care dispunem, pacea cea mult dorită, pe care o pîndește astăzi pericolul războiului nuclear.

«Pacea este însușirea sau caracteristica firească a viețuirii popoarelor în înțelegere unele cu altele, respectîndu-și unele altora drepturile firești și bunurile proprii, și privindu-se unele pe altele ca părți egale ale comunității omenești a lumii. Astfel, pacea are rădăcina ei în dreptate ; iar dacă una sau alta din laturile dreptății este încălcată, pacea în lume este tulburată. Principalele drepturi firești ale fiecărui popor sînt : libertatea, independența și suveranitatea». Constituind demnitate națională, nici un popor nu renunță de bunăvoie la acestea, după cum nici un om nu renunță de bunăvoie la demnitatea sa de om. Asigurarea păcii și securității în Europa și în lume ține de respectarea libertății, independenței și suveranității popoarelor.

Prea Cucernici Părinți,

Națiunile și popoarele sînt realități umane voite de Dumnezeu (Fapte XIV, 16), avînd menirea de a se dezvolta liber și independent, după specificul lor etnic, în relații bazate pe dreptate și cooperare cu toate celelalte popoare, prezentînd fiecare zestrea și împlinirile proprii în marea continuitate umană, precum și în fața lui Dumnezeu (Apoc. XX, 24).

Date fiind acestea, toate popoarele și națiunile sînt responsabile unele față de altele în ceea ce privește dezvoltarea și progresul lor, dar și în ceea ce privește condițiile care asigură existența lor liberă, suverană.

Acest adevăr elementar îl subliniază și Apelul F.D.U.S. prin îndemnul : «Să conlucrăm strîns cu toate popoarele, cu forțele progresiste, realiste din întreaga lume, cu toți oamenii de bine, indiferent de convingerile lor politice, filosofice și religioase, pentru a determina să se pună capăt cu desăvîrșire politicii de înarmări, folosirii forței și amenințării cu forța, astfel ca toate problemele litigioase să fie soluționate numai și numai prin tratative, pe cale pașnică. Deci, la eforturile pentru pace și pentru dezarmare trebuie să participe toate țările, indiferent de potențialul lor economic și chiar militar, printr-o colaborare larg umană în condițiile dreptății pentru cei mulți».

Pentru noi, oamenii Bisericii, pacea și cooperarea sînt componente ale mîntuirii înseși, căci în Hristos s-a realizat pacea omului cu Dumnezeu, pacea și frăția între oameni și larga colaborare a oamenilor în slujba vieții, a păcii și a mîntuirii proprii.

Poporul român este ferm convins că stă în puterea popoarelor ca, prin acțiuni unite, tot mai energice, să oprească evoluția periculoasă a evenimentelor, să impună adoptarea de măsuri concrete care să aducă eliminarea pericolului războiului și a psihozei războiului, și să înlătuiască dezarmarea, statornicind pacea și cooperarea în lume.

Bisericile trebuie să-și aducă contribuția lor la edificarea încrederii între oameni și între popoarele cărora credincioșii acestora aparțin, prin întreaga lor lucrare misionară și pastoral-socială.

Iată aici și motivele pentru care ne exprimăm adevărată noastră totală la inițiativele și acțiunile întreprinse de poporul nostru, sub conducerea înțeleaptă și energică a Președintelui țării, Domnul Nicolae Ceaușescu, pentru dezarmare generală și pace în lumea întreagă.

La încheierea lucrărilor adunării preoțimii din Capitală și Sectorul Agricol Ilfov s-a adoptat următoarea telegramă care a fost trimisă Conducătorului Statului :

«Preoții ortodocși din Capitală și Sectorul Agricol Ilfov, întruniți astăzi, 20 octombrie 1983, într-o însuflețită Adunare consacrată problemelor dezarmării și păcii, își exprimă deplina adevărată noastră adeziune la noile inițiative de pace ale României, personal ale Domniei Voastre, concretizate recent în Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste, adevărată chemare a speranțelor noastre de pace, de încredere în viitorul pașnic al omenirii.

Ne exprimăm și cu acest prilej profunza noastră dragoste și recunoștință pentru nobila Dv activitate pusă în slujba neobosită a fericirii și prosperității poporului român, apărării păcii și vieții pe întreaga planetă, înțelegerii și colaborării între toate popoarele lumii.

Avînd în credința noastră ortodoxă temeieri pentru promovarea idealurilor de pace ale lumii contemporane și îndemnul de a fi propovă-

duitori și slujitori ai păcii și bunăvoinței între oameni și popoare, considerăm ca o datorie sfântă, de conștiință, să răspundem, împreună cu întregul nostru popor, vibranțelor chemări ale Apelului Frontului Democratice și Unității Socialiste.

Constituie pentru noi o mândrie patriotică faptul că problemele păcii și dezarmării se găsesc în centrul prodigioasei Dv activități recunoscută unanim pe toate meridianele lumii.

Dăm o înaltă apreciere conținutului mesajelor pe care le-ați adresat conducătorilor de stat ai U.R.S.S. și S.U.A. și ne exprimăm totala adeviere față de conținutul propunerilor avansate în vederea ajungerii la înțelegerile necesare pentru oprirea amplasării în Europa a noilor rachete cu rază medie de acțiune, trecerea la retragerea și distrugerea celor existente, încetarea cursei înarmărilor și înfăptuirea de măsuri concrete de dezarmare, în primul rând de dezarmare nucleară, asigurarea păcii pe continentul nostru și în întreaga lume.

Apelul F.D.U.S. reprezintă o puternică expresie a voinței de pace a poporului român în sprijinul dezarmării și constituie o vie manifestare a înaltei răspunderi pentru destinele omenirii.

Purtători ai mesajului evanghelic de pace, păstrători ai tradiției de slujire a omului, preoții din protoierii Capitalei și Sectorul Agricol Ilfov, doresc să Vă asigure, mult stimate și mult iubite Domnule Președinte Nicolae Ceaușescu, că vor sluji și în continuare cu devotament și dăruire străduințele și aspirațiile poporului nostru, pentru construirea unei noi societăți, la adăpost de amenințarea războiului, în climatul binefăcător al păcii. Aderăm cu însuflețire la chemările Apelului F.D.U.S., exprimându-ne convingerea fermă că pacea va triumfa în întreaga lume.

† IUSTIN

ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR

MITROPOLIT AL UNGROVLAHIEI

PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

★

În aceeași atmosferă de entuziasm și totală adeviere s-au desfășurat și celelalte Adunări ale clerului ortodox din celelalte protoierii ale Arhiepiscopiei Bucureștilor. Adunările au fost prezidate de PP. SS. Episcopi Vasile Tîrgovișteanul, Vicar Patriarhal și Roman Ialomîțeanul, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

Preoțimea Eparhiei noastre, alături de toți oamenii muncii din România, deplin angajați în efortul pentru construirea noii societăți într-un climat de pace și destindere este hotărîtă a contribui și pe mai departe la strădaniile realizării înțelegerii între oameni, pentru adîncirea cooperării, pentru consolidarea păcii pe planeta noastră și triumful vieții.

CEA DE A TREIA CONFERINȚĂ A CLERULUI DIN ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTIILOR

Între 27 septembrie și 6 octombrie 1983 s-a desfășurat cea de a III-a Conferință a preoțiilor din Arhiepiscopia Bucureștilor, la sediile celor 20 de protoierii, sub președinția delegaților chiriarhali, avînd ca temă de studiu: «*Promovarea unității întregului popor român. Îndatorire patriotică a tuturor fiilor țării noastre*».

Cu acest prilej s-a arătat că ideea de unire a întregii suflări românești este tot atît de veche ca și neamul. Ea a fost purtată în suflet și în cuget de toate generațiile românilor în spațiul intra și extracarpatic, manifestîndu-se cu fervoare ori de cîte ori împrejurările istorice au fost prielnice.

De aceea, tema constituie un preambul al sărbătoririi naționale a zilei de 1 Decembrie 1918, aniversarea a 65 de ani de la înfăptuirea unirii tuturor românilor în Statul unitar național. În același timp constituie și un omagiu adus înaintașilor noștri de totdeauna, care au militat și s-au jertfit pentru împlinirea idealului milenar al întregului nostru popor.

Ca de obicei, Conferința a început prin săvîrșirea unui Te-deum, de către un sobor de preoți dintre cei prezenți și a continuat în sălile pregătite pentru aceasta.

Astfel la 27 septembrie au fost conferințe la :

Protoieria Circ. I Capitală : A prezidat P. C. Preot profesor Constantin Galeriu, de la Institutul Teologic Universitar din București.

Subiectul a fost tratat de preotul Seceleanu Dumitru. S-au înscris la completări și discuții preoții : Popescu Mihai, Godescu Silviu, Iuliu Man, Dobrescu Nicolae, Colibă Mihai, Axinia Vasile, Barbu Gheorghe, Marinescu Ștefan și Bulacu Mihail.

La protoieria Giurgiu : A prezidat P. C. Preot Mihail Marinescu, consilier mitropolitan.

Tema a fost dezvoltată de preotul Lungeanu Gheorghe. Au participat la discuții și completări preoții : Ionescu Stelian, Neagu Ionel, Ioniță Marin, Alexandrescu Emilian, Rădulescu Gheorghe, Roman Cristea, Constanda Constantin, Giurcă Ion, Chiriță Doru și Paraschivescu Mihail.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții : Popescu Ion și Alexandrescu Emilian.

La protoieria Turnu Măgurele : A prezidat P. C. Preot Ilie Georgescu, consilier mitropolitan.

Subiectul a fost prezentat de preotul Popescu Dumitru. Au luat parte la discuții și completări preoții : Popescu Nicolae, Mihăilescu Vanghele, Pașcaru Artemon, Petrescu Petre și Ivan Nicolae.

Au citit rapoarte de activitate preoții : Marinescu Ion și Nițu Ion.

La protoieria Slobozia : A prezidat P. C. Preot Turcu Nicolae, consilier mitropolitan.

Tema a fost tratată de preotul Ilie Gheorghe. Au participat la completări și discuții preoții : Nedelcu Nicolae, Scurtu Victor, Petre Ion, Voiculescu Vasile, Florea Ion, Negoită Ion, Boboc Gheorghe, Georgescu Traian și Popescu Petre.

Au citit rapoarte de activitate preoții Ionescu Savian și Georgescu Traian.

In ziua de 29 septembrie

La protoieria Călărași : A prezidat P. S. Episcop Roman Ialomiteanu, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Subiectul a fost prezentat de preotul Dumitru Nicușor. S-au înscris la completări și discuții preoții : Crîngașu Ion, Viașu Ion, Craioveanu Florin, Pruncu Emanoil, Ioniță Constantin, Panait Ion, Micu Grigore, Zotea Gheorghe și Pirlea Alexandru.

Au citit rapoarte de activitate preoții Antonescu Aurelian și Niculae Gheorghe.

La protoieria Circa II Capitală : A prezidat P. C. Preot Profesor Constantin Galeriu.

Tema a fost dezvoltată de preotul Popescu Constantin. Au luat parte la completări și discuții preoții : Pretorian Nicolae, Barcaru Nichifor, Marinescu Ion, Cristescu Mihai, Ionescu Gheorghe, Cozma Nicolae, Vlăduceanu Victor, Drăgulin Gheorghe, Stănescu Constantin, Apostol Ion și Stan Dimancea.

A citit raportul de activitate preotul Argint Dumitru.

La protoieria Ploiești : A prezidat P. C. Preot Vasile Bria, consilier mitropolitan.

Subiectul a fost tratat de preotul Popa Nicolae. S-au înscris la completări și discuții preoții : Stama Dumitru, Bănică Marian, Ardeleanu Romulus, Popescu Strejnicu, Grigore Gheorghe, Mihai Colotelo și Ardeleanu Emilian.

Au citit rapoarte de activitate preoții Juncu Ion și Pîrvu Gh.

La protoieria Alexandria : A prezidat P. C. Preot Mihai Marinescu. Subiectul a fost prezentat de preotul Grecu Sorin. Au luat parte la discuții și completări preoții : Popescu Spirea, Stănescu Marin, Giurcă Aurel, Dumitrescu Nicolae, Grecu Aurelian, Păun Matei, Apostolescu Anton și Spiru Ion.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții Săndulescu Constantin și Hrihor Gavriil.

La protoieria Titu : A prezidat P. C. Preot Vasile Diaconescu, inspector eparhial. Tema a fost tratată de preotul Stancu Dumitru. Au participat la completări și discuții preoții : Stancu Nicolae, Popescu Vasile, Georgescu Mihai, Vlase Grigore, Pircălabu Ion și Gh. Dumitrescu Răcari.

Au citit rapoarte de activitate preoții Popescu Alexandru, Stoicescu Vasile.

La 4 octombrie 1983

La protoieria Circa III Capitală : A prezidat P. S. Episcop Roman Ialomiteanu. Subiectul a fost prezentat de preotul Popa Constantin. S-au înscris la discuții și completări preoții : Sava Marin, Ștefănescu Dumitru, Popescu H. Ion, Buda Gheorghe, Mircea Ion, Niculescu Alexandru, Rățeanu Calistrat, Bejgu Gheorghe și Bărbuleanu Haralambie.

Au citit rapoarte de activitate preoții Mihăiescu Ilie și Delcea Al.

La protoieria Videle : A prezidat P. C. Preot Octavian Popescu, vicar mitropolitan. Tema a fost tratată de preotul Terpezan Ion. Au luat parte la completări și discuții preoții : Iliescu Cornel, Budeanu Atanase, Spoială D-tru, Dărăbău Liviu, Stoica Marin, Palalogu Victor și Olteanu Paul.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții Spoială Dumitru și Niculescu Aurel.

La protoieria Cîmpina : A prezidat P. C. Preot Ilie Georgescu. Tema a fost tratată de pr. Furtună Toma. Au participat la completări și discuții preoții : Ieșeanu Vichente,

Ungureanu Gheorghe, Ștefănescu Ion, Negoită Ion, Săvulescu Gheorghe, Roșescu Ion, Văcaru Florian, Vasiliu Vlăduț și Toader Dumitru.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții : Albu Ion, Lungu Petre, Mănescu Dumitru și Stănescu Nicolae.

La protoieria Gălești : A prezidat P. C. Preot Profesor Radu Dumitru, prorectorul Institutului Teologic din București.

Subiectul a fost prezentat de preotul Dinu Ioan. S-au înscris la completări și discuții preoții : Mogoșanu Ion, Mihai Aurelian, Chițescu Nicolae, Marin Ion și Erhan Grigore.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții Andrei Marin și Soare Mihalache.

La protoieria Clorogrla : A prezidat P. C. Preot Mihai Marinescu. Tema a fost prezentată de preotul Stoica Viorel. Au luat parte la completări și discuții preoții : Dărăscu Petre, Pană Ion, Burcea Florea, Tudor Gheorghe, Scarlat Dumitru, Ungureanu Marin, Țincoca Iosif, Radu Pavel, Ionescu Paraschiv, Drăgoicea Ion, Iordache Gheorghe și Mitroi Vasile.

Au citit rapoarte de activitate preoții : Dumitrescu Marin, Bunescu Savian și Drăgoicea Ion.

În ziua de 6 octombrie

La protoieria Oltenița : A prezidat P. S. Episcop Roman Ialomiteanu. Subiectul a fost tratat de preotul Gordon Vasile. Au participat la completări și discuții preoții : Botez Ștefan, Hincu Constantin, Bădilă Alexandru, Stoica Zamfirescu, Dan Ioan, Sandu Dumitru, Tudor Florea, Moise Nicolae și Florea Dobre.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții Mihăilescu Constantin și Dumitru Radu.

La protoieria Urziceni : A prezidat P. C. Preot Octavian Popescu. Tema a fost dezvoltată de preotul Marinescu Alexandru. S-au înscris la completări și discuții preoții : Zaharia Alexandru, Rădulescu Leon, Uzună Nicolae, Nastasia Marin și Zotta Marian.

La protoieria Cîmpulung Muscel : A prezidat P. C. Arhimandrit Mihăiță Nifon, consilier patriarhal. Subiectul a fost prezentat de preotul Stoica Dorel. Au luat parte la completări și discuții preoții : Popa Ioan, Bărboi Petre, Vișoiu Constantin, Luca Petrescu, Becuț Mihai, Manu Dănuț, Becuț Gheorghe, Rădulescu Ion și Pirvu Ion.

Au citit rapoarte de activitate preoții Libianu Ion și Becuț Ion.

La protoieria Sectorul Agricol Ilfov : A prezidat P. C. Preot Vasile Bria. Subiectul a fost dezvoltat de preotul Gherman Alexandru. S-au înscris la completări și discuții preoții : Dumitrescu Ștefan, Ivanciu Gheorghe, Ducu Marin, Ionescu Alexandru, Lungu Gheorghe, Bădie Gheorghe, Birlogeanu Dumitru, Ceroiu Toma și Tănăsescu Nicolae.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții Bădie Gheorghe și Popescu Ion.

La protoieria Vălenii de Munte : A prezidat P. C. Preot Profesor Radu Dumitru. Tema a fost tratată de preotul Banu Constantin. Au luat parte la completări și discuții preoții : Nicolescu Daniel, Frînculescu Florin, Niculescu Constantin, Mihai Grigore, Joița Alexandru, Pirvu Traian, Mateescu Gheorghe, Ivănescu Alexandru și Scărlătescu Simeon.

Au citit rapoarte de activitate preoții Zbircea Constantin și Nițu Temistocle.

Din releele citite, din completări și discuțiile purtate pe marginea temei au ieșit la iveală unele idei remarcabile. Astfel preotul Ion Viașu-Călărași subliniază că «printre cauzele menținerii unității românești se află: unitatea de limbă, de cultură și de veche civilizație, împletite cu credința creștină». Preotul Crîngașu Ion — Călărași menționează că «toată istoria neamului nostru a avut o singură linie — năzuința de unitate și viață pașnică. Vechii cronicari — Grigore Ureche, Dimitrie Cantemir — au arătat «că românii au avut totdeauna conștiința afirmării acestei unități».

De asemenea cuvintele Prea Sfințitului Episcop Roman subliniază cu deosebită competență, ideile principale din subiectul tratat: P. S. Sa spune, printre altele: «Dintru început unitatea sufletească a fost vie în conștiința poporului nostru. Sintem fii ai aceluiași pământ, sintem răsăriți și crescuți pe el. Sintem înrâbiți cu munții, cu apele și cu toate liințele, ca în balada «Miorița». Unirea nu are numai un caracter național, dar și unul spiritual: un popor, o limbă, o civilizație. Noi, de pe acest creștet al acestor timpuri avem datoria să aducem un omagiu făuritorilor unirii, în închinarea tuturor energiilor noastre în același cuget cu ei, în aceeași solidaritate, o inimă, un suflet și un cuget, pentru a slinți acest loc hărăzit nouă de Dumnezeu și păstrat cu jertfe, pentru a face tot mai strălucitoare, prin mintea și brațele noastre, Patria nemuritoare».

Astfel Conferința de orientare a constituit pentru noi un moment de omagiu și de recunoștință pentru înaintași și un angajament concret pentru viitor.

Pr. DAVID POPESCU

SFINȚIRI DE BISERICI

RESFINȚIREA BISERICII «SFINȚII TREI IERARHI» DIN PAROHIA FILIPEȘTII DE PĂDURE, JUD. PRAHOVA

Una din trăsăturile principale ale pastorației timpului nostru este și aceea de a păstra, conserva și reda cultului și patrimoniului cultural național locașurile de rugăciune și în același timp dovezi ale continuității și trăinicieii neamului românesc. De aceea, preotul de astăzi trebuie să fie slujitor cu vocație și cetățean loial al națiunii sale. Unde se împletesc aceste calități prisosește dragostea și credința lucrătoare prin fapte ce se văd atit în parohie, cit și în sfințitul locaș de cult. Și cind preotul este și tînăr, frumusețea misiunii crește pe măsura împlinirii datoriei.

Așa este și cazul Preotului Popa Ion-București, parohul bisericii «Sfinții Trei Ierarhi» din Filipeștii de Pădure, protopopiatul Cîmpina.

Încă din primele zile ale numirii sale ca slujitor al acestei biserici, s-a apucat cu timp și fără timp a reda frumusețea cea dintii a casei lui Dumnezeu.

Inimosul cîntăreț Stelian Zorescu a văzut în noul preot omul care-i trebuia și amindoi s-au angajat la o lucrare, privită la început, incredibilă dar, ceea ce este cu neputință la oameni este cu puțință la Dumnezeu și harul prisosește unde inima este bună și largă pentru adevăr și dreptate. Și numai în trei ani, preotul Ion Popa a reușit împreună cu enoriașii să consolideze și să repare stricăciunile vremii și urmele seismului din 4 martie 1977.

Și când totul a fost gata, s-a hotărît ziua redeschiderii oficiale a bisericii, resfințirii lucrărilor și binecuvântarea muncii credincioșilor. Biserica, o bijuterie a arhitecturii brîncovenesti, s-a ridicat din temelii pe un locaș mai vechi la anul 1688, fiind zugrăvită de cel mai mare pictor al epocii, Pârvu Mutu și ucenicii săi.

În ziua sorocită, 31 octombrie 1983, Prea Fericitul Patriarh Iustin a delegat pe P. C. Pr. Mihai Marinescu pentru resfințirea mult așteptată de enoriași.

În ajunul sărbătorii, s-a săvîrșit slujba privegherii de către un sobor de preoți din parohiile vecine în frunte cu preotul Ion Popa.

În dimineața zilei de Duminică 31 octombrie a sosit și Părintele Mihai Marinescu, Consilier al Arhiepiscopiei Bucureștilor, însoțit de Diac. Petru David, Conferențiar la Institutul teologic București.

După slujba sfințirii apei, s-a ocolit și s-a însemnat cu mir și s-a stropit cu aghiasmă biserica în exterior și în interior, după datină și rînduială.

La ora 10 a început Sfînta Liturghie sub protia P. C. Pr. Consilier Mihai Marinescu. Din sobor au făcut parte: P. C. Atanasie Stoicescu, protoiereu de Cîmpina, Pr. Ioan Popa, parohul bisericii; PP. CC. Pr. Tache Stere, Anton Cazacu, Valeriu Dobrescu, Ioniță Popa, Octavian Popescu și Diac. Petru David de la biserica Antîm din București.

Răspunsurile Sfîntei liturghii au fost date de către credincioși și un grup de elevi seminariști din București, conduși de cîntărețul parohiei.

Predica zilei, *Biserica locaș de închinare și Casa lui Dumnezeu*, a fost ținută de către Diac. P. I. David, argumentînd că biserica este în același timp *instituție dumnezeiască*, după întemeietorul ei Mîntuitorul Iisus Hristos și *omenească* pentru folosul tuturor; *comunitatea credincioșilor și ierarhiei și locaș de cult* îngăduit de Dumnezeu și folositor creștinilor. Biserica pentru neamul românesc este cea mai veche instituție care a format limba, cultura, a întărit națiunea, iar locașurile ei au devenit, cum era firesc, în zilele noastre, piese importante ale patrimoniului național și dovezi ale geniului poporului nostru pentru arta univorsală. Do asemenea, românul adevărat și-a păstrat credința curată, credința strămoșească fiind pavăza națiunii și gliei străbune. Așa se explică dragostea credincioșilor noștri de tot ceea ce este frumos și sfînt, de folos și mîngiere, de curat și senin și de încununarea acestora care este biserica noastră.

Fiecare dintre noi, contribuind cu bunul nostru, cu lucrul, cu sfatul sau încurajarea devine ctitor pomenit din neam în neam de către biserică, cinstit de generații pentru ceea ce a lăsat, fericit de cei ce vor urma și vor vedea truda noastră nemuritoare și prin locașurile de cult.

La timpul potrivit, Părintele protoiereu a citit *Circulara de sfințire și Documentul* respectiv, iar Pr. Ioan Popa a rostit în fața mulțimii cuvîntul de mulțumire, de laudă și folos, de bucurie și felicitare pentru ceea ce s-a înfăptuit.

Biserica, a spus *Părintele paroh*, de 50 de ani n-a mai fost reparată. Ea a fost construită în anul 1688 cu hramul «Sfinții Trei Ierarhi» de către Domnița Bălașa-Cantacuzino pentru pomenirea soțului decedat — Matei și a fost pictată de către celebrul zugrav Pârvu Mutu. Sfântul locaș a funcționat permanent de trei sute de ani, fiind vizitată de mulți specialiști din Orient și Occident, iar astăzi este trecută în rîndul celor mai importante monumente de artă brîncovenească din Patrimoniul cultural național. De aceea s-a depus o muncă aleasă și responsabilă, cheltuielile depășind o jumătate de milion. «Urmează, a asigurat parohul pe credincioșii săi, ca în anul 1988, cînd se vor împlini trei sute de ani de existență a bisericii, să ne prezentăm, cu ajutorul lui Dumnezeu, în fața tuturor și cu restaurarea picturii».

După ce a mulțumit tuturor, slujitori și credincioși, vrednicul păstor de suflețe, tînăr, dar destoinic, neexperimentat, dar plin de credință, zel și aleasă pregătire teologică, a asigurat pe păstoriții săi : «Mă rog cu credință neîndoielnică și cu smerenie ca Cel atotputernic, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, să trimită harul său și toată binecuvîntarea Sa peste toți, ca să putem fi aleși de-a dreapta Sa la chemarea cea de apoi : Veniți binecuvîntații Părintelui Meu de moșteniți Împărăția cea gătită vouă». Dumnezeu să ne fie pururea în ajutor !

Această cuvîntare (Dare de seamă) a fost ascultată cu lacrimi de bucuria lucrului împlinit. Cuvîntul său a fost oful tuturor și exprimarea concretă a ceea ce s-a făcut.

Un cuvînt înălțător a adus și *Părintele Protoiereu Atanasie Stoicescu*, cel care a urmărit îndeaproape lucrările de restaurare și consolidare a bisericii. Cu recunoscuta-i experiență, cu dragostea sa pentru tot lucrul bun, cu devotamentul său nemărginit față de conducerea bisericească și autoritatea puterii de stat, P. C. Sa a asigurat pe Părintele Consilier de mersul bun al protoieriei și că mai sînt doar 3 biserici de refînțit și se repară complet rana seismului din 1977. Tot ceea ce s-a făcut se datorează grijei Conducerii Bisericii noastre față de locașurile de rugăciune, atenției Departamentului Cultelor pentru desfășurarea legală a cultelor religioase și vegherii Statului nostru pentru a conserva obiectele și piesele istorice și arhitectonice intrate în Patrimoniul cultural național.

Luînd cuvîntul delegatul Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, P. C. Consilier Mihai Marinescu, după ce a transmis binecuvîntarea Înălțătorului Bisericii Ortodoxe Române, a adresat tuturor cititorilor mulțumiri și felicitări. Împărtășind bucuria tuturor P. C. Sa s-a oprit asupra a trei mari evenimente petrecute în Parohia Filipeștii de Pădure. Mai întii bucuria tuturor de a vedea *locașul refînțit* pentru care, după puțină și din cugetul inimii, a contribuit fiecare. Al doilea *hărnicia tuturor* s-a binecuvîntat de către Dumnezeu într-o zi cînd tot poporul român sărbătorește *Ziua recoltei 1983* și de-a lungul istoriei noastre Biserica Ortodoxă a fost alături de poporul pe care îl slujește și la necazuri și la bucurii. În al treilea rînd a arătat P. C. Sa, eu sînt paroh în

București la *Domnița Bălașa, același ctitor și acolo și aici*. În aceasta văd degetul lui Dumnezeu care a ajutat cele două locașuri și Ochiul providenței care priveghează asupra Bisericii Sale celei una, sfântă, sobornicească și apostolească. De asemenea, a ținut să precizeze Părintele Consilier, se află aici și un reprezentant al Institutului teologic, Diaconul conferențiar Petre David, dascălul parohului Ioan Popa, instituit care are hramul, ca și hramul bisericii fraților voastre : *Sfinții Trei Ierarhi*.

Se cuvine, așadar, a încheiat Părintele Consilier, să mulțumim lui Dumnezeu pentru toate și să ne rugăm să păzească neamul românesc de urgii și necazuri și să ajute Biserica Sa în veacul veacului.

După polihroniu, Pr. Ioan Popa, i s-a oferit rangul de iconom pentru meritele sale.

S-a oficiat, apoi, cuvenitul parastas pentru ctitorii trecuți către Domnul.

Fiecare credincios prezent la slujbă a primit, după miruire, cîte o pungă cu merinde pregătite de Comitetul parohial cu prilejul resfințirii bisericii.

ASISTENT

RESFINȚIREA BISERICII, «SFINȚII ARHANGHELI MIHAIL ȘI GAVRIIL» DIN LOCALITATEA VĂRĂȘTI-DASCĂLU, JUD. CĂLĂRAȘI

În ultima vreme, Protoieria Sectorului Agricol Ilfov, a avut o serie întreagă de sfințiri sau resfințiri de biserici, așa cum este și biserica «Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil» din localitatea Vărăști-Dascălu. Aici păstorește vrednicul preot Mihai Nicolescu, care se înscrie printre ctitorii de seamă ai cîtorva biserici. P. C. Sa a păstorit în două parohii din Protoieria Vălenii de Munte și în fiecare parohie a activat neobosit pentru podoaba sfintelor lui Dumnezeu locașuri. Ultima resfințire a avut-o în 1980, în Parohia Bătrîni, Protoieria Vălenii de Munte.

Dar pe tînărul preot îl atrăgea satul natal, așa se face că a primit transferul în parohia unde s-a născut și a crescut și numai în mai puțin de doi ani a reparat biserica, a refăcut mobilierul și s-a pictat din nou interiorul Sfintului locaș. În același timp a consolidat în centură de beton biserica monument-istoric din incinta cimitirului parohial și în cîrînd se va reface pictura. Înseși curățenia și așezarea mormintelor, cavourilor și crucile vădesc o preocupare intensă pentru sufletul celor plecați dintre noi și mîna de gospodar a parohului ajutat de enoriașii săi se vede peste tot.

Pare aproape de necrezut, dar tot în acest scurt timp, s-a construit o casă parohială din temelie, cu tot mobilierul necesar. În această activitate neobosită, pe lîngă organele parohiale, Preotul Mihai Nicolescu a fost ajutat și încurajat de tatăl său, Preotul Ioan Gh. Nicolescu, de rudele sale și mai ales de neobosita sa soție, tînăra și inimoasa învăță-

toare Elena Nicolescu. Cu modestia caracteristică P. C. Sale, cu tactul și experiența căpătată în cei peste zece ani de preoție, cu perseverența rar-întilnită, Preotul Mihai Nicolescu se înscrie în fruntea grupului de tineri slujitori ctitori, ostenitori, reintregitori și binefăcători ai dumnezeieștilor locașuri.

Și un rezultat al eforturilor sale este terminarea lucrului pentru resfințire a bisericii «Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil» din localitatea amintită.

Resfințirea bisericii a avut loc *Duminică 6 noiembrie 1983*.

Biserica a fost zidită la mijlocul secolului al XIX-lea. A suferit multe avarii și tot atâtea reparații, ultima reparație, după cutremurul din 4 martie 1977, s-a înfăptuit acum. Biserica a fost consolidată și zugrăvită în tempera.

La privegherea din ajunul slujbei tîrnosirii s-au făcut, după rînduială, pregătirile necesare ; s-au pomenit, în cadrul litiei, numele ctitorilor și binefăcătorilor ; s-a împărțit artos binecuvîntat și sfințit celor de față.

La sfîrșitul privegherii, Diac. Petru David de la Mînăstirea Antim din București, la îndemnul Părintelui protopop misionar, a explicat credincioșilor rostul binecuvîntării și resfințirii locașului de cult, dragostea credincioșilor noștri pentru biserică cea care a fost și este în același timp, Casa lui Dumnezeu și loc de întîlnire în rugăciune și în evlavie a suflelor noastre, locaș de cultură și instituție de formare și cultivare a limbii române, de păstrarea tradițiilor și obiceiurilor, de apărarea ființei noastre naționale și a gleei străbune...

În ziua de 6 noiembrie a.c., încă din zori, mulțime de credincioși au venit la biserică pentru a participa la resfințire și a primi binecuvîntarea lucrului făptuit.

Slujba resfințirii a fost săvîrșită de către P. S. Roman Ialomițeanul Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor. La sosirea P. S. Sale, credincioșii parohiei au ieșit întru întîmpinare cu flori și lumînări aprinse, intonînd Îmnul arhieresc.

După ceremonia sfințirii apei, s-a ocolit biserica, după datină, unghindu-se cu mir și stropindu-se cu aghiazmă.

La orele 10,30 după resfințirea interiorului și așezarea Sfințitei mese, s-a spălat și fixat cu tîrnosenie cei Patru evangheliști, s-au așezat documentul de resfințire și îmbrăcămintea respectivă a Sf. mese.

P. S. Episcop Roman a fost înconjurat de un sobor de slujitori format din : P. C. Pr. Mihai Marinescu, Consilier al Arhiepiscopiei Bucureștilor ; P. C. Pr. Ioan Paraschivescu, Protoiereu al Sectorului Agricol Ilfov ; P. C. Pr. Traian Ionescu, protopop misionar, alți slujitori și Diaconii Constantin Popescu de la Catedrala Patriarhală și Petru David, de la Mînăstirea Antim-București.

La timpul potrivit, după ieșirea cu Sfintele Daruri, a avut loc o hirotonie întru preot pentru Parohia Vaduri-Călărași.

Predica zilei a fost rostită de Diac. Petru David avînd ca temă : *Minunea în viața credincioșilor*, după pericopa zilei (Luca VIII, 41—56).

Minunile nu sînt fapte întîmplătoare, ele nu desființează legile naturii, ci sînt excepții ale acestor legi, semnele minunate venite de la Dumnezeu, corectează, desăvîrșesc, vindecă rănile și suferințele oamenilor. Minunile și semnele minunate au fost săvîrșite de Mîntuitorul Hristos ca Dumnezeu adevărat și pot exista și astăzi în viața noastră, dar ele sînt îngăduite tot de Dumnezeu și înfăptuite de aleșii Săi, de aceia care au darul respectiv, au puterea Sfîntului Duh, așa cum Domnul nostru Iisus Hristos avea puterea asupra Sa, asupra naturii înconjurătoare și asupra omului. Învierea fiicei lui Iair, ca și vindecarea femeii cu scurgere de sînge, sînt dovezi ale existenței minunilor și siguranța noastră că într-adevăr Iisus Hristos, plinitorul și izvorul credinței este Mesia cel așteptat, plinirea Legii și a profețiilor (Matei V, 17).

Un rezultat al credinței curate, a spus vorbitorul, este și biserica Dumneavoastră. Așa cum Iair a avut încredere în puterea lui Dumnezeu și a înviat fiica, așa cum femeia bolnavă a fost convinsă că se vindecă prin atingerea de haina Mîntuitorului, tot așa trebuie să venim la Biserică pentru nevoile noastre duhovnicești pentru împlinirea credinței noastre și căpătarea iertării păcatelor și greșelilor prin tainele Bisericii, prin rugăciune pentru noi și cei plecați dintre noi, prin mijlocirea și ajutorul ingerilor și sfinților și mai ales ale Sfintei Fecioare Maria, ocrotitoarea tuturor celor în necazuri și în nevoi.

Răspunsurile la slujbă le-au dat enoriașii parohiei.

După otpustul Sfintei liturghii, P. S. Episcop Roman a vorbit credincioșilor despre credința cea adevărată, despre încrederea în Dumnezeu, despre faptele bune și viața curată.

Aducînd binecuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Iustin, P. S. Sa și-a exprimat mulțumirea pentru ceea ce s-a realizat în Parohia respectivă, a felicitat pe toți credincioșii și a adresat cuvinte de cinstire pentru tînărul preot Mihai Nicolescu revenit în satul său, între credincioșii cu care a copilărit sau între bătrînii pe care îi respectă și-i cinstește.

«Frățiile voastre, a încheiat P. S. Episcop Roman, să țineți la credința voastră cea adevărată, să căutați mîntuirea voastră în Biserica strămoșoască, să aveți încredere în preotul vostru și să păstrați ceea ce cu multă trudă ați realizat. Să fiți incredințați că dacă iubiți podoaba Casei lui Dumnezeu, veți avea parte de locașurile cele veșnice și de fericirea cerească... Dumnezeu să vă binecuvînteze și să vă miluiască în veci!»

Dînd citire Ordinului nr. 1405/1983 al Sfintei Arhiepiscopii pentru refînțirea bisericii «Sfinții Arhangheli», P. C. Pr. Protoiereu Ioan Paraschivescu a arătat strădania și munca enoriașilor pentru a-și vedea biserica în strălucire. Meritele sînt ale tuturor, preot și credincioși, dar și împlinirea eforturilor Centrului eparhial ca toate bisericile să fie reparate și redade cultului public după dorința credincioșilor.

În Darea de seamă, Preotul Mihai Nicolescu, a arătat eforturile care s-au depus pentru a aduce biserica la această strălucire și toate aceste

eforturi se datoresc și izvorăsc din credința curată, din respectul nostru pentru trecut și a da generațiilor care vin pildă de dragoste pentru spiritualitatea noastră creștină. Cheltuielile se ridică aproape la un milion și contribuțiile au fost ale enoriașilor și ajutoare de la Sfinta Arhiepiscopie a Bucureștilor.

În încheiere, Părintele paroh a mulțumit mai întâi lui Dumnezeu pentru ajutorul dat pentru a veni în satul natal, apoi P. S. Episcop Roman pentru săvârșirea resfințirii și tuturor slujitorilor care au înfrumusețat festivitatea și sfânta slujbă de astăzi. «Asigur pe toți consătenii și enoriașii mei, a încheiat tînărul preot, că îmi voi face datoria și mă voi griji de sufletele tuturor, de locașul vechi de lingă cimitir și voi colabora cu organele locale ale comunei noastre... Vă garantez, Prea Sfinția Voastră, că enoriașii noștri sînt creștini adevărați și cetățeni devotați ai Patriei noastre».

Felicitîndu-l încă o dată, P. S. Episcop a oferit rangul de iconom stavrofor vrednicului preot Mihai Nicolescu. A urmat un polihroniu!

De asemenea, s-a săvîrșit parastasul pentru ctitorii bisericii trecuți la Domnul.

Încă o dată, Prea Sfințitul a binecuvîntat pe toți cei de față.

ASISTENT

SFINȚIREA BISERICII DIN PAROHIA DĂRĂȘTI ASAN, JUDEȚUL GIURGIU

Luînd drumul vechilor poștalioane ce duceau pe vremuri pe călători la Giurgiu, oraș al cărui port dunărean era în floare, dacă te lași spre dreapta, ajungi la cunoscuta localitate Dărăști Asan, vestită prin cultivarea legumelor și, mai ales de ceapă, care constituie un renume pînă astăzi.

Locuitorii sînt în cea mai mare parte, cooperatori agricoli, iar restul muncitori la diferitele întreprinderi din Capitală. Oameni credincioși, gospodari cu situații materiale înfloritoare, ei au depus grijă pentru satul lor, pentru instituțiile de cultură și economie, pentru complexele comerciale și sociale. Nu au uitat nici biserica lor pe care au întreținut-o și au împodobit-o dintru început.

A fost ridicată, în forma în care se vede în anul 1880, pe vremea preotului paroh Preda Lazăr și tîrnosită în anul 1888. Pictura inițială a fost făcută de pictorul Pisarov și restaurată în anul 1953.

Suferînd mai multe stricăciuni, de-a lungul vremii, și mai ales, în urma cutremurului din anul 1977, a necesitat lucrări importante de reparații și consolidări, prin zidiri și subzidiri, reparații la acoperiș, la instalația electrică, reconstruirea clopotniței, refacerea Sfintei Mese, precum și o frumoasă pictură nouă. În ceea ce privește mobilierul, a fost înzestrată cu o catapeteasmă nouă, iconostase și străni, cu odoare și veșminte. Nu a fost ocolit nici cimitirul parohial, care a fost înconjurat cu un gard, ca și curtea bisericii. Toate aceste lucrări au fost efectuate din contribuția credincioșilor și concursul Centrului Eparhial, prin grija organelor parohiale și rivna vrednicului preot Enache Sibianu, parohul bisericii și Protoiereul Circ. Ciorogîrla, județul Giurgiu.

Ceremonia resfințirii s-a desfășurat în ziua de 22 mai 1983 de către P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, de la Catedrala Patriarhală și din vecinătăți, P. P. C. C. Preoți consilierii Marinescu Mihai și Zamfira Petre, pr. David Popescu, de la Centrul Eparhial și diaconul Constantin Popescu.

P. S. Sa a fost întâmpinat de toți credincioșii, în frunte cu preotul lor Enache Sibianu, protoiereul locului.

După sfințirea apei, ocolirea bisericii și ungerea ei cu Sfântul și Marele Mir, toți cei de față au intrat în biserică și apoi în sfântul altar, pentru a săruta sfântul prestol, moment poate unic, în viața multora.

A urmat Sfânta Liturghie arhierescă în sobor, moment deosebit de rar întâlnit în parohia Dărăști, răspunsurile corale fiind date de credincioși. Predica zilei a fost rostită de pr. David Popescu.

În continuare P. C. Protoiereu și paroh Enache Sibianu, după ce a arătat bucuria credincioșilor săi de a avea un arhieru în această mare zi pentru biserica lor, a salutat prezența P. S. Episcop Roman Ialomițeanul. Apoi prezintă o completă dare de seamă asupra desfășurării lucrărilor de reparații și restaurare a întregului complex al bisericii și subliniază râvna membrilor organelor parohiale și a credincioșilor care au răspuns chemării făcute și s-a reușit să se realizeze tot ce se vede. Aduce mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh și Prea Sfințitului Episcop Roman pentru sprijinul acordat, atât material cât și moral. De asemenea Onor. Departament al Cultelor și organelor locale de stat, precum și credincioșilor pentru jertfa lor.

La sfârșit a luat cuvîntul P. S. Episcop Roman, aducînd binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, credincioșilor și preotului lor din acea parohie. În continuare, a prezentat un frumos cuvînt de învățătură despre însemnătatea sfințirii bisericii și rostul ei în opera de mîntuire. Într-însa se află comorile mîntuitoare, Sfintele și dumnezeieștile Taine și, mai ales, jertfa cea fără de sînge — Sfînta Liturghie.

Aară, de asemenea, însemnătatea icoanelor în viața duhovnicească a credincioșilor, prin care se întreține legătura cu cerul, cu Maica Domnului, cu sfinții, care sînt prietenii noștri și care ne ajută în rugăciunile noastre.

Îndeamnă pe credincioși la unitate, împotriva prozelitismului și la rugăciune, ținînd permanent legătura cu Biserica strămoșească și cu obiceiurile tradiționale ale ei moștenite de la înaintași. Toți să păstreze frumusețea și podoaba bisericii care constituie o cinste pentru credincioși.

Frumoasele cuvinte ale Înaltului Ierarh au rămas înscrise în inimile tuturor.

Ceremonia s-a terminat cu pomentrea ctitorilor și slujitorilor bisericii și a credincioșilor trecuți la Domnul.

Pr. DAVID POPESCU

SFINȚIREA LUCRĂRILOR DE LA BISERICA «OBORUL NOU» DIN BUCUREȘTI

Într-o duminică de Dumnezeu binecuvîntată cu belșug de soare, la 19 ale lunii lui Cireșar, în anul mîntuirii 1983 s-a resfințit biserica «Oborul Nou» din București, unul dintre cele 54 Sfinte Lăcașuri din Protoieria a II-a Capitală.

Biserica a fost construită în anul 1854 pe un teren donat enoriașilor mahalalei Obor de Vodă Ghica. Primul preot a fost Lazăr. De la acesta și-a luat numele o stradă vecină, iar în popor este cunoscută și sub numele de biserică «Popa Lazăr». Ctitorii au dat bisericii hramul «Sfinții Împărați Constantin și Elena».

În curgerea vremii, Sfântului Lăcaș i s-au făcut restaurări și îmbunătățiri: în 1880 o reparație capitală, în 1889 împodobirea cu o nouă timplă, în 1913 repictarea de către Ioan Simionescu, în 1943 repararea interiorului și exteriorului iar în 1963 spălarea picturii.

După cutremurul din 4 martie 1977 s-au ivit avarii grave care au necesitat lucrări de consolidare și reparații. După întocmirea documentațiilor, după executarea lucrărilor, în ziua dinainte stabilită, după obținerea aprobării Prea Fericitului Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, într-o atmosferă solemnă s-a oficiat slujba sfințirii lucrărilor.

Ritualul deschiderii bisericii s-a făcut de către Prea Sfințitul Părinte Episcop Vasile Țirgovișteanul care a sfințit pictura unghind-o cu Sfântul Mir. A urmat oficierea Sfintei Liturghii în cadrul căreia a fost hirotonit în preot diaconul Gugu Gheorghe, tânăr absolvent al Institutului Teologic din București. Predica zilei a fost rostită de preotul de serviciu în ziua aceea Enăchescu N. După Polihroniu s-a săvârșit un parastas în amintirea ctitorilor și binefăcătorilor Sfântului Lăcaș, trecuți la cele veșnice.

Slujba încheindu-se cu apolisul a luat cuvîntul P. C. Protoiereu Nicola Nicolae, Protoiereul Protoieriei Circa a II-a Capitală care, a spus în introducere: «Mărturisesc în fața tuturor bucuria deplină de a participa astăzi la o slujbă de resfințire de biserică, în cadrul Protoieriei II Capitală, avînd pentru a doua oară pe P. S. Episcop Vasile Țirgovișteanul, vicar patriarhal în fruntea ceremoniei și a mărețului sobor. Ordinea naturală a lucrurilor este cîteodată tulburată și în mod necesar, se impune restabilirea echilibrului sau cu alte cuvinte, se cer reparate stricăciunile. Așa s-a produs imperiosul comandament ca urmările cutremurului din 4 martie 1977 să fie remediate radical».

P. C. Sa a făcut un scurt raport asupra urmărilor cutremurului și și-a manifestat satisfacția față de realizările unităților parohiale din Protoieria II Capitală.

Încheind P. C. Sa spune: «Îndemnul este ca după ce ați isprăvit reînnoirea bisericii să n-o uitați ci s-o cinstiți cu prezența la Sf. Slujbe, să răspundeți la chemările preoților dumneavoastră și să vă rugați pentru mîntuirea credincioșilor și înflorirea Patriei și pacea lumii. Dumnezeu să vă răsplătească pentru faptele bune și să vă binecuvînteze».

A luat apoi cuvîntul P. C. Preot Dumitru Rădună, parohul bisericii care a salutat distincții oaspeți spunînd: «Cu sinceră și nemărginită bucurie, salutăm astăzi prezența în mijlocul nostru ca delegat al Prea Fericitului Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române pe Prea Sfințitul Părinte Episcop Vasile Țirgovișteanul, vicar patriarhal pentru a sfinți lucrările de consolidare, reparații, refacerea instalației electrice și restaurarea picturii. Bucuria noastră se amplifică văzîndu-l înconjurat de distincți preoți ai capitalei în fruntea cărora se află neobositul Pr. Protoiereu al Protoieriei a II-a Capitală, Pr. Nicola Nicolae. În calitate de gazde, slujitorii acestui Sf. Lăcaș și enoriașii parohiei «Oborul Nou» vă primesc cu inimile deschise și vă întîmpină cu tradiționalul: «Bine ați venit în mijlocul nostru!».

În încheierea vorbirii ale parohul a spus: «Cu aceste gînduri, cu conștiința datoriei împlinite, slujitorii acestui Sf. Lăcaș, membrii organelor parohiale, enoriașii ei vă roagă Prea Sfințite Stăpîne să primiți cele mai alese mulțumiri de a ne fi onorat cu prezența și vă rugăm să vă faceți mesagerul gîndurilor noastre, pline de respect, față de Prea Fericitul Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române căruia, cu respect, îi mulțumim pentru ajutorul moral și material acordat asigurîndu-l de profunda noastră filiație.

Totodată vă rugăm să încredințați Conducerea Departamentului Cultelor că enoriașii noștri sînt credincioși devotați ai Sfintei noastre Biserici strămoșești și cetățeni loiali ai Patriei noastre scumpe pentru propășirea căreia muncesc și se roagă.

Ca și primul, ultimul nostru gînd se înalță către Bunul și Atotmilostivul Dumnezeu care a binecuvîntat, a vegheat și a încoronat truda noastră.

Azi n-am uitat să-I înălțăm rugăciune de mulțumire pentru darurile și harul revărsat asupra acestui colț de lume căruia îi poartă de grijă.

Ieri, azi și mîine am muncit, trăim și ne vom ruga Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh pentru că în Dumnezeu trăim, ne mișcăm și sîntem.

A fost invitat să ia cuvîntul Prea Sfințitul Părinte Episcop Vasile Țirgovișteanul care a mulțumit și a dat slavă lui Dumnezeu pentru că împreună, în rugăciune, am primit darurile sale cele bogate, «pentru că lucrul cel bun a fost săvîrșit iar biserica

dumneavoastră și-a reluat strălucirea pe care o merita. Era necesară această reînnoire după dezastrul din 1977 și apreciem hotărârea și dârzenia cu care credincioșii acestei enorii s-au hotărât să reînnoiască Sf. Lăcaș în care aduc mulțumire pentru darurile primite de la Dumnezeu și li cer ajutorul. Această reînnoire este un prilej de bucurie, de mulțumire pentru că nu ați lăsat să se distrugă lucrarea strămoșilor. Se bucură așadar, astăzi, și cei trecuți din această viață la cea veșnică, Biserica triumfătoare căci n-am lăsat în uitare Sf. Lăcaș ridicat de ei. Ne bucurăm că înaintașii ne-au dat în grijă ceea ce ei au construit cu trudă, că legătura dintre cei trecuți în veșnicie și noi este puternică și că acest Sf. Lăcaș este azi mai frumos ca oricând.

În încheiere Prea Sfinția Sa felicită pe preoții slujitori, organele parohiale și asigură că va aduce la cunoștința Prea Fericitului Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române rodul strădaniilor enoriașilor din parohia «Oborul Nou» din București.

În atmosfera încărcată de parfum de flori și mireasmă de smirnă de sinceră bucurie spirituală, Prea Sfințitul Părinte Episcop părește Sf. Lăcaș, în acordul inimii arhieresc, printre credincioșii care i-au cerut și cărora le-a acordat, cu bunăvoință, binecuvântări arhieresti.

Participanții au primit, în curtea bisericii, o ofrandă simbolică iar sfinții slujitori au participat la o agapă.

Ziua de 19 iunie 1983 a rămas încrustată cu litere de aur în istoria acestui Sfant Lăcaș și cu amintiri de neșters în inimile celor ce au cinstit cu prezența solemnitatea sfințirii lucrărilor ce s-au executat la biserica «Oborul Nou» în urma avariilor provocate de cutremurul din 4 martie 1977.

(Un preot ajutător)

ADORMIȚI ÎNTRU DOMNUL

† PREOTUL ICONOM STAVROFOR MAXIM GHEORGHE

În dimineața zilei de 6 august 1983, când întreaga creștinătate ortodoxă sărbătorește Schimbarea la Față a Mântuitorului nostru Iisus Hristos, preotul iconom stavrofor Maxim Gheorghe, la urmă slujitor la biserica Sf. Nicolae-Buzești, și-a încredințat duhul său Ziditorului. Cu această moarte încă un preot de elită din Capitală a lăsat un loc liber la Altar, loc ce, credem, că nu se va putea ocupa curind cu un alt slujitor pe măsura lui.

Depus în biserica unde a slujit vreme de 42 de ani, de pe amvonul căreia a predicat, în altarul căreia a jertfit Jertfa cea nesângeroasă, acolo unde a sfințit pe oameni — și casele lor — a fost vizitat la catafalc de sute de credincioși care l-au apreciat și l-au iubit.

Prohodul s-a săvîrsit marți, 9 august, de către un impunător sobor de preoți care l-au apreciat și care a avut ca proistos pe P. C. preot Alexandru Ionescu, fost vicar la Sf. Arhiepiscopie a Bucureștilor.

După slujbă, primul a vorbit P. C. Preot paroh al bisericii, Gh. Dem. Ciocan, din cuvîntul căruia am reținut:

«Născut la 2 februarie 1907, în satul Boboești, pendinte de comuna Pipirig-Neamț, după terminarea școlii primare se înscrie și urmează, vreme de opt ani, Seminarul «Veniamin Costache» din Iași, după care frecventează patru ani de studii la Facultatea de teologie din Cernăuți, obținînd licența în anul 1934.

Se căsătorește cu Rozina Tacu și din 1929, cînd este hirotonit preot, vreme de șapte ani funcționează la altarul bisericii din satul natal, după care este transferat în orașul Tg. Neamț, fiind numit și protopop de județ. În 1941 vine în București, la biserica Sf. Nicolae-Buzești, unde păstorește pînă la moarte, îndeplinind, între timp, și alte sarcini administrative.

Prin slujbele frumoase pe care le săvîrșea și printr-o conlucrare permanentă cu P. C. Pr. Dr. Gh. Dem. Ciocan — de la aceeași biserică — și-a atras dragostea și respectul enoriașilor, colaborînd, strîns, cu autoritățile locale și mai ales pe linia luptei pentru pace.

A fost un bun familist, a păstrat permanent legătura ce i s-a stabilit prin Taina Cununii cu soția sa, presbitera Rozina; și-a crescut în mod exemplar copiii și ginerii; și-a iubit mult nepoții, care, azi, toți, stau de strajă la catafalcul său».

A mai cuvîntat preotul Cozma Nicolae, de la biserica Precupeții-Vechi, coleg de seminar al răposatului, care, și el, a depănat amintiri din școală, unde seminaristul Gheorghe Maxim a fost un băiat studios, mare iubitor de literatură, apoi, în parohiile unde a activat; s-a evidențiat ca bun gospodar, desăvîrșit coleg și familist. Toate întîlnirile colegiale pe care promoția ieșeană, a Seminarului Veniamin Costache le-a aniversat, din zece în zece ani, au fost organizate de acești doi buni colegi, ambii preoți în Capitală, Cozma și Maxim.

Și părintele Cozma aduce, în fața catafalcului, un ultim omagiu, un omagiu cald, prietenesc și colegial, iar familiei răposatului îmbărbătare și indemn de a-l pomeni mereu pe acest preot bun, tată dulos și bunic minghietor.

Iar răposatul, ca o ultimă rugare înainte de a părăsi biserica, se tînguiește: ...«Frații mei cei iubiți, nu mă uitați pe mine cînd lăudați pe Domnul, ci vă aduceți aminte de dorul și de dragostea mea. Aduceți-vă aminte și de frăție, și rugați pe Dumnezeu să mă odihnească și pe mine cu dreptii».

Purtat pe umeri de preoți și de credincioși, sicriul cu rămășițele pămîntesti ale răposatului preot iconom stavrofor Gheorghe Maxim, după ce s-a înconjurat biserica în tînguirea Canonului celui Mare: «Ajutor și acoperitor s-a făcut mie spre mintuire» a luat drum de neltoarcere, spre cimitirul Belu, unde, sub o cruce din vreme pregătită, va aștepta judecata dreptilor.

Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească !

Pr. An. LEFTER

† PROTOSINGHEL PIMEN BĂRBIERU

Marti 8 noiembrie a trecut către Domnul, Protosul Pimen Bărbieru de la Sfînta Mînăstire Antim din București.

Născut în anul 1905 în comuna Matca-Tecuci din părinții Ion și Maria creștini ortodocși din neam în neam, într-o familie numeroasă cu șapte copii.

Își pierde părinții (1917), decedați: mama de tifos și tatăl erou în timpul războiului întii mondial, și astfel cei șapte sînt crescuți de rude, ca apoi patru să îmbrace haina monahală.

După ce termină școala primară în comuna natală, fiind orfan de război, este înscris la Seminarul «Patriarhul Miron» din Cîmpulung-Muscel, fiind coleg cu Iustin Moisescu (astăzi Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române).

A intrat în monahism în 1932 la Schitul Slănic-Muscel.

A fost profesor de cîntare practică și tipic la Seminarul special de la Curtea de Argeș.

Înzestrat cu o voce gravă și cu simț muzical, Părintele Pimen a fost un bun slujitor și devotat monah. Vremurile însă l-au prins în valuri turburi și a fost chinuit de încercări, suferințe și boli. În ultimii ani și-a dus crucea la Mînăstirea Antim, fiind apreciat pentru calitățile sale muzicale și experiența sa duhovnicească. Trecînd de cîteva ori pe lîngă prăpastia morții, Părintele Pimen a suportat cîteva intervenții chirurgicale cu răbdarea specifică monahului și a lipsit cîteva ani de la Antim, re-trăgîndu-se la fratele său Nifon, duhovnic la Sfînta Mînăstire Pasărea și la sora sa

Doroteia-monahia din aceeași vatră monahală. Dar, în primăvara acestui an, Părintele Pimen a revenit în ctitoria mitropolitului-martir, Antim, parcă să-și ia la revedere. Chipul său de model bizantin, privirea sa parcă de speriat, glasul său plin de melos, dar și de sarcasm păreau improprii bunătății sale și suferințelor îndurate.

Și n-a mai venit la Antim după Înălțarea Sfintei Cruci (14 septembrie), s-a întors la chilia sa din Mănăstirea Pașărea unde simțea subțierea firului vieții. Și astfel, senin, ca totdeauna, vorbea că i se apropie sfârșitul și că Sfinții Arhangheli îl așteaptă. Și cu două ore înainte de vâlul morții, s-a așezat pe pat și a închis ochii pentru totdeauna în ziua de 8 noiembrie 1983, păstrînd pe fața sa amprenta suferinței și zimbetul blîndetii.

Slujba înmormîntării a avut loc în biserica Mînăstirii Pașărea sub protia P. S. Episcop Vasile Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi: P. Cuv. Arhimandriți Nifon și Paisie de la Mînăstirea Antim, Grigorie Băbuș de la Catedrala Patriarhală, P. Cuv. Modest Zamfir și Tit Moldovan, Macarie și Petru duhovnicii Sf. Mînăstiri Pașărea, Protodiaconii Marcel Manole și Vasile Antofie, diaconii Petru David și Constantin Stoica, toți de la Antim și alți slujitori.

Corul slujitorilor și maicilor au dat răspunsurile necesare.

A vorbit P. S. Episcop Vasile invocînd viața de zbucium a celui ce a fost Protosinghelul Pimen Bărbieru.

A fost înhumat în cavoul familiei din incinta Mînăstirii Pașărea.

Veșnică-i va fi pomenirea!

ASISTENT

EPISCOPIA BUZĂULUI

O PIOASĂ AMINTIRE EPISCOPULUI ANTIM ANGELESCU

S-au împlinit trei ani de la trecerea spre cele veșnice a celui care a fost venerabilul și vrednicul de pomenire Episcopul Dr. Antim Angelescu al Eparhiei Buzăului, care este înmormîntat pe latura de miază-noapte a bisericii catedrale, în rînd cu înaintașii săi imediați: Ghenadie Niculescu și Dionisie Climescu și aproape de strălucitul Episcop Kosarie, trăitor în voacul trecut. Parastasul care s-a făcut la acest soroc, a fost semnul văzut al respectului și prețuirii pe care clerul și credincioșii le poartă ierarhului decedat, care, timp de 36 de ani, ne-a fost părinte blind, căld văzuitor și din belșug sfătuitor cu darul arhieriei sale. În acest moment solemn, ca fii duhovnicești, conștiința ne-a obligat să rememorăm date și întîmplări din viața celui pomenit și să omagiem personalitatea episcopului răposat.

P. S. Episcop Antim s-a născut în anul 1893, în comuni Nisipuri din fostul județ Rm. Sărat, ca fiu al preotului Voicu Angelescu. Preoția și-a început-o la Căbești-Galați, apoi a păstorit la Cîndești-Buzău, Rușetu-Brăila și în orașul Brăila la parohiile Sf. Ilie și Sf. Apostoli. Ani de-a rîndul a fost profesor de religie la Liceul N. Bălcescu din Brăila. A urmat Facultatea de Teologie din București, apoi un an de specializare la Facultatea de teologie protestantă de la Montpellier în Franța, după care, în 1940 a obținut titlul de Doctor în teologie la Universitatea din București. Rămas văduv, a fost numit în 1942 ca vicar al Mîtropoliei Olteniei, apoi tîns

în monahism și ridicat la treapta de arhimandrit. La data de 11 ianuarie 1944 este ales și validat episcop al Buzăului. P. S. Episcop Dr. Antim Angelescu a luat cîrma Eparhiei în momente foarte grele. Trecuseră trei ani de război pustiitor, viața economică era dezorganizată, rezervele de hrană secătuite, mii de familii îndoliate, mi-zerie, boală, nesiguranța zilei de mîine. Răspunzînd poruncii evanghelice de întrajutorare, proaspătul episcop a organizat la Centrul Eparhial o cantină «iubirea aproapelui» și cu rezervele alimentare ale casei arhieresti, a hrănit ani în șir pe flămînzii și nevoiașii acestui oraș, pînă după încheierea războiului. Într-un deceniu, cite calamități — cutremur în 1940, război în 1941—1945, secetă în 1947, foamete în 1948.

Clădirile Centrului Eparhial și bisericile din Eparhie, erau ruinate, trupul țării bolnav de rănilor războiului.

Ce a făcut atunci Episcopul Antim cînd totul trebuia luat de la început? Mărturie pentru el aduce, cel care i-ă fost urmaș în scaun, fostul nostru episcop Dr. Antonie Plămădeală, acum Mitropolit al Ardealului care spunea: «Înaintașul meu a venit aici după un cutremur, cel din 1940 și a trebuit să se restaureze totul, așa cum făcuse cu un veac înainte Episcopul Kesarie.

Dar Episcopul Antim nu a fost numai un restaurator. A clădit din nou aripa estică a incintei episcopale, a construit corpul în care sînt astăzi dormitoarele Seminarului, centrala termică și clădirea de la poartă care, acum adăpostește Muzeul și depozitul bunurilor de patrimoniu. A clădit fabrica de luminări, portalul cu mozaicuri, a înconjurat Episcopia cu gard de zid, a făcut pîrcuri în incinta și în jurul Seminarului și a asigurat o situație înfloritoare în întreaga Eparhie. Avea mult peste 80 de ani cînd a venit cutremurul din 1977, care n-a lăsat nimic nezdruccinat și nestricat. Toate acestea au venit să-i întunece venerabilului Episcop ultimii ani ai vieții, cînd, chiar dacă ar fi vrut, nu mai putea îndrepta nimic. A făcut totuși ce a putut și trebuie să recunoaștem că a făcut foarte mult — a economisit banii trebuincioși restaurărilor și consolidărilor și i-a lăsat în casa Episcopiei, la dispoziția celor ce urmau să preia greaua sarcină a lucrărilor și mari și pretențioase». (Îndrumătorul bisericesc — Buzău, 1982, pag. 72).

Pentru a aduce acestui suflet mîngierea și recunoștința pe care le merită, Centrul Eparhial a hotărît și a dispus oficierea parastasului tradițional.

Comemorarea s-a făcut duminică, 6 februarie 1983, în Catedrala Sf. Episcopii, slujba fiind oficiată de P. S. Episcop Epifanie Norocel, însoțit de P. C. Pr. Teofil Dumitrescu — vicar administrativ, și soborul clerului Catedralei.

Cuvîntul omagial a fost rostit de P. C. Pr. Marin Negulescu — slujitor al Catedralei, care a evocat faptele memorabile și realizările Episcopului Antim. La toate Sfintele Liturghii urmașii întru sau arhierelui Dr. Antonie Plămădeală cit și actualul episcop Epifanie Norocel, pomenesc numele celui ce a fost Antim Angelescu, aceasta fiind dovada respectului și prețuirii față de cel răposat. În continuare soborul slujitor, familia și credincioșii au mers în procesiune la mormîntul Episcopului Antim, unde P. S. Sa Episcopul Epifanie a citit molifta de dezlegare și s-a făcut veșnica pomenire.

Dumnezeu să-l ierte și cu dreptii să-l odihnească !

† PREOTUL CONSTANTIN POPESCU

La data de 22 decembrie 1982, a încetat din viață preotul Constantin Popescu de la parohia Siriu, protopopiatul Păturlagele, în vîrstă de 68 ani, după o grea suferință.

Cucernea Sa s-a născut la data de 11 aprilie 1914, în comuna Nehoiașu, județul Buzău, din părinții Mihai și Vasilichia. Școala primară a urmat-o în satul Nehoiașu, după care urmează cursurile liceului teoretic Bogdan Petriceicu Hasdeu din Buzău. A urmat cursurile Facultății de Teologie din București pe care o termină în anul 1937. A funcționat cîntăreț bisericesc între anii 1937—1940. În anul 1939 se căsătorește cu tînăra învățătoare Maria Voinea, iar în anul 1940, ianuarie este hirotonit pe seama parohiei Rușavățu, unde activează pînă în decembrie 1940, cînd se transferă la parohia Siriu, unde și-a desfășurat activitatea pînă în clipa mutării la cele veșnice. La parohia Siriu unde a activat timp de peste 42 ani, C. Sa Constantin Popescu s-a dovedit a fi însuflețit de multă dragoste pentru bunul mers al bisericii și dornic de a păstori și a înnobila sufletele credincioșilor săi cu virtuțile creștine. Preot distins, corect, bun gospodar, dotat cu alese calități de bun liturghisitor, a fost apreciat de enoriașii săi care l-au iubit și stimat, cît și de conducerea superioară a Bisericii care i-a acordat rangul de «iconom stavrofor». În ziua de 26 decembrie 1982 a avut loc slujba înmormîntării în biserica parohiei Siriu, la care au participat un sobor de 13 preoți și o mare mulțime de credincioși din parohia Siriu și din parohiile învecinate. Au cuvîntat Pr. Ioan Dăbrescu-Nehoiu, fost coleg de facultate cu cel decedat, scoțînd în relief meritele de bun coleg și de preot, apoi Pr. Manolache Sburlan — Gura Teghii fost coleg de liceu cu răposatul a elogiat vrednicia preotească a decedatului, după care a luat cuvîntul P. C. Pr. Protopop Gheorghe Furtună, care a evidențiat activitatea depusă de părintele Constantin Popescu timp de peste 42 ani la parohia Siriu și a transmis din partea P. S. Episcop Epifanie Norocel sincere condoleanțe și întreaga compasiune pentru familia îndurerată.

După ocolirea bisericii potrivit datinei, sicriul cu corpul neînsuflețit al Pr. Constantin Popescu a fost depus în cripta nou construită în cimitirul satului Siriu. Veșnică să-i fie amintirea și pomenirea!

---

† PREOTUL ȘTEFAN SBURLAN

După o grea suferință s-a stins din viață, într-un spital din București la data de 13 ianuarie 1983, preotul paroh al parohiei Aliceni, protoieria Rm. Sărat, Ștefan Sburlan, născut la 20 oct. 1903, în satul Aliceni, com. Poșta Cîlnău, în familia preotului Andrei și Matilda Sburlan, fiind unul din cei 13 frați din care doi au devenit preoți, două surori preotese, un profesor universitar, doi învățători, ceilalți fiind de asemenea intelectuali, cu diferite slujbe pe tărîm obștesc. Școala primară a urmat-o în satul natal Aliceni. A urmat școala normală din Buzău, devenind învățător, funcție în care a lucrat doi ani în satul vecin Zilișteanca. Doritor să continue tradiția familiei, a bunicului și a tatălui care au fost preoți s-a înscris la Seminarul Teologic din Dorohoi pe care l-a absolvit. S-a căsătorit cu tînăra Ana Drăgaică din Vintilă Vodă și apoi a fost hirotonit pe seama parohiei Grăbicina, unde a funcționat doi ani, după care s-a mutat în satul natal, parohia Aliceni, unde a funcționat fără întrerupere, pînă la pensionare, 53 de ani.

Simbătă, 15 ianuarie preotul Sburlan Ștefan a fost depus la biserică, unde credincioșii au făcut priveghere, iar duminică, 16 ianuarie după oficierea Sf. Liturghii a avut loc înmormântarea la care a participat un număr de opt preoți. La sfârșit P. C. Pr. paroh Constantin Negoită a evocat activitatea, personalitatea, blândețea celui dispărut, pentru care s-a făcut respectat și iubit de toți enoriașii săi.

În numele colegilor de vîrstă a luat cuvîntul părintele Ioan Galbenu de la parohia Petrișoru, care a evocat începuturile activității, precum și prietenia care l-a legat de părintele Ștefan Sburlan.

În sunetul clopotelor, sicriul cu trupul neînsuflețit al părintelui Ștefan Sburlan a fost depus în cavoul familiei de lingă biserică, alături de tatăl său, preotul Andrei, de soția sa Ana și de alți înaintași.

Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească cu cei aleși ai săi !

† PREOTUL TĂNASE IACOB

În noaptea de 23 februarie 1983 a încetat din viață părintele Tănase Iacob de la parohia Vispești, în vîrstă de 67 ani. S-a născut la 28 mai 1916 în comuna Breaza și a funcționat ca preot în Moldova, circa doi ani, după care s-a transferat la parohia Maxenu, apoi la parohia Valea Puțului-Merei, la parohia Puieștii de sus-Rm. Sărat, iar din anul 1968 a funcționat la parohia Vispești pînă în 1982 cînd cere pensionarea, dar revine asupra pensionării pentru a continua lucrările la parohie. Starea sănătății se agravează și o moarte fulgerătoare îl seceră, lăsînd durere în sinul familiei.

Înmormîntarea a avut loc la data de 27 februarie, oficiată de un sobor de 8 preoți. Din încredințarea P. S. Episcop Epifanie Norocel, P. C. Pr. Protoiereu Dima Stamate a elogiat activitatea și munca depusă de răposatul preot Tănase Iacob.

După prohodire, sicriul cu trupul neînsuflețit al preotului Tănase Iacob a fost depus în curtea bisericii parohiale.

Veșnică să-i fie pomenirea !

† PREOTUL IORDACHE NICOLAE

În ziua de 11 martie 1983 a încetat din viață preotul Iordache Nicolae de la parohia Vădeni, județul Brăila. C. Sa s-a născut la data de 16 mai 1911 în localitatea Latinu, județul Brăila, dintr-o familie de credincioși gospodari. Școala generală și-a făcut-o în satul natal, după care și-a îndreptat pașii spre Seminarul Teologic pe care l-a absolvit în anul 1932. În anul 1934, s-a căsătorit cu D-ra Sanda Bejan și a fost hirotonit preot pe seama parohiei Colibași, prot. Rm. Sărat, județul Buzău.

La 15 noiembrie 1977, s-a transferat la parohia Vădeni, jud. Brăila, unde a funcționat pînă în ultima clipă a vieții sale. Duminică, 13 martie a.c. un sobor de 3 preoți a slujit Sf. Liturghie unde a fost pomenit cel răposat, iar după aceea a urmat slujba înmormîntării oficiată de un sobor de șapte preoți. La sfârșitul slujbei preotul misionar Dobre Rizea a transmis condoleante, mîngieri și arhieresti binecuvîntări din partea P. S. Episcop Epifanie al Buzăului, familiei îndoliate, apoi a scos în evidență calitățile părintelui Iordache Nicolae, activitatea pastorală și gospodărească pe care a desfășurat-o la parohia Vădeni în cei 35 de ani de pastorație.

După ocolirea bisericii, în sunetul clopotelor sicriul cu corpul neînsuflețit al preotului Iordache Nicolae a fost așezat în mormîntul proaspăt săpat din curtea bisericii spre odihnă.

Dumnezeu să-l ierte!

---

† PREOTUL MANOLACHE COSTICĂ

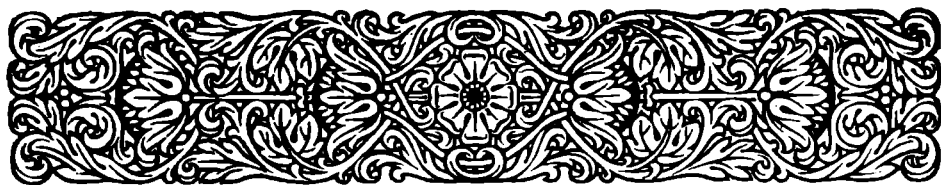
La 6 aprilie 1983, a încetat din viață preotul pensionar Costică Manolache, din parohia Gurguieți, protoieria Brăila. Preotul Costică Manolache s-a născut în anul 1914, în comuna Scorțaru Nou, sat Gurguieți. După absolvirea Seminarului Teologic din Galați a fost hirotonit preot pe seama parohiei Gurguieți-Sihleanu, prot. Brăila, unde a păstorit pînă în anul 1967, cînd din motive de sănătate s-a pensionat.

Pensionar fiind nu a întrerupt legătura cu sfînta Biserică slujind lui Dumnezeu, pînă în ultimul an al vieții sale. În toată activitatea sa, Pr. Costică Manolache, a păstorit cu mult tact, a slujit cu tot sufletul lui Dumnezeu și semenilor săi, fiind în același timp un bun gospodar al parohiei. Slujba înmormîntării a fost oficiată de un sobor de 9 preoți, în frunte cu P. C. Pr. Dobre Rizea — misionar protopopesc, care a transmis din partea P. S. Episcop Epifanie, condoleanțe familiei îndoliate și arhieresti binecuvîntări, în durerea de care sînt încercați. A arătat, în continuare, activitatea pastoral-misionară, desfășurată de Pr. Costică Manolache, timp de 40 ani pe tărîm bisericesc și obștesc. A vorbit apoi preotul Alexandru Chiscăneanu de la parohia Brăilița-Brăila, care a fost coleg cu defunctul, evocînd importanța misiunii preoțești a celui decedat.

Corpul neînsuflețit al Pr. Costică Manolache a fost înmormîntat în cimitirul parohiei din localitate.

Veșnică să-i fie pomenirea!

R E C E N Z I I

Teodor Pavel, *Mișcarea românilor pentru unitatea națională și diplomația Puterilor centrale (1878—1895)*, Timișoara, 1979, 378 p.

Istoricul moment 1 Decembrie 1918 prin care s-a realizat desăvîrșirea unității statului român a prilejuit scoaterea la lumină a unui bogat material documentar potrivit căruia cercetătorul român sau străin are posibilitatea să cunoască pe de o parte efortul permanent, am putea spune secular al întregului popor român pentru realizarea unității sale politico-statale, iar pe de altă parte, împlinirea acestui deziderat prin acțiunea maselor, a intelectualității din provinciile supuse unei dominații străine care au dorit, au cerut și au împlinit voința celor care la 1848, pe Cîmpia Libertății de la Blaj au spus: «Vrem să ne unim cu Țara!».

Dintre aceste lucrări amintim de contribuția cercetătorului Teodor Pavel, *Mișcarea românilor pentru unitatea națională și diplomația Puterilor Centrale (1878—1895)*.

Lucrarea se împarte în trei părți: I, Mișcarea națională a românilor după Războiul de Independență (1878—1883); II, Mișcarea națională română și diplomația Puterilor Centrale după aderarea României la Tripla Alianță (1884—1895); III, Corespondență diplomatică.

Dacă și înainte de 1877 toți ochii românilor erau îndreptați spre București, după proclamarea și dobîndirea prin eroismul trupelor românești a Independenței de stat a României, toate speranțele românilor împilăți de dominația străină încep să se concretizeze în acțiuni susținute, întrucît, după cum declara un cărturar transilvan «băioneta dorobanțului a cîștigat nu numai independența României, ci și independența cugetării politice a românilor de sub stăpînirea habsburgică. România ridicată la rangul de regat ne întoarce privirile dinspre Viena și ne aduce tot mai mult spre București» (pp. 22—23). În acest context, acțiunile diplomației austro-ungare de a împiedica schimburile de oameni și idei între cele două versante ale Carpaților, tentativele de corupere ale reprezentanței diplomatice austro-ungare de la București și acțiunile de spionaj ale aceleiași reprezentanțe se înmulțesc.

Constituirea cu prilejul Conferinței Naționale de la Sibiu din zilele de 12—14 mai 1881 a Partidului Național Român constituie un puternic pas înainte în acțiunea de stringere a forțelor românești după unele acțiuni represive ale autorităților austro-ungare de după 1877, cum a fost dizolvarea societății «Arboroasa». Se adaugă acțiunile permanente ale intelectualității din România independentă: Ziare editate în centre românești, societăți cultural-politice cum au fost «Transilvania» sau «Carpații», manuale școlare, calendare populare etc., constituie tot altele modalități pentru pre-

gătirea morală și materială a maselor, pentru crearea unei opinii de masă privind necesitatea refacerii unității statale a tuturor românilor.

După cum afirmă autorul, «România independentă a constituit nu numai reazemul moral și material al luptei purtate în provinciile subjugate, ci și terenul principal de manifestare, după 1877, a idealului de făurire a statului național unitar român» (p. 24).

Autorul analizează pe larg activitatea Societății «Carpații» creată la 24 ianuarie 1882, cu cele 17 filiale în Țară și numeroase ramificații în Transilvania, în care activează intelectualitatea românească din rindul căreia nu lipsește clerul. Centrul de legătură a reprezentanților din Țară ai societății «Carpații» cu agenții din Transilvania este fixat la mănăstirea Sinaia. Vara anului 1882 și prima parte a celui următor constituie perioada cea mai activă a societății amintite care elaborează un plan strategic pentru ridicarea românilor din Transilvania. Aderarea secretă a regelui Carol I la Tripla Alianță duce la îngreuierea pentru un oarecare timp a activităților întreprinse de intelectualitatea românească din țară pentru stringerea rîndurilor românești în vederea realizării unirii tuturor românilor. Totuși, lupta pentru împlinirea năzuințelor sociale și naționale ale poporului român înregistrează și după 1883 noi momente și acțiuni pe întreaga arie a vetei românești. «Unitatea de viață, de voință și acțiune a maselor conferă manifestărilor de solidaritate în lupta națională de la sfîrșitul veacului un plus de trăinicie și șanse sporite de succes ... Convingerea că unii fără alții «nu au viitor» a generat noi proiecte și inițiative pentru desăvîrșirea unificării statale românești» (p. 76). În această perioadă se intensifică acțiunile românești, se manifestă din plin solidaritatea tuturor românilor, iau ființă în Transilvania și celelalte provincii românești aflate vremelnic sub stăpînire străină, așezăminte, asociații, societăți cultural-spirituale sau economico-financiare care «dirijează mai ferm potențialul economic și spiritual al poporului pe făgașul luptei pentru salvagardarea ființei naționale amenințate». Anul 1883 cînd s-a elaborat noua lege a școlii în Austro-Ungaria urmărind deznaționalizarea maselor care compuneau conglomeratul de națiuni supuse dominației habsburgice, face să se înteească activitatea grupărilor naționale din Transilvania și celelalte provincii ale imperiului. Se analizează activitatea din jurul revistei de politică și cultură «Romänische Revue» la care colaborează personalități ale vieții culturale și politice din imperiu și din Țară, bucurîndu-se de sprijinul publicului cititor și al personalităților vieții noastre culturale de atunci. Tensiunile curților de la Berlin și Viena interesate în a-și mări influența în România, mai ales după aderarea secretă a lui Carol I la Tripla Alianță au constituit factorul hotărîtor în consolidarea poziției partidei naționale din Transilvania și Ungaria, iar aceste tensiuni se oglindesc în materialul documentar prezentat de Teodor Pavel în partea treia a lucrării sale. Sfîrșitul veacului arată cele două mari imperii de care se legase în secret regele Carol I a fi cei mai înversunați adversari ai aspirațiilor naționale ale celor peste trei milioane de români din imperiul habsburgic ca și ai tuturor popoarelor ăprite de dominația austro-ungară. Acest fapt va duce la stringerea rîndurilor tuturor factorilor sociali și de cultură preocupați de soarta maselor. După cum declară trimisul lui Wilhelm II la București, contele Schlieffen în 1888, în timp ce românii din monarhie se îndepărtează vizibil de Viena, în România «fiecare român nutrește convingerea că Transilvania este o provincie românească care, mai devreme sau mai tîrziu, trebuie să le revină lor» (p. 120).

Lucrarea cercetătorului Teodor Pavel, care se înscrie în suita de materiale date la lumină, în anii din urmă, spre a arăta modul în care au militat masele pentru rea-

lizarea unirii, masele fiind cele mai sigure făuritoare ale istoriei, pune în fața iubitorului de trecut românesc un bogat material documentar, în mare măsură inedit, cules din arhive românești și străine pentru o perioadă istorică marcată profund de aspirațiile unui întreg popor gata să înfringă orice barieră artificială spre a realiza visul împlinirii sale. După cum se remarcă în postfață, «delimitat cronologic între 1878—1895 de impulsurile războiului de independență asupra mișcării naționale și sfârșitul acțiunii memorandiste, subiectul acoperă una din etapele de mare efervescență din istoria luptei poporului român pentru libertate, unitate și progres».

Pr. I. GEORGESCU

John Meyendorff, *Does Christian Tradition have a Future? in «St. Vladimir's Theological Quarterly»*, New York, vol. 26, nr. 3/1982.

Autorul acestui studiu nu mai are nevoie să fie prezentat cititorilor revistei «Glasul Bisericii», acest lucru fiind făcut de către prof. N. Chișescu în recenzia dedicată studiului prof. John Meyendorff, *Living Tradition*, din 1978 (nr. 9—10/1982, p. 777). La cele spuse adăugăm că renumitul teolog John Meyendorff este profesor de Istoria Bisericii și Patristică la Academia teologică rusă Sfântul Vladimir din New-York și că, deși studiul de față are ca temă tot tradiția, totuși întrucât apare după patru ani de la publicarea lucrării *Living Tradition*, aduce, desigur, și unele idei noi. De aceea socotim de folos prezentarea în rezumat a conținutului acestui important studiu intitulat: *Are Tradiția creștină un viitor?*

Mai întâi, autorul își propune să definească tradiția creștină nu numai în termenii trecutului pentru a fi păstrată ci și în termenii viitorului spre a fi anticipată și pregătită. În al doilea rând, el face un excurs în secolul II pe care-l consideră asemănător epocii noastre și, la sfârșit, va înfățișa situația ecumenică prezentă privitoare la această temă la protestanți, catolici și ortodocși.

Sub titlul *Tradiție și eshatologie*, prof. J. Meyendorff va trata prima idee. După Noul Testament, omul poate pregăti, anticipa și chiar provoca sfârșitul, căci acesta, deși total determinat de Dumnezeu, așteaptă și pregătirile omului pentru a-l întâmpina. «Fără eshatologie, spune John Meyendorff, tradiția se întoarce numai în trecut: ea nu-i altceva decât arheologie, «anticarism», conservatism, reacție, refuzul istoriei, evadare. Tradiționalismul autentic creștin pomeneste și menține trecutul nu pentru că-i trecut ci pentru că el este calea unică spre a fi înțeles viitorul, spre a fi pregătit pentru el» (p. 141).

Autorul dă trei exemple pentru atitudinea creștinismului față de lume:

1) *Eshatologia înțeleasă apocaliptic* se bazează pe ideea că împărăția lui Dumnezeu vine îndată, că Dumnezeu este singurul stăpîn al istoriei, care lucrează fără nici o colaborare. Noi nu trebuie să contribuim cu nimic la venirea Noului Ierusalim (Apoc. 21, 2). Dar Biserica crede că împărăția viitoare nu-i numai un dar grațuit al lui Dumnezeu ci și un sigiliu și o împlinire a eforturilor creatoare pozitive ale omenirii de a colabora cu Creatorul în istorie. Biserica a salutat acceptarea creștinismului de către Statul roman pentru că prin aceasta, ideea tradiției creștine a devenit inseparabilă de ceea ce noi numim cultură.

2) În opoziție extremă cu eshatologia apocaliptică stă *concepția umanistă și optimistă a istoriei*, după care procesul istoric este controlat de om. Noul Ierusalim este identificat cu realizările umane în termeni seculari Tragedia acestei concepții stă

În utopismul ei fundamental, pentru că ignoră realitățile fundamentale ale vieții umane ca moartea și păcatul, care nu pot fi depășite numai prin progresul social. Ideea determinismului istoric distruge cel mai important conținut al speranței creștine și anume că învierea lui Hristos a eliberat pe om de robia celui rău, că moartea nu mai are putere și că omul nu mai este prizonierul condiției sociale, fizice, sau istorice.

Această eshatologie bazată pe ideea optimistă a progresului uman nu este compatibilă deci cu ideea tradiției creștine.

3) Al treilea tip de eshatologie este cea denumită *eshatologie condițională*, bazată pe conceptul biblic al profeției. Într-adevăr, ceea ce noi numim Sfântă Tradiție este istoria alegerilor drepte făcute de ființele umane confruntate cu cuvântul profetic al lui Dumnezeu, pe care îi numim sfinți. Tradiția este deci comuniunea cu sfinții. Este catolicitatea în timp. Ideea tradiției este inseparabilă de eshatologia condițională, revelată în Sfânta Scriptură. Această dimensiune eshatologică nu a dispărut niciodată complet. Ea apare cel mai clar în secolul II, datorită îndeosebi scrierilor Sfântului Ignatie și ale Sfântului Irineu. «Convingerea mea — spune autorul — este că învătătura lui Ignatie și cea a lui Irineu asupra Tradiției cu conceptul ei sacramental și eshatologic, oferă baza esențială pentru înțelegerea Tradiției creștine de către noi (...) Fără a păstra sau recuștiga dimensiunea esențială eshatologică și euharistică a concepției lor despre Biserică, un concept al Tradiției creștine este astăzi imposibil» (p. 147) ca și deosebirea Sfintei Tradiții de tradiția pur istorică.

În capitolul *Situația ecumenică contemporană*, prof. John Meyendorff începe cu afirmația că separarea creștinilor în ortodocși, catolici și protestanți s-a produs pe tema tradiției, dar că situația prezintă s-a modificat semnificativ nu numai prin mișcarea ecumenică dar și prin schimbările petrecute înlăuntrul fiecăreia dintre cele trei familii majore ale creștinismului.

Astfel, una din marile realizări ale ecumenismului contemporan a fost recunoașterea de către mulți protestanți că nici o societate nu poate exista fără tradiție, iar creștinismul reformat al secolului XVI și al celor următoare nu face excepție. Este o recunoaștere crescândă a rolului Tradiției. Mulți teologi protestanți încep să admită caracterul utopic al creștinismului fără tradiție, dar tind să identifice tradiția ca element pur uman și prin aceasta relativ. De aici admit pluralismul tradițiilor. Biblia ca factor unificator al comunităților protestante, prin metodele moderne ale exegezei biblice care au descoperit elementele ei umane, a dus la relativism și pluralism. Deosebirile tranșante, descoperite de o exegeză a Noului Testament, între creștinismul «paulin», «ioanic» sau «lucanic», deopotrivă de îndreptățite, permit coexistența legitimă a tradițiilor creștine diferite ca grupuri separate sau biserici.

Există și o reacție contra acestei tendințe liberale reprezentată de *fundamentalism* care susține «oarba și naiva acceptare a inerenței literale a textelor biblice, care implică respingerea istoriei și a oricărei forme de conducere între Dumnezeu și om în actul Revelației». Ceea ce lipsește atît părții liberale cît și celei fundamentale (care, desigur, nu epuizează toată gîndirea protestantă de azi), este ideea comuniunii între Dumnezeu și om, în tovărășia sacramentală și eshatologică a Bisericii.

În romano-catolicism și în Ortodoxie, tradiția este o realitate centrală în existența Bisericii. Diferențele asupra sensului ei au dus la schisma dintre Roma și Ortodoxie. Încă din secolul II, tradiția era recunoscută drept criteriul inevitabil al identității creștine față de gnostici. Mai tîrziu, referința la Tradiție a constituit criteriul de soluționare a numeroaselor dezbateri asupra Sfintei Treimi, hristologiei etc. Cum însă și ereticii ștrocău Tradiția, Răsăritul a stăruit asupra dezbaterilor sinodale.

În Apus, episcopul Romei a devenit criteriul ultim al adevăratei tradiții, făcând să depindă de soluția dată de el toate hotărârile conciliare.

Constituțiile Conciliului Vatican II au atins relațiile cu Biserica Ortodoxă la diferite nivele :

a) *Tradiția* fiind identificată cu *autoritatea papală*, episcopală, preoțească, s-au respins tradiții deoarece erau văzute ca impuse din afară. Aceasta a dus la o nouă abordare a liturghiei, credinței, disciplinei.

b) S-a ajuns a se admite mai mult decât pînă atunci *relativitatea istorică a formulărilor doctrinare*. Aceasta tinde să supună Tradiția la o reînterpretare ermeneutică radicală asemănătoare criticii exegetice introdusă de teologii protestanți ai secolului XIX în studiul Bibliei. Hotărîrea unui conciliu sau declarația papii e văzută ca relevantă (sau numai «probabil relevantă») în timpul său propriu dar astăzi fără însemnătate. Această abordare, bazată pe gândirea existențială modernă și analiza lingvistică, permite variate grade de relativism în abordarea tradiției. Aceasta ridică însă multe probleme. Astfel, de exemplu, dacă pentru creștinism, valoarea Vechiului Testament este relativă la venirea lui Hristos pe care a pregătit-o, în Noul Testament, prezența reală a lui Hristos este o ofertă mintuitoare, o eliberare nu numai de păcat și de moarte, dar și de un determinism istoric. Relativizarea credinței este prin aceasta imposibilă. «Problema unității poate fi rezolvată prin acceptarea unei autorități comune — o întoarcere directă la absolutismul papal medieval — dar care ar fi chemat să admită un mai mare pluralism înăuntrul jurisdicției sale».

3) O nouă cercetare a unei reinterprețări a tradiției se vede dintr-un exemplu al *pronunțărilor papale de mare importanță pentru relațiile dintre Roma și Ortodoxie*. Astfel, cu ocazia aniversării a 700 de ani de la al doilea conciliu de la Lyon (1274), papa Paul VI a declarat formal că acesta a fost : «un conciliu al Apusului», care nu s-a ocupat cu afacerile Bisericii răsăritene. Pînă la această declarație, Conciliul de la Lyon era în general socotit în romano-catolicism ca un Conciliu «ecumenic» care a sancționat unirea cu Răsăritul și a aprobat adaosul Filioque la Crez. Dar ar trebui să fie considerate la fel, fără autoritate ecumenică și alte concilii, ca cele de la Florența, Trident sau Vatican I și Vatican II, precum și hotărârile doctrinare ale papilor care nu au fost niciodată acceptate de Biserica Ortodoxă, care le-a considerat ca teologumene istorice apusene. Dacă această nouă abordare este urmărită, problema relațiilor dintre Roma și Ortodoxie apare într-o nouă perspectivă. Dacă tradiția depinde și la catolici de recepția întregii Biserici, pronunțările papale contemporane putînd fi criticate și respinse de Răsărit, ele pot fi criticate și de creștinii apuseni.

În ce privește poziția și contribuția Bisericii Ortodoxe privitoare la natura Tradiției, J. Meyendorff face multe observații pertinente și importante. El începe prin afirmația că «Răsăritul Ortodox nu a fost niciodată obsedat de cercetarea unor criterii ale adevărului, obiective, clare și definibile, cum este autoritatea papală sau noțiunea reformată *sola Scriptura*». Într-un fel, care e adesea nedumerire pentru creștinii apuseni, ortodocșii cînd se întrebă pozitiv asupra surselor credinței lor, răspund în termenii unor atare concepte ca : «întreaga Scriptură, văzută în lumina Tradiției vechilor sinoade, a Părinților și a credinței întregului popor al lui Dumnezeu, exprimată cu deosebire în Liturghie». Aceasta pare străinilor ceva nebulos, poate romantic sau mistic, inefficient și nerealist. Ortodocșii își apără poziția lor ca fiind sacramentală și eshatologică. Autorul crede că nici celelalte poziții nu sînt mai clare, mai realiste și mai puțin mistice. Credința în infailibilitatea papală nu-i

oare și ea o credință mistică? Rezultatul practic al nebulozității cu care e definită tradiția în Ortodoxie este că răspunzătoare de Tradiție nu sînt numai autoritățile bisericești ci întreaga Biserică. Un sinod ecumenic ar putea fi desigur văzut ca forma cea mai înaltă a mărturiei adevărului. Totuși, istoria a înregistrat unele sinoade convocate drept ecumenice, dar care au fost respinse de Biserică.

«În practică — spune John Meyendorff — absența de criterii formale sau autorități și responsabilitatea comună plasată deasupra tuturor conduce Ortodoxia răsăriteană istorică spre o atitudine conservatoare. Nu există nici o autoritate eclezială care să fie capabilă să impună schimbări sau reforme nu numai privitoare la doctrină ci și chiar în Liturghie, sau disciplină. Cu toate acestea, schimbări trebuie să aibă loc dar ele cer totdeauna un lent proces de «recepție».

Pericolul vine de la lipsa de cunoaștere luminată a temelor de către Biserica întreagă. Conservatorismul Bisericii Ortodoxe — tradiționalismul ei este astăzi confruntat cu o năvală spre progresivism, favorizat de deosebire în Bisericile din societățile socialiste din Răsăritul Europei și în Bisericile ortodoxe stabilite în societățile apusene sau în cele din lumea a treia; totuși «există semne evidente — spune John Meyendorff — de progres și reinnoire» (p. 153).

În concluzie, autorul mărturisește că prin cele de mai sus nu a răspuns la întrebarea din titlul conferinței: *Are Tradiția un viitor?* El crede că poate nici nu e posibil un răspuns direct. Creștinismul orientează inimile mai curînd spre «eshaton», cînd, după făgăduință, «Hristos va fi totul în toți».

Părerăa lui John Meyendorff privind tradiția este rezumată în următoarele: «Tradiția creștină nu poate fi redusă la conservarea ideilor și conceptelor sau la definirea structurilor juridice externe, care slujesc la conservarea conceptelor. Atît conceptele cît și structurile pot fi necesare în istorie. Iar rolul și semnificația lor sînt relative. Ele pot și trebuie să se schimbe, dar nu conținutul lor care este revelat în misterul lui Hristos ca viață nouă, ca eliberare atît de conceptualism cît și de lege și ca o experiență a ceea ce nu trebuie schimbat, care a fost întrupat în Fecioara Maria și a devenit trup, o parte indelebilă a creației Sale și a istoriei umane» (p. 154).

Reflecțiile făcute de renumitul teolog ortodox John Meyendorff în acest studiu reprezintă o valoroasă contribuție la înțelegerea Tradiției în viziunea ortodoxă.

Prof. C. PAVEL

Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, *Tradiție și libertate în spiritualitatea Ortodoxă*. Cu pagini de Pateric românesc și o Prefață de Dr. Dumitru Stăniloae, Sibiu, 1983, 410 p.

Scriitorul poet, medicul V. Voiculescu spunea în 1948: «Leonida Plămădeală cînd nu lucrează cu brațele, creează cu mintea și mîngîie cu inima și vorba...». Aceste cuvinte s-au adevărit mai ales după intrarea în monahism a rasoforului de atunci Antonie, azi Mitropolitul Ardealului.

În viața și activitatea I. P. S. Sale există o epectază; unde este ales lasă urme, unde este chemat trage concluzii, unde poposește rămîne neuitat, unde este invitat surprinde și radiază, unde se stabilește ridică locașuri și lăcașuri. Are o aleasă dezvoltură și o tehnică aparte de angajament total și responsabilitate a celor ce colaborează cu I. P. S. Sa.

Se spune, pe bună dreptate, că lucrează «în halle»: la cabinetul său este mereu lumină, terenul este defrișat; la slujbă este nelipsit, la predică mult așteptat de către toți, pe masa de lucru un articol început, o dare de seamă spre sfârșit, un proiect în studiu; zece cărți desfăcute îi amenință spațiul de desfășurare, corecturi și manuscrise în agitație, devize și planuri, referate și propuneri completate în diferite culori așteaptă specialiștii, audiențe pentru toți cu diferite probleme; conferințe peste hotare, sfaturi la profesorii și studenții Institutului teologic, vizite canonice, sfințiri de biserică, întâlniri cu prietenii, îngrijirea sănătății ... și cu toate acestea are timp și de sine, de rugăciune și meditație, de mărturisiri și înțelegerea altora și mai ales de amintirile și treptele vieții, cum este cazul și al cărții de față.

Căutătorii de statistici ar fi derutați în acest caz în a scolasticiza gândirea și activitatea I. P. S. Antonie. Cum?, unde să-l găsească, în lucrările de seminar din epoca doctoratului anilor '57—'59¹, '66—'68 sau articole în revistele străine?; după ro-manul *Trei ceasuri în iad*?², plecând de la *Biserica slujitoare*³ și ajungând la primul *Indrumător pastoral* al Episcopiei Buzăului?⁴, cercetind *Ca toți să fie una*⁵ sau meditatnd asupra lucrării *Dascăli de cuget și simțire românească*⁶ pentru a parcurge înția încercare: *Spiritualitate și istorie la întorsura Carpaților...*?⁷, și mai ales, ni se îmbălsămează sufletul cu ultima apariție de duh și meditație, de emoție, angajament și admirație pentru înaintașii noștri: *Tradiție și libertate ...* da, tradiție și libertate, cele două coordonate ale spiritualității ortodoxe, dar, în același timp, specificul trăirii și manifestării spiritului românesc.

Poate s-ar aștepta cineva la «un prinos» de laude la cei care pretind că ne-ar fi creștinat, la niște documente noi, senzaționale din Răsărit sau Apus, nu, ci se caută «comoara din adâncuri înfundată» păzită cu strășnicie de «sărăcii vistieriei» care sînt monahii trăitori aici, de la Sfântul Ioan Cassian pînă la cei de astăzi, unii dintre ei membri ai Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Lucrarea de față este un cod de reguli al trăitorilor în duh extrasă din viața monahismului românesc; din nevoințele sale, din rezultatele sale, din dulcea existență în chip înțergesc, dar permanent urmărită de forța întunerului și de vrăjmași văzuți și nevăzuți. Și spune «Tradiție și libertate» tocmai pentru faptul că ține cont de extinderea a «ceea ce de către toți și pretutindeni s-a ținut ca adevăr», dar și de specificul de milenii a spiritualității strămoșilor noștri, care a fost corectată și canalizată de duhul Evangheliei.

Litera cărții I. P. S. Antonie este un vehicul pentru pelerinaj în pustiul Iordanului sau Nilului, în Sinai sau Atoș, iar duhul este autohton, cu exemplificări nenumărate din viața îmbunătățită a monahilor români. Cartea nu se citește, ci se meditează, este

1. Unele dintre acestea sînt rezumate sau completate în lucrarea de față.
2. Ed. Mihai Eminescu, București, 1970, a se vedea în prezentarea în «Glasul Bisericii», XXIX (1970), nr. 7—8.
3. *Biserica slujitoare în Sfînta Scriptură, Sfînta Tradiție și în teologia contemporană*, București, 1972.
4. *Indrumător bisericesc — 1982*. Cu binecuvîntarea P. S. dr. Antonie, Episcopul Buzăului, Buzău, 1982.
5. Ed. Institutului Biblic..., București, 1979.
6. Idem, București, 1981.
7. Editată de Centrul eparhial-Buzău și apărută la începutul păstoririi P. S. Epifanie, Episcopul Buzăului, 2 volume, Buzău, 1983.

o priveghere cu Lumină lină și o mezonoptică sfătuitoare. Spiritul operei este angajat și antrenant. «Brațele părintești» se simt, se văd, se pipăie pretutindeni. Fiorul sfânt al ideii se localizează în sensibilitatea oricărui cititor, cugetînd la «viața izolată» și fiind captivat de arta scriitoricească ce elimină greutatea și oboseala.

Acțiunea temerară de a urca vîrfurile munților și mai ales de a coborî în peșteri și în colibe se desfășoară pe întreaga arie a monahismului (ortodox, catolic, anglican, ordine independente, obști mixte, catolici—ortodocși, catolici—anglicani etc.), dar, cum era de așteptat, minăstirile, schiturile și sihăstriile românești constituie punct de plecare și sosire. Neîntrecuții sfătuitoari, schimnicii, duhovnici, ascultători, nevoitori însoțesc, sfătuiesc, mărturisesc, ajută, hrănesc, odihnesc, ospătează, împărtășesc, instruiesc pe cei ce cutează a căuta viața monahală sau a-i cerceta înălțimea ei, rostul ei și chiar originea. Oriunde, la Tismana, la Neamț, la Sihăstria, la Prislop, la Rimeț etc. dacă nu mai este Cuviosul Nicodim, Daniil Sihastru, Ioil ș. a. se află Părintele Cleopa, Arsenie și mulți alții.

I. P. S. Antonie nu alcătuiește pentru personajele sale un sinăxar șablon după practica greacă, latină sau slavă, ci analizează complexitatea sufletească a celor ce «se leapădă de lume», curajul teribil de a se modela pentru a deveni exemplu pentru alții. Haina de specificul ei, pravila (mică sau mare) săvîrșită în chilie, la lucru sau în obște constituie un întreg ceremonial cu profunde semnificații în viața particulară sau comunitară. De asemenea, lucrul minilor, rugăciunea și slujba monahului pentru alții este o dovadă a lepădării de sine. Nu sînt trecute cu vederea nici cauzele așa-ziselor «crize monahale» care pleacă totdeauna de la îndoieli, n-au tradiție și nici libertate și unde lipsesc tradiția și libertatea nu se poate căuta o înaltă spiritualitate.

Autorul își chibzuieste materialul în trepte, în spirit critic, folosind mijloacele literare pentru efecte sigure. Nu operează cu noțiuni abstracte, cu neologisme sau cu expresii cronicărești, ci cu limba sfatului «dulce ca un fagure de miere» servit cu cea mai mare atenție de cei care știu strădaniile albinelor. Și acest stup gata pentru «Macabei» este format din 10 rame, dintre care una cu reziduuri IX: *Falsul misticism: Încercare de tipologie* (p. 350—387) care a produs unora multe confuzii față de adevăratul monahism, luîndu-se, din această cauză, măsuri prea generale. Celelalte capitole se intitulează astfel:

I Regula și tradiția în spiritualitatea răsăriteană (p. 18—82: 1. La început a fost tradiția; 2. Pelerin ortodox în Occident; 3. Comuniunea cu predecesorul; 4. Rîndulala tunderii: moarte și înviere; 5. Rîndulala slujbelor divine: trezvia, paza minții; 6. Metania: a fi în comuniune; 7. Uniforma: chipul din afară al omului celui dinăuntru; 8. Chilia: școala monahului; 9. Regula și tradiția în libertate).

II. Aspecte ale vieții duhovnicești în tradiția răsăriteană (p. 83—155: 1. Preliminarii — principiul pozitiv; 2. Caracterul hristocentric; 3. Idealul sfințeniei; 4. Pocăința; 5. Rugăciunea; 6. Bucuria; 7. Duhul comunitar; 8. Semnul crucii; 9. Biserica: loc sfînt; 10. Darul deosebiri și dreapta socoteală; 11. Voturile în monahism — A. Ascultarea, B. Sărăcia: a) în timp și contratimp; b) retragere de lume ca expresie a libertății; c) libertate și disciplină; d) sărăcia ca disciplină și libertate; e) experiența ortodoxă de astăzi; C. Castitatea.

III. Tradiție și libertate (p. 156—246: 1. În Noul Testament; 2. În tradiția vieții duhovnicești; 3. Extreme necaracteristice; 4. Despre cîteva feluri de căderi ieșite din comun; 5. Smerenia; 6. Discreția, paza virtuților; 7. Viață activă și viața contemplativă; 8. Viața idioritmă și viața cenobitică; 9. Duhovnicul între tradiție și

libertate; 10. Mărturisirea: personală sau colectivă? 11. Împărtășirea: cu spovedanie sau fără? Deasă sau rară? 12. Duhovnicul: călăuză și arbitru).

IV. *Rugăciune și cunoaștere* (p. 247—269: 1. Gnosis și agonid; Logică, Logos și rugăciune; 3. Esență și energii; 4. Cunoașterea prin co-existență; 5. Coincidentia oppositorum; 6. Dragoste și cunoaștere; 7. Scurtă retrospectivă istorică; 8. Kinonia și Enosis).

V. *Cîteva considerente asupra isihasmului* (p. 270—284: fără subdiviziuni, este soluția curat ortodoxă și în același timp experiența românească: «contemplația este deasupra formelor de rugăciune» — Sf. Ioan Casian — prin rugăciune la metodă, p. 279).

VI. *Rugăciune și acțiune*, dezvoltarea temei de mai sus (p. 285—307: 1. O întrebare pentru «dincolo»; 2. Roagă-te și muncește; 3. Contribuția monahismului românesc la înnoirea isihastă rusă prin Paisie; 4. Un specific românesc; 5. A se ruga cu minile).

VII. *Spiritualitate și slujire* — concluzia cap. IV—VI (p. 308—327: 1. Problema; 2. Monahismul: cîteva teze; 3. Tipuri de monahi; 4. O oarecare mutație în istorie și în Biserică; 5. Maeștrii generației noastre; 6. O Biserică fără monahism; 7. Perspective înțelepte pentru viitor: monahul slujitor).

VIII. *Monahism și ecumenism* — temă nouă, teză originală (p. 328—349).

Ultimul capitol IX. *Cîteva trăsături specifice spiritualității românești* (p. 388—406 în zece puncte) se arată *esența spiritualității românești creștine stabilită, experimentată și transmisă neîntrerupt pînă astăzi de mînăstirile, schiturile și sihăstriile de pe întreg pămîntul strămoșesc.*

Am redat această schemă pentru a vedea stilul de lucru ermetic al autorului.

*

Lucrarea este însoțită de o *Prelafă* a Părintelui Prof. dr. Dumitru Stănișoae, care se arată impresionat de această față a slujirii lumii de cei ce se retrag de lume, de această *calocaqateie românească și lilocalie specifică nouă, românilor*. Cartea «face totodată un deosebit serviciu poporului român, scoțind la iveală frumusețea echilibrată și plină de cumintenie și de cuviință a spiritualității lui, trăită în mod accentuat și exemplar de monahismul nostru, dar tocmai de aceea acoperită cu grijă sub modestia lui de duhovnicească discreție» (p. 7).

În *Cuvînt înainte*, autorul destăinuie inspirația urzirii cărții luînd contact, în Apus, prin anii 68, cu viața monahală «în criză», mai mult în derută, și comparînd-o cu tradiția și libertatea ortodoxă de a te retrage din lume pentru a putea sluji mai mult. «Spiritualitatea ortodoxă apare bine diferențiată față de cea occidentală, dar nu totdeauna opusă, ci de multe ori complementară ... ceea ce ar putea da altă măsură și relațiilor dintre Biserici...» (p. 17).

De fapt, acestor relații, I. P. S. Mitropolit Antonie le recomandă posibilitatea dialogului și le oferă cunoașterea de sine nu prin isihie, ci prin experiență, prin koinonie, prin deschidere, prin sinceritate pentru înlăturarea dilemelor⁸. Această înlăturare o aprofundează dogmatic, apologetic, polemic, dialectic sau ecumenic ceea ce dă lucrării un caracter enciclopedic-teologic. Ea are o arie foarte largă în care se vîntură pleava

8. *Dilemele stării de despărțire și perspectivele ecumenismului*, în «Ca toți să fie una», p. 13—79.

despărțirii, rămânând grâu curat crescut în ogorul lumii, udat de roua Duhului, grăpat de sensibilități pedagogice, îngrijit de lucrători duhovnicești din diferite străji. Și unul dintre acești nevoitori este Părintele Cleopa, duhovnicul autorului și de care se teme că se va mîhni dezvăluindu-i unele sensibilități (p. 196—200, 294 ș.a.)⁹.

În paginile lucrării se găsesc adevărate imne și acatiste adresate marilor trăitori și sihaștri (pe larg, *Indice*, p. 407—408), dezlegări și panhide pentru cei trecuți la Domnul, inclusiv fratele său de călugărie, *monahul-ctitor al Noului Rîmeș, Dometie-arhimandritul † 1975* (p. 134), precum și adevărul fundamental că «o Biserică fără monahism ar fi săracă, fără vigoare și fără ideal. Bisericile care au conservat monahismul în formele cele mai tradiționale sînt exact cele care se plîng cel mai puțin de criză» (p. 318—319).

Ca un acord final, autorul ia ca îndatorire fundamentală a monahului tot o spusă a Părintelui Cleopa: «Să iiii la arătare cu pogorămînt și cu dragoste, iar în ascuns să ai lucrare duhovnicească», adică, adaugă I. P. S. Antonie. «...să fii gata spre slujire din toată inima, cu toată dragostea, cu toată dăruirea. Să te lipsești de masa ta, dînd-o altora, sau s-o amîni pentru a sluji pe alții la masă, dar nimeni să nu știe de asta. Să nu te duci la biserică atunci cînd ai de slujit un călător obosit și flămînd, sau un oaspete, dar să nu te lauzi sau să te plîngi din cauza aceasta. Să-ți faci rugăciunea în taină și slujirea s-o consideri rugăciune. Să fii întotdeauna liber pentru altul. Să însoțești rugăciunea cu fapta. Și invers...» (p. 406).

Noua carte a Înaltului ierarh se citește cu plăcere, se simte ca un psalm, transmite minecare adîncă și aduce folos oricărui nevoitor al buchiilor: preotului, studentului teolog, creștinului obișnuit și mai ales monahului nevoitor pe diferite trepte.

Materialul bibliografic impunător și selectiv, citatul cînd e cazul, trimerile la izvoare fac din lucrare una dintre importantele opere de teologie ale vremii noastre ce nu poate lipsi din bibliotecă.

Condițiile grafice exigente, iconografia supracopertei (Poarta de la Simbăta) concură la calificative superioare ale noii apariții.

Diac. Conf. P. I. DAVID

Gabriel C o c o r a, *Pentru libertate și unitate. Studii, articole și documente de istorie buzoiană*, București, 1983, 159 p.

Părintele Gabriel Cocora, «cunoscutul cercetător buzoian», cum îl caracterizează Șerban Cioculescu (Rom. Literară, din 17 mai 1977), continuă să ne prezinte «cele mai însemnate acțiuni culturale» și istorice din ținutul Buzăului, afirmîndu-se ca un competent și harnic cercetător istoric al acestui ținut de frămîntată istorie românească.

9. Alt condeier al literaturii românești moderne scria despre Părintele Cleopa că: «...are vocația marilor însingurări și, poate, cu Sfinția sa se încheie multiseculara tradiție a pustniciilor moldovene. Poartă în spate ani buni de retragere spirituală și cunoaște pe viu ce înseamnă să trăiești în peșteră, să te hrănești cu bureți și poame uscate, să te călăuzești iarna după urmele fiarelor și să birui asprimea gerului cu dogoarea rugăciunii fără de oprire ... Cuvîntul Părintelui Cleopa are autoritatea focului lăuntric...» (Arhim. B. V. Anania, *Predoslovie la cartea Despre credința ortodoxă*, de Arhim. Cleopa Ilie, Ed. Institutului Biblic, București, 1981, p. 5—6).

Lucrările sale publicate: *Tipar și cărțurari* (1977), *Peneluri și condeie* (1978), *La poalele Penteleului. Gura Teghii* (1979) s-au bucurat de unanime aprecieri în reviste literare și de specialitate. Despre *Peneluri și condeie*, Șerban Cioculescu afirma că «oferă modelul unei lucrări exemplare și pentru alte centre județene» (Flacăra, din 22 iunie 1978).

Cu aceeași stăruință, exigență și competență autorul își publică și noua lucrare menționată, *Pentru libertate și unitate. Studii, articole și documente de istorie buzoiană*, București, 1983.

În noua lucrare, autorul prezintă rezultatul cercetărilor sale care privesc momentele cele mai importante ale istoriei noastre, în lupta pentru libertate națională și unitate statală ce s-au desfășurat și în ținutul Buzăului, de la Mihai Viteazul și pînă la lupta haiducului Gheorghelaș din sec. al XIX-lea împotriva exploataării.

În primul capitol, *Mihai Viteazul și Buzăul* (p. 5—31), autorul documentează prezența Voievodului Unirii în ținutul Buzăului și înainte de trecerea armatei sale în Ardeal, și după pierderea lui, Buzăul fiind punctul strategic principal al desfășurării luptelor sale de înaintare spre Ardeal și de apărare împotriva invadatorilor poloni care aduceau ca domn pe Simion Movilă.

După cucerirea Brăilei la 10 aprilie 1595, Mihai Viteazul înființează banatul de Buzău și Brăila, banul de aici avînd menirea să apere Țara Românească spre răsărit și să urmărească mișcările moldovenilor și tătarilor.

În 1597 Mihai Viteazul își întărește tabăra în apropiere de tîrgul Buzăului împotriva tătarilor. Într-un raport din 6 noiembrie 1597, tabăra era menționată pe «apa Nișcovului», «la minăstirea Bradu din comuna Tisău, veche ctitorie organizată ca cetate».

La 29 iunie 1598, Mihai Viteazul inspecta oștile sale cantonate acum la Datcu, în com. Năeni, la 35 km vest de Buzău, «dar care nu poate fi decît Lapoș».

Către sfîrșitul anului 1599, cînd invazia de la răsărit era iminentă, Mihai Viteazul organizează o tabără de mercenari «pe lângă riul Buzău» și alta «nu departe de Rîmnic, probabil la Podgoria».

Cînd a trecut în Transilvania, la 14 octombrie 1599, Mihai Viteazul, după ce organizează la Ploiești trei corpuri: unul de 18.000 pentru atacul de la Sibiu, al doilea de 8000 de haiduci și 2000 de călări, pentru cel de la Brașov, cu restul și cu 80 de guri de foc, împreună cu familia, el porni spre Pasul Buzăului, după ce mai înainte îl ocupase cu delașamente ușoare, cu scopul de a ridica pe secui de partea sa.

După înfrîngerea de la Mirăslău din 18 septembrie 1600, și după ce Moldova era ocupată cam tot atunci de poloni, Mihai Viteazul, cu unica sa oaste ce-i mai rămăsese, a căutat să opună rezistență armatei invadatoare a polonezilor în Munții Buzăului. Între 12—15 octombrie era în tabără pe Valea Cricovului, «de unde plecînd pe Valea Chiojdului-Cislău, la 17 octombrie își organizează tabăra la Rătești. Autorul precizează cu date topografice unde s-au desfășurat luptele lui Mihai Viteazul cu polonii, comandați de Zamoyski, superiori ca număr și tehnică militară armatei sale mici și răzlețite. În urma luptei pierdute de la Bucov ca și de la Curtea de Argeș, la cirna Țării Românești, în noiembrie 1600, era instalat, cu ajutorul hatmanului polon J. Zamoyski, Simion Movilă.

În urma revoltei din Țara Românească împotriva lui Simion Movilă, oastea munteană condusă de Buzești, îi ieșea înainte la 26 iunie 1601, pe drumul Buzău-Rm. Sărat, în locul numit Valea Mare sau Crucea Comisoaiei, azi în comuna Zărnești, unde avea să-l învingă. Reluînd lupta cu ajutorul polon, Simion Movilă avea să fie învins definitiv în lupta de la Gura Nișcovului, între 15 și 22 august 1601, de viitorul domn, Radu Șerban.

Mihai Viteazul este legat de Buzău și prin credinciosul și devotatul său ambasador în Rusia, episcopul Luca din Cipru, care i-a slujit crezului său în lupta antiotomană de eliberare a creștinătății. În 1587, Mihai Viteazul a donat Episcopiei Buzăului un număr de sate.

În amintirea trecerii oștilor lui Mihai Viteazul pe Valea Buzăului, locuitorii din satul Crîng, comuna Pătirlagele, au numit un frumos platou, *Pe repaos*, iar în amintirea căpitanului său de oști, Baba Novac, un loc pitoresc din comuna Tega, se numește *Pietrele lui Novac*.

Legături strînse cu Buzău au avut și voievozii Matei Basarab și Constantin Brîncoveanu. Matei Basarab avea în orașul Buzău reședință conacul de la Frăsinet, lângă episcopie, în care venea să judece și să împartă dreptatea. Catedrala Episcopiei Buzăului, pe care a rezidit-o, este ctitoria sa. În 1648 a zidit mănăstirea Pinul «de lemn și stricată», azi dispărută, ispravnic al lucrărilor fiind Radu căpitan ot Buzău. Matei Basarab figurează între ctitori și în dipticul schitului Cîrnu, cumpărat de Ghiorma, marele ban al lui Matei Basarab, de la doamna Chiajna, soția lui Mircea Ciobanul (1545—1554; 1558—1559).

Constantin Brîncoveanu avea vii la Sărata, în apropiere de Buzău. În părțile Buzăului Constantin Brîncoveanu a avut mulți dregători de încredere, cum a fost căpitanul Mănăilă, căruia i-a făcut și vizită în septembrie 1706, în satul său Mărăcineni, și Caloian căpitanul, cumnatul lui Mănăilă.

În timpul lui Constantin Brîncoveanu, marele sprijinitor al culturii românești, a activat și tipograful renumit de talie europeană, episcopul Buzăului, Mitrofan. Cărțile tipărite aici, în tipografia de la Episcopie, a șasea din Țara Românească, erau în majoritate editate de Constantin Brîncoveanu, «den porunca și cu toată cheltuiala prea luminatului domn Io Constantin Basarab voievod».

În 1697, la Rîmnicul Sărat, Constantin Brîncoveanu, împreună cu unchiul său, Mihai Cantacuzino, au ridicat mănăstirea, cu ziduri de cetate, în calea năvălitorilor. Și ctitoriile de la Berca și Stîlpu, monumente istorice de la R. Sărat sînt mărturii de valoare artistică din timpul marelui voievod. De numele său este legată și construirea palatului Episcopiei Buzăului, cu pridvorul caracteristic stilului brîncovenesc, dăruit între timp, dar în prezent identificat, din timpul păstoriei la Buzău a I. P. S. Mitropolit Antonie Plămădeală, îngrijit pentru restaurare.

Anul 1848 este activ în ținutul Buzăului. La 18 iunie era prezent la Buzău fratele lui Nicolae Bălcescu, Barbu, pentru aplicarea programului revoluției. La 21 iunie sosește la Buzău Nicolae Bălcescu spre a avea convorbiri, la granița Moldovei, cu Talaat Efendi, trimisul Inaltei Porți în principatele române.

La Buzău, Nicolae Bălcescu activează direct și ia măsuri pentru biruința cauzei Revoluției. Comisar extraordinar cu propaganda Revoluției, «produs al școlii buzoiene», este protosinghelul Varlaam, caracterizat de Al. Golescu, «ca unul din cei mai fierbinți apostoli ai libertății și ai naționalității românești», care a alcătuit și tipărit manifestul «*Să trăiască românii și țara lor*».

Pentru aplicarea prevederilor art. 13 din Constituție, răspîndită în lumea satelor, privind emanciparea și improprietărea țărănimii clăcașe, clăcașii buzoieni au ales pe țărănul Iordache Buga din Padina, iar clăcașii din Rîmnicul Sărat pe preotul Neagu Benescu din Domnița, iar din 1852, protopop de Cislău.

Activitatea social-politică a celor doi clerici, Varlaam și Neagu Benescu, este exemplar scoasă în relief, ca și activitatea arhim. Iosafat Snagoveanu, fost protopop de Mizil și apoi ecleziarh la episcopia Buzăului, care a făcut parte din comisia pentru aplicarea măsurii de eliberarea robilor țigani.

Lupta pentru realizarea Unirii Principatelor a găsit în ținutul Buzăului partizani activi. Episcopul Filotei a fost primul semnatar dintre clerici al programului partidei naționale, care a produs «o profundă senzație». El îl va primi în catedrala și în palatul episcopal pe domnitorul Ioan Cuza, în care buzoienii vedeau pe «prea mult doritul ales al nației», și căruia i-au făcut o primire triumfală de la Focșani pînă în orașul Buzău cînd sosea de la Iași spre București, la 5 februarie 1859. Este prezent aici și la 23 ianuarie 1860, cînd sosește de la Iași, și este înconjurat cu același entuziasm.

Lupta maselor populare, care în unanimitate și cu entuziasm au fost și aici de partea Unirii și au luptat pentru făurirea ei, este prezentată de autor cu largă documentare.

Epopeea Independenței din 1877, cu prezentarea tabloului eroilor buzoieni căzuți pe câmpul de luptă (p. 106—110), este un alt capitol important al lucrării.

O valoroasă informație aduce autorul privind *Presa locală despre marea răscoală a țaranilor din 1907* (p. 111—121). O bogată documentație este adusă despre «*Acțiuni și manifestări deslășurate în sprijinul lăuririi statului național unitar român*» (p. 122—146), pe plaiurile Buzăului.

Ultimul capitol al cărții este «*O istorie versilicată a luptei împotriva exploatării: balada Gheorghelaș*» (p. 147—159).

Numele haiducului Gheorghelaș, din Cislăul Buzăului, a pătruns larg în baladă, cu circulație pe întreg teritoriul românesc. Din compararea a 30 de variante, editate și inedite, cu ajutorul unor date documentare noi, referitoare la personajul negativ al baladei, autorul înfățișează acțiunea temerară a lui Gheorghelaș, cel care, călăuzit de dragostea de om și de libertate, apucă drumul codrului, ca o vădită manifestare a luptei deschise împotriva exploatării ciocoiești, și corectează erorile semnalate despre acest haiduc din «*Buzău. Ghid turistic al județului*», Ed. Sport-Turism, București, 1978.

Acțiunea pandurului Gheorghelaș din Cislăul Buzăului este omagiată astăzi pe plaiurile unde și-a sfârșit viața, în com. Gura Teghii, începând din 1970, cu o serbare folclorică anuală, cunoscută sub genericul *Pe urme de baladă*, la care, adăugăm, autorul și-a adus contribuția sa, ca fiu eminent al comunei Gura Teghii din județul Buzău.

Pr. I. IONESCU

